DE NAVORSCHER

DE NAVORSCHER

EEN MIDDEL TOT

GEDACHTENWISSELING EN LETTERKUNDIG VERKEER

TUSSCHEN ALLEN

DIE IETS WETEN,

IETS TE VRAGEN HEBBEN OF IETS KUNNEN OPLOSSEN

ONDER BESTUUR VAN

J. F. VAN SOMEREN

Bibliothecaris der Rijksuniversiteit te UTRECHT

Zes en Veertigste Jaargang

NIEUWE SERIE

NEGEN EN TWINTIGSTE JAARGANG

NIJMEGEN
H. C. A. THIEME
1896

GESCHIEDENIS.

NETTELHORST EN DE VRIJE OORLOG.

(EENE BLADZIJ UIT HET GESCHIEDBOEK DER GRAAFSCHAP ZUTPHEN).

DOOR

JAC. ANSPACH.

De Hertoglijke broedertwist riep de partijschap tusschen de Hekerens en de Bronckhorsten niet in 't leven; maar die partijschap heeft dezen, door haar niet rechtstreeks veroorzaakten twist aangewakkerd en gaande gehouden.

„De onlusten steegen rechtevoort soo hoogh, dat beyde broeders Reynald en Eduard malkanderen voor 't hoofd besprongen, ende de inwoonders zich lieten gelusten haer selve een VRY VOLK, en den krijgh een VRYEN OORLOGH te noemen" [Slichtenhorst, „Geld. Geschied." bl. 139a, op het jaar 1354].

„Het woeden van Burgers tegen Burgers werdt met den schoonen naam van *Vryheid* verglimpt, en deeze droevige Broedertwist de *Vrye Oorlog* geheeten" [„Tegenwoordige Staat van Gelderland", bl. 80, met aanhaling van Teschemacher, „Annales", P. II § 3, Not. 4, p. 516].

Bekend is Nettelhorst, in het verloop der eeuwen altoos een adellijk huis, oorspronklijk, minstens zeker in de 14de eeuw een slot, dat belegeringen te verduren had, sedert 1465 tot 1834 de bestendige bezitting van den oudsten tak der Jonkers en Baronnen van Heeckeren. Thans kleeft de naam aan eene gewone buurschap, te Laren, bij Lochem, met eene openbare school [1]).

Wat den naam betreft: men zou licht denken aan een „netelbosch"; gelijk, bij voorbeeld, Goswijn, de wachter, in 1359 voor het afmaaien der netels tusschen de stadsmuren te Deventer [2]),

[1]) Den 9den Nov. 1892 las men nog van eene voordracht voor hoofd der school ter plaatse, bestaande uit de onderwijzers J. W. Beekhof (te Korle, o. Winterswijk), S. Snijder (Rijks-Leerschool te Deventer), L. v. Strik (te Overijs.-Hengelo) en B. v. Dijken (te Haarlem).

[2]) „pro messura netelen inter muros civitatis" („Cameraarsrek. van Dev.". II, 629).

zijn loon van vier stuivers (solidi) ontving. Wanneer men echter a° 1428 leest van „dat Huys te Netel (of Nettelhorst) [1]; dan bespeurt men, dat „brandnetel" hier geen zin heeft, gelijk wel 't geval kan zijn in Nettelbelt (Groote en Kleine Belt), benamingen van weilanden te Hengforden o. Olst, z. v. a. netelhoogte(n). Men bedenke, dat Nettle de naam is eener rivier (in Ohio, N.-Amerika), dat, naast dezen, Nette (Minden, Brunswijk en Waldeck), Nethe (Antwerpen), Neto (Napels) allen riviernamen zijn, zoowel als Nethy en Nethan (in Schotland), waarnaast Netta of Nettan (moeras in Polen). Zoo schijnt het, dat *Nettle* hier een verlengvorm is van *Nette*, *Nethe*, d. i. *ede* of *ee*, met voorgevoegde eufonische letter *n*; en derhalve *Nettelhorst*, *Huys te Netel* zich gevoeglijk laten duiden als „water-bosch, huis bij 't water", nml. de Nettelhorsterbeek, terwijl de plaats met haar broekland (het Nettelhorsterbroek), door de Schipbeek en de Bolksbeek begrensd, de Dortsche beek en de rivier de Berkel in hare nabijheid vloeien ziet.

Het goed was nagenoeg bestendig leenroerig aan Gelderland, ten Zutphenschen rechte. Dientengevolge bevat het Leenregister van Zutphen f° 34 de navolgende beleeningen [2], welke wij voorzooveel de van Heeckeren's aangaat, ietwat aanvullen uit de genealogie van dit merkwaardig geslacht [3].

„Dat Huys te Netelhorst heeft ontfangen":

Steven van Netelhorst a° 1379.

Gysbert van N. a° 1403. Hij draagt het over aan

Johan van Middachten [4] a° '24, die het weder overdraagt aan

Eylard van Metelen a° '28. Gade (volg. Bn v. Spaen): Geertruy van Langen. Zijn erfgenaam is zijn zoon

[1]) Geldersch Leenregister, in „De Navorscher" III, 364.

[2]) welke ook Mr. A. Baron Schimmelpenninck van der Oije van Nyenbeek in „Geld. Volksalmanak" 1876 bl. 13—16 liet afdrukken.

[3]) medegedeeld door den heer W. de Haas, sedert burgemeester van Echteld en IJzendoorn, in „Herald. Bibliotheek" 1882. Zie aldaar bl. 57, 8, 61, 70.

[4]) medebezegelaar van het Verbond der Landschap in 1418, 36 als lid der ridderschap van de Grp Zutfen, in '33 door Keppel met ten Weerde te Steenderen beleend; vermoedlijk met Margriet v. Baeck gehuwd (Geld. Volksalm. 1876 bl. 18).

Henrik van M. a° '42, wiens erfgenaam is zijn broeder

Bernt van M. a° '53 [1]) maakt tot zijn erfgenaam in '65 zijne zuster

Eylert (Eilarda) van M., gade (sedert 3 Aug. '58) van Evert van Heecker(en), heer van Roderlo (Ruurlo) sedert '40 (destijds nog minderjarig), drost en richter van Borkelo '73, gedeputeerde der Graafschap Zutphen '94, getuige bij het verbond met hertog Karel van Gelre '99, in 1504 nog in leven. Zij vernieuwt den leeneed 7 Nov. '73 en 19 Aug. '84, en † 1509. Opgevolgd door hun minderjarigen kleinzoon

Evert van Heeckeren, heer van Ruurlo, zoon van Jacob bij diens tweede gade (sedert 22 Maart 1507) Aleid van Keppel, in 1510 met Dirk van K. Henrikszoon als momber (voogd) en met „quytschildingen alles versuyms" (van leenverheffing, welke eerder had behooren te geschieden). Gehuwd met Agnes Berendsdr van Hackfort [2]) sedert '30, doet hij († '62) 12 Dec. '52 met haar bevestigen, hun octrooi om over hunne leenen te mogen beschikken, tocht haar (dood in '66), en maakt tot zijn leenvolger zijn jongsten zoon

Evert van H., † '75, raad in het Hof van Gelderland '59, beleend 18 Maart '58, tocht zijne gade (sedert 15 Mei '64) Johanna van Erp, † 1601, dr van Hendrik, heer van Vechel, bij Hendrina v. der Veen, tot op hertrouwens toe 30 Juni 1574, en laat het goed na aan zijn minderjarigen zoon

Evert van H., beleend 11 Juli '75. Daar hij ongehuwd sterft in '94, treedt als leenvolger op zijn broeder

Walraven van H., beleend 31 Sept. '94, ook heer van Enghuizen, luit.-kolonel, in 1626 landdrost der Grp Zutphen, † Oct. '45. Bij zijne tweede gade (sedert 7 Jan. '12) Walburg van Lynden † '17, dr v. Steven bij Antonia v. Amstel van Mynden, won hij

Evert van H., beleend 4 Mei '46, ook heer van Enghuizen en

---

[1]) Hij zegelde toen met een staanden luipaard, en in den schildvoet drie (2, 1) vijfspakige raderen (Geld. Volksalm. t. a. pl.). Zie over 't geslacht v. Metelen (Methelen): A. Fahne's „Westphäl. Geschlechter", S. 299.

[2]) Herald. Biblk 1882 bl. 58 geeft aan Agnes tot moeder Margareta van Egmond genmd van Baeck. Moet dit niet zijn v. Baexen?

Barlham, in '45 landdrost van Zutphen, gecommitteerd tot de Groote Vergadering van '51, extraordinaris-raad in het Hof van Gelderland in '58, extraordinaris gecommitteerde ter Staten-Generaal in '71, † 23 April '80, begr. met grafteeken te Zutphen. Bij Maria Torck, † 21 Febr. '90, dr v. Lubbert bij Jacoba v. Arnhem, wint hij zijn leenvolger

Walraven van H., wien hij Nettelhorst overdraagt, „mits dat deselve maer vyfhonderd gulden 's jaers daer uyt genieten sal, den 13 May '64". Hij, geb. '43, landdrost der Grp Z., gecommitteerd ter Staten-Generaal, hoofdschout der stad en Meijerij van 's Hertogenbosch, gezant in Zweden en aan Duitsche Hoven, † ongehuwd te Osnabrück 21 Aug. 1701. Erfgenaam is zijn broeder

Derck Jacob van H., † 22 April 1749, die, beleend 1 Oct. 1701, de „actus possessoir wegens hem in dato 7 en 8 October gepleegt", den 12 Decr dezes jaars laat registreeren. Het door Walraven's erfgenamen aangevochten testament wordt bij minlijk akkoord aldus uitgevoerd, dat

Everhard van H., geb. 12 Jan. 1693, zoon van Robbert (Walraven's broeder) bij Anna Wilhna Caecilia van Keppel, „ex testamento et Codicillis" 20 Oct. 1701, dus minderjarig, beleend, 11 Oct. 1713 den leeneed vernieuwt, meerderjarig verklaard door de Landschap. Hij, door zijne moeder ook heer van Molencaten, en gecommitteerde ter Generale Rekenkamer, † Aug. '24, laat de met zijne gade Jacoba Judith Isabella v. Rechteren (geb. 1 Oct. 1693, † 13 Maart 1748, dr v. Jan Zeger heer van Rechteren bij Agnes Sofia v. Raesfeld) 19 Oct. 1713 opgerichte huwlijksvoorwaarden 18 Mei '14 registreeren. Wint bij haar

Robbert Jan Walraven Ludolf van H., geb. '14, als erfgenaam zijns vaders 10 Aug. '25 minderjarig beleend, verdronken te Nijmegen 19 Juli '29 bij het baden. Zijn broeder

Adolf Jacob Hendrik van H., geb. 11 Sept. '15, wordt 3 Febr. '31 beleend, en vernieuwt, meerderjarig geworden, 29 April '39 den leeneed. Ook heer van Batingen en Het Clooster [1]), gedepu-

---

[1]) en van Molencaten, zie *Navr* XLV, 359.

teerde van het kwartier Zutphen, extraordinaris-gecommitteerde ter Staten-Generaal en gecommitteerde in de admiraliteiten van Friesland en van Amsterdam, † 15 Sept. '65. Hij laat in '65 approbeeren de huwlijksvoorwaarden 8 Maart '42 opgericht met zijne gade Petronella Reiniera van Lintelo, † 1 Jan. '74, dr v. Christiaan Carel bij Clara Elisabeth v. Nagell, bij wie hij wint zijn erfgenaam en leenvolger

Evert Christiaan Carel Willem van H., geb. 30 Aug. '44, beleend 15 Aug. '66. Ook heer van Batingen en Het Clooster, burgemeester van Lochem en Groenlo, extraordinaris-gedeputeerde van het kwartier Zutphen, enz. enz., in 1814 een der notabelen tot onderzoek van de Grondwet, † 10 Sept. '16. Hij en Henriette Seina van Wassenaer [† 19 Nov. '32, gehuwd op het Huis te Echteld 30 Aug. 1781, dr v. Willem, luit.-admiraal van Holland en hoogheemraad van Schieland, bij Johanna Wilda van Wijhe, vrouwe van Echteld [1])] laten hunne 10 Aug. 1781 opgerichte huwlijksvoorwaarden, 13 Jan. '84 approbeeren [2]). Zijn zoon

Adolf Jacob Hendrik Willem van H., geb. 14 Juni '84, in 1816 erfgenaam zijns vaders, rechter te Zutphen, ridder der Duitsche Orde, balije van Utrecht, verkoopt Nettelhorst aan

Jacob Derk Carel baron van H., in 1834, zoon van Willem Hendrik Alexander Carel, heer van Ruurlo en Kell, bij Sara Geertruida Agatha van Pabst. Door zijne moeder ook heer van Borkelo, geb. te Emmerik 8 Febr. '09, lid der Prov. Staten van Overijsel en van de Eerste Kamer der Staten-Generaal, Opperstalmeester en Kamerheer, gehuwd 1° 14 Dec. '31 met Maria Cornelia gravin van Wassenaer—Twickel, † 31 Maart '50 te 's Gravenhage, 2° 6 Mei '52 aldaar met Isabella Antoinette Sloet van Toutenburg. Kwam deze edelman 7 Nov. '75 te sterven: het Huis Nettelhorst, waar Evert Chr^{n} Carel Willem en Adolf Jacob Hendrik Willem van H. enz. werden geboren, waar eerstgenoemde en zijne gade Henriëtte Seina van Wassenaer overleden, dat dus in 1832/4 nog een voor aanzienlijke

---

[1]) Vgl. mijne geneal. van Wijhe in „De Navorscher" XXVI; aldaar bl. 577.

[2]) Tot zoover gaat het Leenregister.

edelen goed bewoonbaar kasteel was, is kort na Jacob Derk Carel's dood voor afbraak verkocht.

Is in 't Leenregister in 1379 eenvoudig sprake van „dat Huys te Netelhorst mit synen tobehoren": Johan van Middachten ontving in 1424 „dat goet tot Netelenhorst met manschap, visseryen, holtgerigten en allen synen tobehoren"; zoodat het leen dus toenmaals aanmerklijk verbeterd was. Eene aanzienlijke vermeerdering had plaats door Walraven van H., die 22 April 1622 verklaarde, „dat by der Heerlykheid Huys ende goed te N. met manschappen, visseryen, holtgerigt ende andere tobehoren, gehoren Erven ende stucken die hy tot verbeteringe desselven Leens nog van vrij goed tot Leen" maakte. Ook zijn gelijknamige kleinzoon (W. van H., († 1701) droeg verscheidene allodiale (hem zonder leenverband toebehoorende) goederen op aan de Staten van Gelderland, „om met dit Leen geconsolideert en tot één Leen gemaakt te worden, volgens twee opdragten en extracten uyt de prothocollen van de Stad en Schultampte van Lochem den 26 en 27 April 1688, en is oversulks beleent". Ingevolge resolutie dier Staten d.d. 9 April deszelfden jaars, ontving hij het aldus verbeterde leengoed 14 Mei '90 ten Overijselschen-Stichtschen rechte met een pond goed gelds te verheergewaden. Doch Everhard van H. veranderde het, naar den wil der Staten van Gelderland, wederom in een leen ten Zutphenschen rechte, en ontving als zoodanig 14 April 1718 de beleening. Het eeuwenoude goed was dus gedurende 28 jaren een Overijselsch-Stichtsch leen.

Het staat in hetzelfde Leenregister in 1403 uitdruklijk aangewezen als niet alleen in het kerspel van Lochem, maar ook in de buurschap van Langen gelegen. Ontleende aan deze buurschap de bovengenoemde Geertruy van Langen (a° 1428) haren naam, en bezat ze ook weleer een adellijk huis, door sommigen een slot genoemd [1]: Nettelhorst en Langen beiden staan a° 1740 opgeteld onder de acht havezaten van het schoutambt van Lochem, in den

[1] bijv. door J. B. Rietstap in zijn „Beknopt Aardrijksk. Wrdbk van Nederland en zijne Koloniën" (Groningen, J. B. Wolters, 1892) bl. 293.

„Tegenwoordige Staat van Gelderland" [1]), op wiens kaart van het kwartier Zutphen, beide plaatsen natuurlijkerwijs als edelhuizen waarmerkend, ook het „Netelhorster en Verwoldense broek" staat geteekend, wezende destijds een bosch in de heerlijkheid Verwolde [2]). Desniettemin leest men in 1727 van de buurschap (*sic*) Nettelhorst; aldaar lag toenmaals een perceel het Onbeslagen Rouwelaar; de burgemeester van Zutphen, Jor W. H. Sloet sloot met wal en hek den weg langs dit perceel af, welk recht hem 24 Novr van dit jaar door Jan Harking en andere ingezetenen der buurschap betwist werd [3]). Men ziet dus, dat in verloop van tijd de grenzen van Nettelhorst, Langen en Verwolde nog al verandering hebben ondergaan.

Het oud-archief der gemeente Zutphen bevat eene prent, in den te dezen jare (1895) door den assistent bij dat archief, den heer J. Gimberg, vervaardigden beredeneerden „Catalogus" [4]) op bl. 57 sub no 397 aldus geinventariseerd: Mishandeling Den Eerw. Heer Langerak op het Adelijk Huis Nettelhorst aen gedaan door den Heer van 't zelve en zyn gedistingueerd Geselschap in Presentie van Do Abbink, om dat den Eerw. Heer Langerak wygerden de gesontheit van den Hertog te drinken. Zie de Zuid-holl. Courant ao 1784 No 85, 86 en 88". J. Hulsk(amp) fec. De prent wordt beschreven als volgt: „Gezicht in eene kamer, waar Ds. Langerak, op den vloer liggend, door drie personen mishandeld wordt, met doorzicht op eene kraamkamer, waar behalve de kraamvrouw, nog twee vrouwen, die vol schrik deze mishandeling aanzien, waarbij Ds. Abbink vol verbazing met uitgestrekte armen staat te kijken. Ook ziet men in eerstgenoemd vertrek drie personen, onder wie eene vrouw, benevens eene gedekte tafel [5]). De vervaardiger van dien Catalogus

---

[1]) dl. (XIII) III (a° 1741, Amsterdam, bij Isaak Tirion) bl. 394. De andere havezaten waren Ampsen, Diepenbroek, Kerssenberg, de Kloese, Oolde en Overlaar.

[2]) Ibid. bl. 424.

[3]) „Registers Archief voormalig Hof van Gelre" door P. Nijhoff (Arnhem, 1856) bl. 279.

[4]) verschenen bij J. Spruijt en C°, te Zutfen.

[5]) Uitgave van den boekverkooper D. de Vries te Delftshaven. Muller, „Beschrijving van Historieplaten" n° 4571. Hoog 13.7 centim., breed 10 dito.

verklaart (bl. 58) echter uitdruklijk, dat deze prent eene onjuiste voorstelling geeft, en dat het hier bedoelde voorval zich heel anders heeft toegedragen; indezervoege:

De heer van Nettelhorst, E. C. C. W. baron van Heeckeren (hiervoren genoemd) gaf op Maandagnamiddag 21 Juni 1784 eene partij op zijn kasteel N., omdat hij daags te voren een zoon van hem had laten doopen. Daar verscheen ook Ds. N. Langerak, predikant te Laren, nochtans na het dessert. Hij was een ijverig patriot, die met mond en pen voor zijne partij propaganda maakte en aan verschillende bladen en tijdschriften bijdragen leverde. Aan tafel werd op de gezondheid van Prins Willem V en den Hertog [1]) gedronken, doch niemand daartoe gedwongen. De maaltijd liep na dankzegging door Ds. J. H. Abbink uit Lochem [2]) zonder stoornis af. Hierop ontstond in den tuin van het kasteel eene woordenwisseling tusschen Dr. W. F. de Wolff, destijds burgemeester van Lochem, en Ds. Langerak, die ze had uitgelokt. Van handtastlijkheden was echter geen sprake, hoewel aan den laatstgenoemde een mes, dat hij getrokken had, ontnomen werd. Deze verwijderde zich alsnu. Eene poos later, toen het gezelschap thee dronk, kwam tot aller verbazing Ds. Langerak weer binnen, om vergiffenis te vragen, in 't bizonder aan Lochem's burgemeester. Alleen de Baron weigerde hem die te verleenen. De predikant ontving nu zijn mes terug.

Al spoedig verschenen in dagblad en vlugschrift onjuiste verhalen van dit voorval. Ds. Langerak richtte zich met een beklag hierover tot de Staten van Gelderland; zijn adres lokte een tegenschrift uit vanwege F. J. W. R. baron van Heeckeren tot Overlaar (broeder van den heer van Nettelhorst), Dr. W. F. de Wolff en Mr. G. Sölner [3]) aan ditzelfde college.

[1]) Lodewijk Ernst van Brunswijk-Wolfenbuttel, eerder veldmaarschalk van het leger onzer Staten, na het overlijden (Jani 1759) van Anna van Engeland, 's Prinsen moeder, in gemeenschap met onze Staten, diens voogd. Door zijne staatszucht deelde hij meer nog dan de Prins zelf in het misnoegen der Patriottische partij.

[2]) In 1798 komt L. H. Abbing voor als predikant te Baar en Latum.

[3]) Diens nazaat, Mr. J. B. Sölner bezit een bundel bescheiden betreklijk deze zaak, waaruit de heer J. Gimberg bovenstaand verslag geput heeft.

Op bovengenoemde kaart uit den jare 1740 ziet men ook „Kapel Ewalden" staan bij het dorpje Laar (Laren), en tot toelichting verneemt men, dat die kapel weleer aan de twee Ewalden, den witten en den zwarten, was toegewijd, maar destijds door de Hervormden gebruikt en door een predikant bediend werd [1]). Dit „wit en zwart" oogt op de kleur hunner haren; onbekend is ons, of te Laren desaangaande eene legende of traditie in den volksmond leeft; maar dit is zeker, dat de R.-Katholieke Kerk nog heden jaarlijks den 3den October als den gedenkdag der Twee Ewalden in haren Heiligen-kalender telt [2]). Naar die kapel ging men gewis ook uit Nettelhorst weleer ter bedevaart op, of verrichtte er zijn eerdienst.

Naar deze aloude havezate noemde zich een ridderlijk geslacht, dat haar echter, gelijk wij boven zagen, slechts tot het jaar 1424 bezeten heeft. Tot eenige aanvulling der weinige doch merkwaardige gegevens van Mr. A. Baron Schimmelpenninck van der Oije tot Nyenbeek [3]) moge het navolgende dienen. Conrad, heer (nobilis) van Veelen (rgdstr. Munster) gaf in 1265 het erve Nieuwenhuis [4]) te Markveld (o. Diepenheim) in altoosdurenden tijns uit aan heer Ludolf v. Kore en vrouwe Aleid van Nettelhorst, echtelieden, met hunne kinderen, tegen betaling van een Deventer pond per jaar. Hierover stond, behalve Godfried, richter van Grol (Groenlo), In Thetmar van Almen, e. a., ook Wolter van Netelhorst [5]) 1394 maakten Arend ten Have en Godert v. den Gruuthuus, schepenen te Arnhem, bekend, dat Henrik van Ansem (Ampsen? of Ansen, te Ruinen in Drente?) huis en hofstede te Sinte Claren had overgedragen op Hugo van Netelhorst [6]). Deze Hugo

[1]) „Tegenwoordige Staat", blz. 394.

[2]) Zie de Bijlage hierachter, volgens welwillende mededeeling van den Eerw Heer J. Dillman, destijds kapelaan te Maurik. — Brielle had in de Middeleeuw zijn St. Ewoudsgilde, eene fondatie gevestigd op het altaar van dien heilig in de St. Catharina-kerk ter stede. Dat gilde was in 1560 te niet („De Navorscher" XXXII, 151).

[3]) in „Geld. Volksalmanak" 1876 bl. 17.

[4]) Van hier thans nog Graaf Schimmelpenninck-*Nijenhuis* te 's-Gravenhage.

[5]) „Overijselsch Archief" I, 19. [6]) Ibid. II, 17.

bezat een huis en hofstede bij de stadsmuur van Arnhem, naast het stads-werkhuis; welk pand hij in 1395/96 aan het klooster Ter Hunnep overdroeg [1]). Hij, Hughe van N., deed, met Volmer Schulte, priester-vicaris der St. Lebuinuskerk te Deventer op verzoek van Johan Vos Verremolen en Gheze Biermans, 14 Mei 1397 in der minne uitspraak in een tusschen deze beiden bestaanden twist over land, dat hun beiden toebehoorde, vroeger gekocht van wijlen Wolter van Voerst en te Mastenbroek gelegen [2]).

Hoewel het Geldersch Leenregister eerst in 1379 van „dat Huys te Netelhorst" gewaagt, zoo kon er toch reeds — wie weet hoe lang, — vóór 1227 sprake van wezen; immers in dit jaar sneuvelde Lambert van Netelhorst in Drente [3]). 't Was in den slag bij Ane (o. Gramsbergen), waarin Rudolf III van Coevorden, een hardnekkig tegenstander van het gezag des Bisschops van Utrecht over Drente, den Stichtschen kerkvorst Otto II van der Lippe met zijne groote macht van Utrechtschen, Overijselaars, Hollanders, Amstelaars, *Gelderschen*, Clevenaars, Munsterschen en Keulenaars den 1sten Augustus als bekwaam en vermetel krijgsman totaal versloeg en meerendeels zwaar geharnast in de moerassen verzinken deed.

In 1358 moet Nettelhorst een versterkt slot geweest zijn. In dit jaar toch is in de Deventer Cameraars-rekeningen [4]) sprake van eene expeditio facta ante Netelhorst". En wel in den aanvang van dat jaar [5]). Weliswaar komen in de rekening over gezegd jaar betreklijk die expeditie schier enkel posten voor van geslachte ossen, van spek, boter, bier, wijn; en niet van oorlogstuig, als: armborsten (balistae), blijden, donderbussen (pixides tonitrū), donderbuskruit, oe(t)stalle, padereele, springalen [6]), vuurpijlen, wintbanken,

[1]) Ibid. bl. 42, 49.

[2]) „Catalog. Archieven Deventer Gasthuizen" (a° 1879) n° 125, bl. 54. Hugo's zegel hangt nog aan die oorkonde.

[3]) „Geldersche Volksalmanak" 1876 bl. 17.

[4]) uitgaaf door Mr. J. I. v. Doorninck, II (a° 1884), bl. 532, 3.

[5]) Ibid. bl. 602 wordt vermeld een post van uitgaaf van Dirk v. Arnhem voor een tocht (expeditio), kort te voren naar Nettelhorst gedaan. Die post staat „in crastino Mathiē", d. i. daags na 25 Februari, geboekt.

[6]) balistae, soort van blijden. Laur. Diefenbach's Glossarium Med. et Infim.

wippen. Toch moet toenmaals het huis door de Deventerschen belegerd zijn geworden; want twee bladzijden verder leest men in die rekening, dat Dirk Reijners, cameraar, einde Maart op last der schepenen naar Zwolle reed tot Utrecht's Bisschop, om zich met hem te verdragen omtrent de geweldenarijen door die van N. tegen stad en land van Deventer gepleegd [1]). Terwijl 25 Januari van gezegd jaar een stadsknecht een en andermaal des nachts naar Wilp liep, om te zien, of Gyselbert v. Netelhorst aldaar zich ophield [2]). Kort daarna werd er een vereffeningsdag gehouden tusschen den Bisschop en de beide Geldersche hertogen (Reinald en Eduard), en wel te Wageningen [3]). Genoemde Gyselbert doet zich kennen als een bizonder woelig ridder, een roervink, die Deventer grooten last veroorzaakte, veel werk gaf. Reeds een jaar te voren (1357) werd door of vanwege deze stad een en andermaal een bode naar Nettelhorst afgezonden, ter overbrenging van brieven, en hield haar magistraat briefwisseling met hem [4]). Thans, en wel omstr. 10 Februari, loopen stadsboden naar Zutfen, Bocholt (Munsterland), Wesel, Arnhem, Nijmegen, Kleef, Rees en Emmerik, Diepenheim, Borkelo, Gemen, het klooster Koesveld, Steinfurt, en naar andere tusschengelegen plaatsen en heeren, met brieven, die de edelman her- en derwaarts had laten schrijven [5]). Van den kant van dezen zendt nu heer Eduard der stad bericht, nadat omstreeks 25 April die van Nettelhorst eenige Deventer burgers gevangen hadden genomen, en zich de stad hierover bij hem had beklaagd [6]). In het eind dezer maand nog rijdt de cameraar Dirk Reijners met een

Lat. (1857) vertolkt balista door armborst, donderbus, zelfschot; maar ook door sprinckhael, -gael, springael, springhel, espringalle (trebuchetum). Reeds in 1348 maakte Deventer gebruik van buskruit (Camer. II, 45); ook Kampen (ibid.).

[1]) Cam.-rek. II, 535: „ad placitandum cum ipso de violentia et dampnis per illos de Netelenhorst terrē et ciuitati factis".

[2]) Ibid. bl. 571: die conversionis Pauli.

[3]) Bl. 577: Sabbato post convers. Pauli. Vereffeningsdag. Dies placiti in de Latijnsche rekeningen is in de Nederduitsche „de dach waarop gededinght werd", d. i. akkoorden getroffen, overeenkomsten aangegaan.

[4]) Bl. 461, 507 en 465. [5]) Bl. 552: Die Scolesticae, 553, 4.

[6]) Bl. 581: in vigilia Marci Evangelistae.

ander naar Zwolle en naar Spoolderberg, eene hoogte in Zwollerkerspel, alwaar de Bisschop zijne dienstmannen dringend aanzoekt, te (tegen?) Nettelhorst hulp te bieden [1]). Daar de Deventerschen een bolwerk hadden opgericht; zenden zij 12 Mei eenen looper naar Nettelhorst, om o. a. dit na te zien; en als men bespeurt, dat het deels verbrand, deels geschonden was, komt Dirk Reijners met den stadsschout overeen, ander oorlogstuig ter verschansing per as herwaarts over te brengen [2]).

Te Nettelhorst ontbiedt men van stadswege uit Diepenheim bij heer Ghelmar Splijtof paarden en kleine ijzeren schilden, voert men op wagens 120 mudden haver, bier en brood derwaarts, en rijdt heer Evert van Nassau vandaar naar Zutphen [3]). Kort na Pinksteren zendt Deventer eenen bode af naar Gelre's Hertog te Wageningen en naar den magistraat te Arnhem, met een brief vol klachten over der stad vijanden in het Geldersche land (d. i. hier, de graafschap Zutphen) [4]). En beraadslaagt kort daarop met Gyselbert over de stadsbelangen [5]). Omtrent de bijeenkomst te Kleef, komt een knecht den stads-schepenen, voorzoover zij zich te Nettelhorst bevonden, bericht brengen [6]); hij was gezonden door Dirk van de

---

[1]) Bl. 556: Feria quarta ante Phylippi et Jacobi (1 Mei). Aldus schijnt men te moeten opvatten de woorden: „ubi dominus episcopus supplicauit suis ministerialibus de subsidio Netelenhorst. Omdat Deventer des Bisschops bondgenoot was, dient er toch van des Kerkvorsten wege sprake te zijn van den *belegeraars* van Nett. te verstrekken hulp. „Netelenhorst” derhalve hier denklijk niet genetivē, maar ablativē bedoeld.

[2]) Ibid. bl. 543: „Die Pancracij (12 Mei) Johanni cursori currenti Netelenhorst ad videndum de machinis et edificio dicto *werc* ciuitatis si esset combustum vel desecatum, — het bolwerk was van hout, — iiij s. Item eodem die per Theodericum Reijneri et Odonem (Reijneri, vgl. Camer. I, 1) loquentes sculteto pro curribus habendis versus Netelhorst pro machinis et aliis instrumentis v s. iiij d. in expensis”.

[3]) Ibid. II, 566, 7: scutella ferrea, ronde schildjes. Spondones; spodo = spado (equus castratus)?

[4]) Bl. 582: In octaua Penthecostes.

[5]) Bl. 583: Post octauas Penthecostes — de negotiis ciuitatis.

[6]) Bl. 566: Vni seruo venienti ad Net. misso ad scabinos ibidem d e c o n g r e g a t i o n e C l e u e n s i. Deze laatste woorden oogen, dunkt ons, op het, volgens

Kemnade [1]). In de eerste helft van Augustus zendt de stad bericht naar Nettelhorst tot Gyselbert, om hem te beduiden, dat Jacob van Rijsen te Deventer niet zou mogen vertoeven [2]). De hulp van Arnold van Keppel wordt 21 September ingeroepen, tot sluiting van een verdrag tusschen Gyselbert en de stad [3]). Naar Gelderland's residentie (Arnhem) zendt Deventer omstreeks 30 November zijn afgevaardigde; zoowel als verder naar den vereffeningsdag bij Rhenen, teneinde met den Bisschop en met hertog Eduard over de stadsvijanden te handelen [4]). Op hetzelfde tijdstip dient de stad bij de Hertogen van Gelderland en hunnen raad te Arnhem en te Rozendaal klachten in tegen die van Nettelhorst, de zonen (jonkers) van Ampsen en de stad Lochem [5]). Terwijl deze vijanden omstr.

Nijhoff's „Gedenkwaard." II bl. LXXV eerst in den aanvang van 1359 ontworpen verbond, waarin hertog Reinald, zijn broeder Eduard en Jan graaf van Kleef, en nevens hen, al hunne edelen en dienstmannen, ridders en knapen, ook al de steden van hun gebied, begrepen zouden zijn. Bij dit verbond, bekend als de Landvrede, verplichtten zij zich gedurende den tijd van vijf jaren tot onderlinge bescherming, enz. enz.

[1]) Deze was in 1352 der stad Deventer ontrouw geworden; weshalve ze boven de Stadsweide, aan den kant van Gorsel, zich tegen hem versterkte. In 't zelfde jaar had er echter verzoening plaats (Cam.-rek. II, 119, 157 en 149. Jan van de Kemnade verklaarde zich omstreeks dezen tijd voor de Bronkhorsten (Nijhoff, Gedenkwaard. II bl. XLII).

[2]) Bl. 588: In vigilia beati Laurencij (10 Aug.).

[3]) Bl. 592: In die beati Mathei.

[4]) Bl. 577: In vigilia beati Andreae.

[5]) Bl. 576, 594: In vigilia beati Martini (11 Nov.). „Ad duces Ghelrenses et eorum consilium de querimoniis ciuitatis contra illos de Net. filios de Ampsem et opidum Lochem". Omdat er staat „consilium", en niet „consilia", mag men misschien denken, dat hier niet de gewone hertooglijke Raad bedoeld wordt, maar de Raad van den Landvrede, d. i. de vereeniging van gezworen raadslieden, aan Reinald, Eduard en Jan van Kleef bij dien vrede toegevoegd als scheidsrechters, die uitspraak zouden doen in de geschillen, welke tusschen deze verbonden vorsten rijzen mochten. Van Reinald's zijde werden daartoe gekozen vier edelen; acht van de zijde van Eduard, en weder vier van de zijde van Kleef, genomen uit hunne Raden en uit de schepenen der in dien vrede begrepen steden; zie Nijhoff's „Gedenkwaard." II bl. LXXV. De cameraarsrekening loopt echter over 1358. Zou Nijhoff den Landvrede een jaar te laat

23 November met de stad in onderhandeling treden, bekomt Gyselbert, die zich beurtlings te Dort en te Lochem, maar toen te Bredevoort onthield, op dien dag den hertooglijken last, den Deventerschen geen overlast of schade te berokkenen [1]. Kort na 8 December sluit de stad vrede met die van Lochem en Ampsen, terwijl er bericht inkomt van den Graaf van der Marck aangaande de Hekerlingen [2].

Thans komen wij op vasteren bodem te staan; want men bemerkt, dat wij hier te doen hebben met de partijschap tusschen de Heeckerens, die de zijde van hertog Reinald III hielden, en de Bronckhorsten, de aanhangers van zijn broeder Eduard; — eene partijschap, die sedert half April 1350 [3] gedurende een dertigtal jaren Gelderland's schoone dreven in vuur en vlam heeft gezet. De keuze van Jan van Arkel tot bisschop van Utrecht, met voorbijgang van Jan van Bronckhorst (die door Reinald II was voorgestaan), hoewel reeds in 1342 geschied, had er aanleiding toe gegeven. Want als Gysbert heer van Bronckhorst (Jan's oomzegger), sedert 1347 ook heer van Batenburg geworden, voortdurend in macht steeg, vocht hij Jan van Arkel aan, viel in Twente en verbrandde in 1348 het bisschoplijk slot te Goor. Aan heer Frederik van Hekeren (van der Eze) werd door den Bisschop de verdediging van Overijsel opgedragen, en zoo geraakten de poppen aan 't dansen. — Hertog Reinald had in 't eerst geheel de leiding der Bronckhorsten gevolgd, en door den invloed dezer partij zelfs een oorlog tegen Utrecht's bisschop (Jan van Arkel) ondernomen [4]; maar weldra

hebben gesteld? Wel was er 21 Juni 1358 een landraad ingesteld, maar deze had de vier hoofdsteden Nijmegen, Roermond, Zutphen en Arnhem tot uitgangspunt, ibid. LXXII, III. Overigens, vigila = avond of nacht, dus daags vóor den heiligendag, die er achter staat.

[1]) Bl. 595: In die Clementis.

[2]) Bl. 550: „de Hekerlinghis". Adolf graaf van der Marck, die in 1369 de regeering aanvaardde over het graafschap Kleef (Nijhoff, a. w. II bl, CV.). Ook zijn gelijknamige vader († 1347) had hertog Reinald „de wichtighste landzaeken helpen bestieren" (Slichtenhorst, Gld. Geschied. 137a, 38a, 47b).

[3]) Mr. J. A. Nijhoff, „Gedenkwaardighh." II bl. XLIX.

[4]) Ibidem II bl. XLI.

bespeurend, dat die invloed te ver ging, had hij zich aan de zijde der Hekerens gevoegd. De verbittering was groot; doch keerde zich niet enkel tegen het vroeger reeds gehate, en thans zoo vermogende geslacht van Bronckhorst, maar ging ook in een openlijken strijd tegen den Hertog zelven over. Te dien einde vervoegden zich de Bronckhorsten tot Reinald's broeder Eduard. Was in 1352 een verdrag tusschen de beide broeders getroffen; die rust duurde niet lang; in 1354 barstte de burgeroorlog met vernieuwde woede uit, en kenmerkte zich door het beurtlings innemen en weder verliezen van steden, het uitplunderen en verbranden van sloten, het plegen van allerlei wreedheden en gruwelen. In weerwil dat Adolf van der Marck, bisschop van Munster en Graaf Jan van Kleef Reinald's zijde hielden, verkreeg de partij van Eduard, waartoe Frederik graaf van Meurs († 1356), Frederik heer van Baar en andere machtige edelen behoorden [1]), de overhand. Na den slag op den Vrijenberg, — gewis eene toespeling op den VRIJEN OORLOG, gelijk men den hertooglijken broedertwist noemde, — bij Loenen op de Veluwe, einde Juni 1354 [2]) behield Reinald weinig meer dan den *titel* van Hertog en de heerschappij over de Veluwe; Eduard werd bij verdrag van 29 Sep. 1355 te Rozendaal in de hem Oct. 1353 opgedragene *landvoogdij* van Gelre en Zutphen hersteld [3]).

Deventer, als Overijsel's destijds voornaamste stad, was de natuurlijke bondgenoot van den Bisschop van Utrecht, der Bronckhorsten fellen tegenstander, doch hield zich als Hanzestad in 't belang van zijn handel zooveel mooglijk onzijdig, en bleef met de beide vorstelijke gebroeders op goeden voet. Toen heer Frederik van Hekeren (van der Eze) in April 1357 was gestorven, zond het vijf zijner schepenen naar Zutphen af om aan zijne uitvaart deel te nemen [4]),

---

[1]) Zie hen opgeteld bij Nijhoff ibid. bl. LII, LIV.

[2]) Ibid. bl. LVIII; vgl. bl. LXXXVII: „de boschrijke Veluwe, waar hij (Reinald) nog vóor weinige jaren (in 1354) onder *de leus der vrijheid* voor zijne zaak te wapen had doen vliegen".

[3]) Ibid. bl. LV, LXV. Eduard, „overste meister ende berichter".

[4]) „Herald. Bibliotheek" 1882 bl. 16.

maar had ook in Augustus [1]) van dit jaar zijn aandeel aan het treffen van een wapenstilstand tusschen Utrecht en Gelre, te welken einde het een viertal schepenen afvaardigde eerst naar Nyenbeek en vervolgens naar Zutphen, alwaar die wapenstilstand gesloten en bevestigd werd met heer Frederik van Rechteren [2]), heer Berthold van Haersolte en heer Ghelmar Splijto(e)f [3]). Het onderhandelde, gelijk ons reeds bleek en verder zal blijken, telkens met Eduard, en vond dan steeds gehoor bij dezen, ter beteugeling van Gyselbert en die van het noordelijk deel der Graafschap Zutphen, welke Eduard in 1351 reeds zijn land noemde krachtens zijns vaders nalatenschap [4]). Kort na 19 Nov. 1368 zond deze hertog aan de stad per bode bericht van zijne bruiloft met de dochter des Graven van Holland [5]), Catharina van Beijeren, en kort na Hemelvaartsdag 1370 vroeg hij der stad een blijde ter leen [6]). Maar ook met Reinald onderhield ze bestendige vriendschap, raadpleegde ook hem in hare verwikkelingen met de Gelderschen, zoolang hij nog een schaduw van macht bezat. En toen hij op het in 1364 door Eduard van Johan Cock van Nyenbeek, knaap, gekochte slot Nyenbeek [7]) zat gevangen, zond ze hem 22 Febr. 1365 snoek ten

---

[1]) Feria sexta post Jacobi (diem); st. Jacobus (apostolus) = 25 Juli.

[2]) Fredericus de Rechter. Frederik van Hekeren van der Eze genaamd Rechteren (zoon van evengenoemden Frederik van H., bij eene v. Honnepel), gehuwd met Luitgardis, oudste dochter van heer Sweder (van Voerst) heer van Rechteren, van hier „genaamd Rechteren". Vgl. „Herald. Bibliotheek", t. a. pl. met ibid. 1876 bl. 20.

[3]) Dev. Cameraarsrek. II, 457: „de treugis faciendis inter Episcopatum et Ducatum Gelrensem". Treuga (treuge, treuche, d. i. zekerheid, veiligheid) of trewa Dei (Godsvrede) noemde men in de Middeleeuwen een tijd van stilstand van veeten, door de hooge geestelijkheid (hier, Utrecht's Bisschop) verordend en bestuurd. Slichtenhorst (Geld. Geschied. bl. 141b) stelt die treuga op het jaar 1358, en zegt, dat ze binnen het jaar weer werd verbroken.

[4]) Nijhoff, „Oorkonden" II bl. 52.

[5]) Cam.-reken. III, 2 bl. 99 (Des Vrydaghes na s. Pontianus dach). Vgl. Geld. Volksalm. 1875 bl. 37.

[6]) Cam.-rek. ibid. bl. 287.

[7]) „Geld. Volksalm." 1894 bl. 10. Diens broeder Hendrik (dominus Henricus Koc) komt in de Cameraars-rek. a° 1344 (Cam. I, 170 vg.) tot a° 1359 (ibid. II,

geschenke [1]), zorgde ze, dat hij op Hemelvaartdag van ditzelfde jaar een in dien tijd smaaklijk gerecht kreeg, door toezending van een steur [2]), en onderhield hem aldaar, des Woensdags na St. Bartholomeus 1371, toen Eduard was omgekomen, door een viertal magistraatsleden omtrent hare steedlijke belangen [3]).

Deventer's onzijdigheid in die heillooze partijschap blijkt ontegenzeglijk uit de aangestipte bizonderheden, als ook hieruit, dat, gelijk wij straks zagen, aan Jacob van Rijsen Augs 1358 het verblijf in de stad werd ontzegd. Gewis zocht deze als Gyselbert's handlanger onder de stadsburgers aanhangers te winnen voor de partij der Bronckhorsten.

De brief, welken Gyselbert's knecht kort na 24 Augs des volgenden jaars (1359) den Deventer magistraat aanbood, was niet naar genoegen; want den 18den October kwam een vijftal schepenen met hunne gezellen in het Leprozenhuis buiten de stad bijeen, om maatregels te beramen tegen den ridder, die zich kort daarna te Dort bevond [4]).

De vijanden der stad hielden zich schuil in den omtrek; Henrik van Baak bevoer des nachts met een tochtgenoot den IJsel [5]) om

---

695) voor, als met Deventer zeer bevriend. Nijhoff, „Gedenkw." II bl. LXXXIII noemt hem Jan de Kok van Opijnen.

[1]) Ibid. III, 1, bl. 461: „eyn deel snoke, die men zende den hertoghe van Gelre tot Nyenbeken, daer hi mit de woninghe ghecomen was." Dit zal toch wel Reinald gelden, en niet Eduard. Zoo ja, dan zien wij tevens uit dezen post, dat Reinald het gansche slot tot zijne beschikking had, en niet in eene cel als opgesloten zat. Zie dit breeder door mij uiteengezet in „Algemeen Nederl. Familieblad" 1894 bl. 262.

[2]) Ibid. III, 1 bl. 518.

[3]) Ibid. III, 2 bl. 385: „Des wonsdaghes na S. Bartolomeus (24 Aug.) H. v. Rectem G. Winikens H. v. Heten J. Sconevrent die to Nyenbeke gheuaren waren an den oelden heren van Ghelre so die ionghe here doet was daer sie mede spreken van onser stad weghen iij £ IXs. Volgens Geld. Volksalm. t. a. pl. had de slag van Baesweiler, die aan Eduard het leven kostte, op St. Bartol. d. i. 24 Augs plaats; volg. Nijhoff, „Gedenkwaard." II, bl. CXIII, IV, op 22 Augs, en overleed Eduard den 24sten dier maand.

[4]) Camer.-reken. II, 632, 619, 636.

[5]) Cameraarsrek. II, 693: Antiqua Ysla (de oude IJsel), d. i. de IJsel op de

hen op te sporen en op te brengen; ook bevoer men het water om te weten te komen waar de Graaf van Bredevoort zich bevond [1]). Andermaal moet Nettelhorst door de Deventerschen belegerd geworden zijn; immers de burger Gerard ten Noordmarsch ontving omstreeks 19 November van de schepenen tien stuivers schadevergoeding, omdat zijn blijde voor het kasteel gebroken of gesprongen was [2]). Een omstr. Kerstmis gevangen genomen knecht van Gyselbert, Kuer geheeten, werd 21 Jan. 1360 weder door de stad ontslagen. Dirk de molenaar en zijne makkers, die hem gebonden hadden, ontvingen van stadswege twaalf stuivers aan „zeelghelt" (touwgeld) [3]).

Nog altoos duurden de vijandlijkheden voort, of bleef de toestand minstens gespannen [4]). Omstreeks Kerstmis 1363 treffen heer Frederik en heer Dirk v. Rechteren eenen zoen tusschen Gyselbert en de stad [5]). Doch ook deze is niet van langen duur, althans niet

---

hoogte van Deventer, Wilp en Olst, a° 1360 eenvoudig Ysla geheeten (ibid. bl. 777). Vandaar, dat een erf te Vorchten nog als de Olde-IJssel bekend staat. Ook a° 1347, 56, 9, 60 leest men van „antiqua Ysla" in dien zin (ibid. I, 297, 7; II, 410, 693, 720, 71); zelfs nog a° 1627: „ambt van Voerst, kerspel Wilp, op den ouden IJssel aan den Deventer mars" („Catal. arch. Dev. Gasthuizen", n° 1456). In „Nomina Geogr. Neerl." III (a° 1893) bl. 149 dacht ik hierbij ten onrechte aan „de oude IJsel" langs Dinksperlo en Doetinchem; aldaar moeten dus regel 9 en 7 v. o. wegvallen.

[1]) Camer. II, 693: „liber comes de Bredervoert". Ibid. bl. 535 (a° 1358): „*Henricus* lib. com. de Br."; toen had hij van stad Deventers wege acht scudati (schilden) of twaalf pond Vlaamsch ontvangen. Destijds was derhalve Bredevoort een graafschap, 't welk als burggraafschap zal zijn te verstaan. Het slot of de veste in 1326 aan Reinald II van Gelre overgegaan, was door Utrecht's bisschop Godfried van Rhenen (a°. 1156—78) gesticht; zie Slichtenhorst, „Tooneel" bl. 88a, waar men bl. 88b leest, dat het in 1388 door hertog Willem I van Gelre aan heer Henrik van Gemen verpand is (voor 3000 Fransche schilden). Het vloog 12 Juli 1646 door ontploffing van zijn buskruittoren in de lucht („Geld. Volksalm." 1876 bl. 71, 8).

[2]) Camer. II, 695: Sabbato (Zaterdag) post Ponciani (19 Nov.).

[3]) Ibid. bl. 736, 8: in vigilia Agnetis (21 Jani). Ibid. bl. 760 2 (a° 1360) vindt men de opgaaf der kosten van den stadscameraar Werner Hademans wegens der Deventenaren expeditie naar „Nouum castrum" en Netelhorst. Novum castrum = Nyenborg.

[4]) Cameraars-rek. bl. 760, 1, 5, 75, 7. [5]) Ibid. III, 1 bl. 231.

bestendig. Had den 7den Februari 1365 een bode des Hertogs van Gelre der stad eenen brief gebracht vanwege Gyselbert [1]); half Augustus zocht ze hem te Lochem, te Netelhorst, te Borkelo, Groenlo, Vreden, Ottestein, Gemen, Borken, wederom te Gemen, driemaal te Bredevoort en andermaal te Groenlo [2]). Op St. Jacobs avont (24 Juli) ontving Henniken messelgier (messager, stadsbode) 6 st. 5 penn., omdat hij naar Netelhorst was geloopen tot Gyselbert met eene missive betreklijk de personen, die de edelman op de Houtmarkt te Deventer gevangen had genomen [3]). Des dinsdags na O. L. Vr. geboorte (8 Sept.) schonk de stad voor kost en vereering (hovescheid) 41 £ 7 st. 6 penn. aan heer Jan Punt wegens onkosten, door hem gemaakt, toen hij naar den graaf van Holland en zijnen raad reed, om Deventer te verantwoorden wegens het door de Hollanders den graaf aangebracht gerucht, dat Gyselbert een aantal Hollanders bij Deventer had ingerekend [4]). De stad begunstigde hunne vrijlating; immers einde September liet de magistraat eenen dier Hollanders, een knaap uit Hoorn, dien de edelman had gevangen gehad, 33 st. 9 penn. ter hand stellen tot teergeld op den weg [5]). Den 10 Nov. bevond hij zich te Lochem, alwaar Henniken hem een brief, en weinige dagen later weder een brief bracht betreklijk de zaak der gevangen genomen Hollanders [6]). Daags vóór Kerstmis ontving de stad weder een brief vanwege Gyselbert [7]).

Laatstgenoemde en zijn broeder Lambert verklaren 18 Maart 1368 per missive aan de stad Deventer, in te staan voor Johan

---

[1]) Ibid. bl. 450: „des zatersdaghes na O. V. dach to Lichtmisse (2 Febri).

[2]) Ibid. bl. 437: „des vrydaghes na O. V. dach assumptio (15 Augs). Henniken ontving voor al die tochten slechts 30 stuivers loon.

[3]) Bl. 489. [4]) Bl. 518.

[5]) Bl. 494: „Des vrydaghes na s. Mauricius dach 22 Septr), d. i. denklijk 26 Septr, want bl. 495 volgt s. Micheels dach, d. i. 29 Septr, en deze viel toen op Maandag.

[6]) Bl. 497: „Des manendaghes vp s. Mertyns avont", en „Des vrydaghes na s. Martyns dach *in den winter*; want zijne Translatio viel op 4 Juli. St. Martinus bisschop = 11 November.

[7]) Bl. 447: „Vp den Kerstes auont" = 24 Decr.

v. Weeslo, wien Deventer burgers den 16den op een wagen gevangen hadden binnen gebracht, en die den 17den door toedoen van Gyselbert en van Otto van der Kemnade was losgekocht en uit zijne gevangenschap ontslagen [1]. Ook vervolgens schijnt Gyselbert met de stad in vrede te hebben geleefd. Ze had op 2 Juni 1370 een onderhoud met hem en met v. Coldenhave [2]. Totdat kort na 20 Juli 1370 de knecht van den heer van Koevorden der stad een brief van hem brengt, inhoudend, dat hij den Bisschop de vriendschap had opgezegd [3]. Deze opzegging gold dus ook Deventer, destijds de voornaamste plaats van het Oversticht. Maar de stad geeft aan den vrede met hem de voorkeur, en zoekt hem kort na 25 Juli te Lochem en te Zutphen, op een der eerste dagen in Augustus te Groenlo en Lichtenvoorde daartoe aan [4]. Ook Peter van Steenbergen en Arend van der Lawick [5] te Arnhem waren van stadswege in dien vredehandel betrokken, omdat Gyselbert de steden der Zuiderzee gemoeid scheen te hebben in zijn belang [6].

---

[1]) Cameraarsrek. III, 2 bl. 91 en 90: „Vp den sonnendag Oculi" (16 Maart)

[2]) Ibid. bl. 285: Des naesten daghes na Jaers daghe".

[3]) Bl. 275: „Des manend. na s. Margreten dach. „Dat hi den bisscop van Utrecht ontseghet hadde". In 't Mid.-latijn heet dit „diffidare", het tegenovergestelde van „affidare". Die bisschop was Jan van Vernenburg † 1371; hij had zware schulden moeten maken om zich vrij te koopen, toen hij door zijne eigene onderdanen gevangen werd gehouden (Nijhoff „Gedenkwaard." II bl. CVII). Van hier, dat men in de cameraarsrekening a⁰ 1370 een post aantreft van vertering door twee leden uit Deventer's vroedschap gemaakt toen zij op s. Willebrordsdag (7 Novr) naar Utrecht reden, om met die stad en het Kapittel te handelen over „onses heren ghevengnisse van Vtrecht" (Camer.-rek. III, 2 bl. 288).

[4]) Bl. 276 (: s. Jacobs dach = 25 Juli), 277 (s. Peters dach ad vincula = 1 Augs).

[5]) Beide edellieden maakten na Eduard's dood (24 Aug. 1371) deel uit van Reinald's Regeeringsraad (Nijhoff, „Gedenkw.", II bl. CXV).

[6]) Bl. 287. Slichtenhorst, „Geld. Geschied." bl. 146b, 7a gewaagt op 't jaar 1369 van „zeekere verschillen", waarover de Anzee (Hanze-)steden, en onder deze de Geldersche, door hare afgezanten te Straalsond „gespreck en vergaederingh" hielden; hetgeen eindigde met een te dezer plaatse gesloten vredesverdrag, dat Waldemar, Denemarken's koning, gestand deed. Nijhoff zinspeelt in zijne „Gedenkwaardigheden" hierop niet.

Omstreeks half September spreekt Henniken de stadsbode hem te Groenlo aan over goederen, welke aan Deventer burgers ontnomen waren [1]), en geeft hem aldaar ettelijke weken later bericht, dat Arend den Bule voor den Bisschop wederom partij koos [2]).

Daarna hebben wij in de tot dusver uitgegeven Cameraarsrekeningen, die tot 1372 loopen, den woelzieken ridder niet meer aangetroffen. Zijne woelingen waren gewis mede oorzaak, dat het Huis te Vorden in 1374 door die van Deventer verwoest werd [3])· Berend van Vorden zal hij als partijganger der Bronckhorsten hebben overgehaald tot het plegen van vijandelijkheden tegen de aan het Bisdom zoo nauw verknochte stad. Hij zal omstreeks 1379 gestorven zijn; want in dit jaar werd Steven van Netelhorst, die in 1375 den Landvrede van Zutphen bezegelde met de havezate N. beleend, in 1403 opgevolgd door Gysbert (Gysbrecht of Gyselbert) van N. Stevenszoon. Deze laatste zegelde in 1396 met een geschakeerd kruis. Volgens Geld. Volksalm. t. a. pl. was het veld zilver, het kruis geschaakt van rood en goud; volgens Rietstap's Wapenboek v. d. Nederl. Adel het veld goud, het kruis (in twee rijen) van rood en zilver geschaakt, zijnde het wapen der havezathe Net. bij Lochem. Ook behoorde hij onder de edelen, die 3 Mei 1418 voor het kwartier van Zutphen den verbondbrief mede zegelden tusschen ridderschap en steden van Gelre en Zutphen; zie Nijhoff, „Oorkonden" III, 353. „Dit verbond", — schrijft deze auteur, t. a. pl. bl. 347, noot, — „mag als getuige van den toegenomen invloed der ridderschap en steden, en van hun blijkbaar tegenwicht aan het vorstelijk gezag, gerekend worden onder de belangrijkste oorkonden, welke uit de Geldersche oudheid tot ons kwamen". Onder die bezegelaars staat deze edelman als Gys-

---

[1]) Bl. 278: „Des manend. na O. Vr. dach nat. (8 Sept^{r}).

[2]) Bl. 281: „Des wonsd. na s. Micheele (29 Sept^{r}). Aldus dunkt ons de zin te wezen der woorden: „dat hi die ontseginghe ontwaerde van onsen heren van Vtrecht". Immers volgens Kiliaan en Meyer beduidt ontwa(e)ren eene verbintenis, overeenkomst, enz., opzeggen.

[3]) Dumbar, „Kerkelijk en Wereldlijk Deventer", I, 548.

bert, niet als Gyselbert, vermeld. Hij was richter van Lochem, en zegelde in 1425 met het geschaakte kruis.

Wij kunnen dan nu het volgende genealogisch fragmentje opstellen:

Lambert van Netelhorst † 1227.

Wolter a° 1265, broeder? van Aleid in 1265 vermeld als de gade van heer Ludolf van Kore.

Gyselbert, vermeld a° 1357—79. —— Lambert, vermeld a° 1368, 79, 81, † 1402. —— Hendrik, vermeld a° 1379, 92.

Steven a° 1375, 9. | Wolter, vermeld a° 1387. —— Hugo, vermeld a° 1394, 97, 1402.

Gysbert a° 1403, 19, 25. | Katrijn van N., a° 1486 non in het convent Rondeel te Zutphen.

Tot toelichting der hier voorkomende jaartallen strekke nog dat de gebroeders Lambert en Hendrik van N. in 1379 beiden den Landvrede mede bezegelden, Hendrik in 1392 voorkomt als richter van Lochem, en Lambert in 1381 beleend werd met het erve Hadeking (kerspel Lochem). Hugo, in 1402 van dit erve de beleening ontvangend, zal er toen in 't bezit van gekomen zijn als erfgenaam zijns vaders. Zijn broeder Wolter bewilligde in 1387 in den verkoop van goederen door zijn vader [1]).

Geraakte door overdracht van Gysbert Stevenszoon Nettelhorst in 1424 in andere handen, en komen omstreeks het midden der 16de eeuw, naar men meent, geene leden van dit geslacht hier te lande meer voor [2]); wie vult dan nu tot omstreeks 1550 de leemten aan? Wij ontmoetten den ouden stamnaam eeuwen later in het buitenland. Men leest bij voorbeeld van von Nettelhorst, schrijver van een werk „Ueber den Ursprung der Preuszen", übersetzt in 1755 von C. J. von Caspari [3]). Gansch niet onwaarschijnlijk was deze een voorzaat van een nog in Coerland bloeiend geslacht, dat echter niet

[1]) Geldersche Volksalm. 1876 bl. 17. [2]) Ibidem.

[3]) te Koningsbergen; aangehaald in de Zeitschrift van „Der Deutsche Herold" XX (1889) S. 27. Noch dien von Nett., noch zijnen vertolker ziet men in Brockhaus' Real-Encyklopädie 1851—55 aangevoerd. Ook het artikel „Preuszen" aldaar verzwijgt hem.

een geschaakt kruis voert, in de boven aangeduide kleuren; maar Gedeeld: 1. in zilver zittende hond van rood, 2. in rood drie rozen van zilver. Rietstap's Armorial 1e éd. noemt dit geslacht graaflijk. Zoo ja, dan zijn er toch ook baronnen onder; immers in Coerland's hoofdstad Mittau overleed 25 Mei 1890 Sofie von Nettelhorst, Baronin [1]. Zou uit dien hoek geen historisch-genealogisch-heraldisch licht ons kunnen tegenstralen? Dit zou bizonder welkom wezen.

Nog dit. Wezen wij elders [2] op het belang van Cameraars-rekeningen en de uitgave daarvan: ook in dit opstel ziet men dit, en wel in historisch opzicht, bevestigd. Want noch Pontanus (Histia Gelrica), noch Dumbar (Kerkel. en Wereldl. Deventer), noch Revius (Daventria Illustrata), noch Moonen, noch Nijhoff (Gedenkwaard.) — gewagen, voorzoover men heeft kunnen vinden, van Deventer's handelingen met en tegen Gyselbert van Net. Nijhoff getuigt t. a. pl. bl. LXXII: „De eerste helft des volgenden jaars (1358) schijnt voornamelijk door krijgsbedrijven gekenmerkt geweest te zijn; maar de bijzonderheden zijn daarvan niet tot ons gekomen". Laten die bronnen ons te dezen aanzien geheel onkundig; Deventer's Cameraars-rekeningen, voorzoover ze thans uitgegeven zijn, leveren ons minstens eene kleine bladzijde tot aanvulling van Gelderland's geschiedboek uit de dagen der partijschap tusschen de Hekerens en de Bronckhorsten. Wel valt voor het oogmerk van geregelde geschiedschrijving, het putten uit deze bron soms bezwaarlijk, soms zelfs hachlijk, omdat de rekeningposten uitteraard dikwijls slechts zijdelings doelen op, terloops gewagen van — een *destijds* overbekend voorval of geval, waarnaar men *nu* soms enkel raden kan; terwijl men ook weleens in twijfel staat, of de berichten der posten niet oogen op bizonderheden van het jaar voorafgegaan aan dat, waarin de rekeningen zijn gedaan. Voor eene juiste voorstelling van het historisch beloop en verloop wordt dit bezwaarlijke,

---

[1]) Zeitschr. van „der Deutsche Herold" XXI (1890) S. 116a. Aldaar staat niet Mittau, maar Mitau geschreven.

[2]) in de „Handelingen van het XXste Nederl. Taal- en Letterk. Congres", gehouden te Amsterdam 15—17 Sept. 1887 (Amst., Tj. v. Holkema 1888) bl. 220—30.

dit hachlijke nog vermeerderd door de moeilijkheid, voortspruitend uit de aanwijzing der dagen, uitsluitend in verband tot den R.-Katholieken eerdienst, zonder de minste maand-aanduiding, en zonder chronologische orde [1]. Desniettemin mogen wij dankbaar zijn, dat die rekeningen soms òf eene totdusver onbekende bron openen tot opdieping, òf een sprinkader, een fonteintje leveren ter opheldering — van historische en archaeologische bizonderheden.

BIJLAGE.

Aangaande den Witten en den Zwarten Ewald leest men in „Vies des Pères, des Martyrs et des autres principaux saints etc. d'Alban Butler", traduit de l'Anglais par l'abbé Godescard, het navolgende.

Kort na de aankomst van St. Willebrord en zijne gezellen in Friesland a° 690, volgden twee broeders, Engelschen van geboorte en beiden tot den priesterlijken stand behoorend, als zendelingen hun spoor. Zij kwamen in het land der oude Saksen, Westfalen. Vóór hun vertrek uit hun land, hadden zij Ierland doorgereisd, om zich in wetenschap en deugd te oefenen. Daar zij denzelfden naam droegen, onderscheidde men hen aan de kleur hunner haren: de een werd de zwarte, de andere de witte geheeten. De eerste onderscheidde zich door groote schriftuurkennis; doch beiden bezielde dezelfde zendingsijver.

Bij eene poging om het hoofd der Saksen te spreken, wantrouwden hen de heidenen, die vreesden dat hun koning de goden des lands verlaten zou. Men besloot hen uit den weg te ruimen. De Witte Ewald werd oogenbliklijk geveld. Zijn broeder bezweek eerst na lange en vreeselijke martelingen, waarna hij in stukken werd gesneden. De vorst, dit hoorend, strafte de schuldigen. Op wonderbare wijs werden de lijken der martelaren, welke men in den Rijn

---

[1] Een gewenschten, hoewel niet gansch volledigen, handwijzer biedt Mr. J. I. v. Doorninck's in 1888 verschenen „Inleiding tot de cameraars-rekeningen a° 1337—1366", bl. XXXII—VII. Dit 102 blzz groot geschrift is onmisbaar voor dengene, die deze rekeningen benuttigen wil.

geworpen had, ontdekt, en op aanwijzing des hemels door Tilman den Evangelieprediker uit het water opgehaald. Hij begroef ze op de plaats hunner marteling. Pepijn liet ze vandaar met eerbetoon naar Keulen brengen, waar de kerk van St. Cunibert nog de relieken bewaart.

Het martelaarschap dezer twee heiligen wordt tusschen de jaren 690 en 700 gesteld. 't Waarschijnlijkst is, dat zij geleden hebben in 695. Onmiddellijk na hun dood werd hun openbare eer geschonken; gelijk men zien kan in het martyrologium van Beda, dat vervaardigd schijnt een jaar na hun marteling [1]). In 1074 zijn de relieken door St. Annon [2]), bisschop v. Keulen, in bovengenoemde kerk overgebracht. Hij schonk de hoofden der martelaren aan Frederik bisschop van Munster; doch ze verdwenen sinds den heiligschennenden roof der Anabaptisten in 1534. De beide Ewalden, als patronen des lands vereerd door geheel Westfalen, worden in het Romeinsch martelaarsboek genoemd op den 3n October, welke het tijdstip van hun dood schijnt geweest te zijn, of wel de datum der overbrenging van hunne relieken.

Ek-en-Wiel, 8 Juli 1895.

EEN ONBEKENDE AANVAL OP HATTEM IN 1587.

In het „Bericht aangaande het Oud Archief der stad Hattem", dat *P. Nijhoff* in de „Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde", VIII, blz. 109 en volgenden, gaf, wordt op blz. 126 een brief van burgemeesters, schepenen en raad der stad *Arnhem* aan die van *Hattem* vermeld, waarin gevraagd wordt, om nader en omstandig bericht aangaande den mislukten, nachtelijken aanslag der vijanden op die stad.

De heer *P. Nijhoff* voegt hieraan toe: „De bijzonderheden zijn

---

[1]) Beda Venerabilis, Engelsch monnik en schrijver, werd geb. in 674, en stierf in 735.

Anno of Hanno, de heilige, in 1056 aartsbisschop van Keulen, † 1075.

onbekend. Tot mijn leedwezen heb ik te vergeefs gezocht naar de minute van het antwoord."

Ofschoon wij het antwoord, aan *Arnhem* gegeven, niet kunnen mededeelen, zoo vonden wij toch in het archief der gemeente *Zwolle* een brief van burgemeesters, schepenen en raad van *Hattem* aan die van *Zwolle*, waarin ons omtrent dezen aanslag het volgende wordt medegedeeld:

„Euure ers. nabuirlighe und getruwe an uns gedaene warnungh, doen wij ons jegens euure ers. guedtligh bedanken, und fueghen euure ers. hyrmede guedtligh tho weeten wilcher gestaltt der viandt nhu tot tween verscheiden reisenn onss versocht, wahrvan die erste reise nhu vergang von den Fridagh op den Satersdagh smorghens midt opganck des dages geschiett, heftt sich alleinigh laten sehen und sunst nichttz angerichtet, sonder, als ons gesecht is worden, datt hie sich beclaget hadt, tho spade gekomen te wesen, mehr midt ruiteren und knechten sambt drien waghen midt styghlederen und andere instrumenten wederumb vertoeghen. Dat hem voer dese reisen seine bloittdorstighe anslaghe doer die gnedighe und guidighe versehnongh Godtes op onss sinnen verhindertt worden. Begerende vrundtligh woeferne euure ers. ennighe ferner advertissement van gelyken vernhemen werden, onss deselb wollen verstendig laten, dessen wy hen wederomb in gelyken und meerderen onss wilfehrigh erkennen, und euure ers. hirmede der genedig beschirmongh Godtes befehlende. Dat. 28ten Decembris anno 87."

Hattem. F. A. HOEFER.

HET EERSTE BEZOEK VAN GENERAAL DUROC [1]

AAN ONS VADERLAND.

Het is zeker van weinig bekendheid dat de Generaal Duroc, de groote vertrouweling van Napoleon I, in het jaar 1801 een uitstapje

[1]) Duroc werd in 1772 te Pont à Mousson geboren. Na op de Artillerie-school te Chalons zijn opleiding te hebben genoten, kwam hij in 1796 als adjudant van

naar ons vaderland heeft ondernomen. Hieromtrent vond ik de navolgende aanteekening in het *Dagboek* van den heer J. P. Asmus, (geb. 9 Maart 1755 te Harlingen † 23 Maart 1837 te 's Gravenhage) die toenmaals de betrekking van Equipagemeester en Constructeur bij de Bataafsche Marine te Amsterdam bekleedde.

„Vrijdag 30 October 1801. Heden verscheen op de werf te „Amsterdam de eerste adjudant van Bonaparte Duroc, met den „Secretaris de Semonville en nog een jong man. Duroc is een jong „man en heeft een voorkomen dat meer vrolijk inhoud als sevier; „middelmatig postuur en nog onder de dertig jaren. Zoo het mij „toescheen...... met dezelve gegaan naar de Kweekschool, waar„mede deze dag is geëindigd.

Meerdere bijzonderheden trof ik in het Dagboek niet aan, doch wel mocht ik een tweetal berichten betreffende Duroc's komst te 's Gravenhage in de Bataafsche Courant ontmoeten, welke als volgt luiden:

den Haag, den 3 Nov. 1801. De Burger Duroc, eerste adjudant van den eersten Consul is eergisteren alhier aangekomen, heeft zijn intrek in den Ouden Doele genomen en des avonds het Fransche schouwspel bijgewoond. Dezelve Burger zal, na een kort vertoef met zijn gevolg naar Parijs vertrekken. De Burger Semonville geeft hem heden een groot diner, op welk de leden der regeering, al de

---

den Generaal Lespinasse bij het leger in Italië en werd reeds in 1797 tot Bataljonchef bevorderd. Hij maakte den veldtocht naar Egypte mede en zag zich daarna door Bonaparte met diplomatieke zendingen naar Berlijn, Petersburg, Stockholm en Koppenhagen belast, die hij zeer gelukkig volbracht. Hij werd divisie-generaal en bij Napoleon's troonsbestijging Grootmaarschalk van het Paleis. Toen het Fransche leger naar Oostenrijk oprukte, vervulde Duroc een zending naar Berlijn, nam deel aan den slag bij Austerlitz, onderteekende in 1806 na den slag bij Jena den vrede met Saksen en bracht na den slag bij Friedland in 1807, den wapenstilstand tot stand, tengevolge Napoleon hem tot Hertog van Frioul verhief. Hij vergezelde Napoleon op zijn volgende veldtochten, totdat hij in de nabijheid van zijn Keizer en vriend in het gevecht van Reichenbach, 22 Mei 1813, door een kanonskogel werd getroffen en den volgenden dag in het dorp Niedermaxertorff, waarheen hij getransporteerd was, den adem uitblies. Op St. Helena vermaakte Napoleon aan Duroc's dochter een aanzienlijk legaat.

opper-officiers van het hoofdkwartier en andere zig zullen bevinden. Het gastmaal zal met eene danspartij eindigen.

den Haag, den 4 November 1801. De Burger Duroc, aide-de-camp van den eersten Consul Buonaparte is eergisterenmorgen hier in een jacht over Rotterdam naar Parijs vertrokken, vergezeld van den Kapitein Hultman. Hij heeft al het merkwaardige in en om den Haag bezogt, zijnde gekleed als een officier der ligte Infanterie.

Het komt mij voor dat Duroc ons land bezocht, toen hij na het volbrengen eener diplomatieke zending te Petersburg, weer de terugreis naar Parijs ondernam. De Generaal Dessolles werd toen door Bonaparte als Fransch gezant aan het Hof te Petersburg geplaatst. Die terugreis uit Rusland werd door Duroc ondernomen over Stockholm, Kopenhagen en Hamburg, [1]) zoodat het niet onwaarschijnlijk is dat hij zich nu van laatstgenoemde plaats naar onze hoofdstad begaf.

Hoogst welkom zou mij de mededeeling zijn, wat Duroc wel eigenlijk naar ons vaderland kan hebben gevoerd. In October 1811 verscheen hij voor de tweede maal in ons land, naar aanleiding van Napoleon's bezoek met een schitterenden hofstoet aan onze voornaamste gemeenten. 's Keizers Grootmaarschalk was toen, tijdens het tweedaagsch verblijf van het Fransche Hof te 's Gravenhage, gelogeerd bij de familie Hartman in het Voorhout. [2])

's-Gravenhage. C. GIJSBERTI HODENPIJL.

Acte Verbond der edelen. — Weet ook een der lezers van den Navorscher mij mede te deelen in wiens handen op het oogenblik het zoogenaam de Verbond der Edelen, aan welks hoofd Hendrik van Brederode en prins Hendrik van Nassau stonden, zich bevindt?

A.

---

[1]) De groote weg van Hamburg voerde o.a. over: Delden, Deventer, Apeldoorn, Amersfoort, Amsterdam, Zutphen, Arnhem.

[2]) Vergelijk mijn artikel Haagsch Jaarboekje 1892: Napoleon I te 's Gravenhage.

OUDHEIDKUNDE.

Junushof, vereenigingslokaal en societeit te Wageningen, met uitgestrekten tuin, zal den naam ontvangen hebben van een voormalig bolwerk, naar het heet. Meer schijnt men er ter stede thans niet van te weten. Op een plattegrond van Wageningen in Mr. Arend van Slichtenhorst's „Tooneel des Lands van Gelder", dus uit den jare 1645 ongeveer, ziet men reeds „Iunushoff" staan, als woonhuis (geen kasteel!) met plantsoen, en wel aan den binnenkant van een der acht bolwerken, vlak in 't midden tusschen „Straelens tooren" (ten zuiden) en den „Gevangen tooren," (noordoostlijk), die ook elk aan den binnenkant van een bolwerk stonden. Straelenstoren lag westlijk van de Neudepoort. Oostlijk van deze „'t Rhyn bolwerk", en daar oostlijk naast aan den buitenkant „Stralens hoff", een kasteelmatig gebouwtje met uitgestrekt voorliggend plantsoen. Nu spreekt Slichtenhorst, a. w. bl. 105[b] van zijn vriend Frederik v. Stralen, burgemeester der stad, die zijn hart en huis en de raadhuisarchieven voor hun had ontsloten. Die vriend had dus denklijk den „tooren" tot zijn woonhuis, en den „hoff" als een buitenplaatsje even buiten de stad. Iets dergelijks mag toegepast op „Junushof", als buitenhuis van eenen Junus. Kan dit ook een *Junius* geweest zijn? Vóor en tijdens (en ook nà) Slichtenhorst leefden beroemde personen van dezen naam. In casu zou "Junushof" uit „Juniushof" zijn ontstaan. Weet iemand iets naders? Is een der eerste predikanten der gemeente ook een Junius geweest? Zoo had Arnhem zijn „Fontanus-spijker" (zie *Nav.* XXXI, 260). Een Junius zal secretaris van Prins Frederik Hendrik († 1647) geweest zijn (*Nav.* XX, 334). JAC. A.

Heidens in de Nederlanden. — In „Compte rendu des séances d. l. Comm. roy. d'Hist., ou Recueil de ses Bulletins" 2e Serie, t. VII, Brux. 1855, p. 46, vindt men „Lettres de passage par le pays de Namur, pour une compagnie d'Egyptiens: 10 octobre

1469" (ontleend aan de „Archiv. de l'Etat à Namur: registre aux reliefs des fiefs de 1467 à 1477, fol. 41"); en in 't zelfde deel, p. 192: „Lettre de Philippe II au receveur de Zélande (Ihérosme Sandelin), touchant une bande d'Egyptiens qui avait debarqué en cette provincie: 30 mars 1555 avant Pâques (1556 n. st.)." (Minute, aux Archiv. du royaume). Q. N.

Comte de Frise. — Dezen vind ik vermeld in „Le parc aux Cerfs" een soort van Mémoires door de Gravin Dash, uit het schandelijk tijdperk van Louis XV. Zij zegt dat de bekende Maarschalk van Saksen, zijnen neef le Comte de Frise, tot algemeenen erfgenaam zijner bezittingen benoemde. Het werk is vol leugens (zelfs de titel liegt) en verregaande lichtzinnigheid, daarom vertrouw ik er evenveel op als op al die Mémoires uit den tijd van dezen vorst en van zijnen rampzaligen opvolger, dat is: zoo goed als niet. Vraag: Wie was die Comte de Frise? Wordt hij misschien verward met den meer dan zonderlingen Graaf van Nassau?

G. P. ROOS.

Graaf van Oost-Friesland? RED.

Begraven van Katholieken in eene Herv. Kerk. — Kwam niet zelden voor, zelfs gebeurde dat wel eens met het lijk van een priester. — Men deed in dergelijke gevallen een handvol gewijde aarde in de kist. — Ik meende dat dit gebruik algemeen bekend was. A. J. C. K.

Bandijk, banwoud. — In het Mid.-Nederl. Wdbk van wijlen Dr. E. Verwijs en Dr. J. Verdam, wordt *bandijk* afgeleid van *ban*, rechtsgebied, landstreek waarover de rechtsban van den ambtenaar zich uitstrekte, rechtsdistrikt, ambacht; dus *bandijk* z. v. a. een dijk die gerechtlijk geschouwd, opzichtens wiens onderhoud een zekere rechtsdwang verleend wordt. Met vergelijking van *banwoud*, aldus geheeten vanwege den rechtsdwang, waarmede de bewaring van het woud gepaard ging.

Deze duiding van „bandijk" is denklijk aan twijfel onderhevig,

omdat ze eene maatschaplijke organisatie veronderstelt, aangaande welke men beweeren mag dat ze het *gevolg* is geweest van het leggen van dijken. Dijken toch, ontwoekerden ons land aan de baren, en deden dus allengskens rechtsdistrikten, ambachten ontstaan. En „bandijken" zijn de oudste dijken, omdat ze de landen afscheiden van de wateren. Daarom gevraagd, of uit historisch oogpunt „bandijk" niet als bant-, band-dijk dient geduid, d. i. een dijk die zich als een *band* om de landerijen henenslingert. Ons kwam in oude oorkonden de schrijftrant „banddijk" voor. Is deze duiding onbestaanbaar, dan kan men 't misschien wagen met „waterbannende dijk." In casu gaat de vergelijking met *banwoud* geenszins door. Want in dit woord oogt *ban* op de maatschaplijke organisatie van straks. De vraag is echter, of het hierboven wel juist verklaard is. Is „banwoud" niet eerder een woud waar men ter rechtspraak vergaderde? Nog in de dagen van Kiliaan († 1607) beteekende *ban* o. a. eene wettig vergaderde vroedschap of senaat, dus z. v. a. *bank*. Bekend is de Middeleeuwsche *bank* van het Veluwsche landricht te Engelander*holt*. Het bezoek onzer koninginnen aan Drente in dezen zomer bracht den Baller-kuil ter sprake, waar eene oud-Germaansche rechtspleging voor H.H. M.M. werd opgevoerd. Die kuil, — eene door een ringwal omzoomde plek, — ligt te Balloo, dat geduid wordt als *ban-loo*, d. i. ban-bosch, een bosch waar de oude Germaansche rechtspleging plaats had, m. a. w. een *banwoud*.

Na bovenstaande bezwaren tegen de gangbare duiding der aan het hoofd dezes gestelde woorden worde nog in bedenking gegeven, of een banwoud, als plaats van eeuwenoude rechtsspraak en rechtspleging niet ook op den *christelijken* voortijd van toepassing wezen kan. Men denke nogmaals aan Engelander*holt*. JAC. A.

Tubalkain, staat Genesis 4 vs. 22 vermeld als uitvinder van allerlei werk (gereedschap) in koper en ijzer. Eigenlijk en letterlijk wordt van hem t. a. pl. gezegd, dat hij *met den hamer* allerlei werktuigen van koper en ijzer *scherpte*, en vindt men in den grondtekst niets dat op het„ leermeester" onzer Staten-overzetting oogt;

tenzij dan dat men achter „Tubalkain" de woorden: „hoe haja abie" (deze is de vader geweest) uit vs. 20 en 21 in zijne gedachten herhale. Hij arbeidde dus in *geslagen*, niet in *gegoten*, koper en ijzer; en als zoodanig vertolkt men zijn (on-Semietischen) naam door „metaal-bewerker." Hiermede stemt de hoogl. Van der Palm in, die zegt, dat hij niet alleen de beide metalen, het koper en het ijzer ontdekte, maar ook de kunst uitvond, om die te slijpen en met den hamer te bewerken. Intusschen duidt Gesenius, die in zijn „Thesaurus" p. 530, zoowel als in zijn „Lexicon" deze vertolking van Genesis 4 vs. 22 voorstaat, in dit laatste den naam „Tubalkaïn" als „werkman in slakken", d. i. de onreine afval, welke bij het *smelten* van koper en ijzer ontstaat (koper- en ijzer-slak), — uit Arnb. *kainon* (werkman) en Perz. *toe bbâl* (*pâl*, metaal-slak). Zoo zou dan dit bericht der grijze oudheid dien man reeds voor den uitvinder van 't meerdere beschaving veronderstellend „metaalsmelten" (gieten?) verklaren, en zou het metaal-smelten aan 't metaal-smeden zijn voorafgegaan. Ook is in casu zijn naam niet evenredig aan zijn handwerk; hetgeen bij *Jabal* en *Jubal* wel 't geval is. Nog verdient opmerking, dat de volkentafel van Genesis X, (in vs. 2) eenen Tubal optelt; en deze naam is zonderling indien dit woord „metaalslak" (metalli scoria) beteekent. Wat is hiervan?

JAC. A.

Munt. — Ondergeteekende is in 't bezit van een, naar 't schijnt koperen, muntstuk, een weinig kleiner en dunner dan onze rijksdaalder. Aan de eene zijde draagt dat stuk het cijfer 20 en het randschrift: CONIT. IMP. ET. PERP. B (verder onleesbaar). Aan de andere zijde is de beeldenaar bijna geheel uitgesleten, maar omgeven van een lauwerkrans, het randschrift: JN. HOC. SIGNO VINCES. — Zou een der medewerkers hem willen inlichten omtrent dit muntstuk? Hij zou daarvoor zeer erkentelijk zijn.

Oud-Charlois. H. GROENEWEG AZ.

Saksische penning. — Op een zilveren penning bevinden zich aan de eene zijde vier mannen-borstbeelden en de woorden D. G.

Jo Ernestus. Frideric. Wilhelm. Albertus; op de keerzijde eveneens vier mannen-borstbeelden en de woorden Jo. Frideri. Ernestus. Frid. Wil. Bernhard. 8 Frat. Dux. Saxon. Jul. Cli. Mont. Linae Vinariensis 1615. W A. Nu leefden in 1615 acht zonen van Johannes van Saksen † 1605 en van Dorothea Maria van Anhalt † 1617, maar op welke gebeurtenis zinspeelt deze penning?

Arnhem. J. D. WAGNER.

Pamflet van 1615. — In 1590 verscheen een legpenning of jeton, welke o. a. bij Bizot is afgebeeld. De voorzijde vertoont een kolom met een hoed gedekt, vastgehouden door zes handen en rustende op een boek. Onder den hoed staat LIBERT (Vrijheid) en boven het boek RELIG (Godsdienst). Het omschrift is het later zoo bekend geworden HANC . TVEMVR . HAC . NITIMVR. De keerzijde laat ons twee handen zien, die zes pijlen vasthouden met het bijschrift: DEO IVVANTE (Met Gods hulp). Het omschrift luidt: CALC . SENAT . PROVINC . VNIT . BELGII 1590 (Legpenning van den Raad der Vereenigde Nederlandsche Gewesten).

Een daarop gelijkenden penning vindt men afgebeeld op een pamflet van 1615; alleen de penning is wel vijfmaal zoo groot in doorsnede en de opschriften op de voorzijde zijn anders geschikt. De keerzijde heeft denzelfden pijlbundel, maar het omschrift is DE (lelie) O IUVANTE; verder staat er geen opschrift op.

Het pamflet beslaat ééne bladzijde. Boven de afbeelding leest men:

Op een Penningh Vande Staten der Vereenichde Nederlandtsche Provincien, gheslaghen Anno 1590. Godt helpende: dese beschermen vvij.

Onder den penning staat:

Op dese steunen wij. Dat is: Eendrachtich op den Godtsdienst steunende, bevvaren vvij onse Vrijheyt.

En verder:

Aende alder-edelste, hoochste ende voorsienichste Heeren, de Heeren Ghedeputeerde op den Landt-dach van Nieumeghen, Anno 1615. den 31en Augusti.

't School tot Nieumeghen.

Het schijnt wat wonders, dat de scholieren
Die mette Latijnsche Tael te leeren haer cieren,
Eenen Penningh offeren ende voor-draghen:
Van Goudt en is dees niet, doch gaet het Goudt te boven,
Want zoo Godts Wil en Kracht, die men altijt moet loven,
Op een Penningh is, zoo isse hier op geslaghen.

Tzamen-sprake tusschen een Nederlander ende Nederlandtsche Maeght.

NEDERLANDER.

Waerom ziet ghij zoo droevich na den Hemel schoon?
Waerom is u coleur verandert? dit ben ick onghewoon:
En zijn u Wapenen, Capiteynen, Leytsluiden,
U Rijcdommen, Bolwercken, Sterckten en Muyren
Niet verzekert en beschermt om te duyren?
U Vrijheydt en uwen Godtsdienst, wilt mij beduyden,
Koestert en onderhoudt u die niet Noord' en Zuyden?

NEDERLANDTSCHE MAEGHT.

Ick ben heel bedroeft, naulicx kan ick d'oorzaeck zegghen,
Nochtans moet men d'oorzaeck rechtveerdich te zijn wtlegghen:
Mijn Wapenen, Capiteynen, Leytsluyden, Rijckdommen,
Mijn Verbonden, Bolwercken en Sterckten zijn wel bewaert:
O Vrijheyt en Godtsdienst of Religie vermaert,
Hoe zou men u wtnemende goedtheyt kunnen sommen!

NEDERLANDER.

Als u Vrijheit en waren Godts dienst vooren ghemelt,
Wapens, Rijckdom, Verbonden en goeden Raedt wel is ghestelt,
Waerom klaeght ghij dan? zeght doch de rechtveerdighe oorzaeck
Van u droefheyt? Want is d'oorzaeck onghesien of onbekent,
O Nederlandtsche Maeght zuyver en ongheschent,
Zoo en is de welvarentheyt (al houdt men gae waeck)
Niet zonder perijckel, of bittere na-smaeck.

NEDERLANDTSCHE MAEGHT.

Deucht, Godtvruchticheijt, en d'alder-verzekerste Wapen,
Zijn d'oorzaeck niet, (want doen gherust slapen)
Door dees werden de Vrijheyt en Godtsdienst onderstut:
Maer nu is de Vrijheyt in onghebondenheyt verquaeyt,
En de Religio of Godtsdienst werdt by vele bekraeyt
Voor Ketterye; dit en doet nyemant nut.

NEDERLANDER.

O Nederlandtsche Maeght, aller eeren weerdich,
Dese oorzaeck uw's droefheyts die is rechtveerdich:
Want de Vrijheyt en Godtsdienst zynde ghequest,
Zoo en kunt ghij oock niet blijven ongheschendt:
Want tenzij dat de Vrijheyt tot deucht zij ghewendt,
Ende de Godtsdienst op Godtvruchticheyt ghevest,
Zoo werdt ghij verslaghen en verwonnen opt lest.

NEDERLANDTSCHE MAEGHT.

De Religie of Godtsdienst komt toe de meeste eere,
Dese is een vaste Pilaer, mijns Rijcks gheweere:
Dat dan mijn Nakomelinghen vast blijven staen
Op den zuyveren Godtsdienst waerachtich:
Want op dese steunt de Vrijheydt krachtich,
En zal daerdoor bloeyen en toenemen saen.

NEDERLANDER.

De Godtsdienst is des Vrijheyts Colom of Pilaer,
En alle beyde zynse oorzake voorwaer
Van dijne rechtveerdighe Regieringhe machtich,
Maer dit steunsel omghestooten zijnde, zoo vervalt
De Vrijheyt terstont van zelfs, ende lydt ghewalt,
En daer en kan gheen swaerder val wesen waerachtich,
Daer voor behoede ons Godt de Heer almachtich.

NEDERLANDTSCHE MAEGHT.

Och! hoe dick beschreij ick dees manier en onse tijden:
Tijden (zegh ick) die mijn Regieringh schaed' doen lijden,
Men spot, gheckt en bruyckt subtylheit listich
Men menght de heylighe dinghen met die zijn onheylich;
De Religie of Godtsdienst waerachtich en veylich.
Wert verkeert in verscheyde soorten mistich.

NEDERLANDER.

Zoo de Vrijheyt verdruckt werdt door [1]) wercken van boosheyt,
En den Godtsdienst door [2]) Ketterye en Godloosheyt;

---

[1]) Na het spreeckwoort van Machiavel. Men kã de Republyck op gheen aerdigher manier t'onderbrengen, dan zo vele vervult werden met quade manieren van doen.

[2]) Der Jesuwyten spreecwoort D'eene Religie moet men door d'ander verstootē ende verdrijven.

Uwen Vyandt dit ziende, zal vrolicken zinghen
Over uwen toekomenden droevighen onderghanck,
Hopende over u te triumpheren teghen danck,
Ende sijnen boosen moedtwil te volbringhen;
't Welck ick hoop dat Godt niet zal ghedinghen.

NEDERLANDTSCHE MAEGHT.

Mij zuyvre Nederlandtsche Maeght ziet men nu vervolghen
Met vele boose stricken en lagen vervolghen;
Daerom. vrees ick der swerte Mauren practijcken,
Die door dees manier van doen ons laghen stellen,
Om ons in haer stricken te vanghen en quellen,
Ja te bedrieghen ende gantschelick te doen beswijcken
Daerom, O ghij Godtvruchtighe en voorneemste van 't Landt,
Ghy Regierders die te zamen zijt in een Verbandt,
Bewaert en beschermt mij, 't Vaderlandt en 't Gheloof:
Want de Vrijheyt Godtvruchtich blijvend' altijt,
En den Godtsdienst zuyver van Kettery bevrijt;
Zal standtvastich blijven staen, bewaert voor moordt en roof. —
Vwe Hoochmoghentheyts onderdanichste
J. VERHEYDEN,
't Vaderlants, Religie en Vrijheyts Eerder, en dienst-bereyden.

Dit pamflet komt niet voor in den Catalogus van Dr. Knuttel. [1]) Wie weet mij iets naders te vertellen van den predikant (?) J(acob ?) Verheijden en zijne betrekking tot de school te Nijmegen, alsmede van de aanleiding tot het uitgeven van dit pamflet?

Hilversum. J. E. TER GOUW.

[1]) Noch bij Tiele, Meulman of Petit. — Jacob Verheijden staat vermeld in v. d. A., Biogr. wdb. Hij was van 1593 tot begin '98 rector der Lat. school te Nijmegen. RED.

GESLACHT- EN WAPENKUNDE.

DOODSBERICHTEN 1597–1743,

RAKENDE DE GESLACHTEN:

v. Arnhem, *v. Balveren*, *v. Boetzelaar*, *v. d. Bongert*, *v. Brederode*, *Cloeck*, *Cock*, *v. Delen*, *v. Essen*, *v. Haeften*, *v. Langen*, *de Lannoy*, *v. Lynden*, *v. Matenesse*, *Pieck*, *v. Randwyck*, *v. Rechteren*, *v. Reede*, *v. Spuelde*, *v. Tellicht*, *Vygh*, *v. Welderen*, *v. Wyhe*, *e. a.*

IN CHRONOLOGISCHE VOLGORDE MEDEGEDEELD DOOR:

M. G. WILDEMAN.

Zooals deze titel reeds aanduidt, worden de lezers onthaald op een allersomberste lectuur, die aan ware genealogen echter minstens welkom moet zijn.

Deze doodberichten, in den welbekenden omslachtigen en dikwijls curieusen stijl onzer voorouders, zijn echter hoogst vertrouwbaar. Op de meest nauwkeurige wijze toch, wordt uur, dag, maand en jaar opgegeven, terwijl de meeste ons nog de oorzaak van den dood doen kennen. Dit laatste heeft gewoonlijk alleen beteekenis ten opzichte van militairen, wanneer andere geschriften ons dienaangaande in de onzekerheid laten.

Het zal echter zelden voorkomen, dat eene verzameling van deze lugubre geschriften zoo goed bewaard is gebleven als deze. — Ze maken deel uit van het zoo hoogst belangrijk Huis-Archief van Wassenaer, in 1891 door den Heer J. D. baron van Wassenaer van Rosande, in bruikleen afgestaan aan 's Rijks-Archief.

In den Inventaris van genoemd Huis-Archief (overdruk uit de verslagen omtrent 's Rijks oude Archieven over 1891), komt deze verzameling voor op bl. 52, Hoofd. XVI, 1[a] i, „Brieven van ken-

nisgeving en rouwbeklag wegens sterfgevallen van de heeren van Wijhe van Echteld en andere leden van dat geslacht (1597—1749). 130 stukken."

Alles wat mij dienstig voorkwam ter voltooiing van onvolledige, en ter verbetering van bestaande genealogien, nam ik uit deze berichten over. — Hier en daar bracht ik een noot aan, 't zij ter verduidelijking, 't zij om op dwalingen in reeds gedrukte genealogien de aandacht te vestigen.

Madale.

Come Dale. *Jenne de Wyhe* [1]), vre bonne soeure a cui Dieu face paix a vescu tant d'annees au service de Dieu en vre compagnie je n'ay peu lasse de vous advertir come executresse de son testament qu'à mon grant Regret le Createur l'as appele de ce monde lundy dernier environ les dyx heures du soir ayante este administree de tous les sacrements de l'eglize avecq la meilleur et plus catholicq foy que Chrestyen scauroit desirer et bon sens et entendement jusques a la fin, je ne doubte qu'aurez ung regret Indicible avecq grande occasion pour avoir fait perte d'une soeure qui estoit donnee de beaucolx de perfection, Et come elle vous as este tous jrs fort affectuee de desiré vre venue chez elle, je vous prye la vouloir avoir Recomandee en voz pryeres, Elle vous az legaté par son testament ung bassin d'argent deux vasselles d'argent portantes les armoyerie de feue Madle de tamberghe une petitte couppe doree et une petitte salière d'argent Aussi l'accoustement de deux lichz de chambre, l'ung de (. . . . .) de sayette, l'autre, (. . . . . .) bleu, avecq les gourdmes de taffeta noir, Et son droit en deux chaynes d'or, une paire de brasseletz trois XII aines de boutons d'or . . . . . . despargne le tout estant en mains de monsr. son beaufrere vous l'ayant encore cidevant donne come elle vous as declarez que presentement elle Ratiffye pour le pour suyr

---

[1]) Dr. *van Jasper van Wyhe,* ridder VIIIe Heer tot Echteld, en *van Walburg van Haeften tot den Megenberg en de Pol.* (Zie Nav. XXVI, 567, waar haar overlijden niet wordt vermeld).

a voz fraix Et Cent florins pour une fois payer, A tant pryeray le Createur,

Madale.

Vous octroyer ses sainctes grace me recom̃andant affectueusement aux vr̃es. De Mons ce 6 febvrier 1597.

Vr̃e bien affectionnée amye.
(get.) *Marie de cav(r)ondelet.*

Edele Erentfesten vrundtlycke Lieff Neeff.

Neffens myn gans vruntlycke eerbiedung en can ick u E in myn groote droeffnisse niet vooronthalden welcker gestalt het unseren Heeren Godt belieft heeft donderdaegs snachte omtrent 10 uren myn herzvrundtlycke lieve moeder u E nicht met goede christelycke verstande tot haer uuterste toe uwt desen jaemerlicke dael te verlossen ende in syn eewige ryck te haelen, tot myn ende myner vrunden onutsprekelycke bedroeffnisse, jaemer ende naedeel, d' welcke my indieet Godts will geweest waere, liever anders gesien hadden. Ende alsoo wij voorhebbens syn myns Godtsaligen moeders saelige licham na christelycke gewoonte ende ordonantie den 7 february toecommende ter eerden te laeten bestaeden, enz.

. . . .

Datum Hernen den 1 february A°. 1608.
(get.) *Bernardt van den Bongerdt* [1]).

Also het godt almachtich belieft heeft, myn moij *van haeften* van daege den 12 Juli Stilo antiquo ontrent 7 uuren uwt dese bedroeffde werelt in syn ryck te beroepen, enz. . . . . .

Ende nademaal myn broder *van Haeften* tegenwoerdich in den haege is, enz . . . . . .

Actum *Haeften* met haest
den 12 Juli *1608* stilo antiquo.

(get.) *Theodora van Haeften.*

---

[1]) Joachim v. Wyhe, heer tot Hernen, huwde 1581 met Josina van den Bongart. — Wellicht is de bovengenoemde overledene de zuster van deze Josina.

. . . .

U E sall ick by desen mit aller . . . . myn lieve huysvrouwe U Ed nichte desen laestvergangenen nachte tusschen twee ende drie uuyren in den morgenstondt deser weyrelt ooverleden, ende in den Heer gerust sy, enz.. . . . .

Beest den vierden deses Mey *1610.*

(get.) *Wilhelm Pyeck.* [1])

. . . .

hoe dat die oick Edele und Erentfeste *Herman Pieck* Heere thoe *Ysendoren* . . . . mynen beminden huysheeren, op huyden morgen tho seven uhren ontslapen ende gerust is, ... van meyninge zyn op toecomenden woensdach wesende die twelfsten dach jetzlopende maents Juny naerden alden styll, by synen alderen In der kercken alhier ter aerden tho bestaeden, enz. . . . . . .

Vuyt *Ysendoren* desen vyffden dach Juny 1611.

(get.) *Maria Cloeck* bedroefte wedefrouw
thot *Izendoren*
Marija Kloeck.

Aen mevrou van *Clotingen.*

Mevrouwe grootgunstige Lieve nichte

Neffens dienstelicke erbiedingh can Ick Uw WelEd nyet verhalden, hoe dat Jonckfrouw *Walburga van Wyhe* [2]) myne beminde zuster op gisteren wesende Pincxterdach op ten huyse alhier omtrent ten tyen uhren voormiddaechs Christelick In Gode entslapen, enz. . . . .

---

[1]) Willem Pieck tot het Hooge huis te Beesd en Ambtman van Beesd en Renooi. Hij was in 1601 ten 2e male gehuwd met Walburg van Wyhe dr van Eustaas en van Judith van Averenck.

(Zie Nav. XXVI, 569, en Herald. Bibl. overdruk Pieck bl. 42.)

[2]) Dr. van Stees v. Wyhe × Judith v. Averenck Borchartsdr. volgens Nav. XXVI, 569, waar ook het vermoeden wordt uitgesproken dat zij in 1612 overleden is. Dat zij getrouwd zou zijn geweest met Willem Pieck weerspreekt m. i. het bovenst. doodbericht.

Und soo wy dan in meyning zyn op Sonnendach den vij° deses maents Juny nae den ouden styll alhier in de kercke naer Christelicke gebruyck ter aerden the bestaeden, enz.. . . . . . .

Vuyt *Echtelt* desen derden Juny 1612 alden styl.

(ongeteekend). [1]

U Edl. schrievens heb ick ontfangen, eñ daer uth verstaen dat Jouffrow *Walburga van Wyhe* myn liev nichte, verleden Pinxtdach Christelyck in den Heere verstorven, enz.. . . . .

Op 't hausz Hafften desen 2den Juny 1612.

(get.) *Theodora van Haeften.*

Neffens vrundtlicke erbiedonge, can ick UEd nyet verhalden hoe dat, myn Lieve broder *Johan van Wyhe* [2]) op verleden Vridach smergens ontrent te vier uren christelick in gode ontslapen, ende gerust is, enz. . . . .

Und soe wy dan in meynnige syn 't lichaem op toekomstigen Sonnendach den 24 deses maents November na den ouden styll, alhier in der Kercke naer christelicke gebruyck ter eerden tho bestaden, enz. . . . .

Vuyt *Echtelt* desen 18 Nbr. 1616 alden stils.

Ick en can niet naer laten U Ed. met droeffheyt te laten weten, dat myn Broeder *Zeger van Arnhem tot Kernhem* vyff offe ses dagen siecklick van Lichaem is geweest, ende is op huyden dato deses In den Heere gerust, enz. . . . .

Actum *Kernhem* op Vrydach den 21 Decembris 1622.

(get.) *Margharieta van Arnhem.*

Alsoo Godt Almachtich belieft heeft onzen lieven huys Heeren eñ Vader z: op ten Xen deses des avonts uut dit Jammerdal der tranen, enz. . . . .

---

[1]) Haar broeder was Johan v. W. (Zie Nav. XXVI, 568).

[2]) Vermoedelijk Johan v. W., in 1614 kapt. in Brandenburgschen dienst, zn. van Otto, bij Christina v. W., van Hernen.

Tot welcken eynde wij op ten XXV deser tegenwoordige maent ouden styls wesende Sonnendach berempt hebben, enz. . . . .

Geschreven op den huyze tot
Soelen desen xiij ebruary 1627.

(get.) *Elysabet de Cock van Opyne.*
wedeue van *Soelen.*
Vygh.

Alsoo Godt Almachtigh gelieft heeft, onsen lieven Heere Vader, *H Gysbert van Boetzelaer*, Heere tot Boetzelaer, Rouwill, Erffschenck van 't Vorstendom Cleve etc., naer dat S. E. vuyt een langhduyrige schwaere coortse bycants was gerestitueert, wederom op 't nieuwe te besoecken sulx dat D'selve Verleeden Dynsdagh den $\frac{8}{18}$ deser s'avonts tusschen 8 en 9 tot groote droefheyt van ons achtergelaetene vyt desen leven is afgevordert eñ Salighligh gescheyden, eñ dat het Lycham Van welyc onsen lieven Heer Vaeder saligh, volgents t advis vañ aenweseñ H Verwanten en Vrinden, op Sondagh den 27º deeser loopeñ maent ouden stijls voormiddag ten tien uyren, alhier binnen Utert, nar christelycke gewoente, ter aerden te besteden geresolveert is, enz. . . . .

Utrecht den $\frac{20}{10}$ July 1628.

(get.) *Gerttruyt ermgert v. Boetzelar.*
Catrina g. D. van Boetzelaer.
Georgh Wilhelm de Bozelar.
Hermen van den Boetzelaer.

Also Godt Almachtich belieft heeft tot onse grote droeffenis onsen L. Broeder *Zeger van Arnhem*, In zijn leven Heer tot Kernhem nu zl. gedachtenisse, den 21en Decemb̄. olden styll nae die middach omtrent een uyr uyt deser werelt in syn eeuwigh Ryck, enz.....

Ende wy in affwesen van die *Heer van Schoonauwen* veroorsaackt door syne WelEd. hogen olderdoms ende lichaemsswackheyt met advys van eenige aenwesende vrunden alhier, aengestembt hebben den 6º Januari 1633 olden styll het lichaem volgens Christelycke ordre ter aerden te besteden, so is hier mit ons vruntlick versoeck

van wegen des onmundigen kints om op Saterdachs den vijffden Januari op ten huyse Kernhem te willen erschynen, enz. . . . . .

Kernhem den 26 Decemb. 1632 olden styl.

(get.) *Margarieta van Arnhem.*

Reynoudt d'Ewyke.

Nademael het Godt almachtich op den 15 November ouden styl, onsen lieven broeder *Arnout van den Boetselaer*, Heere tot Rent.... Amptman tussen Maes en Wael tot onser aller droeffenisse nae dat hy omtrent veertien daghen aen een heete kortse binnen Tiel uyt deser bedroeffde werelt in syn eeuwige Ryck, enz. . . . . . . en wij geresolveert syn het seluighe lichaem op donderdagh den 26 Novemb. ouden stijl ten elff uren ter aerden te bestaden, enz....

Datum op 't huys te Gellecom den $\frac{28}{18}$ Novemb. 1635.

(get.) *Died. van den Boetzelaer.*

Tengnaegell 1635.

Na dat den WelEd. Heer *Gysbert van de Pol*, Heer in Geresteyn ende Terrop onsen lieven neve alhier op den huyse Soelen omtrent ses weken aen de watersuchte in groote pyne ende smerte plat te bedt had gelegen soo heeft den almogende belieft denselven onsen lieven neef gister morgen omtrent te drie uhren uyt de pyne te vlossen en uyt allerhande, enz. . . . .

Tot welckes solemnele uytvaert aenbestemt is den achtentwintichsten deses naer Ouden styll, Ende versoecken, enz. . . . . . .

Actum Soelen den 12° April 1640.

(get.) *Jaspar van Lynden.*

Vygh.

Aenghesien het Godt Almachtigh, enz. . . . . op donderdagh den 7 Jan: jongstleden smorgens tusschen 6 en 7 uyren nae korte kranckheydt, tot hooghster droeffnisse ghelieft heeft onsen respectiven L. Eheman ende Heer Vaeder *Johan van Rechteren tot Rechteren* ende *Bredenhorst*, Heere tot Almelo en *Vries en Veene* uyt dese bedroefde, enz. . . . .

ende wij dan met vrunden advys voornemens bennen desselfs lichaem op Woensdagh den 10⁰ Febr. eerstkomende ouden styls voormiddaeghs naar Christelijcke ordre ter aerden te besteeden soo is, enz....

Huyse Almelo den 20 Jann. 1641.

(get). *Johanna van heckeren.*

W. v. R.

Zeiger van Rechteren.

Alsoo het Godt Almachtich gelieft heeft, verleden Sonnedagh smiddaechs omtrent 12 ueren met een swaer accedent thuys te soecken onse seer lieve man ende vader za. daer aen dan sijn WelEd. tot ons hartgrondel. leetwesen is comen te overlyden den 21 Meert s'avonts ten 7 ueren soo hebben wy aangestelt met goetvinden vañ aenwesende vrinden den 2 April Nieuwen Styl op dynsdagh tot syn WelEd. begraeffenisse, versoucken, enz . . .

Hagae den 22 Meert 1641.

(get.) *Alarda pieck wedue van rantwyck.*

R. vañ Randwyk.

Naerdien 't Godt Almachtich belieft heeft myn seer lieve huysvrou, naer dat haer Ed. op den eersten Maert van eenen jongen soon, wel ende genadelyck, soo het scheen verlost was, so den 12o deses s'nachts omtrent twaelff uyren, uyt deser werelt in syn eeuwige ryck te haelen, Ende wy den dach van haer Ed. begraeffenisse beraemt hebben, op Dynsdaege synde den 28⁰ Maert Nieuwen styl, soo is myn ernstelyck versoeck, ende vrundelyck bidden mij sooveel te obligeren van sich ten daege voorsz. de clocken twee uyren des naermiddaechs te laten vinden binnen der stadt Leyden uit gemeene lantshuys van Rynlant aldaer,.enz. . . . . . .

Reynsborch desen 20⁰ Maert A⁰ 1645.

(get.) *Johan van Matenesse.*

Alsoe mynen . . . . man Jonckheer *Igelis? Pieck*, Amptman tot Weerdt ende Reynoy op Woensdach vorgangen week ende den XXViij deser mant January oude styll, des avonts tusschen negen en tien uuyren, naar een lange ende queclende sieckte (daer toe

gevallen synde een seer stercke coortse), deser werelt es gecomen aff te sterven; enz. . . . .
ook van meyninge op Sonnendach den viij des aenstaende mant febrij oude styll alhier in der Kercke tot Weerdt te doen begraven, enz. . . . .

Weerdt den 27 Jañy 1648.

(get.) *Anna Maria de Gruyter.*

Alsoo het Godt almachtich, enz. . . . .
myn . . . . . huysvrou Vrouwe *Agnes van Raesvelt* Vrouwe tot Soelen ende tot den Swanenborch, na een langduerige sieckte den 21 deser maent, omtrent te vier uhren by den avondt uyt dese bedroefde werelt tot sich te roepen, en in zyn eeuwich ryck, enz.
. . . .
tot myn ende myner kinderen allerhoochste droeffenisse, ende om aan het afgestorven Lichaem ter aarden te besteden, heb ich den dach van de begraevinge aengestelt op den XVj January des toecomende Jaers 1649, enz.
. . . .

Soelen den 23 December 1648. (get.) *W? Vygh.*

Het heeft Godt Almachtich belieft des Leutenandts *Langens* Jongste Soëntien op vrydach den 23 mey, vuyt diese Verganckelicke Werrelt in syn Ewich Ryck te roepen, nae dat het verscheyden reyskens, en omtrent 3 weecken de cortse hadde gehadt, so syn Wy voorhebbens 't selve kindeken toekommende diensdach den 23 mey voor den middach omtrent halff thynen nae Christelicke gebruyck ter aerden te bestaeden, wil derhalven U WelEd. gebooren als verwanten hebben versocht, om ons de eer te gelieven te doen. ende kommen toekomende diensdach om 9 uhren voor den middach aen ons huys tot Oy op Medesteyn en accompagnieren het dode lichaemken tot syn rustplaets, enz . . . .

Oy op Medesteyn den 25 Mey A° 1651.

(get.) *Anthonis van Tellicht,*
in absentie des Leutenandts *Langen.*

Alsoo het den Almachtigen Godt gelieft heeft onsen soone *Jan Alfert van Langen*, te haelen uyt dit jammerdal ende dall der tranen ende over te brengen in syn eenige vruegde tot de versamelinge der Engelen ende uytverkooren heyligen in die Stadt die fundamenten heeft ende wiens timmermeester Godt is, tot groote droefheyt van ons die hier blyven, soo lange het den goeden Godt gelieft, Ende dewyle het onder de Christenen gebruyckelyck is volgende de begraefnis des patriarchen Jacobs, dat de vrunden ende bloeiverwanten het afgestorvene lichaem ter eerden geleyden, soo is ons vruntlyck versoeck U Wel. Ed. sich te vervoegen toekomende dynxdagen mergen tytlyck ten huyse myns Schoonvaders om te lijck te Echtelt in de Kercke te geleyden ende des middachs de maeltyt te helpen houden, enz. . . . .

. . . .

Oy den 9 febr. 1651. (get.) *Matt. Alfert van Langen.*

Dat het Godt almagtich nae, enz. . . . .
den draet des levens van myn Allerlieffste tot myn Hoochste droeffenisse, aff te snyden sullen U HoochEdGeb. uyt myne voorgaende advertentie meer dan genoeg hebben verstaen. Wan dan nae christelyck ende Standes gebruyck ick gebeuren will, het affgestorven licham Eerlicken ter aerden bestaeden te laten, soo is by my geresolviert eñ angestemt den 5 Augustus olden styl, wesende morgen over dry weeken, derhalven mits desen gans vrundtlich versoekende U hoochEdGeb. wollen sick gevallen laten, ende commen 3 à 4 dagen te vooren hyr op den huyse Almeloe an, om op bestemden tyt die begraffenisse neffens andere Heeren ende Verwanten met UHEdgeb. presentie de cohonestiren ende byte wonen, enz. . .

. . . .

Almelo den 14 Julius 1651. (get.) *D. van Rechteren.*

Alsoe het Godt Almachtich, enz. . . . .
mijn lieve Vrouw . . . . Margarieta van Arnhem toe Kernhem, Vrouwe tot Almeloe, door een subyte kranckte des nachts omtrent een

uire, tusschen den eersten en 2 July in zyn eeuwig duirende ryck, enz. . . . .

Almeloe den 2 July 1651.
(get.) *D. van Rechteren.*

Alsoe wy voornemens waeren onsen seer Lieven Vader *Sā Jor. Anthoonis van Tellicht* in synen leven heymraadt in Nederboss op ten 23 deeses maents January ter eerden te bestaden, waertoe alreets brieven waren geschreven, om deselve aen UWdEd. te addresseren, om zyn WelEd. ten grave te helpen geleyden, soo dient deese om UWelEd. te veradverteren, Ende te verwittigen, hoe dattet den Almachtigen Godt belieft heeft enz. . . . . mynen man Joncker *Matheus Aesfert van Langen* in zynen leven Luytenant op ten 16den January Alden Styl, door eene scoute op te neemen uyt dit bedroefde dal, enz. . . . . waerover dat wy den dach van de begraeffenisse van mynen lieven vader acht dagen hebben geprolongeert ende uytgestelt tot op sondach zynde den 30 January Olden Styl, om alsdan beyde de ed. doode lichamen na Christel. gebruyck ter eerden te bestaaden in de kercke van Echtelt op welcken dach UwEd. zal believen des morgens voor 10 uhren op ten huyze Meedesteyn in den rouwe te verschynen, om neffens, enz. . . . .

Datum Medesteyn den 22 January Olden Styl Ao. 1653.
(get.) *Guedela van tellicht*, weduwe
v. Langen. Maria van tellicht.

J'ay esté si extrement accablée des Nouvelles de la mort de mon filz aisné [1]) le Conte *de Brederode* qui a laissé cette vie à Amiens le premier jour de ce mois, apres une fievre continue qui l'a travaille trente jours durant; qui j'ay de la peine a me reconnoitre moy mesme, J'espere que vous me pardonnerez si la tris-

---

1) Bat. Ill. vermeldt als oudste zoon, Hendrik v. Br., zijns vaders leenvolger, in Frankrijk jong gestorven.

tesse ne donnant à mon esprit d'autres pensées, que celles de sa douleur, etc. . . . .

A la Haye, ce 6° Juillet 1657.
(get.) *Louyse Christine* [1]) Comtesse douariere *de Brederode.*

Nadien het Godt Almachtich belieft heeft, myn lieve huysvrouw Vrouw *Alarda Pieck* naer een lanckduyrighe water-sieckte uyt dit sterffelyck leven, enz. . . . .
op den 19 deser maendt des naemiddags omtrent de clocke vijff uren, tot myne overgroote drouffheyt, ende ick geresolveert ben volgens Cristelyck gebruyck, op den tweeden December toecoomende ouden styl wesende Dinstdagh haer H. E. geb. Lighaem ter eerden te besteeden, soo versoecke U. H. E. geb. gelieve sdaechs te vooren alhier binnen Nieumegen in den sterffhuyse te erschynen, om sanderen daechs den utvaert by te woonen ende smiddaegs op de maelteyt te verblyven, enz. . . . .

Actum Nieumegen den 24 November 1662.
(get.) *J. v. Welderen.*

Dewyl het Godt Almachtich enz. . . . .
Jacob van Zuylen van de Natewisch [2]) onsen respective geweesene man ende Vader, op den sesden deses des avonts omtrent negen uren (nae een lange-wylige quade borst, eñ uitteerende sieckte) uit dit tranendal, enz. . . . .
Ende vermits desselfs Ho. Eds. begeeren is geweest dat sonder pompuesheyt in stilte het doode lyck van syn hoogh Ed. Gebr. in de Groefstede alhier (in de kercke tot Maurick) ter aerde sal worden besteet, soo hebben wy, enz. . . . .

Datum Maurick den 8 July 1663.
(get.) *Cornelia van Lauwick genampt Suilen.*
B. v. Zuylen van Naetewisch.

---

[1]) Louise Christina van Solms (dr. v. . . . . en . . . . Gravinne v. Sayn—Wittgenstein). Zij was de 2e echtgen. van Johan Wolphard van Brederode, Heer v. Brederode, Cloetingen, Haeften, Herwynen, enz.

[2]) Hij was 1655 gehuwd met Cornelia van der Lauwick.

Het heeft God Almachtich tot myne ende myner kinderen grote droefheyt huyden morgen omtrent vier uhren mynen . . . . . man *Cornelis de Cock van Delwynen* (na weynich tyt kranck te bedde leggende), uyt dese bedroefde werelt tot sich te nemen, wy . . . . . . volgens zijn hoogh Ed. geb. begeeren het affgestorven Lichaem sonder eenige pompe eñ in stilheyt sal doen brengen binnen den Dorpe Eck, eñ 't selve aldaer doen stellen in de begraeft plaetse zijner hooghEdgeb. Olderen, enz. . . . . . .

Tiel desen (get.) *Willemyn van Balveren* Wed^e^
16 May 1668. vrou van *Cock van Dellewynen.*

Alsoo het den Almachtigen Godt belieft heeft op Vrydagh den 28° febr. deses jaers, des mergens de klocke omtrent drie uyren onsen . . . . . Here Heer *Gijsbert Heere van Mathenesse* [1]), *Riviere, Opmeer, Souteveen,* etc. uyt dese bedroefde Weerelt, enz. . . . naer dat Syn HEd. 8 à 10 weecken sieck was geweest aen een uytteerende sieckte, vermenght met een continueel koortsken.

In *'s Gravenhage* in het Sterfhuys (get.)
op huyden den 28 febr. 1670. *Wilhelm Pieck* [2]) 1670.

Het heeft Godt almagtigh, enz. . . . . op den 14° November 1670 tot Ravestein uyt de becommerde werelt tot hem in zyne eeuwige glorie te haelen . . . . Vrouw *Maria van Wijhe* [3]), Vrouwe van hernen, nuerode, ende breukelen Vrouwe Douariere *van Raesvelt* onse Vrouwe moeder, naer dat haer welEd: ses weken te bedde hadde gelegen, enz . .

Hernen $\frac{6}{16}$ November 1670. (get.) [*onleesbaar.*]

Het heeft den almogenden, enz. . . . . den $\frac{23}{13}$ december 1673 door een sware koortse na veertien dage

---

[1]) Zn. van Jan, bij Judith Pieck; hij was geb. 1 Maart 1645, en huwde Antonetta van Asewyn, Vrouwe van Brakel, enz.

[2]) Willem Pieck, Heer van Enspick; ongehuwd overleden. (Zie over hem, Herald. Bibl., Overdruk Gesl. Pieck, pag. 44).

[3]) Datum van overlijden niet vermeld in *Nav.* XXVI, 582.

bedlegerigh onsen . . . . broeder Jr *Johan van Haeften* uyt deze werilt te roepen in, enz. . . . . niet twyffelende offe UEd sal deel nemen aen onse overcome droefheyt, door de ongelegentheyt des tijds hebben wy het lichaem sonder Ceremonie in de Kerck alhier bij avont doen sinken . . .

Ophemert, den $\frac{29}{19}$ Decemb. 1673.

(get.) *R. v. Haeften.*
Henrica van Haeften.

Naerdien het den Almachtigen enz. . . . . . . mynen . . . . man . . . . . Heere *Diederick Jacob Vygh* Heere der hoge heerlickheyd Isendoirn nae dat verleden Saeterdagh veertien daegen op reysen synde naer Nymegen, In commissie van 't Ampt van Nederbetuwe, door t' omvallen van een waegen syn been seer swaerlick verbroocken, ende vervolgens door continueele coortsen seer verswaeckt synde, op Woensdagh s'morgens omtrent de clocke ses uyren den 29 Aprill 1674 tot myner seer groote bedroeffenisse uyt dit jammerdal, enz. . . . .

Tiel desen 1 may 1674 ouden stijl.

(get.) *Maria Catharina van Meden* . . . . ?
douagere *van IJsendorn.*

Terwijl het Godt almagtigh, enz. . . . . den . . . . . . Heer *Carel Philip van Hardenbroek*, in zijn leven Maarschalk van Abcoude ende Vaendrigh van den Colonel *Uittenoven* myn seer lieve soon op den 24° Julii deses jaars 1674 door een ongelukkigẽ schoot uit het fort de Cuil-sak, op het Eylandt van Martinik, uit dit jammerdal, enz. . . . .

Utrecht, den $\frac{8}{18}$ September 1674.

(get.) *Mechtelt van Reede van Renswoude*,
Doearieere *van Hardenbroeck.*

Mijn Heer Vader zal[r]. tot myne seer groote droefheyt tusschen den 4den en 5den Novemb. deses jaers naer eene langhdurighe quale, door Godt Almachtigh, enz. . . . .

Ende alsoo goet gevonden is, het lyck sonder groote ceremonien

op Sondagh savondts den 14 Novemb. alhier in de Kercke St. Walburgen ter aerde te doen brengen, enz. . . . .

Thyel den 12° Novemb. 1675.
(get.) *Maria Catharina Vygh.*

Dewyl het Godt Almachtigh, enz. . . . .
myn . . . . soon, *Nicolaes Herman van Lynden* (zoon van *Dirk van Lynden* bij zijne tweede vrouw *Geertruid van Delen*), Heer tot de Perck, Capitein onder de guardes van syn hoochh^t tussen Woensdagh en Donderdagh den tweeden en derden Augusty snachs omtrent 12 uyren in de belegeringe van Maestricht int forceren van de Conterscharp door twee cogels in de borst uyt dese werelt in syn eewigh ryck, enz. . . . .
en dewyl het lichaem van Maestricht herwaers is overgevoert, en al bereyts door de ontfangenen quetsuren onsteken, soo hebbe ick 't selve te Els in de kerck laten sincken, enz. . . . .

Perck den 7 Augusty 1676.
(get.) *G. van Delen.*
W. v. Lynden.

Het heeft Godt Almachtigh, enz. . . . .
onse . . . . . lieve Moeder Vrouw *Femia van Delen*, douegere *van Broeckhuisen*, in haer leeven Vrouwe tot den Doorne, Laekmeer, Gelderssentoorn, Wilperhorst ende Grooteweerde nae dat omtrent een maent bedleegerigh was geweest dato deeses 's morgens om 8 uyren seer christelyck, enz. . . . .

Alsoe dan door de ongeleegentheyt des tyts het ruyneren van dit huys door den vyant ende omdat haer welgebooren sulx in haer leeven begeert heeft, soe syn wij geresolveert het doode lichaem in alle stilte met de anwesende vrinden tot Hasselt bij onse saeliche vaeder ter aerden te doen bestaeden, enz. . . . . . .

Groote Weerde den 25 Septemb. 1676.
(get.) *Wilh. van Broeckhuisen.*
Wilh. Herm. van Broeckhuisen.
W. R. v. Broeckhuisen.

Nadien het Godt Almachtich, enz. . . . . onse . . . . . Moeder *Anna van Lynden* dougiere *van Reede* Vrouwe tot Hernen [1]) uit dit jamerdal, enz. op Saterdach den 29 Septemb. naer weynige dagen sieckte tot onse overgrote droefheyt, enz. . . . . wiens dode lichaem wij van meyninge syn volgens begeren in alle stilte alhier in de kercke te doen sincken, enz. . . . . . .

Hernen den eersten October 1677.

(get.) *J. A. v. Reede.*

A. O. v. Reede.

Het heeft God Almachtich, enz. . . . . voorleden Saterdagh s'avonts onse . . . . . Moeder Vrouwe *Anthonetta van Zuylen van den Natewisch* wed. *Beynhem tot den Appelenborch* naer omtrent 16 dagen kranckht uyt dese bedroefde werelt tot sich in syn eeuwig Ryck op te nemen, enz. . . . . . . en met eenen dat wy het afgestorvene lichaem volgens begeeren van haer Ed. in stilheyt tot Tiell sullen doen begraven, enz. . . . .

Thiell den 4 Martij 1678.

(get.) *van Beynhem.*

C. v. Beynhem, wed. Riemsdick.

Nae dien't Godt Almachtich enz. mynen . . . . Vader den Ho Welgeb. Heer *frans van Appelthern* in syn leven Lt. Colonel in dienst van desen Staet uyt dit jammerdael der tranen op Dingsdach den 25° Novemb. 1679 smorgens ten 10 uyren, nae dat S. Ho: Welgeb. eenige weecken aen een uytterende sieckte had kranck gelegen tot myn en myner broeders groote droefheyt, enz. . . . .

Arnhem den 26 Novemb. 1679. (get.) *Anna van Appelthern.*

Alsoo het Godt Almachtigh, enz. . . . . onse. . . . . Vader de . . . . . . Heer *Alexander van*

---

[1]) Haar overlijden wordt niet vermeld in Jaarboek N. A. 1892/93. Geslacht *van Lynden.*

Tengnagell in syn leven Heere van Gellicom uyt dit ellendige leven in 't eeuwige tot hem te neemen op den 2 Meert ouden styl des avonts tusschen 9 en 10 uren, naer dat syn HWGeb. in den wintertyt meest syn bedt gehouden heeft, enz. . . . .

Gellicom den 5 Meert 1679. *Gysb. Tengnagell de Gellicom.*

Alsoo het God almagtigh, enz. . . . .
myn . . . . . . Soon *Brandt van Delen,* in syn leven Capt. van 't Geldersche Regimt. nadat syn WelGeb. op dingsdach smorgens omtrent 8 uren synde den 18 deser maant by rencontre int Masbosch voor Breda door een pistoolscheut met twee kogels sodanigh is gequest waaraan na sigh eerst met syn gebeden tot God had begeven omtrent derde half uur daarna uit dit jammerdal tot myn en myner kinderen groote droefheid, enz.. . . . .
en alsoo van meeninge ben sonder enige ceremonien het dode ligchaam dat alrede door 't vervoeren seer geinfecteerd is, ter aarden te besteden, enz. . . . .

Laer den 20 Majus 1680. (get.) *Everdt: van Delen en van Laer.* [1])

Naerdient Godt Almachtigh, enz. . . . .
myn seer lieve man den . . . . . . heer *Steven hendrick van Lynden* in syn leven heer van de Parck [1]) Luytenant Collonel ende Capitein van t' Regiment fusiliers nae een langwyligh en uytteerende sieckte gister avont ontrent 10 uyren wesende den 30 November uyt dit jammerdal, enz. . . . .

Nijmegen den 1 december 1680. (get.) *J. v. Welderen.* [2]) *Dre. van Lijnden.*

---

[1]) Evert van Delen tot Laer, gehuwd met Johanna van Broeckhuysen, dr. van Adam bij Anna de Cock van Oppynen.

[2]) Zn van Dirk en diens 2e vrouw Geertruid van Delen.

[3]) Josina van Welderen (dr. van Dirk tot Leeuwenberg en Cornelia van Druten). Zij stierf 12 Jan. 1723.

Door dieen het Godt Allemachtygh, enz . . . .
onsen . . . . . . Vader den Welgeb. Heer *Hendryck van Essen tot Helbergen en Vanenburgh* Landtdrost van Veeluwen eyndelyck naer een lanckduwerege uytteerende syckte en derdendaghs koors int 73 Jaer syns ouderdoms op den 21 Jany 1681 synde vrydagh voordemiddagh omtrent de klocke twaelf uren uyt desen Jammer en traennendal, enz. . . . .

Vanenburgh den 21 Jany. 1681. (get.) *Luc. Wilh. Van Essen.*
Philips van Essen.
Henri van Essen.

Het heeft Godt Almachtich enz. . . . .
mijn . . . . . . Eheman . . . . . . *Herman van Delen toe Spanckeren* in syn leven ontfanger gnrl. van Veluwen, nae eene vehemente sieckte van thien dagen op Maendach laestleden den 18 deser des avonts tusschen ses en seven uyren seer christelyck, enz. en dat geresolveert ben het doode lychaem sonder uytterlijcke ceremonien met d'aenwesende vrunden alhier in de groote kerck ter aerden te besteden, enz. . . . .

Arnhem den 2° April 1681. (get.) *Geertruidt van Wynbergen*
Dre van Delen [1]).

Het heeft den Almogenden Godt enz. . . . .
myn seer lieve . . . . . . Eheman . . . . . . *Johan van Welderen* [2]) in syn leven heer van Leeuwenborgh, Burghgraeff des Rycx en Richter der Stadt Nymegen na een langduirende en uytteerende sieckte op dinsdag den 5 deses des morgens ontrent 4 uyren tot myn seer groote droeffheit uit dit jammerdal der traenen in syn Eeuwig Rycke op te nemen, enz. . . . .

Nymegen 6 April 1681. (get.) *H. van Lynden,*
Dre van Welderen.

---

[1]) Zij was dr. van Wolter bij Judith van den Clooster.

[2]) Hij was den 19 Mei 1679 te Elst gehuwd met Heilwig van Lynden, dr. van Carel van Lynden tot Grunsfoort uit zijn 2° huw. met Geertruid van Delen. — (Zie jaarb. N. A. 1893, p. 423).

So 't heeft Godt Almagtich, enz. . . . . op den 14^0 deeser naer eene sieckte van veertien daegen onsen seer lieven Ohm . . . . . . die Heere *Johan de Cock van Oppynen*, uit deese Werelt . . . .

Tiell den 18 Septemb. 1681. (get.) *Joan de Cock van Oppynen,*
G. van Bronckhorst [1]),
Dre van Delen.

Alsoo het Godt Almachtigh, enz. . . . . mijn . . . . . . soon . . . . . . *Godart van Haersolte* in syn leven page by syn hooght den Heere Prince van Orange, nae een korte edogh seer vehemente sieckte uyt dit jammerdal voorleden Woensdagh synde den $\frac{1}{11}$ feb. des naemiddaghs omtrent 2 uyren binnen Sgravenhage in syn eeuwigh ryck te halen, enz. . . . . .

Irst den 3 feb. 1682. (get.) *W. v. Haersolte.*

Het heeft, enz. . . . . onse . . . . . . moeder, Vrouwe *Elisabeth van Lienden tot Boelenham* [2]), *Dovagere van Eck* [3]) *tot den Vryenborgh*, nadat haer welgeb. door een grooten val haer arm aen twe gebroocken en oock seer swaerlyck aen haer welgeb. hooft had gequest doch weder genesen wesende, daer na door een swaer koortse op Donderdagh den 12 July 1683 smorgens omtrent ses uyren, op te halen in syn Eeuwigh koninckryck tot onse groote droefnisse, enz. . . . . . . ende oock daer beneffens, dat wy het afgestorvene Lichaem sonder groote Pompe (ten aensien van dit warme saisoen) sullen doen voeren in de rustplaetse van haer welgeboren vooroldoren tot Hien.

Avesaeth den 12 July 1683. (get.) *Diderick van Eck.*
Ermgarda van Eck.

---

[1]) Geertruid v. Bronckhorst huwde Johan van Delen. Zij was dr. van Jacob bij Alida de Cock v. Delwijnen.

[2]) dr. van Jasper van Lynden bij Ermgard van Daatselaer.

[3]) Gerrit van Eck, heer v. d. Vrijenburg † te Hien 16 Juni 1648. Hij was gehuwd in 1622.

Alsoo het Godt Almachtigh, enz. . . . . , ... myn . . . . . man . . . . . *Adriaen Joan van Goltsteyn heer tot Blywerven* in leven Commissaris en heemraad in Neder-Betuwe op het vier en seventigste jaer syns ouderdoms na een vyfdaegse bedlegerige siekte den 18de des maends July des nagts omtrent de klocke elf uyt dit bedroefde en jammerdal, enz. . . . .

En van meyninge synde het ontsielde lichaem alhier in de kercke met gevolgh van de praesente vrienden de aerde sonder de minste lyck ceremonie te beveelen, enz. . . . .

Ingen 19 Julij 1684.

(get.) *Catarina van* . . . . .

Weduwe van Goltsteyn.

Het heeft Godt Almachtigh, enz. . . . . mynne Huysfrouw . . . . . *Geertruydt van Delen* in leven vrouwe totten Beerencamp door een subyte toeval en daerop volgende coortsen tot mynne droefheyt op ten 24 deser uyt dit jammerdal, enz. . . . .

Ende dewijl van meeninge het doode lichaem sonder enige ceremonie tot Nykerck ter aerden te brengen, enz. . . . .

Nykerck den 26 Augusti 1684.

(get.) *Carel Bentinck.*

Het heeft de Heere Godt, enz. . . . . den 24 deses op de namiddach uyt dit leven int eeuwige tot sich over te nemen onse . . . . Heer Vader, ... *Henrick Herman van der Hell tot Claerebeeck*, Lantrentmr des Quartiers van Veluwe ende Raet vant adelick Jacht gericht desselven quartiers, nadat syn WelGeb. met langhduriche swackheyt ende eenige weecken sieckte besocht is geweest, enz. . . . .

Arnhem den 25 September 1684.

(get.) *J. v. d. Hell.*

Het heeft God Almagtig, enz. . . . . onse . . . . Dogter Jonckvrouw *Cataryna van Broeckhuisen*, na dat

haer WelGeb. 3 dagen soo met een sware pyn des hoofts en daer op gevolgde coortsen is besocht geweest op Sondag den 7 deser, smorgens de klock 8 uiren wel geresolveert en bij volcomen verstant tot 't uitterste moment haers levens, uit dit bedroefde tranendal, enz. . . . .

Voorne den 8 Aprill 1689.
(get.) *Wilh. van Broeckhuisen.*

Dewyl het Godt Almachtigh, enz. . . . .
mijn . . . . soon . . . . *Diderick van Delen* [1]) in syn leven vaandrich int Regiment van de Heer Generaal Majoor *Slangenburgh* nae een ontfangene quetsuyr int attacqueeren van een conterscharp voor de stadt Bon op den 9 Octob. N. St. ende den 10° daeraenvolgende christelyck te doen ontslapen, enz. . . . .
met versoeck dat syn lichaem in een van de naeste kercken sou mogen ter aerden bestelt ende begraven worden, enz. . . . . .

Harderwyck den 5 Octob. olde stijl 1689.
(get.) *Margarita van der Hell*
douagiere *van Delen.*

(*Wordt vervolgd*).

Vice-Connétable (XLV, 713). — Le prince vice-connétable, Major général Alexandre was Louis Alexandre Berthier, prince de Wagram et de Neufchatel, duc de Valencin, maréchal de France, grand-veneur, chef de la 1e cohorte de la Légion d'honneur, chef van den generalen staf bij keizer Napoléon tot in 1814, gehuwd met prinses Elisabeth Maria, nicht van den koning van Beieren.

VICTOR DE STUERS.

Vice-Connétable (XLV, 713). — Le Prince Vice-Connétable Major Général Alexandre, was de Maarschalk Berthier. Hij verkreeg den rang van Vice-Connétable 9 Augustus 1807; werd Prins

---

[1]) Zn. van *Peter van Delen* bij *Margareta van der Hell.*

van Neufchatel in 1806 en van Wagram in 1809. (Galérie des Maréchaux de France, par Ch. Gavard, 1839 Paris. — N°. 2.)

's Gravenhage. A. C. SNOUCKAERT V. S.

Geslacht Smuts. — Worden dringend gevraagd genealogische gegevens omtrent bovengenoemd geslacht.

Het wapen wordt me aldus beschreven :

parti 1° coupé *a* in purper een zilver latijnsch kruis, en bande;

b in blauw een struikje van 3 takjes, waaraan 3 zilveren bloempjes, en pal;

2° in goud op een terras een boomstam, uit welks top links (her.) een takje oprijst met eenige blaadjes voorzien, en pal.

c. de boomstam.

De fam. Smuts ging ongeveer 1700 naar Zuid-Afrika; of zij daar nog bestaat is onbekend. — Met inlichtingen zal men zeer verplichten

's-Gravenhage. FRED. CALAND.

Cockburn Rislaw Rasislaw. — *Sir James Cockburn van Ryslaer* kolonel in dienst der Staten van Holland huwt *Catharina van Offle*, van friesche (?) afkomst overleden te 's Gravenhage ± 1720.

Sir William Cockburn, oudste zoon van den voorgaanden Luitenant-kolonel in de Hollandsche Garde, huwt mejuffrouw *Atkischerly*, uit een Utrechtsche?? familie gesproten, stierf zonder kinderen in 1782 te 's Gravenhage.

Genoemde Sir William kan ook genoemd zijn of zich hebben genoemd Rislaw of Rasislaw.

Wie kan mij omtrent deze beiden en omtrent hun huwelijken eenige inlichting verschaffen?

Utrecht. J. W. DES TOMBE.

Aux Brebis (XLV, 703, 705). — In mijn bezit is eene genealogie van het geslacht d'Aux Brebis, die 30 Nov. 1754 door Elizabeth Stalpart van der Wiele wed. Crommelin „ingevolge het versoek aan mijn door mijne Overledene Waarde Man op zijn

Siekbedde gedaan" aan Abraham Croock, Heer van Oostweert, oud-schepen te Amsterdam, ten geschenke gegeven is. Die geslachtslijst, van eenige memoriën voorzien, is evenwel te uitgebreid om geheel in dit tijdschrift te plaatsen, vandaar, dat ik er mij toe bepaal het reeds medegedeelde zooveel mogelijk aan te vullen, de inzenders op den voet volgende.

Vooraf ga dat het wapen van d'Aux Brebis is: van sinople beladen met 3 schepen van zilver geplaatst 2 en 1.

Herman Aux Brebis (zoon van Hans A. B. en Sara Degens) geb. 2 Juli 1617, tr. Oct. 1642 Maria van Zinnick Dirks dr. (niet van Zunuck). Hij was geen broeder van Elisabeth A. B. want deze was een dochter van David A. B. en Catharina Teutelaer Lievensdr. ex. Hester de Vogel.

Sara Aux Brebis (dr. van Jan en van Anna Pels Bartholomeúsdr. ex Lyncke de Milde) geb. 28 Nov. 1588 † 5 Dec. 1628, tr. volgens mijne aant. slechts eenmaal, en wel met Dionys Bailly.

Deze Jan Aux Brebis is zooals de Heer J. B. van Y. veronderstelt de grootvader van Herman, bovengenoemd.

De eerste mij bekende d'Aux Brebis is Jacquemart die met zijne huisvrouw begraven is „tot Dinand in de kerk der Minnebroeders onder een Tombe met haar byder afbeeldsels en wapenen N°. 1400; waarvan de Man in de wapenen staat, met spooren aan de voeten, en op syn rapier digt by het gevest, een schilt met het Wapen van Aux Brebis, synde het opschrift op verschyde plaetsen door oudheyt vergaen, sulx dat men het niet Leesen kenden, uytgesegt dese Woorden, hier Legt begraven Jacquemart d'Aux Brebis met de date van den Jaare 1400."

Van dezen Jacquemart is de door den Heer v. Y. genoemde Henry een descendent in de rechte linie; wij laten de afstamming volgen:

Jacquemart × N. N.
|
Laurens × N. N.
|
Laurens × N. N.
|

Laurens X Maria de Warisoulx.
|
Francois X Jehenne Goblet.
|
Jan X Margaretha Claret.
|
Michiel X Maria de Gerard.
|
Jaques X Geertruyd Lipsine.
|
Jaques X Cornelia Gruysen.
|
Henry X Agnes Bormans.

Kinderen van Herman Aux Brebis en Maria van Zinnick:

1. Margarethe A. B. tr. I April 1663 Hendrik Bartels geb. 1639, tr. II Oct. 1684 David Aux Brebis.

2. Hans A. B † ongehuwd.

3. Anna Maria A. B., tr. febr. 1671 Jean du Quesne geb. 1641 (ex Gabrielle Bordt) zij tr. II Jeremias IJsbrants, en st. te Utrecht 23 Nov. 1703, begr. in de St. Janskerk aldaar, met haar wapen en 4 kwartieren:

Aux Brebis	van Zinnick
Degens	Lodesteyn.

4. Herman A. B. † jong.

5. Dirk A. B. † jong.

6 Daniël A. B. † ongehuwd.

François Aux Brebis (zoon van Isaac en Maria Cruypenninck) geb. te Wezel 18 April 1604, tr. te Haarlem 16 Jan. 1635 Anna Rosterman geb. te Gogh, dr. van Jan R. Thielemanszn. ex Alyt Pauw en van Christina Couburg Hendriksdr. ex Wendelina Michel. Zij woonden te Wesel, alwaar hij 10 febr. 1659 overleed, en bij zijne ouders in de Groote kerk voor het koor begraven werd; zij, wede. zijnde, ging te Amst. wonen, waar zij 23 Maart 1666 stierf (begr. Nieuwe kerk ald. 31 d°) zij hadden 4 kinderen.

I Isaak A. B. geb. te Wesel 16 Maart 1636, tr. te Dordrecht febr. 1661 Catharina Schivelberg, geb. aldaar, dr. van Dirk S. Hen-

drikszn. ex Ravenna van Leyden, en van Maria Pesen Pietersdr. ex . . . . Gouthoeven; zij st. te Amst. 17 April 1707. Hij woonde later te Leeuwarden, en overleed aldaar 11 Jan. 1717. Zij werden beiden te Amst. in de Nieuwe Kerk voor den preekstoel begraven.

11 kinderen:

1. Maria A. B. geb. te Amst. 18 Jan. 1662 (1660 zooals de Heer C. J. Polvliet opgeeft is m. i. niet waarschijnlijk, daar het huwelijk harer ouders eerst in 1661 is gesloten) tr. aldaar April 1691 Joseph van de Putt geb. 1658; hij st. te Amsterdam 6 Sept. 1706. Zij woonde later te Leeuwarden, en stierf aldaar 15 Maart 1721 (begr. te Amst. Nieuwe Kerk) nalatende 3 dochters.

2. Anna A. B. geb. te Amst. 10 Sept. 1663 [1]) tr. aldaar 10 Aug. 1694 Philippe du Quesne geb. te Valenchien 1650. Zij woonden te Amsterdam. Hij stierf 8 febr. 1734 begr. in de Walekerk op het koor onder het orgel; zij st. 24 Dec. 1725, begr. bij haar man.

3. Divera A. B. geb. te Amst. 26 Sept. 1665, tr. 24 April 1685 Daniel Kick, zoon van . . . . Kick, en van . . . . van Vladeracken, wedr. van Anna Wynants, st. 14 Oct. 1742 (oud omstreeks 94 jaar) zij st. te Amst. zonder kind.

4. Francois A. B. geb. te Amst. 11 Jan. 1667 tr. 25 April 1694 (of '96) Elisabeth Pompe geb. 5 Nov. 1667 dr. van Michiel P. Matthyszn. ex Mondina van Beveren en van Elisabeth de Lange Pietersdr. ex Maria Gerards. Zij woonden te Utrecht, alwaar hij st. 22 Nov. 1731.

5. Catharina A. B. geb. 12 st. 26 Dec. 1668.

6. Dirk A. B., tweeling met volg. geb. 12 Dec. 1669, st. 20 febr. 1671.

7. Isaac A. B., tweeling met voorg. st. jong.

8. Dirk A. B. geb. 17 Juli 1672, st. jong.

9. Margaretha Catharina A. B. geb. te Amst. 5 Juni 1674, tr.

---

[1]) Waarom plaatst de heer P. de kinderen niet naar volgorde? Hunne geboortedatums geven die toch duidelijk aan. Het geboortejaar van Dirk bevat zeker een drukfout.

aldaar 22 Sept. 1711 Jan van Marselis geb. te Amst., April 1672, zoon van Jan van Marselis en van Cornelia van Thilt, en wed^{r} van Anna Elisabeth Pater. Hij st. te Amst. 22 Dec. 1727, zij vertrok als wed^{e} naar Utrecht.

10. een zoon geb. 22 Aug. 1677, st. 24 d^{o}.

11. Dirk A. B. geb. 29 Oct. 1679, was ontvanger van Hulst en Hulsterambacht, st. te Amst. 13 April 1728, begr. ald. in de Nieuwe kerk.

II. Christine A. B. geb. te Wezel 28 Oct. 1638 st. jong, begr. bij haar vader.

III. Maria A. B. geb. 28 Maart 1642, st. te Wezel 10 Aug^{s} 1643, begr. alsvoren.

IV. Christina Maria A. B. geb. te Wesel 30 Dec. 1644, tr. te Amst . . . . . . 1668 Hendrik Rosterman, geb. te Haarlem, zoon van Thieleman R. Jansz. ex Christina Coburg, en van Catharina Brugman Jansdr. ex Maria van Hardebol. Hij st. 2 Juli 1698, begr. te Haarlem in de Groote kerk; zij st. 25 April 1686, begr. alsvoren. Winnen 3 kinderen.

Jacob Aux Brebis tr. Tietje Jans, wier dochter Catharina tr. Edo Frieswijk.

Abraham Aux Brebis (zoon van François A. B. en van zijne 1e vr. Margaretha van Leyden (geb. te Wezel, tr. te Amst. Geertruyd Rosterman, dr. van Aarnout R. Thielemanszn. ex Alyt Pauw en van Magtelt Huygens. Winnen 2 kinderen.

Margaretha A. B. (dr. van Hans A. B. en Sara Degens) geb. 25 April 1619, tr. 5 Juni 1640 Jan van Beaumont, zoon van Anthony v. B. Herbertszn. ex Cornelia van Slingeland, en van Anna A. B. Jansdr. ex Anna Pels. Winnen 7 kinderen.

Anna A. B. geb. 20 Aug. 1581 (dr. van Jan en Anna Pels) tr. te Amst. Juni 1606 Anthony van Beaumont geb. 1578, zoon van Herbert v. B. Jansz. ex Johanna Oem en van Cornelia van Slingeland. Hij st. 9 Maart 1632, zij 5 Aug. 1647 begr. te Amst. in de Zuiderkerk. J. H. G.

Aux Brebis (XLV, 703). — In mijne aanteekeningen vind ik:

Dionys Bailli geb. te Bremen 17 Febr. 1588 st. te? 3 Oct. 1639. tr. (1e) te Amsterdam 31 Dec. 1613 *Sara Aux Brebis*, geb. te Amsterdam 28 Nov. 1588 st. te? 5 Dec. 1628. (dr. van Jan A. st. 21 Nov. 1617 en van?) Uit dit huwelijk is gesproten: *Anna Bailli*, geb. te Amsterdam 24 Oct. 1615 st. te Gouda 8 Dec. 1689, gehuwd te Amsterdam 15 April 1653 met *Adriaan v. Schuylenburch* maar ook *Johannis Bailli*, geb. 2 Nov. 1622 st. 30 Nov. 1677, en gehuwd 6 Aug. 1658 met *Elisabeth Aux Brebis*, overl. 23 Aug. 1663. (dr. van?)

Dionys Bailli tr. (2) te? 5 Juni 1635 *Anna Bovetius*, geb. te Haarlem (St. Lucasdag) 17 Oct. 1588.

(vroeger wed...... van Haarlem, toen wed. Pieter van Neste en wonende te 's Gravenhage) dr. van.... Bovetius, kapitein.

Uit haar 1e huwelijk had zij een zoon: Jan van Haarlem.

Zijn deze aanteekeningen juist, dan was Jan van Haarlem *niet* een zoon van Sara Aux Brebis, maar van Anna Bovetius.

's Gravenzande. K.

Aitzema (XXXVIII, 411, XL, 115). — Sepulture van den Ed. heer Anselmus van Aitzema in sijn leven kapitein van een compagnie infanterie, commendeur van de Moerschans, sterft den 10 December 1670 ende mevrouw Hesewich Romer sijn eerste huysvrouw sterft den 6 Aug. 1659

ende mevrouw Willemina van Braeckel sijn tweede sterft den 14 Febr. 1670.

Twee wapens naast elkander.

1°. gevierend. 1 en 4 een arend, 2 en 3 eene 5 bl. roos.

2°. Een steigerend paard.

C. een hoed met 3 pluimen.

Deze mij onbekende steen vond ik in Aug. '93 te Hulst liggende buiten de R. C. kerk, waar al de grafsteenen uit verwijderd zijn. Eenige twijfelachtige punten in het in Nav. XL bl. 115 voorkomende, worden er door opgehelderd en tevens verbeterd de naam van de 1e vrouw, dien ik slechts vond bij den doop in 1655 30 April. Rietstap geeft werkelijk eene fam. Römer op, die een „che-

val cabré" voert. De vroeger gegeven doopdatum 28 Aug. 1647 moet zijn 20. FRED. CALAND.

HET GESLACHT BLOIJS VAN TRESLONG.

In de papieren aangaande den boedel *Kien*, berustende ter Weeskamer te Brielle, bevond zich ook de volgende brief:

WelEdele Gestrenge Heere!

Ben ten uijtterste sensibel over de goedheden en attentie, welke UwelEdgestr. voor mij gelieft te hebben, aangaande munimenten concernerende mijn Famillie, gevonden in den Boedel van wijlen den WelEdgestr. Heere Baron de Ruhle Von Lelienstern, genaamt *Kien*, waaromtrent niet indifferent wezen kan, zoo als UwelEdgestr. ook bij desselfs seer obligante letteren schijnt te begrijpen; En naedien er waarschijnelijk niemant nader tot die Branche genealogique en het orriginele deploma van Keijser Leopold, voor Casper de Blois de Treslong de d° 16 maij 1694 wezen zal, zoo soude mij seer veel plaisir geschiede ingevalle UwelEdgest. en desselfs mede geauthoriseerde. benevens de gequalificeerde van de vrouwe wedue den Heere van Bokkelen het daar henen geliefde te derigeren, dat de voors. munimenten aan mij, als sijnde de oudtste descendent van wijlen den admiraal Willem Blois van Treslong, wierde overgegeven.

Vermeijne te kunnen naegaan op wat wijze presumtivelijk deze munimenten in den Boedel van wijlen den Heer Baron de Ruhle, genaamt *Kien*, gekomen kunnen zijn; namentlijk dat in den Jare 1737 te Uijtrecht overleden sijnde dheer Bloijs van Treslong, door denzelve tot Erfgenaam is geinstitueert de Heer *Kien*, capitain onder de carabiniers alsdoe woonende te Alkmaar, benevens eenen Heer Bosghert; en hier van ben ik onderrigt (:behalven dat het mij schoon als doe nog seer jong sijnde nog gehengt) door sekeren brief in den Boedel van mijn Vader zal^r gevonden, die

zig door een vriend had doen informeren, of gem̃. Heer Bloys van Treslong getesteert hadde off ab intestato was komen te overleijden; en waarop de geseijde brief, welke de eere hebbe bij copie hiernevens te senden, ten antwoorde was dienende.

En naedien het niet vreemt is, dat diergelijke saken, aan den naasten van de Famillie werden geextradeert, zoo neme de vrijheijd bij deze ook daar omme aan de resp:e Erfgenamen van den Heere Baron de Ruhle, mijne Eerbiedige sollicitatie te maken en mijne hoogagtinge te versekeren".

De brief eindigt met de betuiging, dat de schrijver „confus" is over de moeite, die Mr Hogerwaard voor hem overhad, en is onderteekend, te Oud Klingendaal onder Wassenaar, den 10en Aug. 1783: Bloijs van Treslong. In een P.S. staat: „mijn Huijsvrouw is ook nog geparanteert aan de Kienen, wegens de Familie van Beaumont, uyt welk huijs haer grootmoeder een Dogter was".

Ingesloten was de volgende brief, geschreve te Utrecht 5e Mei 1737, en aanheffende: Mijn Heer en Waarde Vriendt.

De onderteekenaar Rutgert Brouer, schrijft:

„UEd. aangename ontfangen, zoo dient in antwoord als dat de Wapens van den overledenen en het Casiet UE. aan mijn gesonde over een komen en Erfgenaam gemaakt sijn de vrienden van de Heer de Blois, met name eene Heer Kien woont tot Alkmaar, capitain onder de Karabiniers in de Hollandsche dienst, en eenen Heer Boghert, en de vrienden van de vrouws kant zijn met een Legaat afgeset, waar naar UEd. vriend hem kan reguleren; zoo ik hem dienst kan doen van uwent wege weest versekert van niet te mankeren en UE vriend over mogt komen, zal ik hem bij de Procureur brengen, die het Testament gemaakt heeft. Dit is 't dat ik UE daar van schrijve kan, en soude eerder geantwoord hebbe maar ben te Amsterdam geweest. enz."

De beide brieven waren gesloten in eene enveloppe, gericht aan Mr Hogerwaard, welke enveloppe voorzien was van twee gelijke lakken, waarvan één zeer duidelijk het wapen der familie Bloijs v. Treslong teruggeeft.

Brielle. JOH. H. BEEN.

Geslacht du Toict (XLIV, 196). — Misschien zijn nevensgaande mededeelingen van waarde. — 26 Nov. zijn getrouwd in de Pancraskerk te Leiden Esechiel del Tombe j.m. uit Leijden met Hester du Toict" j.d. uit Leijden geassisteerd door haar moeder Hester du F(o)rest.

Volgens een scheiding gepasseerd voor notaris Pieter Geeraerts van Tielt te Leiden 24 April 1680 is „Hester du Toict" wede van Za Esechiel del Tombe met „alle andere du Toict's" erfgenaam van David du Toict en Hester du Forest.

Bij het huwelijk van Gerard de(l) Tombe zoon van bovengenoemde Esechiel is hij geassisteerd door „Denijs du Toyt, syn oom, wonende in den „Nieuwen Rijn".

Utr. J. W. D. T.

Hecking. — Wiè kan nevensgaande aanteekeningen in een of ander opzicht aanvullen?

Van Hecking of Hecking. — *Andries, Hendric* Rentmeester der K. Pruisische domeinen te Zevenaar (gehuwd met Elisabeth Roorda, (dochter van ....?) Hun zoon Frederic, geh. te Zevenaar 8 Dec. 1709 met dispensatie van Z. M. koning van Pruisen met juffr. Christine Elisabeth Chrystiaans (dochter van .....?) Volgde zijn vader als K. Pr. Rentmeester op, later rigter en commissionsraad, werd geboren te Zevenaar 17 Nov. 1686. Hunne dochter, Elisabeth Margaretha Geertruid van Hecking, huwt te Zevenaar 5 Jan. 1740 met Mr Henric Vermeer, J. U. D.

Devies: Jura tuetur. — Door welke familie, of door welke persoon werd dit devies gevoerd of gebruikt? Hetzelve hoort hier te huis, en zéér waarschijnlijk, of bijna zeker, heeft een *raadpensionaris* er zich *persoonlijk* van bediend; misschien ook wel de overige leden van de familie, waartoe hij behoorde. Wellicht was zijn wapen: een klimmende leeuw. J. G. DE G. J. JR.

KERKGESCHIEDENIS.

BIJZONDERHEDEN UIT HET 3de NOTULENBOEK

DER VOORMALIGE CLASSE VAN VOORNE, PUTTEN EN OVERFLAKKEE.

MEDEGEDEELD DOOR

H. DE JAGER [1].

Voordat de Classicale vergadering in Sept. 1615 gehouden werd, hadden de doleerende broeders nog 3 samenkomsten, wier notulen ik hier laat volgen:

„Acta Classis, gehouden in Spikenisse.

Op den 28en July a°. 1615 zijn in de Classicale vergaderinge tot Spikenisse verschenen N. Damius, C. Damman, Jan Aertsen, T. Pillaert, Jan Heyndrijxsze, J. Florianus, Valerius Valerij, L. Leo, R. Donteclock, David Thomasze, P. Steyaert. Waeren absent H. Nolthenius, J. Damman, J. Agricola.

Naedat men den name des Heeren hadde aengeroepen, sijn vercoren tot praeses J. Florianus, tot assessor N. Damius, ende tot scriba L. Leo.

Is sekere brief van Willem Crijnsze, den Broeders toegesonden, in de vergadering voorgelesen, in welcken hy den broeders raede te verschynen op de aenstaende byeencomste der Remonstranten, die gehouden sal worden in den Briel den 14 Septemb. naestcomende.

Ende alsoo Theophilus ende Willem Crijnsze over sommige daegen eenige Broederen ten plattenlande hadden versocht op de voorsz. byeencomste der Remonstranten te willen compareren, hebben de Broeders, nu by malcander versamelt, met alle de stemmen besloten niet te sullen verschynen, maer alleenlijc twee uyt het midden van ons te committeren, die in de byeencomste der Remon-

[1]) Vervolg van Nav. XLV, blz. 549.

stranten haer sullen laeten vinden uyt onser aller naem, omme te verstaen wat syluyden mochten hebben den Broederen des Classis aen te dienen, ende sijn daertoe gecommitteert Jacobus Florianus ende Leoninus Leo met expressen last, hierachter volgende:

Alsoo twee gedeputeerde uyt de vergadering der Remonstranten, op den 3 Juny in den Briele gehouden, haer hier ende daer by de Broederen des Classis ten plattenlande hebben laeten vinden om haer te verwittigen van den tijd, die de Remonstranten tot haerder naester aenstaendê vergadering hebben beraemt, ende ooc met eenen te versoecken, dat sy midsgaders haere andere medebroeders niet in gebreke en wilden blyven om haer, gelijc als voren in alle Classen, alsoo oock in die vergadering te laeten vinden, opdat die afsondering, die daer geschiet is tot nadeel van de goede eenicheyt, die onder ons predicanten int gemeen behoort te wesen, niet en werde achtervolght, haer laetende verluyden evenalsofte in die haere vergadering met name eenig middel soude worden voorgeslaegen ende beraemt, waerdoor wy noch langer by den anderen souden connen worden gehouden: soo ist dat wy alle gesamentlijc, aen welcke dit versoeck wert gedaen ende die met de Remonstranten om redenen, die sy uyt ons int breede hebben gehoort ende verstaen, onse vergadering niet langer en connen houden, uyt onser alle name hebben gecommitteert Jacobum Florianum ende Leonin. Leonem, beyde respective predicanten in Zuydlandt ende den Nieuwenhoorn, om in de voorgenoemde vergadering te verschynen ende aldaer aen te hooren wat hetgene is, dat deselve vergadering soude mogen hebben voor te slaen, ten eynde als voren gementioneert is, ende dan voorder raport daervan aen ons te doen, opdat hetgene van haer sal werden ingebracht van ons rypelijck geëxpendeert ende overwogen mag werden naer behooren; want wy soodanige geensins en zijn, als hetgene wy verbeterens noodich geacht hebben naer eysch eenigermaete gebetert ende geremediëert conde werden, die ons de goede vrede ende eenicheyt in het alderminste souden willen onttrecken, dewyle wy deselve ten allen tyden, soo in der leere als in der kercke, naer ons beste vermeugen hebben soecken te bevorderen, ende ooc tegen-

woordich niet anders en soecken als goede verbetering van hetgene, dat nu eenen tijd lang in de Classis seer gebreckelijc is bevonden. Ende soolange als dit niet wel int werck gestelt en wort, ofte de versochte verbeteringe niet en can worden verworven noch becomen, ende wy die ooc aen de Remonstranten oft diegene, die het met deselve houden, niet en bemercken, soo werden wy genootsaeckt by hetgene, dat by ons om hoogwichtige ende alle billycke oorsaecken (sooals voren geroert) gedaen is, (te) persisteren, van welcke onse doen wy ten allen tyden willich ende bereyd zijn rekenschap te geven, daer wy sulx, des versocht ofte noodich zijnde, schuldich ende gehoorich zijn te doen, soo tot onse defensie als om alle goede hulpe ende bystandt in onse voorvallende saecken te versoecken. Aldus gedaen in onse Classicale vergaderinge, gehouden in Spykenis den 28 July 1615. Ende was uyt onser aller name onderteyckent: Nicolaus Damius, Tobias Pillaert.

De tijd des aenstaenden Classis is gestelt op den 5en Octob., te houden in Suydlandt.

Extraordinare Vergadering, gehouden den 20en August. 1615 tot Symonshaven.

Sijn present geweest N. Damius, C. Damman, Jan Aertse, J. Florianus, T. Pillaert, P. Pilius, Jan Heyndrijxsze, Valerius Valerij, David Thomasze, P. Steyaert, Reynout Zegersze.

Is in de vergadering gelesen een sekere credentie van de kercke van Amsterdam, den Broederen behandicht door twee ouderlingen van de cruys-kercken, met naeme Rotterdam ende den Briel, waerin versocht wiert, dat den Broederen beliefde met den eersten vergaderinge te houden, ende in deselve twee Broederen te deputeren, die neffens andere broederen van andere Classen ende kruyskercken verschynen mochten tot Amsterdam den 25 Augusti naestcomende, omme aldaer te helpen beraemen t'gunt dienstelijc mochte wesen tot het beste van de bedroefde kercken.

Ende zijn daertoe gedeputeert J. Florianus ende David Thomasze met behoorlycke credentie.

Extraordinare Vergadering, gehouden in Zuydland den 8 Septemb. a°. 1615.

Sijn op de vergadering verschenen Florianus, Pillaert, Jan Heyndrijxsze, Leo, David Thomasze, Steyaert, Reynout Zegersze.

Na de aenroepinge van den name des Heeren zijn gelesen de acta van de vergadering, gehouden t'Amsterdam in Augusto laestleden, ende zijn weder gedeputeert J. Florianus ende David Thomasze, omme te verschynen ter plaetse voorn. den 28 deser maent Sept. op de aenstaende vergadering, die daer gehouden sal worden.

Ende alsoo aldaer vertoont sullen worden sekere theses ende antitheses, aenwysende het different tusschen de leere der kercke in Nederland ende de leere der Remonstranten, soo is den bovengenoemden Broeders geconsenteert de gemelde theses ende antitheses voor haer particulier te mogen onderteyckenen, nadat haere conscientiën sullen bevinden te behooren.

Is goetgevonden dat D. Florianus ende Jan Heyndrijxsze met David Thomasze sullen spreken met Agricola, ten eynde, waert mogelijc, hy hem voortaen in onse tsamencomsten ende Classe wilde laeten vinden.

Ende ten selven eynde sullen Jan Heyndrijxsze, Leo ende Reynout Willem Crijnsze aenspreken.

T' heeft den Broederen ooc goet gedocht, dat men de Redenen van onse afscheydinge van de Remonstranten sal by geschrifte stellen, waertoe genoemt zijn Pillaert, Leo, David Thomasze ende Steyaert, dwelc geschieden sal op den 24en deser."

De gewone vergadering der Classe werd in Sept. 1615 gehouden en overeenkomstig hetgeen bepaald was, verschenen in die vergadering 2 van de doleerende broeders. De Acta bevatten 't volgende:

„Naer aenroepinghe van Godes naem sijn vercoren tot preses N. Tijckmaker, tot assessor Willem Crijnsze, tot scriba D. Th. Ryckewaert, respective dienaren in Geervliet ende den Briele.

Sijn op dese vergaderinghe verschenen de E. heer Baljou van Voorn, de heer burgemeester Jacop Allertze van Couwenhoven, de heer schepen Jan Willemsze Verdam, als gecommitteerde van de E. heeren Magistraten van den Briele. Sijn beneffens de voorsz. heeren verschenen de 3 dienaren van den Briele, geassisteert met D. Francisco Valerio, rectoor, als ouderlinck van den Briele, N.

Tijckmaker, Hugo Jacopsze Stuer, G. Velsius, J. Carpentier, Abr. la Faille, C. Celcaert.

Anthuenis Arentze, Jo. Damman ende Jo. de Vries sijn by de andere broederen van weghe haere absentie geëxcuseert.

Sijn in dese vergaderinghe verschenen D. J. Florianus ende L. Leo, respective predicanten van Suytlant ende den Nieuwenhoorn, haer qualificeerende als gecommitteerde van de Classicale vergaderinghe, gehouden in Spyckenisse 1615 den 28en Juli, ende hebben de voorsz. Broeders soo mondel. als naer inhout van sekere hare credentie vertoont, dat sy met de Classe van den Briele geen gemeenschap conden houden, soolanghe verscheyden desordren (sonder nochtans int besondere eenighe vuyt te drucken ende die se seyden voor desen vertoont te hebben) niet en souden gebetert wesen. Ende alsoo de voorsz. Broeders alsoock hare credentie schenen mede te brengen, dat op dese vergaderinghe een middel soude geraemt worden, dienende tot de vrede ende wederbrenginghe van die Broeders, die nu van de Classe afgeweken waren, soo sy meynden vuyt Willem Crijnsze ende Theophilo, als gedeputeerde geweest aen haerluyden, verstaen te hebben: hebben versocht, vuyt dese vergaderinghe te verstaen oft by deselve eenich soodanich middel, dienende ten eynde als voren, beraemt was.

De Broeders van dese vergaderinghe, op hare propositie ende credentie gelet hebbende, hebben goetgevonden de voorsz. Broeders vooreerst aen te seggen, dat dese vergaderinghe ten hoochsten bedroeft is te hooren ende te sien soodanige proceduerer, als sy meynnen, dat van de Broeders, haer qualificerende de Classicale vergaderinghe, gehouden in Spyckenisse, gepleecht worden, ende met namen van de twee voorgemelde Broeders, dewelcke, met alle beleeftheyt gebeden sijnde de vergaderinghe by te woonen ende die met haer advijs als leden derselver vergaderinghe te dienen, om te besien oft eenich middel tot contentement van de afgewekenen te vinden soude zijn, hetselve afgeslaghen hebben; ende alzoo de Broederen des Classis niet en verstaen, dat se met de voorgemelde Broeders, haer qualificerende als voren, in eenighe actie met stichtinghe connen treden, hebben evenwel goetgevonden de voorge-

melde Broeders aen te seggen ende deselve te versoecken, dat hare E. gelieve de afgeweken Broeders van weghe dese Classe aen te dienen, dat de Classe van ganscher hertten wenscht, dat de afgeweken broeders wederomme haer selven by den Classem tot stichtinghe vervoeghen; ende alsoo de Classe meent, dat verscheyden desordren by de voorsz. afgeweken broeders gepleecht zijn, gel. de afgewekenen meenen dat by die van den Classe ergens waerin soude moghen gepexeert wesen, twelck nochtans dien van den Classe niet en heeft gebleken, verstaet dese vergaderinghe, dat men niet eer aen wedersyden ten besten sal connen dienen. voor ende alleer dat de afgeweken broeders haer wederomme naer behooren totten Classem sullen vervoecht hebben ende van hare aengevangen onredelicke proceduere desisteren, daertoe sy mits desen vriendelick versocht worden".

De volgende gewone vergadering werd gehouden te Brielle den 10den Mei 1616. Het moderamen van de vorige vergadering werd gecontinueerd. Tegenwoordig waren de baljuw van Voorne met Cornelis Huybrechtsze en Lenaert Jansze, burgemeesters, als gecommitteerden van de Brielsche Magistraten; de predikanten van Den Briel met Villerius, voorts N. Tijckmaker, Leo, Nolthenius, Valerius, de Vries, Selcaert, Stuer, Velsen, Carpentier, Thuenis Arentze, la Faille. In de Acta leest men:

„Is voorgelesen sekere missive van de Staten van Holl. ende Westvr., gedateert den 22en Dec. 1615, verselschapt met verscheyden resolutiën van Hare E. Mogentheden, die de vergaderinghe oock voorgelesen zijn, ende heeft na gedaene lectuer de heere Baljou van Voorn, geassisteert met beyde de burgemeesters van den Briele, in dese vergaderinghe gecompareert, de vergaderinghe van weghe de Heeren Magistraten van den Briele aengeseyt, dat haer de leden deses Classis na de voorsz. resolutiën souden hebben te reguleeren.

Namiddach. Alsoo D. Nolthenius, Leo, Valerius voor den middach de vergaderinghe bygewoont hadden, doch schenen swaricheyt te maken sulx te doen in qualiteyt als leden der vergaderinghe maer alleenelijck om aen te hooren de resolutiën van de Heeren

Staten, aen den Classem vuytgesonden, daerin men hare E. geaccomodeert heeft; ende alsoo men na den middach wederomme in handelinghe soude treden ende de voorsz. Broeders daer oock gecompareert waren, heeft de heer Baljou voorgestelt, oft het niet goet ware, dat de voorsz. Broeders haer verclaren souden, oft hare E. als leden der vergaderinghe souden willen bysitten, daertoe van den E. Heer Baljou voorsz. alsoock van den heer Burgemr. Lenaert Jansze verscheyden redenen van inductiën gebruyct ende geallegeert geweest zijn. Ten anderen is oock by den voorsz. E. Heere Baljou geproponeert, dat men de lidtmaten deses Classis soude laten volghen de copie van den brief ende resolutiën van de Heeren Staten, om die in bedenckinghe te nemen ende daerop hare antwoerde in te brenghen op de naeste vergaderinghe.

D. Nolthenius, Leo, Valerius hebben de vergaderinghe te kennen gegeven, dat se haer beswaren om haer te verclaren als ledematen derselver, versoeckende copie van de brieven ende resolutiën van de Heeren Staten, om tegen den naesten Classe in te brengen hare gravamina, die sy seggen te hebben, ende alsdan verclaringhe te doen van haer gevoelen belangende de resolutiën voorsz., mitsgaders waervoor zy dese vergaderinghe sullen houden, ende waer sy voortaen gehouden sullen wesen, belovende middelertijt de andere broeders te beweghen ten selven eynde, sooveel doenelijck zijn sal.

Is geresolveert, dat men de Broeders de versochte copie sal laten volghen, om die voor haer particulier in bedenckinge te nemen ende tegen de naeste Classe haer antwoerde in te brenghen".

De „naeste Classe" werd gehouden te Brielle den 30sten Aug. 1616, en de Acta dier vergadering houden het volgende in:

„Sijn op dese vergaderinge verschenen de E. Heer Joncker Otto van Zeventer, ballieu van Voorn, Joncker Carel van Mattenisse, Ruwaert van Putten, mitsgaders Cornelis Huybrechtze ende Lenaert Jansze, burgemeesteren der stede van den Briele.

De acta van de voorgaende Classe zijn gelesen, ende alzoo D. Nolthenius, Leoninus Leo, Valerius Valerij afgevoordert is, dat sy nu volgens hare belofte, in de voorgaende Classe gedaen, souden

verclaren, ten 1ste wat sy van de resolutiën der Staten houden, ten 2de dat se hare gravamina souden inbrenghen, waeromme sy haer van de Classe afsonderen: hebben opt eerste voor dees tijt geweygert t'antwoerden; wat het 2de belangt, hebben gepresenteert haer gravamina, die sy meenen te hebben, oft schriftelijck over te leveren, doch onder conditie dat men haer eerst beloven sal oock schriftelijck te antwoerden, ofte soo niet, presenteren dan mondelinge deselvige voor te stellen, om mondelinge beantwoert te worden.

Hierop is vooreerst goetgevonden de voorgenoempde persoonen haer credentie af te voorderen, waerop sy sekere credentie vertoont hebben, ontfangen van sesse persoonen, die sy mondelinghe vuytgedruct hebben. De credentie luyde aldus: Wij Broederen des Goddelycken Woorts etc. Hierna hebben sy hare gravamina opgelesen [1]) ende is haer afgevraecht, oft die voorseyde gravamina den ganschen Classe oft maer alleen sommige predikanten vuyt denselven aenginghen. Antwoerd: dat se de geheele vergaderinghe beschuldichden ende in deselvighe sommighe int particulier. Dwelck aengehoort hebbende Jonckh. Otto van Seventer, baljou van Voorn, Jonckh. Carel van Mattenisse, baljou van Putten, mitsgaders de heeren Borgemeesteren Cornelis Huybrechtze ende Lenaert Jansze, hebben haer ex autorit. belast een copie van de voorsz. beschuldinge hare E. in handen te bestellen, ten eynde daerop totte meeste gerustheyt een goede ordre van hare E. mocht gestelt worden, doch hebbent geweygert.

Is by de Broeders goetgevonden 3 persoonen te committeeren, om aen de Heeren Staten te remonstreren het ongelijck, twelcke de Broederen des Classis door de beschuldiginge van de voorn. persoonen geschiet is. Ende sijn daertoe gecommitteert N. Tijckmakers, Theoph. Ryckewaert, J. Carpentier, respective predicanten in Geervliet, Briel ende der Heerlijckh. van Middelhernisse".

Willem Crijnsze voegde zich sedert bij de doleerende broeders.

---

[1]) Door W. Crijnsze is hier in margine het volgende bijgevoegd: „dewelcke gelesen sijnde, is Willem Crijnsze mede opgestaen ende heeft hem by de voorn. 3 Broederen gevoeght, seggende, dat dese gravamina oock de syne waren."

Tijckmaker bleef aan de zijde der Remonstrantsche broeders staan en in de gewone vergadering der Classe, 26 Junij 1617 te Brielle gehouden, werd hij tot praeses verkozen. In de Acta van die vergadering leest men:

„Naer aenroepinghe van des Heeren naem sijn vercoren tot preses van de vergaderinghe Nicolaus Tijckmakers, predicant tot Geervliet, ende tot scriba Theophilus Ryckewaert, predicant in den Briel.

Sijn op de vergaderinghe verschenen de Ed. Heer Joncker Otto van Seventer, ballieu van Voorn, Andries Jansze de Jongh, Willem Willemsze Verdam, als gedeputeerde van wegen de E. Magistraet van den Briel, om de tegenwoerdighe vergaderinghe by te wesen.

De tegenwoerdighe predikanten zijn geweest N. Tijckmakers, Ryckewaert, Borchvliet, Velsius, Stuer, Celcaert, Adrianus Romanus.

Alle de gealtereerde Broederen hebben geabsenteert, hoewel oock ontboden zijnde, opdat tot allen tyden soude blycken de genegentheyt, die de moderate Broeders in dese droeve gelegenheyt der kercken vertoont hebben, om alle schueringhe te myden, sooveel mogelijck geweest is.

De acten van de voorgaende Classe sijn opgelesen, ende alzoo by seker article Nicolaus Tijckmakers, Theoph. Ryckewaert ende Jacobus de Carpentier gelast waren haer te addresseren aen de vergaderinghe van de E. Mogende Heeren Staten, om haer aldaer te beclaghen op de beschuldiginghen, tegens dese vergaderinge ingebracht duer dry predicanten, daertoe specialycken gecommitteert van wegen de gealtereerde Broeders, ende van welcke beschuldiginghen dese vergaderinghe behoorlycke copye geweygert was, ist dat ter occasie van voorgemelde articulen N. Tijckmakers ende Theoph. Ryckewaert, Carpentier absent zijnde, rapport gedaen hebben van haer gebesoingneerde, ende hebben de vergaderinghe voorgelesen sekere Remonstrantie, vuyt crachte van haere voorgaende commissie aen de vergaderinghe van de Heeren Staten overgelevert, luydende aldus:

Aen de E. Mog. Staten van Hollant ende Westvrieslant, oft aen hare E. Gecomitteerde Raden.

Alsoo de bedienaeren des Goddelycken Woorts in de Classe van Voorn ende Putten, welcke altijt toegestaen hebben de onderlinge verdraechtsaemheyt achtervolgende de resolutiën van uwe E. Mogentheyt, wel gewenscht ende verhoept hadden, dat vuyt haren Classe nimmermeer eenige moeyelicheden ende swaricheden ter oorsake van eenighe kerckel. oneenicheden die [1]) de vergaderinghe van uwe E. Mog. zouden voorgecomen hebben, daertoe sy oock, hares wetens, alle haren actiën altijt gedirigeert hebben: soo ist nochtans dat door het bestaen van eenighe harer medebroederen dese hunne wensch ende hope gefrustreert wort, als uwe E. Mogentheyt vuyt een corte ende bondige deductie van de sake sullen connen verstaen. Want vooreerst ist gebuert op den 26en Mey 1615, dat eenige broeders, die met de schueringe swanger waren, om deselve endelick te baren, in de volle vergaderinghe des Classis geproponeert hebben, dat sy met andere hare medebroeders geen gemeenschap conden houden, ten ware deselfde, haer in leven ende leere verloopen hebbende, haer oock onderwerpen wilden de censure ende het oordeel van de broeders, die haer, soo sy seyden, by de gesonde leere hebben gehouden, ende dat derhalven degene, die haer Remonstranten noemen oft haer daervoor vuytgeven (dus spreken se), opstaen souden om de vuytsprake van de andere te verwachten. Maer alzoo henlieden hiertegens met beleeftheyt vertoont werde, dat soodanich haer versoeck onbillick scheen te wesen, dat hetselve in te willighen niet anders en was als henlieden, die haer in effecte partye verclaerden, in te willighen die volle meesterschap op de persoonen ende diensten van de andere; dat men evenwel ende niettemin verstont, soo hem ymant in leere ofte leven te buyten gegaen hadde, dat hy de censure des Classis onderworpen was, mits behoorl. beschuldinge ende verantwoerdinge voorgaende, ende behoudens een wettelycke provocatie, ende niet het oordeel van eenighe weynighe, haer qualificerende de gesonde broeders: soo ist dat hare E. gelieft heeft, sonder over dese sake in verder debat te willen treden, de actie af te breken ende daerop

---

[1]) In plaats van *die* zal men *in* te lezen hebben.

henen te gaen. Daerna alhoewel men hen weder ontbiedende ende door schryven ende beseyndinghen ende andersins met bidden ende smeecken by de afgeweken Broeders veelvuldich aengehouden heeft, dat hare E. doch gelieven soude om de lieve vrede ende rust der kercke ende des vaderlants haer tot den Classe wederomme te vervoegen ende geen byeencompsten ende conventiculen apart te maken ende alsoo kerck tegen kerck te stichten, haer oock beloften gedaen heeft van dat men, by malcanderen zijnde, alle voorvallende saken sulx soude overleggen, dat men in alle manieren arbeyden soude om hare E. door alle redelycke ende gevoechelycke middelen goet contentement te doen op alles ende neffens hare E. alle onordentelijckheden, die in voortijd gevallen souden moghen wesen, te helpen weeren, zijn evenwel desniettegenstaende by haer opset ende voornemen gebleven, totdat eyndelijck dry van de hare in de Classicale vergaderinghe, gehouden den 10^{en} Mey 1616, verschenen zijnde, wel door geen middelen hebben connen bewogen worden om de voors. vergaderinge als leden derselver by te woonen, maer nochtans seyden verschenen te zijn om de missiven van uwe E. Mogenth. ende verscheyden resolutiën, daer neffens gaende, alle in date van den 22^{en} Dec. 1615 ende aen de Classen int gemeyn vuytgesonden, te hooren lesen ende copie daervan te versoecken, belovende de 3 voors. broeders, dat sy, voor haer hoofden ende wat hare persoonen aenginck, op de naeste, doenmael aenstaende vergaderinghe hare verclaringhe souden inbrenghen nopende de voors. resolutiën van uwe E. Mog. mitsgaders oock redenen van hare afsonderinghe ende wat gemeenschap dat men van henlieden in toecomende tyden te verwachten hadde, aennemende daerenboven by de andere broederen van hare gesintheyt te arbeyden, ten eynde deselfde op de voorgemelde vergaderinghe gelycke verclaringe zouden willen doen. Waerop gevolcht is, dat de 3 voors. broeders op de Classicale vergaderinge, gehouden binnen den Briel den 31 Aug. lestleden, ten overstaen van mijn E.E. Heeren den Ballou van Voorn ende Ruwaert van Putten mitsgaders de E. burgemeesteren der stede van den Briele verschenen zijnde, vertoont hebben sekere credentie, daerby sy belast waren uyt den

naem van eenighe andere redenen te geven van hare afsonderinghe, sulx dat zy lange te voren ab executione begost hebbende in de laeste voorgemelde vergaderinge een seker schrift hebben voorgelesen, inhoudende verscheyden beschuldiginghen tegen verscheyden persoonen, sonder nochtans ymants naem daerin vuyt te drucken, soeckende daermede haer schueringhe ende afsonderinghe te justificeren ende goet te maken, ende voorts blyvende in gebreke van haer te verclaren nopende de resolutiën van uwe E. Mog. achtervolgende hare beloften. Ende overmits veele van de voorgemelde beschuldighingen sulx zijn, dat deselve geverificeert zijnde tot groot nadeel van vele zouden strecken, oock gestroyt zijnde, hoewel niet geverificeert, schadelick zijn voor degene, die daermede betycht worden: heeft de vergaderinge alle mogelycke instantiën gedaen om van de voorgemelde beschuldighingen copye te hebben ende deselfde, in voegen ende ter plaetse als het behooren soude, te verantwoerden. Doch en hebben de Broeders, die de beschuldigingen innebrachten, niet connen verstaen noch door eenich middel, by de E.E. Heeren commissarissen ofte gecomitteerde op den Classem ofte by de voorgaende Classe gebruyct, bewogen connen werden, dat zy den beschuldichden anders copye souden laten volghen als onder dese reserve, dat zy deselfde schriftelijck ende dat aen den beschuldigers souden beantwoerden. Twelc onses bedunckens gansch ombillick zijnde ende sulx dattet ontwijffelijc tot meerder onrust soude gedyen, soo ist dat die van de Classe genootsaect zijn haer toevlucht te nemen tot uwe Ed. Mogenth. ende deselve mits desen in alle eerbiedinge te bidden, dat Hare Ed. Mogenth. gelieve soodanighe order te geven, waerdoor de beschuldichde, eerst gehadt hebbende behoorlycke copie van hare beschuldiginge mitsgaders de documenten derselver, haere verantwoerdinge meugen doen in tyt ende plaetse voor soodanige persoonen als uwe E. Mogend. na gelegenheyt der sake daertoe sal gelieven te comitteeren. Ende aengemerct ondertusschen neffens andere swaricheden vernomen ende verstaen wort, dat binnen het begrijp onses Classis opentlijck geleert wort dat de Remonstranten Godt, hemel ende hel ende een leven na dit leven versaken, ende anderssins gedreven

wort dat zy met hare leere, in de 5 artt. begrepen ende voor desen in sekere remonstrantie aen uwe E.E. Mog. overgelevert, niet anders en zijn als bespotters van de gansche Cristelycke religie, leerende dat Godt almachtich hem de menschen niet aen en trect noch voor noch naer haer doot, ja dat de mensche sterft als een beest; dat de Remonstranten niet anders doen als de schriftuere conterfeyten ofte nabootsen ende de Christelycke religie beguychen ende bespotten, ende dat hem derhalven een yegelijck christenmensche voor haere leere meer als voor een fenijn ende dootelycke peste behoort te wachten, want se inderdaet niet alleen versakers sijn, maer oock grouwelycke bespotters Godts ende onses Salichmakers Jesu Christi; dat oversulx door de onderlycke duldinge de welstant der kercke geensins en is te betreffen, maer dat dien raet voor de kercke op het alderhoochste schadelijck is ende verderffelijck, doordien men daerdoor den wolf in de schaepskoye laet inbreken; welcke alle onverdraechelycke lasteringen zijn ende die, eenmael in de herten van de menschen ingeplantet zijnde, alle hope van vereeninghe ende vrede tusschen de kerckendienaren ganschelijc ende geheelijck afsnyden, daeromme wy oock uwe E. Mog. ootmoedelijc bidden het onheyl, dwelc vuyt desen soude mogen ontstaen, ter hertten te nemen ende daertegens te voorsien door sulcke weghen ende middelen als uwe E. Mogh. na hare groote wijsheyt ende voorsichticheyt sullen vinden te behooren.

Is voorder verhaelt, dat de Heeren Staten de voors. Remonstrantie gelesen hebbende alsoock een langhe schrift, inhoudende verscheyden beschuldigingen van wegen de gealtereerde Broeders, in dese vergaderinghe eertijts voorgelesen ende naderhant oock aen de vergaderinghe van de Heeren Staten overgelevert, haer E. goetgevonden hadden, eerst de respective Broederen in hare vergaderinge daerop te hooren ende daerna comissarissen te zeynden in den Briel, die de geheele Classe souden doen vergaderen vuyt den naem ende van weghe de Hooge Overicheyt, ende daertoe arbeyden souden om de broederen tot een goede ende gewenschte eenicheyt te brenghen, soo het mogelijck waere, tot welcke eynde by hare E. gecomitteert waren mijn Heer Muys, Schout van Dort, mijn

Heer Meerman, Joncker O. van Seventer ende Joncker Carel van Mattenesse, neffens degene die daertoe souden gecomitteert werden by de E. Magistraet van den Briel, ende welcke geweest zijn de Borgemeestere Corn. Huybrechtz., Andries de Jong, Willem Willemz. Verdam."

In de vergadering, door Remonstrantsche leden der Classe gehouden 24 April 1618, werd „gelesen seker remonstrantie, by de Remonstranten overgegeven aen de E. Mo. H. Staten, belangende den droevigen staet der kercken ende oft die met een synode jegenwoerdich behoort geremediëert te werden, mitsgaders een ander voorslach daertoe". De laatste vergadering werd door die leden gehouden 14 Sept. 1618 en alstoen werden gravamina besproken, op te zenden aan de Classe van Dordrecht, ter behandeling op de aanst. Prov. Synode.

In de vergadering, in Nov. 1618 gehouden, werden, „volgens den last der gedeputeerden des Suyd-Hollantsche Synode, by de Classe gestelt Capita accusationum tegens de predicanten A. la Faille, Casp. Celcart, Th. Ryckewaerd, C. Burgvliet, N, Geisteranum, J. de Vries, G. Velsium ende J. Carpentarium". Aan twee predikanten werd gelast die Capita „over te leveren aen de Remonstranten, mids dat zy vicissim souden eysschen de beschuldingen der Remonstranten tegens de Broederen Classis". Het rapport, dat het tweetal uitbracht, is aldus genotuleerd: „Hebben de voors. gelaste gerapporteert hoe dat de Remonstranten hebben verclaert geen Capita accusationum tegens de Broederen Contra-remonstranten gestelt te hebben, dat zy ooc niet van meyninge en waren voor desen tijdt tegens haer yet in te brengen ende over sulx dat zy ooc de gelaste Capita aen de Remonstranten niet hebben overgelevert, vraegende t' advijs der Broederen wat men verder in dese saecke doen soude". De Broeders vonden goed, dat de Capita toch zouden worden overgeleverd aan de Remonstranten. Door gedeputeerden geschiedde zulks en dezen brachten mede een „geteyckende acte geschreven van Abrahamo la Faille, scriba van de Remonstr. vergaderinge, waerin zy verclaeren dat, alhoewel zy groot misgenoegen gehad hebben in verscheyden dingen, voorgevallen in de Classe

geduyrende dese kerckelycke alteratiën, ende insonderheyt daerover dat eenige broeders sich van haere gemeynschap ende Classicale vergadering affgesondert hebben, zy nochtans niet van meyninge en waeren daerover eenige beschuldinge te doen".

In Dec. 1618 werd over de capita accusationum „gebesoigneerd" met gedeputeerden van de Synode. De brief, welke de komst dier gedeputeerden aankondigde, werd ook ter kennisse van de Remonstranten gebracht.

Met de Remonstrantsche predikanten moesten de Remonstrantsche schoolmeesters afgezet worden en om het kaf van het koren te scheiden, voerde de Classe trouw uit wat de Synode te Dordrecht besloten had. In de vergadering van 3 Sept. 1619 werd door haar gehandeld over de „schoolmeesters, daermede de dienaren dicwils groote moeyelijcheyt" hadden en men vond goed de schoolmeesters op te roepen ter onderteekening van de te Dordrecht vastgestelde akte betreffende de leer, in de belijdenisschriften vervat. Behalve door den rector en den conrector der Latijnsche school, alsmede enkele meesters te Brielle (waarover men zie mijne „Bijdrage tot de Geschiedenis van het vaderlandsche Schoolwezen") werd de akte onderteekend door de schoolmeesters van Goedereede, Ouddorp, Hellevoet, Simonshaven, O. Tonge, Korendijk [1]), Oostvoorne, Zuidland, Abbenbroek, Geervliet, Rockanje, Heenvliet [2]), Stad, Dirksland, Nieuwenhoorn en Zwartewaal. De schoolmeester van Middelharnis, Fr. van Geelbergen, verscheen niet op de oproeping en gaf voor dat hij „overmidts sijn sober tractement niet en conde vervallen de oncosten van op de Classis te reysen". De Classe noemde dat een „frivole excuse". Hij kon ze niet inbrengen, toen de vergadering te N. Tonge gehouden werd en hij verscheen dan ook aldaar voor

---

[1]) In 1620 was de schoolmeester van Korendijk „fugitijff om eenige quade acten, by hem bedreven", en liet het zich aanzien dat de wethouders aldaar iemand wilden aanstellen, „welcke mede het beste loff niet en voerde". Door de Classe werd daarover aan de wethouders geschreven (Acta van Oct. 1620).

[2]) In 1622 moest de schoolmeester van Heenvliet vermaand en bedreigd worden met ontslag wegens dronkenschap en „qualick huys houden met sijn huysvrouw" (Acta van Junij 1622).

de Broeders, die van hem tot antwoord ontvingen „dat hy vooralsnoch tot de geeyschte onderteyckeninge niet en was geresolveert, versoeckende dat hem daertoe noch langer tijdt mochte gegunt worden, immers dien tijdt dat de kercke van Middelharnisse wederom met een predicant voorsien sijnde, hy alsdan metten selven over de Canones Synodi Nat. mochte in communicatie comen om, deur dese onderlinge communicatie tot goedt verstant derselver gecomen sijnde, deselve naemaels met meerder kennisse ende versekertheyt sijns gemoedts als wel tegenwoordich te kunnen teyckenen". De Broeders waren van oordeel dat de man, mogelijk bezield met de „ydele hope, die hy hemselven beneffens andere Remonstranten ingebeeldet" had „dat het met de Contra-remonstranten niet lange duyeren" zou, uitvluchten zocht; op hun verzoek om zijn gravamina tegen de onderteekening mede te deelen, gaf hij niets anders te kennen dan dat hij tot de onderteekening „nu niet gereedt en was" en persisteerde hij bij zijn verzoek om een nog langeren bedenktijd. De Classe, in hem een onwillige ziende en achtende dat zijn verzoek „meer uyt crygelheyt ende halsterricheyt dan uyt swackheyt voortquam", verklaarde hem „tot het schoolampt ende dienst der kercken inhabijl" en besloot zulks te berichten aan den Magistraat van Middelharnis [1]).

---

[1]) Acta van Nov. 1619. Dat de Magistraat den onwillige deporteerde, staat in de Acta niet gemeld. In 1622 beriep zich de schoolmeester van Ooltgensplaat tegenover de Classe op de Magistraten. De predikant dier gemeente had geklaagd over het „quaedt comportement" van dien meester met het gevolg dat de Classe een paar broeders zond naar Ooltgensplaat om een visitatie te houden. Hun rapport komt voor in de Acta van 28 Junij 1622 en luidt aldus: „De Broeders, welcke waren geweest in de Plate om de schole aldaer te visiteren, hebben gerapporteert dat den schoolmeester hem seer wreveligh tegens haer heeft betoont, niettegenstaende sy hem met alle vriendelickheyt hadden bejegent, niet willende dat sijn saecke kerckelijck soude afgehandelt worden, beroepende hemselven deurgaens op syne meesters, naemel. de E. Magistraten van de Plate". — Over burgerlijke overheden had de Classe meermalen te klagen. In de Acta van Sept. 1619 staat: „is bevonden, datter in de plaetsen, resorterende onder onsen Classe, soodanige schouten zijn, die herberge houden ende volc setten onder de predicatie; die dycken hebben geschouwt op sondaegen, onder de predicatie, om

Op denzelfden dag, waarop de Classe besloot de schoolmeesters op te roepen tot onderteekening van de gezegde akte, vond zij goed, ten einde in 't vervolg „alle ongeregelde ende onbequaeme schoolmeesters" te weren, te bepalen dat voortaan „alle schoolmeesters, die van nieuws in eenige kercken aengenomen" zouden worden, voor haar moesten verschijnen, „opdat haere beroepinge, by den kerckenraet ende Magistraet gedaen, nae voorgaende examinatie ende ondersoeck harer gaven, soo van lesen als van singen, van de Classe soude mogen worden geapprobeert". Tevens werd vastgesteld eene missive te richten aan de Magistraten in 't ressort der Classe met het verzoek geene schoolmeesters aan te stellen, die „niet eenigermaete de gaven van lesen ende singen" bezaten.

Ten gevolge van het bepaalde werden eenige heeren geëxamineerd door de Broeders in lezen en zingen. In de vergadering van 23 Oct. 1619 ondergingen 't examen Frans Engelsse, te Nieuwe Tonge aangesteld als schoolmeester [1]), en Pieter Martensze „secretarius van Bommenede". De eerste voldeed goed; de laatste werd „wel tot het lesen bequaem" bevonden, maar niet „int singen", zoodat hij slechts „by provisie" werd toegelaten en her-examen moest doen in het zingen. Bij 't herexamen toonde hij weinig of niets gevorderd te zijn, maar de Classe deporteerde hem nog niet. Zij gaf hem nog eenigen tijd om zich te oefenen in het zingen van eenige psalmen, en mocht hij ook daarna niet voldoen, dan

alsoo het volck, dewelcke op de schouwe moeste tegenwoordich zijn, uyt de predicatie te houden; die rekeninge doen onder de predicatie ende toelaeten datter onder de predicatiën gecaest wort; item datter ooc onder haer zijn soodanige secretarissen, die, Remonstrantsgesint zijnde, in de predicatie niet en comen ende lasterlijc van de gereformeerde leere spreken; ooc sulcke die andere by de armen nemen, als zy nae de kercke gaen, om de cloot met haer te schieten". In de Acta van April 1620: „Alsoo uyt de credentiën der kercken van Spyckenisse ende de N. Tonge verstaen wordt, datter noch hier ende daer onchristelicke magistraten sijn, waervan de kercken groote schade lyden, so is goetgevonden dat de dienaers sulcx den E. Gedeputeerden des Synode sullen aendienen etc.".

[1]) De Acta van Oct. 1620 gewagen van te N. Tonge bestaande „swaricheyt nopende het schoolampt".

zou hij worden ontslagen. Naar 't schijnt, zag de man geen kans aan de BB. te voldoen en trad hij als meester af. Terwijl men niet leest, dat hij opnieuw voor de BB. verscheen, vindt men in de Acta van April 1621 't examen vermeld van Jan Cornelisze „beroupen schoolmeester tot Bommeneede". Deze meester werd door de Classe „bequaem" bevonden, doch daar hij verklaarde de Confessie en de Canones niet gelezen te hebben, werd hem belast „deselve met aendacht te deurlesen, ten eynde hy, daerinne gheen swaricheyt vindende, deselve na ordre mocht onderteyckenen". Misschien dat de onderteekening der belijdenisschriften na kennismaking hem te machtig was. In de Acta van Sept. 1622 leest men, dat Bommeneede zonder schoolmeester was en men 't oog had op een neef van den baljuw van Bommeneede, die nog geen lidmaat der kerk was en zich nog oefenen moest in 't zingen. De Classe vond goed „desen jongman by provisie te gebruycken totten schooldienst", maar niet voor den dienst in de kerk. Eerst moest hij lidmaat worden en geoefend zijn in 't zingen.

Met goed gevolg werden door de Classe in het lezen en zingen geëxamineerd Meynard Pietersze [1]), schoolmeester te Oudenhoorn (Acta van 7 Julij 1620); Samuel de Swaeff, schoolmeester te Dirksland [2]); Pieter Hendricksze [3]), schoolmeester te Stad; Cornelis Anthonisse Duyvelandt, schoolmeester „in Hellevoete" (Acta van Oct. 1620); Adriaen Maertensze [4]), schoolmeester te Spijkenisse (Acta van Oct. 1620 en Apr. 1621); Richard Beaumondt, „beroepen schoolmeester tot Hekelingen (Acta van Julij 1621); Dieriek Cornelisze, beroepen „totten schooldienst in den Coorendijck" (Acta van Julij 1621), en een „jongman", die „wel ter penne was" en

---

[1]) Hij was nog geen lidmaat, maar zei bereid te zijn het te worden.

[2]) Hij las voor de BB. Matth. 1 en zong Ps. 15 en 37.

[3]) Hij las Matth. 3 en zong Ps. 51 en den lofzang van Simeon.

[4]) Hij las Matth. 3. Als zanger voldeed hij niet, maar op voorspraak van den predikant der gemeente werd hij toegelaten als schoolmeester „midts beloftenisse dat hy hem selven naerstelijck int leeren der musycke oeffenen" zou.

te Oostvoorne meester werd [1]) in plaats van mr. Meldard, die „sijnen schooldienst" aldaar „geresigneert" had (Acta van Sept. 1622).

Wij willen thans laten volgen, wat 't Notulenboek bevat betreffende de predikanten der verschillende gemeenten.

(*Wordt vervolgd.*)

---

[1]) Door den „officier" werd voor den schooldienst te Oostvoorne zeer aanbevolen Jan Jansze „collecteur van d'accysen", maar op vermaning der Classe zag de collecteur er van af om Meldards opvolger te worden.

TAAL- EN LETTERKUNDE.

Thomas Gruterus. — De heer J. van der Baan schrijft van hem in het *Algem. Nederl. Familieblad*, 1895, blz. 125 (Naaml. van de vaste predikanten, die sedert 1577 de Hervormde gemeente van Zierikzee bediend hebben): Bij gemis van het oudste acta-boek der Classis van Beooster-Schelt, zijn wij verstoken van de kennis, van waar Thomas Gruterus beroepen en als 2de predikant in 1578 herwaarts gekomen is. Voorts, dat hij eigenhandig bij zijne komst te Zierikzee geteekend heeft als *Frisius Groningensis*; en dat zijne beide oudste dochters te Groningen zouden geboren zijn. Met een paar niet onbelangrijke berichten kan ik zijne levensgeschiedenis aanvullen. Immers heeft hij volgens Bayle en anderen eene geschiedenis van David Joris geschreven. Of dit handschrift ook bekend en nog ergens bewaard gebleven is weet ik niet. Maar wel is mij gebleken, dat hij zich met dat onderwerp bezig gehouden heeft. Onder de *Illustrium et Clarorum Virorum Epistolae*, door Gabbema uitgegeven, vindt men er eene opgenomen als Joannis Acronii, Frisii, Medicinae, Mathematum apud Basileenses Professoris, ad N. N. Popularem Epistola. Op het verzoek van den heer F. Buisson te Parijs, onderzoekende of die brief nog in originali voorhanden was, vond ik dien al spoedig in het Archief Gabbema, bij het Friesch Genootschap. Toen bleek mij dat het geen oorspronkelijke brief van Acronius was, maar een oud afschrift en dat Gabbema den naam van den geadresseerde eenvoudig van het opschrift had doorgehaald en ad N. N. popularem daarvoor in de plaats gesteld, maar dat op dat afschrift stond ad Thomam Gruterum. Ook had Gabbema het slot gewijzigd, hetwelk in werkelijkheid luidde: Litterae missae per Egbertum Schaffer, descriptae per Johannem Acronium Basileae anno 1559. Ik meen hieruit te moeten opmaken, dat Acronius, den brief van Schaffer, ook een Groninger, ontvangen hebbende, afschreef en het afschrift aan Gruterus zond, zijn popularis. Zie over dien belangrijken brief de

mededeelingen van den heer Buisson, *Sébastien Castellion, sa vie et son oeuvre* (1515—1563) II, p. 138 suiv. Paris 1892.

Later, tot omstreeks den slag bij Heiligerlee, is Gruterus rector van de Lat. school te Dokkum geweest. Dit bleek mij uit het levensbericht van den eersten hoogleeraar in de geneeskunde te Franeker Alardus Auletius [1]), die eerst aan dezelfde school geplaatst was, toen daar rector was Thomas Gruterus: sub Inquisitionis feré illa Episcoporum tempore, qui nunc in Ecclesia Siriczeana ministerio fungitur, cum quo, ex inita notitia illéc, summa ac intima ei intercessit conjunctio, indeque amicitia ad ex tremam vitam superstes, literis utriusque ac salutationibus mutuisque culta. De rector Gruterus — ob religionem suspectus Magistratui — werd verwijderd en toen ging Auletius — ut purioris religionis sectator — vrijwillig heen, begaf zich in der Staten krijgsdienst en nam den 24 Mei 1568 deel aan den slag bij Heiligerlee. Waar heeft Gruterus zich dan opgehouden van 1568—1578, het jaar waarin hij te Zirikzee is gekomen?

Leeuw. MR. W. B. S. BOELES.

Gijsbrechtiana (Zie Ned. Spectator 1894, bl. 132). — In een tooneel-uitgaaf van de Gijsbrecht (Amsterdam bij J. Helmers en A. Mars, 1792) vindt men bladz. 29 de Rey van Klaerissen: „O Kerstnacht schooner dan de dagen" enz. op bladz. .... is de zang van Klaerissen na het derde tooneel van het derde bedrijf weggelaten, maar achter het boekje zijn afzonderlijk gedrukt: Gezangen van de rei der Klarissen zo als dezelven op den schouwburg gezongen worden

Op bladz. 29 en bladz. 33.

Aan de keerzijde:

„Op Bladz. 19:

O Kerstnacht! die, door heldre stralen" enz. Zie Ned. Spect.

---

[1]) L. Adama, *Oratio in funere D. Alardi Auletii.* Fran. 1606. Deze oratie is zóó zeldzaam, dat ik evenmin als Vriemoet die onder de oogen kreeg tijdens de bewerking van het leven van Auletius. Eerst kort geleden kocht ik een exemplaar.

en dan
o Bethlehem! hoe klein gij waart" enz. Zie Ned. Spect.

Als auteur dier rijmelarij zijn zij geteekend door B. Ruloffs.

De schrijver van het Spectatorartikel kende slechts de initialen B. R. van den door hem vermoeden poëet.

Men vindt van hem in het Biographisch Woordenb. van Huberts, Elberts en van den Branden, en in dat van Kobus en de Rivecourt. Bartholomeus Ruloffs werd geboren te Amsterdam omstreeks 1735 en overleed aldaar 12 Mei 1801. Hij was organist in de Oude kerk en dirigeerde het orkest in den schouwburg en in Felix Meritis en beoefende de dichtkunst.

De man, die de nieuwe verzen der beide rijen maakte, is derhalve gevonden. Hij zal die op muziek gebracht en bij uitvoeringen met orgelspel begeleid hebben.

Blijkens de uitgaaf in mijn bezit is de vervanging van den ouden tekst door den nieuwen geschied vóór 1792, en daarmede vervalt de legende dat ze zou hebben plaats gehad toen de conscriptie werd ingevoerd. Men vertelde mij als kind, dat toen na de eerste lichting in den schouburg de Gijsbrecht werd opgevoerd bij de woorden:

„Hij poogt onnooslen te vernielen
Door 't moorden van onnoosle zielen
En wekt een stadt en lantgeschreij."

bijna het geheele publiek in tranen uitbarstte.

Dat verhaal maakte een diepen indruk op mij en nog . . . en het doet mij leed, dat ik het zijn moet, die aan deze schoone legende een einde maakt. A. J. C. KREMER.

Wachtendonckshe Psalmen, geschreven in het Oudnederfrankisch; in deze en in den Cartulaire de St. Bertin liggen de beide uiteinden van het Oudnederfrankisch taalgebied. Wanneer zijn deze Psalmen ontstaan? En waarom heeten ze aldus? JAC. A.

Vrouwennaam Achza. — Eene Friezin, omstreeks de helft dezer eeuw te Leeuwarden geboren, draagt den naam van Achza, welke

naam in het dagelijksche leven als Akse wordt uitgesproken. Is dit een bijzonder Friesche naam? Zoo niet, tot welk taaleigen behoort hij dan? En komt deze naam, in Friesland of elders, meer voor? J. W.

NALEZINGEN

OP OUDEMANS' MIDDENNED. WOORDENBOEK

DOOR

A. M. MOLENAAR.

(*Vervolg.*) [1]

Taneyt. taankleurig. — Antw. Spelen van Sinne, 11: Ten derden der Vreuchdenbloeme van Berghen op den Zoome liij te peerde, met *taneyte* casacken, roode hoeyen ende wambaysen.

De *Bijdrage* heeft het woord onder den vorm *tanneyt* uit Kiliaan, doch zonder voorbeeld.

Tangel. Schaar. — Udemans, Verk. Werelt, 138:

Ghy bijt, ghy helsche kreeft, met uwen grooten *Tangel.*

Tant. Begeerte, smaak. — Antw. Spelen van Sinne, 596:

Ick hoor daer een creemer, dits recht mynen *tant.*
Best val ick hem aen boort, als scipper ten zeyle.

Taperen. 1. Spartelen. — Maerlant, Rymbybel, vs. 15571 (variant):

Die visch starf al te hant
Ende *taperde* vor sine voete.

Deze beteekenis is ook in de *Bijdrage* uit Kiliaan vermeld, doch zonder voorbeeld.

2. Slecht behandelen. — De Vos, Iemant en Niemant, 17:

Ik vrees dat 'et hier hapert byget,
En dat die eerloose schelm Iemant dien ouwen bloet so *etapert* het.

De *Bijdrage* heeft het woord uit Kiliaan in den zin van „spartelen."

---

[1]) Zie Navorscher XLIV, blz. 91.

Tarhof. Plaats van keuring. — Wagenaer, Beschr. van Amsterdam, II. fol. 42. Het *Tarhof*... dient slegts om zekere grove Engelsche Lakens ... te keuren en te meeten.

Tarmen ? — Const-thoon. Juweel, 154:

Ick geloof immers niet dat Vaderlicke sorgh met my geckt,
Nochtans ick en weet niet hoe ick verstae dees *tarmen*,
Hy trooste my onlancx op mijn drucksch karmen,
Dat hy mit uyterlic vermogen sou doen zijn best.

In de *Bijdrage* komt de volgende plaats voor uit Starter, Daraide :

Wij doen ons werck met vreucht, met dichten, singhen, *tarmen.*

Oudemans verklaart dit, ofschoon slechts vragenderwijs, door: „op de maat (*term* of *tarm*) zingen."

De vraag is, of deze verklaring de juiste is en of het woord in de door mij aangehaalde plaats hetzelfde is als dat uit Starter.

Tarnen. Tranen doen druppelen. — Ypermans, Traité de Médéc. pratique, 74: Die ogen si *tarnen* hem ende syn heet.

Tart. Tarting, uitdaging. — Vlaerd. Redenr.-bergh, 445 :

Gedenckt dat door ons bloet haer zegels zijn begoten.
Sa, maeckt u tsamen ree te trecken na de mart,
Om ons gerechtigheyt te verkrygen door *tart*
Van ons blinckende stael, wie sal ons dat verbieden?

Tateraar. Stotteraar. — Ogier; De Seven Hooftsonden, 102:

Gy reênbederver, gaet *taeteraer*, gy voor een Aep te bot.

Tateren. toeten, weerklinken. — Houwaert, Lusthof der Maechden, I. 49:

— doen wert de spyse, en dranck ghebrocht,
En de Schalmeyen begonsten te *tateren.*

De *Bijdrage* heeft deze beteekenis uit Kiliaan vermeld, doch zonder voorbeeld.

2e Stamelen. – Sprankhuisen. Van de Scheppinge, 2: Haere Magi, Sophi en Philosophie hebben wel vele tijdts besteedt... ja onghelooflicke kosten en moeyten ghedaen in het ondersoecken van de Beginselen en Secreten der Nature: Maer met alle den anderen hebben sy hier *getatert*, gedut ende de blindepot gespeelt.

Ook deze is zonder bewijsplaats uit Kiliaan vermeld.

Tater-Snater. Babbelaar. — Van de Venne, Belacch. Werelt, 41:

Quetter-snetter wat selt worde?
Tater-snater, volgd me Jorde.

Tatolf. Gek. – Antw. Spelen van Sinne, 169:

T is waer om jonge *tatolfs* te verneerne
Wisten wy wel raet al waerder oock sesse.

Tegenen. In den weg komen. — Vlaerd. Redenr.-bergh, 340:

Terwyl wy kints en zwack, en schielyck te vervaren
(Door onvermogen) zijn, en sy door tegenstant.
Met zorgen veel en groot (als door een Vadershandt)
Zijn besich dat ons in ons kindsheyt niets en *tegent.*

Teghen rallen. Tegenpraten. — Antw. Spelen van Sinne, 140

Dus waer dat men spreeckt van consten crachtich
Moeten wy tweedrachtich weer *teghen rallen.*

Teghensporen. Tegenspreken. — Van Mander, Gulden Harpe, 534:

Maria uytvercoren
Heeft sonder *teghensporen*
Gode behaeght.

Tegenstribben. Tegenstribbelen. — Vondel, Palamedes 49.

Indienze ons dienstigh zijn, wy willen datze spreecken,
Maer zwijgen, zooze 't hooft met *tegenstribben* breecken.

Tegenswaffelen. Tegenwerpen (verachtelijk). — Van Swaanenburg, Arlequin Distelateur, 387: Nog zouw hy tegens de meening van dit vaarsje niets konnen *tegenswaffelen.*

Teister. 1e Slag. — Forquenbroch, Werken, I, 120:

Daarom zo zullen voor de *teisters,*
Die op uw schouders zijn geraakt.
Een goed tal defensieve pleisters
In aller yl zyn toegemaakt.

2e Wonde. — Tuinman, Mengelst. van Gezangen, 179:

Ach 'k ben van top tot teen, niet als maar eene *teister*:
En hooft, en hert, en al is even zeer gebult.

Te knoteren. Stuk slaan. — Van Vloten, Nederl. Proza, 87: Een ape... die mijn mont en de lippen en de tanden *te knotert.*

Teldeken. Kleine telganger. — Antw. Spelen van Sinne, 336:

Wel wy brenghen u spijse en goeden dranck met
Ick loop vore volcht ghy als een *teldeken* naer.

Temayeren. Vermoeid worden. — Lancelot, Boek II, vs. 10541:

Nu varen wi uut, lieve here,
Ende laet ons hen oplopen sere
Datsi daer bi *temayeren,*
Bedi in andren manieren
Ne sullen wise niet moegen doen vlien.

Tepeling. Knutselwerk. — Twespr. van de Ned. Letterkunst, 14: Ick hebt (het vouwen van een strookje perkament of papier tot letters) de kinderen int school wel voor *tepeling* zo zien doen.

Tergelen. Tergen. — Vlaerd. Redenr.-bergh, 449:

Dunckt u is het dan recht, die uyt vrywil om niet
Den vyant, als ghy wilt, het stoute voorhooft biet,
Dat men hem so beloon, en om sijn schulden *tergelt,*
Daer hy door langen strijt geheel is uytgemergelt?

Ternen. Scheuren. — Huygens, Korenbloemen, I, 349:

Hier kan de dertelheid den teeren tack in 't bloeyen
Soo *ternen* dat hy bloed', en niet en bloey van 't jaer.

Teroor. ? — Vlaerd. Redenr.-bergh, 16:

Mom-aensden van Blyschap, en deughdelijck ghenieten,
Die ick noom kost vergheefs, yel *teroor*, tijdt verdrijf,
Niet winnen, sonder sorgh, 't verdriet van 't Wijf.

Wat beteekent dit woord? Ook komt het mij voor, dat in den laatsten regel wat hapert. Ik heb dien rederijkersbundel niet meer. Voor jaren maakte ik deze aanteekening. Wie kan over beide genoemde punten eenig licht verspreiden?

Terren. Kwellen. — Serrure, Vaderl. Museum, IV. 65:

Als yemen na die doget spiet,
Comen Alsegers ende Griet,
Die duvele met haren gherren,
Die ons met sonden *terren.*

Terrigen. Tergen. — Meerman, Bootmanspraetje, 107: Dat de Princen van die Landen liever een sterck gewapenden vyand hadden te *terrigen,* als eenen onversoenlijck Monnikjen, dat wat kaeckelen kon, doen spreken.

De *Bijdrage* heeft het woord uit Kiliaan, doch zonder voorbeeld.

Teu. Klanknabootsend woord voor een blazend geluid. — Croon, Moy-al, 289: Kont gij maar *teu teu* spelen, ende op een snaer saghen, soo meughje wel swygen.

Teughen. Drinken. — Nootw. Vertoogh, 288:

— syn Evangelie een reviere daer uyt men *teucht*
Oock dat ons leven nieu daer naer wordt vonden.

Teulen. Bebouwen. — Antw. Spelen van Sinne, 704:

Laërtes, Hesiodus, wie datter op smaelt...
Hebben den Acker *gheteult,* zoet heeft ghebleken.

De *Bijdrage* heeft het woord in den zin van „boerten, schertsen".

Teuter-quaet. Kwaadspreker. — Van der Veen, Zinnebeelden, 326:

Noch Prat, noch Knorre-mor, en sal u ooyt vergasten,
Noch belasten,
Noch Kneuter *Teuter-quaet* doen ummermeer verdriet.

Teuter-quaatje. Kwaadsprekertje. — Bredero, Angeniet, 42:

O *teuter-quaatje* stout, wat durfdy niet beginnen,
Die 't helsche hof-ghesin met u vyer pijlen schiet.

Teuterslaap. Onvaste slaap. — Valentijn, Werken van Ovidius, I. 55: Gij schoot verbaast op: de *teuterslaap* schoot u wel haast uit d'oogen.

Tier. Aard. — Historie van Seghelijn, 40:

Seghelijn sprac: wat doe di hier?
Mi dunct ghi hebt quaden *tier*,
Hoe ist met u aldus gestelt?

De *Bijdrage* heeft het woord in andere beteekenissen.

Tiereliering. Getierelier. — Rodenburgh Cassandra, 72:

Ja zo ick 't pluymgediert hoor als ik 't bosch doorwandel,
't Schijnt of hun *tiereliering* schrildt. —

Tijcke (Ter). ? — Horae Belgicae, XI. 36:

Al is die winter stranck,
Haer nachten die zijn lanck
Om vrolijc te zijn *ter tijcke.*

Timmeren. Bouwen. — Const.-Riick Beroep, 65:

In zijns naesten onheyl (schijnt) elck heeft groot mishaghen,
Want liefd' en waerheyt es, elck in den mont geslaghen.
Elk roemt op den hoeksteen te *timm'ren* niet dan gout.

Timpelen? ? — Antw. Spelen van Sinne, 573:

Eygen sinnelijckheyt.
Nu voorts staet stille laet stellen u *timpelen*
Oft ick laet achternae met allen staan.
Ledicheyt.
Och neen lief sustere voldoeghet saen
Tis schier al ghedaen helpt my aen den man.

Tyzelhoofden. Het hoofd op hol brengen. — Koddige Opschriften, I. 153:

Tyzelhoofden, toorn-bedwingen ...
Dan noch duizend zulk geveert,
Plaagt hem, die een school regeert.

Tin-getangh. Geluid, veroorzaakt door het mortierstampen. — Croon, Cocus Bonus, I. 86:

'k Seyde: desen tintamaer
Breekt ons herssens altegaer,
Wy en zijn hier niet gewent
Sulken *tin-getangh* ontrent.

Tintelen. Peilen. — De Brune, Zinnewerk, 227: Om de wonden van ons eyghen lichaam niet te *tintelen.*

De *Bijdrage* heeft deze beteekenis uit Kiliaan vermeld, doch zonder voorbeeld.

Tinteling. 1e Keteling. — Oudaan, Gedichten, 64:

't Hart flauwmoedig aangegrepen
Werd van zulk een vrees benepen,
Daar 't dus lang in twijfel hing,
Door die spitse *tinteling*
Van dees Staats-geheim-besluiten.

2e Beproeving. — Oudaan, Poëzy I. 91:

Of 't zy hy met arglistig overleg,
Door *tinteling* en toedracht op de zinnen...
Zoekt met een' glimp van wysheid veld te winnen.

De *Bijdrage* heeft het woord in den zin van „lichte wonde, steekje" uit Kiliaan.

Tinten. Schitteren. — Vlaerd. Redenr.-bergh, 442:

Gekomen uyt den brant, gekomen uyt gevaer,
Steeckt sy (Rome) op haeren kop, die nu soo menich jaer
Gelijck den Sonnen schijn *getint* heeft en geblończken.

De *Bijdrage* heeft het woord in den zin van „peilen, onderzoeken."

Typpelstok. Schertsende benaming voor iets geliefkoosds. — Werken van Rabelais, I. 395: Een zeems-leeren zak... die Panurge voor zich zelf in 't bezonder gevult had, en die hy sijn (vade mecum) *typpelstok* noemde.

Typpelstokjen. Schertsende benaming voor een onbeduidend persoon. — Aldaar, II. 91: Hervoor dan, mijn geneuchelijck *typpelstokjen*, myn getyboekjen, dat ik je eens in de wol vat.

Tips. Lastig gehumeurd. — Westerbaen, Gedichten, II. 78.

Dat sy so moeilijck syn, so *tips*, so rasch geraeckt
Dat hy het beter heeft die nimmer haar genaeckt.

Tit. Tittel. — Vlaerd. Redenr.-bergh, 457:

Wy wijcken niet een *tit* van 't Voorouders gebodt,
En soecken Romens eer, hoe wel ghy ons bespot.

Tijt. Babbelaarster? — Houwaert, Lusthof der Maechden, II. 700;

Al zou ick mynen dranck met bitter tranen minghen,
Zoo en zal ick mijn man zijn leet niet verwijten,
Noch hem blameren, als doen de arme tijten,
Die niet dwinghen en konnen haer tonghen.

Tobbeligh. Dobberend. — Krul, Bruyloftsgedichten, 18:

In 't Scheepje van de Min, dat vaeck so *tob'ligh* sweeft
In baren van verdriet en sware moeylijckhede.

Todde-vodde. Slordige, vuile vrouw. — Van der Veen, Zinnebeelden, 432:

Bidt voor dese *todde-vodden*
Die door 't oud' het nieuw' verbrodden.

Toeblas. Aanblazing. — De Casteleyn, Konst van Rethorycke, 34:

Eenen *toeblas* heet een aspiratie
Naar d'auwe fundatie, voor kleen metten meesten,
Onder de letters, heeftse zelden statie,
Nochtans schijnt sy letten te zommigher spatie.

Toegeknocht. Toegeknoopt. — Dryderley Refereynen, 84:

Zulcken sot draecht wederom de mou *toegeknocht.*

Toekom. Toekomst. — Vlaerd. Redenr.-bergh, 496:

De vrye zien verdruckt, gaen op vry's zaken letten,
Willen haer out *toekom* beleven in vryheyt.

Toeluisteren. Toefluisteren. — Spranchuisen, Geestel. Triumphe, 48: De welcke nae een breed verhael van de Vaderen des ouden Testaments... haer dit troostelijcke besluyt soetgens in de ooren *toeluystert.*

Toematigen. Aanmatigen. — Pers, Urania, 181: Onder wat schijn, soude ick, die hier toe recht noch deel hebbe, my die (schat) durven *toematigen?*

Toepalen. Toesluiten. — Nootw. Vertoogh, 53:

Door d'onghehoorsaemheyt van Adams sondich sneven,
Was den wech *toeghepaelt* te komen tot den leven.

Toeraken. Toedekken. — Der Leken Spieghel, III. 74:

Tfier *rac* hi weder *toe.*

Toereden. Toespreken. — Lijckr. op Fredrik Henrik, 145: Die zelfde reden... verstout zich om tot uw hooghe hof te ghaan, en u teghenwoordigh *toe* te *reden.*

Toeredenen. Toespreken. — Vondel, Hierus. Verwoest, 29:

Als d' overwinner laet een gaelderye oprechten,
Van waer hy zelf aldus *toeredent* zijn landsknechten.

Toeringelen. Met een ring sluiten. — Marnix' Geschriften (door Dr. Van

Toorenenbergen), I. 531: Dat hy der leeuwen maylen can toebinden als 't hem gelieft, ende der walvissche neusgaten *toeringelen.*

Toerinnicken. Tegenhinniken. — Westerbaen, Gedichten, II. 673:

De merry *rinnickt* oock den hengst van verre *toe.*

Toeritsen. Ophitsen. — Levens van Plutarchus, fol. 86: Waer van alsoo het volck seer ghestoord was teghens Alcibiades, behalven dat Androches de Orateur, welck een van de bitterste vyanden was die hy hadde, het selve noch meer verbitterde ende *toeritste.*

Toerunnicken. Tegenhinniken. — Valentijn, Werken van Ovidius, I. 174:

In de klavere wei... *runnikt* de meer den hengst *toe.*

Toeschrimpen. Dichtschrompelen. — Van Beverwijck, Heelkonst, 37: Dewijl de Aderen door de hitte des vyers *toegeschrompen* waren.

Toezendich zijn. Toezenden. — Vlaerd. Redenr.-bergh, 191:

— Den Persen die beroven
En schenden onse woonst, vernielen onse stadt,
Als oft Athenen noyt geen plaets en had gehadt:
Wat kan ons 't ongeval doch erger *zijn toezendich?*

Toevaerdighen. Toerusten. — Const. thoon. Juweel, 388:

Neemt de spade met hem, Goetwill'ghen Arbeyt,
Zijnde *toegevaerdicht* soo hy hier staat bereyt,
Om te begraven menich doodt lichaem naect.

Toewepelen. Toekwispelen. — Erasmus, De Onvers. Krijghsman, 56: So hem (den hond) eenige luyden te gemoet quamen, dien *wepelde* hij mette steert toe.

Toewindelen. Inwikkelen. — Bekker, Betov. Wereld, IV. 235: De vrught, in doeken... van top tot teen, dight *toegewindeld,* en vast bespelt.

Tockebollen. Met de hoofden tegen elkander stooten. — Houwaert, Lusthof der Maechden, II. 852:

Speelt met de kinderen die daar *tockebollen*
Sprack Pittacus, en wilt my dat niet vraghen.

Tomlinks. Draaiende. — Van Focquenbrock, Werken, II. 302:

— de landschets, door een nagtstorm overrompeld,
En *tomlinks* over hals en hoofd in zee gedompeld.

Tonderen. Branden. — Van Swaanenburg, Arleq. Distelateur, 319:

— in brand gestooken,
Door 't *tondren* van mijn zon. —

Thoon. Aanwijzing. — Antw. Spelen van Sinne, 157:

Waer by ghy verstaen sult na der schriften *thoone,*
Dat den Gheest Gods der wysheyt alleene

Die door de Liefde werckt in tsmenschen persoone
Is, die den Mensch alder meest tot consten reene
Verweckt, —

Top. Tol. — Van Ghistele, Aeneas, fol. 136 vo.:

Ja gelijcmen eenen *top* ziet draeyen en loopen
Die van den kinderen wort ghedreven.

In de *Bijdrage*, doch zonder voorbeeld, aangehaald uit Kiliaan.

Toterquaad. Kwaadspreker. — Oudaan, toneelpoezy, 119:

Sta stil, gy, *toterquaad* met uw verward' ontleding.

In de *Bijdrage* zonder voorbeeld uit Kiliaan vermeld.

Touter. Schommel. — Ogier, De Seven Hooftsonden, 37:

Wat doede met mijnen erm? maekt g' er een *touter* van?
Dat Gat gaet al Hockebock, Wiewa, quicq men doos.

In de *Bijdrage* uit Kiliaan vermeld met de beteekenis van „slingering".

Touter-beenen. De beenen heen en weer bewegen. — Valcoogh, Regel der Duytsche Schoolmeesters, 34:

Sit oock tamelick recht op uwe lijf...
Onder de tafel sult ghy niet *touter-beenen.*

Tragaert. Luiaard. — Vlaerd. Redenr.-bergh, 384:

Ghy zijt alleen d' oorzaeck van dit verdriet,
Ghy deugen iets en *tragaerts* als ghy zijt.

Traghelwech. Weg, waarlangs eene schuit getrokken wordt. — Serrure, Vaderl. Museum, IV. 109: Behouden an elke zijde (der Leede) eene *traghelwech,* also breet als die behoort te zine ende es up andere rivieren.

Trammelen. Tokkelen. — Jonctijs, Hedend. Venus en Minerva, 94: Wen een vlugge hand de clave-cimbel *trammelt.*

Trampeldier. Plompe vrouw. — Van Rusting, Ovidius, 24:

Die fotsen minnekonst is d' oorsaak, dat ik hier,
Gelijk een poelsnip, of een duvels *trampeldier*,
Te turen sit, als of ik mal was. —

Tramper. Tokkelaar. — Huygens, Korenbloemen, I. 468:

Luyt, die uwes *Trampers* naem
Kondigh maeckt en aengenaem.

Transselen. Talmen. — Van der Crioycen, Spreeckw. van Salomon, 44:

Want soo ghy langher borght, ghy *transselt* teghen reden,
En hout dat teghen recht, gheheel den dagh van heden.

De *Bijdrage* heeft het woord onder den vorm *trantselen* uit Kiliaan, doch zonder voorbeeld.

Trantje. Wandeling. — Alewijn, De Puiterv. Helleveeg, 47:

De maats van dat consort, die houden veel van pikken,
Als ze om een *trantje* zijn. —

Treffen. Slaan. — Vlaerd. Redenr.-bergh, 384:

Ick bens te vreen so ick 't u niet en betael,
En niet en *tref* voor 't backhuys vol gesnaters.

Trembelen. Trillen. — Jonctijs, Tooneel der Jalousien. I. 270: Haar *trembelende* tong gints en herwaarts te stuuren.

Trepelaer. Trippelaar. — Sartorius, Adagen, 309: *Trepelaers*, die veel muysenesten in 't hoofd hebben.

Trepelken. Stapje. — Antw. Spelen van Sinne, 574:

Ghy moeste also cleyn *trepelkens* terden
En treurste vanden voet moet geheven werden
Als dachterste nauwelijcx deerde gheraect.

Tribbelen. Trippelen. — Udemans, De Waek. Ooge, 157:

Sy *tribbelt* daer sy gaet, sy drilt met hare leden.

Trijffelen. Bedriegelijk handelen. — Verm. Lottoon. van Holland, I. 75:

Ik heb aan onze Meid getwijffeld,
Of zy met haar spel niet *trijffelt.*

Trillich. Bevend. — Rodenburgh, Alexander, 62:

Hoe *trillich* is mijn hert, hoe schrickt helaes myn bloed,
Vermits ick weet hoe ick ben schuldich in 't ghemoedt.

Trimpelen. Drentelen. — Severijn, Mengelingen, II. 15:

Nu kan de Minnaer onbesien
Omtrent het liefste huisje *trimplen.*

Trip. Schoeisel, bestaande uit een houten zool met hoogen hak en lederen bovenstuk. — Van Dans, Thyrcis Minnewit, I. 123:

— twee oude *trippen*
Scheyf gedrongen na de voet.

De *Bijdrage* heeft het woord, doch zonder bewijsplaats.

Tripmadam. Soort van huislook. — Willink, Amst. Arkadia, II. 115: De aangename zuure agurkjens, de ziltige muskus-olyfjens, de getakte *tripmadam*, de welriekende limoenen.

Trips. Statig. — Don Quichot, II. 285: Besiet me toch eens de schoonheyt van Mevrouw de Hertogin,... die *tripse* gang en dat aerdig wesen.

Trijpsac. Ontuchtige vrouw. — Horae Belgicae, VI. 121:

Ay hoere, datmen u berren moete!
Wat quader *trijpsac* sidi!

Tristitie. Droefheid. — Antw. Spelen van Sinne, 601:

Doer my wert verdreuen alle *tristitie,*
Dus moet ick hier by vrou Dominatie sijn.

Triumpheren. Brassen? — De Casteleyn, Konst van Rethorycke, 147:

Eenen ieghelicken leverick dagh en velt,
Om dobbelen, en *triumphere* met Venus lacquaeyen al.

Troeteling. Lieveling. — Huygens, Korenbloemen, I. 534:

— Kont ghy soo Moeder zijn
Dat ghyse weder wenscht in d' afgeleden pijn?
Om weer u *Troetelingh* in desen poel te wesen?

Troeter. Minnaar. — Van de Venne, Belacch. Werelt, 18:

— Ey wat Soeters!
Watte Lobbers! watte *Troeters!*

Troetje. Minnaar. — Zelfde werk, 45:

Neen, maar Lubbert, segme *troetje,*
Ey wat praate jy mit Soetje?

Troggel-vrouw. Bedelaarster. — Vlaerd. Redenr.-berg, 18:

Landt-loopers met schootsvellen, die na werck vraghen,
Troggel-vrouwen met keurven, snolletjes voor 't ghebooft.

Trommelslach. ? — Vlaerd. Redenr.-bergh, 18:

Ick was lestent op het *trommelslach* te Vlaerdingh gaan seulen,
Daar sach ick haansje pottren toe-ghemaackt met naackte leen,
Die'r houwe kosten, al haanse al der leven ebeen.

Trommen. Bedriegelijk lokken. — Van Ghistele, Terent. Phormio, G. 7 verso:

— (hy is) na Cecilien ghevaren
Tot synen ouden weert, die hem daer heeft *getromt*
Met brieven, groot profyt en winninge opgesomt
Hem toeseggende, dwelc was wel zijn gevoech.

Trommer. Trommelslager. — Heyns, Bartas' Wercken, II, II. 83:

— als d'Heydensche soldaet
Gewect door 's *Trommers* slach, met pijl en pijcke staet.

Tromp. 1e List. — Van Ryssele, Spieg. der minnen, 182:

Neen, dat moet ghi verwerpen wildijt winne,
Want dat zijn *trompen* die tvolc bedrieghen.

De *Bijdrage* heeft het woord uit Kiliaan vermeld, doch zonder bewijsplaats.
2e Listige vrouw. — Const-thoon. Juweel, 282:

Jae, de loose *trompe* heeft vry het vier ghestoct,
En hem geloct, met suycker soete reden.

Trompen. Bedriegen. — Coornhert, Werken, I. 501:

— die ghelooft de loghen hem bekent,
Is *trompen* waart en zien de willigh blend.

De *Bijdrage* heeft het woord uit Kiliaan, doch zonder voorbeeld, aangeteekend.
Tromper. Bedrieger. — Van Rijssele, Spieg. der minnen, 29:

Vader ghy en sulles alsoo nyet vinden,
Al moghent u *trompers* in dooren steken.

De *Bijdrage* heeft dit woord in den zin van „trompetter."
Tromppetteeren. Trompetten. — Coornhert, Werken, II. 90 verso: Teghen dien... *tromppetteert* hy mette vervalschte klanck.
Tronckel. ? — Antw. Spelen van Sinne, 572:

Siet met dit ijser salment wat cronckelen
Ick merck u *tronckelen* staen so net gheraemt
Oft ghy van Mechelen wten quartiere quaemt
Ghy muecht u onbeschaemt vrij laten kinnen.

Beteekent *tronckel* hier soms een of ander kanten halssieraad? De Jager, *Woordenboek der Frequentatieven*, I. 813 haalt 161: deze zelfde plaats aan onder: „Tronkelen-Tronken", zonder het woord te kunnen verklaren. Indien *tronkel* werkelijk tot genoemde werkwoorden en alzoo tot *tronk* behoort, dat „stamp, stomp" beteekent en alzoo iets stijfs beteekent, dan waag ik, ook met het oog op den volgenden regel, waarin van Mechelen gesproken wordt, de gissing, dat *tronkel* een kanten halskraag" beduidt.

Troostelbier. Bier, dat bij begrafenissen gedronken werd. — Van Alkemade en Van der Schelling, Nederl. Displegtigheden, I. 317: Dessen voors. personen die moghen weder komen des avonds toe *troostelbier,* ofte sie willen, und anders niemant, en daer en sal men geenen kost toe reden, en anders geen *troostelbier* toe drinken.

De *Bijdrage* heeft het woord uit Kiliaan, die er den zin van „lijkmaal, begrafenismaal" aan geeft, doch zonder bewijsplaats.
Troesterigge. Troosteres. — Maerlant, Spieg. Historiael, I. 326:

Doe verbaerde hare die coninginne,
Van hemelrike, die goedertiere,
Mine *troesterigge*, na hare maniere.

Troostigen. Troosten. — Camphuysen, Uytbr. over de Psalmen, 167:

Ghy hebt by dien Uw' volck een droevigh ding doen sien.
— Dan, noch *getroostight* die u vreesen.

Tropen. Zich verzamelen. — Blommaert, Oudvl. Gedichten, II. 45: Doe de duvelen dit hoorden... so quamen zy te hant en de *troopten* omtrent haer (de ziel) ende si ommeghinghen se ghelyc biën.

Trossenteren. Zeker kaartspel. — Porph. en Cypriane, XV:

Dan ben ick oock een craey, om te gelderen en te proeuen,
Om te *trossenteren,* te hocken en te snoeuen,
Ick wou wel eens proeuen, die my meester waer.

Trots-ryk. Op den rijkdom trotsch. — Vlaerd. Redenr.-bergh, 66:

Dat gheschiet de Landen daèrmen noyt begon boete,
Gelijk den Heere aen de *trots-ryke* Sydonyten de.

Trotten. Treden. — Gheschier, Proefsteen, 161:

Dese *trotten,* d' ander draven,
Onghewilligh als de slaven.

De *Bijdrage* heeft het woord uit Kiliaan, doch zonder voorbeeld.

Trovery. Vinding, verzinsel. — Vlaerd. Redenr.-bergh, 23:

Die hier nu niet alleen 't vermakelijck voortbringhen,
Van tyden *trovery,* en behaachlijcke dinghen,
Maar 't noodichs en het nuts, voor het vereende Landt.

Trubligh. Troebelig. — Krul, Minnel. Sanghrijmpjes, 134:

— dat u suyvre stroompjes *trubligh* zijn vermenght.

Truffe. Zottin. — Antw. Spelen van Sinne, 468:

Dwase,
Swijght ick rase ick suffe.
Fame.
Geeft my gehoor.
IJdel.
Holo swijcht ghy *truffe*
Laet my eens lachen.

De *Bijdrage* heeft het woord in den zin van „fabel, sprookje, bedrog."

Truggelaar. Landlooper. — Van Bleyswijck, Beschr. van Delft, II. 538: *Truggelaers,* Vagebonden, Nachtlopers en allerhande gespuys.

De *Bijdrage* heeft het woord, doch zonder bewijsplaats, uit Kiliaan.

Trugghelersse. Landloopster. — Houwaart, Lusth. der Maechden, II. 325:

Sy quam al sleyp-voeten als een mancke
Trugghelersse staen op den dorpel van der deure.

*

Truck. List. — De Casteleyn, Konst van Rethorycke, 22:

Als hy aldus zagh sijn schoon werck gefaelt,
Ghelijck een die dwaelt, op zommich saeysoen,
Eenen *truck* viel hem in rasch onghedraelt,
Hy hevet op een ander ploye ghemaelt.

Trukkelen. Werpen. — Tuinman, Rijmlust, 338:

Ziet gy dien ring, waar door men *trukkelt.*

Trunteling. Praatje. — De Gew. Weuwenaar, III. 41:

Ze mosten my geen *Truntelingen* verkoopen, of geen Pometjen heeten,
Ik ben al men leven meê in de weereld geweest.

Truppelen. Trippelen. — Van Lodensteyn, Uytspanningen, 110:

Nu moogt gy weeld'rig hupp'len,
En buytelen en trupp'len.

Tuchten. 1° Opvoeden. — Huygens. Korenbloemen, II. 272:

Daer is geen tuchten meer aen Jongh volc hedensdaeghs.

2° Kastijden. — Cats, Wercken, I. fol. 550:

Vermaen uw vrient met stillen moede,
En straf uw kint met koelen bloede;
Want doet gy dit met gramme sucht,
Soo dient ghy selfs te zijn getucht.

Tuchter. Opvoeder. — Hofferus, Poëmata, 4:

Soo sal hy sijn uw Vader,
Uw *tuchter*, uw berader,
Uw trooster, uw gewin.

Tuyeren. Vastmaken. — Van Ghistele, Aeneas, folio 29 v.b:

... Sy ghingen tpeert op rollen stellen,
Op dat te beter zou moghen voortschieten
Met zeelen *getuyert*, zoo mē de schepen ziet vellen.

Thuylaert. Dwaas. — Antw. Spelen van Sinne, 166:

Bestrijckty ons niet wy blijen verleghen
Als *thuylaerts* versleghen van keydaels winden.

Tuytelen. Handel drijven. — Op- en Onderg. van Flora, 48: So was 't eerst van Honden en Hanen dat wy plachten te *tuytelen*, daer na van Duyven, daer na is 't gekomen op de Kanaryvogelkens, ten lesten op de Bloemen.

Tucke-bollen. Tegen elkander stooten. — De Harduyn, Goddel. Wenschen, 166:

Alsdan het Oosten teghen 't West
't Zuydt teghen 't Noorden om het best
Afgrijsselijck daer *tucke-bollen*.

De *Bijdrage* heeft het woord uit Kiliaan, doch zonder voorbeeld.

Tukkelen. Prikkelen. — Willink, Amsterd. Buitensingel, 137:

Maar waar de vreugde en overdaad
De zinnen *tukkelen* en streelen.

Tucken. Raken (aan elkander). — De Brune, Bancketwerck, II, 398: Houwelicken, daer twee bollen of hoofden in echte vereenighen; d' een is wel aen d' ander ghevoeght, maar zij *tucken* maer met een ondeylbaer stipken.

Twantelen. Twijfelen. — Six van Chandelier, Poësy, 228:

Noch *twantel* ik onseeker waar
Ik opgetogen heen zal vliegen.

Tweede. Wederhelft. — Rodenburgh, Vrou Jacoba, 61:

De dollaert raest en tiert, Bierbanckt, tuyscht, roest en kuft,
Loshoofdich giert en swiert, wijl dat zijn *tweede* suft.

Tweedeylicheyt. Verdeeldheid. — Const-Riick Beroep, 27:

Want hy brengt d' eenvoudighe in *tweedeylicheyt*
Ende maeckt ook de wijsheyt der menschen twistich.

Twefel. Twijfel. — Vaderboeck, fol. 1 verso: Daer sijn luden die *twefel* hebben wie die waren die eerste monics leven annamen.

Tweespalck. Tweespalt. — Coster, Polyxena, 24:

Maar zeyndt op 't onghesienst bederffelijcke plaghen,
Als hongherige twist en *tweespalck* in dat landt.

Tweespaltigh. In tweespalt. — Vondel, Hierusalem verwoest, 65:

— datmen 't Christendom
Als in slaghoorde vind *tweespaltigh* staen al om.

Twistenaer. Twister. — Vlaerd. Redenr.-bergh. 171:

Verdrijft de *twistenaers*, bewaert my doch alleyn,
Ghy toe-hoorders altsamen, onthout doch mynen raet.

Twistich. In twist. — Statenbijbel, Richteren 12, vers 2: Ick ende myn volck waren seer *twistich* met de kinderen Ammons.

Twistighen. Twisten. — Leven van Marcus Aurelius, 138 verso: Dat door de oorsake van een peert ghy ende u ghebuerman Patricius *getwisticht* hebt.

(Wordt vervolgd).

Courant. — Is courant, modern krant, niet afgeleid van courir en evenzoo het hedendaagsche koerier, looper, voorlooper, zooals vroeger de vorsten voor hunne rijtuigen hadden? Hoe komen de Nederlanders aan courant en krant, terwijl de Franschen journal (dagblad) messager (bode of boodschapper) enz. hebben? Courant zou dunkt mij 't best wedergegeven worden door tijding, zooals eenige Noorsche nieuwsbladen hebben? G. P. ROOS.

Courant = Loopmare; een tijding die de ronde doet, loopt van mond tot mond. Het woord komt af van het fr. „courante nouvelle", waarbij het 2e woord is verzwegen. RED.

Soebatten. — Van waar dit woord, dat men in Zeeuwsch Vlaanderen [1]) nog dagelijks in den mond des volks hoort? Is 't een Oosterling? Ik trof het aan in „vervaerlijke schipbreuk van het jacht Terschelling", overgenomen door J. H. van Lennep in zijn „Op de zee", IIIe dl. G. P. ROOS.

Soebatten is een oosterling, afgeleid van het Maleische: „sobat" = vriend. (Vercoullie).

Inktkoker (XLV, 582). — Ik kan den heer Jac. A. verzekeren, dat ik als jongeling zoowel den inktkoker als den inktpot gebruikt heb. De eerste was werkelijk een koker. Men vond er van blik of ander metaal. Zij bevatten een fleschje, ongeveer in den vorm der Haarlemmer-oliefleschjes, een vakje voor penneschachten, die met een bijbehoorend stokje verlengd werden. Een ander figuur vormde een hoornen inktkoker, waarop het eenigszins dun spits uitloopend stopsel, sterk kon aangeschroefd worden. Het onderste gedeelte des kokers was wel eens zoo dik als 't bovenste. Aan 't benedeneinde was een zandkoker geschroefd. Zij konden of los in den zak of aan een koordje gedragen worden. G. P. ROOS.

Vreemde spreekwijs. — Wie weet den oorsprong aan te geven of op te helderen van de te Rotterdam (en elders) gebruikelijke spreekwijs: Hij gaat door een andermans k . . t de kerk in.

Mijn zegsman voegde erbij, dat hij deze in Harrebomée vergeefs gezocht had. Hem was wel bekend het volgende rijmpje:

[1]) Ook in Gelderland. RED.

Al de volgers van Armijn
Kruipen door het gat van Jan Patrijn.

Het huis nl., waardoor de Remonstranten te Rotterdam toegang hadden tot de kerk, behoorde aan Jan Patrijn. RED.

BLADVULLING.

Blaise voyant à l'agonie
Lucas, qui lui devait cent francs,
Lui dit, toute honte bannie:
„Cà payez-moi vite, il est tems."
„Laissez-moi mourir à mon aise,"
Repondit foiblement Lucas.
„Oh! parbleu vous ne mourez pas,
„Que je ne sois payé," dit Blaise.

„Huissiers, qu'on fasse silence,"
Dit en tenant l'audience,
Le président de Baugé.
„C'est un bruit à tête perdre;
„Nous avons déjà jugé
Dix causes sans les entendre."

Cy gît ma femme; ah, qu'elle est bien
Pour son repos et pour le mien.

Cy gît qui se plût tant à prendre
Et qui l'avait si bien appris,
Qu'il aimoit mieux mourir que rendre
Un lavement qu'il avoit pris.

Schutbladaanteekeningen in een 16eeeuwsche uitgaaf van de klucht van „Pathelin".

KUNSTGESCHIEDENIS.

PLOOS VAN AMSTEL, PRENTWERK.

In een portefeuille bevattende het prentwerk en de teekeningen van den bekenden C. Ploos van Amstel, afkomstig uit de nalatenschap van Mr Adriaan Prins (geb. te Rotterdam 1723, schepen, raad, burgemeester van Gouda, ontvanger-generaal der convooien en licenten, gedeputeerde ter Statenvergadering van Holland en West-Friesland, † December 1780, Mr Adriaanszoon ex Elisabeth Schepers, gehuwd in 1750 met Agatha Philippina van Strijen, Mr Willemsdochter ex Clara Maria Slicher), bevinden zich mede 3 eigenhandig geschreven brieven gericht aan den heer Prins. De eerste dateert van 1770, de tweede van 1774, de laatste van 12 April 1780. De tweede is de meest interessante, daar de beide anderen over eenige „prentteekeningen" loopen, door den schilder aan den kunstminnaar Prins „geoffreerd". Hieronder volgt hij in zijn geheel:

Amsterdam 26 Juny 1774.

WelEdel: Heer en Zeer Hooggeachte Vriend.

Ik ken uwe genegenheid tot de Prentkunst, en uwe bijzondere zucht tot de verzameling mijner werken. Uwe vriendschap, waarmede gij mij vereerd hebt, verpligt mij derhalven UwEden het inliggende tot een geschenk aan te bieden; het is zeekerlijk gering en nauwlijks de vragt waard: want het is een mijner eerstelingen ter beproeving mijner vinding; dog daar ik, buiten één in mijne eigen verzameling er geen meer kenne, kan dit prentje als een klijn bijvoegzel, om de raretijd, gemaklijk bewaard worden.

Voorlang moest ik UEd: en 't publiek, verrast hebben met een fray puurtret, naar de teekening van Jan Lievens in zwart krijt: maar een ongeluk aan de plaat bij het in *bijten* dat al menigvuldig moet geschieden, veroorzaakt door het losgaan der grondverven, en het invreeten van het schijwater, heeft een jaar arbeids

van mij vernietigt, en mijne hoop van een gewenschten uitslag geheel doen verdwijnen.

Ik zal dit verlies begraaven in een kerk door Petrus Saanredam: welk ik thans naar een zijner uitmuntenste teekeningen met kleuren onderhanden heb, een gelukkige uitslag beloofd en zoo ik hoop volvoert zal zijn voor 't eynde van dit jaar.

Ik flatteer mij UwEd. geen displaisier te doen, met UEd^en eene eere te melden mij gepasseerde jaar door onze Stadhouder aangedaan: Zijne Hoogheid had de begeerten, mijn perzoon, mijne kunstbehandeling en de geheele omslag daar toe te verneemen en te zien: Ik kon daarvan niet ongevoelig zijn, vertrok na 's Hage; daar ik ten uiterste vriendelijk van die vorst ontfangen, en een vrije kamer in de Bibliotheek, met de bijzondere sleutel gegeven wierd. Zijn Doorluchtigheid bezogt mij daar alleen op de bestemde tijd, van te vooren waren uit mijn vrijwillige verkiezing daar gekoomen de Graaf Rhoon, en de professor Allamand. Onder agt oogen buiten mijn discipel een jongeling die ik tot mijn hulp had medegenoomen, oefende ik de geheele bewerking mijner plaaten en maakte een Luchtig Vrouwtje naar Rembrand, als met zwart krijd, geteekend, de Prins stond als verrukt! Ik had nog een zuiver glad plaatje bij mij: en verstoute mij Zijne Hoogheid te vragen of hij ook vermaak zoude kunnen vinden om hetzelve in perzoon te probeeren. — *Hij ondernam het met een buitengemene losheid!* de stoutheid in een groot en geoefend mens, doen veeltijds dingen slagen, die men niet verwachten zoude. — De plaat viel gelukkig uit en beloofde een aardig printje. — Zijne Doorluchtigheid daarmede in zijne schik, liet het de graaf Rhoon zien, die het admireerende, zeide, *Groote meesters* zetten haar naam op hunne werken. De Prins vroeg mij. — *Zoude ik er mijn naam op zetten?* mijn antwoord was verpligtend; en daar het mijne kunst tot eere zoude weezen: hij ging andermaal zitten en *schreef in dezelve behandeling Zijne naam op.* Daarop maakte wij het gereed om te bijten, alles gelukte wel, klaar weezende, drukte Zijn Hoogheid met eigen handen op een drukpersje dat ik te dien einde had laaten vervaardigen, en in de Bibliotheek was nedergesteld, drie Exemplaaren

die de vorst zo wel bevielen, dat hij er verheugt meede vertrok naar een dankbaar compliment om ze aan de Princes te vertoonen (Hier verliep te zamen 3 uur mede, van 1 tot 4 uuŗ) Hij deed mijn discipel met 20 ducaten beschenken, en heeft mij onder betuigingen van hoogachting bij een missive vervolgens beschonken: met een zwaare goude medalje waarop het beeltenis van die vorst aan de eene en de wapens van Zijn Hoogheid aan de tegenzijde pronken. Ik heb thuis komende, op de plaat nog 12 Exemp. voor de vorst en zes voor mij gemaakt, en vervolgens de plaat met mijn zegel verzegeld, om ze bij opeyzing aan Zijn Hoogheid te remitteeren. UwEd. begrijpt hoe gaarne ik een Exemplaar aan UwEd^en zoude schenken — maar dat durf ik niet doen: om zijn verzoek — alzo hij heeft toegestaan, deeze ses te bepaalen, tot één voor mijzelven, een voor de Graaf Rhoon, en een aan Professor Allamand; de andere drie zijn één aan Burgemeester Huygens onze geliefde Hoofd-Directeur, en de laatste twee aan mijn twee broeders toegedeeld.

UwEd: zult de reeden van de omzichtigheid in de uitdeeling vinden, 1e in de handteekening, die hoewel verkeerd op de print, egter de origineele zelf is, 2^d in het moogelijke der nabootzinge, hoe licht kunde de franschen dat printje copieeren, uitgeven en het zoude tot mijn spijt overal te koop hangen, nadat er een woekerachtig gewin met bedrog gepaard, was voorafgegaan.

Als ik eens de eere heb UwEd bij mij te zien, zal ik u het printje laaten zien — Zijn Hoogheid heeft de zijne aan goede vrienden uitgedeeld.

Professor P. Camper heeft er een onder anderen, Doctor Berkhey, schrijver der Nat. historie van Holland, de heer van Leyden van Vlaardingen te Leiden, door wat kanaal weet ik niet.

Dit alles in secretessen, het kan uw dienen, bij het sterven van gemelde personen om dit begeerende UwEd: na te reguleeren — Ik vrees dat bij verkoop er zotheeden mede zouden begaan worden. — Ziedaar een kunstnieuws die UEd bij de historie van mijn uitvinding kan voegen als een eere mij aangedaan, en daarom sluit ik deeze alleen met mijn hartelijke groet, om er een tweede brief van een andere natuur bij te voegen, Blijvende UwEd: ootm: dien:

PLOOS VAN AMSTEL.

OUDHEIDKUNDE.

DE TOREN VAN HARDERWIJK EN ZIJNE KLOKKEN.

De mededeeling in: *De Navorscher* 1895 bl. 418 en 419 betreffende *Klokken en klokopschriften in den voormaligen toren te Harderwijk* door den heer *Portheine Jr.* — aan eenige hss. in het gemeente-archief berustende ontleend — trok mijne aandacht. Terwijl men zou kunnen meenen, dat hier van *vijf* klokken wordt gesproken, acht ik het waarschijnlijk, dat slechts *vier* klokken worden bedoeld, waarvan twee in 1520 zijn gegoten, eene in 1500 en eene in 1503, respectievelijk door „Gerrit van Wouw, Johannes Wouw en Johannes Gerhardus Wouw." Beide laatstgenoemde klokken zijn vermoedelijk bedoeld, als M[r] *Ernest Brinck* zegt, dat „bij den vreeselijken brand in 1503 de klocken in den toorn versmolten zijn". Ik weet niet, of men moet aannemen, dat beide eerstgenoemde klokken — zeventien jaren na dien brand — de laatstgenoemde hebben vervangen, wat in strijd schijnt te zijn met wat in eene bij de oude aanteekeningen gevoegde „nota" (t. a. p. bl. 419) vermeld wordt. Ook weet ik niet of naam en gewicht van eerstgenoemde klokken in bedoelde oude opgaven volkomen juist zijn medegedeeld.

Wèl weet ik, dat ten jare 1797 te Harderwyck bij Ev. Tijhoff, Stads- en Academiedrukker verscheen: *De val van den toren te Harderwyck op den 28sten van Louwmaand 1797 in twee gezangen* door *G. Knoop* Conrector. In den eersten zang, gewijd aan den toren,

„daar de stad
In 't Zuider pekelnat
Mogt eeuwen roem op dragen"

worden aldus zijne twee klokken bezongen:

„*Salvator* wiens gebrom
Tot aan de starren klom,
En om en om zich spreid, woog zeven duizend ponden
En driemaal vijftig meer,
Waarop zich beelden vonden
En loofwerk, op en neêr.
Beatriks, minder groot,
Doch van geen schoon ontbloot
Kon vijfmaal duizend haalen
En vijfmaal vijftig net,
Op de eigen juiste schaalen
Van haren Broêr gezet."

Het is reeds bijna een eeuw geleden, dat Harderwijk zijn toren zag vallen, die de schoonste en hoogste van Gelderland schijnt geweest te zijn. Misschien denkt deze of gene — ten minste onder hen, die als ondergeteekende te *Harderwijk* geboren zijn — nog wel eens gaarne met den heer *Portheine*, wien ik voor zijn mededeeling dankbaar ben, aan dezen „voormaligen toren" en aan den toenmaligen Harderwijkschen Conrector *Knoop*, die onder het motto:

pondere turris
Procubuit subito et coelum tonat omne fragore

met veel gevoel en niet zonder talent — trouwens ook met eenige dichterlijke vrijheid — de ramp bezong die de stad trof, welke hij aldus verheerlijkte:

O! hoe verbazend rijk
Waart gij, o Harderwijck!
O zegenrijke vest! in 't midden van uw groeiën!
Hoe zag ik keer op keer
Uw volk en handel bloeiën
Aan 't vischrijk Zuider-meer!
Hoe glansrijk was de praal
Van Pallas' tempelzaal!
Het Choor der Kunstgodinnen
Vond hier een Helikon
En zong, verrukt van zinnen
Daar bij zijn Hengstebron.

Transit gloria mundi!

Utrecht. G. H. LAMERS.

St. Martensvogel (XLV, 322). — Dr. Otte, Handb. d. K. Kunstarchäologie I. S. 588 noemt den zwarten specht den geluk-aanbrengenden Martinus-vogel. Daarnaar moet dan ook het opschrift op de 3de klok in den Dom te Utrecht verklaard worden:

Martinus mihi vox quum detono modo
Defensor patrie precipue chori
Trajectensis ero civibus et meis
Alter *morus* ubi tempora diruunt.
Gerhardus de Wou me fecit anno Domini MCCCCCV".

V. B. W.

Penning Löffelholz von Kolberg. — Deze draagpenning van geel koper en verzilverd, is waarschijnlijk namaak, doch merkwaardig om de schoonheid van den kop.

Aan de voorzijde bevinden zich om een mannenhoofd de woorden Wilhelm Loffiholcz . . . . Kolberg etatis XXXX; aan de keerzijde om het artistiek volle wapen de woorden Unversucht u.-rfarn Anno MDXXXXI.

Gaarne zoude men meer van dezen persoon weten en met welk doel de penning geslagen is. Ook den naam van den graveur.

Arnhem. J. D. WAGNER.

Munt (XLVI, 32). Bedoelde munt, diam. 38 mM., is eene Braz. munt van 40 reïs gereduceerd op 20 reïs, en als zoodanig met „20" overgestempeld.

Vz. In een krans, tusschen roosjes: „20."

Omschrift: Petrus. I. D. Const. Imp. Et. Perp. Bras. Def. 1829."

Kz. Gekroond wapen van Braz. tusschen 2 takken.

Omschrift: „In. hoc. signo. vinces."

O.-Beierland. J. KARREMAN.

GESLACHT- EN WAPENKUNDE.

Johanna v. Beieren, gemalin van Wenceslaus, koning van Bohemen. — Volgens het „Verslag v. d. toestand enz. d. Ver. *die Haghe* v. Oct. 1892 tot 22 Febr. '93, uitgebr. d.d. secret., i. d. vergad. v. W. 22 Febr. 1893" (*Haagsch Jaarb.* 1894), verzocht de heer Zwart „eenige inlichtingen omtrent Johanna, dochter van graaf Albrecht van Beijeren en Holland [1]), die vermoedelijk eerst gehuwd was met Wenseslaus van Bohemen en daarna met een aartshertog van Oostenrijk."

In de „Vaderl. Chron.", Leyd., Amst., 1784, leest men, p. 859, 860: „Ene derde dochter van dezen hertog Albrecht [2]), genaamd Johanna, werd in 't jaar 1370 gemalinne van Wenceslaus den VI., koning van Bohemen, die ook, na den dood van zyn vader keizer Karel den IV. [3]), den Roomsch-Keizerlyken troon in 't jaar 1378

[1]) Hij was hertog in Beieren en graaf van Holland, Zeeland en Henegouwen.

[2]) en van zijne eerste vrouw, Margaretha, hertog Lodewijks I dr. van Brieg, in Neder Silezie, ex Agnes, hertog Hendrik IV van Glogau dr. (Schmidt, Briegische chron., Brieg 1845, p. 144). — De Rouck, Nederl. Her., p. 249, 51, 54, 57, noemt hare moeder verkeerdelijk Agnes van Bohemen, dr. van koning Wenceslaus II en van Judith van Habsburg. Vgl. Gebhardi, Geneal. Gesch. d. erbl. Reichsstände in Teutschl. III, Halle 1785, p. 80 ff., waar alle kinderen uit dit huwelijk opgenoemd worden, en Hubner I, Taf. 100.

[3]) Wenceslaus werd 17 Maart 1361 te Neurenberg geboren uit het derde huwelijk zijns vaders met Agnes, erfdr. van den poolschen hertog Boleslaw van Schweidnitz en Jauer en van Agnes van Oostenrijk. — „In eben diesem Jahre (1361), — verhaalt Io. ab Indagine, Beschr. v. Nürnb., N. 1750, p. 483, volgens een „hist. Nachr. v. Nürnb.", — als Kayser Carl noch zu Nürnberg war, ward ihm an St. Gertrauten Tag von Anna, seiner dritten Gemahlin einer Herzogin von Schweidnitz, ein Sohn gebohren, der lag 5 und eine halbe Woche ungetauft, bis die Churfürsten dahin kamen. Wurde nachmals unter einem güldenen Himmel in St. Sebaldskirche zur Taufe begleitet, und Wenceslaus genannt, pferchet unter der Taufe ins Taufswasser, und als man dasselbe Taufwasser gewärmet in St. Sebalds Pfarrhof, ist derselbe angegangen und abgebrannt. Ist geschehen am Sonntage Misericordias Dominé. Es was eine gemeine Sage unter der Bür-

beklom; doch door zyn zeer slecht gedrag zich die hooge waardigheid onwaardig makende, naardien hy zich in een aanhoudend ontuchtig leven en verregaande geduurige dronkenschap verliep, en de zaken van het keizerrijk allezins verwaarloosde; in het jaar 1400 door alle de vereenigde keurvorsten des Roomschen Ryks, te Frankfort te saamen vergaderd, by een eenparig besluit, als een tot de keizerlyke regeering geheel onbekwaam mensch, van het keizerdom werd afgezet. Deze ongelukkige vorstin is zonder kinderen na te laten overleden [1]). Verder is wylen dezes hertogs Albrechts vierde dochter, mede genaamd Johanna, doch van anderen Ida, geworden de echtgenote van Albrecht den IV., hertog van Oostenryk [2]), bygenaamd den Geduldigen, geboren in 't jaar 1377. Zy verloor dezen haren gemaal in 't jaar 1404, wanneer hy in 't beleg voor Znaim, een stad in Moravien gelegen, sneuvelde; nadat zy hem had gebaard eenen zoon Albrecht den V., hertog van Oostenryk", later keizer geworden onder den naam van Albrecht den II., en † 24 (27) Oct. 1439 [3]).

---

gerschaft, die Kayserin hätte eine Tochter gebohren, und mit eines Schusters Sohn, der Stengle genannt, dessen Weib dieselbe Nacht darnieder gekommen, vertauscht." Hij verwijst voorts naar Dubravius, Hist. Bohem. Frkf. 1687, Lib. 23; Cuspinianus, de Caesaribus atque Impp. Rom. Frkf. 1601, p. 388; Lehmanns Speyer. Chron. p. 732.

[1]) Magnum Chronic. Belgic. apud J. Pistorivm Rer. Germ. Vet. Script. t. III, p. m. 351 en 356, alwaar men de ongelukkige wyze van de dood dezer vorstinne vermeld vindt. Zie van dezen koning en keizer ook J. L. Gottfried. Hist. kron. II, 1272—76.

[2]) Dat zelfde Chronicon t. z. pl.; P. Scriverius, Graaven v. Holl.. p. 379, 388; enz.

[3]) Volgens Gebhardi, l. c. II, Halle 1779, p. 277, was hij de zoon van hertog Albrecht III, bijgenaamd met den haarbos, op een krijgstocht naar Bohemen te Laxenburg † 29 Aug. 1395, en van Beatrix, burggraaf Frederik van Neurenbergs dr., en werd hij den 20 Sept. 1377 geboren: „Sein Vater hatte ihn 1381 am Feste der Geburt Johannis mit Johanna, Albrechts Herzogs von Bayern und Grafen von Holland Tr., verlobt, und selbiger 10,000 Schock grosser prager Groschen zum Gegenvermächtniss ausgesetzet. Allein diese Prinzessin war damals kaum ein Jahr alt, und wurde erst im Jahr 1395 vermählt, nachdem sie seit dem 24 April 1390 zu Wien unter ihres Bräutigams Augen erzogen worden war.

Samuel Grosser, deelt in zijne „Lausitzische Merkwürdigkeiten", Leipz. u. Budissin 1714, in-fol., I, 95 ff., nog mede: „Es is nicht zu läugnen, dass dieser Wenceslaus vielen fleischlichen Lüsten ungescheuet nachgehangen; auch dem Jachzorn und der Rachgier den Zügel allzuweit gelassen; bevorab aber sich der Regimentslast, wo er nur gekonnt, entschlagen, und dagegen seine Recreation gesucht; gleichwol aber hat er auch verschiedene Dinge unternommen, derentwegen man seiner mit gebührendem Respect zu erwehnen schuldig ist. Er blieb auch nicht in Böhmen, so zu reden, auf der Ruhebanck beständig sitzen, sondern kam auch persönlich in Teutschland, und bediente sich sonderlich des treuen Raths der beyden Churfürsten zu Mayntz und Cölln. Ja, wenn auch die andern Reichsfürsten etwas anzubringen hatten, gab er ihnen williges Gehöre; also, dass man sich glücklich geschätzet haben würde, wenn er bey dieser Aufführung beständig blieben wäre. So aber zog er, nach der Zeit, seiner Belustigung wegen, allerhand Gauckler, Zauberer und andere liederliche Leute an den Hof [1]), deren Um-

Sie starb am 15 Nov. 1410 *) und hatte gebohren am 10 Aug. (of 20 Sept.) 1397 den Prinz Albrecht V (der an Lange des Körpers fast alle Zeitgenossen übertraf), 1396 aber die Prinzessin Margaretha. Diese letztere ward 1410 dem Herzog Henrich dem Reichen von Bayern-Landeshuth mit einem Brautschatze von 28,000 Dukaten zugesaget, heurathete denselben am 25 Nov. 1412, und starb am 24 Dec. 1447." — Albrecht IV is echter, volgens denz., niet voor Znaim gesneuveld: „Er hatte das Schicksal seines Vaters (er ward im Lager krank), und verschied am 14 Sept. 1404 zu Kloster Neuburg, nicht one den Verdacht dass er vergiftet worden sey." — De „Heirathsbrief zwischen Herzog Albr. v. Oesterr. u. d. Prinz. Joh. v. Baiern Holland, 1381"; de „Einungsbrief zw. Herz. Alb. I. v. Straubingen, u. Herz. Alb. III. v. Oesterr., 1390"; „Herz. Albr. IV. v. Oesterr. Quittung für die empf. Heimsteuer seiner Gem. Joh. v. Baiern Holland, 1394"; „Ebendesselben weitere Quittung dafür, 1395"; zijn afgedrukt in Fischers Kleine Schrift. a. d. Gesch., dem Staats. u. Lehenr. II, Halle 1781, p. 116 ff., Urk. II—V.

[1]) „Im Jahr 1380 gieng er nach Aachen. Allhier erschien auch Printz Richard aus Engelland, des Kaysers Schwager (er hatte des Kaysers Schwester Anna zur Gemahlin), der ihm allerhand Gauckler schenckte, die er mit nach Böhmen nahm." (Friedr. Gladovs Teutsche Reichs-Historie, Lpz. 1717, p. 89.)

*) Fürst Abt S. Blasii Mart. Gerberti, Taphographia Pr. Austr. I, p. 190; Herrgott, Pinacotheca Pr. Austr. I, p. 79. Necrol. Viene. Dipl. de die S. Urbani 1410. woraus man siehet, dass einige Annalisten ihren Tod unrichtig in das Jahr 1404 setzen.

gang ihn endlich in den Grund verderbte, und zu einen Slaven vieler Laster machte. Er lag nicht nur Tag und Nacht im Sause und Schmause, sondern betrübte auch seine tugendhaffte und recht liebreiche Gemahlin, die Bayerische Hertzogin, Johannam, durch allerhand verbuhlte Nebengänge. Desswegen bemühte sie sich, ihn, durch vernünfftiges Zureden, von dergleichen verliebten Ausschweiffungen abzuhalten: allein, sie muste sich mit einer schimpfflichen Antwort zurücke weisen lassen. Er liess es bey dieser Reprimande auch noch nicht genung seyn; alles sein Tichten und Trachten gieng dahin, wie er seine Gemahlin ebenfalls der Sünde zeyhen könte, deren sie ihn überführet hatte. Zu dem Ende liess er ihren Beichtvater, den Canonicum, Johannem von Nepomuz, vertraulich zu sich kommen, und wolte mit Gewalt von ihm erfahren, was vor Sünden ihm die Königin in der Confession entdecket hätte. Der fromme Thummherr aber schützte das ihm zu bewahren obliegende Sigillum Confessionis vor, und betheuerte, dass er lieber seinen Kopff hergeben, als, zu Kränckung seines Priesteramts, aus der Beichte schwatzen wolte. Diese Weigerung nahm aber Kayser Wenceslaus vor einen strafbaren Ungehorsam und Frevel an, und liess den unschuldigen Mann über die grosse Brücke zwischen der Altstadt Prag und der kleinen Seite, An. 1383 in die Mulde werffen. Dieses übele Bezeugen nahm sich die Gemahlin so zu Hertzen, dass sie keine fröliche Stunde mehr genoss, sondern sich in wenig Jahren nach und nach zu Tode grämte" [1]. Zijne tweede gemalin was [1393 [2]] Sophia v. Beieren, hertog Johansdr. van München,

[1] „Man berufet sich insonderheit auf Edmundum Dinterum (er war Gesandter aus Braband an Wencels Hofe), der meldet, dass er seine Gemahlin übel tractiret: Wenn er sie nicht sahe, war er gantz rasend gegen diese Anna (*sic*) aus Bayern; war sie gegenwärtig, suchte er sie zu schrauben; im Bette muste stets ein grosser Hund zwischen ihm und seiner Gemahlin liegen." (Ibid. p. 91). — Zij †, volgens Neyen, Biogr. luxemb. I, 340, en Fahne, Salm-Reiffersch. I 1, 53, den 1sten Jan. 1387.

[2] Volgens Gladov l. c. p. 93; 15 Mrt. 1389 volg. Fahne l. c.; 1389 volg. Hubner I, Tab. 107, 133; na 1395 of 96 volg. Grosser l. c. p. 101; 15 Mrt. 1400 volg. Neyen l. c. Hoe het zij, in 1393 noemt Gladov, l. c. p. 92, hem nog weduwnaar en eerst na den dood van zijnen broeder Johan, hertog van Görlitz.

† 8 Aug. 1398, ex Catharina gravin van Görz (Goriza in Frioul), † 22 Juni 1391 [1]). Hij † 16 Aug. 1419 op zijn slot Cunratiz in Bohemen [2]).

„Wenzel, der sich der Trunkenheit, der Wollust und der Jagd immer wilder ergeben, seinen Herrn Gevatter, den Scharfrichter stets in seinem Gefolge hatte, der manchmal selbst in der Folterkammer sich zu Henkersdiensten drängte [3]) und dessen Gemahlin, die bayerische Johanna von den grimmigen Hunden, die sein Bette hüteten, zerrissen ward, dieser hirnverrückte und grausame Fürst verlebte seine Tage in Todesangst aber die täglich wachsende Zahl und Macht der Anhänger Hussens. Noch mehr aber befürchtete er von den Bürgern der Prager Städte und zu einem Schritte der Gegenwehr gedrängt, erliess er den Befehl, die gesammte Bürgerschaft solle ihre Waffen zu dem Könige auf den Wissehrad [4]) bringen. Diess war der Augenblick, wo Johann Ziska (oder Hans v. Trotzkenau, Wencels kämmerer) seine Rolle in der Geschichte Böhmens begann, in der Folge so wichtig und blutig. Am 30. Juli 1419 stürmten die Erbitterten, auf Zizka's Geheiss, das neustädter Rathhaus und warfen die Rathsherren aus den Fenstern. Wenzel

---

† 1395 of '96, werd, volg. Grosser l. c., zijn tweede huwelijk voltrokken. Deze tweede vrouw † einde Sept. 1425 volg. Neyen l. c.; 1428 volg. Hubner I, Tab. 107 en 133; „1428 am pfinztag nach aller Heil. tag," volg. de a. t. h. Bayr. Chron., bij Freyb. I, 176. Men wil, dat zij Joh. Hus tot biechtvader heeft gehad.

[1]) Bayrische Chron. ein. Ungenannt., bij Freyberg, Samml. histor. Schrift. u. Urk. I, Stuttg. u. Tüb. 1827, p. 172; Gebhardi l. c. III, 652.

[2]) „Den Tod Wenceslai setzt Eberh. Windeck bey Menken, Script. Rer. Germ. t. I, p. 1135, auf den 16. Aug. 1418, aber eben derselbe setzt auch p. 1129 das Jahr 1419, womit die übrige alte Schriftsteller überein stimmen; obgleich die neuere deswegen die Jahrzahl verschiedentlich angeben. Struv, Corp. hist. Germ. p. 767, §. 21; Haeberlin, de Joh. Ziska §. 9, p. 8," (Pütters Handb. d. Teutsch. Reichshist. I, Gött. 1762, p. 411).

[3]) Dubravius l. c. lib. 13, p. 219.

[4]) „Der Wyssehrad (Prager Neustadt) blieb abwechselnd mit dem Teyn- und Königshofe und der Hradschiner Burg Residenz der Herzoge und Könige." (v. Merklas, Gemälde v. Prag. Ein Führer f. Fremde u. Heimische, 7. Aufl., Prag 1858, p. 111).

befand sich zu Königsaal [1]) und fürchtete, man möchte sich endlich sogar an seiner Person vergreifen. Als aber sein Mundschenk meinte, das sey längst vorherzusehen gewesen, gerieth der König über diese Worte in eine so ungeheuere Wuth, dass er den Mundschenk bei den Haaren zu Boden riss und ihn durchbohrt haben würde, wenn die Anwesenden den Fürsten nicht von den Misshandelten weggerissen hätten. Zorn und Ohnmacht schleuderten den halbtollen König auf das Sterbelager. Keine Arznei wirkte mehr, er starb am 18. August [2]). Die Leiche kam in Königsaal zur Erde [3]) ohne alles Gepränge, bloss in Gegenwart einiger Fischer und der Laienbrüder des Klosters". (Hormayr's Taschenb. f. d. vaterl. Gesch., N. F. V. Jahrg., 1834, S. 315—17.)

Zeker zal men nog omstandiger en betere berichten over dezen vorst vinden bij een van Bohemens beste geschiedschrijvers, Franz Palacky: Gesch. v. Böhmen nach Urkunden u. Handschriften. Prag 1844—67. 5 Thle. Eene merkwaardige bijdrage tot zijn leven levert ook Franz Löher: Das Rechtverfahren bei König Wenzel's Absetzung (Münch. hist. Jahrb. 1865). Hij verwijst naar Pelzel, Lebensgesch. Kön. Wenceslaus II, 2 Bde, Prag. 1788—90, en Höfler, Ruprecht v. d. Pfalz, gen. Clem, röm. Kais., Freib. 1861. — Löher zegt nog van hem: „War auch nicht ohne natürlichen Witz und Verstand. Schon frühe aber äusserte sich sein schlimmster innerer Feind: Mangel an würdiger Haltung, launiges Abspringen vom Ziel, Lust wenn es drunter und drüber ging. Sein Geist schaute

---

[1]) „Die ehemalige berühmte Cisterzienser = Abtei Königsaal liegt am Einflusse der Beraun in die Moldau 3 Stunden südlich von Prag an der Passauer Strasse." (Ib. p. 125).

[2]) 16 Aug. (zie hierbov.) — „Bei dem Dorfe Ober-Krtsch an der Linzer Poststrasse öffnet sich ein Thal, das von bewaldeten Höhen eingeschlossen bis über das, zwei Stunden von Prag entfernte Dorf Kundratitz sich erstreckt. Auf einer dieser Anhöhen sind noch die Ueberreste einer (1391) von K. Wenzel IV. erbauten Burg, wo er gerne zu verweilen pflegte, und auch (1419) starb. Sie würde 1421 von den Pragern überfallen und zerstört." (Ib. p. 125.).

[3]) „Man begrub ihn ohne Solennitäten in Templo S. Viti auf den Ratschin V. Æneas Sylvius Hist. Bohem.; Becmanni, Syntagm. dign. illustr. p. 878." (Gladov l. c. p. 111.).

nicht in's Weite, und noch früher ging ihm die Lust aus, eine ernste Aufgabe zu verfolgen. Wenzel war nicht boshaft, sondern von Natur gutmüthig, wohlmeinend und leicht versöhnt. Er war gebildet, sprach gut Latein und wusste sich, wenn er nüchtern war, freundlich und fürstlich zu benehmen. Allein eine Eigenschaft hing ihm an: er war launig und charakterlos aus Schwäche. Wenn sich vor ihm ernste Arbeit erhob, die Muth verlangte, dann überfiel ihn plötzlich feige Trägheit, dann wurde er unmuthig und störrig wie ein eigensinniges Kind, dann liess er sich von Zorn und Wein übermannen, und konnte wüthen wie ein wildes Thier [1]. Wenzels Charakter zeichnet der Brabanter Geheimsekretär Edmund Dynter, ein kluger weltgewandter und wahrhaftiger Mann, insoweit höfische Rücksicht seine Feder nicht zurückhielt [2]."

Zie nog van dezen vorst, in de geschiedenis bekend als „Wenzel der Faule" Io. Herm. Schminkii diss. de Wenceslav Rege Romanorum, Marb. 1718, recus Lips. 1742; Bayr. Chron. bij Freyberg l. c. I, 71 ff. Bertholet, S. J., Hist. du duché de Luxemb., t. VII, Luxemb. 1743, p. 90—250: „Wenceslas, un des plus mauvais de tous les princes que l'Empire et la Boheme ayent jamais possédé, et le seul de la Maison de Luxembourg qui en ait deshonnoré le nom et obscurci la gloire. De quelque côté qu'on envisage ce prince odieux, on ne trouve rien de bon en lui; et si certains hérétiques lui ont prodigué de l'encens, c'est un encens mercénaire, qui buttoit uniquement à le louer de ce qu'il a été le fauteur de Jean Hus."; Levensbeschr. v. ber. en gel. mannen, 1e st. n°. IV, Amst. 1730, p. 443, n°. V, p. 567 e. v.; C. Höfler, Wenzels v. Luxemb. Wahl zum röm. Kön. 1376 (Sitzungsber. d. Wien. Akad.) Thdr. Lindner, Deutsche Gesch. unter d. Habsburg. u. Luxemb. (1273—1437). II. Bd. Von Karl IV. bis zu Sigism. (Biblioth. deut. Gesch.) Stuttg. 1893.

Toch getuigen verschillende schrijvers, dat alles wat men hem ten laste legt, wel wat overdreven is. Zie o.a. Dr. N. v. Werveke, Beiträge zur Gesch. d. Luxemb. Land. II. Heft, L. 1886, p. 121: „Die spätere Zeit hat ihn nur viel schwarzer dargestellt als er

[1]) Wencker, Apparatus et instructus Archivorum, Strassb. 1713, p. 260.

[2]) Dynter, Chron. nob. duc. Loth. et Brab. t. III, cap. 38, p. 72—78.

wirklich war, und die meisten der Gräuelthaten, die ihm vorgeworfen werden, werden heut zu Tage als Erfindung bezeichnet." — „Einige scribenten — zegt Gladov l. c. II, 96, III — machen den Wencel zu sehr herunter [1]). Dieses kan nicht geleugnet werden, er war ein Wollüstiger und Geldgeitziger Herr, der gerne Wein tranck und gut frass. Er war sonst kein dummer Herr; allein dass er im Soff närrische Dinge verrichtete [2]), verursachte dass man wenig von ihm hielt." Vgl. Löher l. c. p. 36.

[1]) Rolevinc. in Fasc.; Aenæs Sylvius l. c.; Schurtzfleisch. disp. de Carolo IV; Saxo (Mich. Sachs, newe Keyser Chron.); Cuspinianus in Vita; Ludwell in Addit. ad Dubravii Hist. Bohem.

[2]) Vgl. „Ludwell in Addit. ad Dubravii Histor. Bohem. Einige berichten auch dass er der Universität zu Prag seinen Koch zum Rector gesetzet habe. — Wencel liess zwar seinen Bruder Sigismund auf Böhmen verzicht thun; der hieng sich aber an die Stände, weil sie nicht leiden konten, das Wencel die Teutschen zu hohen Bedienungen zohe. Daher nahmen sie ihn a. 1393 gefangen, und schmissen ihn in ein garstig Gefängniss; daraus er durch die Bader-Magd Susanna, nach 15 Wochen glücklich erloset ward *). Welche er zur Danckbarkeit in sein Bette nahm; die Bader Innung sehr beehrete, und die an seinem Gefängniss schuldig züchtigte. — Wencel lebete nach seiner Absetzung (1400) noch 19 Jahr in Böhmen als König. Allein seine rebellische Unterthanen nahmen ihn von neuen in Arrest, und übergaben ihn mit Consens seines Bruders Sigismundi an Hertzog Alberten von Oesterreich, der hielt ihn eine Zeitlang zu Wien gefangen, biss er mit Hülffe eines Fischers echappirete, und denen Grossen tapfer nach den Köpfen grasete **), auch sein Böhmen wieder an sich brachte." (Gladov l. c. p. 92, 96.).

*) „Da ihm aber die Zeit allzulange werden wollte, bat er gantz inständig, man möchte ihm zum wenigsten so viel erlauben, dass er sich in einer Badstube von dem beissenden Schweisse saubern möchte. Dieses wurde ihn demnach bewilliget, und also frey gestellet, unter der Obsicht einer zugegebenen Wache, eine an der Mulda gelegene Badstube zu besuchen. In dieser Badstube ward er von einer Bade-Magd bedient, die ihm gar verschmitzt und witzig vorkam. Darum fragte er sie: ob sie auch mit denen auf der Mulda befindlichen Kähnen um zugehen wüste? Da er nun gewärtige Antwort erhielt, und sich anstelte, als wenn er, frische Luft zu schöpffen, gegen den Strom gehen wolte, trat er, mit seiner Bader-Magd, in den nächsten Kahn, und liess sich von derselben jenseit an Land setzen." (Grosser l. c. p. 101). „Er ward von ihr gantz nackend übersetzet, und war damahls ein Wittwer. Wencel hat sich auf Pergament in eine Bibel mit ihr mahlen lassen; die jetzo zu Wien zu finden. Endlich schenckte er ihr die Badstube an der Mulda, und a. 1406 20 Shock Gl. jährlich aus dem Dorfe Borownicze." (Gladov l. c. p. 92.).

**) „Wie es dabey zugegangen, V. Lehmann in Chron. Spir.; Thomasius in Diss. Promisc. Quæst. IX, §. 5. Der Fischer hiess Grundel, bekam herrliche Belohnungen, und stammet von ihm ein fürnehmes Geschlecht her, welches Balbinus (Miscell. histor. regni Bohem. Prag. 1687) nich nennen wollen." (Gladov l. c. p. 97. Vgl. Grosser l. c. p. 102.).

Six-Marssenier (XLV, 137, 709). — Behalve de afstammelingen van Guillaume (vertegenwoordigd door het geslacht Six van Oterleek) en van Jean Six (vertegenwoordigd door het geslacht Six van Hillegom), beide zonen van Charles Six en Alix de Latre, zijn in vroeger en later tijd in biographische woordenboeken en genealogien ook wel behandeld de afstammelingen van Adriaan Six [1]), zoon van Martin, benevens de familie Six van Chandelier, beter gezegd speciaal de dichter Joannes S. v. C.

Deze allen echter vertegenwoordigen slechts een gedeelte van het groot aantal personen van dien naam, dat van 1580—1700 uit de omstreken van Rijssel en Calais naar Nederland, Engeland en Duitschland is gevlucht. Vooral te Amsterdam en in de provincie Zeeland werd de naam *herhaaldelijk* aangetroffen. Ik meen dat zulks in Amsterdam niet meer het geval is; doch in Zeeland moeten nog landbouwersfamiliën van dien naam bestaan. Ook de familie Six Dijkstra stamt in de vrouwelijke linie van naar Zeeland gevluchte Sixen af.

Niettegenstaande deze vele vluchtelingen, om geloofswil, is de naam Six nog steeds talrijk vertegenwoordigd in den landbouwersstand in Oost Vlaanderen, en vindt men hem terug in het Département du Nord (Frankrijk), in Brussel en in Antwerpen. Te Kamerrijk bestaat hij niet meer.

Is de bewering van le Carpentier juist (Hist. du Cambrésis, Leiden 1664) dat „Six est une famille originaire de Cambrésis, où elle s'est fait connoistre l'espace de 500 ans ou environ", dan dunkt mij dit tijdsbestek voldoende, om het feit te verklaren dat in 1560 deze naam in het Noorden van Frankrijk en in Oost-Vlaanderen talrijke vertegenwoordigers, van hooger en lager rang in de maatschappij, bezat.

Een gemeenschappelijke oorsprong is hier dus mogelijk, schoon onbewijsbaar. Bovendien levert een groot bezwaar op, dat mij reeds, behalve het wapen der afstammelingen van Charles Six, boven vermeld, nog zeven andere wapens bekend zijn van perso-

---

[1]) Een volle neef van Guillaume en Jean, blijkens een oud familiedocument.

nen of familiën van den naam. Slechts tweemaal vond ik een geheel overeenkomstig wapen (d'azur à 2 croissants en chef et une étoile en pointe), nl. in dat van de thans uitgestorvene familie te Canterbury (England) en in dat van Isaac Six, die 10 Maart 1662 in de Waalsche Kerk te Middelburg huwde met Cornelia de Vriese. Het eerste kan men vinden in „The Memorial Inscriptions in the Church and Churchyard of Holy Cross (at Canterbury) by I. M. Cowper. Privately printed 1889;" de zeer welwillende schrijver zond er mij een afzonderlijken afdruk van.

Het tweede is te vinden op een zilveren penning op het overlijden van Cornelia Six geboren de Vriese. De eene zijde vertoont haar portret omgeven door een slang en het onderschrift:

Dus siet men na de doot vrau Six nog afgebeelt
Die aller deugden roll op aerden heeft volspeelt.

De andere zijde vertoont het vereenigd wapen der echtgenooten: rechts: Six; links: de Vriese, zijnde: op goud een roode keper vergezeld van 3 klaverbladen; met een schildhoofd van lazuur beladen met een zespuntige ster van zilver. Daaronder leest men: Cornelia Six. obiit 21 Meij 1681. —

Van het groot aantal Sixen, dat in Nederland heeft gewoond kan men zich het best overtuigen in de *Collection des Fiches*, met bewonderenswaardigen ijver door de Commission pour l'histoire des Eglises Wallonnes verzameld en bewaard in de Bibliothèque Wallonne te Leiden. Hierdoor kan men bijv. nagaan de geboorten, huwelijks- en sterfjaren, ja soms zelfs de beroepen en de woonplaatsen van een 4 à 500 Sixen, waarvan de groote meerderheid *niet* afstamt van Charles Six. Hieruit dan ook was mij een deel der opgaven van Mr v. d. T. bekend, alsook dat Jasper Six en zijne vrouw in 1697 op de Brouwersgracht woonden. Mogelijk waren het welgestelde lieden, want zoo de copiist zich niet vergiste en een nul te veel zette, dan is te Amsterdam op 4 Aug. 1701 ontvangen het regt op het begraven in de klasse van *f* 30.— (d. i. de hoogste klasse) over het lijk van Roelof Six. Echter werd Hilletje Six op 14 Februari 1716 in de prodeoklasse begraven. Mogelijk is dit weêr eene andere als Hillegonda Jaspersdochter?

In Dirck Schelte's Rijmwerken staat een versje betreffende Hillegonda Six. R. C. S.

Utrecht. Overluidingen. Vervolg van *Nav.* XLV, bl. 437.

1641. III Jan. overluyd den weled. Jo^r Elias van Weede.

v Jan. d' welgeb̄ Hr̄ Hr̄ *Otto baron de Gendt*, hr̄ tot Dieden etc., in sijn leven colonel en gouv^r der steden Wesel, Buerick en omliggende forten; gestorven te Wesel; is de br v̄ de Hr̄ baron De Gendt, domhr̄.

VIII Jan. de weled. Vr. Vr. *Maria vañ Bongaardt*, wed. v̄ den weled. gestr̄ H^r Jo^r *Willem v̄ Oostrum*, h^r tot Broeckhuysen, gecomm̄ v̄ wegen de HH. edelen ter vergadering ī de HH. staten 's lants v̄ Utr̄; is de schoonmoeder van den domhr̄ Boll.

XII Jan. Jōā v̄ Moerselaer, dr̄ v̄ Lubbert v̄ Moerselaer, in sijn leven pander van de ed. mo. HH. staten 's lants v̄ Utr̄.

XIII Jan. den weled. *Gerard v̄ Rijsenborch*, z̄n v̄ den weled. Gerard v̄ Rijsenborch, oudt-maerschalck v̄ 't Nederquartier 's lants v̄ Utr̄.

XVI Jan. Aleyda v̄ Noortwijck, outbedaegde dr̄ v̄ Jan van Noortwijck.

XVII Jan. *Elisabeth Foeyt*, huysvr. v̄ Anthonis v̄ Dael.

Eod. d. 't kint v̄ Jo^r Johan Mamuchet, hr̄ v̄ Houdringen.

XIX Jan. Wilhelmus v̄ Putten, z̄n v̄ Mr̄ Baltus v̄ Putten.

Den XX Jan. den weled. gestr̄ Hr̄ Jo^r *Charles v̄ Wttenhove*, hr̄ v̄ Rijnesteyn, gecompareert hebbende onder de HH. ed. eñ ridderschappen 's lants v̄ Utr̄, en v̄ wegen deselve raet extraord^s in den hove provinciael v̄ Utr̄.

IV (*sic*) Jan. Sebastiana de Leeuw, dr̄ v̄ Pons Jansz. de Leeuw.

XXIX Jan. 't kint v̄ Hendrick Dibbout.

I Febr. overluyd het kint v̄ Sr Hendrick Bloemart.

III Febr. Sara Henrickz v̄ Bockhoven, dr̄ v̄ za. Henrick v̄ Bockhoven, bedaegde dr̄.

XI Febr. den gestr̄ overste Anthonis Monier, hr̄ v. Wickla.

XVIII Febr. den ed. gestr̄ Hr̄ *Johan v̄ Zuylen v̄ de Haer*, hr̄ v̄ der Haer, Drakenborch, Cokengen, Spengen, Montfoortsgerecht etc., comparerende in 't lidt v̄ de HH. ed. eñ ridderschappe ter vergadering v̄ de ed. mo. HH. staten 's lants v̄ Utr̄; is oom v̄ den domh^r Lennip.

XX Febr. d' weled. Joffr. *Geertruyt v̄ Reede*, dr̄ v̄ de weled. gestr̄ Jo^r Godert van Reede, heere tot Amerongen; gestorven in 's-Gravenhage.

XXI Febr. Jo^r *Jacques v̄ Spangen*, z̄n v̄ de weled. Jo^r Cornelis v̄ Spangen, h^r v̄ Spangen, Beaudris etc.

VII Maert overluyd Adam Hooft, nots̄ 's hoois v̄ Utr̄.

XIII Maert d. weled. Joff. *Elisabeth Maria Soudenbalch*, huysvr. v̄ de weled. Jo^r *Dirck v̄ Wanroy*.

1641. XVII Maert Jor *Willem v̄ Oostrum*, zn̄ v̄ den hr̄ v̄ Broekhuysen.

XXIX Maert 't dochterge v̄ de weled. gestr̄ Jor Adolph Waes, capn.

IV Apr. overluydt het dochterge van̄ e. Hr Cornelis v̄ Sijpesteyn, domhr̄.

XII Apr. Maria Moreelsz, dr̄ v̄ za. Pauwels Moreelsz, in sijn leven raedt en eerste cameraer deser stadt.

XXII Apr. Louwys de Roy.

XXIII Apr. Wilhelmina Both, huysvr. v̄ Mr̄ Johan Saell v̄ Vyanen, advt vóór den ed. hove provinciael v̄ Utr̄.

XXIV Apr. Jacob Bogaert.

IX Mey overluyd *het kint v̄ de weled. hr̄ v̄ Rijnhuysen.*

X Mey Jōēs Salmius, zn̄ v̄ za. Mr̄ Anselmus Salmius, out-pensionaris der stat Utr̄.

XII Mey Juffr. Veronica Clos, we v̄ za. Jor Godart Roode.

XX Mey 't kint v̄ de Hr V̄ der Meer.

XXVI Mey den weled. gestr̄ Hr̄ Arnoudt Brant, colonel van het Stichtse regiment; gestorven binnen Deventer.

XXVIII Mey het kint v̄ Jor Hendrick v̄ Eede.

V Jun. overluyt de Hr̄ Jacob de Gaing, canonick Ste Marie.

XII Jun. Sophia Wasmans, dr̄ v̄ Geurt Wasmans.

XVII Jun. Elisabeth Roest, huysvr. v̄ Cornelis Quint.

XXIV Jun. de twee soonties v̄ de weled. Jor Peter de Meyer, vendrich onder 't regiment v̄ Sijn Exc. de graef v̄ Solms.

II Jul. overluyt het dochtertie v̄ de Hr capn Johan Sels.

VI Jul. het dochtertie v̄ Jor Antonis v̄ Beuchem.

XIII Jul. Juffr. Deliana v̄ Meerlo. huysvr. v̄ de e. *Nicolaes Ruysch*, substt procur̄-gn̄rael 's hoofs v̄ Utr̄.

XV Jul. Mr̄ Arnout v̄ Buchel, advt vóór den hove provinciael v̄ Utr̄.

Eod. d. 't kint v̄ Mr̄. Gijsbert de Reuver, advt vóór den hove van Utr̄.

XVI Jul. het dochtertie v̄ wij. den weled. Jor Rudolph Hendrick de Mepsche.

XX Jul. de weled. Hr Jor *Sweeder v̄ Brakel, hr v̄ Blickenborch.*

XXI July Johan v̄ Rijnevelt, den oude.

XXVII July *'t kint v̄ Mr̄ Willem Ploos v̄ Amstel*, advt vóór den hove v̄ Utr̄.

VI Aug. overluyd Joffr. Margareta v̄ der Lingen, huysvr. v̄ Peter Verborch.

VII Aug. Cornelis v̄ Vianen, zn̄ v̄ den advt Vianen, raedt in de kamer van justitie tot Vyanen.

XIII Aug. Johan v̄ de Poll, oudt-ontfr der ed. mo. HH. staten 's lants v̄ Utr̄.

XXVIII Aug. Mr̄ Henrick v̄ Nijpoort, jongman, zn̄ v̄ de rentmr Nijpoort.

XXV (*sic*) Aug. 't kint v̄ den advt V̄ den Berch.

XXIX Aug. Juffr. Elisabeth v̄ der Meer, huysvr. van de nots̄ *Ruysch.*

1641. I Sept. overluyd de weled. gestr̄ Hr̄ Johan Luna v̄ Baerthem, secretaris van Sijn Koninckliјke Maj^{t} v̄ Polen, etc.

XIV Sept. *Anna Uyttenhove,* huysvr. v̄ Cornelis v̄ Breda.

XVI Sept. Diederick v̄ Weede.

XVII Sept. 't kint van e. Dierick v̄ Weelen.

XX Sept. Sr David Looth.

XXIX Sept. d' weled. Vrouwe Vr. *Philippota v̄ Schoonhoven,* douagiere v̄ den weled. Hr̄ Hr̄ *Engelbrecht Botter v̄ Snellenberch,* in sijn ed. leven h^{r} v̄ Maersenbroeck, Creuningen, in Reyerscop etc.

II Oct. overluyd Joff. Agatha v̄ Hillegom, *huysvr. v̄ de weled. Jo^{r} Anthonis v̄ Oudewerven,* Burch, Coudekerken etc; gestorven op den huyse Adrichem.

V Oct. d' ed. Hr̄ Cornelis v̄ Montfoort.

IX Oct. den weled. gestr̄ Hr̄ *Godert v̄ Reede,* hr̄ tot Amerongen, compa-rerende in 't lith v̄ de ed. eñ ridderschappe 's lants v̄ Utr̄, gecomm̄ ter vergaderinge vañ ho. mo. HH. staten gn̄rael der Vereenigde Neder-landen.

IX Oct. Dirck Gerritsz. van Ee.

X Oct. 't dochterke v̄ Do^{r} Cornelis Booth, schepen en raadt der stadt.

XI Oct. den weled. en welgeb̄ Jo^{r} *Reynhard v̄ Merode,* comm^{r} v̄ de ridder-lijke Duytsche order binnen Utr̄, en cap^{n} v̄ een compagnie voetknechten ten dienste v̄ de Vereenigde Nederlanden; overleden te IJsendijck in Vlaenderen; is de broeder v̄ den domhr̄ Merode.

XIII Oct. Artus v̄ Brederode, procur̄ vóór de cleyne rol 's hoofs v̄ Utr̄.

XVIII Oct. Anna v̄ Rijnevelt, dr̄ v̄ za. Johan v̄ Rijnevelt.

XX Oct. den ed. Hr̄ Gillis v̄ Glarges, hr̄ v̄ Elemis, raet eñ pensioñ v̄ Haerlem.

XXII Oct. den weled. gestr̄ H^{r} *Bernard vañ Bongaerd,* hr̄ v̄ Nijenrode, Bruekelen, v̄ der stadt ter Lucht etc., erfmaerschalck v̄ Goylant; ge-storve op de huisinge v̄ Oudt Teylingen gn̄^{t} Lockhorst.

XXIV Oct. den weled. gestr̄ Hr̄ Jo^{r} *Reynier v̄ Golsteyn,* h^{r} v̄ Doorn etc., domh^{r}, geëligeerde raedt v̄ de ed. mo. HH. staten 's lants v̄ Utr̄ en extraord^{s} raedt in Haer ed. mo. hoff provinciael.

XXV Oct. Joffr. Mechtelt v̄ Asch, w^{e} wijl. Jo^{r} *Ansem Boll v̄ Hamersfelt,* in sijn leven schepen deser stadt; 's Heeren half gelt.

Eod. d. de weled. Joff. Cornelia Pauw, huysfr. v̄ den weled. Jo^{r} *Adam v̄ Lockhorst,* h^{r} v̄ Lier en Alckemade.

XXV den weled. Jo^{r} Richard v̄ Montfoort, h^{r} tot Vredesteyn; gestorven tot Vredesteyn in de Nederbetuwe.

XXVII Oct. de weled. Joff. Josina Anna Albout, d^{r} v̄ den weled. gestr̄ H^{r} Jaques Albout, in sijn leeven h^{r} v̄ Noort eñ Essen, cap^{n} en commandr v̄ 't fort St Andries.

1641. IX Nov. overluyd de Hr Dingemannus de Vries, in syn leven schepen en raedt der stadt Dordrecht, superintendent v̄ de Hogenwaert; gestorven te Dordrecht.

XII Nov. den weled. gestr. Hr *Aernout v̄ Rantwijck*, ritmr v̄ een compagn. ruyters ten dienste der Vereenigde Nederlanden.

XIII Nov. Agneta v̄ Roswey, we wij. Joost Adriaensz. v̄ Driebergen.

XIV Nov. Walburch v̄ Honthorst, we v̄ wij. Johan Splinter, oudt-raedt en cameraer deser stadt.

Eod. d. 't dochtertie v̄ den e. Hr Johan Nellesteyn, oudt-cameraer en vroetschap deser stadt.

XXIII Nov. Mr Huybrecht v̄ Velpen.

XXX Nov. Roeloff v̄ Diemen.

IV Dec. overluyd Weyntge Helmichsz v̄ Capel, huysvr. v̄ Egbert Jansz. Edes.

V Dec. den e. Johan v̄ Mansveld, maerschalck der stadt en lande v̄ Montfoort.

VII Dec. Jacob v̄ Bemmel.

XIV Dec. de weled. Joff. Joffr. *Emerentiana v̄ Mathenesse*, dr̄ v̄ wij. den weled. gestr̄ Hr̄ Hr̄ Willem v̄ Mathenesse, in sijn weled. leven hr van Rasquoert, Andel, t'Malling etc.

XV Dec. 't kint v̄ den Hr advt Baxcamp.

XIX Dec. 't kint v̄ den Hr Abraham Ormea, hr v̄ 's-Gravensloot.

XXII Dec. 't kint v̄ Mr̄ Frans Wttenbongaert, canon. Ste Peters.

(Wordt vervolgd).

PROCES OVER HET GRAF VAN BESTEVAÊR TROMP.

DOOR

JOH. H. BEEN.

In het Register „van alle t'gene geresolueert ende gepasseert wert ter Weescamer der Stede van den Briele, begonnen Meye 1656" komt een heele geschiedenis voor over de nalatenschap van eenen „Johan David Friedlieb, baron de Ruhle von Lelienstern, genaamt *Kien*," die, zooals het in het verslag der vergadering van den 4en Juli 1783 heet: „in leven Capiteijn (was) van een compagnie onder het tweede Bataillon van het Regiment Mariniers

van den heer Generaal Majoor Baron Bentinck, in garnisoen onlangs binnen deeze stad, en aldaar in het begin van de maand Meij overleeden zonder wettige descendenten naar te laaten." Uit Amsterdam kwam Pieter Constantin Nobel, en uit Gouda de regeerend Schepen Samuel Gideon op deze nalatenschap los als voogden van drie minderjarige erfgenamen van den overledene, die in de langdradige resolutiën telkens met zeker welbehagen bij zijn geheelen naam wordt genoemd, doch dien wij kortheidshalve *Kien* zullen noemen.

Er bestond echter nog een weduwe van den overledene, geboren: Anna Barbara Thörig, van wie de heeren van de Weeskamer wel niet konden constateeren of „zij zich niet swanger zoude bevinden, en hier van eerst zoude moeten blijken" — maar die bovendien een copiestaat wist in te leveren voor den notaris Mr. Jan van Wageningen alhier gepasseerd, waardoor Weesmeesteren het besluit namen het request van Amsterdam en Gouda van de hand te wijzen, en zich alleen te bemoeien met mevrouw Kien. Den 5en September wordt er een „ampel Rapport" ingediend van den „staat des boedels" van wijlen kapitein *Kien*, waarvan het slot luidt:

„En eijndelijk, een tiende part in de Grafkelder van den heer admiraal Tromp, in de oude kerk te Delft."

Dit pakkende slot bewoog mij om eens te gaan onderzoeken, of al de brieven, welke over deze erfeniskwestie gewisseld moesten zijn, nog aanwezig waren, en mijn moeite werd beloond door het vinden van een groot aantal papieren betrekking hebbende op deze zaak. Een tiental daarvan spraken over het graf van den beroemden admiraal, en wat deze inhouden, deel ik hier zeer in 't kort mede.

De eerste brief dateert van den 4en Augustus 1768 en is gericht aan „Mevrouw de Baronnesse du Tour, geboren Kien" te Leiden, en onderteekend door B. v. d. Mast, die er den jubelkreet in aanheft, dat hij „de zaak tegen Kinschot over de graven van den admiraal Tromp soo voor schepenen van Delft als voor den Hoove van Hollandt met kosten gewonnen" heeft. Nu zijn deze

graven weder „ter dispositie van alle de vrienden dessendenten van wijlen den admiraal Tromp, en heeft mevr. du Tour weder stem tot de overboeking”.

Baronnesse du Tour antwoordt hem, dat de graven maar op zijn naam overgeboekt moeten worden, daar hij, voor zooverre zij wist, de oudste van de familie was. In een schrijven van 17 Nov. 1768 bespreekt de heer Van der Mast uitvoeriger deze zaak. Het blijkt eruit, dat hij in het bezit is van het testament van wijle de vrouwe van Nieuwlandt (waarover straks meer), en dat hij, te Delft wonende, niet kon aanzien, dat een andere familie het recht op deze graven wilde bemachtigen. Hij drukt zich daarover zeer kras uit: „en alhier wonende kon ik niet sien datter Dieven in mijn Huijs Braken en van alle de gereghtigde vrienden om het haare te berooven, en dewijl de vrienden nu meester sijn van het haare en om te beletten soo veel mogelijk dat andere die Eens Lust kregen om het selve te probeeren tegen te gaan, hebbe ik begonne Een Familie Lijst van alle de dessendenten alleen van de Staak van den ouden admiraal te maken manqueren mijn de Doopnamen volgens dit nevensgaande Lijsje, die ik versoeke te willen invullen en aan mijn toe te senden.”

Tot nu toe kan men niet zeggen, dat de zaak vrij helder is voorgesteld. Een brief van 18 Januari 1769 geeft gelukkig een weinig meer licht. Nadat de heer Van der Mast medegedeeld heeft, dat de kosten van overboeking der graven *f* 58—7—0 bedragen, waarvan mevrouw Du Tour $\frac{1}{01}$ part, of *f* 5—16—11 moet betalen, voor welk geld hij als man van goed vertrouwen reeds de quitantie insluit, gaat hij aldus voort:

„Ik soude de overboekingh van de graaven soo niet verhaast hebben — was het niet geweest dat ik gewaar wierdt dat men soght om de graven te doen overboeken op de naam van de oudste soon van den collonel Kinschot het welk in vervolgh van tijt nadeeligh soude geweest syn — dewyle men alsdan soude konne aan tonen de successie in de overboekingh van de naam van Kinschot en dan metter tijt meester soeken te worden van de graven — gelijk dese syn grootvader en oom hebbe soeken te doen. Nu soeke

ik maar soo veel mogelijk is de graven te versekeren aan alle de vrienden die Dessendenten sijn van den ouden admiraal Tromp, waartoe de familie Lijst van gemelden admiraal die ik nu onder handen hebbe te maaken en aan alle de vrienden toe te senden — die deselve gelieve te copieren".

En nu komt de stroom van brieven, zoo goed als alle gericht aan den Secretaris der stad Brielle, M[r] C. W. Hogerwaard, in zake den boedel van *Kien*, waarvan de bereddering, zooals wij reeds weten, in 1783 aan de Weeskamer was opgedragen. Wat daarin het graf van Tromp aangaat, bespeuren wij alras, dat mevrouw *Kien* gaarne het meergemelde tiendepart wilde verkoopen [1]). Een Haagsch apotheker, Eliza Aldenhoven, die administrateur der goederen van den heer *Kien* was, waarom met zijn naam de meeste stukken onderteekend zijn, stelde daartoe pogingen in het werk. Uit alles blijkt, dat hij een slimme vogel was, en ook deze zaak werd door hem handig aangepakt. Eerst zond hij er een notaris Kleijn op af. Maar de notaris kwam terug met het bericht, dat de koster niet thuis was, en de eenige bijzonderheid, welke hij kon mededeelen, was, dat de koster toevallig ook Kleijn heette. Notaris Kleijn had echter vrouw Kleijn nog in den arm genomen, en naar het schijnt op vrij duidelijke wijze aan het goede mensch de kwestie uit elkaar gezet. Want binnenkort kwam er een brief in van den koster, welke den man alle eer aandoet, wat duidelijkheid aangaat. Men oordeele:

„Het is mij insgelijks leed" — zoo vangt hij in dit schrijven

[1]) Ook in de kerk te Alkmaar behoorden eenige graven tot den boedel *Kien*. Reeds in Oct. 1781 schreef hierover M[r] H. van Daverveldt, advocaat en notaris te Alkmaar, kennelijk nog aan *Kien* zelf (want het opschrift is: WelEd. Gebor. Heer — een adres draagt deze brief niet). Hij schrijft: „De H[r] Burgemeester du Tour heeft mij uw Briev ter hand gestelt, waar bij UEd: verzoekt, dat zijn Zijn HWgeb. Uw Tantens graven alhier op uw naam wild laten overboeken: dog zulks kan niet wel geschieden, zonder dat Uw qualiteit als Ervgenaam van mevrouw du Tour aan kerkmeesteren zij gebleken uit een Testament of wel Extract van dien." Dit heeft *Kien* waarschijnlijk kunnen doen, want na zijn dood onderhandelt zijn vrouw met genoemden notaris over het verkoop ook van deze graven.

van den 30en October 1783 aan — „dat ik uijt de stad was, toen UEd: zig in persoon aan mijn Huijs vervoegde om de nu versogte schriftelijke Informatien, aangaande de Grafkelder van den Admirael Tromp, wijl ik UEd: in een oogenblik meerder soude hebben kunnen Informeeren, als met 6 brieven,

„UEd: versoekt 1° hoeveel Lijken voor $\frac{1}{10}$ Portie in deselve souden kunnen gelegt worden. *dit sal op sijn best 2 Lijken zijn.*

„2° De tombe hoort 'er niet bij, is op kosten van den Staat gemaakt, en in 33 Jaer niets aan gedaan,

„3° de kosten der overboeking 26 st:

„Hier meede soude ik kunnen volstaan, als UEd: versogte opgaaf beantwoort hebbende, maar dewijl mij voorstaat bij occasie van t'proces over deese grafkelder, geentamieert tusschen de schepen Antonij van Kinschot Eijssr, contra desselfs oom de generaal van der Mast, dat niemand in dese kelder mag werden begraven, als die kunnen bewijsen Descendenten van den Admiraal Tromp te sijn, volgens Testament van de vrouwe van Nieuwland, dat seer sterk is, en selfs soo dat bij aldien al de Descendenten resolveerden de grafkelder te verkopen (dat nu niet te presumeeren is) haar WelEd: casu voorsz. de kerk de grafkelder werd gecedeert, omdat t' gebeente des Admiraals, nooit uijt de kelder souden kunnen werden weggedaen;

„Dus dient UEd: voorsigtig te sijn, en de portie soo te veijlen, en de Conditien in te rigten, dat niemand als Descendenten van den Admiraal Maarten harpert soon Tromp, deselve portie ter verkoop werden aangepresenteert, om geen Processen met de Familie of heeren Kerkmeesteren te krijgen." Volgt het gewone slot.

De brief heeft echter nog deze kantteekening:

„de vrouw van Nieuwland heeft de kelder Laaten maaken, en konde dus sodanige beschikkinge doen, als haar WelEd: goed vind, en dat is niemant vreemt in de kelder te permitteeren, wel UEd: maar geensints U vrouw daar in soud mogen plaetsen" —

En hier is mijn voorraad brieven, wat het graf van Tromp aangaat, uitgeput. Doch wil ik nog mededeelen, dat op de lijst van „de vrienden", die ieder *f* 5—16—11 moesten betalen voor de

overboeking, de volgende personen voorkomen: Van der Mast — Mevrouw Du Tour geboren Kien — Mevr. Van Geffen, geb. De Groulart — Mevr. De Suars geb. De Groulart — Mevr. Hertogh geb. Kinschot — Mevr. Scheijt geb. De Groulart — Boedel van Anthonij van Kinschot — Mevr. Van Alderwerelt geb. De Roo — Gasper de Roo, heere van Rosenburgh etc. — Gasper van Kinschot.

Terwijl het volgende genealogische lijstje ingesloten was:

Magdalena Paulusdogter van Beeresteijn, geb. 15 Febr. 1585 trout 21 Meij 1606 Jacob Arentszoon van de Graaff geb. 8 Apr. 1586, hij sterft 23 Junij 1615 sij sterft 23 Febr. 1651 was Raed en burgermeester der stad Delft en Heer van Hoogeveen. Winnen: Nicolaas v. d. Graaff, geb. 18 Julij 1608 — Catalina geb. 19 Augs 1609 — Cecilia geb. 22 Septb. 1610 — Sara geb. 28 Febr. 1613 — Arent geb. 15 Febr. 1614 — Cornelia geb. 15 Febr. 1615.

Sara Jacobsdr. v. d. Graaf geb. 28 Febr. 1613 trout 29 Augs 1635 Jacobs Adriaense van Adrichem geb. 23 Jun. 1613, hij sterft 21 Dec. 1640 trout andermaal 3 Sept. 1642 Adriaan van Vredenburch geb. 27 Scpt. 1607 sij sterft 25 Augs 1650 hij sterft 28 Febr. 1652.

Winnen:

Magdalena v. Adrichem geb. 18 Junij 1639 trout 20 Nov. 1652 Dk van Beresteijn geb. 29 Junij 1627 sterft 23 Sept. 1653 trouwt andermaal 29 Nov. 1654 mr Harpert Maartensz. Tromp geb. 27 Maart 1627. Sij sterft 17 Nov. 1684 hij sterft 4 Mey 1691. Was Raed en Burgermr der stad Delft.

Winnen:

Sara Tromp geb. 29 Sept. 1655 — Dina geb. 6 Oct. 1657 getrouwt met Thomas van Beresteijn — Maarten geb. 10 Apr. 1659 — Johanna geb. 26 Sept. 1662 — Dirk geb. 17 Sept. 1665 — Margaretha geb. 9 Julij 1668 — Alida geb. 6 Nov. 1671 — Jacoba geb. 9 Jun. 1677.

Margareth Harpertsdogter Tromp geb. 9 Julij 1668 trout 11 Septb. 1691 Mr Nicolaes Jansz. Kien geb. 19 Nov. 1661. Sij sterft 13 Jan. 1705 hij sterft:

Winnen:

Magdalena Kien geb. 8e April 1695.
Johan geb. 26 Meij 1697.
Susanna geb. 20 Maij 1693. overl. 11 Febr. 1713.
Catharina Sara geb. 6 Septb. 1698.
Herbertina geb. 6 Junij 1700.

Het slechte, door den tijd zeer verflauwde schrift, deed mij bij Jacob v. d. Graaff en diens vrouw, waar het sterfjaar opgegeven werd, lang weifelen tusschen *hij* en *Sij*, zoo ook bij de sterfjaren van Adr. van Vredenburch en diens vrouw, zoodat hierin een vergissing mijnerzijds niet uitgesloten zou kunnen zijn. Bij het eerste kon niet het schrift, maar de geboortedag van Cornelia beslissen.

Brielle.

Sasbout. — De bij van Leeuwen en Kok voorkomende genealogie der famille Sasbout is vrij uitvoerig met betrekking tot de nakomelingen van *Sasbout Sasbout* († 1508), maar geeft veel minder over diens jongeren broeder *Pieter* en zijn afstammelingen. Hiervan kan ik niet meer vinden dan het volgende:

Pieter Dirk Sasboutsz., havenmeester op Delfshaven 1496, weesmeester 1506, thesaurier 1512 en burgemeester van Delft, tr. *Margaretha van Voorhout.* Hieruit 4 kinderen:

1. *Joost Pietersz. Sasbout*, st. 13 Nov. 1545, havenmeester op Delfshaven 1523, veertig 1534, regent v/h Oude Gasthuis 1537 en kerkmr. der Nieuwe Kerk 1544 te Delft.

2. *Dirk Sasbout*, tr. te Delft 1520 *Neeltje*, dochter van *Cornelis Hillebrantsz.*

3. *Adriaan Sasbout*, over wiens nakomelingen gezwegen wordt.

4. *Pieter Pietersz. Sasbout*, st. te Delft 12 Oct. 1575, regent v/h Oude Gasthuis 1540, veertig '48, thesaurier '54, burgemr. '64 en schepen '67 te Delft, tr. 1e. *Aeltje van Segwaert*, 2e. *Margaretha du Pont Lucasdr.*, moeder v/h Oude Gasthuis 1540, 3e. *Jacoba van Foreest Pietersd.*, st. 9 Febr. 1586 (elders vond ik 1572), moeder v/h Oude Gasthuis 1567. Hij had 7 kinderen:

a. Sophia, tr. te Delft *Pieter van Opmeer*, geb. 1526, st. 1595, kerkm. te Delft 1570.

b. Catharina, tr. *Christiaen van Wapenvelt*, Ambassadeur bij den Grooten Turk, Koning van Perzië.

c. (uit het 2de huw.) *Magdalena*, geb. te Delft, st. aldaar 1 Sept. 1585, tr. aldaar *Hugo van der Dussen Jacobsz.* geb. te Delft 1537, st. aldaar 31 Aug. 1587, burgemeester, veertig, weesmr. thesaurier en kerkmr. te Delft.

d. Margaretha, tr. *Christiaen van Vliet van der Woest.*

e. Lucas, tr. *Maria de Groot*, waarbij eene dochter.

f. Alida, tr. *Pieter Jacobsz. van Varick*, veertig 1567, en schepen te Delft.

g. Maria, tr. circa 1580 *Dirk van der Hoogh van Adrichem Arentsz.*

Ik trof verder aan:

A. Geertruidt Sasbout, tr. *Claes van den Bergh*, schepen te Delft, circa 1490.

B. Magdalena Sasbout, tr. *Dirk van der Burch Joost Arentsz.*

C. Jacob Sasbout, geb. te Delft, st. te Antwerpen 11 Dec. 1630, oud 72 jaar, tr. *Gertrudis van Zoutelande*, st. te Antwerpen 3 Dec. 1631, oud 72 jaar.

Hij voerde: in goud een visch, vergezeld van drie zwarte vogels. Helmteeken: een zwarte vogel. Dekkleeden: zwart en goud.

D. Matthijs Sasbout, die blijkens zijn portret een wiskundige schijnt geweest te zijn, tr. .... *van der Eijdt van Aelst* (in zilver een roode dwarsbalk vergezeld van liggende zwarte blokjes). Hieruit:

Maria Sasbout, tr. 1601 *Michiel Pompe*, Heer van Meerdervoort, Ridder des H. R. Rijks. Zij voerde de drie goudsbloemen.

E. Nicolaes Sasbout, tr. *Johanna van der Hoog Arentsz.* (van Leeuwen en Kok geven een *Michiel S.* gehuwd met *Johanna van der Hoog.*)

F. Nicolaes Sasbout, jezuit te Mechelen, st. 18 Oct. 1581.

G. Pieter Sasbout Overschye, kapitein eener compagnie voetknechten in 1616 en nog in 1646.

H. Pieter Sasbout van Overschie, tr. *Françoise van Borsselen*, waaruit:

1. *Wolfert Sasbout van Overschie.*

2. *Cornelia van Overschie.*

3. *Magdalena van Overschie.*

I. Pieter Sucx, burgemeester van Brugge, werd aldaar in 1667 begraven met deze kwartieren: *Sucx, Sasbout* (in goud een zwarte paal) *Stockhove, Steelant.*

K. Sasbout Cornelissoen en *Jan Sasboutsoen* kerkmrs. te Delft 1570.

Dat er nog eene tweede familie Sasbout zou bestaan hebben, komt mij weinig waarschijnlijk voor en de verschillende wapens geven daartoe dunkt mij nog geen voldoenden grond. Eerder vermoed ik dat alle bovengenoemde personen aan de Delftsche Sasbouten verwant zijn; sommigen zijn wellicht afstammelingen van *Dirk* of *Adriaan Sasbout,* boven onder 2 en 3 genoemd. Wie kan dienaangaande eenige opheldering geven, of mogelijk deze gegevens eenigszins aanvullen? F. BEELAERTS V. BLOKLAND.

De Graeff. — *Johanna de Graeff Joosten* dr., van Aalburg, geb. in 1608, st. te Heusden 2 Aug. 1660, tr. in 1631 *Sebastiaen Beelaerts,* eerste burgemeester en president-schepen te Heusden. Blijkens haren grafzerk voerde zij drie palen van vair en een schildhoofd, beladen met drie bollen of koeken naast elkaar, en heette hare moeder *van Lidth,* voerende een klimmende leeuw. Welke zijn de kleuren dezer wapens? Wie kan iets aangaande deze familie de Graeff mededeelen? B. V. B.

Van Vleuten (Zie Nav. XLV, 516). — Kan ook tot deze familie behoord hebben *Rutger van der Vloeten, Vlueten* of *Vleuten,* die in 1457 als schepen te *Oirschot* voorkomt, en eene dochter *Aleyt* had?

B. V. B.

Snouck. — *Johan Sautyn,* geb. te Middelburg 13 Oct. 1650, tr. aldaar 30 Maart 1677 *Catharina Snouck,* die nog voorkomt in 1705. Welk wapen voerde zij en wie waren hare ouders?

F. BEELAERTS VAN BLOKLAND.

Proostdij van Oudmunster te Utrecht (XLV, 522). — Zou de

onderstelling te gewaagd zijn, dat de aanvallende bever een leeuw is, en het „clein zegel" dus eenvoudig het wapen van Utrecht vertoont? B. V. B.

Admiraal Gerard Callenburg (XLV, 518.) — SCHEY. Het is mogelijk dat de vader van Adm. C., die *houtkooper* te Willemstad was, zelf met een houtvlot den Rijn afkwam en zich in Nederland vestigde, — of dat die vader de zoon was van een houtvlotter. Daarin bestaat niets onwaarschijnlijks, dat adm. C. „Nachkomme eines Schiffers (von Cond bei Cochheim an der Mozel) soll sein gewesen". — Maar met Schey was dat niet het geval. Dirck Schey is niet geboren te Arnhem, en de Jonge vergist zich ook als hij zegt dat *men* geen vroegeren Schey kent. Trouwens hij vergiste zich wel eens meer, — en leelijk ook soms.

Dirck Schey over wien ik in de Arnh. Ct. van 19 Aug. 1886 iets mededeelde, was niet, gelijk ik daar naschreef, in 1581 te Arnhem geboren, — maar te Tiel, in een huis op de Cleiberg. Hij was zoon van Johan Schey. Hij had een broeder Cornelis Schey, en twee zusters Lamberta en Bertgen Schey. — (Schep. Sign. v. Sandwyck. D. 1597—1611; fol. 255, 4 Juli 1608.)

De vader dezer kinderen schijnt tweemaal gehuwd te zijn.

Men vindt (ut supra. fol. 126, 17 April 1602), dat Jan Jansz. Schey aan Janneke Peters wede zaliger Jan Jansz. Harnisfeger opdraagt alle goederen, rede en onrede, door dode zijner huisvr. vader Jan Jansz. Harnisfeger hem aanbestorven, en, fol. 256, Elisabeth van Heeshuysen nr 2, Johan Schey en haar onmondig dochterken Bertjen Scheijen, 4 juli 1608. Mogelijk echter was de vader van Elisabeth van beroep Harnasveger, — en diens volle naamsaanduiding: Jan Jansz. van Heeshuysen, harnasveger.

Ik heb geen verdere voorouders aangeteekend, maar dat de Schey's al langen tijd in de omstreken van Tiel woonden, blijkt uit de volgende acte in het schepenssignaat van Tiel — geregistr. St. Bonifaciusdag van 1467.

Gijsbert Schey klaagt voor rechter en schepenen van Tiel dat Henrich van Tuyl ten naasten bij zeven of acht jaar drie morgen

lands had gebruikt tegen zijn wil, dat hij en zijne voorvaderen in leen gehouden hadden van de Heeren van Brederode, waarvan hij handvest, zegel en brieven bezit, waarvoor hij 100 R. guld. schadevergoeding had gevorderd. Henrick van Tuyll antwoordde daarop dat hij geen erf gebruikte 't welk Gijsbert toekwam, maar slechts zijn eigen goed, zooals hij door brieven kon bewijzen, en dus anderen geen honderd R. guld. schuldig was. Waarop Gijsbert zeide dat hij met zegel en brief kon bewijzen, dat het zijn land was. — Waarop Henrick van zijn kant verklaarde te zullen bewijzen, dat hij Gijsbert niets schuldig was en vonnis vroeg van schepenen. Deze zaak werd veertien dagen uitgesteld. De afloop is mij niet bekend.

Intusschen blijkt uit dit stuk dat de Schey's reeds in het begin der 15e eeuw leenmannen waren der Heeren van Brederode.

A. J. C. KREMER.

Het wapen van het geslacht Schoock. — Bij de beoefenaren van de wapenkunde zullen zich vermoedelijk wel eens quaesties over familiewapens hebben voorgedaan, waarin omtrent de afbeelding moest worden beslist, zonder dat daarvoor voldoende gegevens aanwezig waren, of wel, dat de gronden van het voor en tegen bijna even geldig waren, en dus de knoop maar moest worden doorgehakt.

Een van die gevallen meen ik, met het oog op het belang der zaak, wel te mogen mededeelen.

Het wapen der familie *Schoock* werd door mij in een oud wapenboek aangetroffen als in zilver drie zwarte schuinbalken, en op een cachet, geëcarteleerd met dat der familie van Twist, als geschuinbalkt van zes stukken van zilver en zwart.

In het werk van Rietstap: De wapens van den tegenwoordigen en den vroegeren Nederlandschen Adel, treft men een dergelijk verschil aan bij de beschrijving van het wapen van het geslacht van Hillegom, aangezien daarvan wordt gezegd dat het is, in zilver drie roode schuinbalken of geschuinbalkt van zes stukken van zilver en rood.

Ten aanzien van het wapen van Amstel heeft die geleerde schrijver zich zeker vergist, daar hij in strijd met het zegel van Gijsbrecht van Amstel en de beschrijving voorkomende in de Batavia Illustrata van van Leeuwen, dat wapen heeft vermeld als gedwarsbalkt van acht stukken terwijl daarin vier dwarsbalken voorkomen.

Vermits er geen grond bestaat voor de meening dat er eene wijziging van het wapen Schoock heeft plaats gehad, moet wel worden aangenomen, dat een der beide afbeeldingen onjuist is.

Toen ik genoodzaakt was ten aanzien van dat wapen eene beslissing te nemen, koos ik het geschuinbalkte veld, hoofdzakelijk uit overweging dat eene verdeeling van het schild in zes in stede van in zeven stukken, meer ruimte in een der afdeelingen (van zilver) aanbiedt voor den rooden dubbelen adelaar, welke men in dat wapen aantreft.

Mochten er aan een der lezers voor een tegenovergesteld gevoelen gronden bekend zijn, dan beveel ik mij voor terechtwijzing beleefd aan.

's-Gravenhage. V. R. V. D. K.

Aux Brebis (XLV, 442). — Aan het omtrent dit geslacht in de 11e aflevering, blz. 703—106 opgegevene kan ik de volgende generatiën toevoegen:

I. Jan Benoitszoon Aux Brebis huwde Anna Pels, waaruit:

II. Hans Aux Brebis, geboren 22 Sept. 1586, stierf 12 Sept. 1666, huwde 2 Juni 1608 Sara Degens, geboren in 1591, stierf 8 November 1621, dochter van Hans Degens en Margaretha Degens, waaruit:

III. Servaas Aux Brebis, geboren 21 Dec. 1611, stierf 22 Sept. 1669, huwde 4 Aug. 1643 Anna Broen, geboren 12 Maart 1621, stierf 7 Dec. 1675, dochter van Hendrik Broen en Anna van Uffelen, waaruit:

IV. *a.* Hans Aux Brebis, geboren 26 April 1644, stierf 15 Maart 1678, huwde 8 Nov. 1671 Catharina van Erpecum, geboren 15 Nov. 1650, stierf in Januari 1697, dochter

van Jan van Erpecum en Jannetje Schouten, waaruit

b. Anna Aux Brebis, geboren 2 Febr. 1646, stierf 19 Sept. 1729, huwde te Sloten 13 Oct. 1669 Abraham Croock, geboren 6 Jan. 1641, stierf 13 Jan. 1706, zoon van Abraham Croock en Immetje Fuyk Eenhoorn.

V. Johanna Catharina Aux Brebis, geboren 15 Sept. 1678, stierf 9 Maart 1738.

De moeder van Sara Aux Brebis, echtgenoote van Dionys Bailly, heette Sersanders.

Maria Aux Brebis huwde te Batavia 15 Maart 1642 Jacob Sweerts, geboren 25 Oct. 1614, als opperkoopman op Ternate overleden 25 Juni 1645, zoon van Arnold Sweerts en Alida van Bronkhorst.

Michel Daux Brebis, Heer van Wellien en Gilles d'Auxbrebis zouden, bij brieven uit Madrid van 4 Maart 1672, bevestigd zijn in den ouden adel van hun geslacht.

's Gravenhage. M. P. SMISSAERT.

v. Bodeck. — Tot toelichting van Nav. XLV, 521, diene het navolgende, mij welwillend verschaft door H. T. G.:

Jor. Johan Melchior v. B., heer van Wintersheim (denklijk in de Palz), zoon van Bonaventura, 23 April 1590 geboren te Augsburg, woont te Tiel (aan het Hoogeinde), tr. 24 Maart 1619 te Tiel (Trouwboek der Herv. gemeente) Hadewig v. Brakell [dr. v. Dirk bij Petronella Vijgh, Adriaansz. bij Hadewig van Rossem], vermeld in het verpondingsboek a^{0}. '59 als wed. J. M. v. B. Winnen:

1. Bonaventura v. B., tr. 28 Jan. '60 te Tiel (Trouwboek voornmd.) Maria de Bedarrides [1].

---

[1]) Zie een paar gegevens betr. Bedarrides, benevens het wapen, nog te Ingen aanwezig, *Nav*^{r} XXXIV, 68, 9. Maria kan eene dochter geweest zijn van Daniel de B. en Judith v. Gelder. Een de Bedarrides, Israëliet, eerste advokaat-generaal bij het Hof van Cassatie te Parijs, werd Nov. 1884 als zoodanig bij het Hof van Appèl werkzaam (Haarl. Courant 10 Nov^{r} '84, Vervolg).

2. Petronella v. B., tr. 15 Febr. '60 Dirk v. Eck v. Pantaleon (van Teisterbant).

3. Jan of Johan Carel v. B., heer van Wintersheim, '52—68 namens den keurvorst van de Palz ambtman van Odenheim, — vanhier bij Rink („Beschr. van Tiel" bl. 83) de ambtman Bodeck, — in '72 verkozen uit de Compagnie van Liesvelt (niet Lietvelt), in '75 burgemr. van Tiel, tr. 28 Jan. '60, — dus tegelijk met zijn broeder, en in hetzelfde jaar als zijne zuster, — Elisabeth Durfort d'Autieges, zijne nicht, dr. v. Pierre, '45 majoor in 't regiment van den kolonel Charles de Chatillon graaf de Coligny, '53 luit.-kolonel en commandant van Tiel. H. F. G. vond Jan v. Bodeck's schoonvader vermeld als Pierre de Durfort, écuyer, sieur d'Autieges, capitaine à Rhenen, getrouwd 4 April '26 te Delft met Jeanne Vernat, veuve Pierre v. der Wel, en hertrouwd met eene zuster van Hadewig v. Brakell straks genoemd en van Petronella v. Brakell sedert '25 de gade van Jor. Cornelis v. Buren te Tiel in de Gasthuisstraat † '53, wiens erfgenamen waren zijne zwagers Johan Melchior en Pierre Durfort d'Autieges [Schepenbrief van Santwijck 29 Aug. 1653].

Jor. Frederik v. Bodeck, Johan Melchior's broeder, kapitein, te Tiel (in den Achterweg) woonachtig, † '65, treedt 22 Mei '22 in den echt met Carolet de Logier, † Oct. '28, 13 Oct. te Utrecht overluid (Nav. XXXIX, 143), bij wie eene *dochter* Bonaventura [1], 16 Jan. '28 terzelfder stede overluid [ibid., bl. 140].

H. F. G. beschouwt den in '73 te Maastricht gesneuvelden kapitein v. Bodeck, wiens voornaam hij nergens — noch bij Sylvius, Vervolg op Aïtzema; noch bij Bosscha, „Neerland's Heldendaden te Land", noch in den Mercure Hollandois de l'an 1673, noch bij

---

[1]) Hoewel Bonaventura reeds vroeg, men denke aan den Doctor Seraphicus Joan de Fidanza, als Dominikaner monnik Bonaventura, † 1274, — als mansnaam voorkomt, — zien wij dezen persoonsnaam toch hier aan eene dochter gegeven, tenzij er in *Navr* t. a. pl. eene fout of verschrijving schuile, filiae voor filii! Dit is zeker, dat de beteekenis, buona ventura (ital.) = goede gebeurtenis, goed geluk! zoowel op eene dochter als op een zoon kan passen; 't is zw. a. het traditioneele „Welkom in dit leven!"

Rink, „Beschrijving van Tiel" bl. 81 [1]) — aantrof, als een zoon van Jor. Frederik bij Carolet de Logier, en wel in 1623 geboren.

JAC. A.

van Bodeck (XLV, 521). — Voor Elka*n* moet gelezen worden Elcka*u*, Elgau of Ellgau. Bonaventura von Bodeck, geb. 1556, gest. 1629 heeft Ellgau in het kanton Zürich door koop verworven. Twee jongere zoons uit zijn eerste huwelijk met Catharina v. Rehhugen zijn de stamvaders geweest van takken van dit zeer verspreide geslacht in de Paltz en in de Nederlanden. (Kneschke Deutsches Adels Lexicon I, 504).

's-Gravenhage. RUTGERS VAN ROZENBURG.

Croes (XLV, 447). — Misschien kan de hr. F. H. Croes van Thielen, Commies der posterijen te Haarlem, deze vraag beantwoorden.

F.

v. Beveren (XLV, 448). — De hr. de Beveren, oud-lid der Rekenkamer, woonde in de jaren 40 dezer eeuw te Wijk bij Duurstede. Hij had toen, behalve dochters, twee zonen, Willem en Lodewijk, welke laatste is gehuwd geweest met Mej. Marie Hasebroek. Uit dit huwelijk éene dochter Anna, nog in leven en gehuwd met den hr. H. J. Brill, Director van Grey-College te Bloemfontein, Oranje Vrijstaat (Z. Afrika) thans met verlof in Europa, oudste zoon van wijlen Prof. Dr. W. G. Brill te Utrecht. Uit zijn huwelijk een tweetal dochters en drie zoons, van wie de oudste den naam van het geslacht zijner moeder voert, zich schrijvend: *Lodew. de Beveren Brill.* Willem de Bevere, hierboven vermeld, heeft geene kinderen nagelaten.

B.

---

[1]) De vier kapiteins uit Tiel, die zich te Maastricht tegenover de deze stad belegerende Franschen zoo heldhaftig gedroegen, waren Püchler, v. Bodeck, Foyert en v. der Steen (niet, v. Veen); vgl. *Navr* XXXIV, 16. Omtrent kaptn Foyert ao 1673, zie *Navr* XXVI, 315, onder beding, dat deze Joachim F., ook een zoon kan geweest zijn van, en niet éen persoon met — den gelijknamigen schepen van Tiel.

Heynen. — Wie waren de ouders van Ida Heynen, getr. te Kuilenburg 28 April 1724 met Cornelis Meurs, Heer van Kraijestein (bij Tricht in het graafschap Buren), Kapitein in het regiment van den Generaal-Majoor de Sint Amart, later Groot-Majoor te Coevorden, ged. te Heusden 7 Febr. 1683, zn. van Kapitein Willem Meurs en van Cornelia van Cuijlenburgh. Zij, Ida, stierf op het slot Kraijestein 18 Sept. 1735.

JAN V. WAGENINGEN THOE DEKAMA.

Cloeck. — Blijkens Nav. XXXIII, 336 vermeldt het Trouwboek van Wirdum, bij Appingadam het volgende: „Den 23 Maart 1761, zijnde de dag van het christelijk Paschafeest, gecopuleerd na drie achtereenvolgende zondagen, de Hoogwelgeb. Heer Wigbold Gerhard Aldringa van Wirdum, heer op Rusthoven, met de Hoogwelgeb. freule Abelina (lees: Abelia) Kloek 't zum Berenklau, te Delfzijl." Vrage: Wie waren de ouders van deze freule Kloek? Waren het wellicht „de ontfanger F. J. Cloeck van Berenklauw" en „Antoinette Cloek, geb. Werner?" (Aldus de namen van laatstgenoemde echtelieden op hunne A°. 1770 in olieverf geschilderde portretten, aanwezig in de verzameling der familie Hoeth, te Groningen.) JAN V. WAGENINGEN THOE DEKAMA.

Boey. — Cornelis Boey (Boy) trouwt Maariken Mogge te Zzee, stamt uit het geslacht Boeye (Schuurbeque),

hun zoon Mr Cornelis Boey geb. 22 Jan. 1611, ridder der orde v. St. Michiel, adv. fiscaal, later Procureur-Generaal over Holland. Zeeland en Westfriesland, vruchtbaar dichter, overl. te Den Haag, 16 Nov. 1638, huwt te Zzee 16 Nov. 1638 Anna Pietersd, v, Brandwijk v. Blokland, geb. te Dordrecht;

hun *kleinzoon* Mr Cornelis Boey overl. 23 April 1759 bijna 73 jaar oud, Secretaris der Staten van Holland en Westfriesland

huwt Angelique v. Schoonhoven, geb. . . . . . . dochter van . . . . uit dit huwelijk 1°. Mr Simon Boey bekend rechtsgeleerde,

2°. Mr Adriaan Boey geb. te . . . . . . † 1781, veertigraad v. Delft, huwt te Leiden (?) Maart 1750 Haze des Tombe.

Wie kan dit aanvullen of mij aanwijzen alwaar ik een geslachtslijst der familie Boey kan vinden?

Utrecht. J. W. DES TOMBE.

Lambertus Snoije, 11 Dec. 1640 te Utrecht overluid, qua kanunnik van St. Pieter, staat *Nav.* XLV, 442 vermeld als *hr̄ ter Borch.* Wij hebben hier te doen met Lambertus Sonoy, zoon van Jor Diderik († 1 Juni 1597), stadhouder van Prins Willem I in het *Noorderkwartier*, bij Maria v. Malsen, die zichzelf Dedryck *Snoeij* teekende, zie mijne verhandeling „De voormalige heerschap Malsen en het geslacht v. Malsen" (Leerdam, Ter Haar en Schuijt, 1894, in 4to,) bl. 58—60. Daar Jor Diderik op het slot ten Dijke in Groningerland is overleden, destijds het eigendom van zijn schoonzoon Luurt Manninga, wordt met *ter Borch* immers Burg op Texel bedoeld? Want ter Borch (Terborg) bij Doetichem, in 1741 als Burg of ter Burg bekend, met zijn toenmalig kasteel „het Hof ter Burg", behoorde destijds tot de hoogheid Wisch en aan de graven van 's-Heerenberg, zie *Navr* XXXVI, 89, 90, 198. Heb ik recht? JAC. A.

Familiën Buck en Sixti. — *Oswald Buck* huwde met Anna Marguerink waaruit o.a.:

Wouter Alardus Buck gehuwd met Magdalena Hecker (dochter van Meindert Hecker, en Elisabeth de Wilde) waaruit o.a.:

Otto Buck, gehuwd met Maria Sixti, (dochter van Bartholomeus Sixti en Anna van Beest) waaruit o.a.:

Maria Buck, geb. te?... Mei 1736, † te Utrecht 15 Sept. 1797, gehuwd met Adriaan van Romondt te Utrecht 31 Jan 1769.

Bestaan er genealogiën van deze familiën Buck en Sixti? Wáár en bij wien zijn die berustende? Gaarne wordt verlangd: aanvulling van dit genealogisch fragment, en vooral de mededeeling *wie* de *broeders* en *zusters* waren van de hierboven vermelde leden dezer familie, en met *wie* zij gehuwd waren. Behalve dit, uit 4 generatiën bestaande fragment zijn mij sinds nog voorgekomen:

1o. Henrica Buck, die omstreeks 1715 gehuwd was met Johannes

Augustus Lich, rentmeester van den prins van Nassau-Dillenburg.

2°. Magdalena Cornelia Buck, die Mr Herman Cornelis de Witt, bailluw van de Merwede, en „acht" der stad Dordrecht, huwde.

3°. Margaretha Buck, die Mr Nicolaas Kien Jr. canonik en cameraar van den Capittel van St. Jan (te Utrecht), huwde. —

De twee laatstgenoemden, die zusters waren, huwden op éénen dag te Dordrecht 7 April 1761, en schijnen uit *die* stad herkomstig te zijn geweest.

Behooren de sub 1, 2 en 3 genoemde personen tot de daarboven vermelde familie Buck en in dat geval, in welke familie-verhouding stonden zij tot elkaar?

Amsterdam. J. G. DE G. J. JR.

Voijer de Coulombières. — Carel Voijer de Coulombières, drossaard en secretaris der heerlijkheid, zevender, schout en secretaris van Boskoop in 1740, was gehuwd (vóór 1740), met Catharina Elisabeth Kievit, de éénige dochter van Dr. Balthasar Kievit, medicinae doctor te 's Gravenhage, en Sara Maria de Wilde (ex Pieter de Wilde en zijne 1e vrouw Sara van Huls). Heeft bovengenoemde Carel V. de C. kinderen nagelaten; hoe was zijn familiewapen en wat weet men van zijne voorouders en zijn geslacht?

Amsterdam. J. G. DE G. J. JR.

Bogaert. — Wie kan iets mededeelen aangaande de familie van Johanna Bogaert, geboren te Utrecht omstreeks 1680, overleden 15 Nov. 1761, na op 13 Juni 1702 gehuwd te zijn met Scipio van Riemsdijk, predikant te Bunnik. Hare moeder heette Catharina ...... en haar vader Cornelis Bogaert. Zij had eenen broeder genaamd Hiskias Bogaert, predikant te Jaarsveld en Leerdam.

Welk wapen had deze familie? V. S.

Van Vianen. — De Indische Gouverneur-Generaal Jeremias van Riemsdijk huwde 2e te Batavia op 14 Juni 1744 Cornelia Catharina van Vianen oud 15 jaar, die 19 April 1747 te Batavia overleed. Zij was dochter van Cornelius van Vianen, en had tot wapen:

in goud 3 linkerschuinbalken van azuur, beladen met 2, 3, 2 zilveren vierkante blokken (of ruiten in de richting der balken). Haar oom was Isebrandus Faber, vice-praeses van het college van weesmeesteren te Batavia. Wie was hare moeder en wie kan iets aangaande hare familie mededeelen?

Rietstap geeft eene familie Van Vianen te Utrecht tot wapen: in goud 2 dwarsbalken van keel, elk beladen met 3 zilveren ruiten naast elkaar, hetgeen dus wel eenige overeenkomst vertoont.

V. S.

Simons. — Op 9 Mei 1710 huwde te Baambrugge Catharina Adriana Simons, dochter van Izaac Simons en Adriana de Visscher, met Jacob Virulij. Waar en wanneer werd zij geboren en stierf zij? Welk was haar wapen? V. S.

Cockburn (XLVI, 58). — Het geslacht *Cockburn* van Rysland (Ryslaer, Rislaw enz. schijnt hiervan eene verbastering te zijn) en Cockburn, Graafschap Berwick, waarvan in 1628 een lid tot Baronet werd verheven voert: van zilver met een hart van keel vergezeld van drie hanen van het tweede. Helmteeken: een natuurlijke kraaiende haan. Devies: Vigilans et audax. De tegenwoordige Baronet is Sir *Edward C. Cockburn.*

Amsterdam. HENRI J. SCHARP.

Junius van Hemert. — Ten gevolge van welk huwelijk voegde het geslacht van Hemert naam en wapen van het geslacht Junius bij het zijne? J. H. J.

Wassenbergh e. a. — Everwinus Wassenbergh wordt ingeschreven als student in *Ling. et Art.* te Groningen A° 1636, 8 Oct. is *Steinfurtensis*, en *18* jaar.

1641 3 Mart. Everwinus Wassenberg, Westphalus Ledensis a. 21. Phil. Is dit de grootvader van de latere Franeker professor?

1640 Sept. 1. *Franciscus Junius. Embdanus* a(nno) *16. Phil. et Ling.* Welke Junius is dit?

1642 Apr. 27. Ludovicus Gansneb, dictus Tengnegell Transisalanus a. 19.

Reinerus Gansneb, Dictus Tengnegell Tranisalanus a. 17.

1645, Aug. 22. Joachimus / Iscaacus } Nyhoff Wijrdenses Theol.

B. H.

Van den Honert. — Kan iemand ook iets naders mededeelen omtrent de navolgende personen, en hun verband tot de bij Van Balen in zijn beschrijving van Dordrecht behandelde familie v. den Honert:

Johan v. d. Honert huwt Aaltje van der Mey (Cornelisdr ex. Maria van der Weilen)

hieruit o. a.: zoon Frederik van den Honert, geb. 1655 † 1710, huwt 1674 1o Anna Kroot, uit welk huwelijk Dirk, geb. 1675 huwt 1706 Anthonia Hartman en Anna van den Honert huwt Jan Hartman. Uit Frederik's 2e huwelijk in 1678 met Maria Brinkhuys o. a. 1o Mr Johannes v. d. Honert geb. 1680 st. 1747, huwt 1716 Catharina Mol, st. 1739;

2o Geertruid, geb. 1682, st. 1745, huwt Hendrik Brinkhuys;

3o Cornelia, geh. met Abraham de Meyer;

4o Frederik, 1696—1760, heer van Darthuyzen, drossaard der Hooge Vrije heerlijkheid v. Leersum, gehuwd te Utrecht door prof. Joan van den Honert in 1728 met Hendrika Jacoba van Romond † 1758.

OBR.

Gulden Vlies (XLV, 713). — Het werk van *d. R.* en *B.*, uitgegeven in 1843, meldt dat nog vóór 25 jaren (dus in 1818) een keten dezer orde werd teruggezonden en wel onder het koningschap van Lodewijk Napoleon (1806—1810). Hoe kan dit?

De koning van Holland was de eenige Hollander (?) die als Vliesridder genoemd wordt in de Koninklijke Almanakken van 1808 en 1809. Zie ook de Nederlandsche Heraut VI bl. 65.

's Gravenhage. A. C. SNOUCKAERT V. S.

Zegel Orleans. — Om het volle wapen van Bourbon (d'azur à 3 fleurs-de-lis d'or) bevinden zich de woorden: Aydes de la G^{te} d'Orleans. Wie mag zich van dat zegel bediend hebben?

Arnhem. J. D. WAGNER.

Devies: Unum præ cunctis fama loquetur opus. -- Dit devies trof ik aan op een boekband, onder de wapens der 7 Provinciën, die de Leeuw met den pijlbundel omringden, en, „en surtout" waren geplaatst op een anker.

Twee gekruiste scheepsroepers waren beladen met het hierboven (op een lint) vermelde devies. Wie kan die boekband hebben toebehoord, of vanwáár kan hij herkomstig zijn?

J. G. DE G. J. JR.

Wapendevies: „Reputate quæ munda". De familie, die genoemd devies voert, heeft tot wapen: in zilver een verkort kruis, waarover een rechter schuinbalk, beladen met drie lelies. Hoe is de naam dezer familie? D. G. J.

UIT DE TROUW- EN DOOPBOEKEN DER GEMEENTE WAGENINGEN.

MEDEGEDEELD DOOR

FRED. CALAND.

A. ONDERTROUWACTEN.

1737 10 Aug^s Rudolph Wilhelm van Pabst j. m. v. Cleve, $burg^r$ van Wageningen, heer van Wolfsweert, met
Jkv. Antonia Huyghens te Amsterdam.

1737 20 Oct. Thomas Mouliot j. m. van Tranbelade won. $Amst^m$, met
Judith Voorst j. d. won. hier.

1738 31 Mei Jhr. Jan Anthonie van Pabst kapitein, met
Jkv. Lidia Françoise van Lawik [1]) won. Cortenberg.
1739 23 Mei Jan Karel van Eck tot Nergena, met
Anna van den Honart.
1739 18 Juli Anthonie van Epe wed^r Johanna van Manen alhier, met
Wilhelmina van Raaij j. d. te Eede.
1742 3 Febr. Hoogwelgeb. heer Jan Reinolt, baron van Dongen, kapitein alhier, met
Hoogwelgeb. Freule Mechtelt Angena Anthonella Swartz van Autem(?).
„ 12 Oct. Wouter Francois Macquet, kapitein-luitenant, van kol. van Kinschot te Grave, wed^r van Catharina v. Erkel, met
Dirkje de Ruyter.
1744 17 Jan. Johannes Barenbrug j. m. van Zutphen, met
Cornelia Catharina van der Stroom j. d. alhier.

---

[1]) Van het geslacht van Lawick nog het volgende:
1638 3 Jan. 1e gebod groote kerk 's Gravenhage.
Jhr. Rutger van Yllem j. m. won. hier, met
Maria van Lauwijck j. d. tot Kuilenburg.
Kind:
Margaretha ged. kloosterkerk 22 Maart 1643.
1664 13 April 1e gebod groote kerk 's Gravenhage.
Jhr Ernst van Lawijck woñ Nijmegen, met
Lydia van Landschot won. hier.
1672 22 Mei 1e gebod groote kerk 's Gravenhage
Francoise Maurice Marchal j. m. pred. der Fransche gem. te 's Hertogenbosch, met Magtelina Lauwick j. d. woñ hier.
1676 9 Febr. 1e gebod groote kerk 's-Gravenhage.
Zeger van Lawick j. m. kapitein won. hier, met
Isabella Cabeljauw j. d. woñ Voorburg.
1700 17 Jan. 1e gebod groote kerk 's Gravenhage.
Johan van Lawijck, met
Anna van den Broeck, beide won. hier.
Bij den doop 1 Aug 1701 van hunne dochter Beatrix Jacoba wordt hij genoemd baljuw van Schellinkhout en Sevenhuysen.
1651 20 Juni Ged. in de kloosterkerk te 's Gravenhage.
Petrus zoon van Phil. Louwick en
van Maria Houckgeest.
1645 in Decr werd gedoopt te Hulst Frederik, zoon van George Nicolaas van Lauwick, heer tot Geldermalsen en van Machtelt van Raesveldt.

1744 1 Aug. Alexander Diederik van Spaan, met
Jhv. Elisabeth Anna Maria van Riebeeck.

„ 6 Sept. [1]) De heer Quirinus Maurits Ver Huell j. u. d. won. Zutphen, met
Christina Wijnanda Vlaming, beide won. hier.

1746 6 Maart Wilhelmus van der Sau, predikant te Gerderen, met
Anna van Schuilenburg van Wageningen.

1746 15 Oct. Isaac Cliffort j. m. van Amsterdam, met
Judith van Vliet wed. Hendrik Thesing Egbertz van Haarlem [2]).

1754 12 Jan. Jkr Pieter Adriaan van den Brande alhier, met
Jhv. Geertruida Doublet van 's Gravenhage.

1755 9 Febr. Jan Carel van Eck tot Nergena, met
Alexandrina Huguetan.
(zie huw. 1739 en Navorscher XL bl. 433).

„ 16 Mei Michiel Middelhoven j. m. met
Gerritje van Epen j. d. beide hier.

1758 27 Oct. Jean de Bouffard de Madiane, met
Antonia de Vree.

1759 6 Jan. Evert Roest j. m. alhier, met
Geertruida van de Poel van Valburg won. hier.

„ 24 Jan. Adriaan Tassijn j. m. te Leiden, met
Clasina van Staveren j. d. alhier.

„ 10 Juni Alexander Jan van Kervel won. hier, met
Henrietta Coenradina van Brienen won. Levendael onder Rhenen.

1761 21 Juli—19 Aug. Adolf Woesthoven won. Amstm met
Maria Cornelia van Imbyse van Batenburg alhier.

1763 27 Juli Petrus Abresch pred. te Hien en Dodewaard, met
Johanna Elisabeth Wicherts alhier.

1765 11 Juli Jeremias Frederik Abresch te Zwolle, met
Aletta Andrea Wicherts alhier.

1771 27 Juni Anthonie van Wijck j. m. alhier, met
Aletta van Riemsdijck j. d. tot Leeuwen.
geh. met attestatie van Leeuwen.

Onder Renkum.

1773 26 Maart Rutger Tulleken wedr Catharina Johanna Otters won. Arnhem, met
Jkv. Anna Françoise van Pabst geb. en won. Wageningen.

1775 20 Sept. Ondertr. Amstm

---

[1]) Volgens Genealogie gehuwd 9 October 1744.

[2]) Zie Maandblad van „Nederl. Leeuw" jaarg. VI bl. 69.

Jh^{r} Johan Peter Coenraad Hendrik baron v. Renesse alhier, met Jkv. Sara Cornelia Straalman tot Amsterdam.

1776 16—27Aug. Hoogwelgeb. Heer Willem baron van Ungeren Sternberg, met Hoogwelgeb. freule barones Catharina Lucia van Lijnden van Swanenburg.

1777 4 Aug.—2 Sept. Hendrik Koot predikant alhier, met Hermina Theodora van Wijk.

B. DOOPREGISTERS.

1736 21 Juli Christiaan zoon van Herman van Meurs en Johanna Claessen.
„ 11 Oct. Nicolaas „ „ Pieter de Bank en Rudolp (sic) Madona de la Roque.
„ 23 Nov. Steven „ „ Dirk van Meurs en Magtelt Aartse.
1737 6 Jan. Gerritje „ „ Antonie van Epe en Johanna van Manen.
„ 15 Mei Christiaan „ „ Marten van Meurs en Neeltje Jansen.
1738 17 Aug. Victor Jan „ „ Pr de Bank en Rudolph Maddon de la Roque.
„ 25 Sept. Christina d^{r} „ Jan van Meurs en Marie Hendriks.
„ 31 Oct. Klaasje z^{n} „ Herman van Meurs en Johanna Claassen.
„ 11 Nov. Jan Hendrik „ „ Jan Anthony van Pabst en Lidia Françoise van Lauwijck (get.) Anna van Lawijk, geb. van den Broek, vrouw van Cortenberg.
„ 14 Dec. Christyn „ „ Dirk van Meurs en Machtelt van Heusden.
1740 19 Mei Koenera d^{r} „ P. de Bank en Rudolp Madon de la Roque.
„ 19 Juni Cornelia Johanna d^{r} van Anthonie van Epe en Wilhelmina van Raay.
1741 26 Febr. Bernje z^{n} van Dirk van Meurs en Magtelt Aartse.
1742 17 Juni Joachim z^{n} van Willem Wicherts en Aletta Gerharda Heidenrijck (get.) Secretaris Joachim Wicherts.
„ 4 Nov. Willem Adriaan z^{n} van J. A. van Pabst en L. F. v. Lauwik; (get.) Douair van Lawijk geb. v. den Broek.
1743 4 April Victor Jan z^{n} van P. de Bank en Rudolph Madon de la Rocque, (get.) Cunera wed^{e} de la Rocque.
„ 26 Mei Wilh^{a} Joh^{a} d^{r} van Willem Jan Menthen en Albertina Huyghens.
1744 17 Novr Anna Françoise d^{r} van J. A. van Pabst en L. F. v. Lauwick.
1745 30 Mei Abraham, z^{n} van Pieter den Breuil en Magdalena de la Balle.
„ 2 Dec. Debora, d^{r} van P. de Bank en Roedolf Madon de la Rocque, (get.) Debora van der Hart.
1746 16 Jan. Gerhardus Hendrikus z^{n} van Joh^{s} v. Schuylenborg en Jacomina Hubertse van Ommeren.
„ 6 Novr Ernstina d^{r} van J. A. van Pabst en L. F. van Lauwik.

1748	18 Febr.	Charlotta Louisa, dr van Ruleman Ferdinand graaf van Byland en Anna Cornelia barones van Friesheim. (get.) Lodewijk, graaf van Bilant, barones van der Hel, geb. van (von) Heyden, gerepres. door barones Henriette Wilhelmina van Friesheim.
„	25 Aug.	Judith dr van J. v. Schuylenborg en J. H. van Ommeren.
1749	17 April	Frederik Sigismund zn van R. F. graaf v. Byland en A. C. bares van Friesheim. (get.) Frederik, graaf van Bilant, Bertram Sigismundus Philippus Albert, graaf van Gronsvelt Heyenbruck.
1750	17 Febr.	Adel (sic.) zn van P. de Bank en R. Madon de la Rocque.
„	14 Mei	Karel Godfried Alexander zn van R. F. graaf van Bylant en A. C. bars van Friesheim. (Get.) Karel Frederik graaf van Wardensleben. Hendrik Pieter Godfried van Hekkee(?). Alexandrina van Eck geb. Hugetan.
1751	29 Aug.	Godfried Christiaan Ferdinand zn van R. F. graaf v. Bylant en A. C. bares v. Freisheim. (Get.) Johan Frederik Godfried graaf van Bilant, Johan Frederik Godfried baron van Friesheim, vrouwe Christina Charlotta Maria van Schmissing(?) geb. gravin van Bilant.
1752	21 Sept.	Elisabeth Anna dr. van P. de Bank en R. M. de la Rocque.
1753	12 Aug.	Anna Wilhelmina dr van R. F. graaf v. Byland en A. C. bars van Friesheim. (Get.) Gijsbert Carel graaf van Hogendorp, Cornelia Jeannette gravin van Hogendorp geb. van Hoey in naam van Pieter Coenraad, baron van Leyden en vrouw Anna Wilhelmina barones van Leyden, geb. van Hoey.
1754	29 Jan.	Jacoba Woutera dr van J. v. Schuilenborg en J. H. van Ommeren.
„	19 Dec.	Roedolph zn van P. de Bank en R. Madon de la Rocque.
1755	11 Mei	Andries zn van Andries Hardsinck en Johanna Cornelia de Bas (get.) Jan Jacob Hardsinck en Sophia Balde geb. de Bas.
„	22 Juni	Louisa Maria dr van R. F. graaf van Byland en A. C. bars v. Friesheim (get.) Ludwich Harmen graaf van Gronsveld Diepenbroek, Maria gravin van Gr. D geb. van de Velde.
„	14 Sept.	Louise Carolina dr. van Jan Louis van Alderwerelt, vrijheer van Heenvliet en Susanna Maria Houtuyn.
„	23 Oct.	Janna dr. van J. v. Schuylenborg en J. H. v. Ommeren.
1760	4 Sept.	Adrianus Gijsbertus zn van Alexander Jan van Kervel en Henriette Coenradina van Brienen.
1761	16 April	Huiberta Martina dr van Reinier van Schuylenburgh en Grada van Voorst.
„	20 Aug.	Johan Hendrik zn van A. J. v. Kervel en H. C. v. Brienen.

1762 9 Sept. Johannes zn van idem
1764 23 April Aletta Margaretha dr van idem
1766 18 Mei Alexandrina Hennetta Anna dr v. idem ; (get.) A. H. v. Kervel
1767 9 Aug. Dirk Willem Hendrik zn van idem (get.) burg. D. v. Brienen en W. A. van Ossenberg.
1765 31 Maart Wilhelmina Hendrika dr. van Adolf Woesthoven en Maria Cornelia van Imbise van Batenburg (get.) Willem Hendrik v. Imb. v. B.
1772 8 Maart Elizabeth Augusta dr van Paul Theodoor Brunet de Rochebrune en Catharina Maria Rosenboom.
1773 28 Febr. Henrietta Brigitta Catharina dr van idem (get.) Frederik Rosenboom commissaris van hun Ed. Mog. te Tessel.
1776 21 April Catharina Maria dr. van idem
1774 3 Maart Hester dr van Antonie van Wijk en Aletta van Riemsdijk (get.) Gerrit en Maria van Riemsdijk.
1776 9 Mei Catharina dr van idem

's-Gravenhage.

GESLACHT VAN BEAUMONT.

MEDEGEDEELD DOOR

FRED. CALAND.

In de „Bibliotheek van Nederl. dichters, bijdrage tot de kennis van de XVIIe eeuw," verzameld door J. Tideman, komen, deel I, de gedichten voor van Simon van Beaumont met eene inleiding en vele aanteekeningen, terwijl het werk besluit met een stamtafel van het geslacht van Beaumont, zoo als zij voorkomt, meen ik, in de beschrijving der stad Dordrecht door Balen.

Eenige aanteekeningen verzameld hebbende over die oude belangrijke Dordsche familie uit de trouw- en doopregisters der gemeenten 's Gravenhage, Delft, enz. en bij vergelijking gezien hebbende, dat veel daarin voorkomende personen niet genoemd worden in de stamtafel, die daardoor blijkt nog niet volledig afgewerkt te zijn, meende ik die aanteekeningen, zoo nuttig voor

den toekomstigen vervaardiger eener gewenschte meer volledige genealogie dan we tot nu bezitten, niet te moeten achterhouden en vraag dus daarvoor een plaatsje in den Navorscher.

ONDERTROUWD EN GEHUWD.

A. 's-GRAVENHAGE.

1601 11 Mei. Met attestatie van Middelburg Mr Simon van B. Herbertsz. advokaat met Arnoudina Jans (van Rosenburg) van Middelburg.

1615 26 Juli Samuel le Sfaer capit-appointé wedr te Delft met Barbera B. j. d. won. hier.

1631 25 Mei geh. 24 Juni Dordt. Ernest Jansz. van Wouw (apotheker) won. hier met Lysbeth Jansdr. v. B. won. Dordt.

1631 19 Oct. 2. Nov. Arnoud v. B. raad en rekenmr van Z. Exc. en Johanna Lindeman won. Amsterdam.

1633 20 Maart. Mr Herbert v. B. advocaat j. m. won. hier met Elisabeth de Jonge j. d. won. Zierikzee — daar geh. 15 April.

1633 20 Nov. Mr Pieter van Roosbeeck wedr won. Middelburg, advocaat met Jkv Cornelia van B. j. d. won. hier.

1634 31 Dec. 1635 17 Jan. Arnout van B. ord. raad en rekenmr. van Z. Exc. met Johanna van Goch. (Hij was wedr van Johanna Lindemans).

1636 31 Aug.—22 Sept. Pieter v. B. luitenant van kap. Govert v. Beaumont j. m. v. Dordt met Suavia van Vlooswijck j. d. won. hier.

1636 12 Oct. Mr Simon v. B. raadpensionaris van Rottm wedr met Catharina Brand wed. Johan Tuyning raad en secretaris van Z. Exc.

1636 12—26 Oct. Govert van B. kapitein, wedr te Dordt met Anna van Vlooswijck van Westerwijk j. d. won. hier. (Hij was Wedr van Magdalena v. der Horst, zij zuster van Suarria evengemeld).

1637 12 April. Johan van B. kapitein met Maria de Wit.

1646 6 Mei. Jacques Martini wedr won. Voorburg met Adriana v. B. laatst wede van Adriaan van der Meulen won. hier. (Martini was Commissaris der artillerie der Ver. Nederl. en wedr van Philopota van Sypesteyn, met wie hij 10 Juli 1622 gehuwd was.)

1654 8—22 Febr. Cornelis van Sypestein wedr. won. huize Hillegont (Hillegom) met Adriana v. B., laatst wede Jacob Martini won. hier.

1654 27 Sept.—14 Oct. Mr. Roeland Schouw won. Dordt met Arnoudina van B. won. hier.

1657 2—20 Juni. Andries van Commersteyn j. m. won. Brielle met Geertruida van B. j. d. won. hier.

1657 4—17 Nov. Mr. Paulus Briell, baljuw en opperdijkgraaf van Brielle en land van Voorne met Elisabeth van B. won. hier.

1661 11 Sept. Mr Govert van Slingelandt pensionaris van Dordt wedr met Arnoudina van B. wed. Mr. Roeland Schouw.

1663 6 Mei. Johannes Thielenius wedr, predikant te Goes met Arnoldina v. B. won. hier. (Hij was wedr van Susanna v. Baerle, begr. Goes 1661).

1663 8 Juli. Jacob van Zuylen van Nyevelt richter en dijkgraaf van Linge met Johanna van B. won. hier.

1663 19 Aug. Mr. François van B., advocaat voor Hof van Holland j. m. van Dordt won. hier met Anna Beatrix van Lensinch (of Lensnich) j. d. van Ravestein won. 's-Hertogenbosch.

1663 2 Sept. Rochus Kijn (Kien) met Maria v. B. beide won. hier.

(Hij was zoon van Nicolaas en C. v. den Honaert en zij dr van Arnout.)

1665 21 Juni. Nicolaas van Couwenhoven pensionaris van Brielle met Johanna v. B., won. hier.

1666 30 Mei. Ary van der Poll j. m. met Maria Ariens van B., wed. Coert Aartsz van Clahout, beide won. hier.

1667 23 Jan. Mr. Simon van B. met Cornelia van Stryen, beide won. hier.

1667 14 Aug. Mr. Johan de Witt oud-raad van Dordt met Catharina v. B. beide geb. Dordt.

1673 12 Maart. Johan van B. junior won. Amstm met Magdalena ten Hove won. hier.

1673 24 Dec. Govert v. B. met Maria Cecilia Metsers, beide won. hier.

1674 11 Maart. Andries v. B. houtvester van 't graafschap Linge met Johanna Maria van Beaumont, beide won. hier.

1677 31 Jan.—14 Febr. François van B. kapitein der gardes en Catharina van Beaumont beide won. hier.

1679 14 Mei. Willem van Soutelande met Catharina van B. wede van François van Beaumont.

1686 3 Febr. Jan de Mey, Heer van Oost Ysselmonde, raad en vroedschap van Rotterdam met Cornelia Johanna van B. won. hier.

1696 5 Aug. Philips la Rivière wedr met Jacoba v. B. j. d. beide won. hier.

1698 7 Sept. Johannes Pietersse van B. j. m. met Jannetje de Pla j. d. beide geb. en won. hier.

1699 3 Mei. Mr. Simon van B. secretaris van de Staten van Holland en W Friesland wedr won. hier met Catharina Bastingius won. Bergen op Zoom.

1701 18 Dec.—1702 13 Jan. Andries François v. B. j. m. geb. Breda met Elisabeth Zijdhoff j. d. geb. hier.

(Zij was dr. van Lambert en Agatha Buys, en staat in geene fam.-betrekking tot de fam. Sijthoff, thans in Leiden (nu ook te 's-Gravenhage) gevestigd).

1702 6 Aug. Mr. Philips Quiryn v. B. woñ hier met Elisabeth van Strijen won Haarlem.

1708 11 Maart. Pieter Cloeck met Isabella van B.

1709 14 April. Mr. Jacob Pesters met Catharina van B., beide won. hier.

1717 24 Juni. François de B. geb. Luik met Anna Terlong j. d. geb. hier, beide won. hier.

1722 10 Mei. Wynand v. der Veth wed^r met Maria B. j. d. geb. Rijswijk beide won. hier.

1722 1 Nov. Johan Frederik van Friesheim met Arnoudina Cornelia van B.

1726 7 April. Diederik Chattelaer j. m. geb. in Koerland met Elisabeth Sijthoff wed^e François v. Beaumont beide won. hier.

1733 12 April. Quirijn van B. met Christina Antonia van Goens.

1746 24 April. Joan Dirk B. j. m. geb. hier met Geertruida Groothuys j. d. geb. te Heerden, beide won. hier, vroeger te Amsterdam.

1749 16 Maart. Mr. Cornelis Johannes van B. met Esther van Bijnckershoeck, begr. Haag gr. k. 29 Dec. 1761.

1753 24 Juni. Michiel van der Lee j. m. met Johanna B. j. d. geb. en won. hier.

B. Delft.

1586 8 Mei. Joris Pietersz. v. B. met Clementia Adamsdr.

1586 19 Dec. 1587 4 Jan. Jan Jacobsz. j. g. woñ Korenmarkt in het wapen van Dantzig met Anna Govaerts van B. j. d. woñ bij de Schiedamsche poort (Hij was Jan Jacobsz. van Lodensteyn).

1590 13 Mei. Pieter Antonisz. vañ (den) Heuvel j. g. van Rottm met Sara Govaerts van B. j. d. woñ in de brouwery de Sterre.

1593 4—19 Septr Gerrit Vranck (van) Leeuwen wedr by bagijnhof met Marytje Pieters van B. j. d. woñ Korenmarkt.

1594 15 Jan. Pieter Pietersz. van B. de jonge j. g. met Tryntje Simonsdr. j. d.

1615 8 Febr. Pieter Jorisz. van B. j. g. met Margaretha Wouters j. d.

1620 17 Oct. Simon van B. Govertsz. j. g. van Dordt met Hester Jansdr van Dijck j. d.

1621 4 Juli. Matthys van Wijlich wedr won. Rottm met Hester Pietersd. v. B wed. Jan Jansz. woñ Vlamingstraat.

1626 25 Juli. Isaäk Abramsz. van Sybergen wedr met Hester Pietersdr. van B. wed. Matthys van Wijlich.

Begr. 1765 22 Maart. Mr. Quirijn van B., raad v. Delft, oud 61 jaar.

C. Dordrecht.

1601 12 Mei Mr. Simon van B. Herbertsz., advocaat met Arnoudina Jans van Middelburg, attestatie naar Middelburg.

E. Bergen op Zoom.

1698 18 Oct. Jeremias Bastingius j. m. van B. o. Z. met Johanna Isabella van Beaumont j. d. van 's-Gravenhage, woñ hier.

1717 29 Oct. Martial de Parenteau de Ste Maison j. m. uit Picardie luitenant te paard met Francoise Catharina v. B. j. d. uit 's-Gravenhage.

DOOPACTEN.

A. 's Gravenhage — groote kerk.

1635 23 Sept.	Arnoudina	Arnout van Beaumont
1637 11 Jan.	Johannes	idem (get.) Johs v. Goch, Andries du Fresne, mr. P. v. Roosenbeek, Catha Brand, Arnoudina v. B.
1638 14 Sept.	Simon	idem
1639 16 Nov.	Johannes	idem
1640 29 Febr.	Emmerentia	Johannes v. B. en Maria de Witt (get.) Jacob v. Aerssen.
„ 5 Oct.	Simon	Herbert v. B. en Elizab. de Jonge.
1640 25 Dec.	Maria	Arnout v. B. en Joha v. Goch (get.) Heer Cassiopijn.
1642 27 Aug.	Johanna	idem (get.) Corna v. B.
1643 1 Novr	Andries	idem (get.) Andries du Fresne en Eliz. Porrenaer.
1644 26 Oct.	Johannes	idem
1645 7 Juni	Jacob	Adriaan v. B. kapn en Johanna v. der Meulen (get.) Adriana van B.
1646 24 Jan.	Arnout	Arnout v. B. en Johanna v. Goch.
1647 27 Aug.	Herbert	idem (get. Anna v. B.
„ 30 Oct.	Paulus	Adriaan v. B. en Joha v. d. Meulen.
„ 3 Nov.	Magdalena	Herbert v. B. Secretaris en Eliz. de Jonge.
1649 24 Febr.	Arnout	Arnout v. B. en Joha v. Goch.
1650 9 Juli	Godefridus	Adriaan v. B. en Joha v. d. Meulen.
„ 16 Oct.	Arnout	Arnout v. B., raadsheer en Joha v. Goch.
1653 16 Febr.	Catharina	idem (get.) P. Sels, Catha Brants.
1654 21 Oct.	Cornelia	idem (get.) Antie en Corna v. B.
1656 22 Nov.	Joha Maria	Johannes v. B. en Maria de Witte.
1665 11 Oct.	Govert	Govert v. B.

1669	16 Jan.	Cornelis	Govert v. B. en Maria.
1672	10 Febr.	Bartholdus Adrianus	idem idem
1675	20 Febr.	Arnoudina Maria	Andries v. B., houtvester van 't graafschap Lingen en Johanna Maria v. Beaumont.
„	27 Febr.	Simon	Simon v. B. en Cornelia v. Stryen.
1709	6 Nov.	Jan	Jacobus Pesters en Catharina v. B. (get.) Simon v. B. en Maria Pesters geb. Ghijsen.

KLOOSTERKERK.

1638	20 Aug.	Simon	kapitein v. B. (Johan en M. de Witt).
1639	18 Febr.	Tielman	Ernestus v. Wouw en Eliz. v. B.
1642	2 Febr.	Cornelia	Mr. Herbert v. B. en Eliz. de Jonge (get.) Joh^{a} v. B. vr. van Michiel van Feltrum.
1645	19 Mei	Magdalena	idem
1649	28 Nov.	Herbertina Corn^{a}	idem
1653	4 Juli	Johan	idem
1665	20 Febr.	Godfried Johan	Mr Gerrit (Govert) van Slingeland en Arnoudina v. B. (get.) Joh^{s} v. B. luit.-kol., kommandeur v. Brielle.
1667	6 April	Geertr^{a} Herbertina	idem
„	„ Dec.	Catharina	Simon v. B. en Cornelia v. Stryen (get.) Eliz. de Jonge vr. v. Herbert v. B.
1669	22 April	Isabella	Simon v. B. en Cornelia v. Stryen (get.) Anna Fonteyn wed. Q. v. Stryen.
1670	23 Maart	Geertruida Herbertina	Mr Govert v. Slingeland en Arnoudina v. B.
1671	30 Jan.	Herbert	Simon van B. en Corn^{a} v. Stryen.
„	21 Juni	Elisabeth	Mr. Govert v. Slingeland en Arnoudina v. B.
1672	23 April	Adriaan	Simon v. B. en Cornelia v. Stryen, (get.) Johanna v. B. wed. Nic. v. Couwenhoven.
1679	16 April	Simon	idem
1684	16 Juli	Arnoudina Corn^{a}	idem
1685	17 Aug.	Herbertina	Willem v. Soutelande en Catharina v. B.

NIEUWEKERK.

1658	19 Febr.	Elisabeth	Andries Commerstein en Geertr^{a} v. B.
1670	16 Nov.	Elisabeth	Govert v. B. en Maria Cecilia Metsers.
1675	14 Juli	Floris Jacob	idem (get.) Floris Jacob v. Nassau.
1753	4 Febr.	Sara Cornelia	Mr. Cornelis Joan van B en Esther van Bijnckershoek (get.) Jkv. Sara v. Bijnckershoek.

B. Dordrecht.

1582	20 Dec.	Jacob	Cornelis Maartensz. v. B. en Aelcken Aertsen.
1587	13 Jan.	Govert	Jan Govertsz. v. B. en Janneke Antdr
1587	eind	Maricke	idem van Gammere.
1587	eind	Janneke	idem
1582	9 Sept.	Herbert	Cornelis Jz. v. B. en Janneke Gijsbrechts dr.
1583	27 Juni	Willem	Adriaan van B. en Aelken van Beveren.
1587			Willem v. B. komt als doopgetuige voor.
1589	11 Nov.	Cornelia	Jan Govertsz. v. B.
1641	Febr.	Cornelis Terestein	Alewijn van Halewijn en N. v. B.
1645	4 Jan.	Arnoudina	idem
1642	13 Sept.	Johannes	Rochus van B. en Adriana Jans van
1645	14 April	Cornelia	idem Stammen.
1646	26 Dec.	Gijsbert	idem
1652	20 Jan.	Janneke	idem

C. Delft.

1723	17 Jan.	Simon	Willem Karel Bogaert en Cornelia v. B. (get.) Simon van Beaumont.
1724	30 Jan.	Barta	Willem Karel Bogaert en Cornelia v. B. (get.) Quiryn van Beaumont en Barta Joh^a^ van Dam.
1725	15 Oct.	Franç^e^ Cath^a^	Willem Karel Bogaert en Cornelia v. B. (get.) Catharina v. Beaumont.
1727	14 Juli	Nicolaas	idem

D. Arnemuiden.

1618	4 April	Johannes	Adriaan van B. (get.) P. Fannius, jufvr. Pit vr. van .... Schaep, raadsheer te Middelburg.
1620	14 Oct.	Josina	idem
1622	28 Dec.	Johannes	idem

E. Hulst.

1630	13 Maart	Anna	François de Beaumont en Anna Haudayn.
1631	19 Nov.	Isabella	idem
1671	27 Maart	Esther	Govert v. B. en Helena Wienters.
1685	25 Dec.	Als getuige komt voor Maria v. B. vrouw van Godfried v. Wessem de St. Amant.	

F. Bergen op Zoom.

1629	28 Jan.	Johannes	Kapitein Adriaan v. B.
1630	2 Maart	Petronella	idem
1641	18 Aug.	Geertruida Marg^a	Adriaan v. B. en Joh^a v. d. Meulen (get.) Pieter v. B. en Adriaan v. d Meulen.
1701	3 Juli	Arnoudina	Jeremias Bastingius, Secretaris v. B. op Z. en Joh^a Isab^a v. B. (get.) Arnoudina v. B. wed. Jac^s Cuyck v. Meteren.
1706	29 Aug.	Marcelina	Justus Pascasius van Stapele rentmr. en griffier en Arnoudina Maria v. B. (get.) Joh. v. B. houtvester en houtrichter van 't graafschap Linge.
1707	29 Nov.	Maria Isabella	idem
1709	?	Marcellus Petrus	idem (get.) Prof. Petrus Toullieu tot Lingen en Charlotta Johanna van Stapele.
1710	2 Maart	Pascina Eleonora	J. P. v. Stapele en A. M. v. B. (get.) Anna Eleonora de Famars vrouw van Joh^s v. B.
1711	5 Aug.	Andries Godefridus	idem
1712	1 Juli	Maria Marcelina	idem
1713	5 Juli	Arnoudina Jacoba	idem
1715	17 April	Jeremias Bernardus	idem

G. Brielle.

1632 30 Mei. Willem Dirksz. v. B., soldaat onder Treslong met Mayke Jans j. d. v. Nymegen won. hier in 't noordeinde.

's-Gravenhage.

LOSSE AANTEKENINGEN UIT HET HARLINGER ARCHIEF.

---

1. Tijerck Hiddes van Sexbierum eñ Hanneke Atse D^r van Harlingen geproclameert den 18 eñ 25 Juny en den 2 Julȳ, 1648.

Hierbij staat niet, zoals veelal: „eñ doen getroudt". Volgens 't uitstekende stuk friese zeegeschiedenis van Haaksma, Vrije Fries XVIII, 1893, 381, zou hij in Seksbierum 'getroudt' wezen.

Hij schijnt zich al heel gauw na zijn trouwen in Harlingen neergezet te hebben, blijkens de doop van zijn oudste zoon *Hijdde*. (Zie 3.)

---

2. Hij komt voor in de „Ordre onder de Vroedschaps perzoonen int zitten en boontrekken"

Den 3e September en 24 Dec. 1661; 7 Jan., 7 Apr., 16 Aug., 13 Sept. en 24 Dec. 1662; 1 Jan., 29 Juli, 23 Aug. 1663; 7 Jan. 1664.

Zie van de Harlinger Index Fol. 103 achteraan. Toen was ie dus in de stad. Vgl. Haagsma, a. w. blz. 387.

---

3. Tijerck Hiddes Dv
Nanneke Atses dm
Hijdde
[Gedoopt 12 Augustus 1649.]

Tiert (!) Hiddes de vader
Nanne hartstes (!) de moeder
Antie gedopt
[Den 13 Nouember 1653.]

Tijerck Hijddes De vader
Nanneke Atses De moeder
Hidde gedoopt

. . . .

. . . . .

Dese beyde in d'wester kercke den 29 Julius 1655.

De eerste 'Hijdde' is dus overleden, en ook deze is gestorven, want in 1657 wordt weer 'n Hidde gedoopt; zie Haaksma, op de a. pl. blz. 618.

Deze Trouw- en Doopboeken zijn afschriften van de kladboeken [1],

[1]) In 1629 staat aangetekend:
De kinderen die gedoopt syn tusschen den 9 November 1628 en den 16

zo kan de naam verschreven zijn. Uit alles, vooral uit de naam *Antie* blijkt dat dit en dochter van Tjierk en Anneke is geweest. Antie [1]) heette Anne's moeder.

---

4. Atse Harmens van Boolswert [2]) en Antie Beerns van Harlingen syn vercondigt als voren
[d. i. 27 Jan. en 2, — en 10 Februarij, 1627]

Atse Harmens
Antie Beerns
'tkijnt Nan gedoopt
13 Martij 1628.

---

5. Beern Hiddes van Sesbierum eñ ittie Jans van Harlingen geproclamert als bouen
[d. i. 27 December 1657 en den 3 en 10 Janūrij (!) 1658 getrout.

Hij woonde te Harlingen?

Beern Hiddes De Vries Ordenares Capeteyn [3]) van de E.' M.' Hr: Raden ter Admeraleteyt in Fryeslandt ende Eelckjen Sijerdts vander Leij tot Lijouwarden geproclamerdt den 10 = 17 = 24 Februarij eñ doen getroudt
[1667]

Baernt Hijddes De Vrjes Oerdenaris Capetein van de Ed. mogende Heern Raden ter Admeraleteit tot Harlinge en Anne Jentma van bolswart (geproclamert den 2 || 9 || ende den 16 Jullj getrout [1671]

Volgens de kohieren van goedtschattinge van 1672 woont hij

April(li?.) 1629 die namen derselven syn met het kladboeck weggecomen inde kosterije.

1) Vgl. Haagsma, 518. 2) Vgl. Haagsma, blz. 539 noot.

3) Vgl. de Jonge I, 680; Haagsma, blz. 388, noot.

achter aan in het 8e kwartier, nu wijk H., bestaat zijn gezin uit 5 personen, en bezit

De Captn Beern Hiddes de Vries *f* 20000.— en is Curator over de kinderen van w: de Lt admirl de Vries, (die *f* 40000 bezitten.)

Dit blijft zo tot 1678. Dan ontbreken de kohieren tot 1689.

In 't kohier van dat jaar staat:

Cap̄ Beern Hiddes de Vryes (er voor maar doorgekrast *Ter See;* er achter met latere hand *wed. en dochter;* er naast: geaccepteert.) . . . . . . *f* 12000.

In 't kohier van 1690 tot '93 komt voor

Cap̄ Beern Hiddes de Vryes wed en dochter *f* 12000 [er voor staat: geaccepteert.]

In dat van 1694 evenwel

Capt̄ Beern Hiddes wed. *f* 12000.

En in 't volgende jaar wordt vermeld

Capitain Barent Hiddes weduwe gestaan hebbende op 12000 £ is daer van 2000 £ gekomen aan van Engelen tot franequer 1000 £ aen Willem Sioerdts tot Sexbierum en 1000 £ opJetske Jans (: die vermits daer mede haer schulden heeft betaelt en inpotent is, hier na op een Hr̄ weex is gestelt)

Ergo moet voor de ver(*screuen?*) hier komen
8000 : 0 : 0.

En op die som wordt ze voortaan aangeslagen, altans tot 1700.

---

6. Cap̄ Tierck de Vries, woont in 't 6e kwartier, en bezit *f* 18000. Kohier 1689.

Capt de Vriese wede *f* 18000. Kohier 1690.

Capt Tjerk de Vries wed. 18000. Koh. 1691, tot 1700 altans.

---

7. Hidde Tjercks de Vries, woont in 't 4e kwartier, en bezit van 1689 tot 1693 : *f* 10000.—

In 1693: Hidde de Vries *ver*claert onder Ede niet meer — *f* 8000.

Hidde de Vries *f* 8000 [er voor met latere hand:] vermindert onder Ede op *f* 7000: — Kohier 1694.

Hidde de Vries heeft onder eede verclaert niet meer te hebben als *f* 7000 : 0 : 0: — Kohier 1695.

Evenzo heeft hij in 1696 : *f* 7000.

Hidde de Vries wede *f* 7000: — Kohier 1697, tot 1699 altans.

---

8. De vrouw van Gysbert Japiks heette *Syke Salves:* volgens Halbertsma, Hulde II, 294, 'en dochter van *Salves Claeses* en *Aeltje Lenaerts.*

Van de Salves'en komen in de Harlinger trouw- en doopboeken voor

Mr Saluis Jans
. . ? . . . . Jouckes
27 Aug. Joucke [1613]

Mr Saluis Jans en Aeltie Jouckes
17 Nouember 1614 Joucke

Mr Saluis Curgijn binnen Harlingen *ende* Antie Jans v*an* Leeuwarden haer geboden zyn gegaen d*en* 26 Martij e*nde* 2 Aprill e*nde* den 9 Aprill getrout [1615]

Mr Saluis de vā
Antie Jans d moeder
Jan
11 Jullijns 1616

Mr Saluis Jans de vā
Antie Jans de moed
'tkijnt Dirck
18 Nou. 1619

Mr Saluis
Antie Jans d moeder
'tkijnt Antie gedoopt
16 Sept. 1621.

Mr Saluis Jansz stadts Curchijn binnen Harlingen ende

Jetske Himkes van de Jouer syn vercondigt den 14—21 *ende* 28 Martij *ende* getrout [1624]

Symen Salves *ende* Lijsbet Gerrijts beide van Harlingen haer geboden zyn *ver*condicht als voor*en* [d. i. 20 febrē *ende* 6 Marty *ende* 13 Marty getrout, 1614]

Jan Salves van Amsterdam ende en (!) Auck Buues van Harlingen haere geboden syn gegaen als voren [d. i. 11, 18, 25 Janneriarij (!) 1635]

Pouuel (?) Saluis van Harlingen ende Idtke Tuenis van Cadtwijck haer geboden sijn gegaen den 29 9bris den 16 ende den 13 desembris 1635.

Jan Salues en Wypk Clases beyde van Harlingen geproclamert en getrout als bouen [d. i: 2″ 9 en 16 Nouember 1656.]

Salues Jan ende Eltien Harmens beyde van Harlingen benne geproclamert den 3 ende 10 ende 20 feberwarj getrout [1684]

In 1672 bestaat 'et huisgezin van 'en Jan Salvis uit 5 personen, maar hij betaalt ‚nihil'; dat van „Ritse Salves, een bootsman", uit 3.

Maar Marten Salves bezit *f* 2500 en in 1678: 2000. Hij woont sedert 1675 in 't twede kwartier.

„Meye Salues Schuytvoerder" heeft in 1689 *f* 500.—

[Kohieren van die jaren]

---

9. Claes Auckes Mr Chijrurgyn *ende* Tialcke Buwes [1]) Gabbema beijde van Harlingen geproclamert den 5// 12 *ende* 19 februarij *ende* doen getroudt [1660]

Horen deze in de famielie *Simon Abbes Gabbema?* Evenals de volgende

Obbe Abbes } Gabbe
Marij Beerns } 3 Diszember 1613

[Harlinger doopboek.]

---

[1]) Vgl. Haagsma, blz. 397 noot.

10. Van Starter weet men weinig wat zijn laatste levensjaren betreft. Niet zonder belang is daarom deze aantekening uit 'et Harlinger doopboek:

Jan Starter en syn vrou tkynt
Lysbet gedoopt den 7 Januarij
1625.

---

11. Gellius Boetij. Dienaer de (!) Godlicken woorts tot Wirdum ende Hendrickien.. Foppe Dr tot Harlingen, geproclameert den 31 Maij den 7 en 14 Juny ende doen getrout.

[1646]

12. Dr Theodorus Paludanus dienaer des H Euangeliums alhijer tot Harlingen en Petronella Valerij van Leeuwarden geproclameert 2, 9, 16 Aug., en doen getroudt

[1668]

13. Doctor Geradus Baardt Ordenari Medicus der steede Leeuwarden ende schriewer vande Compangie des Hopans (!) Jan Moore ende lucia Ostervelt van Leeuwarden syn geproclameert den 13: 20: 27: april. In onse kercken geprolameert.

[1651]

14. Van Hero Galama — die omstreeks 1657 'en jong mens zou wezen, heb ik niet anders kunnen vinden als dit:

In de Cohieren van de goedschattinghe der gemeente Harlingen (1672—1679) komt hij voor als de bezitter van *f* 1000, die 4 à 5 stuiver daarvan betaalt; hij woont in het 7e kwartier — nu Wijk G.

In 1672 bestaat zijn gezin uit twee personen, waarvan hij als 't hoofd optreedt: hij schijnt dus gehuwd.

Maar in 't Trouwboek vond ik hem niet; evenmin kinderen van 'em in de Doopboeken.

In de Cohieren van 1689 [1]) komt hij, maar evenmin z'n weduwe voor. Hij sterft vóór 1684. Toen vindt men in Jeroense, Koddige Opschriften, III blz. 179 't volgende

Op 't Graf van Hero Galama te Harlingen, voor de Toren.

---

[1]) De Cohieren van 1679 tot 1689 ontbreken.

De Drukker Galama tot rust koos deese Ste
Hy minde Vryheid, Kunst, Geregtigheid en Vrê.

Deze grafsteen — zie Halbertsma Hulde II, 383, — schijnt niet (meer?) bekend.

Misschien is dit famielie van hem:

Duco [1]) Galema, backer, bezit *f* 1000: Coh. 1672, vv.

En 'en „Ayse arriens" is in 1690 volgens 't kohier: „Curator over Duco Galema kinderen; die bezitten *f* 600.

Tryntie Galama Jonghst weduw van *sinjeur* [2]) Ygo van Galama burgerse binnen Harlingen ende herbergierse Int Hoff van Frieslant 1686.

Deze (?) Tryntie Galama betaalt in 1697: st. 5/4; — in 1698: 2 — 4; — in 1699: 1 — 6. [Cohieren van die jaren.]

Heere Ieges e*nde* Trintie Jans beide van Harlingen Geproclamert den 30 Nouember en den 14 December, getrout
[1651]

Heere Yges } 't kynt Jan
Tryntie Jans } 1656, II, 17
Heere Yges } 't kynt Stoffel
Tryn Jans } 1657, IX, 27.
Heere Yeges } 't kynt Yege
Tryntie Hanses } Westerkerk, 1666, 30 Dec.?

Noch 'en ander, of dezelfde? is Heere ijges en Hyelck Gerbens beyde tot Harlingen geproclamert als boouen [d. i, 1 en 8 en 15 April] en den 21 dito getrout [1683.]

't Gezin van Heere Iges bestaat in 1672 uit 4 personen; hij betaalt niets; hoort dus tot de mindergegoeden. [Cohier 1672.]

En in 1690 hoort 'en Heere Yges onder die lui, „die niets con*n*en contribueren e*nde* diensvolgens pro Deo versoecken vrij te zijn."

Heere, maar ook *Yge* komt meer voor in de familie Galema.

Straatnaam. In Harlingen heet 'en steeg, gewoonweg: Lantfesteech; offiesjeel: Lambert Warnersteeg.

[1]) Kohier 1675 : Doecke Pyters Galema.

[2]) sr ? = Saliger? of Sinjeur?

En in 1672 trouwen:

Lammert Warners en
Aske Dirksz

Geproclameert 8/13/20 October en getrout 18 Des. B. H.

Cornets de Groot (XLIII, 533, 594). — Het stuk van den heer Mr A. A. H. B. te Utrecht (Nav. XLIII, bl. 594) hoe belangrijk ook, heeft mij niet van zienswijze kunnen doen veranderen [1]). Even als de heer v. R. v. d. K. (Nav. XLIII, bl. 533), houd ik de afstamming van de Delftsche fam. Cornets uit het geslacht der baronnen de Baux voor eene onhoudbare sage, als daar althans geen ander bewijs voor bestaat, dan dat de fam. *de Groot* in haar wapen daarom een zespuntige ster voert.

In het aanhangsel van de „Beschrijving van Delft" aangehaald door v. R. v. d. K., zegt de schrijver, Mr Dirck van Bleyswijck Evertsz. „Het huis hedendaegs door de wandeling genoemt 't Crayenest, gelegen . . . . . is mij mede verseeckerender wijze geseght een stam-huys geweest te zijn ende voor desen den naem van Crayenburgh gevoert te hebben, zijnde het wapen van Crayenburgh drie bollen gestelt als een bande, met drie gouden vogelen, een boven in den rechter-hoeck, en twee onder den slinckerhoeck op een zwart schilt." — Hierin wordt van geene ster gesproken, doch hij heeft het ook maar van hooren zeggen.

In het werkje „Hugo de Groot en zijn geslacht, Amsterdam

[1]) Is Jhr Pieter Cornets de Groot, de schrijver van de Levensschets van Mr Pieter de Groot, gezant der Vereenigde Nederlanden, soms niet te ver gegaan bij het opgeven der afstamming der famn *Cornets* en *de Groot?* Als men leest wat hij ons nog tracht wijs te maken, 't geen Smallegange over 200 en meer jaren vertelt van de Zeeuwsche familie Reygersbergh, die hij n.b. noemt een „adelijk Zeeuwsch geslacht, gesproten uit Leopold, graaf van Plain en Reygerberg", dan bekruipt ons onwillekeurig de gedachte, dat hij nog al lichtgeloovig was en denkelijk te veel toegegeven heeft aan misschien eigenliefde, of zucht tot opluistering van zijn geslacht, terwijl het zonderling omspringen met de ster, die eindelijk terecht gekomen is op een rood hartschild, ten duidelijkste doet zien dat zelfs de fam.leden niet meer wisten, hoe de vork in den steel zat met die ster, nu volgens adelsdiploma achtpuntig en van zilver geworden.

1883" zegt de schrijver A. A. Vorsterman van Oyen, daarentegen „dat volgens een lakafdruk op een brief van Hugo de Groot. hij alleen een schild voerde, waarop drie bollen met de drie vogels staan, terwijl in het schildhoofd tusschen den bol en de vogel een zespuntige ster is aangebracht."

Na de aangehaalde wapenbeschrijving, voegt die zelfde daar nog bij: „Hieruit blijkt, dat Hugo de Groot alleen het wapen de Groot voerde en *slechts als herinnering aan het huis Cornets de ster van Baux in zijn wapen heeft opgenomen.*" Dit komt overeen met 't geen v. R. v. d. K. ongeveer zegt: „Hoewel Hugo Grotius zegelde met het oude wapen van de Groot, *vermeerderd* met eene zespuntige ster enz." —

Bij beiden dus is Hugo Grotius de zondebok, de man die de boel in de war of aan 't roeren heeft gebracht met zijne 6-puntige ster; doch heeft men wel getracht eene oplossing te zoeken omtrent het zoo erg vreemde in die handelwijze van zoo'n geleerde? het wapen van Cornets voerde hij niet, of wilde hij niet voeren, maar toch zou hij op zijn oud familiewapen de ster hebben geplakt, die hem en een ieder, die het wapen zag, moest herinneren, dat hij van fransche baronnen afstamde? Neen, van zoo'n inconsequentie en ijdelheid is hij niet te beschuldigen; het is zooals beide schrijvers zeggen, Hugo Grotius voerde het wapen van de oude familie *de Groot*, doch zonder eenige bijvoeging; zijn cachet vertoont de drie bollen, de drie vogels (mal ordonné) en en chef de ster, zoodat daardoor zijn wapen *volkomen gelijk* was aan dat van zijn *bet-overgrootvader* die honderd jaren, zegge *eene eeuw* voor de geboorte van den grooten man leefde.

In het Rijksarchief alhier heb ik niet één brief van Hugo Grotius met zijn zegel voorzien, aangetroffen, doch er zijn daar een viertal kartonnen doozen, gevuld met charters en dragende tot opschrift: „*Delfland*". Die doozen bij gelegenheid doorzoekende, legde ik de hand op een schepenbrief van Delft, voorzien van twee goed geconserveerde zegels. Bij nadere beschouwing bleek het een schepenbrief te zijn van *Damas Symonsz.* ende *Dirck Hughe de Groeten Zoen*, schepenen van Delft, waarbij zij verkla-

ren, dat Jacoba Jan Heynricx zs. wede, verkocht heeft aan enz. en gezegeld in tjaer ons heeren anno CCCC twee ende tnegentich (1492) dynsdach up ten derden dach in Julio.

Het eene zegel vertoont drie stappende schapen 2 en 1; Boitet noemt dien schepen Damas Symonsz van Overvest [1]) en het andere zegel groot 30 millimeters stelt voor een zittende adelaar met omgewenden kop en uitgespreide vleugels, die met den bek een lint vasthoudt, waaraan het wapenschild groot 10 bij 8 millimeters op zijne borst hangt. Dit schild vertoont *drie bollen en bande, vergezeld van 1 en 2 vogeltjes en tusschen de bovenste bol en het vogeltje staat* (*dus en chef*) een zespuntige ster, terwijl in een arabesque boven den kop van den arend staat: *S. Dirck Hughe de Groeten zoen* [2]).

Wij hebben dus hier het zegel voor ons met het familiewapen van den bet-overgrootvader van Hugo Grotius, genaamd *Dirk Hughe de Groeten zoen*, geb. in 1453, schepen van Delft 1491, 92, 96, 97, 1503, tresorier 1493, havenmeester van Delfshaven 1493, weesmr. 1505, 06, 13, 14, 22, 23, burgemeester 1501, 02, 04, 15—21 en overleden in 1521 of 1530, zoon van Mr *Hugo Hugoz. de Groot*, veertig van Delft 1485, gest. 8 Mei 1509 (Boitet blz. 81) *wel degelijk voorzien van de zespuntige ster in het schildhoofd, en dat bijna honderd jaren zegge eene eeuw vóór de geboorte van het orakel van Delft* (*1583*) *en ongeveer vijf en twintig jaren vóór het huwelijk van Dirks dochter genaamd Ermgard met Ridder* (?) *Cornets.*

Nu zal het, geloof ik, wel niemand in het hoofd komen te be-

---

[1]) Het wapen schijnt in de verloopen 4 eeuwen eenige vermeerdering te hebben ondergaan. [Laurens van Overvest werd St. Jacobsdag 1415 bij open brieven van keizer Sigusmund met zegel en wapen genobiliteert. Bat ill. bl. 343.] Rietstap beschrijft het: „de sin. à 3 moutous pass. d'arg. les deux en chef affrontés, au chef d'arg. chargé d'un dragon volant du même. — Het oude wapen komt overeen met dat der Delftsche fam. van der Eyck (Eyck van Zuylichem), en van Buytevest, zoodat die van dezelfde „kom af" zullen zijn.

[2]) Het schild is dus volkomen gelijk aan dat aan den brief van Hugo Grotius (1638), waarvan eene afbeelding voorkomt in Eigenhaard, jaargang 1883. Geen spoor voorhanden van den naam Krayenburg, noch op het een noch op het ander zegel.

weren, dat deze *Dirk Hughe de Groeten zoen* ook al *van de Baux* afstamt en dat hij daarom in zijn wapen de ster daarvan heeft opgenomen, of dat deze *Dirk* de ster van de Baux in 1492 (of wie weet hoeveel vroeger) reeds voerde, omdat zijne nog te verwachten dochter *Ermgarde* vijf en twintig jaren later huwen zou met *Mr Cornets*, die, zoo men zegt, de eer had van de baronnen de Baux af te stammen. Neen, 'k meen dat de ontdekking van dit zegel, *ten duidelijkste* bewijst: 1° dat de ster in het wapen der fam. *de Groot* volstrekt niet is aangebracht, om te doen zien dat die familie van het geslacht de Baux afstamt, maar als eene breuk, vermoedelijk toen men in het wapen met de drie vogeltjes, dat men zegt te zijn dat van de fam. van Krayenburg, welke naam ik echter te Delft nooit heb aangetroffen, de drie bizantijnen plaatste [1]; en 2° dat de sage van de afstamming der Delftsche familie Cornets van de baronnen van Baux *onhoudbaar*, nu voor goed kan worden ter zijde gezet en als eene fictie of als eene onbewijsbare familie-legende moet worden aangemerkt.

Ik zeide daar boven, dat ik den naam *van Krayenburg* te Delft tot heden nooit ontmoet heb, noch op de lijsten der magistraatspersonen bij Boitet, noch op die der regenten en regentessen van gestichten in die stad, noch op eenig stuk in het archief zelve; den naam van eene familie Krayenburg mist men daarop geheel en al, alhoewel reeds gemelde Jhr. J. P. Cornets de Groot bl. 7 verzekert, dat Diederik v. Krayenburg het burgemeesterschap van Delft bekleedde [2].

Volgens van der Aa, Aardr. wb. was Krayenburg het eigendom

---

[1]) Toen men dat wapen samenstelde, heeft men misschien de ster er bijgevoegd om eene wapenvermeerdering aan te duiden; mogelijk voerde de tak van het geslacht *van der Made* wiens wapen men schijnt aangenomen te hebben, reeds die ster als breuk. Dat de bizantijnen „*en bande*" staan en niet zooals bij v. der Made op een „*bande*", wordt veroorzaakt doordien de bande èn het schild waarop hij geplaatst werd, beide zwart waren; de teekening dus van dien band is als 't ware weggesmolten.

[2]) In „Een oud familieboek" (A. N. Fam.blad 1883/4, n° 142, 8) noemt Ermgarde „Ermpge Dirck Huygensz de Groets dr" en niet van Kraayenburg.

der fam. *de Groot* waarvan leden reeds vóór 1200 als regeeringspersonen te Delft voorkomen en hadden den bijnaam *de Groot* verkregen door de uitstekende diensten aan het vaderland bewezen. Doordien nu de naam Krayenburg niet voorkomt, moet de vraag rijzen: „onder welken naam komt dat geslacht vóór 1200 dan te Delft voor"?

In het Repertorium van Noordholland, op de leenregisters van Holland, fol. 1—282, komt noch het huis *Krayenburg*, noch dat van *Krayennest* voor, doch op fol. 5 onder het hoofd „*Engelbrecht van Nassau*" komt voor „*Een cleyn tiendeken bij der stede van Delff genaemt de Crayenburger-thiende*", waarvan de volgende beleeningen opgenoemd worden:

Verlijdt Engelbrecht, grave van Nassau bij doode van Jan van Nassau sijn vader 1474.

Register Carolus A, kap. Noordholland fol. 6.

Verlijdt Heynrick, grave van Nassau, bij doode van Engelbrecht van N. sijn oom 1504.

Register A. P. Archidux, kap. Nholl. fol. 50.
specificatie van al de leenen, kapittel Zuidholland fol. 44.

Verlijdt René de Chalon, prince van Oranje, grave van Nassau, bij dood van Hendrik van N. sijn neef voirscr 1539.

'T nieuwe register, kap. Zuidholland fol. 19.

Verlijdt Willem, Prince van O, grave van Nassau bij doode van René de Chalon sijn neve 1545.

idem fol. 66, 67.

De Staten-Generaal sloegen het aan in 1703, doch later (1752) werd Willem V er mede verlijd, die in 1767 meerderjarig geworden zijnde, eed deed.

Deze Krayenburger tiende, zoo klein dat zij bij de specificatie der leenen in 1504 slechts voorkomt als „een cleyn thiendeken by onser stede van Delff", behoorde dus reeds van 1474 aan het geslacht van Nassau; jammer dat gem. register niet opgeeft, wanneer Jan v. Nassau er mede beleend werd en in wiens plaats hij

als leenman trad [1]), het kan dus moeilijk hetzelfde zijn als het huis Krayenburg, dat op eene kaart der XVIIJe eeuw voorkomt als gelegen in den Broekpolder recht over het nog bestaande aan de trekvaart liggende Pasgeld, 1° omdat dit behoorde, zoo men zegt, aan de fam. v. Krayenburg (volgens de geneal. werd op den huize Krayenburg 8 Maart 1554 geboren Johan de Groot (Janus Grotius) Hugo's vader) en 2° omdat het niet blijkt, dat op dat „cleyn thiendeken" ooit een huis of slot heeft gestaan.

Over het geslacht de Groot sprekende, nog iets.

In het reeds gemelde werk van A. A. V. v. O. „Hugo de Groot en zijn geslacht", zegt genoemde schrijver bl. 14, dat XI, Pieter Cornets de Groot twee malen huwde:

1° 8 Febr. 1707 met Alida Brigitta Sandberg, † 24 Oct. 1716 en 2° met Pieternella la Fontaine, † te 's Gravenhage 6 Febr. 1754 begr. te Bergen op Zoom 23 Febr. — Bij zijne 1e vrouw verwekte hij 2 dochters en 1 zoon (afstammelingen uitgestorven) en bij zijne tweede drie zoons als:

1° Pierre 1731 † 1732.

---

[1]) Volgens een schepenbrief van 29 Aug. 1315 uit Delft gaf Wouter van Egmont aan het klooster van Egmont drie pond gelds jaarlijksche rente, te innen uit zijn land in *Crayenburger land* en als dat niet genoeg opbrengt, kon het tekortkomende verhaald worden op zijn land in *Coudenhover land:*

Wi Jacob Butsiel ende Willaem van den Velde scepene(n) in Delf orcunden dat Waūt(er) van Eggemonde heft ghegheven vorē(n) ons in alemossen puerlike(n) om(m)e Gode eñ in ghedenkenesse zijns, eñ heren Niclais van Eggemonde zijns broed(er)s dair God de ziele of hebben moete den ghemienen convente van den Closter van Eggemonde drie pond ghelds iaerlixer rente(n) die hi him bewijst heft zekerlike inne te nemene van zinen lande in *Crayenborgher* land dat zine was vore(n) Willaems zijns broed(er)s doot, also v̄erre alst goed ghenoech ware ende waerd dat dor an yet ghebrake dat zouden zi hebben eñ halen alle iare an zinen lande in *Coudenhover* lande alze lang dese Waūt(er) levet, half in Vorscōt(er) market eñ half in Valkenbor̄gh(er) market. Eñ na des Waūt(er)s doet, dese drie pond al gheheel op dese vorseide daghen Vorscot(er) m(ar)ket eñ Valkenborgher m̄(ar)ket, alze in eenre eeweliker ghedenkenesse Waūt(er)s met hē(re)n Niclays vorghenoemt. Ghegheven int jaer ons hē(re)n m° ccc° eñ vijftiene in zente jans babtist ten avonde alze hi onthooft ward (29 Aug.).

Zegel ontbreekt.

2° Johan 1736 † 1782.

3. Cornelis, van hem niets bekend.

Volgens Navorscher XXVIII bl. 427 werd werkelijk 30 Mei 1731 in de Walenkerk te Bergen op Zoom gedoopt Pierre, zoon van Pieternella la Fontaine, van welk kind Pieter Cornets de Groot verklaart de vader te zijn.

Van de geboorte of den doop der twee andere kinderen is geen spoor te Bergen op Zoom te vinden [1]). Pieter, de vader, besloot slechts den 10 April 1740, dus *24 jaren na den dood zijner eerste vrouw* Pieternella la Fontaine te trouwen. Ondertrouwboek den 25 Maart 1740:

Den Hoogh Edele geboren Hr Pieter Cornets de Groot. vrijeheer [2]) van Crayenburch, drossaart en schouteth deser stad, superintendent en stadhouder der Leenen, der stad en marquizade van Bergen op ten Zoom, weduwenaar met Juffrouw Petronella La Fontaine, ongehuwde dochter beyde alhier wonende. Aan den kant staat: getrout 10 April 1740 volgens auctorisatie van Haar WelEd. Agtb. Heeren van de Magistraat voor de twee en derde maal, alsook in huys te trouwen.

Dat de 2e zoon Johan geb. is te Bergen op Zoom, zou blijken uit zijne in het Walen doopboek ingeschreven ondertrouw acte:

Ont été fiancez en precence de témoins Jan Cornets de Groot, capitaine d'infanterie et lieutenant aux gardes hollandoises à pied, jeune homme majeur, *né à Berg-op-Zoom* en garnison à la Haie et Johanna van der Gon, jeune fille mineure née à Rotterdam et demeurant dans cette ville, assistée de Mr son père, le Collonel et capitaine de haut bord, Adriaen David van der Gon et de Madame sa belle mère Josine Antoinette de Sausin [3]). En conséquence de

---

[1]) Ook volgens nadere mededeeling van den heer Gemeente-archivaris.

[2]) Nu is Craayenburg al in eene Vrijheerlijkheid herschapen!

[3]) Familie Sausin kwam uit Oranje. Te Bergen op Zoom huwde 1717 24 Jan. Antonie de Sausin de Fonville, écuyer j. m. van Oranje, kapitein, met Anna Cornelia van der Hulst j. d. van Bergen op Zoom. — Hij stierf vóór of in 1726 want 28 Nov. v. dat jaar hertrouwde zijne wede met Samuel Maurits Romboud de la Pyere, Sieur de la Rocque, kolonel, commandant van Hulst en Sas van Gent.

quoi ils auront dimanche leur première annonce, et le certificat de leurs fiançailles leur sera delivré pour etre envoié à la Haie. J. A. Goglin-pasteur.

Les susdites annonces de Jan Cornets de Groot, et de Johanna van der Gon aiant été publiées sans aucune opposition pendant trois dimanches consecutifs, le certificat en a été délivré le 19 d'Août 1764:

(get.) J. A. Goglin pasteur.

Doch zoolang van dezen Johan (van wien de tegenwoordige familie afstamt) de doopacte niet gevonden is, blijft het onzeker of hij ook een kind is van Pieternella La Fontaine en door Pieter Cornets de Groot erkend als zijn zoon. Hier tegenover staat de vraag: „waarom zou Pieter met Pieternella zijn gehuwd, als het niet was voor het kind, dat in 1740 reeds 4 jaren oud was?" — Wie weet de doopacten, die misschien in eenig dorp in den omtrek van Bergen op Zoom schuilen, mede te deelen?

XIII. Hugo Cornets de Groot bl. 20 van gemeld werk stierf niet te Bergen op Zoom maar te 's-Gravenhage aan zinkingsziekte 28 Dec. 1822, doch zijn lijk werd 15 Maart 1823 getransporteerd naar Bergen op Zoom en in het familiegraf bijgezet.

's-Gravenhage December 1895. FRED. CALAND.

Denkelijk is uit dit huw. geb. Christiaan Jean Sausin, sous lieutenant geh. met Sara Henrietta de Coetier, waaruit te Bergen op Zoom geboren werden:

1 Antonie Anna Cornelia 18 Febr. 1754.
2 Charles David 21 Jan. 1756.
3 Johanna Henrietta 4 Maart 1759.
4 Jan Caspar 26 April 1769.
5 Cristoffel Cornelis 4 Juli 1771.

Johanna Henrietta (3) huwde te B.'o. Zoom met Mr Jacques Tenwick (Venwick) van der Gon, drossaard en schout van Bergen op Zoom. Uit dit huw. geb. te Bergen op Zoom:

1° Adriaan David 11 Juli 1779.
2° Jacob Henri 12 Febr. 1781.

Te Hulst huwde 11 Juli 1784 Maurits Josias de Sausin j. m. geb. te Zwolle, vaandrig met Pieternella Screvelius j. d. geb. te Leiden.

Idem 5 Aug. 1790 Mauritius Adriaan Phaff met Dina Wilhelmina de Sausin, ondertr. Haag, waar de inschrijving 8 Aug. vermeld wordt.

TAAL- EN LETTERKUNDE.

Franciscus Junius (XLV, 91). — Franciscus J. werd in 1589 te Heidelberg geboren en was de zoon van Franciscus J. toen hoogleeraar te H. en van 1592 tot 1602 professor der theol. te Leiden en van diens 3e vrouw Jeanne l'Hermite, dr. van Simon Hr van Belinsart, een Zuid-Nederlandsch edelman. Hij had een volle zuster nl. Johanna, die met Jan de Brune, fiscaal van Ambon huwde en moeder werd van Jan de Brune de Jonge, de bekende dichter — en o. a. een halfbroer Johan Casimir en twee halfzusters Maria en Elisabeth. Johan Casimir, geb. te Heidelberg in 1582, werd bestemd voor hoogleeraar in de Hebreeuwsche taal. Hij studeerde te St Andrews in Schotland en sedert 1 Oct. 1596 te Leiden, doch ging op aanraden van zijn oom Van den Corput in krijgsdienst en stierf 22 October 1624 te Geertruidenberg op weg naar het belegerde Breda. Hij was zeer geleerd in vreemde talen en schreef onder den naam van H. C. du Jou, de oude familienaam. Johan Casimir was gehuwd met Maria Dison of Dixon en had een zoon Franciscus, geb. 21 Sept. 1624 te Embden, de latere hoogleeraar in de rechten te Groningen.

Maria, geb. 1583 huwde eerst den Delftschen predikant Isaac Diamant, die, in Febr. 1617 te Delft gestorven, den 12en van die maand aldaar begraven werd en vervolgens den bekenden Samuel Naerenus of van der Neer uit Limburg. Zij stierf in 1641.

Elisabeth, geb. 1585, huwt 18 Aug. 1607 den beroemden Gerard Vossius, zoon van Jan Vos, pred. te Leymuiden, Veurne en Dordrecht. Gerard had zijn eerste academische opleiding genoten ten huize van Prof. Franciscus Junius te Leiden en was eerst gehuwd met een nicht van diens 2e vrouw nl. Elisabeth van den Corput. Hij kwam 1595 in Leiden, werd 1600 rector der Latijnsche school te Dordrecht en in 1633 hoogleeraar aan het Atheneum te Amsterdam. Hij stierf 1649 ten gevolge van een val van de ladder in zijn bibliotheek.

Franciscus werd door den invloed van Vossius en Hugo de Groot, predikant te Hillegersberg in 1617, doch na de gevangenneming van de Groot betwistte men de wettigheid der benoeming en werd hij in Febr. 1619 voor de synode van Delft gedaagd en in April ontzet. Hij trad nu evenals zijn halfbroer Johan Casimir in krijgsdienst, doch ging bij het sluiten van het 12jarig bestand eerst te Leiden en later te Middelburg bij Willem Teelink studeeren. In den zomer van 1620 verliet hij Nederland en begaf zich naar Frankrijk om daar zijn bloedverwanten de „du Jous" te bezoeken. In 1621 overgestoken naar Engeland, trad hij in dienst van Thomas Howard, graaf van Arundel en Surrey, hertog van Norfolk en Lord Maarschalk van Engeland. In 1629 bracht hij een bezoek aan zijn familie in Nederland en schijnt daarna ongenoegen met Howard te hebben gekregen. In 1631 bezocht hij Hugo de Groot te Parijs. In 1637 voltooide hij zijn werk over de schilderkunst der Ouden, dat hij aan Karel I opdroeg. Hij was weer verzoend met Howard bij wien hij tot 1639 of 40 bleef, waarna hij overging in dienst van het huis de Vere. Met Albericus de Vere, graaf van Oxford, adelborst in het leger van Prins Frederik Hendrik, kwam hij in de Nederlanden terug, waar hij afwisselend bleef van 1642 tot 1646. Bij den dood van Vossius in 49 vestigde hij zich met zijne zuster Elisabeth te Amsterdam, vertoefde langen tijd 1652 tot 54 in Friesland om daar oude talen te studeeren en kwam gedurende dien tijd in aanraking met Gijsbert Japiksz. In 1655 vestigde hij zich te 's Gravenhage. Vanwaar uit hij William Howard, graaf van Stafford, zijn voormaligen kweekeling een proces aandeed over het hem verschuldigde, welk proces hij won. In 1674 werd hij zwaar ziek, doch herstelde en ging in October 1675 naar Engeland. Voor zijn vertrek stelde hij zijn onuitgegeven werken in handen van zijn neef Franciscus de kleinzoon. Hij vestigde zich te Oxford, doch toen hij zijn einde voelde naderen, ging hij naar zijn neef Isaac Vossius, bij wien hij in 1677 overleed. Hij ligt begraven in de St Janskerk te Windsor. Isaac Vossius was aldaar kannonik.

Franciscus J. de kleinzoon, geb. 21 Sept. 1624 te Embden, zoon van Johan Casimir en Maria Dison werd 2 Sept. 1640 student te

Groningen, promoveerde 17 Juni 1647 tot Dr in de rechten, werd 24 April 1651 buitengewoon, 6 Jan. 1654 gewoon hoogleeraar in de rechten te Groningen, was van 15 Oct. 1652 tot 19 Nov. 1653 stads-syndicus en is 3 maal rector der Hooge school nl. in 1656, 61 en 65. Den 6en Febr. 1666 lid van den stedelijken raad en bedankt als hoogleeraar, blijft hij lid van dien raad tot 1672, wordt voor Stad en Lande afgevaardigd naar de Staten-Generaal en sterft 29 Juli 1678. Hij huwde Debora van Heeck, zuster van den Groninger burgemeester Hendrik van Heeck. Te Gr. worden van hem 2 kinderen gedoopt als: Zondag 25 Mei 1662 Jacobus en Dinsdag 16 Aug. 1664 Carolus. Den 24 Oct. 1684 wordt Hendrik J. student te Gr., waarschijnlijk ook een zoon, geb. in 1666 en genoemd naar den burgemeester zijn oom. Jacob ging op zijn 40e jaar 30 Nov. 1702 te Leiden nog in de medecijnen studeeren. In 1694 zorgde een zoon van Franciscus de kleinzoon voor de uitgave van de achtergebleven werken van Franciscus de zoon, door Graevius. Deze zoon zou Dyonisius hebben geheeten, doch hem kon ik niet vinden. De naam Denis of Dyonisius was anders een bekende naam in de familie. De vader van den Leidschen professor heette Denis geb. te Issoudun en was de zoon van Willem du Jou en Jacqueline Pizon. Ook een der zoons van Vossius en Elisabeth J. heette Dionisius en gaf Vondel aanleiding tot zijn troostgedicht. Ook zou er nog een dochter Maria zijn geweest, doch dit is niet waarschijnlijk. De bedoelde Maria J., die den Groninger Raadsheer Emmen huwde, was zeer waarschijnlijk een dochter van Ds Johannes J. pred. te Princenhage in 1695, in Loenen 1701—1712 Leeuwarden tot 21 Jan. 1715 en te Amsterdam van 7 Febr. 1715 tot aan zijn dood 19 Nov. 1729, en werd 6 Juli 1698 te Princenhage gedoopt, terwijl zij 21 April 1775 overleed, nalatende drie dochters.

Ds Johannes J. was de zoon van Louis J. en Elisabeth Wilsoet geb. te Amsterdam en aldaar gedoopt 9 Juli 1670. Zijn vader Louis J. was de zoon van Ds Isaac J. en Jannetje Davids (van Reversteeg) geb...... en te Amsterdam overleden Maart 1686. Hij werd begraven te Delft 25 Maart. Isaac J. predikant te

Warmondt 1607, te Haarlem 1612, te Katwijk 1618 en te Delft in 1625, overleed te Delft 10 Dec. 1636. Hij was in 1586 geboren als zoon van Franciscus en was waarschijnlijk een oudere broeder van Franciscus Junius Franciscus fil.

Van Franciscus Junius zijn geen afstammelingen. Er bestaan van hem 2 geschilderde portretten, een door den Ridder Adriaen van der Werff en een door den Ridder Anthony van Dijk, beide op ongeveer 50-jarigen ouderdom. Het laatste berust te Oxford en was het voorbeeld voor de kopergravure, voorkomende in zijn werk „De pictura Vetera" door Jan de Brune de Jonge bezorgd.

Ampenan. JAN H. JUNIUS.

Meisjesnaam Akze of Aksa (XLVI, 88). — Ik denk, dat deze naam beantwoordt aan den bijbelschen naam *Achsa*, waarvan de draagster was Kaleb's dochter, later de vrouw van den richter Othniël. Zie Josua 15 : 16, 17. Richt. 1 : 12, 13. 1 Chron. 2 : 49.

Volgens de Lexica wordt dit woord afgeleid van עכס wat in het Arab. *binden* moet beteekenen. Jesaia 3 : 16 wordt het Piël van dit werkwoord gevonden, waarvan de beteekenis verschillend wordt opgegeven; door Winer s. v. met: zich met kniebanden of voetringen versieren, of kletteren; in de St. Vert. door *binden*.

Middelburg. BL.

GENEALOGIE DE JEAN CHARLES JOSEPH VAN SPEYK.

Cornelis de Graat,
Echevin de la ville de Harlem, Marguillier, Porte-drapeau des Arquebusiers et capitaine de la garde nationale dans cette ville.
Mort en 1743.
A épousé
Elizabeth van Henghel.

Jan Carel de Graat,
a servi pendant la guerre de Sept ans en qualité de porte-drapeau.
A épousé
Maria Göppel,
est parti vers 1755, pour les Indes orientales, avec sa femme et deux enfants en qualité de subrécargue de la société pour le commerce avec les Indes néerlandaises.
Après sa mort, sa veuve et ses enfants retournent dans leur patrie.

Johanna Catharina de Graat,
A épousé
Johannes Alberti,
Professeur à l'Université de Leyde
Mort en 1762.

Cornelis de Graat,
membre du conseil d'administration de la Société de commerce avec les Indes à ce qu'on suppose.
A épousé
Anna Catharina Eleonora Grootenraaij.

Gerardina Elizabeth de Graat.
Mort en 1791 à Leyde sans s'être marié.

Cornelis van Speijk,
Mort en 1742
à Dordrecht
A épousé
Mareyken van Rees

Christina van Speijk,
Née en 1731.

Johannes van Speijk,
Né en 1735.

Adrianus van Speijk
Né en 1737
Mort en 1778.
A épousé
Belia Klijn.

Maria Catharina Eleonora de Graat,
Morte en 1827,
A épousé
Franciscus Rutz van Brugge
Docteur en médecine
à Amsterdam
Mort en 1791.

Jacoba Cornelia Carolina de Graat,
Morte en 1822
A épousé
Jacob Pieter van Tongeren.

Johanna Margrita van Speijk
Née en 1764.

Cornelis Gerardus van Speijk,
le premier-né des jumeaux Hendrik Jan van Speijk,
Né en 1767
Parti pour les Indes Orientales en qualité de chirurgien sur un vaisseau de la Société pour le commerce avec les Indes Orientales.

Hendrik Jan van Speijk,
Né en 1767,
Mort en 1806.

Cornelia Johanna van Brugge,
Morte en 1812.

Maria Élisabeth van Brugge d'Amsterdam
Morte en 1827
épouse de
Jean Joseph Briguet
né à Châtillon-les-Doubs (Aisne) en 1773
décédé en 1842

Magdalena Petronella van Tonderen
A épousé
Pierre Claude Sigault

Maria Catharina van Tonderen,
A épousé
Paulus Eduard Laats.

Jacoba Carolina van Tonderen
A épousé
Johannes de Dieu

Adrianus Johannes van Speijk,
Lieutenant de vaisseau de 2e classe
Mort en 1823.

Jan Carel Josephus van Speijck
Lieutenant de vaisseau de 2e classe.
Chevalier de 4e classe de l'ordre militaire du roi Guillaume.
Né le 31 janvier 1802.
Mort le 5 février 1831

Deux filles et un garçon
Morts de bonne heure.

Mimi Briguet
épouse de
M. Teyras.
—
2 enfants.

Carolina Lucia Jacoba Briguet
née à Amsterdam en 1803
décédée au château de Jamoigne en 1870 épouse de
en 1res noces
Mathias Dieudonné Castagne
né à Neufchâteau en 1786
décédé à Jamoigne en 1827
en 2mes noces
Th. Louis d'Arlon
né à Etalle en 1792
décédé à La Cuisine en 1882

Joséphine Briguet
épouse de
H. Tümmers
—
7 enfants

Charles Jacob Sigault.

Carolina Jacoba Cornelia Laats.

Paulina Maria Laats.

Josephina Magdalena Laats.

Louis Daniel de Dieu.

Carolina Jacoba de Dieu

Amélie 1819—1882
épouse de
M. Collignon
Jamoigne

Mathilde 1823
épouse de
J. B. Ch. Antoine 1823
Jamoigne. Wé-Sedan

Caroline 1831
épouse de
Émile François
Jamoigne
Sibret-Bruxelles

Joséphine 1830
épouse de
Ch. Beucken 1819—1873
Jamoigne
Sedan-Charleville

Paul 1847—1890
époux de
Nelly Baudelot 1853
Harauoourt
—
Albert 1873
Mathilde 1875
Louise 1877
Louis 1879—1879
Henri 1881—1881

Georges 1848—1870
Tué à la bataille de Seda[n]
Lieutenant 1er Zouaves

Amy 1852
épouse de
Dr. Ch. Péronne
1842—1893
Sedan
—
Georges 1873
Mathilde 1875
Adrienne 1876
Daniel 1885—1885
Danielle 1888
Marianne 1889

Émile
époux de
Sophie Gislain
—
2 enfants

Albert
époux de
Marie Hippert
—
3 enfants

Gustave

Maurice

Alexandre

Marie 1855
épouse de
Ch. Bouillard
Charleville
—
Marthe 1878.

Wie is in staat deze geslachtslijst, vooral wat betreft de Holl. familiën: de Graat, v. Speijk, van Brugge, van Tonderen enz. aan te vullen? Red.

GESLACHT- EN WAPENKUNDE.

DE HEERLIJKHEID LIENDEN

IN

NEDER-BETUWE.

DOOR

JAC. ANSPACH.

I.

OORSPRONG DER GELDERSCHE (BETUWSCHE) VAN LYNDENS.

Bekend is 't, en betreurenswaardig tevens, dat Christoffel Butkens, Prior van St. Salvators-convent, het klooster van Pier(re) Potz, te Antwerpen, deerlijke vervalsching pleegde in het opstellen zijner „Annales Généalogiques de la Maison de Lynde", in den jare 1626 ter stede gedrukt [1]). Hij moge het gedaan hebben op het gezag, onder den invloed en ten gunste van Ernst van Lynden rijksgraaf van Reckheim, met medeweten en hulp van Jor Adriaan van Winssen, heer van Hoenkoop en Heemstede [2]); toch behoeft men de brieven zijner tijdgenooten Carel van Riedtwijck en Mr. Cornelis Booth [3]) slechts in te zien, om tot het besluit te komen, dat de kwalifikatie „impostor", hem in 1643 door Mr. Arent v. Buchell gegeven [4]), niet onverdiend was; al zocht hij zich ook te verontschuldigen met de bewering, dat de historische, archaeologische, genealogische en vooral ook heraldieke onwaarheden en feilen, waarop hij was betrapt, allen sproten uit de hem door eerst-

1) „De Navorscher" XLIV, 259 en XLIII, 213, noot.

2) Ibidem XLIV, 261 (vgl. ibid. XLIII, 649); XLII, 115—17. Zijne weduwe Christina v. Rijnauwen werd 1 Mei 1640 te Utrecht overluid (ibid. XLV, 439)

3) Ibid. XLIV, 258 vg. 4) Ibid. bl. 266 noot.

genoemden Rijksgraaf [1]) verstrekte gegevens, door hem lichtvaardig overgenomen en te boek gesteld in overleg met evengenoemden Jo^r Adriaan. Niet minder staat vast, dat hem toch ook betrouwbare charters moeten toegekend worden [2]). Dit is gewis, dat hij in de samenstelling zijner „Annales", zoo al niet *steeds* opzetlijk bedrieger en falsaris, zich toch veelszins als een knoeier heeft doen kennen, wiens hoofddoel was der familie van Lynden herkomst uit de graaflijke geslachten van Este en van Aspremont toe te schrijven [3]). Alsof de van Lyndens, — een geslacht, dat eeuwen lang Land, Staat, Kerk, Wetenschap in allerlei omstandigheid diende, in velerlei opzicht huldigde; en dit ten huidigen dage nóg doet, — alével niet op ouden adel en hoog aanzien steeds konden en kunnen bogen! Die oude adel, dat hooge aanzien, van meetaf aan hooge alliantiën gepaard, blijke ten overvloede ook uit dit geschrift.

Wat den oorsprong van gezegd geslacht betreft: hetgeen verschillende schrijvers, grootendeels met Butkens' „Annales" als uitgangspunt, daaromtrent hebben geboekstaafd, komt op het volgende neder.

In Sardinië, graafschap Nizza (Nice), ligt een vlek Aspromonte; ook in Savoje een versterkt kasteel [4]), op eene mijl afstands van Chambéry, op de grenzen van Dauphiné, heet alzoo; in een gebergte noord-oost van Reggio (Modena) vindt men de (berg-)passen van Aspremonte. Een (van Este) van Aspremont (Aspromonte), voerend (als jonger zoon?) Este (in blauw adelaar van zilver) gebroken, verlaat Italië, en belandt in Frankrijk, waar hij een graafschap sticht. Liggen in dit land niet minder dan elf dorpen en vlekken

[1]) Die Rijksgraaf wordt daarom „Nav^r" XLIII, 10 zeer karakteristiek als „der moralische Autor der Annales" aangeduid.

[2]) gelijk Mr. I. A. Nijhoff doet; zie diens „Verzameling van Oorkonden" II (a° 1833) bl. 109 (i. d. 25 Janⁱ 1359); III (a° 1839) bl. 22 (i. d. 2 Nov. 1376). Vgl. „Navr" XLII, 109 (brief van Scriverius aan Pontanus). In zake de oude heeren van Heusden noemt de Rijksvrijheer van Spaen („Inleiding tot de Historie van Gelderland", III, 203, noot *i*) hem geloofwaardiger dan Simon van Leeuwen.

[3]) Vgl. „Nav^r" XLIII, 645, 9.

[4]) Het werd 19 Dec. 1742 door de Spanjaarden ingenomen.

van den naam Aspremont of Apremont; men denkt hier aan Aspremont bij Metz; dit A. toch wordt reeds een graafschap genoemd, toen Siegfried van Este (*sic*) onder Karel Martel, — lees in casu, Pepin van Herstal; want Karel Martel werd eerst omstreeks 690 geboren, — in dit jaar wegens zijne betoonde dapperheid door dezen er mede beleend zal zijn geworden. Vele jaren later viel een graaf van Aspremont in de Zaanstreek en Amstelland, en zond den Tielenaar of Teisterbanter Elegast [1]) naar Radbod, der West-Friezen koning († 719), te Medemblik, om dezen, die reeds een en andermaal (in 692 en '97) door Pepin geslagen was, Karel Martel's eisch tot kerstening der West-Friezen en de ontruiming der Zaanstreek te doen vernemen. Sedert 1100 bekleeden de Graven van Aspremont eene plaats onder de aanzienlijkste geslachten van Lotharingen. Hunne nazaten zullen zich gescheiden hebben in twee liniën, nml. van Aspremont en van Lynden, beiden voerend een gewoon kruis in een rood veld; van A. (in Champagne) dit kruis van zilver [2]), van L. het kruis van goud; terwijl als „armes anciennes" aan van Aspr. wordt toegeschreven Gedeeld van blauw en rood, met een goud-gebekten en gepootten adelaar van zilver (*Este*) over alles heen [2]). Van hier, — heet het, — de combinatie van Aspremont-Lynden (Graven), welke nog heden bestaat. De oudste tak van v. Aspr.-L. voert [2]) In rood een gouden kruis (v. Lynden), met den adelaar van Este tot hartschild; de jongste tak (sedert 1583 Rijksgraven, 19 Sept. 1819 uitgestorven) gevierendeeld: 1. en 4. Lynden, 2. en 3. in goud roode leeuw (Reckheim), met Este als hartschild. Van Aspr.-Lynden van Dormael in België [3]), — burggraven van Dormael (Z.-Brabant) 31 Dec.

---

[1]) Deze Elegast zal onder Karel Martel in 738 bij Tours (of Poitiers) tegen de Saracenen of Mooren (Arabieren) gestreden en tot loon voor zijne krijgshaftigheid van Karel een zilveren wezel hebben bekomen, welke hij op zijn schild liet afbeelden!! Van deze voorstelling maakte Mr. Jacob v. Lennep een dichterlijk, romantisch gebruik; zie zijne „Poëtische Werken" (a° 1872), I, 32, 3.

[2]) Volg. J. B. Rietstap, „Armorial" (1875), p. 60^b, waar men leest, dat van Aspr.-L. in Oostenrijk bloeit.

[3]) Mevr. de gravin v. Aspr.-Lynden zond op de Tentoonstelling te Brussel

1562, Rijksbaronnen 1583 en 1610, Rijksgraven 16 Maart 1676, — voert Este beladen met Lynden. Terwijl de oudste tak v. Aspr.-L. den adelaar als helmteeken, maar twee hazewinden als schildhouders bezigt; voerde v. Aspr.-L. van Reckheim en voert v. Aspr.-L. van Dormael o. a. den gezeten hazewind als helmteeken, evenals het Geldersche geslacht van Lynden dit helmteeken en deze schildhouders voert.

De onhoudbaarheid nu der afstamming van het geslacht van Aspremont uit het Huis van Este betoogt Adhémar Freiherr von Linden in „De Navorscher" XLIII, en verklaart aldaar bl. 211, 44 ronduit, dat van Aspr. nooit of nimmer Este als „armes anciennes" gevoerd heeft, toont ook bl. 214, 5 aan, dat de combinatie van Aspr.-Lynden eerst in 1676 haar beslag kreeg. Deze edelman, die met groote scherpzinnigheid en zaakkennis in „Navr" XLI en XLII, onder het opschrift „Gefälschte „Urkunden", den vinger legde op menige wonde-plek in Butkens' „Annales"; wijst ook van Lynden's afstamming uit van Aspremont beslist af [1]).

Thans moeten wij herinneren, hoe die afstamming gesteld wordt. Daartoe worde uit een „Extrait de la Généalogie de la Famille de Lynden du Livre aux Généalogies reposant dans les Archives de l'ancienne église cathédrale de Liége" [2]), enz. enz. enz. het volgende ontleend.

Septr 1888 eene in zilver gedrevene en vergulde schenkkan van buitengemeene schoonheid in.

[1]) „De Navorscher" XLIII, 216 vg.

[2]) waarvan mij indertijd goedgunstig een afschrift verstrekt is door den Baron van Lynden van Hemmen, den kleinzoon van den heere F. G. baron v. L. v. H., die in 1827 tot verdediging en staving van Butkens' Annales „Twee Brieven over de Ridderorde van St. Jacobs broederschap" het licht deed zien. Onder den indruk van dit werk, waaromtrent „Navorscher" XLIII, 221 getuigt: „Der Baron hat in wahrhaft advokatischer Weise die Allgemeinheiten vertheidigt, aber alle urkundlichen Nachweise sind ihm unbekannt; nur willkürliche Behauptungen setzt er den ihm vom Historischen Standpunkte aus entgegengehaltenen, niederschmetternden Argumenten, entgegen", — onder den indruk van dit werk schreef ik mijn opstel in „Geld. Volksalmanak" 1880, waarvan bl. 14, 36, 8, 9, 52, 3, 63 [het vers boven den schoorsteen in de groote zaal van het Huis ter

I. Arnold van Aspremont, ARNOLDUS ASPERMONTIUS, ridder, onderneemt met Godfried van Bouillon, die gezegd wordt zijn neef geweest te zijn, in 1096 een kruistocht naar het Heilige Land, verwerft, als held teruggekeerd, door de gunst des Bisschops van Utrecht, omstreeks 1106 de hand van Helena of Bertha, dochter van Robert van Bo(e)sichem, heer van Beusichem (bij Kulenburg), en bekomt LYNDEN (Lienden) als huwlijksgift [1]) er bij. Hij † 1150 hoog-bejaard, zij † 1140/45. Won

II. Willem van Lynden, GUILIELMUS DE LINDINIA, ridder, bijgenaamd de linksche, die ook een kruistocht volbracht, en † 1186, na in 1149 getrouwd te hebben Agnes van Montbeliard-Altena [2]), † 1180 [3]); bij wie

III. Floris van Lynden, gezegd de Jonge, ridder, richter van de Veluwe vanwege den Graaf van Gelre, in 1203 door zijn neef Jan heer [4]) van Buren op de jacht gedood. Won bij zijne gade Agnes van Wachtendonck,

IV. Willem, ridder, kruisvaarder in 1202, gesneuveld 1 Aug. 1227 in 't gevolg van Utrecht's bisschop Otto II van der Lippe, in den slag bij Ane (Drente). Gehuwd in 1196 met Christina van Brederode, † 1211, dochter van Willem van Holland (*sic*) heer van Brederode bij Margriet gravin van der Lippe [5]), won hij

---

Lede, wesaangaande Jo^r Floris v. Brakell, drost ter Lede, destijds op dit Huis wonend, † 1649, in 1629 niets wist, zie „Navr" XLIV, 264], 81, 3, 93 derhalve hier en daar onbetrouwbare gegevens bevatten.

[1]) Onmooglijk; want Lienden was toen reeds lang tweeheerig; zie beneden, hfdstk V.

[2]) Volg. een oud geslachtregister bracht Jolente, erfdochter van Johan heer van Altena, deze heerlijkheid omstr. 1076 aan haren gemaal Dirk graaf van Montbeliart (Rijksvrijheer van Spaan, „Inleiding" III, 210).

[3]) Zie over dit sterfjaar, in verband met de opgaaf van een zoogenaamd Calendarium der abdij van Bern, „Geld. Volksalmanak" 1882 bl. 59 en „De Navorscher" XLIII, 481, 2, 93.

[4]) Niet hij, maar zijn vader Otto I, was, volg. „Navr" XXXVIII, 605, destijds heer van Buren.

[5]) Destijds waren nog geen Brederodes bekend; zij komen eerst in 1244 voor, zie „Navr" XLIII, 579; XLIV, 181—3 ; vgl. ook ibid. XLIII, 479, 83 en „Geld. Volksalm" 1882 bl. 60, 1 noot. Voet van Oudheusden, „Beschryvinge van

V. Floris van Lynden, ridder, gevangen genomen in den slag bij Ane in 1227, kruisvaarder tegen de Stadingers in 1237, en † '47, na in '17 gehuwd te hebben Agnes van Boetselaer [1]), dochter van Wessel heer van Boetselaer bij Anna van Reifferscheidt; bij wie

VI. Dirk I van Lynden, ridder, gehuwd: 1° met Hadewig van Renesse † 1249, dochter van Dirk van Zeyn, heer van Renesse, bij Margriet van Holland [2]); 2° nog in 1249 met Margriet van

Culemborg" (Utrecht, 1753), I, 14, 5 bericht, dat de Bisschop, de heer van Arkel, van Lijnden enz. gesneuveld zijn in den slag tegen Roelof kastellein van Koevorden, die Groningen in 1225 belegerde. Hoewel Slichtenhorst („Geld. Geschied." bl. 150) Otto II van der Lippe in overeenstemming met dit jaartal, tot 1225 laat regeeren, deelt hij desniettemin (ibid. bl. 90a) mede, dat Otto in 1227 gesneuveld is; doch deze *Geldersche* geschiedschrijver, Butkens' tijdgenoot, die toch te berichten had, dat Gelre's graaf Gerard met Boudewijn van Bentheim en Gysbrecht van Amstel bij Koevorden Roelof levend in handen vielen, meldt *niets* van van Lyndens, vader of zoon. Evenmin A. Matthaeus in zijne „Analecta Veteris Aevi" (Leiden, Wede Sebastiaan Schouten, 1709) IX, 174, waar vele namen van bij het gevecht a° 1227 omgekomen edelen worden opgeteld. De „Auctor Incertus de Rebus Ultrajectinis a° 1138—1232", door A. Matthaeus in 1690 afzonderlijk in druk gegeven, en opnieuw uitgegeven door Mr. C. Pijnacker Hordijk (te Assen) in de Werken van het Histor. Genootschap te Utrecht, Nieuwe Serie N° 49 (a° 1888), p. 46 zegt in 't algemeen: „Nomina aliorum magnorum militum (ridders) per singula distinguerem, si de istis mihi cogitanti magis non liberet flere quam describere". Die Auctor Incertus stelde zijne „Narratio" nog gedurende het leven van bisschop Wilbrand († 27 Juli 1233) op (Ibid. p. XIII, XIV. Zou Voet van Oudheusden dus niet hier enkel op Butkens zijn afgegaan?

[1]) Boetzelaer, Neder-Rijnsch geslacht, met zijn stamhuis in 't Kleefsche, wordt wel in den aanvang der 12de eeuw vermeld; doch de eerste, die zich in de Nederlandsche gewesten vestigde, — zegt J. B. Rietstap, „Stamboek van den Nederl. Adel" I (a° 1883) bl. 32, — was Rutger V van den B. † 1460, gehuwd met Elburg van Langerak, vrouwe van half-Asperen, waarvan de wederhelft toekwam aan hare zuster, de gade van Arend Pieck. In strijd hiermede komt Belia van Polanen, vrouwe van half-Asperen, als Arend's gade voor, in „Herald. Bibliotheek" 1876 bl. 11; 1882 bl. 135.

[2]) Rietstap's Stamboek, II (a° 1887) bl. 102, 3, gewaagt van Dirk van Sayn uit het eerste Huis der Duitsche graven van Sayn, uitgestorven met Hendrik II in 1246, tak der Graven van Nassau), omstr. 1170 gehuwd met Walburg (*sic*)

Randenrode, dochter van Bernt, kastellein van Montfoort; zij wordt ook Margriet van Montfoort geheeten. Heer Dirk zal zich den dood van graaf Willem II van Holland, gesneuveld 24 Jan. '56 in den slag bij Hoogwoude tegen de West-Friezen, zóo sterk hebben aangetrokken, dat hij met toestemming zijner tweede gade, de wereld verliet en monnik zal zijn geworden in de abdij van Onze-Lieve-Vrouw te Middelburg, waar hij † '66 [1]). Wint bij die tweede gade

VII. Dirk II van Lynden, geb. '50, zal, als heer van Lynden en ter Lee (*sic*), de derde kampioen geweest zijn op het tornooi te 's-Gravenhage, en „Aspremont" [2]) geroepen hebben, ter gelegenheid van de instelling der Ridderorde van St. Jacob, eene broederschap van twaalf ridders, a° 1279/90 door Graaf Floris V [3]).

---

van Holland, vrouwe van Voorne, Renesse, Moermont en Haemstede (in Zeeland), bij wie Floris, heer van Voorne, † 1203 (gehuwd met Aleid van Herlaer), en Dirk, heer van Renesse enz. (geh. m. Isabella van Looz), den stamvader der Renesse's. Dirk won Jan van Renesse † 1228 of later, die bij Sophia van Borsele had Jan † 1253 (geh. m. 1° Margta van Diest, 2° Margta van Arnemuyden) en Pelgrim (monnik in de abdij te Middelburg). Hij voegt er uitdruklijk bij, dat *al deze generatiën onzeker zijn, zoowel wat de opvolging der personen als wat de namen hunner gemalinnen betreft*, en dat eerst met Jan († 1253) 's zoon Constantijn of Costijn van R. † 20 Aug. 1289 de stamlijst der Renesse's een *iets* vasteren grondslag bekomt. — In 1821 behoorde aan den Vorst van Sayn-Witgenstein-Berleburg de Pruisische heerl. Homburg (reg. distr. Keulen, kr. Waldbroel).

[1]) Aldus ook gedeeltlijk Mr. Johan Meerman, vrijheer van Dalem, „Geschied. van Graaf Willem van Holland, Roomsch Koning" ('s Graavenhaage, bij Nicolaas v. Daalen en Melis Wetters, 1784), II, 286—90: „Dirk van Lynden, aan het Huis van Holland vermaagschapt, gebood onder Willem van Brederode, die het bevel voerde over den kleinsten der twee hoopen, waarin graaf Willem zijn krijgsvolk verdeeld had. De Graaf gesneuveld zijnde, waren Brederode en Lynden, die op het eerste ontvangen der tijding met hunne benden terug waren gekomen, diep getroffen". Dit nu, met aanhaling van geene andere bron dan Butkens, „Annales" p. 85, komt op louter fantasie neder.

[2]) Zijn wapenkreet (cri d'armes), naar het heet. Met dien kreet wezen de tornooi-ridders het geslacht aan, waaruit zij afkomstig waren. Zie echter „De Navr XLIII, 483, 4.

[3]) Van die Ridderorde schijnen alleen Butkens (a° 1626), Bn van Lynden v.

Overleden in 1300, begraven in de abdij van St. Paulus te Utrecht. Had tot gade Agnes van Herlaer [1]), dochter van den heer van Ameide.

VIII. Dirk III van Lynden, ridder, erfschenker des Hertogs van Gelderland, † omstr. '68. Trad omstr. 1312 in den echt met Ermgard van Keppel, dochter van Wouter heer van Keppel, bij Aleid van Aeswyn [2]). Haar worden acht kinderen toegekend.

Al wat Butkens van de eersten dezer heeren verder heeft verhaald of opgedischt in zijne „Annales", kunnen wij gerust, als òf onhistorisch òf onbetrouwbaar, achterwege laten [3]).

Met Dirk als heer van Lienden, door Butkens Dirk III gebeeten, komen wij op geschiedkundigen bodem te staan. Maar overigens, hoe verdacht, hoe onbetrouwbaar is nagenoeg alles! De historiciteit van dien stamvader Arnold van Aspermont en zijne gade Helena moet blijken uit een charter d.d. 29 April 1138, krachtens hetwelk Andreas bisschop van Utrecht kond doet, dat dit echtpaar aan de Utrechtsche kerk drie bunders land zou hebben geschonken in Arnold's heerschap Lienden (DOMINIO Lindinia) [4]). Dit charter vindt men in de a° 1723—34 door Foppens uitgegevene „Opera diplomatica et historica", I, 387, waarin deze Miraeus' his-

---

Hemmen (a. w., bl. 14, 47, 83, — a° 1827), A. Beeloo, „De Instelling der Orde van St. Jacob" (bl. 35, — a° 1845) en J. Ter Gouw, „Studiën over Wapen- en Zegelkunde" (bl. 212, — a° 1865) te gewagen, denklijk uitsluitend op voorgang van eerstgenoemden Butkens; want die heele ridderorde is overigens onbekend.

[1]) Zij zal staats juffer geweest zijn van Elisabeth van Brunswijk als weduwe van den in 1256 gesneuvelden Roomsch-koning Willem graaf van Holland, die intusschen reeds 27 Mei 1266 overleed!?!

[2]) „Geld. Volksalm." 1882 bl. 61 noemt Ermgard's moeder Jutte van der Sluyse. Rietstap's „Armorial" kent een Brabantsch geslacht v. der Sluyse, voerend In rood een rad van zilver. Derhalve, uit den stam der heeren van Heusden?

[3]) Het staat ook, met deels foutieve opgaaf van bronnen, in A. J. Van der Aa's „Biographisch Woordenboek der Nederlanden", hoofdred. Dr. Schotel (Haarlem, J. J. van Brederode), art. Lijnden, met kleuren en geuren geboekt.

[4]) Bn Sloet, „Oorkondenboek van Gelre en Zutfen" (a° 1872) bl. 268 n°. 273, uit Foppens' uitgave, I, 387.

torische bescheiden, nml. diens „Codex donationum piarum" (a° 1624), „Diplomata Belgica (a° 1628) en „Notitia Ecclesiarum Belgii" (a° 1630) gesamenlijk en met supplementen vermeerderd, uitgaf [1]. En de gift zal, blijkens oorkonde bij Miraeus (in Foppens' uitgave t. z. pl.) 24 Mei 1180 zijn bevestigd geworden door Willem van Lynden (de Lindinia), zoon van Arnold, en zijne vrouw Agnes [2]. Gezegde charters a° 1138 en 24 Mei 1180 treft men ook geheel conform aan bij Miraeus zelf in zijne „Donationum Belgicarum Libri II (Antverpiae 1629) I, 122. Intusschen dragen ze alle innerlijke en uiterlijke kenmerken van onechtheid. Nemen wij in aanmerking, dat Butkens voor het hiervoren aangeroerd oogmerk eenen Arnoldus Aspermontius hoog noodig had, en dat Butkens' tijdgenooten Mr. Arend v. Buchell en Dr. Cornelis Booth omstr. 1643 over die zoogenaamde charters reeds den staf gebroken hebben [3]) als fabrikaat van Butkens zelven; dan ligt het vermoeden voor de hand, dat Aubertus Miraeus, die in 1640 als vicaris-generaal des Bisschops en deken te Antwerpen overleed, en dus met den Prior van St. Salvators-convent op bizonder goeden voet stond, in overleg met Butkens of uit Butkens' koker deze charters moet hebben opgenomen of ingelascht, gelijk Miraeus dan ook t. a. pl. in 1629 naar de in 1626 uitgekomene „Annales" verwijst met deze woorden: „De Lindinia vulgo Linden, Batauiae vico, et familia nobili inde cognomen adepta, consuli poterit R. P. Christophorus Butkens (*sic*) in Annalibus genealogicis eiusdem Familiae". Hoe ongunstig luidt ook het oordeel van Prof. von Pflugk-Harttung er over! [4])

---

[1]) Dl. I en II gaf Foppens te Leuven in 1723, dl III en IV te Brussel in 1734 uit.

[2]) Vgl. Bn Sloet, a. w., III (a° 1876) bl. 1142, noot, waar r. 2 v. o. achter Arnold de komma achterwege bleef, ten gevolge waarvan ibid. bl. 1189b aan Willem abusieflijk Arnold en Agnes tot ouders worden gegeven. Bl. 1189b leze men derhalve: Willem, zoon van Arnold, en (zijne gade) Agnes.

[3]) „De Navorscher" XLIV, 260, 1, 6 (noot).

[4]) Zie „Navr" XLIII, 225, 6. Tot staving hiervan kan strekken hetgeen „De Navr" XLIII, 230 opmerkt, dat van het zoogenaamde charter a° 1138 geen origineel bestaat; ten minsten Foppens spreekt er niet van. En bij oudere charters doet Miraeus gewoonlijk aanwijzing van origineelen. Dat Foppens ook niet altoos

Hoe onmooglijk, maar hoe geschikt voor den toeleg van den schrijver der Annales, is die betiteling van het altoos *twee-heerige* Lienden als Arnold's *domein*! Nergens elders dan juist bij (Miraeus) Butkens-Foppens ziet men, naar wij meenen, dien Arnoldus Aspermontius en gade Helena vermeld. Lateren spreken van Bertha. Men noemt haar, — onze Extrait doet het, — de dochter van Robert (heer) van Boesichem. Hoe komt men er aan? Mr. Arend van Slichtenhorst, die a° 1645—54 zijne „Geldersche Geschiedenissen" uitgaf [1]), en dus Miraeus' en Butkens' tijdgenoot was, die daarbij in zijn Iste boek daarvan, „Tooneel des Lands van Gelder", bij oude stamboomen gaarne het gebied der legende betreedt, om die op te voeren tot in den nacht der tijden, — Slichtenhorst geeft onder de oude heeren van Beusichem, de voorzaten der heeren van Kulenburg, eenen Rudolf aan, „die by zommighe t'onrecht *Robert* word gedoopt", geb. 1101, † 1164/74; doch deze leefde te laat om Arnold's schoonvader geweest te kunnen zijn. Dezes Rudolf's gelijknamige grootvader, volgens dezen schrijver geb. 1008, † 1099, leefde daartoe te vroeg. De Rudolf van Busengheim van Mariënweerd's Cartularium" [2]) leefde in 1214 evenals de Rodolf van Bosinkhem bij Bn Sloet [3]), en dus te laat. Wie is dan toch die Robert (of Rodolf), heer van Beusichem, wiens dochter in 1106 met Arnold in den echt zal zijn getreden? Maar ziet nu! Butkens behoefde eenen graaf van Aspermont, jonger zoon, die Lienden als domein bezat; daarom laat hij hem eene dochter van eenen heer van Beusichem huwen, en Lienden als bruidschat verwerven, en wel door de gunst des Bisschops van Utrecht. Immers eene bekende zaak

---

even nauwgezet te werk ging, leere bijv. hetgeen in Marienweerd's Cartularium" bl. 419 door den heer James de Fremery opgemerkt is. En is niet evenzeer de bij Miraeus voorkomende stichtingsbrief van Thorn (Limburg) a° 992 onecht? (zie „Navr" XXXVI, 155, 6).

[1]) t. Arnheim, by Jacob v. Biesen, gewoontlyken Drucker van den Ed. Hove van Gelderland 1654. Onder de lofdichten, ter eere van den Schrijver en deze zijne uitgaaf, als uitgebreide en omgewerkte vertolking van Pontanus' „Historia Gelrica", komt er ook een voor, het laatste in de rij, van W. v. Bronckhorst a° 1645.

[2]) uitgave van James de Fremery (1890) bl. 22. [3]) a. w. bl. 443.

was 't, dat de Utrechtsche Kerk reeds lang vóór den leeftijd van zijn Arnold omstreeks Beusichem bezitting had! [1])

Butkens geeft aan zijn Arnold en gade de kapel van St. Augustinus in de abdij van Mariënweerd tot laatste rustplaats, evenals aan Floris van Lynden, volgens hem Lienden's 5den heer. Nog drie latere heeren, nml. Dirk, den eersten erfschenker, dezes zoon Jan, en kleinzoon Dirk van Lynden laat hij in dit klooster bijzetten, den laatste in de kapel van Onze-Lieve-Vrouw. Indien nu de eerste heeren van Lienden zulk eene groote betrekking gevoelden op dat van den beginne af en altoos zoo aanzienlijk convent; hoe komt het dan, dat men in gezegd Cartularium geen enkelen v. Lynden ooit vermeld ziet? [2]) En dit is toch zoo. Ook kan van die kapellen nergens elders iets blijken, omdat klooster en kloosterkerk reeds lang vóór Butkens' leeftijd verwoest waren [3]). Willem v. L. zal de schenking zijns in 1150 in hoogen ouderdom gestorven vaders Arnold aan de Utrechtsche Kerk uit den jare 1138, volg. Miraeus-Butkens-Foppens in 1180 [4]) bevestigd hebben in vereeniging met zijne volg. onzen „Extrait" in 1180 overleden gade, die Butkens in zijne „Annales" in 1166 sterven laat [5]), terwijl 1186 als zijn sterfjaar wordt gesteld. Dit verschil in het sterfjaar der gade maakte reeds de oorkonde uiterst verdacht. En daarbij: is Arnold's giftbrief onecht, een fabrikaat, dan is Willem's bevestigingsbrief het natuurlijk niet minder. Bovendien, is hij de Willem heer van Lienden, die namens zijne gade Agnes van Altena, na doode van dezer broeder, mede aanspraak op Altena meende te

---

[1]) Ibid. bl. 91. Reeds ongeveer in den jare 960.

[2]) Deze opmerking wordt ook terecht in „De Navr" XLIII, 480 noot 2, gemaakt.

[3]) „De Navorscher" XLIV, 264.

[4]) Bij Bn Sloet, a. w., bl. 1142 noot, uit Miraeus' „Opera" a° 1723—34, dus Miraeus-Foppens, 26 Mei 1189; volg. „De Navr" XLIII, 229, waar de brief staat afgedrukt, 7 kal. Junii (24 Mei) 1180. En deze laatste dagteekening leveren inderdaad Miraeus en zijn verzamelaar Foppens (I, 387). Bij Bn Sloet is dus de opgaaf foutief.

[5]) Vgl. Geld. Volksalmanak" 1882 bl. 60, noot.

hebben [1]), dan heeft hij veel later geleefd, want die (kinderloos overleden) broeder, Dirk heer van Altena, moet in 1232 nog geleefd hebben [2]). Wij voor ons gelooven echter niet, dat Dirk's behuwdbroeder tot het Neder-Betuwsche Lienden in betrekking heeft gestaan. Met zijn „Lienden" is, onzes inziens, een ander Lienden of Linden bedoeld; evenals gewis de in 1129 vermelde Reimar van Linden, alsmede Godfried van Lynen, die kort vóor Juni 1255 goederen omstreeks het nieuw-gestichte klooster 's-Gravendal, bij Goch, van graaf Otto II van Gelre ter leen bezat [3]), en evenzeer Bela van Lienden, de zonder nakoomlingschap, denklijk ongehuwd, overleden dochter van Rudolf de Cock van Weerdenburg bij Margriet van Batenburg († 1299 [4]), — Batenburg heeft eene buurschap Liende(n), — niets met het Neder-Betuwsche Ln gemeen hadden. Ook bezuiden Groesbeek ligt een Linden [5]), om van het N.-Brabantsche Linden, en misschien het dito Liem(p)de, te zwijgen.

Alles noopt, dunkt ons, om de historiciteit van Arnoldus Aspermontius en zijn zoon Willem van Lynden (Guil. de Lindinia), in betrekking tot het Neder-Betuwsche Lienden, in twijfel te trek-

---

[1]) Bn v. Spaen, a. w. III, 212. Het land van Altena is tegenwoordig eene landstreek, distrikt 's-Hertogenbosch, tusschen de Merwe, de opgedroogde oude Maas en den Biesbosch, ongeveer 7000 morgen groot; de voormalige eenige stad en hoofdplaats was Woudrichem of Woerkum, aan de Merwe (J. v. Wijk Rzn, „Aardrijksk. Woordenboek", a° 1821, o. h. w.). Ook heeft te Almkerk (in die landstreek) een sterk slot Altena gelegen (ibid., Supplement a° 1836 op Altena).

[2]) „De Navorscher" XLIII, 493. De echtverbintenis van Agnes van Lynden († 25 Oct. 1211, begr. in de abdij van Rijnsburg) als *dochter* van Willem I van Ln bij Agnes van Montb.-Altena in 1210 met Willem van Teylingen († 1244, oudsten zoon van Hugo bij eene van de Merwede), heer van T., Langerak en de Lecke, ridder, vermeld in charters dd. 21 Aug. en 3 Nov. 1200 en 20 Febr. 1201, — zie Rietstap's „Stamboek v. d. Nederl. Adel" II (1887) bl. 217, — is dus ook uiterst verdacht. Wm van T. zal hertrouwd zijn met Halewijn van Egmond, dr v. Wouter († 1217 in Syrië) bij Clementia van Gelder.

[3]) Bn Sloet, a. w., bl. 250, 756.

[4]) Nijhoff, „Oorkonden" I, bl. 181 noot.

[5]) „De Navorscher" XLII, 34. Zoo met dit Linden maar niet bedoeld zij het N.-Brabantsche (Land van Kuik).

ken. Maar dan gaat het niet aan, omdat er a⁰ 1281—88 een Arnold ridder van Linde vermeld wordt [1]), — hoe vernuftig de duiding: „Aspermontius" verhaspeld uit „a Spermonte" (uit Spremond, in Luik [2]), ook zij, — een lid uit het oud-adellijk [3]) Limburgsch geslacht van Linde, dat in Linne [4]), aan de Maas ten zuid-westen van Roermond, zijne bakermat had, als burchtvoogd of kastellein van Spremond, omstr. 1293 naar het Neder-Betuwsche Lienden te laten verhuizen [5]), ter oorzake dat Spremond en Linne kort vóór 1258 gezegd worden als 't bezit voor te komen van één(e) persoon, en wel van Elisabeth dochter van Hendrik hertog van Brabant, die als weduwe van Dirk graaf van Kleef, hertrouwde met Gerard heer van Wassenberg en Spremond, wien zij overleefde, en uit wiens nalatenschap zij Spremond en Linne verkreeg [6]). De bewee-

---

[1]) „De Navorscher" XLII, 431, 2. Die Arnold moet wel oud geworden zijn, indien de in 1282, en misschien veel vroeger, meerderjarige Wouter van Linde zijn kleinzoon is geweest. Zie ook ibid. XLIV, 7, 8 (Bijlage achter aflev. 6), XLV, het geneal. paradigma tegenover bl. 392.

[2]) Ibid. XLIII, 227, 8, 30. [3]) Zie ibidem, bl. 48, 9.

[4]) Linne = Linde, blijke o.a. uit ibid. XLII, 431, 3, 5, enz. a⁰ 1280, 1 enz. A⁰ 1390 Lynne (ibid. bl. 442) of Martenslinne (ibid. XLIII, 49 noot 1). Ook het Neder-Betuwsche Lienden komt a⁰ 1028 als Lienna, a⁰ 1050 als Lienne voor [Nomina Geogrca Neerlca III (a⁰ 1893) bl. 169, 70]. Toch bespeurt men later scherpe onderscheiding. Zoo wordt in de oorkonde van den Landvrede d.d. 25 Jan. 1359 Didderic van *Lyenden*, ridder, naast Johan van *Lynne*, ridder, opgeteld, als deelnemers aan dat Verbond (Nijhoff, a. w., bl. 109, 10). En dit wel, ofschoon deze Johan (van *Linne*) te Didam, waar Elten veel bezit had, in 1467 gegoed was (Herald. Biblk 1883 bl. 143, 7). De door Elten beleende van *Lienden's* of van *Lynden*'s stonden bij de abdij zelve als onderscheiden van de v. *Lynne*'s of v. *Linne's* bekend. — Ook tikt Nijhoff („Oorkonden" III bl. 165, 220) Butkens op de vingers, omdat hij („Preuves", p. 43) Arnt v. *Lyenen* (Lienen) a⁰ 1390, 99 Arnt v. *Lyenden* noemt. — In J. B. Rietstap's „Beknopt Aardrijksk. Woorbdk" (Groningen, J. B. Wolters, 1892) bl. 311 leest men, dat Linne in 1258 als eene stad is vermeld; dit gewis met het oog op „opidum Linne" i. d. 25 Novr van dat jaar (zie de oorkonde bij Bn Sloet, a. w. n⁰ 812). Opidum duidt in 't mid. Latijn een burcht met omliggende huizen, en ook een marktvlek aan.

[5]) „De Navorscher" XLIII, 224. Gelukkig, dat ibid. bl. 337 zulks voor „befremdend" verklaart.

[6]) Bn Sloet, a. w., bl. 793. In 1288 verkocht graaf Reinald I van Gelre o.a.

ring, dat met dit Linne van omstr. 1258 bedoeld wordt het Neder-Betuwsche Lienden [1]), is een dwaze uitvlucht, want dit laatste is nooit in 't bezit geweest van eenen heer van Wassenberg; ook wordt hierbij de toenmaals reeds lang bestaande twee-heerigheid van Lienden, — waarover later, — geheel voorbijgezien. De bewuste duiding, zoo vernuftig als ze is, heeft enkel beteekenis en waarde als poging ter verklaring of waarschijnlijkmaking, hoe Butkens aan zijn eersten en oudsten figurant geraakt mag zijn.

Is dit aanneemlijk, dan volgt de ontleding van Butkens' historiografie wat de stamouders der van Lyndens betreft, verder vanzelf, daar ons deze uit Luik en Limburg doet overstappen naar het hart van Gelderland. In den navolgenden trant. Arnold's gade Helena van Bo(e)si(n)chem kan, evenals Minerva uit Jupiter's hoofd, uit zijn vindingrijk brein te voorschijn zijn gekomen, toen hij bemerkte, dat Dirk en Steven van Lynden, knapen, in 1307 met acht andere aanzienlijke edelen, onder wie Jan heer van Arkel, waren borg gebleven voor Johan van Boesinchem (en van Kulenburg) en zijn zoon Hubert in zake de openstelling van den burcht te Maurik (in Neder-Betuwe) voor Gelre's Graaf [2]); — dat ook een Johan van Lienden met anderen als neef van Johan van Boesinchem de oorkonde van 6 Dec. 1318 had bezegeld, krachtens welke laatstgenoemde Johan als heer van Kulenburg, aan deze plaats stadsrechten gaf [3]). — Wordt zij ook wel Bertha genaamd:

zijn kasteel Spremond aan Hendrik graaf van Luxemburg en aan Walram van Luxg heer van Ligny (ibid. bl. 1108, 9). De heerl. Wassenberg, oostwaarts grenzend aan het Limburgsche Montfo(o)rt en eene van de oudste bezittingen der Geldersche graven, is, volg. Nijhoff, „Gedenkwaard. in Oorkonden" I (a° 1830) bl. VI, eerst na den in 1289 geëindigden oorlog met Brabant's Hertog, aan dezen afgestaan.

[1]) Ernst, „Histoire du Limbourg" dl. IV, volg. „De Navr" XLIII, 223, waar de bladzijde niet wordt aangegeven.

[2]) Behalve de genoemden waren die edelen: Arnold van Arkel, Hubert van Vianen, Hubert van Sconauwen en Steven zoon van Alard van Boesinchem, militum milites, voorts Sweder van Abcoude, Sweder van Montfoort en Wolter van Sulen. (Nijhoff, „Oorkonden" I bl. 100, n° 94). Over dat „militum milites" zie mijn opstel in „De Navr" XLIII, 584.

[3]) Van Mieris, „Charterboek" II, 202 b.

eene Bertha was te vinden in de persoon van Bertha van Ochten, in 1272 weduwe van Jan heer van Arkel [1]. — Aan den Bisschop van Utrecht, door wiens gunst zijn Arnold Lienden als huwlijksgift verwierf, kon hij denken naar aanleiding van de omstandigheid dat een (Gosuinus) van Lynden in 1299 met negen andere edelen, waaronder zeer aanzienlijke [2], als medezegelaar optreedt met Henrik van Ochten (zoon van heer Ricold, ridder, graaf van het bezuiden Lienden gelegen Ochten, comes Batuensis) eener oorkonde, waarbij deze zich leenman van dien kerkvorst verklaarde [3]. — Vond men weleer een klooster Mariëndaal te Lienden, dat, in 1568 door de Geuzen geplunderd [4], in 1599 nog bestond [5]; en ligt nog in de Marsch ter plaatse een tiendblok, bekend onder den naam „De Bisschop en Mariëndaal": dit M. kon hem het in 1128 gestichte Mariënweerd aan de hand doen als kloosterlijke begraafplaats van zijn eersten en vijfden figurant. De betrekking welke in 1289 (en 1353) tusschen Mariënweerd en de Maria-abdij te Middelburg, beiden van de Orde van Premonstreit, reeds bestond [6], kon hem nopen om zijn 6den figurant († 1266) als monnik in die abdij zijn leven te doen eindigen. Op die manier laat zich heel wat historie schrijven, zegge verdichten!

Evengoed als (met Adhémar baron von Linden) het Limburgsche Linne, kan men aan de Geldersche van Lyndens tot bakermat toewijzen Lienden, Leende [7], Lijnde, ook wel De Liende en Lijnden, te Elst (in Over-Betuwe), welke buurschap denklijk schuilt achter

---

1) „De Navorscher" XXXVI, 81, 4.

2) Johan van Lede (Leerdam), ridder, Hubert van Vianen, ridder, Dirk van Stenre, ridder, Willem van Ranwic, ridder, Henrik van Latem, Johan van Woldenberg, Everhard van Middachten, Wynand en Goossen van Gruythusen.

3) Bn v. Spaen, a. w., IV, Cod. Dipl. n°. 16, bl. 31.

4) G. v. Hasselt, „Stukken voor de Vaderl. Historie" I, 314.

5) Geldersch Leenregister, Afd. Nederbetuwe, art. Lienden.

6) Zie de correspondentie in James de Fremery's „Abten van Mariënweerd" ('s-Gravenhage, Mart. Nijhoff. 1888) bl. 27—30, vgl. met „Cartularium" bl. 418, 9.

7) Aldus P. H. Witkamp, „Aardr. Wrdbk". Opmerklijk is hierbij de schrijftrant (Elisabetha) *Leendana* van den ouden Pontus Heuterus a° 1646 (zie „Navr" XLI, 567).

de „villa Linteruuic, LINTERWIC [1]) in Batua" a° 855, waar destijds twee hoeven en een waard lagen, die zekere Folker 7 en 10 November aan het klooster te Werden (kreits Duisburg, rgbz. Dusseldorf) schonk [2]). Evengoed? ? Neen, met veel meer recht, meenen wij, aangezien de eerste historische van Lyndens in den westlijken omtrek van Elst en deze westlijk van en te Elst gelegen buurschap optreden, naar den kant van het Neder-Betuwsche Lienden heen, bijvoorbeeld Goossen of Gosuinus van L. en Dirk en Steven van L. even genoemd. Ook lag in hetzelfde Elst het beneden te vermelden Grevenslag. En hierbij komt dan de scherpe onderscheiding in den schrijftrant, van Lyenden en van Lynne, waarop wij bl. 189 noot 4 gewezen hebben.

[1]) In casu is er tegen Linde = Lintre („Navr" XLII, 480; 'III, 20, 1, 503—7, 680) ook van deze zijde geen bezwaar. Maar dan mag men ook de plaatsnamen Li(e)nde(n) niet duiden als „lindeboom" („Nom.-Geogr. Neerl". III, 346, 66); zulks verbiedt Linde = *Lintre.* Waarbij komt, dat Linde ook een waternaam is; in Friesland en Overijsel stroomt de Linde; ze komt bij den Auctor Incertus a° 1232 in Werken v. h. Utrechtsch Histor. Genp" N. R. 1888 n°. 49 in de 12de eeuw als Lenna (Lenne) voor, en in 1436 ziet men vermeld „Lymborch vff den Leen", d. i. Hohen-Limburg, slot en vlek aan het riviertje de Lenne, in het voormalig graafschap (van der) Mark (Nijhoff, „Oorkonden" IV, bl. 126). Dit een en ander verwijst ons hier naar *Le(de)* of *Lea*, *Leye* = *e(e)*, *ea*, *ede*, *ei*, d. i. water; alzoo LIENDEN = rivierplaats. Bijaldien met al de Linde(n)'s in ons vaderland — in Overijsel twee, in Groningen twee, in Drente, Noord-Brabant en Limburg, — etymologisch-identisch mogen wezen: Lende (Overijsel), Lent (Gelderland), Leende (N.-Brabant), Lent of Linth (a° 1281 te Contich, in Antwerpen), Lente (twee in Overijsel, Liendert (o. Hoogland, in Utrecht), Lentert (o. Roggel, in Limburg), Linderte (o. Raalte, in Overijsel), Lintelo of Lentelo (o. Aalten, in Gelderland), Lindele (o. Vriezenveen); dan valt menige „lindeboom" op het terrein onzer plaatsnamen omvèr. Linden bij de stad Hanover heeft een lindeboom tot wapen („Deutsche Herold" XX (a° 1889) n°. 5 S. 97); dit kan volksetymologie wezen, maar ook niet.

Leest men in „De Navr" XLIII, 20: „Der Vater des Peter van Linden ist daher Adam van Linter, und des letzteren Gemahlin ist Elisabetha Ghysens"; in 1878 woonde te Antwerpen (Markgravenstraat 12) de heer Xaverius Gheijsens, oud-Notaris en oud-lid van den Prov. en Gemeenteraad ter stede.

[2]) Bn Sloet, a. w., bl. 47, en Bondam, „Charterboek" (a° 1783) bl. 32b; zie mijne aanteekening in „Nom. Geogr. Neerl." III, 169. Bij Assendelft (N.-Holl.) lag omstr. 1120 eene villa Linethereswalda.

Butkens' legende heeft diepen indruk gemaakt. Gaf ze nog in 1875 den door en door kundigen genealoog en heraldicus L. A. F. H. baron v. Heeckeren de woorden in de pen: „Lynden is zeer zeker uit Aspremont gesproten" [1]; deed ze den onderzoeklievenden J. B. Rietstap schrijven [2], dat *tien* Lyndens achtereenvolgens heeren van Ln geweest zijn tot omstr. 1450 toen de heerlijkheid voor hen verloren ging, en noemt hij mitsdien Dirk, den erfschenker, Dirk III, den achtsten heer; — in de Aardrijksk. woordenboeken leest men overal, tot in den jongsten tijd, van (het Huis te Lijnden of) den Toren van Aspremont, als het stamslot van het geslacht van Lynden [3]. Gewis heetten oude burchten wel „torens" ; zoo stond in 1681 nog te Hien (o. Dodewaard, in Neder-Betuwe) de Toren van Welij [4], en Heteren (in Over-Betuwe), had zijn „Roode Toren" [5]. Doch indien de oorspronklijke burcht der eerste heeren van Lienden, der van Lyndens, Aspremont geheeten had, zou die eeuwenheugende benaming voorzeker aan den grond zijn blijven kleven. En hiervan is nooit iets bekend geweest. Wel is aan den Rijnbandijk, op het punt, waar deze dijk en de Marschdijk elkander ontmoeten, in 1843 een huis gebouwd, bij de ruïne der kapel van Verhuizen, ter plaatse waar daar te voren eene door lieden uit den eenvoudigsten levensstand gebruikte oude woning stond, welk huis nog heden bekend staat als Aspermont; doch die naam is er aan

---

[1]) Bijv. in „Herald. Biblk" 1875 blz. 2. Deze edelman overleed te Zutphen Decr 1889, en vond zijn lofredenaar in den heer H. M. Werner, die een treffend „In piam Memoriam" schreef in de „Nieuwe Zutphensche courant" van 28 Decr N° 104 van den Twintigsten Jaargang).

[2]) in zijn „Stamboek van den Nederl. Adel" (Groningen, J. B. Wolters), II (a° 1887) bl. 5.

[3]) A. J. Van der Aa, „Aardrijksk. Wrdbk der Nederl." VII (n°. 1846) bl. 309; P. H. Witkamp, „Aardr. Wrdbk" (a° 1877) bl. 730; J. B. Rietstap, „Beknopt Aardr. Wrdbk van Nederland" (a° 1892) bl. 306.

[4]) voormalig kasteel der v. Wely's; Welie is eene buurschap te Hien. Die Toren is kort daarna denklijk Hienderoort geworden; zie „De Navr" XXVII, 634, 5.

[5]) Bekend was ook de Blaauwe Toren; en is nog de Geldersche Toren, te Spankeren.

gegeven door dengene, die het bouwen liet [1]), en denklijk in een woordenboek over dien ouden „toren" gelezen of er van gehoord had. Want de grond heette altoos Verhuizen, zijnde de benaming der buurschap, waarin het ligt, en was bij de polderbesturen of in de kohieren der verponding nooit onder een anderen naam bekend. Sedert dat dit nieuwe aldus gedoopte huis er stond, noemde men die oude woning wel bij tegenstelling het oude A., zelfs wel Oud-Aspermont, en doet dit nóg somwijlen; maar om er terstond bij te voegen „of Verhuizen". Bij deze buurschap, „Veerhuizen" of „Vernehuizen", ook wel „Versen" (met de „Verzestraat") geheeten, teekende Lud. Smidts in zijn „Schatkamer der Nederlandsse Oudheden" (bl. 355) in 1737 aan: „Bij mij in een seer oud Prentjen van A. P. [2]), synde een hoogh muirwerk van een oud kasteel in de Nederbetuwe". Wij houden het er voor, dat dit hooge muurwerk en die oude woning niets anders vertegenwoordigden dan die kapel; immers in 1648 woonde zekere Hans in „de Verhuyser kercke" [3]), welke sedert de invoering der Hervorming in verval is geraakt. Zoo zinkt den voorstanders der Aspermont-hypothese de laatste grond onder de voeten weg.

II.

HET WAPEN DER BETUWSCHE VAN LYNDENS.

Voert het Geldersche geslacht van Lynden in rood een *gewoon kruis* van goud, en voerden de oude Lotharingsche Graven van

[1]) een eenvoudig inwoner Gerrit Loo. Zijne zuster, Christina, wede Steven v. Heteren, eerder wede v. Holst, † te Lienden 25 Febr. 1893, oud bijna 84 jaar; het doodbericht onderteekend door C. A. v. Merkesteijn als executeur-testamentair. Te Wageningen woont nog Frans Loo, zoon van Gerrit's broeder Joost.

[2]) Een A. Pronk? Van Vredestein te Ravenswaai, gezicht op het slot van voren en van achteren, vervaardigde C. Pronk in 1728 twee teekeningen in O. Ind. inkt, in 4°, vermeld in den Catalogus van M. A. Roelofs (bij Fred. Muller, Amstm), 5 en 6 April 1887.

[3]) Doopboek van Lienden. Hans liet 23 Januari van dat jaar te Lienden zijn zoon Michiel doopen. Vader en zoon zijn zeker niet pluis geweest; want nog heden ten dage duidt men alhier een schobbejak als een *hans-michel* aan.

Aspremont in rood zulk een kruis van zilver: de nagenoeg aanwezige gelijkheid van dit wapen heeft opzichtens eerstgenoemd geslacht de Aspermont-legende in de wereld gebracht. Goossen (Gosuinus) van L. voerde in 1299 een *verkort kruis*, wat blijkt uit het ongetwijfeld echte charter d.d. 29 Sept^r, dat B^n van Spaen eigenhandig afschreef uit het archief van St. Pieter te Utrecht [1]), met beschrijving der zegels van de elf edelen; terwijl Butkens een gebrekkigen, verminkten tekst levert, en de zegels voorbedachtlijk achterwege liet, omdat hij aan zijn Arnold van Aspermont a⁰ 1138 reeds het gewone kruis had toegedicht. Natuurlijk! Want moest die figurant uit de oude Graven afstammen, dan diende hij toch ook het wapen dier Graven, dus het gewone kruis, te voeren, en moest de auteur der Annales voor zijne lezers verzwijgen, dat een volgens hem later levende Goossen van L. een verkort kruis had gevoerd [2]).

Het verkorte kruis van Goossen is alzoo het oudst bekende [3]), en derhalve het oorspronklijk wapen der van Lyndens. Dit is etlijke jaren later vervangen door het gewone kruis, hetwelk wij Dirk (heer) van Lienden, ridder, 1 Maart 1333 zien voeren [4]), en dat sedert bestendig het geslachtswapen gebleven is. Wat gaf aanleiding tot die verandering van het verkorte in het gewone kruis?

Aan hunne heerlijkheid Lienden konden de van Lyndens dit laatste niet ontleenen [5]). Hoe toch zou die heerlijkheid aan een wapen

---

[1]) „Ex autographo in Arch. Eccl. S. Petri Trajectensis", luidt het onderschrift bij B^n v. Spaan, a. w. IV Cod. Dipl. p. 31. Vgl. „De Nav^r" XLIII, 645.

[2]) Vgl. „De Navorscher" XLIII, 231, 637, 45, 56, 69.

[3]) Dus kan men niet beweren, dat een St. Andrieskruis het „Urstammwappen" is geweest („Nav^r" XLIII, 17, 8; vgl. XLII, 35 (Fahne), 431). En evenmin, dat het kwartier Linden van ibid. XLII, 33 „eine der ältesten heraldischen Erinnerungen der Familie van Linden" (der Geldersche van Lyndens) (ibid. bl. 34) oplevert. Dat kwartier heeft, wegens groot wapenverschil, met onze van Lyndens niets van doen.

[4]) Zie „Nav^r" XLIII tegenover blz. 638 den afdruk van vijf zegels van Dirk van L. tegenover blz. 640, 2 vier van Johan heer van L., een van Hubrecht en vijf van Steven van L., — alles het gewone kruis.

[5]) Ibid. bl. 18, 218 (noot), 668.

gekomen zijn, vóordat de van Lyndens het er aan gaven? Lienden toch was in 't begin der 14de eeuw reeds eeuwen lang tweeheerig geweest. De helft behoorde aan de abdij van St. Paulus te Utrecht, die nimmer een eigen bestendig zegel had; de abt zegelde altoos voor haar; en dit zegel wisselde natuurlijk met elken nieuwen titularis. Ter bezegeling van hare leenbrieven, na hare feitlijke opheffing tengevolge van de invoering der Kerkhervorming, lieten Utrecht's Staten (die de leenen van St. Paulus hadden geannexeerd) tusschen de jaren 1587 en '98 een eigen zegel voor haar vervaardigen, hetwelk tot het einde der 18de eeuw hetzelfde bleef [1]). En, behalve dat dit zegel bezwaarlijk voor het oorspronklijk eigendomlijk zegel der abdij kan doorgaan, wat stelde het voor? St. Paulus, staande in eene nis, in de rechterhand een boek, in de linker een zwaard houdend, met de legende

S: ABBAT: S: PAVLI TRA: AD. FEVDA.

d. i. Sigillum Sancti Pauli Trajectensis ad Feuda (Zegel van den Leenhof der St. Paulus-abdij).

De wederhelft van Lienden behoorde aan de abdij van Elten, van welke abdij de van Lyndens als heeren van (half) Lienden vasallen waren. Had dit convent, naar de keuze van zijn stichter zelven, Graaf Wichman in 970, St. Vitus tot patroon; de oudstbekende zegels, welke de Leidsche hoogleeraar N. C. Kist liet afbeelden [2]), nml. dat van Gydelendis (Godelendis, ook Godela en Gudela geheeten) [3]) vermoedlijk de elfde abdis (a° 1273, '80, † 2 Sept. 1301), het grootzegel, het kapittelzegel en het secreetzegel (a° 1423) vertoonden allen diens patroon, toegerust met den palmtak (der overwinning) [4]).

[1]) Vgl. „De Navr" XXXIV, 126. In dank ontvangen mededeeling van den Rijks-archivaris in Utrecht, Mr. S. Muller Fzn.

[2]) in „Nieuw-Archief voor Kerkgeschiedenis", II (a° 1854) bl. 58, vgl. bl. 182.

[3]) Gydelendis heet zij in den brief van 6 Mei 1280, waarbij zij, tegen een jaarlijkschen uitgang van 25 Utrechtsche ponden, Naardingerland aan graaf Floris V van Holland verkocht. Gijsbrecht van Amstel had met toestemming der abdij het genot van sommige daarin gelegen goederen (Bn Sloet, a. w., bl. 989 en 476).

[4]) Alleen dat der 13de abdis Ermgard van den Berg (Yrmgardis de Monte, †

Niets daarvan komt hier in aanmerking. En daarenboven, *de heeren ontleenden niet*, in de eerste eeuwen van het Leenstelsel, *maar gaven hun wapen — aan de door hen in bezit genomen of verworven heerlijkheden, of ook deze namen dit van hen over.* Men denke bijvoorbeeld aan de van Arkels, de Berthouts (van Mechelen), enz. Een sterk sprekend bewijs hiervoor levert Zoelen (Neder-Betuwe). Heer Otto van Zoelen (Dominus Otto de Solen, miles) zegelde in 1263 te zamen met Theoderick van Emere, met een kruis [1]). Rietstap's Armorial kent aan dit (uitgestorven) geslacht v. Soelen *in zilver een kruis van rood* toe. Eene eeuw later zien wij Zoelen in 't bezit van Arnd van Arkel, daarna in dat van v. Rossem, Vijgh, v. Renesse, en sedert 1700 in dat van Pieck (*in zilver kruis van rood*). En ziet, het wapen der heerlijkheid Zoelen is als dat van v. Soelen en Pieck; het wapen der gemeente Zoelen daarentegen dit wapen met gebroken kleuren, nml. *in rood een kruis van zilver.* Pieck zegelde in 1395 met een kruis [2]) — De gebroeders Hubert, Alard en Dirk Splinter van Bosinchem, van wie de eerstgenoemde in 1281 den burcht van Kulenburg stichtte, zegelden in 1296 te samen met de drie zuilen (rocs), welke het wapen der stad Kulenburg nog heden vertoont [3]); en Johan van Boesinchem gaf 6 Dec. 1318 aan Kulenburch stadsrechten [4]). — Opmerklijk is hier ook wat Slichtenhorst in 1645 verhaalde [5]): „Wt de over-oude Graven van Nassouw en Zutveen trecken haer oorsprongh de Graven van 's Heerenbergh; gelyk sy ook met de Graven van Zutveen het zelve wapen gebruyken, te weeten een rooden leeuw en een klimmenden halven leeuw met byvoegingh van 14 penninghen. Dan, de halve leeuw is vóór desen met drie penninghen van haer wapen genoomen ende aen de Stadt van 's Heerenbergh over-gegeeven;

---

25 Juli 1365) stelt den leeuw van het Huis Berg ('s-Heerenberg) voor — met negen, niet met elf [zie Slichtenhorst, „Tooneel des Lands van Gelder", bl. 77a; Rietstap's „Armorial" (a° 1875) bl. 114], penningen.

1) „De Navorscher" XXXIV, 5, noot.

2) „Herald. Bibliotheek" 1882 bl. 127, 30.

3) Bn v. Spaen, „Inleiding" III, 236. 4) Van Mieris, „Charterboek" II, 202 b.

5) „Tooneel des Lands van Gelder", bl. 77a.

zoo dat sy rechtevoort maer een enkelen leeuw voeren met elf penninghen". Een met bezanten beladen schildzoom voerden zij reeds in 1357 [1]). — Nog één voorbeeld uit later tijd, en wel andermaal uit de Neder-Betuwe: Louise Anna vorstin van Waldeck gravin van Pyrmont en Kulenburg verkocht 28 April 1698 de heerlijkheid Ommeren aan Anna de Bye, weduwe van Jacob v. den Steen; en zoolang deze familie v. den Steen die heerlijkheid bezeten heeft, tot na het midden der 19de eeuw, voerde deze haar wapen, t. w. een rood schild, met schildhoofd van zilver beladen met drie klophamers van zwart [2]). Dat de heeren hun stamwapen niet aan hunne heerlijkheden ontleenden, maar er aan gaven, lag geheel in den aard der zaak. Zij toch riepen meerendeels de heerlijkheden oorspronklijk in het aanzijn, door het stichten van burchten, enz.; inzonderheid de jonger zoons deden dit, met aanneming van haren naam; men denke bijv. aan het oud-adellijk geslacht van Brakel(l) [3]). Vanhier dan ook, dat, als aan eene dorpsgemeente, op haar verzoek, een wapen wordt toegekend; dit gemeenlijk bestaat in de wapenfiguur of -figuren harer oudste heeren; zoo voert Beesd, ingevolge certificaat van den Hoogen Raad van Adel d.d. 20 Febr. 1816, een schild van rood beladen met drie palen van vair, zijnde het oude wapen van Châtillon, waaruit de Cock van Beest stamde [4]); en zoo voert Maurik nog altoos eene droogscheer-

---

[1]) „Geldersche Volksalmanak" 1894 bl. 20 en 17. Derhalve, al ontleenen de van Bylandts, als uit Doys gesproten, hun naam aan het slot Scate of Bilant, hun van Doys (drie besanten) onderscheiden wapen (in goud zwart kruis) ontleenen zij gewis niet van dit slot; maar hebben hun om de een of andere reden, misschien wel wegens een kruistocht aangenomen wapen er aan gegeven of kunnen geven. [2]) Vgl. „De Navorscher" XXXV, 457 en XXXIV, 8, 11, 3.

[3]) Zie „Geld. Volksalm." 1879 bl. 42.

[4]) „De Navr" XXXVI, 81, 331, 2. Historisch-konsekwent is daarom de wensch door den heer Joh. Theod. de Raadt, secretaris van het Oudheidkundig Genootschap te Brussel, in zijn „Keerbergen", — zie „Genealogisch Maandblad" ('s-Gravenhage), X (a° 1892) bl. 84a, — geuit, dat Keerbergen zijn aloud schepenzegel herneme, nml. het (geslachts-)wapen der Berthout's van Berlaer, hierin het voorbeeld volgend van Berchem en Niel (twee dorpen, mede in Antwerpen gelegen)!

dersschaar, het wapen der oorspronklijke heeren v. Mauderick [1]). Ook een en ander herberg-uithangbord van eeuwen later vertoont het geslachtswapen van een voormaligen heer der plaats; getuige „In het Wapen van Balveren" te Echteld, — de drie kolven der v. Balveren's, dat eerst ontstond, sedert Walraven Elias Johan baron v. Balveren door zijn 9 April 1817 met Anna Henriette Elisabeth bare v. Wassenaer-Catwijck gesloten huwelijk het oud-adellijk Huis te Echteld in bezit verkreeg; en dit wel ofschoon eeuwen lang de een leeuw voerende v. Wijhe's waren voorafgegaan [2]).

Dit was dan hier te lande het algemeen gebruik, en is het nog ten huidigen dage; natuurlijk sommige gevallen, die alzoo als toevallige omstandigheden zijn aan te merken, buiten rekening gelaten; ook buiten rekening gelaten wat in Engeland onder den hoogen adel sinds lang gebruiklijk was, en nog heden is; in dit land toch hebben ten allen tijde gedurig, geregeld geslachtswapenveranderingen en dito vermeerderingen plaats gehad, naar aanleiding van aan kasteelen, plaatsen, landstreken verknochte wapens, die bij toekenning van Regeeringswege van nieuwe titels, praedicaten, rangen, in de familie-wapens der titularissen werden op- en overgenomen.

Alzoo, van de van Lyndens ontving de heerlijkheid Lienden, of nam van hen over, haar wapen, het gewone kruis. Het was, in hunne kleuren, naar de getuigenis van Jor Floris v. Brakel(l), drost ter Lede, in 1629 het dorpswapen [3]). Dit kruis prijkte mits-

---

[1]) „Herald. Bibliotheek" 1879 bl. 116.

[2]) Bijgevolg komt „Navr" XLII, 34 bij het ibid. bl. 33 afgebeelde kwartier Linden geen „erster Gedanke" aan verschil van heerlijkheden te pas. Het wapen van dat kwartier, hetzij juist of niet, sluit *als zoodanig* eenen van Lynden uit, dewijl dit laatste geslacht een gansch ander wapen voert. Wanneer men zelfs bij de veelzijdigste nasporingen, welke boven onzen zwakken lof ver verheven zijn, van de door ons gewraakte stelling uitgaat, erger nog, zich er door laat beheerschen, kan 't niet missen, of men wordt, hoe kundig ook, minstens in zake Middeneeuwsche genealogie abnormaal, en vervalt tot het maken van verkeerde gevolgtrekkingen.

[3]) Vgl. „De Navr" XLIV, 264: „Hunne oude heeren daer sy gevolcht hebben". De interpunctie is daar onzuiver.

dien op de banier, ontplooid gedragen bij de uitvaart i. d. 20 Aug. 1639 van een harer latere heeren, Floris II van Pallandt graaf van Kulenburg († 4 Juni): „paard en vaan van Lienden". Als schepenzegel steeds gebezigd wat de schildfiguur betreft, en nog altoos ter secretarie als gemeentezegel dienst doend, prijkt het volle wapen (met gouden kroon en schildhouders, de zwarte goud-gehalsbande hazewinden) doch zonder helmteeken, op het uithangbord der voornaamste dorpsherberg en uitspanning ter plaatse, welke algemeen bekend is en bestendig in de nieuwsbladen aangeduid wordt als „In het Wapen van Lienden". Het erf waarbij deze herberg behoort, heet vanouds het Aschgat, en komt reeds in 1379 voor; want toen zag zich „Derk uyt den Assegate" beleend met 1/3 van „den halve tiende tot Meerten [1]), 1/4 van der Tienden tot Aelst 13 hond lands gelegen in Meertenrebroek, die met den eenen eynde schieten op de Meren, en met den anderen eynde op de Egtelsche campen, voort twee dagen aert ende vier dagen mak [2]), die Willem v. Middelwijk schuldig is uyt den goede to Kesteren gelegen, voort een dag aert en twee dagen mak [2]) die Hillyn Bouck (Vonck?) schuldig is uyt den Moutcamp, ende een dag aert en twee dagen mac [2]) die Derk v. Aelst schuldig is uyt den Tolvelt, tot Zutphenschen regten, geweest des Abts van St. Pauls" [3]); Manne Wyllem v. Steynbergen ende Willem v. Poilwyck" [4]). Tegenover die uitspanning stond in 't begin dezer eeuw eene sedert lang afgebroken herberg, waar „'t Wapen van Gelderland" uithing.

---

[1]) uitgestrekte buurschap te Lienden.

[2]) Aertland beduidde in 1327 terra arabilis, beploegbaar land (Tijdrek. Regr op het oud-prov. Archief van Overijsel", A bl. 45); *mack* nog in Vondel's tijd, een mik of stok, herdersstaf. Nu zou ik denken, dat hierdoor een servituut wordt aangeduid, rustend op de genoemde perceelen, en bestaand in de verplichting van den gebruiker van deze, om eenige dagen voor zijn leenheer te komen ploegen en op het stoppelbloote land diens schapen te hoeden. Het recht om dit van die gebruikers te kunnen eischen, ging dan nu op Derk uit het Aschgat over.

[3]) totdusver het eigendom en recht van den abt (der abdij) van St. Paulus te Utrecht.

[4]) Deze leenmannen stonden als getuigen over die beleening. Aldus het Geld. Leenregister, afd. Nederbetuwe, art. Lienden, uit Regr A f°. 22, 6 § ult.

Van de verwisseling van het verkorte kruis (croix alésée) a° 1299 in een gewoon kruis (croix pleine) a° 1333, ligt de oorzaak in 't duister; en dit punt zal wel nooit op te helderen zijn. Dwaas toch, ongerijmd is 't, die verwisseling te zoeken in den vasalstaat der oudst-bekende van Lyndens tegenover het Duitsche Huis [1]). Dit Huis toch, de Duitsche of Teutonische Orde, of de Orde van Onze-Lieve-Vrouw van Jerusalem, de Orde der Mariënridders, in 1190 gesticht en door Paus Coelestinus III bevestigd, ontving bij die bevestiging tot ordeteeken een (zwart) kruis (op een wit kleed) [2]). Het voerde niet eerst een verkort kruis [3]). Van der Maelen in zijn „Essai" dit ordeteeken „une croix pleine et alaissée" noemend [4]), — hetgeen eigenlijk eene „contradictio in terminis" is; want een kruis kan niet tegelijk gewoon (pleine, de schildranden rakend), en verkort (alésée, die randen niet rakend) wezen, — geeft aanleiding tot misverstand, en heeft gewis bedoeld een kruis, welks armen, niet bijv. met breede armen (gelijk het breedarmig kruis) of met gedwarsbalkte armen (zooals het krukkenkruis), maar recht afgesneden (gelijk de armen zijn van het verkorte kruis) de schildranden raakten. Niet minder dwaas en ongerijmd is 't, die gewaande betrekking der oudst-bekende van Lyndens tot dat Duitsche Huis te bewijzen met handelingen en oorkonden allen in verband, nota bene, met de St. Jansridders te Arnhem [5]), die, gelijk men weet, een Malthezerkruis tot ordeteeken hadden. Dubbel dwaas, indien men eerst aan heer Jan van Lienden's in 1377 voorkomende amptmannie van

---

[1]) „De Navorscher" XLIII, 217, 8 (noot), 662, 3. En dit dan in oogenschijnlijken strijd met ibid. bl. 18, 668, waar het heet, dat de van Lyndens hun kruis van hunne heerlijkheid L^{n} ontleenden. Ibid. bl. 218 noot zoekt dit verschil op de zonderlingste wijs te vereffenen. En dit dan met betrekking tot het aan de abdijen van Elten en St. Paulus leenroerige Lienden. Wat jammerlijk doordraven!

[2]) Elben, „Geschichte des Deutschen Ordens."

[3]) hetgeen „De Nav^{r}" ibid. bl. 339, 661 rondweg beweert.

[4]) Ibidem, bl. 657.

[5]) Ibid. bl. 661, 2, 71—4, 5, 6, 9. Volg. Van der Aa's „Biogr. Wrdbk" is ook Wouter van Lynden, broeder van heer Jan en heer Steven, Johanniter ridder (te Jeruzalem en op het eiland Rhodus) geweest. Onze „Extrait" laat hem in 1381 in een veldslag omkomen.

een gedeelte der Veluwe, — zie beneden, hk IV, — heeft gedacht [1]). Misschien was die verwisseling louter fantasie; misschien bestond er eene of andere thans onbekende reden voor. Zou 't een kruistocht kunnen geweest zijn? Ook de oude Geldersche geslachten v. Soelen en Pieck voerden, gelijk wij boven zagen, een gewoon kruis. Hubrecht van Lynden voerde in 1335 een geruit kruis, misschien als jonger broeder [2]).

Wat het helmteeken, den zittenden hazewind, betreft: de zegels der oudste van Lyndens, a° 1333—92, twintig in getal [3]), vertoonen geen helmteeken, behalve drie, nml. die van Steven v. L. a° 1368, 72 welke voorstellen een heldenhoed, die als aan een jongeren broeder eigen, wordt aangemerkt [4]). Houden wij ons aan die zegels, dan komen wij tot het besluit, dat de oudste van Lyndens, anders dan bij hooge uitzondering, geen helmteeken hebben gevoerd. Nu, op het slagveld zijn ze zeker nooit gedragen [5]). Intusschen kent Fahne den van Lyndens als erfschenkers van Gelderland een zwarten hondekop toe [6]); op welken grond, is ons onbekend. Gezegde Steven zelf, de eerste heer van Hemmen uit zijn geslacht, of zijn zoon en opvolger, nam, wegens Steven's huwlijk met Elisabeth Willemsdr Borre van Dornick, erfdochter van Hemmen, waarschijnlijk het helmteeken van heer Willem, den zittenden hazewind over [7]). Doch opmerking verdient het, dat ook de edelfamilie v. Meerten, welke ongetwijfeld haren naam ontleende aan de Liendensche buurschap Meerten, een zittenden hazewind tot helmteeken had [8]). Deze familie voerde zelfs een klimmenden hazewind in haar

---

1) Ibid. bl. 339. 2) Ibidem bl. 658.

3) met groote zorg door Adhémar Freiherr von Linden verzameld, en keurig afgedrukt, in „De Navr" ibid. bl. 638 vg., op vier tafels.

4) Ibidem, bl. 663; „Heidenhut" is daar misstelling; lees „Heldenhut". De afbeelding op tafel IV vertoont een lange, spits toeloopende ruige muts (naar het schijnt), als een mijter, met vier gaten er in.

5) Zie hieromtrent eene zaakrijke verhandeling in „Herald. Bibliotheek" 1872 bl. 237 vg. 6) „De Navr" XLIII, 663.

7) Vgl. hier vooral ibidem bl. 667, en Geld. Volksalmanak 1882 bl. 45.

8) Rietstap's „Armorial" vermeldt het helmteeken dezer v. Meerten's niet. Wij ontdekten het echter op eene grafzerk te Ingen, bij gelegenheid eener restaura-

wapen. Zulk een hazewind duidde jachtrecht aan, een der prerogatieven van het voormalig ridderwezen [1]).

Ten slotte zij hier nog opgemerkt, dat het in rood een gouden kruis voerend adellijk geslacht van Lynden ook als v. der Linden schijnt bekend geweest te zijn; ten minsten in Noord-Brabant, in welks hoofdplaats ('s-Hertogenbosch) het in de 16de eeuw den schepenstoel bekleedde [2]). — Rietstap's „Armorial geeft ook een *Geldersch* geslacht v. *der* Lynden op, voerend in zilver een wilgenboom driedubbel gekroond van groen, op grasgrond [3]). Voorzoover men Butkens gelooven mag, heeft er nog een ander geslacht van Lijnden bestaan „au pays de Hollande, et portoit d'argent au *sautoir* de sable, chargé de cincq annelets d'or. Elle estoit jadis des principales de ce pays; car il y at tiltre auquel ils ont scellé à cheval, environ l'an 1315, ce que n'estoit practiqué que par les seigneurs plus relevés" [4]). — Wanneer men aan een Geldersch geslacht v. Lynden vier scharen ziet toegekend [5]); dan oogt dit blijkbaar op een geslacht, dat tot Liende(n) te Batenburg, — zie hiervoren, bl. 188, — in betrekking stond; immers het oude geslacht v. Batenburg voerde dit wapen. 't Komt ons voor, dat men, scharen-voe-

tie der kerk aldaar in 1889; zie „De Navr" XXXIX, 624, 5, en vgl. ibid. XXXIV, 58.

[1]) Berichtten wij boven, bl. 181, de door Butkens gestelde onmooglijke echtverbintenis van Willem van Ln † 1227, met eene Christina van Brederode; volledigheidshalve sta hier, dat A. H. Verster van Wulverhorst in zijne „Geschiedk. Aanteekeningen over het Jagtwezen" (Amsterdam, L. v. der Vinne, 1840) bl. 30 gewaagt van een welwillend hem toevertrouwd (*sic*) handschrift in 8vo, getiteld „Zegels der Graven van Holland", aan welks slot wordt opgeteld „Zegel van Christina van Brederode, gemalin van Willem van Lynden, te voet met een windhond A° 1203". Daar die auteur echter de herkomst van dit handschrift niet aanduidt, kan men er niet op afgaan. Het daaruit vermelde klinkt legendarisch, aliàs Butkensiaansch.

[2]) Naar een oud handschrift, in „Herald. Biblk" 1876 bl. 274.

[3]) Vgl. „De Navr" XLIII, tegenover blz. 16 en 18 met ibid. blz. 15 de cursiveering.

[4]) Vgl. hiermede het oorspronklijk stamwapen van v. der Lynden in „Navr" XLII, 431; 'III, 17.

[5]) in „De Navr" XXIII, 107b.

rende v. Lyndens ontmoetend, deze gerust als leden van 't geslacht van Batenburg aanmerken kan. — Eindelijk herinneren wij aan eene, volg. Rietstap's „Armorial" Geldersche familie Flugi d'Aspermont, 23 Jan. 1843 als Jonkheeren ingelijfd in den Nederlandschen adel; ze voert een zeer saamgesteld gevierendeeld wapen, met hartschild, twee gekroonde helmen en twee helmteekens; in alles waarvan volstrekt niets is, dat aan het wapen der Geldersche van Lyndens of der oude Graven van Aspermont denken doet. Te Lienden ontdekten wij van haar nooit eenig spoor. „Flugi" klinkt ook niet Nederduitsch. De laatste leden er van, één Jonkheer te Nijmegen [1]), een ander te 's-Gravenhage, behooren tot een Zwitsersch geslacht; — in Grauwbunderland ligt hun voorouderlijk kasteel, thans eene ruïne, en aldaar luidt hun naam juist andersom, d'Aspermont Flugi.

DOODSBERICHTEN 1597–1743,

RAKENDE DE GESLACHTEN:

v. Arnhem, *v. Balveren*, *v. Boetzelaar*, *v. d. Bongert*, *v. Brederode*, *Cloeck*, *Cock*, *v. Delen*, *v. Essen*, *v. Haeften*, *v. Langen*, *de Lannoy*, *v. Lynden*, *v. Matenesse*, *Pieck*, *v. Randwyck*, *v. Rechteren*, *v. Reede*, *v. Spuelde*, *v. Tellicht*, *Vygh*, *v. Welderen*, *v. Wyhe*, *e. a.*

IN CHRONOLOGISCHE VOLGORDE MEDEGEDEELD DOOR:

M. G. WILDEMAN. [2])

Alsoo het Godt Almachtigh, enz. . . . .
mijn . . . . Eheman de . . . . Heer *Harmen van Spuelde* in syn leven Out-Burgemeester en Majoor der stadt Harderwyck,

[1]) Aldaar ondertr. Jhr. A. N. F. Flugi van Aspermont, wedr van W. G. Schuijten, 23 Juli, en tr. 3 Aug. 1892 Marie Ruttinck.

[2]) Vervolg van Nav. 1895, blz. 57.

op den 20 deses smorgens ten half een, en nadat syn Welgeb. 4 daegen aen groote benautheyt en sware coortsen beddelegerigh, en lange jaeren, quynende was geweest, met volkoemen verstant enz. . . . .

Harderwyck den (get.) *Gerhardina van Echten*
11 Meert 1690. *douagere van Spuelde.*

Dewyl het Godt Almachtigh, enz. . . . . myn . . . . soon de . . . . Heer *Johan van Delen* [1]) in syn leven eerste luytenant int Regiment Guarde te voet van syn Conencklycke Majesteyt van Groot Brittannien nae een ontfangene quetsuyre in de battalie in Yerlant by de stadt Drogeda voorgevallen tussen syn Conincklycke Majesteyt van Groot Brittanien ende den geweesen Coninck *Jacobus* op den 1° July 1690 ende den 6° daer aenvolgende Christelyck te doen ontslapen . . . . en is 't dode ligchaam in de voerm̄ stadt Drogeda ter aerden bestelt ende begraven. . . . .

Harderwyck (get.) *Margrita van der Hell*
den 21 July 1690. *douagière van Delen.*

Dieu ayant disposé le 25° du courant à huict heures du matin de feu mon très honnoré père *Albert Eugene Comte de Lannoy de Lamottrije Baron de Clevelants &a* après une maladie de plus d'un an qui l'avoit entièrement extenué, ...

Bolland le 27 Aout 1694. (get.) *Le Comte de Lannoy.*

Het heeft godt Almaghtigh belieft, enz. . . . . myn . . . . laetsten soon den . . . . Heer *Godefrit van Bodeck van Elkouw* op den 21 Juni 1695 in syn Eeuwigh Ryck te haalen aen een dodelicke quetsure die syn welgeb. op den 19 iuni voor Knocke ontfangen hadde en het lighgaem daer nae cryghsgebruick ter aerden besteet is.

Hof van ingen (get.) *Mara de Bedarrieles*
den 30 Juni 1695. *douagere de Golstein.*

---

[1]) Zoon van Peter van Delen bij Margaretha van der Hell.

Het heeft God Almagtig belieft, enz. . . . .
myn . . . . Vaeder de . . . . Heer *D. van Wynbergen*, in leven Heer van Horssen en beyde Pollen &. Generaal Majoor Colonel en Gouverneur van de stadt en onderhoorige forten van Bergen op den Zoom, door een subite dogh Godzalige dood op Maandag den $\frac{1}{2}\frac{2}{2}$ Octob. des avonds omtrent 9 uiren tot overgroote droeffheit van my syn eenigen soon weg te nemen, enz. . . .
en dat geresolveerd ben het lyk in de kerk tot Voorst by dat van wylen myn Vrouw Moeder de HooghwelGeb. Vrouw *Anna van Appelthorn* met de naastbyzynde Heeren Vrienden en Verwanten by te setten en te begraven. . . , ...

Pol den 16 Oct. 1696. (get.) *W. J. v. Wynbergen.*

Het heeft d'almagtige God belieft, enz. . . . .
onse . . . . Moeder Vrouw *Joanna van Essen*, douarière van Broeckhuysen vrouw de Lacmer, etc. nae dat haar welgeb. geduirende de gepasseerde winter hebbende gaan quinen, eindelyk den 13 deser sig heeft genootsaekt gevonden te bedde te leggen, en sedert door geduirige coortzen sodanig is verswackt dat tot overgrote droefheyt van ons gesamentlyk eindelyk haar WelGeb. op den 19 April des nagts omtrent 12 uir is komen te overlyden, enz. . . . . .

Lacmer den 21 April A° 1700. (get.) *W. J. v. Broeckhuisen.*

Alsoo het God Almagtig, enz. . . . .
myn . . . . Ehe Heere, de . . . . Heer *Johan Seiger Baron van Rechteren*, in syn leven Heer van Rechteren, de Eze, en Schoulenborch, Coll. van een regement paerden ten dienste deser landen naer een langduirige siekte ende beddelegerigheid op den 13 deser maant, des nagts even na twaelf uir, uit dit dal, enz. . .
En voornemens synde het doode lichaam sonder uitterlyke statie tot Dalfsen in syn voorouderlyke grafstede te doen bijsetten. enz. . . . .

Rechteren, den 14 Meert 1701. (get.) *A. S. van Raesfelt Douariere van Rechteren.*

Naardemaal, enz. . . . .
de welgeb. Vrouw *Elisabeth Pieck*, vrouw van *Enspick*, myne gewesene bedde genoodt (naar dat naer weynig tyd bedlegerig en altyd met vol verstand was geweest) uit dese bedroefde wereld enz. . . . . op den 23 deses des middaags om een uyr, enz. . . . . hebbende om veel reden goetgevonden het dode lichaam te laten begraven sonder eenige ceremonie tot *Rumpt*, in ons voor ouders Graf-Stede enz. . . . .

Hage, den 26 July 1702. (get.) *D. van Els.*

De wijl het den Almagtigen God. enz. . . . .
myn suster . . . . . *Geertruit Baronne van Haersolte van Yrst* naar een langduirige onpasselyckheyt op den 2 deses des morgens om elf uiren uyt dit aards tranendal, enz. . . . . . .

Hattem, den (get.) *W. v. Haersolte.*
3 Augustus 1703.

Alsoo het God Almagtig, enz. . . . .
onse . . . . moeder, ... *Anna Lucretia Baronnesse Schaap* in haar leven Douarière van de HWelGeb. Heer *Wilhelm Baron van Broeckhuisen*, Heer tot den Doorne en Wilperhorst etc., nadat Haar HWGeb. enigen tyd onpasselik ware geweest op den 17 deses maands Decemb. des avonds tussen agt en negen uiren in het een en seventigste jaar hares ouderdoms tot onser overgroote droeffheid, enz..
. . . .

Hasselt den 18 (get.) *W. J. v. Broeckhuisen*
decemb. 1705. in absensi van onse ouste Broeder
A. E. v. B. G(eseght) *van der Merwede*
A. v. Broeckhuisen. G(eseght) *van Uterwijck.*

Alsoo het Godt Almaghtigh, enz. . . . .
myn . . . . . Moeder de . . . . . Vrouw *Judith van Haersolte*, dochter van *Yrst*, douariere van de HooghWelGeb. Heer *Caspar*

Fredrick Witinsky in syn Hooghwelgeb leven Capiteyn int regiment guarde dragons op den 20 May deses Jaers 1705 des naermiddags om vier uuren naer een langduurende quynende en niet min pynelycke sieckte seer christelyck uit dit jammerdal, enz. . . . .

Arnhem den 20 May 1705. (get.) *C. F. Wittinsky.*

Tot myne overgroote droovheit, enz. . . . . myne . . . . gemalin . . . . vrou *Johanna Rijcks Vrijvrau van Spaen en Ringenberg*, geboorne *van Laer* tot de Heerlickheyt Lichtenberg, vrou tot Hamwinckel den 2en deses int 26o jahr hares ouderdoms nadat deselve 10 dagen te vooren van een gesonden jongen soon geluckig verlost was, uyt dese bedroovde werelt, enz. . . . . Alsoo nu in bemercking soo wel van mij, als ook van myne dry kleine kinderen my geen swaerder noch drooviger slag, enz. . . . .

Ringenberg, den 17 Nov. 1705. (get.) *W. B. Vrijh. van Spaen.*

Het heeft, enz. . . . . tot onse groote droefheyt mevrouw *Maria de Bedriedes Douagiere Goltsteyn* onse . . . . moeder na een langduurige uytteerende en quynende siekte en omtrent twee dagen bedtlegerig geweest synde, op woonsdag den 9 Desemb. 1705 uyt dese weerelt, enz. . . . .

Vredenburgh den 10 Decemb. 1705. (get.) . . . *B. v. Keppel?*

Also het Godt Almachtig, enz. . . . . myn . . . . Vader . . . . *Hendrik Jan van Appelthorn* in syn leven Lieutenant Colonel ten dienste der Vereenigde Nederlanden, naer dat weinig tydts met een watersuchtige siekte is geincommodeert geweest, uyt dit sterflick leven in zyn Eeuwig

Ryck te roepen, op Sondag den 22 Augustus tussen twee en drie uiren des naer de middaegs soo hebbe ick voor myn particuleer ten opzichte van onse verwantschap, niet konnen naelaten, enz.

Zutphen, den 26 August (get.) *G. A. van*
Anno 1706. *Appelthorn.*

Vinde mij ten hoogste verplicht, enz. . . . .
myn . . . . Eheman . . . . . *Jacob Jan Baron van Delen* [1]) in leven geweest Heer tot Lent, Laar en Vanevelt uyt dese bedroeffde werelt, enz. . . . .
nadat op gister avont synden den 3 aug. omtrent negen uren met een swaar overval van den Heere besogt wierdt twelk dien nagt continueerde is eyndelyk den weg van alle vlees gegaan en omtrent Saturdag middag ten een uur in den Heere ontslapen, enz.
. . . .

Nykerk den (get.) *Anna Elisabeth van Delen* [2])
4 Aug.: 1708. *Dou: van Delen.*

Dewijl het Godt Almachtigh, enz. . . . .
onse . . . . moeder . . . . *Maria van Lawick* [3]) Douagiere van den oock hooghwelGeb. Heer *Johan van Balveren* in leven Heer *van Laeckenburgh* op den 20 deses in negenensestigste Jaer haeres ouderdoms snachts omtrent twe uren uyt dit tranendal enz. . . . .
nadat Haer Hooghwelgeb. omtrent Elff weecken tot Wageningen ten huijse van haer Hooghwelgeb. broeder die hooghwelgeb. Heere

---

1) Zn. van Johan, bij Geertruid van Bronckhorst.

2) Dr. van Evert v. D. tot Laar bij Johanna van Broekhuysen.

3) dr. van Ernst, kapitein, en Elisabeth Judith van Middachten. In Annuaire Généalogique des Pays-Bas 1876 wordt zij op bl. 33, wed. genoemd van Roelof de Ruyter.

Ten onrechte laat men haar d. t. p. in *1665* overlijden, en wordt verder vermeld dat haar echtgenoot haar 25 jaar overleefde! ? !

Hessel van Lawick tot Heuckelum aen een.... sieckte doch altyt daer bij swaere binnen koortsen hebbende door een sachte doot doch altijt bij volkomen verstandt seer Christelyck in syn rustige Heerlyckheyt op te nemen tot onser groote droefheyt, enz.. . . en syn van meninge het doode lichaam in de Graffsteede haerer voorouderen alhier in stilte met die aanwesende vrinden te doen sincken, enz. . . . .

Wageningen dese 20 Octob. 1708. *J. W. v. Balveren.*

Het heeft, enz. . . . .
in den voorleden nacht omtrent de klock drije uyren uyt dese onruste werelt tot myn overgroote droefheyt tot sich te nemen myn . . . . broeder de . . . . Heer *Arent van Lawick* in syn leven gecommitteerde ter vergaderinge van hare HoogMogentheden in den ouderdom van vyf en vyftig jaren na dat syn HoogWelGeb. de tyt van vijer weecken en drye dagen aan sware accessen van koors en noyt sonder binnen koortse met een benoude borst was aangetast geweest van welcke smertelycke en onverwachte doodt ick myn verplicht, enz. . . . .

Wageningen, den 22 february 1709. (get.) *Van Lawick.*

Het heeft God almagtig, enz. . . . .
myn seer waarde soon *Herman Baron van Voerst Heere toe den Grimberge*, in leeven capitain in het Regiment van de Heer Generaal Lt Baron de Heijde in het eenendertigste jaar syns ouderdoms op den 9^den Novemb. deeses Jaars 1709 binnen Bergen op Zoom uyt deese wereld, enz. . . . .
en dit syn tijdelijk leeven ten dienste van ons lieve Vaderland te doen opofferen nadat op den 11 Sept. laastleden in den seer glorieusen dog bloedigen Veltslag by Blangies voorgevallen, door een musquetkogel in het attaquer van den vijanden in het regter been booven de knie gequest is geworden en aan welke quetsure syn

Wgb door tusschenkoomende koortsen en andere toevallen veel pijn en ellende uytgestaan heeft, ...

Grimberge, den (get.) *Euphemeia A. Broeckhuysen*
8sten Decemb. 1709. (G(eseght) *v. Voorst.*

Het heeft, enz. . . . .
op den 20 July des namiddags uit dit dal der tranen, enz. . . . . . myn . . . . soon de . . . . Heer *Johan Albrech von Pobitz* in leven oudste Capitein in 't Regiment Garde Dragonders geleyd wordende by de Luytt Generaal de Prins van Hessen-Cassel, nadat syn HooghWelGeb. uyt het Campement voor Doornick was gereden door 't vallen van 't paard sig sodanig aan t hoofd heeft gequest, dat voort daer aen is overleden, tot myn en myne kinderen overgroote droefheyd, enz. . . . .

Harderwyk den (get.) *M. v. d. Hell*
27 July 1709. *douar. v. Delen* [1]).

Alsoo 't den Almagtigen God, enz. . . . .
myn . . . . Broeder de . . . . Hr *Welt Reint Baron van Broekhuisen*, Heer tot den Doorne, in syn leven Major in 't Regiment van den Hr General Major Baron van Heiden, ten dienste van desen Staat, den 27 Novemb. laastleden in die voorgevallene actie tot Brussel eene dodelyke quaetsure aan 't hoofd ontfangen hebbende op den 13 dec. daar na, in 't 48ste jaar syns ouderdoms tot myn overgrote droefheid uit dit tranendal, enz. . . . . hebbe ik niet konnen nalaten UHWGeb. (die my, ter oorsake van de langdurige Campagne en sware siekte my daarna selfs synde overkomen, sal gelieven te Excuseren dat soo lange aan mijn devoir gemanqueert hebbe) daarvan kennisse te geven, enz. . . . .

Deventer, den (get.) *W. J. v. Broeckhuisen.*
16 April 1709.

---

[1]) De weduwe van Peter van Delen. Zij was dochter van Johan v. d. Hell bij Aleida Sibilla Speulde, en overleed 26 Jan. 1717.

Dewijl, enz. . . . .
op den 15 Augusti des smorgens uyt dese weerelt in syn eeuwigh Koninckryck int 24 jaer syn ouderdompts op te neemen, myn . . . . soon de . . . . Heer *Abraham van Pobitz*, in leven Lieutenant int regiment Guarde Dragonders van den Heere Lieutenant Generaal de Prins *van Hessen Cassel*, nae dat syn HooghwelGeb.: uyt de Armee voor Bethune was gedetasjeert om te recogniseeren int attaqueeren van een Franse post hij met twee kogels doort hooft soodanig is gequetst geworden dat voort daer aen van't paert is gevallen en overleden, tot myn en myner kindren overgrote droefheyt . . . .

Harderwyck (get.) *A. S. van Delen* [1])
den 25 Augusti 1710. *Douariere van Pobitz.*

Het heeft, enz. . . . .
myn . . . . man, den . . . . Heer *Louis van Steelant*, VryHeere van Ubbergen, Heere in Grysoort, Oudenhoorn, Woure en Vredesteyn, drossaart en dykgraef der Stadt en Graefschap Buuren, etc. in 't 76 Jaar zijns ouderdoms door een swaer accident aan de voet, uyt dit elendig tranendal (na eenigen tyt betlegering) op den 31 October smorgens omtrent vier uyren, in zyn eeuwig, enz. . . . .

Buren den 31 (get.) *Geertruyt Vygh*
Oct. 1710. *Douagere van Steelandt.*

Dewyl het God Almagtigh, enz. . . . .
mijn seer waarde Ehe Vrouw *Baronesse van Rechteren*, Vrouw van Verborgh en geboren *Baronnesse van Haarsolte* gaande in het agt en twintigste jaar haars ouderdoms, na een langdurige siekte, tussen den 11° en 12° Sept. des nagts omtrent half een, uit dit tranendal, enz. . . . .

---

[1]) Aleid Sybilla v. Delen, dr. van Peter bij Margaretha van der Hell. Zij was in 1676 gehuwd. (Zie Kok).

Ik ben van intentie van het dode ligchaam alhier tot Zwolle na ouwer gewoonte ter aarden te besteden. . . . .

Zwol den (get.) . . *v. Rechteren.* —
14 Sept. 1711.

Het heeft, enz. . . . .
onse . . . . moeder . . . . *Baronnesse Geertruyt Vygh*, regeerende Vrouwe van Ubbergen, etc., Douagere van wylen den HooghWelGeb. Hr *Baron Louis van Stelandt*, in leeven Vrij Heere van Ubbergen, Heere van Grijsoord ouden Hoorn, Woure en Vredensteyn, etc. Drossaert en Dyckgraaff der Stadt en Graafschap Buuren, etc. op den 28 deser na een siekte van ses dagen in den ouderdom van 71 jaren uit dit elendigh traenendal enz. . . . .

Ons voornemen is om het lyk sonder eenige ceremonie in de kerk van Ubbergen te laaten begraaven, ...

Vredesteyn den (get.) *Odilia Louise? van Welderen*,
30 Aug. 1714. gebooren *van Steelandt.*

Alzo het God Almagtig, enz. . . . .
mijn . . . . enige zoon de . . . . Heer *Stephen Baron van Delen*, in leven Heer tot Crumseler en Arler, Landrendmeester van de Domeinen van Veluwen en Curator van de Furstelyke Academie tot Harderwyk op den 17 dezes des middags omtrend half een uuren, nadat zyn HoogWelGeb. Gestr. door een langdurig ongeval en daarop voor omtrend veertien dagen geleden met zware koortzen was geincommodeerd wel geresolveerd en zeer Christelyk tot 't laatste toe, int 56 jaar zynes ouderdoms tot myn overgroote droefhyd, enz. . . . .
en dat gerezolveerd ben het doode ligchaam in 't korte met d'aanweezende vrinden alhier in stilte ter aarde te doen besteden. . .
. . . .

Harderwyk den get.) *M. v. d. Hell, Doua. v. Delen.*
19 february 1716.

(De overledene was zoon van Peter van Delen en van Margaretha van der Hell, dr. van Johan bij Aleida Sibylla van Speulde) (Zie Kok op Ferwerda, Van Delen, 10°, gene)

Dewyl, enz. . . . .
myn seer lieve en waerde man [1]) tot myn overgroote en uytterste droefheyt dese gepasseerde nagt omtrent 12 uyren uyt dit tranendal in syn eeuwige ryck met goed verstand weg te nemen, . .
. . . .

Arnhem den 18 April 1716. *C. v. Wyhe*, wedewe *Bentinck.*

Het heeft God Almagtig, enz. . . . .
onse . . . . Moeder . . . . *Margarita Baronnesse van der Hell douariere van Delen*, Vrouwe tot Crumseler en Arler op den 26 deses des morgens ten drie uren in 't agt en tagtigste Jaar hares ouderdoms tot onse overgrote droefhyd met vol verstand, zeer christelyk te doen ontslapen, enz. . . . .

Na dat haar HWgeb. enige weken door zware verkouthijd en opgevolgde contenuele koortzen was geincommodeerd geweest. Wy zyn geresolveerd 't gestorve ligchaam in 't kort met de alhier aanwezende vrinden ter aarde te bestellen, ...

Harderwyk 27 Januari 1717. (get.) *M. van Delen.*

(De overledene was douairiere van Peter van Delen, overl. den 10 Aug. 1674. De onderteekening moet zijn van de dochter Margaretha v. D. volgens *Kok* overleden in 1723).

Het heeft den Almachtige, enz. . . . .
mijn . . . . Vrouw . . . . *Cornelia Mechtelt Baronne van Lynden* in haer seven en dartichste jaer met volle kennisse en een christelycke resignatie tot myn en myne kinderen overgroote droefheyt uyt dit tranendal, enz. . . . .
den 18^{0} van dese maend smorgens om acht uuren nae dat Haer HWelGeb. des avonts van te vooren sich qualich had beginnen

---

[1]) Wolf Assueer Bentinck tot Aller en Berghuys, in 1711 gehuwd met Christina van Wijhe, vrouwe tot den Hul, geb. in 1679, dr. van Otto, XIe Heer tot Echteld bij Seina van Delen.

te voelen, en den geheele nacht swaere benauwtheden en flauwtens had uytgestaen. . . . .

Arnhem den (get.) *N. S. van Haersolte.*
20° Maert 1717.

Naedemael . . . .
myn . . . . man *Willem baron van Wassenaer*, Heer van den Dam en Malstede Commandeur van Dieren en Coadjutor van 't duitsche Order, Generael Major ten dienste der Vereenigde Nederlanden, Lt Collonel van het Regiment guardes te voet, en Gouverneur van Bergen op Zoom en omleggende forten, in het 49° jaar van syn ouderdom, naer eene langduurige siekte op den 4ten deese in de Eeuwige heerlykheit, over te haalen, enz. . . . .

Bergen op Zoom. (get.) *dourariere van Wassenaer*
den 14 Nov.: 1719. geboore *Schaep.* [1])

Alsoo het God, enz. . . . .
onse . . . . suster, ... Fruylyn *Aletta Baronesse van Els van Wittesteyn* in den ouderdom van agt en veertig jaren, na dat Haar Ho. WelGeb.: enigen tyd met swakheyd, en Flaautens is geincommodeert geweest, en na 14 dagen Bedlegerens, seer Christelyk en met vol verstand, op den 24 deses savonds ten 11 uren, uit dit tydelyk Leven, enz. . . . .

Wy syn van mening in stilte, by dit winter saisoen het Dode lichaam in de kelder van Haar Heer Vader Zalg^r tot Ruempt ter aarde te bestellen . . . .

Thiel den 26 decemb. 1719. (get.) *H. C. G. van Els.*

Den Almachtigen God heeft gewilt, van myn . . . . Vrouw, HHooghWelgeb. en hooghgeëerde dochter van my, uit dit jammerdal, enz. . . . .
gisteren na de middagh om 3½ uyren, soo come hiermede vernemen of UHooghWel.Geb. en Hooghgeëerde ook onaangenaem sal

---

[1]) Zij was den 7 April 1699 te Voorschooten gehuwd.

syn dat 't lichem hier in d'kerck sal doen sincken of anders daer 't UHooghWelgebooren en Hooghgeëerde sal goetvinden, met versoeck van dese dagh te mooge weeten wanneer 't UhooghWel-Geb.: en Hoogh geeerde 't best sal gelegen comen om d'begraevinge te doen. . . . .

Overasselt den 2 febr. 1720. (get.) *N. H. W. van Delen.*

(Kok noemt Claus Hans Willem van Delen, Luitenant-Collonel in een regiment te voet, en Majoor van de Veurne, als in 1718 gehuwd met Margariet, dr. van Otto van Wyen (Sic) tot Echtelt, en van Seina van Delen).

Nadenmal . . . .
myn . . . . man *Arent Baron van Wassenaer van Duvenvoorde* Heere van Duvenvoorde, Voorschooten, Veur, Harslo, etc., beschreven in de ordre van de ridderschap van Holland en wegens deselve gedeputeert in de reekenkamer ter reauditie, meester Knaep van Holland, ruaerd van den lande van Putten, drossaert van de stadt, en Barronije van Breda Hoogh Bailliuw van Hulst en Hulsterambogh Hoogh Heemraet van Schieland in het 53° jaer van syn ouderdom naer een langsduerige onpasselykheyt, doch maer twee daegen bedlegerigh op den 15° deser in de Eeuwige heerlykheyt, enz. . . . .

Hage, den 18 dec. 1721. (*get.*) Door ordere van *A. Benting.* douair.: van Duvenvoirde, jongh Kraams synde, en als nogh te swack om te tekenen.
(get.) *v. Wassenaer.*

Het heeft . . . .
den HoogWelGeb. Hr *Floris Adriaan van Braakel tot den Braakel,* Heer van Vredenstyn en Grysoort, Richter, Borgermeister der stad Thiel, en Gerichte van Zandwyk, Gedeputeerde ter Generalitijds Rekenkamer, myn seer geliefde geagte en hoogbeminde egtgenoot van een langdurige slepende en uiteerende siekte in den ouderdom van 42 jaaren, uit dit elendig tranendal, enz. . . . .

Wy zyn van voornemens het lijk sonder eenige cermonien in

d'ordinaire begraafplaatse van syn Heer Voorouderen tot Ryswyk bij te setten. . . . .

Vredestyn, den 9 Juny 1722. (get.) *M. G. van Steelandt Douarière van Brakell.*

Doordien. . . . .
onze . . . . Moeder . . . . Vrouwe *Wendelina Geertruid Schimmelpenning*, *douariere Bentink* in leeve Vrouwe van der Aa en den Bezenkamp, na een ziekte van elf daagen int acht en vyftigste Jaar haares ouderdoms tot onzer overgroote droefheid tot zich te nemen op den 15 dezes maands . . . .
gelyk mede dat wy op aanstaande Maandag 't doode lichaam alhier bij onze Voorouderen des avonds in alle stilte zullen doen bijzetten,
. . . .

Nijkerk den 16 december 1722. (get.) *G. C. Bentinck.*

Nademaal . . . .
myn . . . . Ehe-Vrou, ... *Willemina Judith Agnes Baronesse Bentinck van Werkeren*, in haar leven Vrou van Schoonheten, die den 10 deses van een soon in 't kraambed wel gelukkig bevallen dog daar na met eenige toevallen besoght synde, op den 16 deses des avonts tusschen vyf en ses uiren in 't 37ste jaar hares ouderdoms met volkomen resignatie van haar ziel, enz. . .
. . . .

Diepenheim den 17 Sept. 1723. (get.) *W. Bentinck.*

Het heeft . . . .
myn . . . . Ehe Heere , . . . *Carel Baron Pieck* [1]), Heere van Braakel en Rhodegem, Zoelen, Aldenhaagh, Molscamp ende

---

[1]) Hij was 1 Dec. 1697 te 's Gravenhage ondertrouwd met Margaretha Jacoba du Faget van Assendelft, dr. van Jan Willem, hr. van Kralingen, en Sara Silvercroon, vrouw van Heinenoort. Uit de laatste clausule van deze kennisgeving blijkt genoegzaam dat slechts een kind uit dit huw. werd geboren. Alzoo kan noot bl. 46, overdruk Gesl. Pieck, Heral. Bibl., vervallen.

ter Does, in syn leven Amptman, Pantheer, Righter ende Dyckgraaf des Ampts van Beest, Marienweert en Rhenoy, na een siekte van omtrent drie maanden, op den 9 deses Maants 's namiddags om half vier uuren in den ouderdom van 62 Jaaren, met syn volle verstand en uytnemende Christelyke Resignatie, uyt dit droevig, enz. . . . .
tot myn en myn eenige soons overgroote droefheyt . . . . .

'S Hage den 10 Maart 1724. *M. J. douairiere Pieck,*
geb. *du Faget van Assendelft*
Vrouwe van braeckel.

Alzoo . . . .
onze lieve Suster . . . . Jonckvrouw *Judith Baronesse van Delen*, in leven Vrouwe van Maurick en Oldenaller, na dat een dag of vijf met koortzen was bezet geweest, in het 72 jaar hares ouderdoms op gisteren agtermiddag den 8 deses om half twee uren, uyt dit tydelyke, enz. . . . .
en dat van voornemen zyn het Doode Lichaam alhier in ons Ouwderlyke Graff (in stilte, met de aanwesende Vrienden, ingevolge de Resolutie van de Ridderschap van Veluwen) bij te zetten. . .

Arnhem den (get.) *Gerbrigh van Dedem*
9 Octob. 1724. geb. *van Delen.*

(Volgens Kok overleed zij 8 Oct. 1727; zij was het oudste der tien kinderen van Herman van Delen tot Boeckhorst bij Geertruid van Wijnbergen.

Het heeft . . . .
haar HoogWelGeb Mevrouw *Anna Elisabeth van Deele* na eenige tydsomstandigheyd in welke hEgeb veel siekte en krankte heeft moeten worstelen, uyt dit aardsche tranendal enz. . . . . . .
gelyk haar Edele van deese avond omtrend de klokke half neegen godsaliglyk het stervlyk heeft afgeleyd, enz. . . . .

Nykerk den 15 Decembr 1725. (get.) *Franciscus Doude.*

(De overledene was dr. van Evert van Delen tot Laar bij Johanna van Broekhuysen.)

Het heeft . . . .
myn . . . . moeder, ... Vrouwe *Catharina Florentina Baronnesse de Bedarides*, *Baronnesse Douairiere Sloet*, vrouw van 't Wermelo en Gelderse-weerd, gisteren avond, omtrent 6 uren, in 't vyf-en tagtentigste jaar hares ouderdoms subiet deser wereld te doen overlyden, en heb ick derhalven my verpligt geagt, enz.

. . . .

Ik ben voornemens het ontzielde lichaam ingevolge de Resolutie van de Heeren van de Ridderschap deser Provintie, sonder veel uiterlyke Ceremonien, in het ouderlyke Graf tot Diepenheim, met de praesente vrinden ter aerden te doen besteden, ...

Op den Huyse Wermelo, den (get.) *J. A. Sloet.*
20 November 1726.

Nademaal, enz. . . . .
myn . . . . Eheer en man . . . . *Jasper Carel*, *Vrijheer van Lynden*, *d'Aspremont*, van den Plak en Rysselt, &. &. &. nae een siekte van acht dagen aan de Kinder-Pokjens, op den 29 December deses Jaers in den ouderdom van 24 Jaeren en 4 maenden (nae dat syn Hoogh WelGebooren alvoorens syn herte van de Wereld hadde afgetrokken en los gemaeckt) met volkomen onderwerpinge, enz. . . . .

Op Rysselt den (get.) *S. C. Baronnesse douaiȓ van*
31 December 1728 [1]). *lynden d'aspermont* geboore
Gravin *van limbourg Br.*
Stirum &. &. &.

Nademaal . . . .
mynen . . . . Broeder, Heer *Gysbert Baron van Welderen*, in leeven Generaal Majoor van de Infanterie van deesen Staat, Collonel van het oud Gelderse Regiment, Gouverneur van Sluys in Vlaenderen en onderhoorige Steeden en Forten, Commandeur des Duytschen Ordens binnen Tiel, &c. na eene langduurige sieckte,

---

[1]) Het Jaarboekje voor den N. A. Jaarg. 1892/93 vermeldt abusievelijk 1731 als sterfjaar.

in den ouderdom van drie en sestig Jaaren alhier op den 23 deeser des nagts te elf uuren uyt dit tranendal enz. . . . .

Rensburg den (get.) *G. van Welderen, doū.*
26 Aug. 1730. *v. Borssele tot Geldermalsen.*

Dewijl . . . .
onse . . . . Vader de . . . . Heer *Otthe* [1]) *Baron van Wyhe* in leven Heer van Egtelt en Eck &. &. &. door een sagte en Christelyke Doodt in het 94ste Jaer synes ouderdoms, by verval van Levens kragten en na een Bedtlegeringe van omtrent drie weken, op den 1o deses s'avonts te 8 uuren uyt dit tranendal, enz. . . . .

Egtelt (get.) *C. R. van Wyhe* [2]).
den 6 Febr. 1732.

HoogWelGeb. Heer en Neef

Alsoo . . . .
mijn . . . . soon, de . . . . Heer, *Dirk, Baron van Lynden* [3]), Vaandrig in 't regiment van den HoogWelGeboren Heer Collonel, Baron van Haersolte tot myner en onzer aller groote droefheyd, op den 9 deser smorgens uyt het gehoor van Gods Woord komende, onderweeg een schielyk overval krygende, en daarop aan 't Huys van den Predicant gebragt zynde, zeer haastig in 't 27ste jaar synes ouderdoms uyt dese rampzalige Waereld in syn Eeuwige Vreugde op te eyschen. . . . . . .

Ressen, den 13 Martius 1732. (get.) *A. W. Bentinck.*
Douar.: *van Lynden.*

---

[1]) Hij was geb. in 1640, en 15 Juni 1671 te Otterloo gehuwd met Seina van Delen, Vrouwe tot Laar en Eschoten. Zij overleed reeds in Febr. 1717.

[2]) De onderteekenaar is Christiaan Reinoud v. W., XIIe heer tot Echteld.

[3]) Zoon van Dirk van Lynden, Heer van Ressen en Oldenaller, en van Anna Wilhelmina Bentinck.

Jaarboek N. A. 1892/93, noemt hem zonder opgave van data.

Henkensand 4 Sept. 1733. HoogWelGeb Heer en Neeff

Alsoo . . . .
den . . . . Heer *Corn.: Baron van Perponcher Sedlnitsky* Heer van Wolphaarsdyk &. &. onsen . . . . neeff huyden morgen ten halff een uire int negen en seventigste Jaar syns ouderdoms naar een siekte van Elff maanden uyt dit tranendal, enz. . . . . .
. . . .

Den overleden heeft gewilt alhier in de Tombe door hem zelvs doen maken sonder eenige cermonie bygezet te werden en UE. Hoogwelgeb. daarvan cennis te geven. . . . .

(get.) *A. de Perponcher Sedlnitsky.*

Alsoo . . . .
mijnen . . . . Eheheer den . . . . *Francois*, *Baron van Aarsen*, Heere van Sommelsdyk, Ooltgensplaat en den Bommel, Vryheere van Spijck, voor een derde Eigenaar in de geoctrooieerde Societeit van Suriname, Rivieren en Districten van dien, mitsgaders Viceadmiraal van Holland en Westvriesland, na een langduurige en quynende siekte van zes maanden in het 72e jaar synes ouderdoms op Dingsdag den 19 deeser, snamiddags ten vijf uuren uit dit verganglyk leeven tot sig over te neemen, enz. . . . .
. . . . , ...

's Gravenhage 20 July 1740. (mankeert.)

Dewijl, enz. . . . .
myn . . . . moeder . . . . Vrouwe *Christina Baronnesse van Wijhe*, Vrouwe van den Hull, Douariere van wylen den . . . . Heer *Wolf Asueer Baron Bentinck &. &. &.* op den 23 deses in 't 61 jaar haares ouderdoms, nae eene siekte van 4 dagen, uyt dit tranendal, enz. . . . . , ...
. . . .

(get.) *G. G. Bentinck.*

Arnhem den 26 Sept. 1740.

Het Heeft . . . .
myn . . . . Echtgenoot den . . . . Heer, *Godart van Lynden* [1]), Collonel van een Regiment Cavalerie, ten dienste der Vereenigde Nederlanden, en Commandeur der stad Grave, en onderhorige Forten op den 12 dezer in het 42ste Jaar zynes ouderdoms, uyt dit tydelyke leven, enz. . . . .

Grave den 16 may 1745.

HoogWelGeb. Heer en Neef
U HWGeb. enz.
A. van Lynden [2]), *douairiere van Lynden.*

Nachdem es . . . .
meinen . . . . Vater . . . . *Alexander Bernhard Reichs-Freyherrn von Spaen*, Herrn zu Ringenberg und Hammincklen, S. Königl. Majestät in Preussen des schwartzen Adlers und Johanniter Ordens Rittern Commendatoren zu Wittersheim, General Feld Wachtmeistern von der Cavallerie, Drosten von Goch und Gennep etc. am 11ten dieses des Abends um 6 Uhr, im 77 Jahr seines Alters, zu mein und meines Brüdern höchsten Betrübnisz nach einer auszehrenden langwierigen Brust-Kranckheit, durch einen sanft, und seeligen Todt, etc. . . . .

(Get.)

Cleve den 4 dec. 1743. *v. Spaen.*

An den frey Herrn van Wyen zu Echtelt. (Vetter).

Het heeft . . . .
myn . . . . soon den . . . . Heer *Eusebius Borchart Beerent Baron van Lynden* [3]), Luytenant Collonel in het Regiment van Syn Hoogheyt den Heere Prince van Orange en Nassau en

---

[1]) Zn. van Dirk Wolter, heer van Hemmen, Blitterswyck en Clocradt, en van Anna Ursula van Reede.

[2]) Adriana Cornelia v. Lynden, geb. 12 April 1714 † 26 Mei 1788, dr. van Dirk, heer van de Parck, en van Heilwich van Lynden tot Ressen.

[3]) Zoon van Dirk van Lynden, Heer van Ressen en Oldenaller en Anna Wilhelmina Bentinck (dr. van Eusebius Borchard heer van Schoonheten en Elisabeth van Brakell).

Groot Major van 's-Hertogenbosch &c. nadat eenige weeken in de armee aen den Rhyn door swaere koortsen geïncommodeert was geweest en sig tot Nieuwit had moeten laeten transporteeren op den 13 dezes in syn 47 jaer door een Apoplexie uyt dit Tydelycke in. . . . .

. . . .

(get.) HoogWelGeb. Heer en Neef
Ressen den 23 Mey 1745. U Hoog., enz.
v. Lynden tot Ressen,
naemens myn moeder.

Dewyl het enz. . . . .
mynen . . . . man, den . . . . Heer *Daniel Baron Mackay*, in leven Collonel van een Regiment Schotse Infanterye, ten dienste van dezen Staat, na dat alvorens door twee musquetkogels in het defenderen van de Bedekte Weg in de Belegering van Doornick op den 18^{0} May dodelyk was gequetst, en op dat moment in het 49ste jaar zynes ouderdoms, tot een overgroot en zeer gevoelig, voor mij en mijner zes kinderen verlies, uyt deze Werelt, in zyne Eeuwigheyt over te halen . . . .

. . . .

(Get.) Thiel, den 1 Juny 1745. Dien^{sse} en Nigte,
M. A. van den Steen,
Douarière Mackay.

Alsoo het God, enz. . . . .
myn . . . . moeder . . . . Vrouwe *Hermeline Petronelle Baronesse Schaap van den Dam*, douairière wijlen den H.W.Geb. Heer *Willem Baron van Wassenaer* in zyn H.W.Geb. leven generael major ten dienste dezer landen, Gouverneur van Bergen op Zoom &. &., nae eene ziekte van weynige daegen den 6^{0} dezer op het slot Maelstede in de Provintie van Zeeland, in den ouderdom van omtrent 71 jaaren, in Syne Heerlykheyd over te haelen . . . .

. . . .

's-Hage, den 8 Oct. 1798. (Get.) *F. H. v. Wassenaer.*

Junius van Hemert (XLVI, 143). — De eerste van het geslacht van Hemert, die den naam Junius bij den zijnen voegde was Mr Johannes van Hemert, geb. 25 Sept. 1762, zoon van Willem van Hemert en Elisabeth Geertruida Johanna Junius, echtgenoot van Pieternella Thierens.

Den Haag. M. P. SMISSAERT.

Von Attems. — (Zie „Maandbl. v. h. gen. *De Nederl. Leeuw*" XIII, 1895, No. 12, col. 181). Het is moeielijk om uit deze moederlijke kwartieren wijs te worden, te meer daar er „Attembs *al.* Paderort" en „Ow" tusschen geschoven zijn, die daar waarschijnlijk niet op hunne plaats staan.

Bekend is, dat Reinolt Huingha, Capt. [1]), in tweede huwelijk [2]) nam Anna Bentinck, dr. van Willem (Leonardsz. ex. Ursula v. Elderen) en van Theodora van Beurse of Buerse [3]) † 9 Febr. 1636,

---

[1]) In eene acte van 12 Dec. 1636 heet hij „Lutenant vand. Commandant (van Grol?) Beringer" (Geneal. v. d. Feltz, 's Grav. 1891, Bijl. XXXII); welke Commandant waarschijnlijk dezelfde is met den Luit. Beringen, die in den slag bij Nieuwpoort de comp. curassiers des Heeren van Corbeek (Oliv. v. d. Tempel aanvoerde. (Krijgbevelh. bij N., Utr. 1836, bl. 68).

[2]) Denkelijk in 't begin van 1636.

[3]) „Beurze is een adelyk huis bij het dorp Wenterswyk, in het graafschap Zutphen gelegen." (Geogr. beschr. v. Gelderl., bl. 237). — Theodora v. B. was de dochter van Jurrien v. B. op de Luyck bij Grolle *), beschreven in de Zutphensche ridderschap (d'Ablaing, Rp. v. Zutph. II, 32). Hare moeder kan geweest zijn: Jacoba, dr. van Hendrik v. Essen tot Swanenburg en van Barbara v. den Padevoirt (d'Ablaing l. c.); doch volgens de Geneal. v. d. Feltz. bl. 15, waar ook, bl. 16, 67, 73, hare kwartieren †) voorkomen, heette zij Aleid Stecke. Dit

---

*) Heeft onaangenaamheden wegens de onderteekening der Pacificatie van Gent (11 Nov. 1576) met den Heer van Anholt (Dirk v. Bronckhorst en Batenburg), vooral dewijl deze beweert dat hij geen havezathe heeft." (d'Ablaing). Vgl. Bondam, Verz. v. onuitgegev. stukk. enz. I, 96. II 145. — Van zijn geslacht spreekt ook Fahne, Westphäl. Geschl., S. 87.

†) Volgens een kwartierstaat met wapens (17de eeuw:) in het Arch. v. d. F. Bentinck, Elderen, Leringen,.....; Buerse, Stecke, Keppel.....; doch volgens een anderen kwartierstaat in het Archief v. Rhemen op den Gelderschen Toren: Bentink, Buerse, Elderen, Stecke, Larinck

vrouwe van Groot Horstwijk, in de heerlijkheid Borculo, bp. Beltrum, gelegen, en aan den huize Nettelhorst ten Zutphenschen

---

wordt te meer aannemelijk, daar de eenige door d'Ablaing genoemde dr., Aleid heette, geh. met Thomas Middeldorp, en deze laatste 13 Juli 1619 als „oom ende momber" optreedt van „Joffrou Anna Bentincks, dr. van wijlen Willem B. Lenartssoon ende Joffr. Theodora v. Buerse" (Geneal. v. d. F., Bijl. XXXII *a*). — Groot Horstwijk was Theodora of Dirika v. B. „van zalige Margarita v. Burse, haer E. suster, bij versterff aangekommen", blijkens leenbrief van 23 Juni 1619 (Geneal. a. v., Bijl. XXVII).

(Lering), Keppel, Eynatten, Gommersbach. Beide deze kwartierstaten komen echter met de gedrukte Geneal.-Bentinck niet overeen, volgens welke de afstamming is als volgt:

Willem B., Hendriksz. ex Cath. of Gerberich Lering tot 't Velde.	Geertruid de Groef, Hendriksdr, Erfvoogd van Erkelens. ex Geertruid v. Deest of Diest.	Willem v. Elderen of v. Genoel - Elderen.	Anna v. Eynatten.	Willem v. Buerse (in gd. een r. beurs).	... Keppel (met de schelp).	..... Stecke (in bl. een van rd. en gd. geënte dw.b.	..... Gommersbach (in zilv. e. golv. zw. dwarsb.).
Leonard B.		Ursula v. E.		Jurrien v. B.		Aleid of Adelheid St.	
Willem B.				Theodora of Dirika v. B.			
Anna Bentinck. tr. 1. Georg of Jörg v. d. Feltz; 2. Reinold of Reint Huinga.							

De eerste kwartierstaat geeft Lering (welk kwartier daar echter misplaatst is) het wapen van v. Deest of Diest, t. w.: in rd. drie zilv. koeken, elke koek beladen met een verkort rd. kruis (vgl. *Nav.* XL, 196). Eene alliantie Stecke (met het wapen van het dynastengeslacht: *In Gold einen durch einen Wolkenschnit quergetheilten Querbalken, oben Roth, unten Silber*). = Buerse komt bij Fahne, Westphäl. Geschl., 270—71, Dortmund IV, 319—30, evenmin voor als eene alliantie Stecke-Gommersbach (*a*), welk laatstgenoemd geslacht in geen Adelslexikon, noch in de werken van Fahne en Jos. Strange (Beitr. z. Geneal. d. adl. Geschl., 7. Heft, Cöln 1868, S. 7 ff.) te vinden is. Twee andere geslachten Steck, beide in Gelderland bekend geweest, het eene ook Steck van Beeck genaamd: *in Roth einen goldenen Ring,* het andere: *in Blau zwei ins Andreaskreuz gesetzte goldene Schlagkolben* voerende, vermeldt Fahne. Dortmund IV, 323 *f.* Tot dit laatste geslacht schijnt de Munstersche kanselier Willem Steck, geh. met Anna Vogel, behoord te hebben, van wien Erhard in 1574 gewaagt in zijne Gesch. Münst., M. 1837, S. 397.

(*a*) Gummersbach, Kreisstadt, Preuss., Rheinprov., 6 Ml. O. g. N. v. Cöln, am Gummersbach H. Rudolph, Orts-Lexik. v. Deutschl.; Neumans Geogr. Lex. d. Deutsch. Reichs). — Een Dietrich v. G. komt 1367—74 voor in Höhlbaums Mitthl. a. d. Stadtarchiv v. Köln, 7. Hft., Köln 1885, 46 ff., 9. Hft., ib. 1886, 2 ff.

rechten leenroerig [1]). Anna Bentinck vnd. was sedert 1634 weduwe van Georg of Jürg (Jurrien) v. d. Feltz [zn. van Matthijs Wolf, landdrost van Ritberg, en van zijne eerste vrouw (geb. te Grevenmachern 1 April 1598) Marg. Haller v. Hallerstein] en had bij hem twee zonen, beide in Staten dienst: Wilhelm Diederich, bij overdracht zijner moeder 9 Juli 1664 met Groot Horstwijk beleend, † 1675, en Herman, na zijn broeders dood met 't zelfde goed beleend, † 16 Mei 1689 [2]). Reinolt Huinga, die zich 20 Jan. 1637 met Groot Horstwijk liet beleenen, en 5 Febr. 1662 niet meer in leven was [3]), verwekte bij haar vier kinderen [4]), nl.: Georgh, Sibilla, Magdalena, geh. met Joan Jacob v. Reinckinck, Capt. [5]), en Ursula. (Alles volgens echte stukken, als „Bijlagen" gevoegd achter de gedrukte Geneal.-v. d. Feltz.)

---

[1]) Zij werd 21 Jan. 1605, toen wede van Capt. Bentinck, bij missive van den leenheer, Walraven v. Heeckeren tot Nettelhorst, die, haar zijne „lieve nichte" noemt, aangemaand, om het leengoed Grote Horstwick te verheffen, 't welk zij verzuimd had. Den 23 Juni 1619 werd haar tweede man, Wolff v. d. Feltz, „Graefflicher Ritberscher Overste Lutenant ende Lant Drost," met dit goed beleend. Uit dit tweede huwelijk sproten twee dochters: Marg. v. d. F., 1641 geh. met den Kamper burgemr Albert v. d. Hell, en Dorothea Marg. v. d. F.. geh. 4 Oct. 1646 met Hendr. Voorne, vaandrig of cornet onder kapt. Neukirchen (Geneal.-v. d. F., bl. 15 en Bijl. XXVI, XXVII, XXVIII e. v.).

[2]) De Geneal.-Bentinck, in Kok's Woordb. en Stam- en Wapb., maakt van beide huwelijken van Anna B. gewag; onjuist is daar echter de bijvoeging: „zonder kinderen overleden."

[3]) Geneal. v. d. F., Bijl. XXXVIII. — Het Regist. v. h. Gron. Arch. IV, vermeldt, bl. 154, n°. 50, het „Bewijs van de ontvangst van zes duizend car. guld. uit handen van Osebrand Jan Rengers v. Slochteren, voor het capiteinschap van Reijnt Huinga aan zijnen zoon overgedragen. 1 Sept. 1660."

[4]) Hij had twee voordochters: Anna, geh. met Capt. Arnold Huinga tot de Braecke (*Nav.* XXXIII, 245), en Sophia, geh. met Capt. Berendt v. Heerdt (Geneal.-v. d. F., Bijl. XXXVI).

[5]) „Den 3 Mei 1664 werd het buitengoed Petit Martin, te Harkstede (Gron.) door Johan Meyvaart, J. U. Dr., en zijne vrouw Jila Wigboldi, verkocht aan den Lieutenant Johan Jakob v. Reinkinck en vrouw Magdalena Huinga; den 27 Nov. 1680 bij kaarsuitgang, op verzoek der schuldeischers weder verkocht voor de kinderen van wijlen kapt. J. J. Reinkinck, en toen door Henric Piccardt aangekocht." (Gron. Volksalm. 1840, bl. 164). — Reinking. Reichsadelstand. Diplom

In een oorspronkelijk stuk van 30 Oct. 1676 komt voor: „Mechtelt Margaretha van Langenberch, weduwe ende boedelholderse van wijlen Cap. Joost Huyinga" (Geneal. a. v., Bijl. XLI). Waarschijnlijk was deze Joost mede een zoon van Reinolt Huinga bovengenoemd, ofschoon hij onder diens kinderen niet genoemd wordt. Of is zijn doopnaam foutief en zoude die Georg of Joerg moeten zijn? Is dit zoo, dan kunnen deze de ouders geweest zijn van „Anna Magdalena geb. Freiin (*sic*) von (*sic*) Huingha, welche noch 1742 lebte." [1])

In het Geslachtreg.-v. d. Capellen, z. p., 1783, leest men, bl. 14: „1456 Johan v. Coeverden en Johan v. d. Capellen bekennen schuldig te zijn aan Johan van Langenberge agtentwintig Rhijnsche Guldens verbindende zig bij gebrek van betalinge, dat Johan van Langenberge wijnnen dat voors. gelt, eijn deel of alle up eijn peert off setten, dair op eijn peert up eijn deel of up alle, und dat peert inder leistingen verwisselen, verandersaten off verkopen." Vgl. Kok, Wdb. IX, 66, en Stam- en Wapb., in v. d. Cap., 5. gen.

Van „Langenberg, ein cöl. Patriziergeschlecht", 1484—1710, geeft Fahne, Cöln. Geschl. I, 240, eenig bericht. — Geene andere familie van dien naam komt in Kneschke's Deutsch. Adels-Lex. voor.

De familie Huinga, vroeger ook Huginge, Huunghe, Hugink, Huynge geheeten, wordt reeds in oorkonden van de 13de eeuw genoemd en onder de oudste regeeringsfamiliën der stad Groningen; later te lande op Ungersma op de Meeden, den Wijert te Helpen, de Brake bij Obergum gezeten, en, blijkens verzegelingen, nog in dat gewest bekend (Oorkdb. v. Gron. en Drenthe I, 67, 85, 92, 101, '2; Driessen, Mon. Gron., o. div. pl.; Gron. Bijdr. VII, 27, 28, 306, X, 229; *Nav.* XL, 196, XLII, 518; Alphabet. Regist. v. h. Gron. Arch., i. v.). „Van Wolter Huynghe, den bezitter van het landgoed de Wijert te Helpen, wordt gezegd, dat hij

---

vom 11 Juni 1656 für Dietrich R. auf Wellingsbüttel im Lande Hadeln, holstein. Rath und Kanzler. (Knesebeck, Taschb. d. Adels in Kön. Hannov., S. 236).

[1]) Wanneer er geen keizerlijk diploma bestaat, had zij op den titel van *Freiin* evenmin recht als op het partikel *von*.

aldaar op die Wijert „een gewaldige costelicke borch hadde getimmert und ock vp Uthhuyster meeden gewaldich getijmmert, dan ock heren graffnisse in den kercke angerichtet, meer als er gedacht was in die landen. Daer mede alle hoer guederen beswaert, dat geslechte vernichtiget, in armoet vnd verachtunge gecomen, een spot van alle menschen geworden sindt" [1]). Hij had daarbij nog vele processen gevoerd tegen zijne zusteren en zijn zwager Haijo Manninga [2]) (Gron. Bijdr. VII, 307 e. v.). Zijn sterfjaar was 1587, zijne vrouw Anna Rengers; zijne broeders waren Luert, geh. met Frouke Entens, Reijnt, lid van de Hoofdmannenkamer te Gron. 1568—1576, geh. met Hille Coenders, en Johan, allen 1553, blijkens eene verzegeling van dat jaar (Gron. Arch. Reg. II, bl. 76, nº 52), in leven (Ibid.). Van een van deze broeders zal de hierbov. genoemde Capt. Reinolt Huingha wel afstammen. — Het wapen dezer familie: gev. van gd. en bl., wijst meer op westfaalsche dan op groningsche her- of afkomst. De bevolking der stad Groningen bestond dan ook oudtijds voor een groot gedeelte uit Westfalingers.

Q. N.

van Cuylenburgh. — Wat was het wapen van Cornelia van Cuylenburgh, gehuwd met den kapitein Willem Meurs? Zij woonden waarschijnlijk te Heusden; want blijkens het doopb. der Herv. gemeente ald., werden twee kinderen uit hun huwelijk te Heusden gedoopt, t. w. den 6 Dec. 1680 een zoon Herman en den 7 Febr. 1683 een zoon Cornelis Meurs.

JAN V. WAGENINGEN THOE DEKAMA.

---

1) Abel Eppens, Chron. M. S. (Rijksarch. Gron.).

2) Zoon van Dodo M., Hoofdling te Luitsborg in Oostfriesland, en van Sophia Ripperda, en geh. met Ditmera, oudste dr. van Luert Rengers tot Dijksterhuis ex Otje Tamminga. Beider zoon Luert M. tot D. tr. Emerentia Sonoy, Diederiksdr. ex Maria v. Malsen, welke beide laatsten in de kerk van het dorp Pieterburen, waaronder 't huis Dijksterhuis ressorteert, begraven liggen. Vgl. Möhlmann, Stammtaf. einiger Ostfries. etc. Famil., Leer 1832, S. 39; Te Water, Verb. d. Edel. III, 301; Bor III, 24 b., bl. 289, 290 (oude druk bl. 102, 103); Geneal.-Rengers, in 't Stamb. v. d. Fries. adel, en (ingevoegd) in Coenders' Nobil. Gron.; Jac. Anspach, Malsen, Leerd. 1894, bl. 57—60.

Hobers. — Wie kan eenige aanwijzing of woonplaats aangeven omtrent het geslacht Hobers geh. met Zeijbrechta Franke of eenige nakomeling van dien naam vermoedelijk van Noord-Holland?

Princenhage. TERVEER.

Geslachten Aux Brebis en Bailly. — Pieter aux Brebis. Zie *Nav.* 1867, bl. 93. — Maria aux Brebis. Zie *Nav.* 1855, Bijblad bl. CXXIX en *Nav.* 1865 bl. 248 en 249. — P. Bailly zie *Nav.* 1858, bl. 317. — Joh. Bailly is hertrouwd met Sara Rijckaert (dr van Johannes en van Cornelia Merchijs), waaruit Sara Johanna die tr. mr Hendrik Hop. R. C. SIX.

Scharp. — *Mr. Pieter Scharp*, Advocaat bij den Hove van Holland, was in de laatste helft der vorige eeuw Heer van Opper- en Neder-Andel en Munnikenland (bij Loevenstein). Hij werd begraven in de Groote Kerk te Gorkum (Noorderpand) en had één zoon, die † te Leerdam.

Wie is in staat mij nadere bijzonderheden omtrent dezen persoon, zijne voorouders en nakomelingen mede te deelen? Hoe is zijn wapen en dat der Heerlijkheid Andel, enz.?

Amsterdam. HENRI J. SCHARP.

Hannibal Polsen (Löwenschild). — De Deensche kapitein van den Generalen Staf von Harbou vraagt om inlichtingen betreffende bovengenoemden *Polsen*, die volgens zijn eigen aanteekeningen 1671—'77 in Nederlandschen dienst moet zijn geweest en wel eerst Luitenant en Kapt.-Luit. in 't regiment van Generaal-Veldmaarschalk Würz, dan in 't Engelsche regiment van Kolonel Grünne, vervolgens Kolonel en Generaal-adjudant onder Generaal van Rabenhaupt om ten laatste den rang van Generaal-Adjudant van den Prins van Oranje te verwerven. Op aanbeveling van dien Vorst ging hij over bij het leger in de Spaansche Nederlanden.

Hij was geboortig van Noorwegen; zijn vader evenwel was Deensch ambtenaar. In 1688 werd Hannibal door den keizer van Oostenrijk in den gravenstand verheven en was in Denemarken

bekend onder den naam *Löwenschild.* Hij overleed te Weenen in 1691.

Den Haag. M. G. WILDEMAN.

Grafzerken te Harderwijk. — In Nav. XXVI, p. 340, komt bij de mededeeling van het op een grafsteen voorkomende wapen het volgende grafschrift voor: Hier leidt begraven Meichel Jan Hughenszoen Sebou....? beyde 1546? den 6 Decembris. Deze lezing is niet juist. Nog heden is het gothisch verheven randschrift zeer duidelijk te lezen en luidt: Hier. licht. begraven. Meister. Jan. Huybertssoen. Schoot (Schook of Schout) van Amsterdam. lycencyaet. in. beyde. rechten. sterf. Anno 1540 den 6 Decembris.

Het grafnommer 819 geeft in het Begrafenisboek aan, dat dit graf is een dubbelde Groevinge „ten name van Thimay" Janzs Gaeff tot Amsterdam wonende. By acte van den... Mei 1638 werd dit graf van Thimotheus Gaeff overgedragen op den Burgemeester Jhr. Henrick van Essen.

Een zeer oude grafsteen met het grafnommer 484, eveneens in De Navorscher vermeld wegens de daarop voorkomende wapens van het geslacht Wynbergen, met de opmerking, dat het opschrift niet is te ontcijferen, is nog zeer goed leesbaar, al vereischen de diep ingesneden gothische letters eenig geduld. Dit randschrift luidt: An^{o} 𝔍 𝔙^{IↃ} 𝔍 𝔍 𝔍 1 (1531?) sterf Jan van Vȳberghē de 𝔙 𝔍 (15?) dach in Augusto en Jot..iet (?) [Judith?] Mūniē (Mun nicks?) sȳ huisfrau An^{o} 𝔍 𝔙.^{IↃ} [1500?]

Op het koor bevindt zich, onder meer, een grafsteen met het n°. 821, — dat eenmaal ten name stond van Jr. Johan van de Hell modo Jr. Peter van Delen —, en met de opschriften:

„An^{o} 1597 den 15 february sterf Joffer Gerrit van Twickeloe.

An^{o} 1613 den 26 July sterf Joffer Cornelia de Ridder van Gruenesteyn.

An^{o} 1615 den 17 November sterf Joffer Nenne van Hel.

Anno 1596 den 16 Augusti sterf Joffer Aelbarta van Deelen."

Volgens de Riddersch. v. d. Veluwe was Numa van der Hell,

dochter v. Johan de Swedera van Wencum eene geestelijke zuster die in 1615 te Harderwijk overleed, en Albarta van Deelen, eveneens eene geestelijke zuster, een dochter van Wynant. In dit graf zijn dus zeker twee geestelijke zusters begraven, waaruit mag worden afgeleid dat vermoedelijk de beide anderen dit ook waren. Te Harderwijk was een klooster van S. Agne tain Galilea, waarvan de bewoners zich volgelingen van St. Augustinus noemden. Het werd in de 14de eeuw gesticht en was rijk, „wijl het meest de Edelen en de oude geslachten hunne dochters alhier toevertrouwden, wanneer zij met haar verlegen waren."

Arnhem. H. PORTHEINE JR.

Schellinckhout. Louwa. — In Nav., jg. 1890, blz. 256, wordt door „G." gevraagd naar het wapen der familie Schellinckhout. — Wie weet mij deze vraag op te lossen? of hoe is de naam des vragers? Kunnende wederkeerig met genealogische ophelderingen van dienst zijn (zie ook blz. 124).

Volgens Biogr. Woordenboek van V. d. Aa bloeide Louwa (Louwa), famille uit de Zuid Nederlanden, o. a. te Maestricht, Sluis en Luik in de helft van de 17 eeuw. — Wie helpt mij aan eenige genealogische bescheiden en aan het famillewapen Louwa-Sloekenaer. TERVEER.

KERKGESCHIEDENIS.

GESCHIL TUSSCHEN DE BRIELSCHE REGEERING EN GEESTELIJKEN IN 1557.

DOOR

H. DE JAGER [1]).

In de 16de eeuw was het „een oude manier van doen" der geloovigen, ook van de Brielsche, om, als zij zich „bereyt hadden te communiceren ende het heylige wairdige sacrament te ontfangen," te naderen tot het altaar en aldaar „tot Godts dyenst ende faveur heur offerhanden te doen, elcs nae heur qualiteyt ende faculteyt". Die geldelijke bijdragen kwamen natuurlijk alleen van de „goedewilligen". Van hen, die niet ter kerke verschenen, ontving de geestelijkheid geen „offergelt". De „deken ende tcapittel in den Bryele" bedachten daarom in April 1557 eene andere manier om het „offergelt" te innen en gaven aan de mannen, die op den „paesdach" in de „Sinte Katrijn kerck" dienst moesten doen, bevel om op dien dag het offeren op het altaar te beletten.

Aan dat bevel werd gehoorzaamd. De geloovigen, die „up paesdach sochtens in der voor uirs" ter kerke waren, wilden de oude gewoonte volgen; maar toen zij „up tcoer gecomen waren omme ter ere van den dyenst Godts te offeren", hield de pastoor hen tegen, zeggende: „Keert wederom, men zal geen offergelt ontfanghen". De goede menschen wisten niet „wairomme off ten wat fyne dat hen verboden" werd „up taltair te offeren". De woorden des pastoors laadden den schijn op hen, alsof zij zulks „onwairdich" waren, en 's mans handelwijze werd dientengevolge geacht, „de gemeene vergaderinghe van de communicanten te schandaliseren".

[1]) Wat hier volgt is ontleend aan een drietal bescheiden, berustende in het Archief der gemeente Brielle.

„Onder die hoochmis", toen het „evangelium" werd gezongen, werd wat begonnen was voortgezet. De priesters hadden het „voorofferen" [1]). Daarna volgden „die edelluyden mitter Regyerders ende Wet der stede ende Rentmeester". Dien morgen stonden echter de priesters niet op om te gaan offeren. Degenen, „die upt coor waren geseten, waren omzyende nae tupstaen van de priesteren", maar te vergeefs. „Eén van de Canonicken, die mede vant upset was", zei toen „met indignatie overluyt: men zal alhyer nyet offeren, men zal by den huysen halen de offerhanden". Desniettegenstaande, „dairup nyet lettende", stonden „dieghenen, die up tcoor geseten waren, als die bailliu mit meer anderen van de regenten ende principael litmaten der stede", op om „navolgende heur oude maniere van doen deur goedt ingeven ende affectie ter dyenst Godts te gaen offeren", en zij richtten hunne schreden „nae taltair". Op hun voorbeeld verhieven ook „deghenen, die beneden tcoir geseten waren", zich van hunne zitplaats; maar de pastoor, die „up taltair" stond, verhief toen zijn stem. „Nyet achtende upte grote vergaderijnghe vant volck, up tcoir vergadert ende voor zijn altair staende om up taltair te offeren, noch up den wairdighen paesdach", weigerde hij „de offerhanden" der geloovigen te ontvangen, „seggende overluyt, dat zy wederomme gaen zouden ende dat men tot heuren huysen dofferhande soude comen halen". Een ieder was daardoor verplicht, zonder te hebben geofferd, „weder te gaen zitten up zijn plaetse", en men keerde terug „mit grote confusie ende turbatie".

„Burgemeesters ende Regierders der stede van den Bryele", over de handelwijze der geestelijken zeer gebelgd, riepen den pastoor „ende enighe van de capittel" weldra ter verantwoording op en verzochten „die oorsake" te mogen vernemen, „waeromme

[1]) In de verhandeling van Mr. S. Muller Fz., getiteld „Eene Middeleeuwsche Dorpspastorie" en geplaatst in De Gids van 1888, leest men p. 87: Het was gewoonte, dat onder de mis alle aanwezigen, in bepaalde orde achter het altaar circuleerende, eene gift in de op het altaar geplaatste schaal legden voor den pastoor -- in bepaalde orde zeg ik, want aan de eer om „voor te offeren" werd veel gehecht, zoozeer dat er soms familietwisten uit voortkwamen".

ende in wat fyne dat zy sulcke nyeuwicheyt ter schandalisatie van de gehele gemeente gepleecht hadden op sulcken goeden dach." De geestelijken gaven ten antwoord, dat „dofferande een recht was dat hemluyden competeerde te ontfangen nyet alleenlick van de goedewilligen, mair oick van de onwillighen, met constrictie indyen noot waer" ; dat door de oude manier van offeren de onwilligen vrij liepen, dewijl zij, bij het offeren op het altaar, niet konden zeggen wie al of niet had geofferd, en dat zij „daeromme van meeninghe" waren „te gaen langes die huysen mit een bort om te gaderen van een ygelijck, tzy rijck ende arm, dofferanden ende tzelffde van een ygelijck texigeren, gelijck men gewoonelicken was te gaderen tscot ende waeckgelt."

De Regeering was met dat plan volstrekt niet ingenomen. Die nieuwe manier om de „offeranden" te erlangen, zou, naar haar oordeel, een „grote roup maken onder tgemeen volck." De inwoners der stad waren „al meest schamele visschers, die van den een broot tot het ander nyet en connen geraken." Konden zulke menschen „yet geven"? Het „waer beter dat men hemluyden een pennynck off deut gave omme heur kijnderen broot om te copen." Bovendien was de voorgenomen manier „een grote, ungeuseerde ende ungefundeerde nyeuwicheyt, die nergens nocht in egeen prochye van den tijt aff dair ende wair men geoffert had tot desen daghe toe geattenteert" was geweest. Alle „offeranden" waren vrij en behoorden „publice up taltair" te geschieden, zooals men „clairlicken" geschreven vond „in den gescrift ende decretis." Van dat gevoelen zijnde en wenschende „all schandalisatiën te schouwen," wendden Burgemeesters en Regeerders zich tot de „Heeren van den Rade in Hollant", dezen „in alre oetmoet versouckende" eene missive, „vuyt cracht van dewelcke den deken ende tcappittel voors. mit heur pastoor up grote peyne bevolen" werd, „hem nyet tonderstaen te gaen off doen ommegaen langes de buyrten, omme van de gemeente texigeren elcs in heur huysen heur offeranden, mair hemluyden te reguleren ende te draghen, gelijck zy van oudts gedaen hadden, zy ende heur voorsaten tot desen daghe toe," en „in cas van oppositie de redenen, die zy ter

contrarye meenden te hebben, te comen verclaren bynnen acht daghen nae de recepte van de missive voor een commissarys van den Hove." Daar de geestelijken het voornemen hadden, om spoedig langs de huizen te gaan collecteeren, verzocht de Regeering aan het slot van haar request, dat het voorgenomen plan inmiddels mocht worden „gesurcheert."

Tengevolge van dit request ontvingen de „deecken ende gemeene capitularen binnen der stede van den Briele" eene missive van den „Marckgrave van der Veere c. s. d. d. 28 April 1557, waarin hun gelast werd hun voornemen, om langs de huizen de „offerhanden te exigeren", te laten varen en de oude gewoonte te volgen, ten ware zij „enige mercklicke redenen ter contrarie" hadden, die zij alsdan op den 5den Mei e. k. door gedeputeerden in Den Haag voor een commissaris uit het Hof moesten doen „proponeren."

Op den 5den Mei had in Den Haag eene comparitie plaats, en de Regeering van Brielle was vertegenwoordigd door Cornelis Philipsze, Pieter Steur, burgemeesters, en Lenaert Adriaensze jonge coeman, schepen. Over de zaak in geschil spraken deze mannen met den pastoor, die ook beschreven was, „minlicken", en men vond wederzijds goed, de zaak in „surcheance" te houden, haar te Brielle door tusschenkomst van „goede luyden, hen des verstaende", zoo mogelijk „mit gevoughe aff te doen", en, mocht dat niet mogelijk zijn, dan te procedeeren. „Te vreden" reisden beide partijen „naer huys."

Of men over de zaak nog heeft moeten procedeeren, kan ik niet met zekerheid zeggen. Uit het oudste „Memoriaelbouck" of Register der Resoluties van de Brielsche Regeering, begonnen 19 Aug. 1543, fol. 51 recto en verso, blijkt alleen, dat de Brielsche Regeering in Junij 1557 twee processen met „tcapittel ten Brielle" voor het Hof van Holland hangende had, één „noopende de afflossinge van lossrenten, die tvoors. cappittel spreeckende" had „up zeeckere huysen binnen der stede van den Brielle", en één „noopende den excijs." Daar het gezegde boek niets van het geschil over het offeren vermeldt, mag men het er voor houden, dat het bijgelegd werd.

Onze Lieve Vrouwe te brade (brae). In de Rekening der St. Cath. Kerk te Brielle over 1529—1530 staat op pag. 6 verso de post: „In den block, staende by onser vrouwe te brade, die is upgedaen ende daer is inne gevonden an ghelde XII sc. VIII gr." In de Rekening dierzelfde kerk over 1531—1532 leest men pag. 6: „In den block, staende by onser Vrouwen te braa is dit jaer innegecommen etc." In de Rekening over 1527—1528 is van „onser vrouwe te brade" of „te braa" evenmin sprake als in Rekeningen der St. Cath. Kerk na die over 1531—1532, maar men vindt in de eerstgenoemde den post: „In de blocken alzoe wel binnen als buyten der kercken is innegecommen etc."

Het „block", dat „by onser vrouwen te brade" stond, bevond zich buiten de kerk. Overtuigend blijkt zulks uit wat hier volgt.

In de Rekening van het Ziekenhuis over 1558—1559 staat pag. 13 de post: „Van Cornelis Jansze graftmaicker vuyt zijn hoff by onser liever vrouwen te brae an de veste etc." In de Rekening van het Ziekenhuis over 1569—1570 vindt men pag. 9 den post: „Van Leenaert Benoy op sijn hoofken bij de Lieve Vrouwe te brae aen de stede veste etc." In de Rekening van hetzelfde huis over 1573—1574 pag. 6 verso den post: „Van Lenart Benoy up sijn hoofken by de vrouwe te braa aen de stede veste etc." Den 13den Febr. 1604 werd door de Brielsche Vroedschap afgeslagen het verzoek van Gerrit Arensze „omme te hebben een erve ontrent de haven by de erve van de Lieve Vrouwe te brae". Later had Gerrit Arensze (Meeuwesteyn) toch een erf in de nabijheid van bedoelde lieve Vrouw. In de Rekening van den Heiligen Geest te Brielle over 1607—1608 komt pag. 1 verso de post voor: „Van de ledige erve van Gerridt Arentsze Meeuwesteyn, quondam Lenaert Benoy, tsjaers VII sc., leggende by de lieve Vrouwe te brae, dan alsoo t'selve es een mishoop, daervan nyet ontfangen wert, dus hyer... nyet." Dezelfde post staat in de Rekening van den H. Geest te Brielle over 1611—1612 en men leest daar „by de lieve vrouwe te bra." In de Rekening van den administrateur van al de godshuizen te Brielle over 1621—1622 vindt men pag. 92 verso den post: „Gerrit Arensze Meeuwesteyn een rente op zijn

hoff, leggende achter d' oude veste by de lieve vrouwe te brae, tsjaers VI sc."

De Rekening van den burgemeester-thesaurier over 1557—1558 heeft pag. 8 den post: „Van Jan Ariaensze van een erve, leggende over den dijckwech by onser liever Vrouwe te brae etc." Denzelfden post heeft de Rekening van den burgemeester-thesaurier over 1561—1562, pag. 5. De Rekening van den burgemeester-thes. over 1565—1566 heeft op pag. 6 den post: „Van Jan Ariaensze van een erve leggende over den dijck by onse lieve Vrouwe te brae etc."; op pag. 7 den post: „Van Cornelis Jansze grachtmaeckers boegaert by onse Lieve Vrouwe te brae etc."; en op pag. 5 den post: „Van Jan Thijssen backer vuyt zijn huys ende erve, staende ende leggende int Noorteynde up den houck van onse Lieve Vrouwe te brae etc."

Den 15den December 1559 werd Ambrosius Pietersze door de Stedelijke Regeering aangenomen om „schoen te maicken ende schoene te houden alle der stede sloopen" en om „eens sjaers schoen te maken de Piermanse welle, de welle int slop by Duvenvoordens weduwe", en voorts „de welle an de Plaetse" alsmede „de welle staende int slop by onse lieve vrouwe te brae".

In de Rekening van den Heiligen Geest te Brielle over 1554—1555 staat pag. 3 verso de post: „Van Ariaen Jansze . . . . . . upten houck van tbutterslop by onse lieve vrouwe te brae, Cornelis Dirick Heynez. an de noertzyde etc." In de Rekening van den H. Geest te Brielle over 1580—1581 leest men pag. 2: „Van Heer Segers huys ende erve, staende int Noorteynde opten houck vant butterslop by de lieve vrouwe te brae, Eyngel de wagenaer aen de noortzyde etc."

In het Bodtboeck, begonnen 1577, komt op blz. 63 eene aanteekening voor van 1580, waarin sprake is van een „boomgert leggende int butterslop by onse vrouwe te brae", en op blz. 74 verso eene aanteekening uit hetzelfde jaar, waarin gewaagd wordt van een huis „staende ende leggende int Noorteynde upten houck vant slop van onse vrouwe te Bra". In het Bodtboeck, begonnen 1592, leest men op pag. 36 verso van een huis „leggende upten

houck vant Noorteynde aent slop genaempt onse lieve vrouwe te brae".

Eene Resolutie der Brielsche Regeering van 16 Jan. 1580 luidt: „Ten zelven daeghe is geaccordeert de buyeren omtrent het schilt ende tnoorteynde een ganck ofte gadt in de oude walle te moegen maecken, mits dat zijt tzelve soe wijt zullen maecken alst slop van onse lieve vrouwe te brae". Eene latere resolutie spreekt niet van „onse lieve vrouwe te brae", maar van „de lieve vrouwe straet". Wij bedoelen eene Vroedschapsresolutie van 20 Jan. 1610, waarin vermeld staat dat aan „den possesseur van den volmolen" (Claes Ambrosius) werd „geaccordeert d'erve van de voors. volmolen, mits dat aldaer blyven" zou „de breete vant slop van de lieve vrouwe straet ende de breete van de cuyperstraet".

Ik ben niet in staat te zeggen wat „te brade" of „te brae" beteekent [1]). In het voortreffelijke Woordenboek van den hoogleeraar Verdam zocht ik te vergeefs naar eene verklaring.

H. DE JAGER.

Mennonieten te Brielle (XLIV, 101—123). — In mijne Bijdrage over deze Mennonieten verzuimde ik melding te maken van eene in het Brielsche Archief berustende lijst, welke aan haar hoofd heeft: „Ceel van de naemen der Mennonisten, die gestelt zijn op cordewagens, spaeden ende schoppen om die by tyde van alarm by henluyden gebruyckt te werden". Deze „ceel" noemt 42 manspersonen en wordt besloten met deze aanteekening, geteekend door den stadssecretaris J. de Langue: „Up huyden soe hebben mynen heeren burgemeesters ende regierders der stede van den Bryelle geordonneerdt ende ordonneren mitz desen alle de boven geschreven persoonen binnen acht daegen te hebben zijn gereetschap, een

[1]) In de Stadsrekening over 1476—77 staat fol. 5 verso de post: „Item ontf. van Thielmann van Ness van tbra ambocht van den tonnen VII pond etc." — In eene akte van 24 April 1632 vond ik geschreven: „Ghijsbrecht Crynen es in syne hevicheyt voortgevaren, seggende tegen Cornelis Beuys: gaet ghy henen ofte ghy crijcht wel een lap ofte twee uytten brae, ende dat met soodanige intentie alsoff hy van meeninge hadde geweest den voors. Beuys te slaen."

yder daer hy op gestelt es, opte verbeurte van alsulcke boete als een schutter verbeurt, die zijn geweer nyet en heeft, daer hy op gestelt es. Actum coram omnibus den XVen Decembris anno 1587".

Behalve de borderel, die ik vermeldde, zijn nog in het archief der gemeente Brielle aanwezig 5 borderellen op rekeningen, ingaande 1766, 1769, 1773, 1776 en 1792.

Zooals ik berichtte, wordt in enkele Resoluties van de 18de eeuw als laatste leeraar van de Mennonieten te Brielle genoemd Maarten Jansze Arkenbout, die in 1689 als „vermaender" fungeerde. Ik achtte zulks onjuist op grond van eene Magistraatsresolutie van 29 April 1692, waarin Fredrik Volcaerts voorkomt als „vermaender" in die dagen, maar tusschen deze en de andere resoluties behoeft geen strijd aangenomen te worden, dewijl ook te Brielle de Mennonieten verdeeld waren en meer dan ééne kerk hadden.

Eene akte van 17 Junij 1642, voorkomende onder de akten, gepasseerd voor den Brielschen notaris de Bruijne, houdt eene schuldbekentenis in van Abraham Cornelisze Boon te Sommelsdijk aan de gemeente van de Mennonieten te Brielle, en van die gemeente staat dan vermeld: „daer leeraers ende bedienaers van sijn Daniel Danielse Breijs ende Lenaert Jacobsze coorencooper."

H. DE JAGER.

TAAL- EN LETTERKUNDE.

NALEZINGEN

OP OUDEMANS' MIDDENNED. WOORDENBOEK

DOOR

A. M. MOLENAAR.

(*Vervolg.*) [1])

U.

Uyrsaeek. Oorzaak. — Vlaerd. Redenr. bergh, Voorrede, 3:

'*t* Is de *uyrsaeck* gants en gaer
dat Reden-rijck quam in haer.

Uitbengelen. Uitdrijven. — Meulewels, Timon Misanthropos, 30:

— als een onwaerdich gast
Van u verworpen — verdrukt en *uytgebengelt.*

Uitbeuzelen. Verdichten. — Jonctys, Toon. der Jalousien, II, 643: Rabbi Abraham.... derft *uitbeuzelen,* dat de Satyrs wel schepselen, maar onvolmaakte zijn.

Uytbiggelen. Storten. — Krul, Minnel. Sanghrijmpjes, 35:

Ik *biggel uyt* een bracke tranensvliet.

Uytbobbelen. Borrelend uitwerpen. — De Brune, Zinnewerck, 89: Eenighe veersen en gedichten, die de wallende hitte van dat ziedende bloedt *uytgebobbelt* hadden.

Uytbochten. Uitloopen. — Oudaan, Roomsche Mogentheit, 50: Dat hem de lippen met hoeken *uytbochteden,* waaruyt somtijds het speexel severde.

Uytbochten. Uitstooten. — Westerbaen, Gedichten, III, Kranckentroost, 18:

— vervaerlijcke Reusen
Die Jupiter wel eer bevochten,
Om hem ten Hemel *uyt* te *bochten.*

Uytbotsen. Uitdrijven. — Meerman, Com. Vetus, 36:

Hoe het ook den *uytgebotsten* hoop verdroot schippers te voet te wesen.

Uytbrommen. Uitgalmen. — Vlaerd. Redenr. bergh, 104.

---

[1]) Vervolg van Nav. XLV, blz. 79.

Godvruchtigheyt begint daermen van God wel duydt,
Maeckt dan sijn naem bekent, *bromt* die *uyt* overluyt.

Uitdartelen. Uitspreiden. — Oudaan, Poëzy, I, 52:

— vruchten die men wacht
Van goede boomen, of die wel gestelt ter dragt
Hun schaduryke loof *uitdart'len* aan de stroomen.

Uytdeyl. Uitgedeelde. — Vlaerd. Redenr. bergh, 447:

Hebben sy niet haer deel gekregen van 't *uytdeyl?*
Waerom hebbens' als dees niet neergetogen 't seyl,
Maer overdadelijck het hare doorgeholpen?

Uitgabberen. Spottend uitmaken. — Oudaan, Agrippa, Voorrede, 3: De klapperige Dienstmeisjens zullen mij voor een danssenden Kemel *uitgabberen.*

Uytghemenscht. Ontmenscht. — Camphuysen, Psalm 4, vers 5:

Hoewel my 't *uytghemenscht* gepuffelt
Belacht als ick dit openbaer.

Uyt-geworstelen. Zich losworstelen. — Camphuysen, Sticht. Rijmen, 310:

— 't is met my niet anders als met een heylloos man,
Die, vastgeboeyt met yzers, niet *uyt-geworst'len* kan.

Wtgoeden. Den uitzet van goed geven. — Van Alkemade, Beschrijv. van Briele, I, 257: Dat een kint, dat syn dagen niet en heeft... geen smarte beleeden en mach op vader en moeder, also lange als 't in haren brode is, ende niet *wtghegoet.*

Uyt-grimmelen. Wemelende opgeven. — Marius, Amst. Eer ende Opcomen, 29: De rivier sal de kikvorschen *uyt-grimmelen.*

Wtgubbelen. Uitbraken. — Marnix, Biencorf, 57: De fijne brieven... die een droncken Monick ende ongeleert buffel ergens op een S. Mertens avondt *wtghegubbelt* heeft.

Uytguyten. Spotten. — Meerman, Com. Vetus, 4:

Onse Koc... begond heel luyt *uyt* te *guyten* en te lacchen.

Uythessen. Verjagen. — Vlaerd. Redenr. bergh, 111:

Die pest die 't godlijck slaet met blaem,
Van haer vergifte mont, en vals beradich hert,
Sult ghy met Constantijn, en Gratiano vert
Uythessen van u boom, en bannen uyt u palen.

Uutynghe. Aftrek. — Belg. Museum, VI, 48:

— al hebbic soorte van werck,
Thuus vul, wijnkels, camers of vloeren
Willic *uutynghe,* ic moetet voeren
T' Antwerpen, ofte te Berghe, —

Uyt-jocken. Uitjouwen. — De Bie, Faems Weergalm, 43:

Schoon hy wordt *uyt-gejockt* om sijn hooveerdich leven.

Uitjouwen. Uitjouwen. — De Honigbije, VI, 90:

— schoon zyn laffe styl en kreuple Poëzy
Wordt *uitgejouwert* door de jongens langs de straten.

Uytjuigen. Uitjouwen, naschreeuwen. — Bredero, Boert. Liedtboeck, 112:

Met quam daer een krioel van Jongen en van Ouwen,
En *juiden uyt* den Nar met hondert duysent jouwen.

Uytkryten. Uitbazuinen. — Vlaerd. Redenr. bergh, 21:

O neen! zy is dat niet, maar 't is een nutte vreucht,
Die 't ghemeen voordeel soeckt, voor heur eyghen profyten,
Kennis van goet en quaat, ghegront vast op de Deucht,
Die bespraackt goet en quaat behaachlijck kan *uytkryten.*

Uitkundigen. Afkondigen. — Jonctys, Tooneel der Jalousien, I, 490: Om dies haar alleeneigen schande... te verduisteren, *kundigt* se vrijen echt tusschen ouders en kinderen *uit.*

Uitkwallen. Uitbraken. — Van Swaanenburg, Arlequin Distelateur, 213:

Ze *kwallen* zwavel *uit* in 't aanzien van den dag,
En hoesten met verlof, in traanen en geklag.

Uytlanden. Uit het land zetten. — Rodenburgh, Celia en Prospero, 3:

Dat mijn graeflike staet tot hoger werd gestelt
Vermooght ghy Prince wel, maer bannen en *uytlanden*
Geloof ik niet bestaet in uwe hoogheids handen.

Uit-lichten. Uitblinken. — Oudaan, De Groots Waarh. des Chr. Godsdiensts, 176: Aldus besluyten wy, dat dese gods-dienst hierin ook boven anderen *uit-licht,* dat hare meester, 't geen hy geboden heeft, selfs gedaan, en 't geen hy belooft heeft, selfs verkregen heeft.

Wtmompelen. Mompelend uitspreken. — Marnix, Biencorf, 49 verso: Dat sy hare getijden, seven Psalmen, en de Pasternosteren met getal, ende als op eenen kerfstock met bernende keerssen, *wtmompelen* sal.

Wtnuttich ? — Negenthien Refereynen, 15:

T' is al in roer, hooch laech ant snoer, elck soecket juyst
Dom'ne beleest t' *wtnuttich* beest, lacht in zyn vuyst.

Uytpluysteren. Uitplunderen. — Levens van Plutarchus, folio 219 verso: In gheen plaetse langher vertoevende, als dat sy deselve *uytghepluystert* ende ghe-plondert hadden.

Uijtprenten. Beschrijven. — Antw. Spelen v. Sinne, 46:

Die alle haer deucht en veursinnicheyt soude *uijtprenten*
Sonderlinghe dees stadts Proprietyten en seden met
Die in Asien, Afriken en Europen alle steden net
Te boven gaet veurwaer veel tijds hy behoeven sou.

Wtreynighen. Zuiveren. — Coornhert, Wercken, II, fol. 198: Door de welcke (wetten) der Kercken vuyligheden... werden *wtgereynicht.*

Uitrevelen. Babbelen. — Oudaan, Agrippa, 6: Hoe iemand beuzelachtiger en ongeleerder is, te meerder zal hy *uitrevelen.*

Uitridderen. Een vroolijk leven leiden. — Bernagie, Het Huwelyksluyten, 15:

Die stroo Jonkertjes, wat weeten die van de kost te winnen?
Als er wat te verteeren, te gast gaan, of zo *uit* te *ridderen* is, dan zijnze gaauw.

Uytrijfelen. — Uitrafelen. — De Gewaende Weuwenaer, II, 16:

— Nu begint hy gansch *uyt* te *rijfelen,*
En moet gewasch-licht worden. —

Uytrijven. Uitroeien. — Marnix, Psalm 137, vers 7:

Ruckt af, ruckt af, laet tot den grondt *uytrijven,*
End geenen steen meer op den andren blijven.

Uitroffelen. Uitflappen. — Jonctys, Toon. der Jalousien, I, 192: Die met een hondsche onbeschaamtheid *uitroffelen,* al wat haar in den vuilen mond valt.

Uitrommelen. Uitrammelen. — Bloemke van Ondersch. Gedichten, 146:

— 't gevloek dat gij *uitrommelt*
Maakt den Duivel niet gedwee.

Uytruyten. Uitplunderen. — Bodecheer Benningh, Leydsche Oorlofdagen, 115:

Waeromme heb ick straet en steegh,
Soo haest als ick de vesten kreegh,
Niet opgegeven tot een buyt,
En al de huysen *uytgeruyt*?

Uytschicken. Uitzenden. — Vliss. Red. Lusthof, 107:

Op desen selven sin, heb ick onlangs ghehoort,
Een welgestelde vraegh naer d'Acoleys begeeren
Die sy heeft *uytgeschickt* (de Reden-konst ter eeren).

Uitschoffelen. Uitstooten. — Oudaan, Agrippa, 354: Childerik de darde, die... ten rijxwaardij *uitgeschoffelt* en in een Monnikenklooster gesteken is.

Uitscholperen. Storten. — Bekker, Betov. Weereld, IV, 149: Iets uit den vollen beker, door 't hossen of opspringen van het peerd in 't overneemen daar *uitscholperende.*

Uytschrabben. Met de pen doorhalen. — Schadtk. der Philosophen, fol. 145:

Aristoteles *schrabt* de gelt-verquisters *uyt,*
Omdat sy ziel en lichaem ghebonden houwen.

Uytschrillen. Met een schril geluid uitschreeuwen. — Rodenburgh, Vrou Jacoba, 100:

— de Tyrannyen
Die dees verdruckte Vrou, door u bedwang moet lyen,
M' *uytschrillen* doen om wraeck uws Mariaensch bedrijf. (*Wordt vervolgd.*)

KUNSTGESCHIEDENIS.

Ploos van Amstel, Prentwerk (XLV, 106). — Een *curiosum*, een *unicum* van den kundigen *C. Ploos van Amstel* afkomstig, werd door mij, vóór vele jaren, uit de hand gekocht: „de Vaderlandsche Historie verkort", 8°, maar gedrukt op groot 4° formaat papier, gebonden in zwaar lederen band, en verrijkt met tal van zeldzame proefdrukken, autographen, teekeningen enz. Voorin, zijn wapenstempel met handteekening, proefdrukken van zijn portretten ook met handteekening, van titelbladen, der beide portretten van Wagenaar door Houbraken enz.; der platen in Wagenaar en van al de portretten, op groot papier, waaronder verscheiden varianten; van vele historieprenten, portretten van Oldenbarneveld en Maria van Utrecht, met brief van Willem van der Pot „Rotterdam, 1 Aug. 1772", en antwoord van P. v. A., benevens gedicht van W. v. d. P. op M. v. U.; proefdrukken der onthoofding en kleurteekening van het beulszwaard met beschrijving; proefdrukken der ontvluchting van Hugo de Groot van Loevesteijn, der koffers enz.; Vondel; zijn begrafenisbriefje, *hoogst zeldzaam*, waarom ik het hier uitschrijf: „Tegens Woensdag, den 8 Februarij. 1679. Uwe wort gebeden ter Begraeffenisse, met *Joost van den Vondel*, out 92 Jaren, woonachtigh op de Cingel, over de Warmoesgraft: om voor half drien preçijs te zijn in de Nieuwe Kerk. UE. Naem zal geleezen worden. D. Bakkamude." Fraaie teekening van de Vondel-medaille, met buste en zwaan enz.; de begrafenis van Raap, met bijprenten en verzen, groot gedrukt doodsbericht: „In Amsterdam is op den Eersten Maart 1773 overleeden Jan Wagenaar, eerste clercq ter secretarije, en historieschrijver der stad"; communicatie-brief zijner weduwe, Christina Vergoes, 3 Maart 1773; zijn begrafenisbriefje „Saturdag 6 Maart op de Heerengraft, benoorden de Hartestraat: om voor drie uur te zijn in de Nieuwe Kerk. Yntema en Tieboel"; een brief van Jan Wagenaar; gedicht op zijn afsterven door Jan Messchert van Vollenhoven; en „Lijkzang: „Wat hoor ik?... Hemel!... Ach!... Wat hoor ik?... 't Is dan waar?... Wij derven voor altoos den grooten Wagenaar!" etc., 8 zijden, geschreven en onderteekend door A. Deken.

A. VER HUELL.

GESCHIEDENIS.

BIJZONDERHEDEN UIT HET VERLEDEN

VAN HELVOETSLUIS EN DEN BRIEL.

DOOR

H. DE JAGER.

Een tamelijk lange haven met sluizen, waardoor enkele polders hun water in het Haringvliet loosden, en daarbij eenige sluiswachterswoningen: ziedaar het begin van Helvoetsluis.

Reeds vroeg werd het veer op Sommelsdijk, Flakkee, Goedereede en Bommenede van Nieuwenhoorn verplaatst naar Helvoetsluis en dat gaf aldaar eenig vertier. Het aantal huisjes nam toe. De veerlieden moesten een onderkomen hebben en met de veerlieden andere arbeiders. Het aangelegde hoofd, de haven en de sluizen eischten voortdurend onderhoud, nu en dan belangrijke reparaties of verbeteringen [1]. De werklieden, daarvoor noodig, moesten onder dak en brachten leven en beweging aan.

In 1597 werd goedgevonden, dat voor Helvoetsluis „een jacht van oorlogh geleyt" zou worden, „daermede men bequamelijck de schepen, gaende op Zeeland", zou „mogen rechercheren" [2]. In 1604 werd Helvoetsluis, nog niet meer dan een gehucht, om zijn ligging bijzonder geschikt geacht voor „bergernisse van schepen" en er werd weldra eene „schipberginghe ghemaeckt" [3].

Natuurlijk heerschte er eene ongewone drukte te Helvoetsluis,

[1] Den 30sten Aug. 1602 werden de rentmeester Willem Gans en Lenert Mathysze, burgemeester van Den Briel, door de Staten van Holland gecommitteerd „tot de bestedinge" van „nootelycke reparatie aen het hooft" te Helvoetsluis.

[2] Res. Holl. Maart 1597, p. 123.

[3] Ress. Holl. 30 Maart 1604 en 19 Febr. 1620.

wanneer in de nabijheid een schip of schuit was „gebleven". Den 30sten Julij 1596 werden door de Brielsche Regeering de burgemeester Arckenbout en Jacob Allertsze gecommitteerd om „te informeren op de meenichvuldige ongeregeltheden ende tongeluck, op Sonnendach voorleden gebeurt, doort blyven van een schuyte op Hellevoetsche sluys".

In de dagen, waarin genoemde Heeren uit Den Briel naar Helvoetsluis werden afgevaardigd, was de communicatie tusschen beide plaatsen nog altijd slecht [1]), maar men was toch te Brielle op verbetering bedacht. Eene reeds lang beraamde „vaert" van Den Briel naar Helvoetsluis was men ook in 1595 nog niet „bij machte" te maken, maar den 15den Julij van dat jaar besloot de Stedelijke Regeering „op hoope van verbeterijnge alvast een caede ofte voetpadt te maecken." Men bepaalde dat ter bestrijding van de kosten een impost van 12 stuivers zou worden geheven van elke „tonne biers, die by de tappers geconsumeert" zou worden, en om het werk te besteden werden gecommitteerd Carel Gans, Huych Willemsze, Fredrick Cornelisze, Jacob Jansze van der Heul en de secretaris.

„De caede ofte voetpat naer de Hellevoetsche sluys" kwam tot stand [2]), maar men was daarmeê niet voldaan. Ook na den 15den Julij 1595 bleef men verlangend uitzien naar een „vaert", en dat haar verlangen ernstig was, toonde de Stedelijke Regeering den 16den April 1597, toen zij besloot „het maecken van een vaert naer Hellevoetsche sluys by der hant te nemen". In 1598 was het werk aangevangen. Den 10den Maart 1598 toch besloot de Stede-

---

[1]) In 1624 verzochten de bewoners van het Zuid-einde te Brielle dat „de wagen, opt Helvoetsche veer rydende, niet opte kaye, maer int Suytende by de poorte haer plaetse mochte hebben" (Res. 29 Junij 1624). Een jaar later, den 23sten Aug. 1625, werd door de Stedelijke Regeering geaccordeerd aan „de gebueren vant Suytende, dat de wagenen, rydende opt veer van Helvoetsche sluys, haer staenplaetse int Suytentsche Molenslop" zouden hebben.

[2]) Den 6den Nov. 1605 werd besloten, dat „de caede ofte voetpat, by de stadt geleyt naer de Hellevoetsche sluys de stadt alleen thoecompt" en dat de baljuw er niets over te zeggen had.

lijke Regeering „brieven van indempnite te geven" aan de „huysluyden van de polders, daer men tot het maecken van de *begonste* vaert van Den Briele naer de Hellevoetsche Sluys door de dycken" zou „moeten delven". Den 27sten April 1607 werd aan eene commissie opgedragen om te vernemen of er „apparentie soude zijn" tot het verkrijgen van „eenige subsidie omme te delven de begonnen vaert naer de Hellevoetsche sluys, ende mede off men nyet soude mogen obtineren octroy omme de polders van den Nyeuwenhooren, Oudenhoorn ende Hellevoete, die door de voors. vaert seer gedient sullen zijn, te beswaeren met 12 st. opte tonne byer etc."

De ingewonnen berichten waren zeker ongunstig; althans het begonnen werk had geen voortgang, en in onderscheidene jaren werd door de Vroedschap niet meer over de „vaert" gesproken.

In 1618 kwam de zaak weer op het tapijt en den 18den Febr. werd goedgevonden „te doen maecken een project van een vaert van Hellevoetsche sluys door Voorne ende Brielle in de Maese." Het „project" kwam bij de Heeren niet ter tafel en was er in 1625 nog niet. De mannen, die in dat jaar aan het roer zaten, wenschten de zaak toch niet in den doofpot te doen en den 2den Sept. 1625 werd een commissie benoemd „tottet ondersoucken van de stucken ende contract opt delven van de vaert van Helvoetsche Sluys, omme daernaer te maken seecker projecten ende een kaerte." Den 2den Oct. 1625 bracht de Commissie rapport uit. Eene Vroedschapsresolutie van dien dag luidt: „Is by de Heeren Abraham Commersteyn, Gerrit Meeuwesteyn, Pieter Jansze van Schoor ende Heyndric Buys, gecommitteert sijnde tot het besoingie ende ondersoucken van de stucken opt delven van de binnenlantsche vaert op Hellevoetsluys, rapport gedaen van t' gunt diesaengaende by henluyden geprojecteert was, producerende twee modellen, uyt welcke men de gantsche gelegentheyt ende situatie vant voors. werck cost affmeten: waerop geresolveert sijnde is verstaen, dat men tot voorstant ende welvaert van de neringe deser stede sich aent Collegie van de Heeren Gecommitteerde Raden van de Staten van Hollant ende Westvrieslant sal addresseren ende deselve remonstreren tgunt men de voors. stede voor-

delijck ende dienstich achten sal." Den 18den Mei 1626 werd de volgende resolutie genomen: „Is opnieu geresolveert het stuck van de Hellevoetsche vaert by de hant te nemen ende door een bequaem landtmeter te doen ontwerpen een modelle van situatie ende gelegentheyt van de voors. vaert, soo deselve in tijt ende wylen soude mogen werden gemaect, ende ingevalle de commissarissen van de Heeren Staten t' voors. werck hyer souden mogen comen inspecteren, dat de gedeputeerde van stadts wegen sich by deselve sullen vougen ende alle devoir doen dat het voors. werck soude mogen by de handt genomen werden, waertoe gecommitteert sijn de Heeren Bailliu, beyde regeerende burgemeesters, Abraham Commersteyn ende Pieter Jansze van Schoor."

Men ziet uit het medegedeelde, dat de zaak telkens weer ter hand werd genomen. En geen wonder, dat men er gedurig op terugkwam! Een betere communicatie moest voordeelig zijn voor Den Briel en de welvaart der stad liet nog al wat te wenschen over.

De Stedelijke Regeering vergat dat niet en haar mag het getuigenis worden gegeven, dat zij de haar toevertrouwde belangen behartigde. Wat den bloei der stad bevorderen kon, kon rekenen op haren steun. Weinig tijds na de verlossing van Den Briel van het Spaansche juk vestigden zich in de stad visschers van Maassluis, en bij besluit van 25 Nov. 1577 werd den overgekomen visschers geaccordeerd „een bequaeme plaetse om te timmeren." In 1583 dachten onderscheidene personen er over om in Den Briel te komen wonen en om hen daartoe te bewegen, zegde de Regeering hun vrijdom toe van dit en van dat, erven om te betimmeren en zelfs kosteloos het gebruik van een kerkgebouw „tot dexercitie van de christelicke religie" [1]). In de jaren 1585—1616 had Den Briel Engelsch garnizoen, maar de vreemdelingen brachten geen welvaart aan en herhaaldelijk leest men van maatregelen, door de Brielsche vroede mannen beraamd om „de sobere neringe van de stadt te beneficieren, alle vorder verloop te voorcomen

[1]) De resolutie van 22 Maart 1583, die dit vermeldt, deelde ik mede in mijn bijdrage, getiteld: Engelsche predikanten te Brielle (De Nav. 1894).

ende de neringe te doen aenwassen (Ress. 11 Maart en 10 Nov. 1609). Ook later was de Regeering waak- en werkzaam, zelfs ten koste van Helvoetsluis.

Dat plaatsje ging langzaam vooruit. Er kwam aldaar een huis, dat in 1625 het „Heerenhuys" werd genoemd, en men kon toen ook reeds spreken van een „redout" te Helvoetsluis. Voor herberging van militairen moge het destijds nog niet te verkiezen geweest zijn [1]), voor landing van troepen was het goed gelegen en het deed dan ook als zoodanig dienst. In eene Resolutie der Brielsche Regeering dd. 11 Maart 1625 is sprake van roggebrood, kaas en andere artikelen, uit Den Briel te zenden „ten dienste van de aencomende ruyteren uyt Vranckrijck op Helvoetsche Sluys".

Zooals uit de laatste resolutie blijkt, kwam de toenemende drukte te Helvoetsluis ook Den Briel ten goede en de burgerij had geen reden tot klagen over lauwheid van hare regeering. Enkele maanden nadat door hare zorg de genoemde artikelen voor de ruiters uit Frankrijk naar Helvoetsluis waren gezonden, gaf zij bij vernieuwing blijken, dat zij op het voordeel van Den Briel was bedacht.

In Julij 1625 bestond „by de collegiën van de Admiralieteyten" zoowel van het „Suyder- als Noorderquartier" het voornemen om „alle hare oorlogschepen voortsaen op Helvoetsche sluys te doen hebben haere loopplaetse, omme alle reparatiën aen de voors. schepen aldaer te doen doen". Door den burgemeester van Brielle Commersteyn werd dat vernomen en den 29sten Julij 1625 aan de Magistraten van Den Briel „voorgedragen". Hij gaf „den Heeren in bedeyncken het intrest van dien voor deser stede, off men niet behoorde te voorcomen dattet selve niet in prejuditie van de stad, maer tot vordeel mochte geschieden, ende dienvolgens niet behoorde by eenige van de Heeren in aller stilheyt de voors. plaetse (Helvoetsluis) geïnspecteert te werden ende te informeren upte gele-

[1]) Den 5den Nov. 1622 werd door een sergeant namens zekeren kapitein aan de Brielsche Regeering „verthoont syne patent van sijn Pr. Exellentie om met sijn compagnie uyt het schip voor Hellevoetsluys guarnisoen te comen houden" in Den Briel.

gentheyt van de plaetse, omme tsy aen de Staten van Hollant, ofte daert behoort, geremonstreert te werden, opdat men soodanige conditiën mochte becomen als tot dienste deser stede noodich is, ende die van Delft ende Delfshaven sijn hebbende". De Magistraten waren van hetzelfde gevoelen als de burgemeester en het besluit luidde aldus: „es verstaen dat by de Heeren Abraham Commersteyn burgemeester, Joris Gerritsze, schepen, ende de 2 raden de plaetse van Helvoetsche sluys by occasie in stilheyt sal werden geïnspecteert, omme van de gelegentheyt van dien te doen rapport".

Het rapport is niet genotuleerd. Misschien bleef het achterwege, doordat de aandacht der Heeren gevraagd werd voor eene andere, niet minder gewichtige zaak, den door de Gecommitteerde Raden aangekondigden verkoop van erven te Helvoetsluis. Eene Vroedschapsresolutie van 19 Aug. 1625 luidt: „Is by den heere burgemeester Van der Heul geproponeert, d'wyle de Ed. Heeren Gecommitteerde Raden hebben doen affigeren seeckere billetten, omme te vercoopen eenige erven op de Hellevoetse sluys, gaff oversulcx de vergadering in bedencken, off men niet en behoorde te vigileren in aller ernst omme te vernemen op wat conditiën d'voors. erven by Gec. Raden sullen werden vercocht, omme alsoo t'intrest (twelck de stadt in tyden ende wylen door de vercoopinge ende by gevolge betimmeringe van de voors. erven soude moeten lyden) te precaveren ende voor te comen, ende off ten dyen eynde niet geraden en waere eenige uytten Collegie te committeren, omme de voors. vercoopinge te stutten: op alle twelcke gedelibereert zijnde, is verstaen ende met eenparige stemmen geresolveert, dat men twee uytten Collegie tottet gunt voors. is behoorde te committeren, ende sijn by eenparige stemmen daertoe gedeputeert de Heeren David van der Heul ende Abr. Commersteyn, burgemeesteren, d'welcke alle debvoiren zullen aenwenden om de vercoopinge van erven te stutten, ende in cas dat de vercoopinge niet en can opgehouden werden, alsdan alle middelen te gebruycken omme van stadts weghen de voors. erven in soodanigen redelycken erffpacht te coopen als doenlijck is, onder die limitatie dat Burgemeesters ende Regierders van Den Briele d'selve erven sullen mogen uytgeven op

soodanige conditiën, als sy tot voordeel van de stadt souden bevinden te behooren".

Weldra bleek, dat de Heeren van Den Briel bij de Gecommitteerde Raden een wit voetje hadden. Het verzoek om den voorgenomen verkoop te „stutten" werd ingewilligd en de Stedelijke Regeering kreeg daarvan de volgende akte:

„De Gecommitteerde Raden van den Staten van Hollant ende Westvrieslant verthoont sijnde van wegen burgemeesteren ende regierders der stede van Den Briele, dat tot hare kennisse was gecommen, dat hare Ed. Mo. op den XXI[en] deser maent Augusti van meyninge waren te vercoopen seeckere erven opte Hellevoetsche Sluys ende dat by t' betimmeren van deselve erven ende t' doen van neeringen aldaer, d'voors. stadt, die nu seer sobere neeringe heeft, t' eenemael soude mogen werden geruineert, versouckende dat met het vercoopen van de voorn. erven soude mogen werden gesupercedeert ende dat hare Ed. Mo. met d'voors. stede van Den Briele souden willen handelen, omme deselve erven de stadt in erffpachte te laten ofte anders sulcx onderlinge bevonden soude werden te behooren, by hare Ed. Mo. daerop gedelibereert sijnde, hebben verclaert hare meyninge int vercoopen van de voorn. erven noyt geweest te sijn eenige prejuditie te doen aen de stadt van Den Briele, gelijck sy oick alsnoch van die meyninge nyet en zijn, ende hebben dienvolgende het vercoopen van de voors. erven gesurcheert ende opgehouden, surcheren ende houden t'selve op mits desen, ende is de gedeputeerden van de voors. stadt van Den Briele thoegeseyt, dat hare Ed. Mo. met het vercoopen van de voorn. erven ofte consent van verder timmeringe opte voors. Hellevoetsche Sluys nyet en sullen voortvaren sonder communicatie met burgemeesteren ende regierders voornoemt, ende sijn deselve gelast alsulcke ordre te willen stellen, dat opte voors. Hellevoetsche Sluys wert gepubliceert, dat met het vercoopen van de voors. erven sal werden gesupercedeert. Gedaen in den Hage den XIX[en] Augusti anno 1625.

Ter ordonnantie van de Gecommitteerde Raden voornoemt

C. van der Wolff".

De gunstige beschikking, door de Gecommitteerde Raden op 't verzoek van de Brielsche Heeren genomen, was zeker voor een goed deel te danken aan de medewerking van den man, die toen secretaris van de Staten van Holland was en ter ordonnantie van de Gec. Raden de medegedeelde akte teekende, Cornelis Anthonisze van der Wolff. Voordat hij secretaris van de Staten was, was Van der Wolff secretaris van Den Briel en bij het afscheid in 1621 was hem door de Stedelijke Regeering „een vergulde coppe" ter waarde van *f* 200 vereerd (Res. 19 Julij 1621). Dat de Heeren met het schenken van die vereering een bijoogmerk gehad en gedacht hebben: zoo'n attentie kan goed werken voor het vervolg, zal ik niet beweren. Ik weet alleen dat de gewezen Brielsche secretaris zijnen voormaligen heeren in den tijd, waarin zij ten koste van Helvoetsluis den bloei hunner stad bevorderen wilden, goede en menigvuldige diensten bewees. Eene Vroedschapsresolutie van 20 Sept. 1626 leert ons dat. Zij luidt: „Is verstaen ende goetgevonden, dat men den Heere Secretaris Van der Wolff in recompense van de goede ende menichvuldige diensten, de stadt van Den Brielle bewesen sedert den tijt van sijn secretarisampt van de Ed. Mo. Heeren Staeten van Hollant ende Westvrieslant, tot een gratuiteyt sal vereeren met een paer vergulde schaelen ter waerdye van 150 Carolus gulden ofte 200 gulden, ende sijn de gecommitteerde, van stadts wegen gaende ter dachvaert, gelast deselve te coopen." Van der Wolff heeft het waarschijnlijk onvoegzaam gevonden de hem toegedachte vereering te aanvaarden. Althans hij accepteerde ze niet, maar wat hij geweigerd zal hebben, werd later aan zijne dochter, toen zij de bruid was, geschonken. Eene Resolutie van 26 Maart 1628 luidt: „Is geresolveert dat (men) de vereeringe, dewelcke op den 20 Sept. 1626 was verstaen, dat men van stadts wegen doen soude aen den Heere secretaris Van der Wolff, sal gedaen werden aen sijnne dochter, die met den Heere Mr. Johan Gans tegenwoordich gaet trouwen, te weten een paor silver vergulde schaelen ende daertoe een oxhooft eyngels byer op haere bruyloft."

Aangemoedigd door het succes, waarmede haar verzoek om den

aangekondigden verkoop van erven te Helvoetsluis te „surcheren", bekroond was geworden, zocht de Brielsche Regeering al heel spoedig meer te verkrijgen. Den 2den October 1625 besloot de Vroedschap aan de Gecommitteerde Raden niet alleen te „remonstreren" wat voor de stad voordeelig en dienstig zou zijn, maar ook in 't bijzonder te „versoucken de onbetimmerde plaetsen ende erven (te Helvoetsluis) op de kaeye aen wedersyden van de haven buyten het redout, midtsgaders de respective binnendycken, gelegen op den Weergorschen gront, in een redelycken ende eeuwigen erffpacht te mogen hebben, alsmede het heerenhuys aldaer te mogen formeren ende appropriëren tot een magasijn vant Lant." Drie heeren werden gecommitteerd om het verzoek over te brengen en deze heeren schijnen nog meer gevraagd te hebben dan besloten was te verzoeken. Het rapport, dat zij uitbrachten, gewaagde niet van „appropriëren van het heerenhuys te Helvoetsluis tot een „magasijn vant Lant", maar van meer. In eene resolutie van 2 Nov. 1625 leest men: „Is rapport gedaen by de heeren burgemeester Nieustat, Abr. Commersteyn ende Pieter Jansze van Schoor nopende tgebesoingieerde opt versoucken van de erven op Hellevoetsluys te konnen in erffpacht ende onder recognitie crygen, midtsgaders de magasynen ten dienste van tlants oorlochschepen binnen Den Briele te mogen hebben."

Omtrent de bedoeling der Brielsche Heeren verkeeren we niet in 't onzekere. Een ten koste van Den Briel bloeijend Helvoetsluis was hun een ergernis en een aanstoot. Kwamen er te Helvoetsluis neringen, dan zou dat voor de Brielsche leveranciers en dus voor de stad hunner woning schadelijk zijn. Die schade moest worden verhoed en zou niet meer dreigen, wanneer zij over de bewuste erven te beschikken hadden.

Dat wij ons niet vergissen ten aanzien van de bedoeling der Brielsche Regeering, zal wat volgt klaarlijk doen zien.

In 1626 ontvingen de Gecommitteerde Raden een request van twee veerlieden en een „schuytman op de Hellevoetsche sluys". Deze lieden wenschten „aen de oostsyde van de haven op de Hellevoetsche sluys te hebben elcx een erffken van 18 ofte 20 voeten

breet, omme deselve tot woonplaetsen te approprieëren". Het request werd door de Gec. Raden in handen van de Brielsche Regeering gesteld, opdat zij haar advies zou geven, en den 1sten Nov. 1626 nam de Vroedschap het volgend besluit: „Is verstaen ende geresolveert dat men haer Ed. Mo. sal advyseren, dat de betimmeringe van de versochte erven de stadt van Den Briel ten alderhoochsten soude schadelijck sijn, overmits men aldaer tot allen tyden allerley bequaeme neringen soude konnen doen; dat mede de supplianten op andere plaetsen genouchsaem van bequaeme erven ende woonplaetsen konnen werden voorsien, maer dat het principael oogemerck van de supplianten niet anders en is dan aldaer getimmert hebbende, de voors. huysingen alsdan metten eersten te vercoopen ende alsoo haer proffijt daermede te doen, sulcx dat het advijs in allen deelen sulcx sal werden ingestelt, dat de Heeren Gecommitteerde Raden mogen gecommoveert werden, omme 't versouck van de supplianten gantsch af te slaen".

Deze resolutie bevestigt volkomen wat ik zoo even beweerde. Den 25sten Nov. 1577 besloten de Brielsche regeeringsmannen zekere personen, „die eenige neringe" deden „int Oosterlant", te „insinueren dat zij dezelve neringen" zouden „hebben te verlaeten". Alleen Briellenaars mochten daar leveren. De regeeringsmannen, die getuigen waren van de opkomst van Helvoetsluis, dachten als die van 1577. Ter wille van Den Briel wilden zij geen neringdoende lieden hebben te Helvoetsluis.

Het belang van Den Briel, dat bij de Brielsche Heeren op den voorgrond stond, zal ook wel niet vreemd zijn geweest aan 't besluit, dat de Vroedschap nam op den 28sten Oct. 1628. Nadat door eenige heeren inspectie genomen was „van de waterput op de Hellevoetsluys" en „rapport was gedaen van de bequaemheyt ende gelegenheyt van dien", nam men op dien Octoberdag dit besluit: „Is geresolveert dat men door gecommitteerdens sulcx sijn Furst. E. den Heere Prince van Oraingien sal communiceren ende sonderen off sijn Gen. daertoe soude inclineren, dat de schepen van oorloge van Amsterdam ende Noort-Hollant op de Hellevoetsluys souden coemen ververschen ende revictalieren, ende sijn daertoe gecom-

mitteert de burgemeester Joris Gerritsze ende Abraham Commersteyn neffens den balliu". Ingeval de oorlogschepen met dat doel naar Helvoetsluis gezonden mochten worden, dan zouden de victualiën uit Den Briel kunnen komen en de Heeren zullen daaraan, naar ik onderstel, wel hebben gedacht, toen gezegd besluit werd genomen.

In den aanvang van 1630 vond de Vroedschap goed den secretaris Van der Wolff te „vereeren met een glas in sijn nieuw getimmerte". Dat die vereering evenals de vroeger hem toegedachte voor bewezen diensten geschiedde, staat niet gemeld en we lezen ook niet, dat in 1629 iets plaats had, waarvoor de diensten van den Secretaris der Staten moesten worden gevraagd. Wij lezen alleen, dat in de Meimaand van dat jaar Helvoetsluis de eer van de tegenwoordigheid had van den „Heer Admirael Pieter Pietersze Heyn" [1]).

Weinig tijds nadat het besluit genomen was om den secretaris weer een attentie te bewijzen, achtte de Vroedschap van Den Briel zich geroepen zich opnieuw tot de Gecommitteerde Raden te wenden. Waarschijnlijk door Maerten Cornelisze, den gewezen stadstimmerman, die aannemer was geworden van belangrijke „wercken" te Helvoetsluis [2]), werden de Brielsche Heeren onderricht, dat er aldaar „verscheyden nieuwe timmeragiën ende huysen werden gebout sonder consent van de Ed. Mo. Gecommitteerde Raden". In de

[1]) De Brielsche Magistraten committeerden den burgemeester Pieter van Almonde en Hendrik Willemsze Buys om met den Admiraal en de gedeputeerden van de Admiraliteit te spreken „belangende tconvoy van de cleyne visscherye."

[2]) Res. Vroedsch. 2 Jul. 1630: „Is binnengestaen Maerten Cornelisze, stadtstimmerman, te kennen gevende dat hy eenich weynich daegen geleden voor een tijt van jaeren van de Heeren Gecommitteerde Raden van de Staten van Holl. ende Westvr. aengenomen hadde de wercken van de Hellevoetsluys te houden in goede reparatie, ende alsoo sijnne gelegentheyt niet en was in sijnnen dienst als mr. stadtstimmerman langer te continueren vermits de importantie van de wercken op de voors. Hellevoetsluys, versochte derhalve aen de Heeren Vroetschappen, dat sy gelieffden hem van sijnnen dienst (die hy nu den tijt van 35 jaren de stadt gedaen hadde) te licentiëren". 't Verzoek werd toegestaan.

Vroedschapsvergadering van 24 Julij 1630 kwam dit ter sprake. Men was gedachtig aan de akte, den 19den Aug. 1625 door de Gecommitteerde Raden aan Den Briel verleend en door mij medegedeeld. Met die akte was wat te Helvoetsluis gebeurde naar 't oordeel der vroede mannen in strijd en men besloot het volgende: „Alsoo de voors. timmeragiën in tijt ende wylen grootelijcx schijnnen te sullen strecken tot verminderinge van deser stede neringe ende welvaert, dat mede tselve directelijck es strydende tegens de gemelte acte van de Heeren gecommitteerde Raden: is verstaen ende geresolveert dat de Heeren Gecommitteerde Abr. Commersteyn, Joris Gerritsze, Pieter van Schoor ende Pr. van Almonde sullen reysen in Den Haege ende versoucken aen de HH. Gec. Raden surceantie van de voors. getimmerten ende dat de erven ende gronden aldaer, mits betaelende een redelycke recognitie jaerlijcx, de stadt in erffpacht mogen werden verleent."

De deputatie bereikte haar doel niet. Van de Gecommitteerde Raden kwam deze beschikking: „Op t'gunt by de Heeren Gedeputeerden der stede van Den Brielle is verthoont, dat niettegenstaende d'acte, de voors. stadt verleent den XIXen Augusti 1625, acht ofte negen huysen onder handen sijn, die op de Hellevoetse Sluys werden gebouwt tot groote prejuditie derselver stede, versouckende dat haer Ed. Mog. haer daerinne de hant souden willen bieden, dat sulcx soude mogen commen te cesseren: is verstaen dat haer Ed. Mog. niet en connen sien, dat op de Hellevoetse Sluys yet wert gedaen tegen haer Ed. Mog. voorn. acte, ende soo wanneer yet daertegen gedaen soude mogen werden, dat haer Ed. Mog. daerop alsulcke ordre sullen stellen als haer Ed. bevinden sullen te behooren. Gedaen in Den Hage den XXX July 1630. Ter ordonnantie van de Gecommitteerde Raeden — Van der Wolff".

Den 1sten Aug. 1630 werd dit besluit aan de Vroedschap medegedeeld en alsof de Gecommitteerde Raden niets hadden gezegd, ging zij haar gang. Terstond werd het volgende besloten: „Is verstaen ende geresolveert, alsoo de voors. huysen buyten consent van de Ed. Mo. Gecommitteerde Raden op de Hellevoetsluys werden getimmert, by toelatinge van eenige particuliere, die aldaer

opte uytterdycken eenich recht van eygendom schijnnen te usurperen, dat men de persoonen. die aldaer eenige huysen getimmert hebben ofte noch onder handen hebben, door een stadtsbode sal doen insinueren, dat sy niet naer en laeten tegens morgen de clocke X uyren voor mynen Heeren te compareren, omme te vertoonen acte van consent, waerop sy de voors. nieuwe huysen hebben getimmert, ende dat men dengenen, die alsnoch eenige huysen onder handen hebben, sal interdiceren, dat sy met haere aengevangene timmeragie sullen supercederen, op peine dat daertegens by feytelycke middelen sal werden voorsien".

De stadsbode zal ten gevolge van dit besluit den bedoelden personen wel aangezegd hebben dat zij „tegens morgen" voor de Heeren moesten komen, maar op den 2den Augustus schijnt niemand verschenen te zijn. Eerst in de Magistraatsvergadering van 5 Augustus 1630 was één der opgeroepen personen tegenwoordig. In 't verslag van die vergadering leest men: „Bastiaen Cornelisze, schipper op de Hellevoetsluys, opt raethuys ontboden sijnde, verclaert dat hy derve, alwaer hy tegenwoordich is timmerende, van Huych Lenaertsze op Streuyt gecoft heeft, ofte [1]) dat denselven hem consent om deselve erve te mogen betimmeren gegeven heeft, alsoo hy seyde dat de erve hem in eygendom was toebehoorende, ende byaldien dat hy timmerde, dat hy de saecke wel soude uytvoeren." Na deliberatie werd Bastiaen „van stadts wegen geïnterdiceert dat hy hem niet vervorderen" zou „met sijnne begonste timmeragie voort te gaen, dan by naeder ordre, op peine dat daerjegens by feytelycke middelen" zou „werden voorsien." Mocht hij „midlertijt" wat te verzoeken hebben, dan had hij zich te adresseeren aan de Magistraten van Den Briel.

Met Bastiaen was Ymert Mathijsze, „byersteecker op de Hellevoetsluys" opgeroepen, maar ofschoon hij den 5den Augustus „binnen de stadt" was, verscheen hij niet voor de Heeren, maar toonde zich „wederhoorich". Dientengevolge kreeg de „roededraeger" Bastiaen Ramstaert deze opdracht: „Burgemeesteren ende Regier-

---

[1]) In plaats van *ofte* zal men *ende* te lezen hebben.

ders der stede van den Brielle authoriseren andermael Sebastiaen Ramstaert, geswooren roededraeger der voors. stede, hem te transporteren op de Hellevoetsche sluys ter woonstede van Ymert Mathijsze, byersteecker aldaer, ende denselven alsnoch ofte in sijn absentie desselffs huysvrouwe uyt den naeme als boven rechtelycken te interdiceren ende verbieden, dat hy hem niet vervordere met sijn aengevangene timmeragie voort te gaen ende in sijn werck te continneren, op peine dat men daerjegens by feytelycke middelen sal voorsien ende de voorsz. timmeragie doen omverrewerpen; dat mede den voorn. Ymert Mathijsze niet sal naerlaeten binnen tweemael 24 uyren te compareren opt raethuys voor de Heeren Magistraten der stede van Den Brielle ende aldaer vertoonen acte van consent, waerop hy hem vervordert heeft de voors. timmeragie te doen, ofte ten minsten te geven redenen van dien; gelijck mede den voorn. roededraeger gelast wert hem te transporteren aen den persoon van Joris Pietersze waert ende Aryen Crijnsze Kater ende deselve van gelycken insinueren, dat sy binnen den tijt als boven aen mijnne Heeren voornoemt komen exhiberen trecht, by haer vercregen, tsy van particuliere ofte andere, omme op de voors. Hellevoetsche sluys te mogen timmeren, van alle twelcke den voorn. bode gelast wert sijn wedervaeren te relateren by geschrifte. Gedaen opt raedhuys van Den Brielle den V Augusti 1630."

De mannen, die aangesproken moesten worden, waren afwezig, maar hunne huisvrouwen niet en Ramstaert bracht aan deze over wat hem gelast was te zeggen. De vrouw van Ymert gaf beleefd ten bescheid: „Wy en sullen met ons werck niet voortgaen dan voor ende aleer mijn man by de Heeren is geweest, maar hy is nu ghisteren naer Rotterdam gevaeren; ick en weet niet off hy noch in een dach twee ofte drie thuys coomt; hy soude en maendach al by de Heeren gecomen hebben, maer Jan Been (notaris) en was niet thuys, doen en conde hy niet uutrechten."

Den 9den Augustus bevond Ymert Mathijsze zich in de Vroedschapsvergadering en de notulen dier vergadering houden 't volgende in: „Alsoo Ymert Mathijsze.... vertoont heeft seeckeren

giftbrieff, gepasseert voor dijckgraeff ende schepenen vant Weergorsch, waerby blijckt dat Jan Been notaris, als curateur in den boedel ende goederen van Cornelis Cornelisse Veele, in den jaere 1626 aen den voorn. Ymert Mathijsze vercoft heeft seecker huys ende erve, staende op de Hellevoetsluys, den voorn. Cornelis Veele eertijts in eygendom toebehoort hebbende, op welcke gront hy eenige tijt geleden seeckere woonhuysen gebouwt ende getimmert heeft ende tegenwoordich noch twee onder handen heeft, sustinerende midtsdien, alsoo de voors. erve hem in eygendom is aencoemende, dat hy niet gehouden was aen yemande consent te vraegen om deselve te mogen betimmeren; waarop gedelibereert sijnde, is den voorn. Ymert Mathijsze alsnoch geïnterdiceert met sijnne begonnen timmeragie voort te gaen, ter tijt ende wylen hy by deuchdelycke certificatie sal hebben bewesen, dat de limiten van de erve van Cornelis Veele haer soo wijdt ende breedt eertijts uytgestreckt hebben als hy tegenwoordich met sijnne timmeragie begrepen heeft."

Bastiaen Cornelisze, die evenals Ymert gecompareerd was, verzocht door den notaris P. Meeuwesteyn ootmoedig verlof om „sijn aengevangen timmeragie te mogen voltrecken" en verklaarde dat zijn eenig oogmerk was een woonhuis te timmeren en hij volstrekt geen plan had daarin „eenige neringe" te doen. De Heeren, secuur te werk willende gaan, lieten eene akte opmaken, die aldus begint: „Alsoo Bastiaen Cornelisze.... buyten consent van de Ed. Mo. Gecommitteerde Raden van de Staten van Hollant ende Westvrieslant in prejuditie van de gerechticheden, burgemeesteren ende regierders der stede van den Brielle by de gemelte Heeren Gec. Raden by acte van date den 19 Aug. 1625 op de onbetimmerde erven op de voors. Hellevoetsluys verleent, onlancx aengevangen heeft aldaer eenige timmeragie te doen.... ende dat de heeren burgemeesters ende regierders voornoemt uyt crachte van deselve acte wel vermocht hadden den voorn. Bastiaen Cornelisze sijnne voors. timmeragie te beletten ende doen intrecken, hebben nochtans om redenen ende seeckere consideratiën denselven geconsenteert ende vergunt, sulcx haer Ed. consenteren ende vergunnen mits

desen, dat hy de voors. sijnne huysinge ende aengevangen timmeragie sal mogen voltrecken." Op deze vergunning volgen de condities, waaronder zij werd gegeven. Bastiaen moest „op eere, trouwe ende vromicheyt voor hem, sijnnen erven ende naecomelingen" beloven, dat de „huysinge" nooit zou worden vergroot of hooger opgetrokken „als deselve tegenwoordich aangevangen" was, en dat er geen „winckelneringe" of herberg in zou worden gehouden dan met „expres consent" van burgemeesters en regeerders van Den Briel. Den 10den Augustus werd de akte, dat alles inhoudende, door Bastiaen geteekend, en voor de nakoming van zijne belofte verbond hij „sijn persoon ende goederen, roerende ende onroerende, tegenwoordige ende toecomende, alle deselve subject maeckende den verbande van allen sheeren rechten ende rechteren."

Wat Bastiaen deed, deed Ymert Mathijsze niet. Hij stoorde zich niet aan hetgeen hem den 9den Augustus aangezegd was en zette de „aengevangen timmeragie" voort. Daarvan in kennis gesteld, nam de Vroedschap den 17den Augustus dit besluit: „dat men denselven (Ymert Mathijsze) alsnoch tot allen overvloet door een stedebode sal doen insinueren ende gebieden van de voors. timmeragie te desisteren (welcke interdictie hy, bode, oock doen sal aen de arbeytsluyden) ofte dat hy mijnne heeren anders sal doen contentement, op peine dat, byaldien hy wederhoorich is ende naelaet hem nae de voors. bevelen te reguleren, dat men sonder eenige dissimulatie de voors. timmeragie by feytelijcheyt van stadts wege sal doen omverrewerpen."

Ten huize van Ymert gekomen, vond Ramstaert alleen 's mans huisvrouw; hij deed haar zijn boodschap, maar de vrouw was slecht gemutst. Na den bode in alles behalve liefelijke termen [1]) te hebben gezegd, dat haar man, toen hij onlangs voor de Heeren gekomen was, was heengezonden „soo wijs als hy gecomen was," ging zij volgens het relaas van den bode aldus voort: „maer wy hebben den bruy van de heeren, segt haer dat; daer sijn meer

[1]) Bedoelende de Brielsche Magistraten, sprak zij van „een uut den hoop, eenen groot brouck."

heeren als sy; wy hebben goet bescheyt dat wy op ons eygen erve timmeren en hebben sy beter bescheyt als wy doen, sy mogent hier comen toonen; maer wy sullen evenwel met ons werck voortgaen. Maer ik docht wel, hadde dien ouden Susannesbouff, Maerten Cornelisze, dien fielt, hier eer op Sluys gecomen, de heeren souden eer haer horens hebben beginnen op te steecken, maer hy siet toe, dat hy niet eens in de haven wort gebruyt."

't Relaas van den bode gelezen hebbende, was de Vroedschap verbolgen. Dat de bode zoo „qualycken ende injurieuselycken bejegent" was, was „in een gepolitiëert lant onlydelijck ende grootelijcx streckende tot verminderinge van de authoriteyt van den vroetschappe" en men vond goed het „relaes" van Ramstaert „den officier deser stede" te „communiceren", opdat „tot mainctenue vant respect ende authoriteyt" in deze zaak „gedaen" zou worden, „als behooren" zou. Door den officier werd daarop de vrouw „met kennisse" van de Heeren „gestelt in apprehentie." Den 22sten Augustus vergaderde de Vroedschap „opt ernstich versouck van Ymert Mathijsze" en „gelet wesende op de fauten ende mesusen, by de geapprehendeerde vroupersoone tegens den Vroetschappe geperpetreert," besloten de Heeren haar in de vergadering te laten komen en te „ordonneren schultbekenninge ende leetwesen te betoonen van haer onbehoorlijck spreecken, ende te betaelen de costen, ter saecke van de apprehentie gevallen, mitsgaders tot amende voor den armen deser stede de somme van 50 Carolus gulden." Ingeval zij aan de ordonnantie voldeed, zou zij „uyt de gevangenisse" worden ontslagen, „maer anders niet."

Fijtgen Bastiaens, aldus heette de wederhelft van Ymert, weigerde eerst te doen wat van haar werd gevorderd, maar op den 23sten Augustus ging zij er toe over. Zij deed toen „bekentenisse van haere misdaet", betaalde de boete en teekende de vereischte verklaring, waarbij zij ook de belofte deed zich „van diergelycke injurieuse propoosten voortaen te sullen wachten" en den bode noch Maerten Cornelisze Paeyse, stadstimmerman, „ter saecke van dien immermeer met woorden ofte wercken directelijc of indirectelijc int minste te sullen moeyen ofte molesteren".

Ymert nam daarop de toevlucht tot de Gecommitteerde Raden, en zond aan de Edel Mogende Heeren het volgend request:

„Geeft ootmoedelijck te kennen Imaert Mathijsze, woonende op Hellevoetsluys, hoe dat hy, suppliant, eenige jaeren geleden gecoft heeft seker huys ende erve, staende ende gelegen op Hellevoetsluys voers., twelck gedient heeft ende gebruyct is geweest tot lantbouwerye, in plaetse van welck huys, schuyre ende bergh hy, suppliant, hebbende begonst te stellen twee andere huysgens ende geene gedachten ofte naedencken gehat dat tselve hem niet vry soude staen, es hem echter bejegent dat de Heeren Burgemeesters ende Regierders der stede van Den Briel hem, suppliant, dselve vorder timmeragie hebben geïnterdiceert vuyt crachte (soe sy seggen) van sekere acte, hen by Uwe E. Mog. verleent, volgende dewelcke niemant sonder heurl. consent opte voors. Hellevoetssluys soude mogen timmeren. Ende alsoe hy, suppliant, vertrouwt dat de voors. acte niet vorder en disponeert dan van timmeragie, die gestelt wert ter plaetse, daer te vooren geen huys gestaen heeft, ende onder reverentie in allen gevalle niet en behoort verstaen te werden te spreecken, als in de plaetse van een out een nieuw huys gestelt wert, sonder datter eenich erff meer beslagen ofte betimmert wert als te vooren, hebbende hy, suppliant, oock noyt in de sinne gehadt een voet erffs meer te betimmeren als te vooren; dat mede hy, suppliant, ten hoochsten soude werden geïncommodeert ende beschadicht, indien dselve begonste timmeragie geen voortganck soude hebben ende dat dvoorn. Burgemeesters daerby geen prejuditie hebben, als sullende de voors. twee huysgens gesurrogeert ende gestelt werden in plaetse ende opte steede, daert oude huys, schuyr ende berch gestaen hebben, versouct daeromme hy, suppliant, dat uwe Ed. Mog. gelieve den suppliant te consenteren, dat hy, mette selve syne voorgenomen timmeragie sal mogen voortgaen. Dit doende etc."

Blijkens de in margine gestelde en in absentie van den secretaris door A. van Abbesteech geteekende apostille van 24 Augustus werd het request in handen gesteld van den Brielschen Magistraat om bericht. Dat bericht werd niet dadelijk gezonden en

haast hebbende, zond Ymert een tweede request aan de Gecommitteerde Raden. Den 28sten Augustus werd dat request door het College ontvangen en nog denzelfden dag werd aan de Burgemeesters en Regeerders van Den Briel deze missive geschreven: „Wat Imaert Mathijsze . . . aen ons op den 24en deser maent Augusti verthoont heeft, sullen U.E. hebben connen sien uyt syne requeste, daerop wy alsdoen Uwe berichtinge versocht hebben. Ende alsoo wy tselve U.E. bericht tot noch toe niet vernomen en hebben ende dat den voorn. Imaert Mathijsze ons op huyden andere requeste gepresenteert heeft, ten eynde wy hem souden consenteren met syne begonste timmeragie op de voors. Hellevoetse Sluys te mogen voortvaeren, soo hebben wy, alvooren daerin te disponeren, goetgevonden UwE. d'selve mitsgaders de voorgaende requeste toe te senden ende nochmael te versoucken, dat UwE. believen willen niet naer te laeten ons derselver berichtinge op de voors. saecke soo haest doenlijck is te laeten toecommen, daertoe wy ons sullen verlaeten etc."

Dat de Gecommitteerde Raden, in plaats van den Suppliant te vermanen om eenige dagen patientie te hebben, onmiddellijk die missive schreven, zal op de Brielsche Vroedschappen geen aangenamen indruk hebben gemaakt. Den 31sten Augustus vergaderden zij en aan de gecommitteerden, die naar Den Haag moesten gaan, werd opgedragen de verlangde „berichtinge te doen". Een mondeling bericht zullen de Heeren, naar ik denk, verkozen hebben boven een schriftelijk. Den 6den September werd aan de Vroedschappen gerapporteerd, dat de Gecommitteerde Raden besloten hadden „omme van de pretense timmeragie oculaire inspectie" te laten nemen en dat hunne afgevaardigden daartoe „van meeninge waeren op morgen te comen in loco op de Hellevoetsluys". Dat rapport vernomen hebbende, namen de Heeren dit besluit: „Is goetgevonden dat men eenige uyt den Vroetschappe sal committeren, die haer datelijck op de Hellevoetsluys sullen transporteren ende aldaer nemen behoorlycke informatie op de limiten van de erve van Cornelis Veele, off deselve haer soo wijdt ende breedt uytgestrect heeft als Ymert Mathijsze heeft begrepen, ende sijn

daertoe gecommitteert de burgemeester Gellinchuysen, Van der Goes, Joris Gerritsze ende Pieter Jansze van der Schoor".

Wat de oculaire inspectie uitgewerkt heeft, vond ik niet genotuleerd. Uit de omstandigheid, dat er in de Registers der resoluties van de Brielsche Vroedschappen en Magistraten met geen enkel woord meer van de zaak is gerept, zal wel afgeleid mogen worden, dat de gevallen beslissing den Brielschen Heeren niet gunstig geweest is. In ieder geval hebben zij den vooruitgang van het kleine Hellevoetsluis niet kunnen beletten. Wanneer wij de resoluties nagaan, door de Brielsche Regeering [1]) en de Staten van Holland genomen, dan vinden wij telkens gewag gemaakt van groote werken te Hellevoetsluis. In 1631 werd er van wege de Staten aldaar inspectie genomen of er eene goede gelegenheid kon worden gemaakt „tot het overhalen, schoon maecken ende calfaten van 's landts oorloghschepen" [2]) en in de vergadering der Staten kon een „afteeckeninghe op dat subject gemaeckt" vertoond worden. In 1636 werd weer gehandeld over een dok te Hellevoetsluis [3]) en in 1638 werd de voorslag gedaan om er „een fort te leggen". In 1626 had Hellevoetsluis een schoolmeester, maar nog geen eigen predikant. Kerkelijk was het gecombineerd met Nieuw-Helvoet en de predikant dier gemeente voorzag in de godsdienstige behoeften te Hellevoetsluis. In 1639 was de gemeente aldaar zoo toegenomen, dat zij een eigen predikant zeer noodig had en de pogingen om een leeraar te verkrijgen werden met den gewenschten uitslag bekroond. In 1640 kreeg Helvoetsluis Henricus Weymans tot predikant, een jaar later een kerkeraad.

Sedert onderscheidene jaren kan er niet meer van Helvoetsluis als van eene vooruitgaande gemeente worden gesproken. Het heeft zulks met Den Briel gemeen. Beide gemeenten ontvingen een zwaren slag door het tot stand komen van den Nieuwen Waterweg. Hebben de stedelijke regenten indertijd dien slag niet

---

[1]) Ress. 24 en 28 Oct. 1628, 2 Julij 1630.

[2]) Res. Holl. 18 April 1631, p. 72.

[3]) Res. Holl. 20 Dec. 1636, p. 253.

kunnen keeren, hun, die tegenwoordig aan haar hoofd staan, worde verleend wat noodig is om verderen achteruitgang te verhoeden, en zal men in beide gemeenten doen wat men kan om wat meer welvaart te brengen, 't voorbeeld van de Brielsche regenten uit de eerste helft der 16de eeuw vinde niet in allen deele navolging. Te Helvoetsluis beooge men geen meerdere welvaart ten koste van Den Briel en in Den Briel niet ten koste van Helvoetsluis. Men bedenke dat ook voor een gemeente geldt: leven en laten leven.

AANTEEKENINGEN OVER DE BAT. OMWENTELING,

VOORNAMELIJK BINNEN UTRECHT,

DOOR EEN OOGGETUIGE [1]).

De Patriotten integendeel behoefden in het openbaar niets achter te laaten, waarvan wij een klaar bewijs ondervonden op de volgende dag

9 Maart. Deeze dag was door de leesgezelschappen bepaalt, om hunne nieuwe societeyt met alle plechtigheid in te wijden, en Pichegru daarin deel te doen neemen. Zij vergaderden dan allen 's voormiddags ten 10 uuren op de Neude, en trokken vervolgens gezamentlijk van daar, een omweg neemende door eenige voorname straaten, met een corps musicanten vooruit, waardoor veele van de geringste classe op de been kwamen, na hun societeitshuis. Aldaar gekomen zijnde, was het eerste werk zig aan elkander te verbinden door het oprichten van een societeit, onder het devies *Voor Eendracht en het algemeen welzijn.* Daarna wierden een President en een Secretaris benoemt. Voor President was met eenparigheid van stemmen de Heer Van Lidt de Jeude de man, die zig die aanzienlijke post had waardig gemaakt. Hij was dezelfde, die bij zijn aankomst in de stad om zijn dronkenschap door Piche-

[1]) Vervolg van Nav. XLV, blz. 348.

gru was in arrest gezet. Tot Secretaris wierd aangestelt de Heer Van Goudoever. Nadat de Heer Van Lith de Jeude het praesidium aanvaart had, deed hij een cierlyke en treffende aanspraak. Onder het spreken toonde hij de vergaderde menigte het eerste nummer van de Post van den Nederrhijn, welk weekblad door de omwenteling van 1787 was opgehouden, en toen voor het eerst weder het licht zag, waarmeede hij de vergadering gelukwenschte. Na op dit alles lustig het glaasje geleegt te hebben, scheidden zij omtrent half twee uiteen. Ten 3 uuren wierd er vergadering geslagen voor het laatst ingekomen battaillon, hetwelk ten 4 uuren op het Janskerkhof door Pichegru geïnspecteert wierd. 's Avonds ten 6 uuren wierd er door de leden van de nieuw opgerichte societeit in de Musiekzaal een concert gegeeven, hetwelk Ramel en Pichegru met hunne tegenwoordigheid vereerden. Na het concert wierden beyde die grote mannen door dezelve leden onthaalt op een prachtig soupé in de Place Royaal in een overheerlijk fraaij geïllumineerde zaal. De maaltijd bestond uit meer dan 100 couverts. De societeit bestond wel uit meer dan 600 leden; maar de blom was maar alleen op de maaltijd.

Eer wij van deeze dag afstappen, moeten wij nog iets aangaande de beededag aanhalen. Het algemeen gesprek van elkander ontmoetende menschen was over de zeven predicanten en hunne reedevoeringen. Deeze zaak was in de Municipaliteit ook alleen de stof van haare deliberatiën, weshalven gemelde 7 predicanten

10 Maart geroepen wierden om 's andren daags

11 Maart in persoon met hunne reedevoeringen voor de Municipaliteit te compareren. Groot was de nieuwsgierigheid van allen, maar inzonderheid van de nauw denkende Gereformeerden, hoe het doch met hunne geliefkoosde leeraren zoude afloopen. Zij dan in de vergadering verschenen zijnde, wisten de uitdrukkingen, in hunne redevoeringen gedaan, zodanig te wederleggen en zig te verdedigen, dat zij allen wierden vrijgesproken en met eerbied de vergaderzaal uitgelaten, uitgezondert de Heeren Hinlopen en Masman, van welken de eerstgen. bevolen wierd binnen 3 dagen de stad te ontruimen, doch welke tijd op zijn WelEerw. verzoek tot op 14 dagen verlengt

wierd. En de Heer Masman wierd verboden de kansel weer te beklimmen. Deeze behandeling smaakte de heethoofdige Patriotten en o. a. de leden van onze nieuwe societeit in geenen deele; zij was op verre na niet gestreng genoeg. Die slechtdenkende leeraars moesten minstens van hunne bediening afgezet, zo niet, de stad uitgebannen, sprak de Heer Van Lidt de Jeude in de vergadering der societeit. In navolging van meer andere steden, alwaar de leesgezelschappen zig ook al tot een Societeit geformeert hadden, wierd dezelve bestempelt met de naam van de Volksocieteit. Die Volksocieteiten gezamentlijk waren al zover gekomen, dat zij een Conceptreglement hadden opgestelt, waarna een algemeene volksvereeniging door het gansche land zou worden ingericht, om door die algemeene volksvereeniging hunne uitgestrekte macht met alle kracht en geweld te kunnen doorzetten. Om over dit reglement te handelen wierd 's avonds ten 7 uuren vergadering gehouden in de Weeskerk, waarop alle burgers zonder onderscheid waren uitgenodigt. Maar bijna geene anderen als de Societeitsleden verschenen zijnde, wierd hetzelve zonder eenige bedenking aangenomen en goedgekeurt. Dat dit alles afliep, zonder dat Pichegru eens in aanmerking kwam, was, dat hij een tour na 's Hage was gaan doen met het jacht (want juist was dien dag het water voor het eerst weer vaarbaar) om afscheid te neemen van de Staten Generaal, vermits hij van de Nationale Conventie te Parijs terug was geroepen, om als Commandant Generaal het Rhijn- en Moezelleger te commanderen. In zijn plaats wierd de Generaal Moreau Commandant Generaal van de Noordarmee. En daags daaraanvolgende

12 Maart hadden wij alreets het geluk dien grooten man binnen onze muren te ontvangen. Hij kwam omtrent 2 uuren, en even na hem alweder een battaillon Fransche infanterij. Onze militaire bezetting wierd weer veel sterker, gevolgelijk de inkwartiering veel zwaarder. Er marscheerden wel uit 4 compagnieen ruiters van Van Thuyl uit Bommel, maar wat baatte het aftrekken van 150 man, als 700 man in hunne plaats binnenkwamen. Het was zonneklaar te bemerken, dat de Franschen onze stad Utrecht verkozen hadden om het centrum van de Noordarmee aldaar te vestigen. Al wat

uit Frankrijk kwam: de eerste aanleg was op Utrecht. Zij requireerden verscheyde localen, dan voor het een, dan voor het ander. Zij vestigden het Generale postkantoor van de geheele Noordarmee in het huis, laatst bewoond door de Jufvrouwen Strick van Linschoten op de Kromme Nieuwe Gracht en het Assignatenkantoor in een ledig huis in de Hamburgerstraat, het derde van de Lange Nieuwstraat. Behalven de magazijnen, die er reets waren, moesten nog localen voor andere gelevert worden. Voor het hemdenmagazijn wierd het huis van den Heer Grote achter den Dom opgeruimt; voor het schoenenmagazijn het huis van den Hr van Bosveld aan de Bakkerbrug, en zo nog eenige anderen. In elk magazijn moest een bijzonder locaal wezen, ingericht en gemeubileert om er bureau te houden, zodat het einde van onze Fransche onderdrukking nog zeer verre af was.

Toen brachten wij — wat wonder!

13 Maart een dag door, die niets opleverde. Maar — in deeze tijden een dag van rust belevende, vreesde men voor opvolgende onstuimigheid. En wel met reden, want 's anderen daags

14 Maart ondervonden wij al hiervan de klaarste bewijzen. Het was Zaturdag; maar het was de marktdag niet, die de onstuimigheid opleverde. Deeze was als de vorige week: overvloed van alles, maar geen boter of kaas. Het was de Heer Van Lidt de Jeude alleen, die de gansche stad in beweging bracht. Die brave man begon zijn werkje 's voormiddags omtrent 11 uuren. Hij zond een Commissie van de Volksocieteit na de Municipaliteit, waaraan hij zigzelven als praesident en spreeker aan het hoofd stelde, om de vergadering de begeerte van de Societeit voor Eendracht en algemeen Welzijn te kennen te geeven, dat alle de afgezette regenten van de drie leden van staat zouden in arrest gezet worden. Hij had tevoren een grote menigte leden in de Societeit bijeenverzamelt, en deeze allen had hij de noodzakelijkheid van die strenge behandeling zodanig weeten voor te dragen, dat zij in alles toestemden en het arrest ten uiterste billijk vonden. De Commissie in de vergadering gekomen deed de Praesident een reedevoering, daar geen welsprekendheid aan ontbrak. Hij bracht de vergadering de begeerte van de leden der Societeit wegens het arresteren van de regenten

onder het oog, en verzocht dat hetzelve zonder verwijl zoude werkstellig gemaakt worden. Dan alles wierd ten eenemalen afgeslagen, en de Commissie verliet de vergaderzaal, zijnde het hoofd van de Hr van Lidt de Jeude de helft dikker gezwollen, als te voren. De Municipaliteit ging uiteen en de Volksocieteit ook, maar deeze met oogmerk om 's namiddags ten 2 uuren de vergadering te hervatten, en alle de leden zonder onderscheid daar op uit te nodigen. Tot hiertoe was die netelige zaak voor het algemeen nog onbekend gebleven. Doch toen, die dolle mannen 's namiddags dan weder vergadert zijnde, de Hr. Van Lidt de Jeude uit naam van de gansche Societeit orders zond aan alle de poorten, om die dadelijk te doen sluiten, en niemand te laten passeeren, terwijl ook al op hun aandrang de versletene vlag op den Domstoren voor de derde maal vernieuwt wierd, toen stak men door de gansche stad de hoofden bij elkander en een ieder was nieuwsgierig, wat het einde daarvan zoude wezen. Intusschen bleef de vergadering al aanhouden. De leden wierden door het glaasje te lichten al meer en meer verhit. De Praesident ook niet wijnig. Maar niets wierd uitgevoert. Dit duurde tot 's avonds omtrent 8 uuren: toen waren de deliberatiën afgelopen, en men had besloten van niet uiteen te gaan, voordat de zaak na genoegen van de leden volkomen zijn beslag had gekregen. Derhalven moest in de eerste plaats het ontvluchten belet worden, want de poortiers waren niet te vertrouwen: zommigen waren ook gansch niet societeitsgezind. Er wierden dan omtrent 50 à 60 leden door den Praesident na de geweerkamer op het stadhuis gezonden om de nodige geweeren vandaar af te haalen, om de poorten met gewapende mannen te kunnen bezetten. Deeze met een genoegzaam getal geweeren en verdere wapenrusting in de Societeit teruggekomen zijnde, wierden na elke poort twee gewapende mannen gezonden om aldaar wacht te blijven houden, totdat alle de afgezette regenten in verzeekering waren. En dit alles wierd maar volvoert, zonder de Municipaliteit of Fransche Commandant ergens in te kennen. Het wierd 10, 11, ja 12 uuren; en er gebeurde verders nog niets. Maar ten 1 uur, dus in het midden van de nacht (wij waren dan ook al

15 Maart Zondag ingetreden) toen raakte de gansche boel op de been. Zij hadden zig in complotten verdeelt van 16 à 20 man. Deezen begaven zig na alle de huizen van de leden van de Municipaliteit en van het Committé van Waakzaamheid, om hen op te wekken en te noodzaken terstond te vergaderen, hetwelk gansch niet bedaart, maar met raasen en schreeuwen wierd uitgevoert. Ten half 3 kwam de bekendmaking aan de Societeit, dat beyde Collegieën vergadert waren, waarop de Heer Van Lidt de Jeude met zijn gansche stoet eerst na het Committé van Waakzaamheid toestreek, trachtende deeze vergadering in zijn belangen over te haalen, om door haare ondersteuning zijn oogmerk te makkelijker te kunnen bereiken. Maar hier stootte hij zijn hoofd. De vergadering sloeg alles af, verklarende zig volstrekt tegen het arrest. Toen trok hij, tamelijk opgezwollen, met zijn gansche sleep na het Stadhuis. In de vergadering binnen gekomen zijnde, stelde hij alle middelen in het werk, en spande alle krachten in, om de Heeren tot het arresteeren te overhalen; maar te vergeefs. Zij bleven allen bij haar genomen besluit volharden. Toen drong hij er met geweld op aan, zeggende: dat de vergaderde menigte niet van het Stadhuis zoude afgaan, voor aleer dat het arrest van alle de meer gemelde regenten ten volle gedecreteert was. Eindelijk na lange en hevige debatten wierd hij afgewezen en te vreede gestelt, dat aan zijn eisch zoude voldaan worden zover, dat alle de regenten huisarrest zoude worden aangezegt. Weshalven hij, als triumpherende zijn hoofd telkens in zijn nek werpende, met zijn gansche gevolg na de Societeit terugtrok. Het was toen omtrent 6 uuren in der ochtendstond. De dag aan den hemel verschenen, en een ieder ontwaakt zijnde, was er geen gebrek aan discours. De eene was niets, de andere een gedeelte, en de derde alles gewaar geworden van hetgeen 's nachts was voorgevallen. De poorten wierden geopent; maar de gewapende mannen bleven de wacht houden. Ten 10 uur vergaderde de Municipaliteit, en toen wierd er een deurwaarder gezonden na de huizen van alle de leden van de geweeze Geëligeerden, Ridderschap en Vroedschap met eene zeer eenvoudige aanzegging van huisarrest, zonder er bij

te voegen uit naam of op last van wie. Maar te gelijk wierd op order van de Municipaliteit het gansche volk opgeroepen om op de loopplaatsen te compareren 's anderen daags.

16 Maart om te handelen over een zaak van het hoogste belang. — Wat gebeurde toen verder. — Het volk 's middags ten 12 uuren dan vergadert zijnde, kwam op elke loopplaats een lid van de Municipaliteit, die alle middelen trachtte aan te wenden om de burgers de schadelijke gevolgen onder het oog te brengen, die uit het arresteren van de regenten konden en waarschijnelijk zouden voortspruiten. Maar alles was vruchteloos. Er waren zelfs nog veele burgers, die zig nooit op de loopplaatsen vertoont hadden; maar overal wierden zij door de leden van de Societeit overstemt. Verscheide burgers zochten door krachtige raadgevingen en dringende aanspraken die van de Societeit nog tot omkering te brengen; maar niets kon baten. Het ging er allerhevigst in zijn werk. Doch zij bleven hun opperhoofd getrouw en de regenten moesten maar gearresteert blijven. In zommige loopplaatsen ging men nog tot verdere ondernemingen over. De drift zat er in; dus was men toen in staat om die uit te voeren. Onder anderen removeerden maar eensklaps die van Buiten de Waart de schouten en schepenen van alle haare gerechten. Dan, om kort te gaan. Alle de afgevaardigde leden van de Municipaliteit in hunne vergadering teruggekeert zijnde, zonder iets te hebben uitgewerkt, zo wierd met eenparigheid van stemmen goed gevonden, den Generaal Pichegru, die juist 's avonds te voren teruggekomen was, alles, zo als het gebeurt was, onder het oog te brengen. Dit geschiedde: en daarop werd 'savonds ten 6 uuren de Heer Van Lidt de Jeude bij Pichegru ontboden, die hem over zijn hardnekkige wederspannigheid jegens de Municipaliteit deerlijk de ooren waschte, en hem verzocht hoe eer hoe beter de stad te ontruimen, hetgeen hij weigerde, waarop Pichegru hem liet afzakken. Maar — o Jemini! Een half uur daarna kwamen er twee Fransche officieren in de Societeit met een schriftelijk bevel om den Heer Van Lidt de Jeude te apprehenderen. Hij onderwierp zig, en wierd op het Stadhuis in de Gyzelkamer gebracht. — Ha, ha! — De weerwolf

in de knip! — Ten 8 uuren kwamen er eenige Fransche soldaten in de Societeit, om al de geweeren die uit de geweerkamer gehaalt waren, terug te eischen. Zij wierden gewillig overgegeeven en in de gemelde geweerkamer teruggebracht. Dien avond zoude de nieuwe schutterij voor het eerst op de wacht getrokken hebben; maar om alle de boven gemelde gebeurtenissen wierd dit op voorstel van Pichegru opgeschort tot de volgende dag.

17 Maart. Deeze dag geworden zijnde tot omtrent 11 uuren, wierd van wegens de Municipaliteit door een deurwaarder aan alle de huisen van de gearresteerde heeren aangezegt, dat op order van den Generaal Pichegru het arrest van de Heeren weder wierd ingetrokken. — Ziedaar dan een volmaakte muizenvreugd! De kat in de val, en de muizen daar buiten! Terwijl dit gebeurde, wierd er een sterke uitgebreide waarschouwing afgekundigt, dat allen, die zig dorsten te verstouten, van zodanige willekeurige rustverstorende geweldenarijen te onderneemen, als in deeze dagen door den Heer Van Lidt de Jeude en verdere daarin toestemmenden begaan waren, als oproermakers zelfs aan den lijve zouden gestraft worden.

Algemeen, zoo door Patriot als door Prinsgezinden wierd deeze maatregel van de Municipaliteit van de sterke hand van Pichegru in te roepen goetgekeurt, nochtans niet door de leden van de Societeit, welke die verregaande mishandeling, haar geliefd opperhoofd overkomen, doerlijk betreurden. Edoch, die smertelijke aandoening wierd al schielijk afgebroken door een opvolgende vreugde, welke dien avond in de Societeit plaats had. Uit de vergadering, laatst op den elfde deeser maand in de Weeskerk gehouden, was een gezelschap van 70 burgers voortgesproten, die zedert dien dag alle avonden in gemelde kerk waren bijeengekomen. Deezen een verbond gemaakt hebbende met die van de Volksocieteit om met elkander te vereenigen, trokken gezamentlijk s' avonds ten 7 uuren van daar na de Volksocieteit, en wierden met veel plechtigheid en gelukwenschingen ontfangen en ingehuldigt. Een gepaste aanspraak wierd er gedaan door den Hr. Helmke; want de Praesident zat in de knip. De Societeit was toen al tot over de 900 leden

aangegroeit. Na die inhuldiging begaven zig verscheide leden na de Neude, om de eerste burgerwacht te zien optrekken. De Heer Wolff de luitenant van de eerste compagnie van het eerste batt. had de wacht. De parade afgeloopen zijnde, trok hij met het muziek vooruit en een zwaar flambouwenlicht en een menigte aanschouwers van het geringste soort door de Schoutesteeg na het Stadhuis, alwaar zij bleven wachthouden, behalven eenige manschappen, die na de poorten gezonden wierden en welke toen alle door Hollandsche militairen bezet waren. Alle avonden ten 8 uuren trok een halve compagnie op de wacht; de eerste met de luitenant, en de tweede met de sousluitenant. Het was een wacht van 24 uuren. Zodat dan ook die herstelde nieuwigheid alle avonden een menigte menschen op de Neude bijeen deed komen.

De Municipaliteit dan in zoverre de rustverstorende bedrijven van de Volksocieteit hebbende te keer gegaan, trachtte toen ook de verdere zo niet rustverstorende ten minste twistverwekkende redevoeringen van de Gereformeerde Predicanten voor te komen, waartoe alle deeze Wel Eerwaarden

18 Maart voor de Municipaliteit geroepen wierden om een declàratoir te ondertekenen, volgens welk zij in het vervolg hunne redevoeringen zouden hebben in te richten, hetgeen zij allen met een vrijwillige ondertekening beloofden. Maar de Heeren Hinlopen en Masman bleven van het waarnemen hunner bedieningen verstoken, zijnde nochtans den Heer Hinlopen op nader instantelijk verzoek vergunt, zijn verblijf in de stad te mogen houden. — De Municipaliteit ging nog verder. — Er waren verscheyde schoolen, waarop de kinderen onderwezen wierden in zeedebedervende boekjes, die strijdig waren met de toenmalige Constitutie, en o. a. ook twist verwekkende tusschen de kinderen en vervolgens tusschen de ouders van de verschillende kerkgenoodschappen. Weshalven alle schoolonderwijzers van allerley rang gelast wierden de boeken en geschriften, op de schoolen in gebruik, het Committé van publiek onderwijs onder het oog te brengen, opdat dan de geenen, die afgekeurt wierden, met anderen zouden verwisselt worden. Het Committé van publiek onderwijs was een commissie van vier

Heeren uit de Municipaliteit, te weten de Heeren de With Hoevenaar, Essenius, Vos en Scheidius, welke commissie was ingericht om een wakend oog te houden over al hetgeen de schoolen in het algemeen betrof en op dezelve geleert wierd. — Al verder poogde de Municipaliteit ook andere onheilen zo veel mogelijk voor te komen. — Er wierd

19 Maart

aan alle huizen aangezegt, ten minste tweemaal per week de straat te laten schrobben, om door die verfrissing de besmetting, die lichtelijk uit de hospitalen tot andere huizen zoude kunnen overslaan, te keer te gaan. Want alle de drie de hospitalen, het Stadskinderhuis, het Bisschopshof en het huis van den Marquis waren opgevult met veele en daaronder zeer besmettelijke zieken, waar van zelfs reets twee oppassers slachtoffers geworden waren. Alle dagen wierden van alle kanten de zieken aangebracht, zo dat de drie gemelde hospitalen niet meer kunnende bevatten, het Bartholomei Gasthuis in de Smeesteeg al voor een vierde hospitaal wierd opgeruimt. De regenten hadden het zo lang mogelijk afgeweert, maar de nood dwong. Derhalve liet men de oude mannen met haar opzieners overgaan na het Kruisgasthuis buiten de Wittevrouwen. Er waren in andere steden ook wel hospitalen aangelegt, maar nergens zo uitgestrekt als in ons Utrecht. En uit die hospitalen wierden gedurig aan de herstelden bij transporten tot ons overgevoert. In de laatste dagen waren juist geen geheele regimenten of battaillons aangekomen, maar daarentegen zoveel kleyne parteyen van 16, 20 en 30 man, ja zommige van 60 à 80 man, dat geen huis meer zonder inkwartiering was. En evenwel moesten nog gehuisvest worden de kantoren of bureaux (zo als de Franschen hunne kantoren noemden) van het hoofdkwartier, waar van er reets vier gearriveert waren en de vijfde en zesde op deeze dag binnenkwamen. En tot elk dier bureaux wierden maar zonder eenige tegenspraak twee of drie of vier kamers gerequireert, waaronder een of meer voorkamers van de voornaamste huizen, als van den Heer Van Lunenburg, van den H^r^ Van Sterkenburg, van den H^r^ Van den Heuvel, van den H^r^ Van Westrenen, van

Mevr. Van der Hagen en meer anderen. Tegen den avond arriveerde de Fransche Repraesentant Richard, die moest ook al gelogeert worden. Zo dat, daar op die zelve dag de ontwapende ruiters van Van Thuyll na een instantelijk verzoek hunner officieren, hunne wapens terug gekregen hadden, onze stad weder overvloeide van allerhande militairen.

Zedert de aanstelling van de Commissie tot het formeeren van een plan van een stedelijk Regeerings-reglement was die Commissie dagelijks daaraan werkzaam geweest. Dit werk voltooit zijnde, wierd het plan, na goedkeuring van de Municipaliteit

20 Maart het gansche volk, daartoe op de loopplaatsen vergadert zijnde, ter beoordeling voorgestelt. Het was ingericht na de toenmalige regeringsvorm in Vrankrijk en dit was alleen genoeg, om hetzelve gretig aan te neemen, zonder ergens de minste aanmerking op te maken. De inhoud van het plan was hoofdzakelijk aldus. Het stadsbestuur zou opgedragen worden aan een Raad der Gemeente van 25 leden. Van deeze 25 leden zouden er vijf, waaronder één als Maire, gecommitteert worden tot 's Landschapszaken, drie tot 's Landschapscommissien, één tot 's Landschaps Finantie, een tot Thesaurier, een tot Cameraar, drie tot de Momboirkamer en vijf tot een Committé van algemeen Welzijn. Het recht zou uitgeoefent worden door een Raad van Rechtspleging van 7 leden en een Algemeenen Aanklager, geen leden van den Raad der Gemeente zijnde. De Algemeene Aanklager zou zijn bepaalden advocaat, procureur, schout en deurwaarder hebben. De Raaden der Gemeente en van Rechtspleging zouden, ieder afzonderlijk, twee secretarissen en twee klerken toegevoegt geworden, en nog daarenboven het Committé van de Momboirkamer een bijzonder secretaris en een administrateur. Vervolgens zouden er aangestelt worden twee Commissarissen van het Bierkantoor, twee van het Wijnkantoor, één van de Postereye en een van het Erfhuis, als ook een opzichter van de sluis aan de Vaart, die alle buiten den Raad zouden wezen. De verkiezing van de Raden der Gemeente en van Rechtspleging alsook van den Algemeenen Aanklager wierd het volk ter keuze voorgestelt, of onmiddelijk door de stemgerech-

tigden zelfs, of door kiezers, door de stemgerechtigden daartoe verkoren.

Tot Raad der Gemeente en van Rechtspleging en ook tot Algemeenen Aanklager zouden verkiesbaar zijn alle stemgerechtigden boven de 25 jaaren oud zijnde, zonder onderscheid welke godsdienst zij ook zouden mogen belijden, de militairen zelfs niet uitgesloten, mits dadelijk van hunne charge afstand doende. Stemgerechtigden zouden wezen alle manspersonen, niet beneden de 20 jaaren, uitgezondert de studenten, de livrijbedienden, de bankeroetiers en alle crimineel gesententioneerden. Dit alles zou ook in achtgenomen worden bij het aanstellen van andere ambtenaren en het benoemen van commissieën. Tot vergaderplaatsen voor de stemgerechtigden wierden voorgestelt voor Wijk A de Cathrijnekerk, Wijk B de Weeskerk, Wijk C de Jacobikerk, Wijk D de Muziekzaal, Wijk E de Domskerk, Wijk F het Auditorium, Wijk G de Pieterskerk, Wijk H de Janskerk, Wijk I het Martinigasthuis, Wijk K het Kruisgasthuis, Wijk L de Klaaskerk en Wijk M het Jobsgasthuis. Het overige van minder belang zijnde, willen wij kortheidshalve niet verder aanhalen. Dit plan door de leden van het Committé van Waakzaamheid de burgers voorgelezen zijnde, wierd hen aangezegt hunne consideratieën voor den 30 Maart in te leveren, vermits op dien dag het volk weder zouden opgeroepen om over die consideratieën te delibereren, opdat alsdan het reglement finaal zou kunnen gearresteert worden. Daarna voegden gemelde leden van het Committé van Waakzaamheid er nog bij, dat aangaande het Provintiaal Bestuur, behalven de Gecommitteerden voor de steden ook het platteland zou gerepraesenteerd worden door vier burgers uit ieder Maarschalkskwartier, waardoor dan de vergadering 's Lands van Utrecht zestien leden zoude aangroeijen en dat die nieuwe Gecommitteerden op dezelve dag zouden sessie neemen. De Staten waren verbannen. Het woord *Staten* was omtrent een verachting geworden, De Staten Generaal waren 's lands Repraesentanten en de Raad van Staten was vervangen door een Committé tot de zaken van het algemeen bondgenootschap te lande. Dit Committé dan belast met de zaken, de land- en zeemacht

betreffende, vaardigde een algemeene order uit door het gansche land, dat alle goeverneurs, commandeurs, grootmajors, generaals en verdere hoofdofficieren, het commando voerende over eenige vesting, stad of regiment, hetzelve commando zouden hebben over te geeven aan den oudsten ritmeester of capitein van het garnizoen. Verders daarbij te kennen gevende, dat alle officieren van den oudsten generaal tot den jongsten vaandrig verklaart wierden van den dienst ontslagen te zijn, doch dat hen alle de weg wierd opengelaten, van zig per requeste aan gemelde Committé te vervoegen, om weder geplaatst te worden, vermits een geheele nieuwe landmacht zou georganiseert worden. Vele officieren, meestendeels van de eerste familien, bleven terug, niet willende den eed, aan hunnen Capitijn Generaal gedaan, verbreken of intrekken. Maar de Fransch-gezinden, die uit gebrek aan levensonderhoud in de noodzakelijkheid waren, kwamen van alle kanten met hun request toevloeijen, ofschoon zij niet konden geplaatst worden, dan na vooraf de belofte, in plaats van den eed, op de nieuwe Constitutie gedaan te hebben.

[*21 Maart* viel niets bijzonders voor].

22 Maart kwam er een corps Fransche dragonders binnen met veel bagagie, die moesten weder ingekwartiert worden en geen huis was meer vrij. Wij wierden wel verlaten van den Generaal Pichegru, die zig na Vrankrijk na zijne nieuwe bestemming begaf, maar dit verminderde de inkwartiering wijnig of niets. Pichegru, hoe groot ook, voldeed aan zijn orders en vertrok als Generaal in Hollandsche dienst met een jaarlijksch inkomen van 10000 guldens, waarmeede hij door 's Lands Repraesentanten vereert was, voorzeeker om de groote dienst door hem aan de Republiek beweezen. Hij vertrok na het Rhijn- en Moezelleger, om hetzelve te commandeeren, maar kwam om eenige tijt rust te genieten, want juist was er eerst een wapenstilstand van twee maanden getroffen en vervolgens vier dagen daarna te Bazel in Zwitserland de vreede getekent tusschen Vrankrijk en Pruissen, tegen welke Mogendheid het gemelde leger gestelt was te ageeren.

[*23—29 Maart* viel niets bijzonders voor, uitgenomen eenige veranderingen in 't Utrechtsche garnizoen].

30 Maart. Deeze was dan de bepaalde dag, op welke het gansche volk, na gewoonte vergadert zijnde, het plan met deszelfs consideratien moest onder het oog gebracht worden. Die consideratien waren van zoo wijnig belang, dat het Reglement finaal wierd gearresteert nagenoeg, zoals het was opgestelt. Aangaande de aanstelling van de Raden van Gemeente en van Rechtspleging waren verre de meeste stemmen voor onmiddelijk door de stemgerechtigden zelfs en het getal der Raden van Rechtspleging wierd van 7 op 9 gebracht. Het was ook de dag van het sessie neemen van de vertegenwoordigers van het platteland ter 's Landschaps vergadering, hetgeen met veel plechtigheid geschiedde. Er verschenen maar van drie Maarschalkschappen, zijnde die van Montfoort nog teruggebleven. Wegens Eemland de Heeren (of liever de Burgers, want de Gelijkheid had het woord *Heer* verbannen. De meesten waren ook maar Burgers): Steenbeek, Van Manen Azn., Mulders en Van Pembroek. Wegens het Nederkwartier: Van Bijleveld, Eyck, Van Deure en Broere, en wegens het Overkwartier: Van Leeuwen, Bauens en Oostrum. De vierde verkozene was de Heer Van Westrenen van Themaat, doch die had voor de aanstelling gratieuselijk bedankt. Na de installatie wierd er op aandrang van de Burgers van het Nederkwartier een Committé tot onderzoek van de gedaane remotie en andere zaaken ten platten lande aangestelt, bestaande uit de Burgers Steenbeek, Van Manen, Van Leeuwen, Essenius en Berenburg. Daarna deeden de Burgers van Eemland een propositie tegen het zo verre gaande smokkelen en vervalschen van sterke dranken en ook van rook- en snuiftabak, waarop volgde, dat hetzelve dadelijk per publicatie ten strengste wierd verboden. (*Wordt vervolgd.*)

GESLACHT- EN WAPENKUNDE.

Utrecht. Overluidingen. Vervolg van *Nav.* XLVI, blz. 122.

1642. III Jan. den weled. *Peter Soudenbalch.*

IV Jan. d' Hr̄ Johan Halewijn, Licentiaet in de Rechten, polityсq raed in Brasil, gecommt auditeur op 't fort Pavason in Porto Calvo.

VI Jan. Clara Roeloffsz v̄ Cuylenborch, lest we v̄ Reynier Henricksz. v̄ Rhenen.

VIII Jan. Monsr Bernard Bondeloot, jongman.

XI Jan. Reynier v̄ Vloten.

XX Jan. Catarina de Jongh, dochterke v̄ Hendrik de Jongh, canoñ v̄ Ste Pieter.

XXI Jan. 't kint v̄ den Hr Abraham Ormea, hr̄ v̄ 's-Gravensloot.

XXVI Jan. 't kint v̄ Mr̄ Frans Wttenbongaert canoñ v̄ Ste Peters.

XXVII Jan. Frans Wttenbongaert, zn̄ v̄ Mr̄ Seger Wttenbogaert, advt 's hoofs v̄ Utr̄.

XXVIII Jan. 't kint v̄ den domheer Harman v̄ Ewijck.

XXX Jan. d' weled. Joffr. *Cornelia Maria v̄ de Werve.*

X Febr. overluyd den weled. gestr. Hr Jor *Frederick v̄ Buyren.*

XIV Febr. d' weled. Vr. Leonora de Bourgoingue, huysvr. v̄ de heer Matheus v̄ Sijpenesse.

XV Febr. Jor *Anthony Duyck*, lt v̄ de compe v̄ de capn-majoor Duyck.

Eod. d. Pieter v̄ Treeck, schout v̄ de ed. HH. v̄ den dom, en rentmr van Haer ed. tienden te IJsselsteyn.

XVII Febr. de weled. en manhafte Harman van der Wipper, in sijn leeven hoofm̄r̄ v̄ Sijn Geñ graef Philips, graef en ed. hr v̄ der Lippe.

XXI Febr. d' ed. Joffr. Sibylla v̄ Groenewoud, we v̄ Dirck v̄ Griecken, in sijn leven schout en bailliu v̄ Hoochmade en Coudekerck; gestorve op Hoochmade.

XXII Febr. Gerarda v̄ Wyckenborch, we wijl. Roelant v̄ Millingen, outschepen en raedt in de magistraet der stadt Utr̄.

X Maerd d' weled. Vr. Livina Ogle, huysvr. v̄ de weled. Hr̄ Johan Manwood; gestorve te Londen.

XIX Mart. Johan de Wint.

XXII Mart. 't dochtertie v̄ den ed. Hr̄ Hr̄ colonel Kirck Patreck.

XXIII Mart. 't kint v̄ Mr̄ Antonis v̄ Neercassel, advt 's hoofs v̄ Utr̄.

XXIV Mart. d' weled. Joffr. *Wilhelmina v̄ Amstel v̄ Mijnden*, vr. v̄ Vronesteyn, huysvr. vañ weled. gestr̄ Jor *Gerard de Wael v̄ Vronesteyn*, hr̄ v̄ Vronesteyn; gestorven op den huyse Vronesteyn.

1642. xxviii Mart. Vr. Henrina v̄ Boeckholt, we v̄ Hr̄ *Johan v̄ Oostrum*, wonende te Campen.

xxx Mart. d' weled. gestr̄ Hr *Johan Eernst v̄ Renesse v̄ Moermont*, hr in Baerlant en Zuylevelt, etc.

xxxi Mart. de weled. gestr̄ Hr̄ Diderick v̄ Pallaes v̄ der Sterre, rr, gewesene ritm̄r̄ onder den colonel Wolff v̄ Psitsersowits' Keyserlijke Majt Rudolphus' regiment.

i Apr. de weled. erentrijcke Joffr. Jonckvr. *Josina Grauwarts,* huysvr. v̄ den weled. Jor Johan v̄ Nieuwburch; overleden in 's-Gravenhage.

ii Apr. d' Hr̄ Johan v̄ Someren, oudt-raed ter admiraliteyt v̄ Noort-hollant, oudt-schepen der stadt Utr̄.

iii Apr. d' Hr Cornelis v̄ Doyenborch, out-schepen en raed in de vroetschap der stadt Utr̄.

vi Apr. Mr̄ Balthazar v̄ Putten, in sijn leven oudt-chirurgijn deser stadt.

vii Apr. Dirck v̄ Schendel, jongm̄, z̄n̄ v̄ Aernt v̄ Schendel, in sijn leven wijncoper.

xi Apr. 't soontie v̄ Mr̄ Gerard vañ Nijpoort, raedt ords in den ed. hove v̄ Utr.

xiii Apr. Mr̄ Everard v̄ der Schuer, in sijn leven advt in den ed. hove v̄ Utr̄.

xvi Apr. Gijsbert v̄ Overmeer, z̄n̄ v̄ Gerrit v̄ Overmeer.

xxvii Apr. 't kint v̄ den ed. Jor François v̄ Ouderwerven, hr v̄ Adrichem.

xxix Apr. d' Hr̄ Dirck v̄ Cuylemborch, cañ St Jans t' Utr̄, gewese raedt ter admt te Dockum.

xii Mey Joffr. Maria v̄ Goetsbergen, huysvr. v̄ de Hr̄ en Mr̄ *Johan v̄ Pallaes*, eerste raed ords 's hoofs v̄ Utr̄.

xviii May den ed. Hr Nicolaes v̄ Daelen, muntmr̄ v̄ de ed. mo. HH. staten v̄ Utr.

xx May de weled. gestr̄ Hr Jor *Johan v̄ Valckenaer*, hr̄ vañ Meyde, in sijn weled. leven lt v̄ Sijn Geñ de heere grave v̄ Waldeck-Cuylenb̄; overleden te Leyden.

ii Jun. de ed. welgeb̄ Hr *Harman v̄ Boetzelaer* tot Boetzelaer.

v Jun. Mr̄ Antonis Crom, in sijn leven canonick der kerke Ste Peters t' Utr̄.

vi Jun. Joffr. Hester Verhouve, lest we v̄ wij. d' Hr̄ en Mr̄ Nicolaes de Goyer, in sijn leven griffier 's hoofs v̄ Utr̄; is de moey v̄ den domhr Sijpesteyn.

ix Jun. 't kint v̄ den weled. hr̄ v̄ Wulven [1]).

xviii Jun. Maria v̄ Buytendijck, dr v̄-Evert v̄ Buytendijck.

---

[1]) N.B., geen geslachtsnaam.

1642. XXI Jun. 't kint v̄ den weled. h^r v̄ Broeckhuysen [1]).

XXII Jun. Juff. *Reynborch Poeyt*, outste d^r v̄ za. Jo^r Rutger Poeyt.

XXIII Jun. Aert Willemsz. Stael.

XXVII Jun. Adam Petersz. v̄ Halen.

III Jul. overluyt Cornelia Hendricksz v̄ Kroolesteyn, w^e v̄ de H^r Cornelis v̄ Montfoort.

IV Jul. Juff. Maria v̄ Hattum, w^e v̄ wij. Dirck v̄ Werckhoven.

X Jul. 't kint v̄ Mr̄ Caerl Martens, adv^t in den hove provinciael, en ontf^r v̄ de gebeneficeerde goederen 's lants v̄ Utr̄, bekledende 't ampt v̄ domproost.

XII Jul. Jo^r *Jacob vañ Bongaerd*, in sijn leven heemraed v̄ de Leckendijck benedendams en oudt-l^t ten diensten v̄ de ho. mo. staten der Vereenigde Nederlanden.

XVI Jul. d' Hr̄ Bruno Foock, in sijn leven canoñ v̄ Ste Marie.

XXV Jul. d' weled. Vr. Vr. Agneta Berck, w^e vañ weled. gestr̄ Sr Willem Edmont, r^r, in sijn leven colonel v̄ 't out Schots regiment, en ritm^r ten dienste der Vereenigde Nederlanden; gestorven in 's-Gravenhage.

V Aug. de Hr̄ Mr̄ Johan v̄ Gronsfeld, adv^t vóór den hove v̄ Utr̄.

Eod. d. 't jongste soontie v̄ de H^r adv^t Coesvelt.

XXV Aug. Geertruyd de Roy, bejaerde dr̄ v̄ wij. Hendrick de Roy.

XXX Aug. Elisabeth v̄ Lakervelt, w^e wij. Harman Berntsz. v̄ Bijlart.

VI Sept. 't dochtertie v̄ Jo^r Johan Mamuchet, h^r v̄ Houdringen.

IX Sept. Anna Sterck, jongedr̄ v̄ Hendrick Sterck.

IX Sept. Grietge Jans v̄ Bijlevelt, huysvr. v̄ Hendrick Jacobsz. v̄ Schalckwijck.

XVIII Sept. d' ed. heer Mauritius Huygens, secr^s der ed. mo. HH. raden v̄ staten der Vereenigde Nederlanden, en canonick der kercke v̄ St Jan t' Utrecht; gestorve in 's-Gravenhage.

III Oct. overluyd den weled. erentf. Jo^r Evert v̄ der Marsche; overleden te Zwol.

V Oct. Gregorius Jansz. Voscuyl.

VIII Oct. d' H^r Diederick v̄ Velthuysen, out-burgermr̄ der stadt Utr̄.

XVII Oct. Mr̄ Johan Logier, adv^t vóór den ed. hov. v̄ Utr̄.

XXX Oct. 't kint v̄ Mr̄ Willem de Gruyter, adv^t vóór den ed. hove v̄ Utr̄.

III Nov. overluyd Joffr. Cornelia v̄ Wijckersloot, huysvr. v̄ Sr Gerard vañ Bosch; gestorven te Gorcom.

XV Nov. Balthazar de Leeuw, in sijn leven ontf^r v̄ den 30 en 40 peñ v̄ de ed. mo. HH. staten 's lants v̄ Utr̄.

---

[1]) N.B., geen geslachtsnaam.

1642. xviii Nov. Mr̄ Pieter v̄ Lommel, adv^{t} 's hoofs v̄ Utr̄.

xxvi Nov. de weled. Joff. Joffr. *Jōā Hackfoort*, huysvr. v̄ de weled. Jo^{r} Frederick Monier.

xxviii Nov. Johan v̄ de Water, in sijn leven rentm^{r} v̄ S$_{t}$-Antonisgasthuys.

xxix Alatha Soest, jongedr̄ v̄ Dirck Soest.

v Dec. overluyd Mr Johan Pater, schepen der stadt Utr̄.

vi Dec. Juffr. Anna Ooms, outste juffrouw v̄ vrouwenclooster.

viii Dec. de weled. gestr. Hr̄ Jo^{r} *Harman Valckenaer*, in sijn weled^{ts} leven h^{r} vañ Well, de Batou etc., domheer, geëligeerde raet v̄ de ed. mo. HH. staten 's lants v̄ Utr̄, en raedt extraord^{s} in Haer ed. mo. hoff provinciael.

xiv Dec. Susanna v̄ Pull, w^{e} v̄ za. Jōēs Quaetgebuyr; is schoonm^{r} v̄ domh^{r} Manard.

Eod. d. 't soontie v̄ Jo^{r} François v̄ Buechem.

xv Dec. Jacob v̄ Putten, z̄n v̄ Mr̄ Balthazar v̄ Putten, jongman.

xvi Dec. Steven Pelt.

xix Dec. Dirck de Ridder.

xx Dec. de weled. gestr̄ Jo^{r} *Canter*.

Eod. d. Mr̄ Willem Beltgens, chirurgijn.

xxi Dec. Willemina v̄ Lamsveld, bedaegde dochter.

xxix Dec. Elsgen v̄ Noort, w^{e} v̄ sa. Johan Sael v̄ Vianen.

xxx Dec. Hester de Vermout, w^{e} v̄ za. François v̄ Eeckeren.

(*Wordt vervolgd*).

Vragen. — 1. *Le Maire.* Welk was het wapen van Johanna Gosuina le Maire, eerst gehuwd met Roland Cau (overled. 1739) later met Bernard Jacob della Faille (overled. 1746), raad van justitie te Batavia? Ook moet zij nog zusters gehad hebben. Hare ouders waren Gosuinus le Maire en Cornelia Dallens (wapen?) Waar behoort deze familie te huis?

2. *t'Hooft; de Kat.* Welke wapens voerden Gerrit Cornelis t'Hooft en Pieternella de Kat omstreeks het begin dezer eeuw gehuwd? Zij behoorden vermoedelijk te huis te Dordrecht. Wie waren hunne ouders?

3. Welk was het wapen van de Kuilenburgsche familie *Bosch?* Rietstap geeft daarvan wel in zijn Wapenboek onder de familie van Rosenthal eene beschrijving, maar heel duidelijk is die mij niet. Welke zijn de kleuren?

4. *Stael van Holstein.* Wie deelt mij iets mede aangaande den tak dezer familie, waartoe Johanna Helene Gertrude S. v. H. behoorde. Zij werd geboren te Minden en huwde te Kampen op 22 Aug. 1836 met Carel Cornelis van Vloten. Wie waren hare ouders?

V. S.

Boey (XLVI, 140). — Alhoewel niet bij machte het ontbrekende aan te vullen, kan ik den vrager toch mededeelen, dat de geslachten Boey en (Schuurbeque) Boeye [1]) van verschillenden oorsprong zijn.

Het eerste, thans uitgestorven, voert in zilver een blauw kruis, beladen met vijf gouden leliën; het tweede, nog talrijk onder ons vertegenwoordigd, doorsneden: 1. in zilver een dwarsliggende zwarte gevangenenboei (alzoo sprekend); 2. in rood een zittende, aanziende zilveren kat; over de doorsnijdingslijn heen een golvende blauwe dwarsbalk.

Cornelis Boey, trouwt Maria Mogge. Hun zoon:

Mr. Cornelis Boey, geb. te Zierikzee 11 Jan. 1611, advocaat-fiscaal en procureur-generaal van Holland, Zeeland en West-Friesland, verdienstelijk Latijnsch en Nederduitsch dichter, overleed te 's-Gravenhage 2 Febr. 1665. Ten jare 1653 werd hij door Lodewijk XIV, den toenmaligen koning van Frankrijk tot den adelstand verheven en begiftigd met de ridderorde van St-Michiel (Vergelijk: Nederlandsche Jaerboeken, 1759, blz. 354—355; Kronijk van het Historisch Genootschap te Utrecht 8ste jaarg. 1852, blz. 195; F. Nagtglas, Beroemde Zeeuwen, D. I, blz. 47—48).

Uit zijn den 16 Nov. 1638 te Dordrecht voltrokken huwelijk met Anna Brandwijk van Blockland [2]), aldaar geb. in April 1617, dr. van Pieter, vrijheer van Blockland, raad der stad Dordrecht

[1]) Zie omtrent dit geslacht: Jaarboek van den Nederl. Adel, jaarg. 1888, blz. 67—89.

[2]) Nopens dit geslacht raadplege men het belangrijk opstel van den Heer M. G. Wildeman, afgedrukt in 't Maandblad van het Genealogisch-heraldiek Genootschap „De Nederlandsche Leeuw", XIVde jaarg. 1896, blz. 3—15, waarin o. m. staat aangeteekend, dat deze Anna B. v. B. buitengemeene gaven op muzikaal gebied bezat.

1622, weesmeester 1623—25, 28, 29, 32, 34, 37 en 38, schepen 1627, 28, 31, 33, 37 en 38, burgemeester van 's-heerenwege 2 April 1639, overl. 1639, bij Maria van der Loo, sproten kinderen.

Zijn kleinzoon Mr. Cornelis Boey, geb. in 1686, ten jare 1720 benoemd tot raad en pensionaris van Rotterdam, 1736 tweede-secretaris en 1749 eerste-secretaris der Staten van Holland en West-Friesland, overl. te 's-Gravenhage 23 Maart 1759, huwde met Angelique van Schoonhoven, bij wie hij won:

1. Mr. Adriaan Boey, volgens mededeeling van den Heer J. W. des T., veertig-raad te Delft en gehuwd in Mrt. 1750 met Haze des Tombe.

2. Mr. Tymon (niet Simon) Boey, geb. 6 Oct. 1713, 1740 aangesteld tot secretaris en 1755 tot substituut-griffier van den Hove van Holland, Zeeland en West-Friesland, sedert laatstgenoemd jaar ook regent van het St.-Nicolaasgasthuis te 's-Gravenhage, overleed te Rotterdam 21 Febr. 1777 en werd 27 Febr. d. a. v. in de Kloosterkerk te 's-Gravenhage ten grave besteld. Hij was een vermaard rechtsgeleerde en wordt vermeld in de woordenboeken van Chalmot en Van der Aa, alsook bij Idsinga, Staatsrecht, D. II, blz. 395.

Zijne huisvrouw, Henriette Antonia Hop [1]), geb. 13 Jan. 1721, uit het bekende diplomaten-geslacht van dien naam, overl. te Den Haag 15 Mei 1798 en 21 Mei d. a. v. nevens haren echtgenoot ter ruste gelegd, schonk hem een zoon, met name:

Mr. Willem Cornelis Boey, geb. in 1741, sedert den jare 1778 drossaard, schout en dijkgraaf, mitsgaders houtvester en stadhouder der Leenen van de Stad en 't Graafschap van Leerdam; drossaard, dijk- en Lingegraaf der Baronie en Dorpe van Acquoi; drossaard en schout der Heerlijkheid Schoonrewoerd en dijkgraaf van Ter Leede (Vijf-Heerenlanden); 1783 bewindhebber der West-Indische Compagnie ter Kamere Amsterdam vanwege de provincie Friesland; 18 Febr. 1788 tot raad in de Vroedschap der stad Haarlem ver-

[1]) Geslacht Hop. Zie: Annuaire de la noblesse et des familles patriciennes des Pays-Bas, année 1871.

kozen, 1788 schepen, alsmede commissaris van de Gemeenelands-Middelen en 1791 en 92 burgemeester aldaar; in 1789 als commissaris van Hunne Hoog Mogenden met Baron van Grovestins naar West-Indië gezonden [1]), 27 Nov. 1790 hoogheemraad van Rijnland, overl. te Haarlem 14 Dec. 1793.

Van zijne vier vrouwen [2]) zijn mij slechts bekend Maria Feignart en Maria Anthonia Jonck, Willem-Christiaans dochter en Judith van Schuylenburgh, geb. 10 Juni 1747, welke laatste den 27 Oct. 1771 in eersten echt vereenigd was met Mr. Joan Joost Marcus [3]), geb. te Amsterdam 13 Juni 1729, advocaat voor den Ed. Gerechte dier stad, 1763 regent van het Aalmoezeniers-Weeshuis aldaar, en overl. 15 Jan. 1780, zoon van Rudolph [4]), geb. te Amsterdam 16 Sept. 1696, koopman aldaar, niet onverdienstelijk schrijver en tooneeldichter, overl. 30 April 1772, bij diens eerste huisvrouw [5]) Elisabeth van der Nolck, geb. 8 Oct. 1695. overl. 30 Aug. 1735, en weduwnaar van Clara Catharina Steenbergh, Christiaans dochter ex Johanna Westerhout, geb. 29 Dec. 1730, overl. 28 Jan. 1765.

Tot dit geslacht kunnen behoord hebben:

Jan Boey Claesz., in 't laatst der 14de eeuw burgemeester van Schiedam. Als zoodanig wordt hij vermeld in een charter van 23 Juni 1390. (Van Mieris, Groot Charterboek, D. III, blz. 566).

Heyn Boey, anno 1436 tot gasthuismeester van 't Oude Gast-

---

[1]) Zie Nieuwe Nederlandsche Jaarboeken, 1789, blz. 360.

[2]) Eene door mij in De Navorscher, jaarg. 1892 blz. 538, gestelde vraag, ten doel hebbende de namen dezer vrouwen te vernemen, bleef tot dusver onbeantwoord.

[3]) Men zie mijn overzicht van het geslacht Marcus-Doornik, in den XIden jaargang van 't Algemeen Nederlandsch Familieblad, passim.

[4]) Zie over hem: Vervolg op Wagenaar's Beschrijving van Amsterdam, blz. 553; Van der Aa, en Witsen Geysbeek, Biographisch Anthologisch en Critisch WB. der Nederd. Dichters; enz.

[5]) Te Noordgouwe buiten Zierikzee huwde hij ten tweede male 21 Mrt. 1738 met Helena de Jonge, Marinus' dochter bij Josina Apollony, geb. te Z'zee 21 Dec. 1697, overl. 19 April 1771. — In de geslachtslijst dezer familie, opgenomen in de Heraldieke Bibliotheek, nieuwe reeks, D. II, jaarg. 1880, blz. 91—153, wordt Rudolph Marcus, ni fallor, verkeerdelijk kapitein-ter-zee genoemd.

huis te Gorinchem verkoren (Van Zomeren, Beschrijvinge der Stadt Gorinchem en Landen van Arkel, blz. 46).

A. J. E. VAN DER CRAB.

Een zeldzame voornaam. — Wagenaar, in het 16e dl. zijner Vad. Hist., van den mislukten aanslag der vereenigde Engelsche en Staatsche vloten op Brest (1694) gewagende, zegt ald., bl. 262: „Het vereenigd esquader kwam den 17den van Zomermaand ten anker tusschen Bertram baai en Kamaret, een' kleinen uithoek in den mond der riviere van Brest. 't Voorneemen was, hier te landen: waartoe een zoon van Revixit van Naarsen, Vroedschap van Rotterdam [1]), al sedert drie jaaren, eenige voorslagen gedaan hadt [2])." — In de „Naleez." op dit 16e dl. van Wag. teekent de Rijksarchivaris van Wyn (II, 300) bij dien naam *Revixit* aan: „Men weet, dat deeze zeldzaame voornaam eigenlyk beteekent, *Hy is herbooren*, of *hy herleeft*, en dat dezelve, door eenen der voorzaaten van dat oud geslagt [3]), Jan van Naerssen genaamd [4]), en, ter helfte

[1]) Denkelijk een zoon van „Revixit v. N., ancien de l'église reformée de Nantes", 4 Aug. 1663 vermeld in een oorspr. stuk bij Th. Claparède, Hist. des égl. réf. du pays de Gex, Gen., Par., 1856, p. 284. Na de herroeping van het Edict van Nantes, nam hij, met achterlating van zijne goederen, de wijk naar Rotterdam.

[2]) Uit verscheiden' van zyne eigenhandige Brieven. — Wáár of deze thans berusten?

[3]) „Een aanzienlijk geslagt — zegt v. d. Wall, l. c, — dat sederd onheugelijke tijden de hoogste Eerambten binnen Dordrecht bekleed had"; aldaar tot de meestgegoeden (grondbezitters) behoorde en met de voornaamste geslachten door huwelijk verbonden was. Uit het Keulsche herkomstig, waar het stamhuis — later, door huwelijk, aan Pallant en Virmund gekomen — nog voor weinige jaren in wezen was, verschijnt het sedert de 14de eeuw hier te lande in oorkonden.

[4]) Zoon van Anthonis en van Beatrix de Graaff, dr. van Thomas, muntmeester van Holland; en kleinzoon van Jan v. N. Willemsz., schepen te Dordrecht 1477,78, en van Machteld van Amerongen *), dr. van Noyde, burgemr. te Dordrecht,

*) Haar eene zuster, Jenne, tr. Dirk v. d. Does [Maurijnsz. ex Alijt, Foyen of Feyen dr. v. Dochem (Heemstra)], schout van Dordrecht 1446, † 1480; de andere, Gloria, Gijsbert v. Sterckenburg van Utrecht; eene derde, Margriet, was non ter Lee en † zeer oud 1485. Haar broeder Tielman was burgemr. te Dordrecht, 1464—67, 75, 76. Vgl. Gouth., bl. 116, 168, 212; v. Leeuw., bl. 930, 1037, 1313; Balen, bl. 244—46, 93, 94, 96.

van de zestiende eeuw, sekretaris van Dordrecht [1]), gegeeven was aan den' zoon, van welken zyne huisvrouw [Elisabeth de Jonge. uit het geslacht der heeren van Baertwijck [2])] zig zwanger bevondt, toen hy, in zyn schryfvertrek, door den damp van doove koolen, in langduurige onmagt geraakt zynde, reeds voor dood wierdt gehouden, doch, na het in 't werk stellen van nuttige hulpmiddelen, eindelyk tot zig zelven en, als van nieuws, in het leeven was teruggebragt geworden. Die naam bleef, sedert, onder de nakoomelingen". Vgl. Balen, Beschr. v. Dordr., bl. 1149; v. de Wall, Handv. v. Dordr., bl. 1154.

Q. N.

1421, 3, 8, 31 †), en van Elisabeth of Lijsbet Oem, zuster van Godschalk, eersten heer van Wijngaerden. Vgl. Gouthoeven, Chron., bl. 212 en v. Leeuwen, Bat. ill., bl. 1037, waar v. N. moet staan i. pl. van v. Dorssen; Balen, bl. 1174.

[1]) Balen, bl. 358. — Uit eene eigenhandige verklaring van 27 Mei 1548, bij v. de Wall, a. w., bl. 1134, blijkt, dat hij, toen „oudt omtrent 39 jaeren, omtrent 7 jaeren de stadt van Dordrecht als secretaris gedient heeft." Hij teekent daar en elders (ibid. bl. 1030, 1119, 36, 37, 38, 54): „J. de Naerssen Anth."

[2]) Dochter van Reyer of Reyner de Jonge, schepen en tresorier te Dordrecht, † 1529, en van Margrieta v. Beveren, † 1553, mr. Willemsdr., heer van Dordsmonde, secretaris te Dordrecht, ex Maria v. Bakel (Balen, bl. 957, 1100, 49; v. Leeuwen, a. w., bl. 866). — Dit geslacht de Jonge voerde het wapen der graven van der Mark, uit welk huis het vermoedelijk afkomstig was (vgl. Te Water, Verb. d. Edel. IV, Bijl. XX, bl. 352; Maandblad v. h. gen.-her. Gen. „De Nederl. Leeuw" V, 1887, n°. 11, bl. 106); welke meening niets onwaarschijnlijks heeft, daar vele Dordtsche regeeringsgeslachten uit het Keulsche en de Rijnstreken herkomstig waren.

---

†) „Noyde v. Amerongen, met Meeus ende Tielman v. A. sijn sonen; Noyde v. A. Meeusz. met Meeus ende Noyde v. A. Tielmans sonen, sijn neven tot Dordrecht", worden bij Gouth., bl. 480, 556, en v. Leeuw., bl. 750, 754, opgenoemd onder de edelen, in Holland bekend ten tijde van Philips, Karel en Maria van Bourgondien en den aartshertog Maximiliaan.

GESLACHT VAN BEAUMONT.

MEDEGEDEELD DOOR

J. TIDEMAN.

De heer Fred. Caland heeft onder bovenstaanden titel in *de Navorscher* 1896, blz. 150—157, eenige mededeelingen doen opnemen, omtrent eene familie, die mijnerzijds het onderwerp is geweest van gezette nasporingen, waarvan de slotsom is medegedeeld in:

1°. Een zeer uitvoerig geslachtregister met aanteekeningen, voorkomende als bijlage H. in de door mij uitgegeven *Gedichten van Simon van Beaumont. Met eene inleiding en aanteekeningen.* (Bibliotheek van Nederlandsche dichters, bijdrage tot de kennis der XVIIe eeuw. Eerste deel.) Utrecht, 1843. 8°.

2°. *Nadere mededeelingen wegens Mr. Simon van Beaumont en zijn geslacht*, opgenomen in den *Algemeene Konst- en Letterbode*, October 1845.

De heer Caland doet die mededeelingen voorafgaan door de volgende woorden:

„In de Bibliotheek van Nederl. dichters, bijdrage tot de kennis der XVIIe eeuw, verzameld door J. Tideman, komen, deel I, de gedichten voor van Simon van Beaumont met eene inleiding en aanteekeningen, terwijl het werk besluit (lees: besloten wordt) met een stamtafel van het geslacht van Beaumont, zooals zij voorkomt, *meen ik*, in de beschrijving der stad Dordrecht door Balen.

„Eenige aanteekeningen verzameld hebbende over die oude belangrijke Dordsche familie uit de trouw- en doopregisters der gemeenten 's Gravenhage, Delft, enz. en bij vergelijking gezien hebbende dat veel daarin voorkomende personen niet genoemd worden in de stamtafel, die daardoor blijkt nog niet volledig afgewerkt te zijn, meende ik die aanteekeningen, zoo nuttig voor den toekomstigen vervaardiger eener gewenschte meer volledige genealogie dan we tot nu toe bezitten, niet te mogen achterhouden."

Ik betwijfel zeer of zulke los daarheen gestelde beweringen, zulk

oppervlakkig onderzoek en zulke op zich zelve staande opgaven zonder nauwkeurige toelichting en zonder alle verband, geschikt zijn om voor de genealogische nasporingen veel nut af te werpen, waar alle vergelijkende kritiek ontbreekt.

De heer Caland heeft blijkbaar de moeite niet genomen mijn geslachttafel aan een nauwkeurig vergelijkend onderzoek te onderwerpen, wat trouwens reeds voldoende blijkt uit de woorden „meen ik", waar hij onderstelt dat ik Balen eenvoudig zou hebben nageschreven. Als men de moeite gelieft te nemen die tafel in te zien, zal men ontwaren, dat dit in geenen deele het geval is geweest, dat ik voor hare zamenstelling o. a. ook gebruik heb gemaakt van J. van Beverwijk, *'t Begin van Holland in Dordrecht* en de tafel met een aantal aanteekeningen heb verrijkt.

Mijne nadere mededeelingen in den *Letterbode* van 1845 zijn voorts den heer Caland geheel onbekend gebleven.

Dit alles zou echter van minder aanbelang zijn, indien al wat wij aan den heer Caland te danken hebben nieuwe en kostelijke bijdragen waren voor de genealogie, en hij naar waarheid kon verklaren: „dat vele van de door hem vermelde personen door mij niet genoemd worden". Dit nu komt slechts voor een gering gedeelte met de waarheid overeen.

Van de door Caland onder 's Gravenhage vermelde personen, 46 in getal, is verreweg het meerendeel wel degelijk en in behoorlijk verband in mijne genealogie opgenomen. De elf niet door mij vermelde behooren alle tot den lateren tijd, en ik meen overigens te mogen betwijfelen of de personen, die hier *de Beaumont* of eenvoudig *Beaumont* genoemd worden, met zekerheid tot het Dordsche geslacht kunnen gerekend worden te behooren.

Wat de onder Delft vermelde personen betreft, ik vermeen uit de hier voorkomende voornamen, die zich aan het geslachtregister volstrekt niet aansluiten, het besluit te mogen trekken, dat geen van die personen tot het Dordsche geslacht behoort, met uitzondering alleen van Simon van Beaumont Govertsz., die op mijn geslachttafel met zijne echtgenoote Hester van Dijk vermeld staat onder de genealogie VI, D, 4.

De onder Dordrecht vermelde persoon is dezelfde als de eerst vermelde onder 's Gravenhage.

Ik zal nu aantoonen, dat ik, voor zooveel de opgave onder 's Gravenhage betreft, waarheid spreek.

1601. Simon v. B. Hzoon met Arnoudina Jans (van Rosenburg). Dit is N. B. onze dichter, de hoofdpersoon van mijn geheele werk en van de geslachttafel, alwaar hij vermeld staat VI, F, 2. Zie voorts mijne inleiding eene nadere aanteekening omtrent zijn echtgenoote in den *Letterbode.*

1615. Samuel de Sfaar met Barbara B. (niet *van B.*). Ik betwijfel of zij tot dit geslacht behoort.

1631. E. J. van Wouw en Lysbeth Jansd. van B. Zie VII, F, 5 en de Aanteekening.

1631. Arnoud van B. en J. Lindeman. Zie VII, J, 2 en de aanteekening in den *Letterbode.*

1633. Herbert v. B. en Elizabeth de Jonge. Zie VII, J, 3 en de aanteekening in den *Letterbode.*

1633. Pieter van Roosbeeck en Cornelia v. B. Zie VII, J, 1.

1634. Arnout van B. en Johanna van Goch. Zie VII, J. 2 en de Aanteekening.

1636. Pieter van B. en S. van Vlooswijck. Zie VI, B, 7 en de Aanteekening.

1636. Simon van B. en Cath. Brand. Zie mijne inleiding, blz. XXIII en de tafel VI, F, 2. Het eenige nieuws, dat wij hier leeren, is, dat zij weduwe zou geweest zijn van Johan Tuyning, raad en Secretaris van Z. Exc.

1636. Govert van B. en Anna van Vlooswyck. Zie VI, B, 6.

1646. J. Martini en Adriana van B. Zie VI, B, 8, waar al de echtgenooten vermeld staan. Vgl. de Aanteekening.

1654. C. van Sypesteyn en Adriana van B. Zie als bij 1646 en in den *Letterbode.*

1654. Roeland Schouw en Arnoudina van B. Zie VIII, H, 2.

1657. A. van Commersteyn en Geertruida van B. Wellicht die welke vermeld is VIII, M, 2.

1657. P. Briell met Elisabeth van B. Zie VIII, H. 3.

1661. G. van Slingelandt en Arnoudina van B. Zie VIII, H, 2. Vgl. boven op 1654 en de Aanteekening.

1663. J. Thielenius en Arnoldina van B. Zie Arnoudina VIII, G, 1 en de Aanteekening.

1663. J. van Zuylen van Nyevelt en Johanna van B. Zie VIII, G, 4 en de Aanteekening.

1663. François van B. en A. B. van Lensinch. Dezen kan ik niet terecht brengen.

1663. R. Kijn (Kien) en Maria van B. Zie VIII, G, 3 en in den *Letterb.*

1665. N. van Couwenhoven en Johanna van B. Zie VIII, H, 5 en de Aanteekening.

1666. Ary van der Poll en Maria Ariens van B. Deze opgave komt mij zeer apocrief voor.

1667. Simon van B. en Cornelia van Strijen. Zie VIII, H, 6 en de Aanteekening.

1667. J. de Witt en Catharina van B. Zie VIII, H, 4 en de Aanteekening.

1673. Johan van B. en Magdalena ten Hove. Vgl. de Aanteekening aan het slot van de tafel.

1673. Govert van B. en Maria Cecilia Metsers kan ik niet terecht brengen.

1674. Andries van B. en J. M. van B. Zie VIII, G, 5 en J. 7 en de Aanteekening.

1677. François van B. en Catharina van B. Wellicht VIII, J, 4 en VIII, G, 8. Zie de Aanteekening.

1679. W. van Soutelande en Catharina van B. wed. François van B. Zie den *Letterbode.*

1699. Simon van B. met Cath. Bastingius. Zie VIII, H, 6. Schijnt tweede huwelijk te zijn.

1702. Philips Quiryn van B. en Fl. van Strijen. Zie Aanteekening aan het slot van de tafel.

1708. Isabella van B. Vermoedelijk IX, B, 2.

1709. Catharina van B. Vermoedelijk IX, B, 1.

1749. Cornelis Johannes van B. en Esther van Bijnckershoeck. Zie *Letterbode.*

De onder Bergen op Zoom vermelde Johanna Isabella en Françoise Catharina weet ik niet terecht te brengen.

Ik ga thans over tot de namen, ontleend aan de *doop-acten*. Die betreffende de Groote Kerk en de Kloosterkerk te 's Gravenhage zijn voor verreweg het meerendeel in mijn geslachtregister vermeld. Ik zal de jaartallen en namen der gedoopten achtereenvolgens nagaan.

1635	23 Sept.	Arnoudina		Vgl. VIII. G. 1—9.
1637	11 Jan.	Johannes		
1638	14 Sept.	Simon		
1639	16 Nov.	Johannes		
1640	29 Febr.	Emmerentia		VIII. J. 1.
1640	5 Oct.	Simon		VIII. H. 6.
1640	25 Dec.	Maria		VIII. G. 3.
1642	27 Aug.	Johanna		VIII. G. 4.
1643	1 Nov.	Andries		VIII. G. 5.
1644	26 Oct.	Johannes		VIII. G. 6.
1645	7 Juni	Jacob		
		Zie voor de ouders		VII. C. 2.
1646	24 Jan.	Arnout		
		Zie voor de ouders		VII. H. 2.
1647	27 Aug.	Herbert		VIII. G. 7.
1647	30 Oct.	Paulus		
		Zie voor de ouders		VII. C. 2.
1647	3 Nov.	Magdalena		VIII. H. 9.
1649	24 Febr.	Arnout		
		Zie voor de ouders		VII. H. 2.
1650	9 Juli	Godefridus		
		Zie voor de ouders		VII. C. 2.
1650	16 Oct.	Arnout		
		Zie voor de ouders		VII. H. 2.
1653	16 Febr.	Catharina		VIII. G. 8.
1654	21 Oct.	Cornelia		VIII. G. 9.
1656	22 Nov.	Joh. Maria		VIII. J. 7.
1665	11 Oct.	Govert		VII. D. 2.?
1669	16 Jan.	Cornelis		?
1672	10 Febr.	Bartholdus Adrianus		?

1675	20 Febr.	Arnoudina Maria	
		Zie voor de ouders	VIII. G. 5.
			VIII. J. 7.
1675	27 Febr.	Simon	
		Zie voor de ouders	VIII. H. 6.
1709	6 Nov.	Jan	?

1638	20 Aug.	Simon	
		Zie voor de ouders	VII. J. 4.
1639	18 Febr.	Tielman	
		Zie voor de ouders	VII. F. 5.
1642	2 Febr.	Cornelia	VIII. H. 7.
1645	19 Mei	Magdalena	VIII. H. 8.
1649	28 Nov.	Hubertina Cornelia	VIII. H. 10.
1653	4 Juli	Johan	VIII. H. 11.
1665	20 Febr.	Godfried Johan	
		Zie voor de ouders	VIII. H. 2.
1667	6 April	Geertruida Herbertina	als voren.
1667	6 Dec.	Catharina	IX. B. 1.
1669	22 April	Isabella	IX. B. 2.
1670	23 Maart	Geertruida Herbertina	
		Zie voor de ouders	VIII. H. 2.
1671	30 Jan.	Herbert	IX. B. 3.
1671	21 Juni	Elisabeth	
		Zie voor de ouders	VIII. H. 2.
1672	23 April	Adriaan	IX. B. 4.
1679	16 April	Simon	IX. B. 5.
1684	16 Juli	Arnoudina Cornelia	
		Zie voor de ouders	VIII. H. 6.
1685	17 Aug.	Herbertina	
		Zie voor de moeder	IX. B. 1.

Uit de verdere lijsten kan ik nog ter vergelijking aanvoeren:

1582	20 Dec.	Jacob	
		Zie voor de ouders	V. H. 5.
1589	11 Nov.	Cornelia	V. G. 1.

1618	4 April	Johannes	VIII. A. 3.
1620	14 Oct.	Josina	VIII. B. 1.
1622	28 Dec.	Johannes	VIII. B. 2.
1641	18 Aug.	Geertruda Margareta	
		Zie voor de ouders	VII. C. 2.
1685	25 Dec.	Maria	Zie *Letterbode.*
1753	4 Febr.	Sara Cornelia	
		Zie voor de ouders	*Letterbode.*

Als stellige winsten leveren ons de opgaven van den heer Caland:

1. De opgegeven dagteekeningen,

2. De namen van eenige kinderen, wier ouders door mij zijn vermeld.

Wat de overige opgaven betreft, veroorloof ik mij het volgende op te merken:

1. De kinderen van gehuwde *dochters* komen in een geslachtsregister *van Beaumont* verder niet in aanmerking; zoo b.v. de kinderen van Willem Karel Bogaert, Jeremias Bastingius en Justus Paschasius van de Stapele, gesteld namelijk, dat hunne echtgenooten zelve tot het geslacht behooren.

2. In hoeverre de overige personen, die den naam *van Beaumont* dragen en die ik met behulp van het geslachtregister niet terecht weet te brengen, tot ons geslacht behooren, zou nader dienen te worden uitgemaakt. Naar mijn bescheiden meening zeer zeker niet François *de Beaumont*, gehuwd met Anna Haudayn, onder Hulst vermeld.

Ten slotte neem ik de vrijheid er de aandacht op te vestigen, dat men met de gedrukte geslachtregisters met groote voorzichtigheid behoort te werk te gaan. Een paar voorbeelden mogen volstaan, wat Balen betreft.

Onder de genealogie van Beaumont geeft hij blz. 931 op Johan van B. Govertsz. gehuwd met Geertruyd Hallincg, die hadden: 1. Kornelia. 2. Adriaan. 3. Kornelia. Maar op blz. 1078 (genealogie Hallincg) vermeldt hij: Geertruyd Hallincg trouwde Jan van B.

Govertsz. lieten na: 1. Adriaan. 2. Kornelia. 3. Gerard. 4. Emerentia. 5. Herman. 6. Pieter en 7 Adriana. Zie hieromtrent mijne breedvoerige aanteekening op genealogie VI. B. 4. aan den voet van mijn geslachtregister.

Op blz. 933 geeft hij op, dat Kornelis van B. Johansz. is gehuwd met Johannette van Haarlem en bij haar heeft vier kinderen: 1. Johan. 2. Gijsbrecht. 3. Clementia. 4. Jehannette. Maar op blz. 1063 (genealogie Haarlem) geeft hij op Jenne van Haarlem trouwt Kornelis van Beaumont Jansz. en heeft vier kinderen: 1. Jan. 2. Gijsbrecht. 3. Lucretia. 4. Anna. Zie hieromtrent mijn aanteekening aan den voet van het geslachtregister op genealogie V. G. 4.

Bewijs te meer, dat ik mij niet tot het naschrijven van Balen's opgaven heb bepaald.

's Gravenhage.

EENIGE AMSTERDAMSCHE KERKMEESTERS

EN

REGENTEN VAN GODSHUIZEN

UIT DE 15^e EN HET BEGIN DER 16^e EEUW.

MEDEGEDEELD DOOR

A. J. M. BROUWER ANCHER.

In September en October 1880 werden de Archieven der Amsterdamsche Weeskamer uit 's Gravenhage naar de Hoofdstad teruggebracht, terwijl in den loop van het daarop volgende jaar de ontpakking der 70 zware kisten, waarin die verhuizing geschied was, plaats vond. De toenmalige Gemeente-Archivaris, Mr N. de Roever, besteedde een deel van zijn tijd aan de regeling dier Archieven, waarbij hij, daar zij voor een niet gering gedeelte uit losse stukken bestaan, door de chaotische verwarring, die er onder heerschte, vaak groote moeielijkheden te overwinnen had. Bij die

gelegenheid maakte hij een collectie perkamenten brieven, waarin hij, door ze eeuw bij eeuw en tientallen van jaren bij tientallen van jaren te leggen, een voorloopige chronologische orde bracht. In een paar jaren tijds was hij met dezen arbeid gereed.

Genoemde collectie van perkamenten bevat: kwijtscheldingen van huizen, erven, tuinen en landerijen; overdrachten van renten; rentebrieven; erfstellingen; huwelijksche voorwaarden; testamentaire beschikkingen; schuldbekentenissen enz., en het oudste dier documenten dagteekent van 18 Maart 1401.

Ik vermeld deze enkele feiten uit de geschiedenis der Weeskamer-Archieven, omdat zij mijne verwondering wekten over het niet gebruikmaken door ter Gouw van die brievenverzameling bij het schrijven van zijn werk in 8 dln. over Amsterdam. Die verzameling toch was op de boven beschreven wijze geordend, lang voor het laatste deel zijner Geschiedenis het licht zag, en steeds voor hem toegankelijk; en des te meer verbaast het mij dat hij ze niet raadpleegde, daar deze auteur uit eene genoegzaam hetzelfde karakter vertoonende collectie, afkomstig uit het Gasthuis, zoo gretig putte en zoovele wetenswaardige zaken aan het licht bracht. Het bewijs dat die brieven door hem ongelezen bleven, wordt m. i. onder anderen geleverd door het ontbreken in zijn werk van de volgende namen van Kerkmeesters en Regenten van Godshuizen, die, al geven zij ook nog geen volkomen aaneengeschakeld geheel, toch als een bijdrage tot de reconstructie der oude Regentenlijsten voorzeker door hem er in zouden zijn opgenomen, indien hij ze gekend had.

In een brief van den *1sten Maart 1407* lees ik dat Lambrecht Koc Garbrantssoen vergunning krijgt tot het timmeren van een huis „boven mit eene camere enen ruymen roede voete over den kerchove te steken." Dit verlof werd hem gegeven door „die beraders der prochikerken van aemstelredame, alze

Claes Byenzoen
Heynric Vlamync
Jacob die Witte Jacobszoen, ende
Jacobi Dijnel."

Den *15en Juli 1493* droegen „die kerckmeesteren van *Sinte Nicolaes prochie* an die oude zyde", namelijk

Jan Bout
Peter Claessoen
Jacob Claessoen
Cornelis Janssoen

op Jan Lambertssoen een rente over, die zij sprekende hadden op een huis buiten de St Anthonispoort, terwijl den *1en September 1503* Lysbeth Jan Aerntszoens huisvrouw met haar zoon een lijfrente hief van 16 Rynsche guldens 's jaars ontvingen van de „kerckmeestē van *St Nicolaus prochiekerck*" met namen

Claes Gerytszoen
Lambert Reyersz̄
Peter Petersz̄ Rodinck
Dirck Jacobszoen Quētyn.

Van de „Kerckmeestē van onser liever vrouwen prochikercke genoemt de nyeuwe kercke" vond ik slechts eenmaal namen opgegeven en wel in een lijfrentebrief die den *18en Augustus 1498* verstrekt werd aan „Kathryn Meester Jan Direxz̄s natuerlycke dochter". Zij luiden:

Boel Jacobszoen
Hillebrant Jansz̄
Frans Claesz̄
Geryt Beñing

Viermaal kwam mij het college van Regenten van St. Pieters Kapel en Gasthuis voor, en wel het eerst in een brief van den *29 Juli 1455* waarbij Claes Jan Lucÿenzoens zoen een erf in de St Jansstraat in pacht ontvangt van de „Overmans van Sinte peters capelle ende gasthuyze, alze

Jan van Gelre
Albert Janszoen
Jan Janszoen
Peter Luytgynszoen.

Den *18en November 1461* verpachten

Lambert Claesz̄

Jacob Bartoutsz
Dirc Petersz
Simon Dircxz

„Beraders van St Peters Kapel en Gasthuis" aan Jan van Diemen een erf, gelegen in Gansoord op den noorderhoek van de St. Pieterssteeg, en *15 Mei 1486* passeeren „Gasthuismrs van St Pieters Gasthuis", met namen

Jacob Dircxsoen
Jacob van Campen Ghysbertssoen
Pieter Gherytssoen
Claes Mathyssoen

een acte, waarin zij verklaren verkocht te hebben „Ghysbert Jan van der Myensoen een proven van eten eñ drincken huysvestinge vuere ende licht syn leven lanck geduerende."

In *1497* was het St Elisabeths Gasthuis reeds met dat van S. Peter verbonden, vandaar dan ook dat men in de kwijtschelding van een huis en erf, „geheten dat coehuys, op den burgwal an die nuwe syde after 't oude gasthuys", dien den *21en April* van genoemd jaar ten behoeve van Ghysbert Hermanssoen, den metselaar, gepasseerd werd,

Jacob Peterssoen
Jan Claessoen
Jacob Willemssoen en
Symon Jan Bethssoen

„die gasthuysmeesteren van Sinte peter ende Sinte Elisabeths gasthuys" genoemd vindt.

Buiten de St Anthonispoort op den St Anthonisdyk stond, mogelyk in het eind der 14e eeuw reeds het St Nikolaas- of St Anthonis Gasthuis. In een brief van den *16en Januari 1475* wordt zijn plaats aangeduid door de woorden „staende tusschen der voirñ stede (Amsterdam) en de oetewael." Die brief behelst de aanneming van Jacob Andrieszoen „die men Jacob Truidenzoen noempt" tot Provenier in dat Gesticht en de „Overmans", die hem aannamen, waren

Tyman Outgertsz

Jan Mychielszoen
Geryt Simonszoen.

Een derde inrichting tot verpleging van zieken was aan St Joris gewijd en de St Jorissteeg in de Kalverstraat duidt nog heden ten dage op de plaats waar zij stond. In de collectie der weeskamer vond ik van twee opeenvolgende jaren de „Overmans ende bewares van den zyecken tsinte jorgaens" vermeld. Het eerste perkament is een kwijtschelding van een erf in Gansoord op den hoek van „Peter Jacobszoonsstege" ten behoeve van Claes Claeszoon gepasseerd den *6en Februari 1454* door de „Overmans"

Jan Tymanszoon
Peter van Leyden
Mathys Willemszoon
Peter Thaemszoon;

terwyl het tweede de verpachting bevestigd van een erf buiten de Bindwijker poort, dat den *25 Februari 1455* door de „Overmans"

Mathys Willemssoen
Claes Kantert
Peter Thaemssoen
Roel Claessoen

aan Claes Symonssoen in huur werd afgestaan.

Ook eenige namen van „Bewares van der armen huyssittende luden in Sinte Nyclaes prochye" zoowel als van die „an die nuwe syde in onser liever vrouwen prochie", kwamen uit het Weeskamer-archief te voorschijn.

Den *14en April 1472* verklaarden die der oude zijde, n.l.

Simon Jansz
Louwerens Pouwelszoen
Rolof Jacobszoen
Jacob Simonszoen

aan Elisabeth Geryt van Mudens weduwe schuldig te zijn „alle weke een stoter hair leven lange duerende ende niet langer", terwijl den *18 November 1501*

Jacob Roelofszoen
Jacob Claeszoen

Jan Claeszoen
Heymen Jonghe Jacobszoen,
mede Huiszittenmeesters der Oude zijde, een lijfrentebrief van 24 gouden Rijnsche guldens 's jaars passeerden ten behoeve van Jan Wybrantszoen en Diewer Dircxdochter zijne huisvrouw.

Wat betreft de Huiszittenmeesters aan de Nieuwe zijde, zoo worden in een kwijtschelding van de „beterscippe" van een huis en erf achter de Nieuwe kerk, genoemd i. d. *6 Augustus 1441*
Peter Roese
Jan Janssoen
Gheryt Thaemszoen;
in een lijfrentebrief ten behoeve van Katriin Woutersdr van den *3en Februari 1494*
Ghaeff Janssoen
Dirck Janssoen
Louwerens Lamberts
Melys Janssoen Paeuwe,
en in een dito brief ten behoeve van den zoon van Louweris Magnus den Snijder, den *16en Augustus 1500* bezegeld,
Meelys Janszoen
Baerent Baerentszoen
Hillebrāt Modder
Jan Dircxzoen.

Van Suchtelen (XL, 496, 674; XLI, 319; XLII, 117, 503, 78). — „In de oude papieren staan de volgende Pastoors van Bleiswijk vermeld: Jakob Jansz. Borgers, na wiens afstand in 't jaar 1574 Pastoor is geworden Johan van Zuchtelen." (Oudh. en gest. v. Z.-Holl. en v. Schiel., Leid. 1719 bl. 537).

In de „Deutsche Herold" XXV (1894), Nr. 8, S. 105, vindt men „Geneal. Mittheilgn. a. d. Kirchenbüchern d. St Stephanuskirche in Tangermünde. Von W. Zahn.

A. TAUFREGISTER 1686—1800.

1755, 13 Nov. Friedrich Wilhem fil., Friedrich von Süchtelen

Reuter unter d. H. Rittmstr. von Kleist comp. u. Cathrin von Schaessler." Q. N.

Buck en Sixti (XLVI, 142). — Mevrouw de Witt en Mevrouw Kien waren dochters van Otto Buck, muntmeester van Holland en Maria Sixti.

Den Haag. M. P. SMISSAERT.

Sixen in Duitschland. — Blijkens de Collection des Fiches kwam deze naam voor:

te Maagdenburg (van 1689—1728);
te Hörstgen (in 1743);
te Mannheim (van 1657—1687);
te Hanau bij Frankfort (van 1603—1662).

In de levensbeschrijving van Junius, Professor in de Theologie te Leiden, staat:

„Am 17 Mai 1599 fertigte die Wallonische Gemeinde zu Wetzlar, Salomon Six, mitglied ihres Consistoriums, nach Cöln, um Ambroise Willes aus Doornik, prediger der Wallonen, aus Cöln nach Wetzlar zu berufen."

In het Gedenkboek der Fransche Refugiés, uitgegeven bij gelegenheid der herdenking van de terugroeping van het Edict van Nantes (Berlijn 1880), wordt vermeld dat in 1700 een Jean Six, uit Picardië gevlucht, zich te Berkholz, ambt Lokwitz, ten westen van Stettin, had gevestigd.

In het koningrijk Wurtemberg, op een uur afstands van de gemeente Effingen, in het Oberambt Aalen, ligt de bouwhoeve „Sixenhof". (Zie ook Jahrbücher des Vereins von Altertumsfreunden im Rheinlande, Theil 71, Seite 29.) Blijkens de „Beschreibung des Oberamts Aalen" (Seite 239), heeft deze hoeve vroeger den naam gevoerd van „Hof in Wellet", auch „der Reihen". — De hoeve behoorde onder de heerlijkheid van Neubronn, waaraan zij pacht betaalde. Schoon de naam Six thans daar ter plaatse niet meer bekend is, schijnt mij deze benaming toch de herinnering te bestendigen aan een vroegeren pachter Six.

Ook in Beieren hebben Sixen gewoond.

Zoo bijv. Johannes Philippus Six, zoon van Johann Jodocus Six en Anna Elisabeth Six, geboren te Klein Langheim (Beiersch dorp in de Neder-Main-Kreits) anno 1769. Deze begaf zich naar Nederland en werd aldaar soldaat. Later vestigde hij zich als m^r smid te Rijswijk, en overleed ten slotte in Juni 1851 te Zwartewaal. Hij behoorde tot de Luthersche Gemeente.

Hij huwde *a.* Petronella Antonia Rentingh, welk huwelijk kinderloos bleef, en

b. in ± 1840 te Rijswijk Dirkje van der Jagt, geboren 1816, welke in 1891 te Brielle leefde.

Hieruit werden geboren:

1. Johannes Philippus Six, geb. 1849, overleden 1865.

2. Pieter Six, geb. te Zwartewaal 22 Juni 1851; woonachtig te Harmelen, als handelaar in grutterswaren en granen; trouwt 1874 met Clazina Catharina van Gent, waaruit zes kinderen in leven.

Te 's Gravenhage (zie Collection des Fiches) zijn in de Groote kerk ondertrouwd 8 Jan. 1786 en 29 Jan. 1786 in de Nieuwe kerk gehuwd:

Johan Six, jonkman, geb. te *Klein Langheim*, korporaal bij het regiment dragonders in garnizoen te Amersfoort, en Anna Cornelia van Lingen, jongedochter, geb. te Amersfoort, wonende te 's Hage.

Dat deze persoon dezelfde zou zijn als de toen 17-jarige Johannes Philippus, is niet waarschijnlijk en aan zijn zoon ook niet bekend. Veeleer vindt men hierin de bekrachtiging der opgave van de weduwe Six—van der Jagt, dat nl. in het einde der vorige eeuw meer Sixen, familieleden van Johannes Philippus, uit Duitschland naar Holland gekomen zijn, waarvan de meesten in 's lands dienst zijn geweest.

Weder een andere tak, oorspronkelijk uit Epernay (Frankrijk) herkomstig, woonde te Oberbexbach, later te Metz. Hieruit stamde Jean Six geboren te Saarbrücken, die tot voor ruim een tiental jaren te Creuznach woonde, alwaar overleden, gehuwd met Wil-

helmina Ost, waaruit de eenig overlevende dochter, thans gehuwd te Minden (Westfalen) woont. De oudste zoon van Jean's broeder, woont te Saarbrücken en heet Heinrich Six.

Andere Sixen wonen nog te Mannheim, waarvan eenige familieleden [1]) zich onlangs metterwoon te Rotterdam hebben gevestigd. Ook bestaat de naam nog te Siegen in Westfalen. —

Bij mijne vorige opgave betreffende Frankrijk en België, kan nog gevoegd dat deze naam voorkomt in de kleine gemeente Sormonne, kanton van Renwez, departem. der Ardennen (Frankrijk).

R. C. S.

Geslacht Tromp (XLVI, 130). — Als aanhangsel van het genealogische lijstje aan het slot van mijn vorig artikel, geef ik een kort overzicht van een „Extract Scheiding en aanbedeeling van den boedel van wylen Vr *Jacoba Tromp*, van een obligatie groot *f* 1300, in dato 8 Nov. 1762". Op dien dag verschenen voor Leendert Willem van Beusekom, openbaar Notaris te 's-Hertogenbosch, 1° *Alida de Groulart*, douarière van *Johan Lodewijk Cramer*, vrouwe van Geffen, 2° *Otto de Suarz*, als man en momboir van de welgeb. vrouwe *Magdalena de Groulart*, en 3° *Jacoba Adriana de Groulart*, getrouwd met *Frederick Scheydt*.

„Zijnde de welgemelde vrouwen *Alida de Groulart* en *Magdalena de Groulart* beide de eenige Dogters, ende voors. vrouwe *Jacoba Adriana de Groulart* de eenige klyn Dogter van wylen de welgebore vrouw *Jacoba Tromp* als zy leefde eerst weduwe van wylen den wel Edele gestrenge Heer en *mr Johan Willem de Groulart*, Heere van Surester, en daer na van den wel Edele gestrengen Heer en *mr Johan Hibelet*, en te samen de eenige en universeele Erfgenamen van wylen opgemelde vrouwe *Jacoba Tromp* zaliger, volgens derzelver Testamentaire dispositie op den 7en April 1758 voor den Notaris Samuel de Cassemajor en getuygen alhier verleeden, en derzelver nadere declaratie en dispositie op de uytgemaakte grosse van 't zelve gestelt, en by haer den 25 July 1761 eigenhandig ondertekent."

---

[1]) Wier grootvader woonde te Mühlhausen bij Wiesloch (in Baden).

Aan *Alida de Groulart*, douairière *Johan Lodewijk Cramer*, vrouwe van Geffen, viel o. a. ten deel een obligatie ten name van juffrouw Agatha Gans te Brielle.

Een „notariael transport" van denzelfden Notaris Van Beusekom, in dato 8 October 1779 leert, dat *Wilhelmina Charlotta de Suarz*, douarière van *Thomas de Suarz*, vrouwe van Geffen, als erfgenaam in 't den boedel en nalatenschap van haar tante, de ons reeds bekende *Alida de Groulart*, douarière van *J. L. Cramer*, aan en ten behoeve van het Gasthuis in Den Briel verkoopt 1° een obligatie staande ten name van juffrouw *Laurentia Gans*, groot *f* 700, en 2° een dito ten name van juffr. *Agatha Gans*, groot *f* 1300. Een nota, daarover ingediend aan den Brielschen burgem^r^ Warry van Blootenburgh, deed mij zien, dat de eerste obligatie voor *f* 714 gekocht werd, plus 10 gld.—17 st.—10 p., als rente over 7 maanden en 14 dagen (16 Febr.—10 Oct. 1779); de tweede voor *f* 1326 plus *f* 12—3—6 (rente over 4 maanden en 15 dagen — van 15 Mei—1 Oct. 1779). De obligatie van *Laurentia Gans* was van 1668. Wanneer men dit vergelijkt met hetgeen de heer *H. de Jager* meedeelt op p. 82 van zijn „Geslacht Tromp", ziet men, dat men met dezelfde *Laurentia* te doen heeft. Dit kan niet het geval zijn met *Agatha*. Die welke op p. 84 van zijn werkje voorkomt, werd den 7^en^ Febr. 1596 gedoopt, terwijl de door mij vermelde obligatie van 1768 is, welk jaartal tweemaal voorkomt. JOH. H. BEEN.

Voyer de Coulombière (Vgl. XLVI, 142). — In aansluiting op het op bl. 142 medegedeelde, kan ik nog mededeelen, dat Isaäc Voyer, geb. te Loudun in Frankrijk in 1686, huwde met Anna Elisabeth Dorman, geb. te Zwolle in 1682.

Uit dit huwelijk werd geboren: Samuel Voyer, geboren te Zwolle 27 Augustus 1715, (in 1735 tot conrector der Illustr. school te 's Hage benoemd), gehuwd 12 Aug. 1742 te Schellingwoude met Maria Auxbrebis, geb. te Amsterdam 23 December 1714, overl. te 's Hage 1 Januari 1777, (éénige dochter van Daniël Auxbrebis, en Anna Wilhelmina Helvetius en kleindochter van Sarvaes Auxbrebis

en Anna Broen). Hieruit werd geboren: Isaäck Voyer, geb. te 's Hage 1 Juni 1743, die als Doktor in de medicijnen promoveerde A°. 1769 en nog eenigen tijd daarna als Doctor, ten huize zijns vaders woonde in de Torenstraat te 's Hage. Johannes Henricus Voyer maakte op zijne promotie een Grieksch, en de Heer Isaäcus Matthias Voyer, een latijnsch vers.

Amsterdam. J. G. DE G. J. JR.

Wapens gevraagd (XLV, 213). — Het aldaar sub. 2°. bedoeld familiewapen is dat van Jacob van der Hoeven, Heer van Heeswijk en Dinther, schepen te 's-Hertogenbosch, kwartierschout en dijkgraaf van Maasland, die gehuwd was met Clara Magdalena van Bergen van der Grijp. Hij was een zoon van Mr. Jacob van der Hoeven, Heer van Heeswijk en Dinther, schepen en burgemeester van 's-Gravenhage, overl. 1 Mei 1698, en van Agatha Briel, geb. te Delft 4 April 1631, overl. 9 Mei 1691.

De beschrijving van dat wapen is, gevierendeeld: 1. en 4. in blauw een zilveren wassenaar overtopt door eene gouden ster, met een gouden schildhoofd beladen met drie roode St. Andrieskruisjes (van der Hoeven); 2. en 3. in rood een zilveren paaschlam (Briel). Over alles heen in zwart een rood-getongden gouden leeuw (Heeswijk).

's-Gravenhage. V. R. V. D. K.

Kwartieren van een Van Imhoff (XLV, 702). — In mijne bijdrage over deze kwartieren, maakte ik op bl. 703 melding van Margarite de Cononos, echtgenoote van Jean de Moucheron. Naar aanleiding daarvan had de heer Mr. B. F. W. von Brucken Fock te Middelburg, de welwillendheid mij te berichten, dat hem uit eene correspondentie, eenige jaren geleden gevoerd met den Graaf de Moucheron in Frankrijk, was gebleken, dat Jean de Moucheron is gehuwd geweest met Marguerite de Coeuvres; niet de Cononos, zooals van der Aa heeft.

's-Gravenhage. V. R. V. D. K.

Van Lom. — Mededeelingen worden gevraagd omtrent deze Gorinchemsche familie, waartoe o. m. behoorden: Ds. Abraham v. L. vader

van Barbera, geb. 21 Sept. 1790; Jennetta Maria, geb. 6 Jan. 1827.
Hoe is haar wapen?

Amsterdam. HENRI J. SCHARP.

Sasbout (XLVI, 132). -- Volgens mijne généalogie Pompe trouwde Maria Sasbout, geboren te Dordrecht 15 Maart 1578, dochter van Joost Sasbout en van Maria van der Tyt, I te Dordrecht 5 Aug. 1601 Michiel Pompe, Heer van Meerdervoort, geboren tusschen Bamis en Allerheiligen 1578, schepen en thesaurier te Dordrecht en bewindhebber O. I. comp., zoon van Pieter Pompe en Barbara Schets. Hij stierf 27 Aug. 1625 en is begraven te Dordrecht in de Groote kerk op het vrouwenkoor onder eene zerk met de wapens van Pompe en Sasbout. Zij trouwde II 17 Nov. 1627 Cornelis van Alderwerelt, omtrent wien verder niets bekend schijnt, komende hij ook niet voor in de généalogie van Alderwerelt in het „stam- en wapenboek van aanzienlijke Ned. familien." Zij had bij haar tweeden man geene kinderen en stierf 13 Nov. 1629, begraven te Middelburg in de Nieuwe kerk.

Den Haag. M. P. SMISSAERT.

Sasbout (XLVI, 131). — Van der Dussen te Delft 1556 voert in go. een groene visch, vergezeld van drie zwarte vogels.

Arnhem. J. D. WAGNER.

Geslacht de Jong van Beek en Donk (XLIV, 717). — Volgens kwartierst. v. Nederl. gesl. (welke niet door mij is aangeteekend) voerde Johan de Jongh in go. een zw. weêrhaak en zyne vrouw Elizabeth de Bye de gekanteelde fasce met drie bijen.

Arnhem. J. D. WAGNER.

Aux Brebis (XLV, 703, 705; XLVI, 58, 136). — Laten een 17 Sept. 1628 te Willemstad doopen Matthys van Meer en Anneken Aux Brebys. 30 Sept. 1650 is doopgetuige te Willemstad Maria Aux Brebys.

Arnhem. J. D. WAGNER.

Gorinchemsche schepenen (XLV, 20). — In Kemp's Gorinchem komt als schepen in 1537 voor Pauwels van Buesecom.

Arnhem. J. D. WAGNER.

Van de Graaff (XLVI, 131). — Het feit, dat vermoeden deed dat Magdalena van Beresteyn lang na haar echtgenoot stierf, is niet aanwezig, want Cornelia is niet 15 Febr. 1615 (juist een jaar na haar broertje) maar 15 Juni van dat jaar geboren. Hare moeder stierf acht dagen daarna, 23 Juni 1615, en is begraven Oude kerk te Delft, onder een zerk met het opschrift: „Begravenisse van Magdalena Berestein huysvr. van Jacob van der Graaff, ob. 6/8r, 1615."

Dat de man de langstlevende was, blijkt ook daaruit, dat hij 12 Jan. 1620 hertrouwd is met Catharina van der Dussen.

Het bovenstaande steunt op eigenhandige aanteekeningen, waarvan de ondergeteekende bereid is, desverlangd, copie te geven.

Den Haag. M. P. SMISSAERT.

Heijnen (XLVI, 140). — Wilhelmina van Nes Jacobsd., vrouwe van Craijestein te Tricht bij Buren, † 5 Aug. 1730, was gehuwd met Johannes Heijnen, † 21 Jan. 1705. Zij hadden onder anderen: Ida Heijnen, geb. 1692, huwt te Culemburg 1714 Cornelis van Meurs, kapitein. Zij † 18 Sept. 1735 te Tricht, aldaar in het koor der kerk begraven.

T. H. J. V. W.

Elswaert. — Christoffel Elswaert, gehuwd met Anneke Jans, arriveerde in 't jaar 1654 te New-York. Zij hadden acht kinderen, waarvan de derde te New-York is geboren en daar den 10en Jan. van 't jaar 1655 aldaar is gedoopt. De naam Elswaert is mettertijd veranderd in Elsworth en als zoodanig wordt deze nog heden in New-York vertegenwoordigd door eene aanzienlijke famielje. Nu is de vraag of iemand der lezers mij kan inlichten 1e of die naam in ons land nog bestaat en 2e welken weg ik moet inslaan

om van dat geslacht „Elswaert" zoo mogelijk iets meer te weten te komen.

Gapinge. C. STEENWEG.

Houwen of Hauwen. — In 1639 woonde te Amsterdam Louis Houwen, vermeld als Louwys Hauwen in het Algem. Nederl. Familieblad, IIIe jaarg. (1886) blz. 94. Hij was Engelsch consul te Amsterdam en vader van Clara Houwen, die 20 April 1638 aldaar is gehuwd met Matthijs Snoeck.

Was Anna Wallas soms de vrouw van Louis Houwen? Welke wapens voerden zij?

's-Gravenhage. V. R. V. D. K.

Génénalogie Van Speyk (XVI, 172). — De voorzaten en descendenten van Joh. de Dieu, gehuwd met Jacoba Carolina van Tonderen (verg. bedoelde genealogie), zijn vermeld in: Mr. B. van der Feen, Genealogie de Dieu (Maandbl. v. h. geneal.-herald. genootsch. „De Nederl. Leeuw" 1895). M. G. WILDEMAN.

Salonthaij van Salontha. — Alexander Salonthaij van Salontha, Vrijheer van Kessel, Luitenant-Kolonel b/d Infanterie, geh. met Maria Beuse, woonde eenige jaren vóór en na 1776, op zijn landgoed Heijenbeek, bij Nijmegen, en hadden 3 kinderen:

1° Anna Juliana Maria, geb. 20 Nov. 1765, huwde 4 Janr 1785 Archibald Douglas.

2° Aletta Carolina, geb. 21 Dec. 1766, huwde 27 Sept. 1786, Frans Steven Carel Philip van der Hoop.

3° Alexander, geb. 3 Juli 1768, † in Suriname, den 8 Sept. 1797.

Wie kan mij iets omtrent de voorouders van bovengenoemden Alexander S. v. S. (Senr) mededeelen, en is de bewering, dat het geslacht Salonthaij van Salontha van Hongaarschen oorsprong is, juist?

Oud-Beierland. A. VAN DER HOOP.

GESCHIEDENIS.

AANTEEKENINGEN OVER DE BAT. OMWENTELING,

VOORNAMELIJK BINNEN UTRECHT,

DOOR EEN OOGGETUIGE [1]).

De volgende dag

31 Maart wierden de Heeren voor het Hof Provintiaal, zijnde de Procureur Generaal, de acht Raadsheeren en de twee Griffiers, voor 's Landschapsvergadering ontboden, om den eed op de nieuwe Constitutie af te leggen waarin zij allen terstond bewilligden, en de Heeren Eyck en De With Hoevenaar wierden gecommitteert om in gemelde Hof sessie te neemen.

Dien dag kwamen weder zes compagnieën Fransche Hussaren binnen, en

1 *April* vier compagnieën Jagers te paard. Daarenboven kwamen gedurig aan transporten met recruten, die ook al bij den burger wierden ingekwartiert. Ook kwamen van Amsterdam vijf schuiten met zieken binnen om in de hospitalen gebracht te worden. Maar deeze wierden afgewezen en na het hospitaal te Woerden gezonden. Want om de menigte van zieken in de hospitalen waren alreets vier schuiten na hetzelve hospitaal van hier weggevoert. Eenige halfherstelden had men de burgers ook al in hunne huizen opgedrongen, zodat door alle die soorten van menigvuldige inkwartieringen veele burgers aan het morren en het mompelen geraakten. De zadelmaker Marbach, een getrouwe voorstander van Oranje, ging zig zelven daarin zoover te buiten, dat hij wierd opgepakt en op het Stadhuis in bewaring gezet. Dit had tengevolge, dat de Oranjepartij op verscheide plaatsen begon te woelen, voornamelijk

---

[1]) Vervolg van Nav. XLVI, blz. 278.

in de Grootolysteeg, de Donkerstraat en de Kreupelstraat, hetgeen door het oppakken van vier voornaame aanstokers: vrouw Van den Brink, vrouw Philips, de beruchte Lange Kee en nog een vierde; alsook door het in de wapenen komen van een bataillon Franschen, die zig geduurig in die kwartieren vertoonden, nog in tijds gestuit wierd. 's Avonds ten 8 uuren kreeg een ander battaillon orders om dadelijk in de wapenen te komen en uit te marscheren na IJsselsteijn, vermits aldaar eenigzints oproer ontstond en opentlijk Oranje geschreeuwt en gedragen wierd. Dit battaillon afgetrokken zijnde, wierden alle de burgerposten verdubbelt, en de patrouilles, zo van de militairen als van de burgers versterkt en vermeerdert.

[*2—4 April* viel niets bijzonders te vermelden.]

5 April vertrokken de vier compagnieën Jagers weder van hier. Maar daarentegen kwam binnen de Generaal Moreau met het gansche hoofdkwartier van de Noordarmee, met zijne aides de camp, adjudanten, secretarissen en verder al hetgeen tot het hoofdkwartier behoorde, waardoor veele voorname huizen achter St. Pieter, op het Janskerkhof, de Drift en de Nieuwe Gracht na de Plompe Toren met zwaare inkwartiering wierden overladen. Teegen den avond kwamen twee canonnen en drie caissons binnen, en

6 April kwam er 's nachts ten 2 uuren een eindeloze trein gewapende Fransche Infanteristen van allerhande regimenten en corpsen de Tolsteegpoort in.

De volgende dagen wierden bepaalt tot het werk van de invoering van het nieuw regeeringsreglement. Derhalve moesten in de eerste plaats de stemgerechtigden van de niet stemgerechtigden onderscheiden worden, waartoe de burgers

7 April op de gewone loopplaatsen bijeenkwamen. Nadat dit volbracht was, deden alle de aangenomene stemgerechtigden de belofte, inplaats van den eed, aan het einde van het reglement gevoegt, en zetteden hunne namen op het stemregister (of een kruisje voor degeenen, die niet schrijven konden, welk getal niet gering was). Daarop wierden die stemregisters de twee volgende dagen

8 en 9 April ten huize van de Wijkmeesteren ter teekening

gelegt voor degeenen, die op de loopplaatsen niet verschenen zijnde, echter genegen waren zig bij het getal der stemgerechtigden te voegen.

10 April wierd het reglement, zo als het gearresteert was, van de puije van het Raadhuis afgelezen, en daarbij de stemgerechtigden opgeroepen, om op de drie volgende dagen de verkiezingen te doen, van den Algemeen Aanklager op de eerste, van de Raden van Rechtspleging op de tweede, en van de Raden der Gemeente op de derde dag. Weshalven dan de stemgerechtigden

11 April vergadert zijnde, tot Algemeene Aanklager wierd verkozen de Heer Van Renesse van Wilp met een meerderheid van 225 stemmen.

12 April. De Raden van Rechtspleging zullende benoemt worden, hadden de Heeren Eijck, De Leeuw, Van Hengst, Mulrooy, De Ridder, Strick van Loendersloot, Smissaert, Bauens en Mulder de meeste stemmen, van welke de zeven eerste Heeren allen bedankten en de Heeren Bauens en Mulder alleen het aannamen. De zeven daaropvolgende meeste stemmen hebbende Heeren De With Hoevenaar, Van der Burg, Kluyt van Rhijnsaterwoude, de Normandie van Schalkwijk, Van Hees en Droghoorn en onze waardige Van Lidt de Jeude, die om zijn groote aanhang met een enkele waarschuwing daags te voren op vrije voeten was gestelt. Alle deeze Heeren namen het gewillig aan. — De stemgerechtigden dan

13 April voor de derde maal vergadert zijnde tot de verkiezing van de vijf en twintig leden van den Raad der Gemeente, zo hadden de meeste stemmen de Heeren Eyck, Visscher, Mulrooy, Van Nes van Meerkerk, Abeleven, De Ridder, Marret, Essenius, Vos, Van Vliet, Falck, Van Mansveld, Strick van Linschoten tot Loendersloot, Van Bosveld, Van Werkhoven, Ouwers, Tieleman Bleckman, Bosch, Post, Van Scherpenzeel, Van Senden, De Jonckheere, Voorda, Hamelsveld en Grull. Van deeze 36 Heeren waren de Heeren Van Renesse van Wilp, De With Hoevenaar, Kluyt van Rhijnsaterwoude, Visscher, Abeleven, De Ridder, Essenius, Vos, Van Vliet, Falck, Strick van Loendersloot, Van Bosveld, Tieleman Blekman, Bosch, Post, Van Scherpenzeel en Van Hamelsveld leden

van de Municipaliteit en de Heeren Van Nes van Meerkerk en Mulrooy waren naauwlijks vier dagen geleden met de Heeren Ravée en de Bucquoy uit Parijs teruggekomen.

De volgende dag

14 April wierden alle die aanstellingen van de puije van het Raadhuis per publicatie aan den volke bekend gemaakt, met bijvoeging dat de Heeren Van Werkhoven, Van Senden, Voorda en Grull hadden bedankt, en dat de installatiën van beyde die Collegiën den vierde Mey e. k. zouden plaatshebben.

[*15—18 April* viel niets bijzonders voor, uitgenomen garnizoensveranderingen.]

19 April wierden wij weer door het regiment Dragonders verlaten als ook door die twee dagen te voren gekomen waren met de jonge paarden, maar daarentegen kregen wij zieken en gezonden. 180 zieken wierden met schuiten van Amsterdam binnengebracht, om in de hospitalen alhier, die reets meer dan al te vol waren, geplaatst te worden. 's Namiddags ten half een arriveerde de Fransche Repraesentant Richard binnen onze muuren. De Fransche Repraesentanten wierden gelogeert in het huis van den H[r] Pesters, onder de Linden, die, om de onaangenaamheden van de inkwartiering te vermijden, vertrokken was na zijn buitenverblijf te Zeyst. Ten half 8 kwam er weder een battaillon Infanterij binnen, en ten 3 uuren een battaillon Fransche Mineurs (dit was een nieuwe vertoning). Daar onze bezetting toen weer sterker was geworden, wierden de poorten even als te voren door de Franschen gezamentlijk met de burgers bezet, en ook op deeze dag begonnen de Franschen hunne exercitien te verrichten in het Starrebosch.

Die zelve dag namen de Gecommitteerden van het Maarschalkskwartier van Montfoort, zijn de Heeren Van Westerwijk, Forsburg, Van Vliet, Tukker en Ravesteyn sessie in 's Landschaps vergadering. In deeze vergadering wierd besloten, dat allen, die eenige leverantien aan de Fransche troepen gedaan hadden, hetzij daarvoor betaling genoten hebbende of niet, dezelve zouden hebben aan te geeven aan hunne Municipaliteit of Gerechte, zonder eenige onderscheid: en in die van

20 April dat de tijd, in welke alle gevluchte en uitgeweken burgers hunne geledene schadens door mishandelingen, plunderingen, vervolgingen, enz. moesten opgeeven, nog verlengt wierd tot ultimo Juni a. s. Beyde die resolutieën wierden vervolgens afgepubliceert. Andere besluiten en publicatieën, die van minder belang zijn, gaan wij kortheidshalve voorbij. Een nadere ampliatie en alteratie op het placaat van de vrije jacht en visscherij wierd ook nog afgelezen, waarin de grootste vrijheid en gelijkheid weer doorstraalden. Het stond een ieder zonder onderscheid vrij, te jaagen en te visschen waar en hoe hij begeerde, maar de tijd van wanneer en hoe lang wierd bepaalt. Die vrijheid, die vrijheid, die bracht wat in de wereld! De vrijheid der drukpers ging ook al te ver. Onder de menigvuldige Patriotsche papieren en geschriften, die zig alteveel van de vrijheid der drukpers bedienden, kwam ook het weekblad *Janus*, dat in den jaare 1787 zoveel geruchts gemaakt had, weer in het licht, onder den titel van *Janus verrezen.* Hetzelve spaarde nog persoon nog saak, en wierd nogtans ongestoort toegelaten. Eenige van de gewoone dagbladen of couranten begonnen ook al tot die vrijheid over te hellen en om blijken van die gelijkheid te geeven wierpen zij het stadswapen weg. Als b.v.: den 3 April was de Leydsche Courant in de Hollandsche Courant verandert, van het wapen berooft, en met numero 1 begonnen. Den 8 April had de 's-Gravenhaagsche Courant de naam van de Nieuwe Nederlandsche, en den 11 dito de Hofcourant, die zedert de omwenteling ook tot een gewone 's-Gravenhaagsche was overgegaan, die van de Generaliteitscourant aangenomen. Zij beyde waren ook van het wapen beroofd en met numero 1 begonnen en zo meer anderen. Maar, wat de vrijheid al verder vermocht: zij strekte zig niet uit tot het vrij Oranje schreeuwen of dragen, want om het meer of min Oranje schreeuwen of dragen wierd

21 April volgens het vonnis van het Committé van Rechtspleging vrouw Van den Brink gegeesselt en de vrouw uit 't Rosendaal onder het uitvoeren deezer straf te pronk gezet. Vervolgens wierden vrouw Philips en Lange Kee veroordeelt tot een gevangenis in 's Heeren Werkhuis, de eerste voor de tijd van 6, de tweede

van 2 jaaren. — Het Committé van Rechtspleging ook een propositie aan de Municipaliteit gedaan hebbende, om de Heeren Keetell en Greeve, den eersten als Doctor en den tweeden als chirurgijn van het Gerecht af te zetten, en wel ten faveure van haar meedelid den Heer Doctor Vos en den Chirurgijn van Senis, zo wierd dit *22 April* niet minder als maar al te billijk bevonden, en dus volgens de gedaane propositie tot die remotie besloten. Beyde deeze Heeren hadden in het waarneemen hunner posten niet de minste reden of aanleiding daartoe gegeeven. Maar de Raadsheer Munnicks, opendlijk zijn verlangen na eene contrarevolutie te kennen gegeeven hebbende, wierd dadelijk, te weten in de vergadering van *24 April* van zijn post afgezet en de Heer Ossenberg in zijne plaats aangestelt. Andere remotieën waren zedert de laatste 4 à 5 weeken niet voorgevallen, maar daarentegen zag men er zoveel te meer te gemoed, wanneer onze nieuw aangestelde Heeren aan het regeeren zouden wezen. Het Committé van Rechtspleging dan ook het einde van haare Commissie ziende naderen, en voor dien tijd het Raadhuis van nog eenige kwaaddoenders, Oranjeschreeuwers en dergelijken willende zuiveren, zo wierd er *28 April* weder afrekening gehouden. Zeekere Van Wierst van buiten de Weert wierd gegeesselt en tot een gevangenis van zes jaaren veroordeelt over het steelen van loot. De beruchte Gey Witrok wierd een uur lang op een bankje, aan de geesselpaal geboeit, te pronk gezet en vervolgens voor de tijd van 12 jaren na het tuchthuis gebracht. En de zakkedrager Van Geelen wierd tot een gevangenis van zes jaaren veroordeelt; deeze beyde over haare betoonde Oranje-ijver. En zo naderden wij tot den dag van de installatie der nieuwe Regeering, zonder dat er verder iets voorviel. Wij wierden door den Repraesentant Richard verlaten, die zig na Amsterdam begaf.

[*30 April—3 Mey* is niets bijzonders voorgevallen, uitgenomen de gewone troepenbewegingen.] — De groote dag van *4 Mey* dan zijn aanvang genomen hebbende, begonnen de plechtigheden 's voormiddags ten 9 uuren met het luiden van alle de klokken door de gansche stad. Terzelver tijde de Burgerofficieren

vergadert zijnde om de nieuw verkozene Raden af te haalen, begaven zig twee van hen na elk nieuw verkozen lid en geleidden hem na de Muziekzaal. Alle andere collegieen en corpsen, die tot den optocht behoorden, kwamen op de Mariaplaats bijeen. Ten 10 uuren de tijd van die statige optocht daar zijnde, geschiedde dezelve, onder het spelen van het klokkenspel op den Domstoren in de volgende orde:

1. Alle de weeskinderen van de vier weeshuizen, door elkander gemengt, gaande vier aan vier en de vaders, moeders en verdere suppoosten nevens hen. (Hoe de weeskinderen bij de inhuldiging van eene nieuwe regeering te pas konden gebracht worden, vat ik niet.)

2. Drie pelottons gewapende jongelingen. (De drift om wapenen te dragen was zo groot, dat die alreets tot jongens was overgegaan.)

3. Vier pelottons van de schutterij.

4. Een corps musikanten.

5. De vier Commissarissen van de Volksocieteyt.

6. De twaalf wijkmeesters.

7. Het Committé van Waakzaamheid.

8. Alle de leden van de nu afgaande provisioneele Municipaliteit en derzelver Secretarissen, met hunne districtie-écharpen omhangen, gaande de deurwaarders en bodens vooraf.

9. De nieuw verkozen Algemeene Aanklager.

10. De nieuw verkozene leden van den Raad van Rechtspleging, met hunne écharpen over den arm hangende.

11. Die van den Raad der Gemeente.

12. Twee pelottons schutters.

13. Alle de stemgerechtigde burgers, gaande vier aan vier. En eindelijk;

14. Noch twee pelottons schutters.

Deeze gansche trein begaf zig, na een groote omweg door eenige voornaame grachten en straaten der stad genomen te hebben, na de Domskerk, alwaar te voren al hetgeen tot die inhuldiging vereischt wierd, bereyd was. Aan de kerk gekomen zijnde, plaatsten

zig de afgaande Municipaliteit in de stadsregeeringsbank, de Raad van Rechtspleging in die van de Professoren, de Raad der Gemeente in die van de geweezene Staten, het Committé van Waakzaamheid in die der Predicanten, de Burgerofficieren in die van de Domheeren en de Wijkmeesteren in die van het Domcapittel. Onderwijl speelde de organist op het orgel. De Heer De Leeuw, praesident van het Committé van Waakzaamheid, beklom de predikstoel, en deed een reedevoering over de deugden en plichten van een welingerichte volksregeering. Ten slotte sprak hij de Municipaliteit aan, te kennen gevende, hoe dat zij de achting van de burgerij had weggedragen over het waarnemen hunner posten in deeze hachelijke en drukke tijdsomstandigheden. Dit wierd door de afgaande Maire Van Renesse beantwoord, betuigende het genoegen, dat de Municipaliteit gevoelde, van aan de wil en begeerte der burgerij voldaan te hebben. Daarna deeden de leden van de Municipaliteit hunne écharpen af en gaven ze aan de burgerofficieren, die dezelve overbrachten na de leden van den Raad der Gemeente en hen ontvingen, nadat de nieuw verkozene Heeren respectivelijk in hunne banken waren overgegaan. Toen sprak de Heer De Leeuw eerst den Algemeenen Aanklager en daarna de Raden van Rechtspleging aan, hen daarbij de belofte voorstellende, in de plaats van den eed, door hen te doen, om hunne posten te kunnen aanvaarden, waarna zij allen, de belofte gedaan hebbende, hunne distinctielinten over den schouder hingen. De Heer De Leeuw sprak hen weder toe, hen uit naam der gansche burgerij gelukwenschende, hetwelk de Heer Van Renesse ook weder, toen als Algemeene Aanklager, uit naam van den ganschen Raad van Rechtspleging, met een dankbetuiging beantwoordde. Vervolgens wierd hetzelve verricht aangaande de Raad der Gemeente: de aanspraak van den Heer De Leeuw, het doen van de belofte, de gelukwensching en de dankbetuiging, welke door den Heer Eyck wierd uitgesproken. Ten laatste sprak de Heer De Leeuw de vergaderde menigte toe, betuigende uit naam van alle de leden van het Committé van Waakzaamheid, dat, daar toen de werkzaamheden van hunne vergadering voltrokken waren, zij allen hunne posten in de schoot

van de burgerij nederleidden. Dit alles afgelopen zijnde, begaf zig dezelve optocht na het Raadhuis, met dat onderscheid, dat de overgeblevene leden van de afgegaane Municipaliteit zig plaatsten achter de Raad der Gemeente. Alle de Regeringscollegieën in de Raadzaal binnengetreden zijnde, deed de Heer Spoor, praesident van de Wijkmeesteren een aanspraak van gelukwensching aan beide de Raaden en van dankbetuiging aan de Municipaliteit. Daarna begaf hij zig na de Groenekamer en bedankte ook het Committé van Waakzaamheid. Eindelijk de Heer Van Renesse nog eenigzints den Raad der Gemeente toegesproken hebbende, begaf zig de Raad van Rechtspleging met haare Algemeene Aanklager van het hoofd: en beyde de Collegieën hielden haare eerste zitting, waarmeede de plechtigheid een einde nam. Het overige van den dag liep stil af. Maar 's avonds was er eenigzints beweging in de stad door het afschieten van geweeren en het afsteken van zwermers en andere kleyne vuurwerken. De nevens elkander staande huizen van de Heeren Falck en Mensinga waren geillumineert, en ook geene anderen. Veele nieuwsgierigen begaven zig derwaarts, want een geillumineert huis was toen ter tijd een gansch ongewoon verschijnsel, en men kon niet verzinnen, dat deeze door zo menigvuldige en algemeene illuminatieën zoude worden opgevolgt! De Volksocieteit was van binnen als ook de lange gang rijk verlicht; de voordeur stond open, en het was vrij entrée voor een ieder, zodat de toevloed derwaarts zeer groot was en tot in de vroege morgen van *5 Mey* duurde. — Dien dag waren beyde onze nieuwe Bestuuren weer vergadert. In den Raad der Gemeente wierd besloten het aanstellen van zommige ambtenaren en het begeven van zommige posten aan de stem des volks op te dragen (een schone trek, voorwaar! om de remotieën te bewerken en hetzelve van uw eigen hals af te schuiven). Derhalven wierden de stemgerechtigden opgeroepen tegen den 7 dezer, om te verkiezen eenen eersten Secretaris van den Raad der Gemeente en de vier Commissarissen van het Wijn- en Bierkantoor. Deezen waren tevoren posten voor regenten, en toen volgens het nieuwe reglement voor burgers geworden. Door den Raad van Rechtspleging wierd de Heer Olivier, schrijver

en uitgever van de Utrechtsche Courant, op het Raadhuis in hechtenis gezet, uit hoofde van zijne onvoorzigtigheid in het plaatsen van antipatriotsche uitdrukkingen, maar voornamelijk van een tijding uit Osnabrug, dat verscheide Pruissische regimenten op Holland in aanmarsch waren. Hij, wel degelijk tot de antipatriotsche partij behorende, had ook nog zijn dagblad in de oude gedaante gelaten, en het wapen nog niet weggenomen, hetwelk alle anderen reets lang gedaan hadden. De Generaliteitscourant (te voren Hofcourant) pronkte met de Generaliteitsleeuw in de plaats van het wapen. De stemgerechtigden dan

7 Mey volgens oproeping vergadert zijnde, wierd de Heer Mulrooy tot secretaris aangestelt en derhalven de Heer De Reuver geremoveert. Maar wegens de Commissarissen ontstond er groote verwarring in verscheide wijken, doordien men gewaar wierd, dat de broodbakker Lubberding had durven onderneemen, verscheyde burgers van de geringste classe met briefjes, eenige streelende belofte inhoudende, aan te zetten, om hem met hunne stem als Commissaris van het Wijnkantoor te begunstigen. Dit had tengevolge dat de gansche stemming in alle de wijken te niet geraakte. Deeze vergaderingen wierden voor het eerst gehouden in de bij het Reglement bepaalde nieuwe vergaderplaatsen. Maar 's namiddags ten 4 uuren de schutters bijeenkomende, om een burgerkrijgsraad te benoemen, geschiedde dit op de gewone loopplaatsen. 's Anderen daags

8 Mey wierd Lubberding afgezet door den Raad der Gemeente als Commies op het bureau van inkwartiering, door den Burgerkrijgsraad als Luitenant van de schutterij, en — dat hem nog wel het meeste moest aandoen — door de Commissarissen van de Volksocieteit als lid van deselve societeit. Zo een onwaardig persoon kon onmogelijk onder zo een illuster gezelschap, daar niets op te zeggen was, gedult worden. Om toen in het vervolg het cabaleren voor te komen, besloot de Raad der Gemeente, bij het aanstellen van ambtenaren, een viertal te formeeren en daaruit de benoeming aan de stemgerechtigden over te laten. Derhalven wierden al op

9 Mey onmiddelijk door den Raad der Gemeente zelve de Heer Van Heuven in plaats van den Heer Van Sorgen tot ontvanger en de kleermaker Herber in plaats van den Heer Wolff tot makelaar, beijde van de Vriesche turf en de Heer Spoor tot Voorzanger in plaats van den Heer Buitendijk en de Heer De Vrij in plaats van de Heer Buyn tot Deurwaarder, beijde van de Domskerk aangestelt, zonder de stem des volks daarin te kennen. Deeze remotieën scheenen de Repraezentanten ook op te wekken, want door hen wierd de Muntmeester Mahnen afgezet, en tot hunnen Deurwaarder wierd in plaats van den Hr Valburg de Heer Van Olst aangestelt. Waren dan beijde de Bestuuren zo werkzaam op deeze dag, niet minder was ook de Raad van Rechtspleging. Door deeze wierd het vonnis uitgesproken voor de courantier Olivier. Hij wierd verwezen tot een bannissement van 12 jaaren, maar daarbij wierd hem vergunt, dat zijne nicht, bij hem inwonende, de Courant zou blijven drukken en uitgeeven. Derhalven kwam 's anderen daags

10 Mey de courant in het licht onder de nieuwe gedaante beginnende met numero één, en zijnde van het wapen berooft, herdoopt in de Stichtsche Courant en ondertekent *Ter Drukkerij van Margaretha Wijgel.* Diezelve dag vertrokken drie battaillons Infanterij en een kwam er in de plaats weer binnen. De Franschen hadden toen driemaal 's weeks groote parade gezamentlijk met de Hollanders; 's Zondags, Dingsdag en Donderdags. Op de parade van deeze dag wierd een soldaat voor het front gebracht, die de sabel tegen zijn capiteyn had getrokken. Hij kreeg aldaar zijn sententie, wierd veroordeelt tot de kogel, van daarna het Starrebosch gebracht en doodgeschoten. De volgende dag

11 Mey vertrokken weer twee battaillons. De burgers verblijdden zig zeer van zo een groot aantal militairen verlost te zijn, niet denkende dat hunne blijdschap weer zo schielijk zou afgebroken worden. Want tegen.... wierd door het Committé van inkwartiering aan alle huizen bekend gemaakt, dat de Raad der Gemeente van het Hoofdkwartier had aanzegging gekregen, dat 18000 man, zo Infanterij als Cavallerij in aanmarsch waren, waarvan wel het

grootste gedeelte maar zoude overnachten, maar ook zommige zig eenige dagen in onze stad zouden ophouden. Zo dat in dit geval de voornaamste huizen zig een dubbele inkwartiering zouden moeten getroosten. Al schielijk kwam er een battaillon Jagers binnen. Om nu nog den burger zo veel mogelijk van die drukkende inkwartiering te bevrijden, trachtte men deeze in de barakken te caserneeren. Maar alle aangewende middelen waren vruchteloos. Zij bleven maar op de Neude in de felle regen staan, totdat zij eindelijk van het Hoofdkwartier orders kregen van zig in de barakken te begeeven. Niettemin wierden zij onvergenoegd en kwaadaardig. Zij begonnen eenige baldadigheden te bedrijven, o.a. in de linnenwinkel van Vermeulen aan de Viebrug, die niet dan door tusschenkomen van eenige manschappen van de wacht konden gestild worden. Om verdere moeijelijkheden voor te komen, besloot de Raad der Gemeente in het vervolg alle de troepen bij de burgers te huisvesten

12 Mey. Door de stemgerechtigden wierden uit de nominatieën van den Raad verkozen tot Secretaris de Heer Van Olst en tot Schout de Heer Hengelaar, waarvoor de Heer Van Voorst als Secretaris en de Heer Oskamp als Schout geremoveert wierden. De volgende dag

13 Mey wierden weder twee nominatieën geformeert, de eene van de Heeren Kluijt van Rhijnsaterwoude, Droghoorn, Bosch en Duker en de andere van de Heeren Harmse, Rother, Van Ingen en Van Maurick, om uit de eerste te verkiezen de eersten Secretaris van de Raad van Rechtspleging en uit de tweede den Deurwaarder van den Algemeenen Aanklager. Tot deeze verkiezingen de stemgerechtigden

14 Mey vergadert zijnde, had als secretaris de meeste stemmen de Heer Duker en als Deurwaarder de Heer Van Ingen. De Secretaris Van Wachendorf en de Deurwaarder Van der Pant waren dus weer geremoveert. Alle deeze aanstellingen en remotieën wierden telkens per publicatie aan den volke bekend gemaakt. Er wierd ook een publicatie van het Provintiaal Bestuur afgekundigt waarbij alle die eenige van den ten tijen van den jaare

1787 geconfisqueerde praebendes hadden gekocht, dezelve dadelijk aan hunne vorige eigenaars zouden hebben terug te geeven met alle de interessen, van welken aart ook, daarop ontfangen. Deeze publicatie en alle die remotieën behaagden aan de Volksocieteit zo danig, dat

15 Mey uit naam van alle de leden een request, door de Commissarissen ondertekend, aan de Raad der Gemeente wierd ingelevert, waarbij zij verzochten, en zelfs er eenigzints op aandrongen, vooreerst dat aan alle in den jaare 1787 gebannene en uitgewekene burgers van Utrecht wierd onderstand verleent; ten tweede, dat deeze alle, zoveel mogelijk was, en hunne bekwaamheid toeliet, met ambten wierden begiftigt; en ten derde, dat ten dien einde alle Prinsgezinde ambtenaren hunnen ambten of posten ontnomen wierden. Alle de teruggekomene uitgewekenen van dien tijd waren leden van de Societeit, zodat die maatregel gansch niet belangloos kon beschouwt worden. En zo er op een nominatie een lid van de Societeit was geplaatst: deeze was de ambtenaar zonder mistasting: dit deed ook het getal der stemgeregtigden op de vergaderingen verminderen; wijl allen, die geen lid van de Societeit waren, vruchteloos aldaar verschenen.

16 Mey vervulden de stemgerechtigden (of liever de societeitsleden) de vier nog open geblevene raadsplaatsen van de Raad der Gemeente. De Heeren Scheidius, Van der Ven, Van Meurs en Verkerk hadden de meeste stemmen; maar de Heeren Van der Ven en Van Meurs terstond bedankende, volgden in meerderheid van stemmen de Heeren Daam en Roboll, die het aannamen.

Die zelve dag marscheerde de helft van het regiment Hussaren weer af; maar de andere helft bleef garnizoen houden. Zij trokken op de wacht te paard en te voet, hadden haar hoofdwacht in een stal op het Pieterskerkhof, bezetteden de Cathrijne en Wittevrouwepoorten, en patrouilleerden nacht en dag. Dit was voor 't eerst dat Fransche Cavallery dienst deed. 's Middags ten 1 uur kwam er weer een bataillon Infanterij binnen, en omtrent 2 uuren arriveerde een expresse uit 's Hage aan het hoofdkwartier met de tijding, dat aldaar waren aangekomen uit Parijs de Fransche Repraesentanten Rewbel, Sieijes en Ramel, om over zaaken van

het grootste belang te handelen, dat de Repraesentanten Coehon en Alquieren uit Amsterdam ook geroepen waren, en dat de tegenwoordigheid van den Repraesentant Richard en den Commandant Generaal Moreau daarbij vereischt wierd. Weshalve beyde die Heeren omtrent een uur daarna zig derwaarts op reys begaven. Met het grootste verlangen en algemeene nieuwsgierigheid, gepaart met een inwendige vrees voor nog grotere onheilen, brachten wij het overige van dien dag, alsook de volgende

17 Mey door, zonder iets uit 's Hage te verneemen. Maar

18 Mey genadert zijnde tot 's avonds omtrent 6 uuren, wierden wij op het onverwachtst ontrust door het hooren van eenige canonschoten na gissing maar eenige wijnige uuren afstands van ons. Dit had verschillende uitwerkselen onder alle onze stadgenoten. Bij den een van blijdschap, bij den ander van droefheid en zo vervolgens. De nieuwsgierigheid wierd van uur tot uur al meer en meer aangezet. Totdat wij 's anderen daags

19 Mey 's voormiddags omtrent 11 uuren verrast wierden door de overhaastige komst van den Heer Pijpers uit 's Hage, die wegens Utrecht in de vergadering van 's Lands Repraesentanten gecommitteert was, met de volgende gewichtige tijdingen. Die canonschoten waren vreugdeschoten over hetgeen dien dag 's morgens vroeg zijn beslag had gekregen. Vreugdeschoten! O ongelukkig vaderland! Vreugdeschoten over uwe al verdere geheele ondergang! Die Fransche Repraesentanten, volmacht hebbende om met de Bataafsche Republiek eene vreede te treffen, waren daarover den 17 Mey 's voormiddags met 's Lands Repraesentanten in conferentie geweest, en vervolgens 's avonds met een Commissie bestaande uit de Heeren Paulus, Lestevenon, Matthias Pous en Huber, die toen wegens de Bataafsche Republiek met gelijke volmacht gesterkt waren. Die conferentie had geduurt tot 's anderen daags 's morgens ten 3 uuren, als wanneer een tractaat van vreede en alliantie gesloten en ondertekend was geworden. De voornaamste artikelen waren, vooreerst, eene wederzijdsche of- en defensive alliantie, waarbij Holland zig verbond aan Vrankrijk 30000 man troepes toe te voegen of eene somme gelds na evenredigheid van dien.

Ten tweeden Vrankrijk zal aan Holland teruggeven al het grondgebied, te voren aan Hollant toebehoort hebbende, behalven Staats-Vlaanderen, Maastricht en Venlo, hetwelk Holland aan Vrankrijk voor altijd zal afstaan. Ten derde; Holland zal aan Vrankrijk betaalen de somma van 100 millioenen Hollandsche guldens in klinkende specieën, tot schadeloosstelling van de door Vrankrijk ten dienste van Holland gemaakte oorlogskosten. Ziedaar dan onze zo heilrijke vrijheid met recht eene duurgekochte vrijheid geworden! Honderd millioenen; en 's Lands schatkist zowel als de Provintiale en stedelijke ten eenemalen uitgeput! Wat al donkere wolken openbaarden zig over het Vaderland! Niettegenstaande dit alles deed men de volgende vreugdebedrijven. De Heer Pijpers zig met die gewichtige tijding na 's Landschapsvergadering begeven hebbende, wierd terstond daarvan kennis gegeven aan de Raad der Gemeente. Het Provintiaal Bestuur, die tijding van te veel belang beschouwende, om niet terstond aan den volke bekend gemaakt te worden, besloot dit op de plechtigste wijze uit te voeren. Toen verscheen er voor het uiterlijke, maar niet inwendig, algemeene vreugde door de geheele stad, daar echter die van de geringste classe het meeste deel innamen. Het canon wierd gelost op de wallen. Alle de klokken begonnen te luiden. Het klokkespel begon te speelen. Twee compagnieën Hussaren en een gedeelte van de schutterij kwamen in de wapenen, als ook het corps vrijwillige jongelingen. Omtrent half 2 uuren trok de volgende trein van het Landschapshuis af.

1. Het geheele corps muzicanten van het hoofdkwartier, 40 man sterk.
2. Een compagnie Hussaren.
3. Een compagnie burgers.
4. Acht blasende trompetters der Hussaren.
5. De Deurwaarders en conchiergie van het Landschapshuis.
6. Alle de leden van 's Landschapsvergadering met hunne distinctieécharpen omhangen, en de bodens voorafgaande.
7. Een compagnie burgers.
8. Het corps vrijwillige jongelingen.

9. Een compagnie Hussaren.

Deeze statige optocht door de geheele stad passeerende wierd op eenige voorname plaatsen door een der Secretarissen het tractaat van vreede en alliantie voorgelesen. Veele menschen geraakten daarbij op de been, vooral door het met recht keurig muziek, dat voor en na het voorlesen wierd uitgeoefent. Omtrent 4 uuren kwam de trein weer aan 's Landschapshuis terug. Het overige van den dag wierd in alle vreugde doorgebracht, als met het afschieten van geweeren als anderzints. Er waren zelfs eenigen, die malkander gelukwenschten. 's Avonds waren de huizen van de Heeren Falck en Mensinga als ook de Volksocieteit van binnen weer geillumineert. En was in de Volksocieteit ook weer vrije toegang voor een ieder, zelfs voor die van de vrouwelijke sexe. Maar van deeze kwamen er geen, als hoeren en andere warme jonge dochters. — Die dag van glorie dan ten einde zijnde, ondervonden wij al schielijk de droevige gevolgen van die vreede, van die vreugdebedrijven, van die glorie; want al op de volgende dag

20 Mey het Provintiaal Bestuur vergadert zijnde, wierd aan alle Ontfangers een schriftelijke order toegezonden van terstond hunne kantoren te sluiten, en hoegenaamd geen penningen onder welk voorwendsel ook te laten afgaan. Daar nu onze stad uit zeer veel capitalisten bestond, van welke de meeste burgers voor het grootste gedeelte hun bestaan hadden; en daar Vrankrijk en Oostenrijk ook al veele jaaren ten achteren waren met hunne renten te betalen; zo openbaarde zig algemeene neerslachtigheid door de gansche stad.

Toen volgde daarop

21 Mey een resolutie van het Provintiaal Bestuur, waarbij alle in- en opgezetenen deezer Provintie wierden aangemaant tot een vrijwillige gift van gemunt of ongemunt goud of zilver, waartoe in de steden op het Raadhuis en op de dorpen in het Gerechtshuis een kist zou geplaatst, om daardoor het lieve vaderland noch zoveel mogelijk uit zijn dringend gevaar te helpen redden. Vooraf eene resolutie, waarbij de penningen worden teruggehouden: daarna eene waarbij de penningen worden afgevraagt. Een klaar bewijs,

dat deeze vrijwillige gift maar een voorbode was van opvolgende gedwonge opofferingen. De vooruitzigten wierden dan allerakeligst. De lust en moed geraakten bij een ieder verloren. De vreugdebedrijven zo openbare als huisselijke verkeerden in treurtoneelen. De Raad der Gemeente nam ook een besluit, daar in deeze tijdsomstandigheden zelfs de minste vreugdebedrijven kwalijk te pas kwamen, de jaarmarkt of kermis voor dit jaar af te schaffen en ten eenemalen te verbieden. Onder alle die bedrijven kwam de Repraesentant Richard uit 's Hage weer terug. Het Provintiaal Bestuur daarvan verwittigt zijnde, zond een commissie van drie leden met den Secretaris na hem af, om hem uit naam van de vergadering te complimenteren, en dat nog wel met een vleijende dankerkentenis over de geslotene vreede en het daarbij gevoegd alliantietractaat. Volgens dit tractaat had Holland zig ook verbonden haare zee- en landmacht weer te herstellen; weshalven het Provintiaal Bestuur dienaangaande van het Committé van Algemeen Bondgenootschap de nodige aanschrijving gekregen hebbende, om de werving met alle spoed door te zetten, zo wierd al op

22 Mey door de geheele stad de trom geroert en daarbij de jenevervles tot hulp genomen. Op de voornaamste bruggen en plijnen wierd de werving met derzelver voorwaarden voorgelezen; en het werfhuis wierd geplaatst bij een tabakskoper achter het Stadhuis, alwaar een groote nationale vlag uit het bovenvengster wierd uitgestoken, en de gansche dag door de vrolijkheid de overhand had, en aan de ingang van achter het Stadhuis op het Oudkerkhof wierd een groote Nationale kroon opgehouden, alles maar om het volk te lokken, en op die wijse den dienst smakelijk te maaken.

Nu moest het vredestractaat nog door Vrankrijk geratificeert worden; derhalven wierden

23 Mey de Repraesentanten Paulus en Lestevenon ten dien einde na Parijs gecommitteert, om met de Nationale Conventie nadere schikkingen te beramen over eenige artikelen. Vrankrijk had voor opperbestuur een Nationale Conventie. De Vreede was nu daar (want aan de ratificatie hoefde men niet te twijfelen)

derhalven wilde Holland ook door een Nationale Conventie geregeert wezen. Het was al zedert eenige tijd aan zes Professoren van de Universiteit van Leyden opgedragen een plan te formeeren, om het geheele Nederlandsche volk te kunnen oproepen, en dan volgens hetzelve in navolging van Vrankrijk een Nederlandsche Nationale Conventie voor 's Lands opperbestuur te benoemen. Dit plan wierd

24 Mey door het Committé van Algemeen Bondgenoodschap aan 's Lands Repraesentanten overgegeeven.

De Vreede was dan daar. — De vrijheid dus volkomen. — Men besloot den 15 Junij aanstaande een vrijheidsfeest te vieren en dan met een zeer statige optocht een vrijheidsboom te planten. Hiertoe door de vrouw van de Heemstede een extra lange, zwaare, rechtopgaande sparreboom gegeven zijnde, wierd dezelve

26 Mey na Amsterdam gezonden, om ten fraaiste te worden opgeciert. Van toen af begon men al toebereidselen te maken tot het vieren van dien dag. Alle de studenten kwamen

28 Mey in het Auditorium bijeen om schikkingen te beramen, hoe zij het hunne zouden bijdragen op dien dag. De vrouwen en dochters van Wijk D begonnen op de Marieplaats voor het huis van den Heer Visscher, die met zijn gansche huisgezin na Vrankrijk was uitgeweken, een eerepoort op te richten, ook omdat die familie binnen korte dagen terug verwacht wierd. Er wierd een triumfwagen gemaakt, om in de optocht te dienen, enz. Middelerwijl

29 Mey het vrede- en alliantie-tractaat te Parijs geratificeert zijnde, kwam

31 Mey de courier met deeze gewichtige tijding in 's Hage aan. — En zie. Wat gebeurde er toen de volgende dag

1 Junij in ons Utrecht! — Er wierd van wegens 's Landschaps vergadering afgepubliceert, dat binnen de tijd van 14 dagen al het ongemunt goud en zilver moest opgebracht worden, uitgezondert de medailjes, alle kleynodieën en hetgeen tot nut of tot cieraad aan het lijf diende. Deeze revolutie deed alle harten ineenkrimpen. En juist even voor het aflezen kreeg de vergadering de officiele tijding van de ratificatie. Dit gaf alweer een vreugdedag. Droef-

heid en vreugde mengelden zig onder een. Het canon wierd gelost: het klokkenspel begon te speelen; en aan de andere kant bleef die hartgrievende opoffering in het geheugen. Men liet 8 trompetters voor de trappen van het Landschapshuis bijeenkomen om eenig volk te vergaderen, en toen wierd door een der secretarissen afgelesen, dat het vredestractaat door Vrankrijk geratificeert was, en dat daarbij alle de Hollandsche krijgsgevangenen in vrijheid gestelt waren. 's Namiddags ten 4 uuren vergaderde de Raad der Gemeente, om die voordelige tijding met alle plechtigheid den volke bekend te maken. Eenige militairen en burgers kwamen in de wapenen; het canon wierd weer gelost, alle de klokken begonnen te luiden; het klokkenspel speelde. Omtrent half zes wierd de ratificatie van puije van het Raadhuis afgelezen, voorafgegaan en gevolgt door het spelen der burgermusicanten. Ten 6 uuren begaf zig de volgende trein door de stad:

1. Een compagnie Hussaren.
2. Het corps vrijwillige jongelingen.
3. Een compagnie schutters.
4. Acht blasende trompetters van de Hussaren.
5. De Raad der Gemeente met haare Secretarissen, Deurwaarders en Bodens.
6. Een compagnie schutters.
7. Een compagnie ruiters van Van Thuyll.

Evenals laatst bij het vredestractaat, wierd op eenige voorname plaatsen der stad de ratificatie afgelezen. Ten half 9 de trein weer aan het Raadhuis teruggekomen zijnde, wierd het canon voor de derde maal gelost, telkens 21 schoten. De gansche avond en nacht wierden vreugdeschoten gedaan en vuurwerkjes afgestoken door de stad, maar geen illuminatie. Ten 11 uuren begonnen de burgermusicanten musiek te maaken aan de huisen van de Raden der Gemeente. In de herbergen was het zeer druk, waaruit voortkwam, dat 20 Hussaren, van elk der 2 verschillende regimenten 10 man, aan het vechten geraakten, hetwelk door tusschenkomen van hunne kameraden gestuit wierd, nadat er 18 geblesseert waren.

(*Wordt vervolgd.*)

GESLACHT- EN WAPENKUNDE.

DE HEERLIJKHEID LIENDEN

IN

NEDER-BETUWE.

DOOR

JAC. ANSPACH.

III.

DE HEEREN EN VROUWEN VAN LIENDEN.

Op grond van het bovenstaande laat zich dan nu alleen zóoveel vaststellen, dat een lid uit een edel geslacht, dat òf naar het *Over-Betuwsche* òf naar het Neder-Betuwsche Lienden zich noemde, — op de oudst-bekende zegels a⁰ 1333—59 ontwaart men bestendig „van Lienden". op de latere ook „van Linde(n)" en „van Liende"; de vorm „Lienden" als plaatsnaam (in Neder-Betuwe) schijnt reeds in 996 voor te komen [1]), — door de abdij van Elten is beleend geworden met de haar toebehoorende halfheerigheid over het Neder-Betuwsche Lⁿ, d. i. met het halve hooge en lage rechtsgebied [2]). Dit edel geslacht was te dezer plaatse al vroeg gegoed; indien op den GOOSSEN VAN LYENDE [3]) uit den jare 1299 oogt de bouwhof

[1]) in trouwens bedorven charters; Mr. L. Ph. C. v. den Bergh, „Oorkondenboek van Holland en Zeeland", I, 43; Bⁿ Sloet, a. w., bl. 115.

[2]) Bⁿ v. Spaen, t. a. pl., 439.

[3]) Dus schrijft Bⁿ v. Spaen (a. w. IV Cod. Dipl. p. 31) zijn naam, als voorkomend onder het door hem voor echt erkende en medegedeelde charter a⁰ 1299. Hij was de achtste onder de elf bezegelaars dezer oorkonde. Met dezen Goossen houdt „Navʳ" XLIII, 336, 7 geen rekening, als een Dirk heer van 't Nederbetuwsche Lienden aldaar met Dideric van der Lynden (te Beek in Limburg) a⁰ 1312 geidentificeerd, en in een oogenschijnlijk en blijkbaar gansch ander geslacht *ingewrongen* wordt.

„van ouds genaamd heer Goosen-van-Liendens-hofstad" [1]), in 1779 de bouwhof der aloude huizinge Kolverschoten, en nóg onder diezelfde benaming als landhoeve ter plaatse in den polder Aalst aanwezig. Dit is echter onzeker, omdat ook later een GOESSEN of GOESWYN VAN LIENDEN, ridder, voorkomt, en wel als mede-zegelaar van den zoenbrief, door Jan van Blois en Hertoginne Mechteld van Gelre 2 Nov. 1376 uitgevaardigd, als Neder-Betuwsch edelman deelnemer aan den Landvrede d.d. 6 Jan. 1377 [2]), vermoedlijk éen persoon met „heer Goosen van Lienden", in 1400, '04 te Kesteren gegoed [3]), tenzij dan dat door dezen laatste een geestelijke worde aangeduid. Eerstgenoemden Goossen van Lienden mogen wij ongetwijfeld aanmerken als een bloedverwant, misschien wel als een broeder van Dirk, dien Bn v. Spaen als een historisch persoon beschouwt. Zoodat wij, daar noch het Cartularium van Mariënweerd (a° 1129—1457), noch Bn Sloet's a° 1288 eindigend Oorkondenboek van Gelre en Zutfen [4]) eenig blijk geeft van een Betuwschen van Lynden, en Nijhoff's a° 1286 aanvangende Oorkonden-verzameling niet vóor 1307 van edelen van dezen naam gewaagt, met hem eerst een begin durven maken; terwijl wij van hun ouders of voorzaten volstrekt niets kunnen zeggen. Alzoo

I. DIRK I, heer VAN (half-) LIENDEN. Deze is vermoedlijk de stichter der kerk ter plaatse geweest; want hij droeg in 1290 [5]) de collatie (Jus patronatus) dier kerk op aan de abdij van St. Paulus te Utrecht, mede namens zijne gade Agnes, uit het aanzienlijk geslacht van Herlaer [6]). Die opdracht zal geschied zijn, omdat de grond waarop

---

[1]) De op die woning zichtbare jaartallen: 1662 (voorgevel), 1766 (zijgevel), 1866 (achtergevel) herinneren aan restauraties van het oud gebouw.

[2]) Nijhoff, „Oorkonden" III (a° 1839) bl. 26, 8.

[3]) „Geld. Volksalmanak" 1880 bl. 15; „De Navr" XLI, 566. Opmerklijk is hierbij wellicht, dat Kolverschoten tot 1743 nog tot Kesteren behoorde.

[4]) natuurlijk de figuranten Arnoldus Aspermontius a° 1138 en zijn zoon Guilielmus de Lindinia a° 1180 uitgezonderd.

[5]) blijkens opdrachtsbrief, door Butkens medegedeeld, en door Bn v. Spaen, a. w., III, 440 voor *echt* erkend, alleen met verandering van Floris in Theodericus, en van 1190 in 1290. Vgl. „Navr" XLIII, 337.

[6]) Vgl. „Navr" ibidem bl. 338. Dirk heer van Herlaar en Ameide, een bekend

die kerk gebouwd werd, van de Abdij releveerde. Had tot leenvolger zijn zoon

II. DIRK II, heer VAN (half-) LIENDEN, „her Dideric van Lynden", in 1298 volwassen [1]), 19 Oct. 1307 als knaap, 5 Febr[i] en 27 Maart '35, en denklijk reeds vier jaar vroeger als ridder vermeld [2]); bij de verheffing van Gelre tot een Hertogdom 19 Maart '39 door Duitschland's keizer Lodewijk IV (van Beijeren), aan Reinald II als schenker toegevoegd [3]), vervolgens erfschenker van Gelderland; in '45, '57, '58, '59 vermeld als Raad van hertog Reinald III [4]). Zie over hem beneden, hfdk IV. Bn van Spaen stelt zijn sterftijd omtrent 1360. Bij Ermgard van Keppel won hij o. a.

III. JAN VAN LYNDEN, denklijk in '60 leenvolger zijns vaders, in den slag bij Tiel op de Strijdweerd (aan de Waal) tusschen Reinald III en zijn broeder Eduard 25 Mei '61 gevangen genomen als des eersten trouwe aanhanger [5]); ridder; Raad van hertog Reinald III

---

edelman, verbond zich Sept. 1298 met Graaf Jan I van Holland tegen den Bisschop van Utrecht, en stelde zijn huis te Ameide ter beschikking van dezen Graaf. Hij was Kerstmis 1302 nog in leven; zie James de Fremery in „Bijdragen Vaderl. Geschied. en Oudh.-kunde" 3e Reeks, dl. IX bl. 125. Agnes' broeder?

[1]) Bn v. Spaen, t. a. pl. 441, uit Butkens „Annales"?!! Hij moet dan wel hoog bejaard geworden zijn, als in 1359 nog voorkomend (Nijhoff, „Oork." II, 140).

[2]) Nijhoff, a. w. I bl. 100, 267, 338, 45, 6, 464. Dus niet eerst omstr. '39 ridder geslagen, gelijk „Nav[r]" XLIII, 655 stelt. Deze derhalve beweert bl. 653, evenals Bn v. Spaen („Inleid." I, 267), te veel, met de verklaring, dat o.a. ook het erfschenkambt niet den milites, maar den ministeriales werd gegeven.

[3]) te gelijk met Jacob van Mierlaer als „haeffmeyster of Hofner, Evert van Ulft als maerschalck, Willem van Broeckhuysen als kamerling [kamerheer]. Deze vier ambten (ministeria) werden alras erflijk. De oorkonde der verheffing van Reinald II staat afgedrukt in „Groot Geldersch Plakkwetboek", I, 1 vg.

[4]) Nijhoff, a. w. II bl. 19, 95, 108, 40.

[5]) Ibid. II, „Gedenkwaardighh." bl. LXXXII, waar van „*Dirk* heer van Lienden" sprake is. Daar echter het „Chronicon Tielense" (zie Rink, „Beschrijving van Tiel" 1836) bl. 29; vgl. ook „Geld. Volksalm. 1875 bl. 33, in 't algemeen van „dominus de Lynden" gewaagt; zal die gevangenneming heer Jan, zijn zoon, gelden; want hoe hoog bejaard zou Dirk ten strijde zijn getogen, ingeval hij in 1298 reeds volwassen is geweest!!

in '71 [1]). Was in '77 en vervolgens voor hertoginne Mechteld, Eduard's half-zuster, Amptman van dat gedeelte der Veluwe waarin Wageningen ligt [2]). In '79 door hertog Willem van (Gulik en) Gelre beleend met het Huys ter Lede, met cingel en boomgaert, groot vier mergen lants daer t huys op staet" en met het hoog gericht daarvan [3]), denklijk als vergoeding, omdat hij afzag van het halve gericht van Lienden, hetwelk hij in '77 van den Abt van St. Paulus in erfpacht had genomen. Met dezen toch had hij over de uitoefening der jurisdictie verschil, in '78 beslecht indezervoege, dat hij als heer van Lienden hulde doen zou wegens de leenen die hij van de abdij hield, en gedurende zijn leven het halve gericht van haar in erfpacht zou ontvangen [4]). Dit laatste punt nu is niet achtervolgd, aangezien hertog Willem in '81 dat halve gericht wederom pacht, gelijk diens voorgangers, sedert Reinald II, altoos hadden gedaan. De verschillen over de opvolging in Gelderland na hertog Eduard's dood (in 1371) zocht hij, die namens Elten's abdij heer was van half Lienden, derhalve te benuttigen om de geheele heerlijkheid aan zich te brengen [5]). In '79 door hertog Willem beleend met het erfschenkambt van Gelderland, sedert de erkenning van dezen als landsheer, wiens tante, hertogin Mechteld toen geen aanhang meer had [6]). Ook denklijk door den Abt van St. Paulus met de bij ter Lede gelegen hooge heerlijkheid Oudewaard beleend [7]). Is 11 Juni 1381 dood. Zie beneden, hfdk IV. — Bij zijne eerste gade, Elisabeth van den Berg, (dochter [8]) van Frederik heer van 's Heerenberg bij Elisabeth van Millingen), met wie, in 1339 gehuwd, hij Millingen in de Duffelt

---

[1]) Nijhoff, a. w. II bl. 279, 80, 1, 3—5, 7.

[2]) Ibid. III bl. 38 vgl. met bl. 89.

[3]) „Geld. Volksalm." 1880 bl. 58; „De Navr" XLI, 565, vgl. XLIII, 484.

[4]) Bn v. Spaen, „Inleid." III, 441, 2, met aanhaling van Matthaeus, „de Jure Gladii", p. 33.

[5]) Bn v. Spaen, t. a. pl.

[6]) Zij overleed reeds in 1380, te Huissen (bij Arnhem).

[7]) Bn v. Spaen, ibid. bl. 444; „De Navr" XLIII, 480, 653. Misschien had zijn vader ook reeds dit leen; want op Butkens' „Annales" kan men zich hierbij niet beroepen.

[8]) niet „zuster" („De Navr." XLIII, 671).

betrouwde, wint hij Elisabeth [1]), die de gade is geworden van Otto van Arkel heer van Heukelum († 1408 [2]). Zijne tweede gade omstreeks 1365, Margriet van Gennep [3]) schonk hem, behalve 2° Johanna, eerst gehuwd met Hendrik heer van Gimnich, daarna met Johan von Sleyden, heer van Junckerodt [4]), 1° zijnen leenvolger

IV. Dirk III van Lynden, 11 Juni 1381 nog minderjarig [5]), in 1392 knaap [6]), heer van half Lienden, van Oudewaard en het Huis ter Lede, van welk laatste hij in 1404 den leeneed vernieuwde [7]), erfschenker van Gelderland. Zie beneden, hfdk V. en VI. Liet geene kinderen na bij Maria van Hornes (dochter van Diderik, heer van

---

[1]) Bn v. Spaen, a. pl. III, 442 noemt haar, — die hij (I, 342) eene generatie later stelt en eerst in 1365 laat huwen (onmooglijk!), waarmede „Navr" XLIII, 671 instemt, — Johanna; Heuterus (zie „Navr" XLI, 567) en Simon v. Leeuwen („Bat. Illustr." bl. 850), ook Butkens, noemen haar Elisabeth. Evenals Slichtenhorst („Tooneel" bl. 80a en „Geld. Geschied." bl. 196a), wien wij hier volgden. Naar hare grootmoeder heette zij dan aldus.

[2]) Wat Butkens zoo smaaklijk vertelt van eene ruit in een koorraam der kerk te Heukelum, waarop deze echtelingen, geknield, elk met vier kwartieren, nog in zijnen dag a° 1620/26) waren uitgeschilderd, wordt door zijn tijdgenoot Carel v. Riedwijck in 1629 als onwaar gebrandmerkt; gelijk ook door Mr Arent v. Buchell; zie „Navr" XLIV, 263 en noot.

[3]) Bn v. Spaen, t. a. pl. Het authentieke stuk a° 1373 van „De Navr" XLIII 674 leert, dat zij eene jongere zuster was van Johanna (erfvrouwe) van Gennep, die haren gemaal Reinald van Brederode tot heer van Gennep heeft gemaakt. Heer Jan van Lienden toch noemt daarin heer Reinald uitdruklijk zijn „neve ende boel", d. i. schoonbroeder; (zie Nijhoff a. w. I, 311 noot 1, II, 75 noot 1). Deze auteur, ibid. III bl. VII noot, vgl. IV, 150 noot, heer Jan tot heer Reinald's schoonzoon makend, was op een dwaalspoor. Reinald, een van de hoofden der Hoekschen, was evenals heer Jan, een ijverig voorstander der Hekerens. Heer Jan en gemalin Margriet (van Gennep) titelen in gezegd stuk de erfvrouwe van Gennep („onse lieve nichte ende) zuster". Het is gesterkt door het zegel haars gemaals en door haar eigen, „Navr" XLIV, tegenover bl. 150 afgebeeld zegel, vertoonend een St. Andrieskruis met de vier schapenscharen (het wapen van 't geslacht v. Batenburg, waaruit zij sproot).

[4]) Bn v. Spaen, t. a. pl.

[5]) Nijhoff a. w. III bl. 89, waar hij de „audste soen" van heer Jan genoemd wordt. [6]) „De Navr" XLIII, 679.

[7]) Geld. Volksalm. 1880 bl. 16; Navr XLI, 566.

Perweis en Kranenburg, die Malden en Beek aan Johan van Groesbeek, richter in de Duffelt, verkocht) [1]). Hij overleed in 1408 [2]), volg. onzen „Extrait" den 6den Mei; en was gewis 21 December dood. Wij gronden heer Dirk's huwlijk en sterfjaar op de navolgende aanteekeningen in het Tijnsboek der abdij van (Hoog-) Elten, dat Prof. N. C. Kist (te Leiden), die het handschrift uitgaf [3]), tegen het einde der 14de eeuw òf aangelegd òf gedeeltlijk geschreven acht [4]).

V. „Inden j. o. H. MCCCCo en VIII ontf. *die vrouwe van hoekelem* den teende tot aelst [5]) den teende to lienden den teenden to merten [6]) en ellic as een vijf marc leen. En die halue heerlicheit to lienden myt den aelde hof [7]) to lienden en is een dienstman g. [8]). En wt den dijnstman g. heuet die Abdie jaerl. XIX marc En ontf. des Saterd. na Thome [9]), En Deric die Wollef van Lienden wart daer man af [10]). En daer waren manne

---

[1]) Bn v. Spaen, III, 442; IV, 64. Dirk's huwelijk met Maria van H. wordt in Geld. Volksalm. 1891 betwijfeld; vgl. „Navr" XLII, 32 („Erfindung von Butkens"). En inderdaad is het onverklaarbaar, hoe zij in casu 5 Jan. 1398 als „*joncfrouwe* Marie van Duffel" kon worden vermeld, met den heer van Liedekerke als voogd (Geld. Volksalm. ibid. bl. 97). Zou Dirk eerst *na* dien datum met haar getrouwd zijn?!? Volgens onzen „Extrait" komen Dirk en Maria 12 Juli 1390 als echtpaar voor. — Of is die „joncfrouwe" eene andere dan heer Dirk's gade? Hoewel aan Dirk van Hornes wordt Catharina Berthout, vrouwe van *Duffel* en Geel, als gade toegekend.

[2]) „Navr" XLI, 572, acht 1412/13 aanneemlijker, en laat hem, ibid. XLIII, 495, in 1417 nog leven!? Hoe inkonsekwent! En beiden, onjuist.

[3]) in 1854 in „Nieuw-Archief voor Kerkgeschiedenis" (door Kist en Rooijaards), dl. II. [4]) Ibidem bl. 6.

[5]) buurschap van Lienden, naar den kant van Kesteren (tot welk dorp Lede en Oudewaard behooren). Teende is tiend.

[6]) buurschap te Lienden, naar den kant van Ommeren.

[7]) Den Oldenhof; zie beneden, hfdstk VI.

[8]) dienstmansgoed; d. i. de beleende is als zoodanig een vir ministerialis.

[9]) St. Thomas (21 December).

[10]) Dit zal beduiden, dat hij het namens de vrouwe van Heukelum ten gebruike ontving. Volg. Butkens, „Annales", was hij, „Diedrick Wolff", een bastaard van heer Jan van L. („De Navr" XLI, 565).

auer Reynolt v̄ Aeswijn Vrancke v̄ lengel en Johan v̄ Ceps" [1]).

„Inden j. o. H. MCCCCo en IX ontf. *die vrouwe van Hensberch* den teende op Aelst to lienden en to Merten en sint vijf marc leen En die halue heerlich to lienden mit den aelden hof to l. En is een dijnstman g. [enz., zie hier onmiddellijk boven]. En daer is mann aff her Arnt v̄ den Steen [2]). En daer weren auer onse beleende manne Reynolt v̄ Aeswijn Does v̄ den grotehuys [3]) en was des vrid. na judica [4]).

„Inden j. o. H. MCCCC⁰ en IX ontf. *die vr. v̄ Horn Greuynne van marre en v̄ Garnyach* [5]) *vrouwe der lande van duffel en van lienden* die [6]) heerlich. to lienden mit den aelden hoff en syn tobehoren to enen dijnstman g. En wt den dijnstman g. heuet die Abdie jaerl. XIX m. En den teende to liende den t. to Aelst den t. to merten ellic een vijf m. leen. beheld. [7]) ons en onser Abdien ons rechten En al man s. rechten. Hier waren auer onse bel. man Willem die rode v. heker [8])

---

[1]) Prof. Kist t. a. pl. bl. 168.

[2]) een geestelijke, wegens dat „her". Een later levende Aernt v. den Steyne, geërfde te Tricht, bezegelde mede den Lingebrief van 13 Mei 1456 (Nijhoff, a. w., IV bl. 277). Overigens, vgl. „De Navr" XXVI, 258; XXXIV, 15 en 'VII, 447.

[3]) Doys v. den Grotenhuys had in 1403 van de abdij Elten het goed toe Gruthuys ten leen ontvangen *(„Herald. Biblk" 1883 bl. 109).*

[4]) Kist t. a. pl. bl. 169. Judica (2de Zondag vóor Paschen).

[5]) Marr en Garnyach (Garioch, ook wel Yermiac) zijn distrikten in het grp Aberdeen in Schotland. Alexander Stewart Earl of Marr (natuurlijke zoon van Alexander, bijgenaamd de Wolf van Badenoch, den vierden zoon van koning Robert II van Schotland), bondgenoot des Hertogs van Borgondië, als deze in 1408 een opstand in Luik onderdrukte, trad in dit jaar als weduwnaar in den echt met Maria van Hornes, weduwe van heer Dirk van Lienden. Alexander en Maria waren 9 Febr. 1432 nog in leven (Geld. Volksalm. 1891 bl. 97). Vgl. „De Navr" XLII, 501 met ibid. bl. 32: „diese Verbinding Lynden-Horn eine Erfindung van Butkens"!!! Wat zonderlinge manier van historie-schrijven!

[6]) Het woord *halve* bleef hier achterwege. 't Was en bleef altoos vanwege Elten „dimidia pars".

[7]) Beheldelic, d. i. voorbehoudens, onder voorbehoud van.

[8]) Dat het oud-adellijk geslacht de Rode v. Hekeren tot de abdij van Elten reeds veel vroeger in betrekking stond, toone „Herald. Bibliotheek" 1882 bl. 10: Conradus de Embrica (van Emmerik) a⁰ 1272. Willem die Rode was in 1432 dood;

Johan mispel. In die galli [1]. En hier is man aff in man stat [2]) Arnt v̄ boeckaelen [3]).

Eén mark gold, volgens den hoogl. Kist, drie pond (*librae*), éen pond negen *floreni* (guldens) of éen mud garst [4]); zie echter, beneden (bij Gerard van Kul.) uit Agnese's beleeningsbrief a⁰ 1461 een veel, veel kleiner bedrag opgegeven [5]). De beleeningsbrief dd. 27 Nov. 1646 [6]) duidt het vijfmarksleen, d. i. een leen waarvoor, bij nieuwe beleening, een heergewaad van vijf mark aan Elten moest worden gekweten, aan als een leen van 15 keurvorster goudguldens. Bij de beleening dd. 21 Maart 1794 moest elke goudgulden met 66 stuivers Hollandsch worden verrekend; en bedroeg dus alstoen het heergewaad *f* 49.50.

Uit deze beleeningen, die Dirk's kinderloos overlijden vaststellen, nu blijkt,

1⁰ Dat ze niet in overleg met Butkens of op grond zijner „Annales" later in het Tijnsboek kunnen zijn ingelascht; want deze kent aan heer Dirk en Maria (die volgens onzen „Extrait" in 1409 Oudewaard van de Abdij van St. Paulus verhief) eene 22 Nov. 1409 op 17-jarigen leeftijd overleden en in het klooster van den 3den

---

wat blijkt uit de beleeningen door Elten in „De Navr" XXXVII, 637,8 noot, door ons herdacht.

[1]) Op St. Gallus-dag, 16 October.

[2]) Pachter in dienstmans stede. Zie van „*manstad*, dienstmanstad,-schap, dienst-(mans)recht, dienstwijf" tal van voorbeelden in Tijdrekenk. Regr op het oud-prov. „Archief van Overijsel", den Bladwijzer.

[3]) Prof. Kist, t. a. pl. bl. 169. Aan dezen naam Boeskaelen herinnerden wij „Navr" XXXVII, 358. Te Almelo woont de weduwe Boessenkool, logementhoudster.

[4]) Prof. Kist, t. a. pl. bl. 197.

[5]) Omtrent de Deventer-Cameraarsrekeningen a⁰ 1337—66 zegt de uitgever daarvan, wijlen Mr J. I. v. Doorninck in zijne „Inleiding" (a⁰ 1888) tot die rekeningen, bl. XXXVII: „Over 't algemeen kan men aannemen dat een pond ongeveer *f* 0.70, een schild 1½ pond of *f* 105, en een mark *f* 1.70 gold".

[6]) Van dien brief berustte het origineel in 't archief van het voormalig graafschap Kulenburg (thans te Arnhem).

regel van St. Franciscus [1]) te Rhenen vóór het groote altaar onder eene met koper belegde tombe van een halven voet hoog, met 16 kwartieren bijgezette dochter Margaretha toe; welke „sepulture" en kwartieren reeds door Butkens' tijdgenooten in 1620 en '43 voor „beuselingen" zijn uitgekreten [2]).

2° Dat kort na heer Dirk's dood, omstr. 21 Dec. 1408 zijne oudste halfzuster Elisabeth vrouwe van Heukelum, toen denklijk pas weduwe van Otto van Arkel, zich met half-Lienden heeft laten beleenen. Omdat zij zich mede gerechtigd waanden, is dit voorbeeld gevolgd in 1409, eerst kort vóor Paschen door Jan's weduwe Margriet van Gennep hertrouwd met Jan van Loen (Looz), heer van Heinsberg; daarna, 16 October, door Dirk's weduwe Maria van Hornes hertrouwd met Alexander Stewart earl of Marr. En Elten's abdij beleende gaarne; want er was aan eene beleening een heergewaad, z. v. a. tegenwoordig recht van overgang, verbonden.

VI. *Johan van* (*Arkel van*) *Heukelum*, zoon van Otto en Elisabeth van Lynden, ontving, denklijk bij doode zijner moeder, in 1421 gezegde tienden benevens de halve heerlijkheid. Immers „It. Anno xxj ontfenc Johan ṽ hockelem dese vurs. guede des Donred. na judica daer waren auer mannen willem die roede van hieker der Abdien man en s [3]) tengnagel man des Hertog van Gelre" [4]). Dat een leenman van den Hertog van Gelre mede over deze beleening

---

[1]) „Augustijner nonnenklooster van St. Agnes," zegt F. G. b^{n} van Lynden van Hemmen, a. w. bl. 100.

[2]) „De Navr" XLIV, 259, 62, 4. De in Geld. Volksalm. 1891 bl. 96 noot 2 van Maria opgegeven moederlijke kwartieren komen met die van „Nav^{r}" bl. 264 noot 1 overeen. Aan hare zoogenaamde dochter kent onze „Extrait" toe:

Lynden	Gennep	*Hornes*	Duffele
Herlaer	Bronckhorst	Brabant	Bouchaut
Keppel	Botkens	Cleve	Wesemale
Aeswin	Arkel	Habsburg	Baufremont.

Bij geen mooglijkheid kan men nagaan, welk kwartier-systeem daarbij gevolgd mag wezen. Vgl. ook „De Nav^{r}" XLI, 572.

[3]) Sander. Zie dezen voornaam bij de Tengnagell's in „Herald. Bibl^{k}" 1883 bl. 134, 79.

[4]) Prof. Kist, t. a. pl. 169.

stond, werd veroorzaakt door de omstandigheid, dat Johan als erfschenker van Gelderland des Hertogs dienstman (vir ministerialis) was. Hij toch was in 1413, nog minderjarig, met het erfschenkambt beleend [1]). Hoewel heer Johan eerst in 1464 [2]) of in 1465 stierf, bij zijne gade Berta van Kulenburg (Johansdr een zoon nalatend [3]); zoo staat toch vervolgens

VII. *Walraven van Meurs*, nà 1429 vermeld als heer van Ter Lede en Ln. Hij, heer van Baer en Didam (waar de abdij Elten veel bezitting had), domdeken van Keulen, elect-confirmant of elect-bisschop van Utrecht in 1437, '48 [4]), verwierf deze panden vermoedlijk krachtens pandschap of verwin, omdat Jan van Loen (Looz), heer van Heinsberg (en Lewenberg), in vereeniging met Adolf hertog van Berg aan Frederik graaf van Meurs (en Sarwerden), Walraven's broeder, 20 Juli '23 zich schuldig bekend had voor eene som van niet minder dan 114.000 overlandsche Rijnsche guldens, deels wegens hetgeen Frederik voortijds aan hertog Reinald IV († 25 Juni '23) had geleend [5]). De schuldbekentenis was o. a. bezegeld door Jan (zoon van Jan) van Loen, die, „aldste soen toe Heynsberch", in '29 met het slot Ter Lede en het erfschenkambt van Gelre is beleend; over welke beleening stond, naast Dirk v. Arnhem, Jor Walraven van Meurs heer van Baar [6]). Ter zake van Ter Lede en Ln ziet zich Jor Walraven 24 Aug. '34 aangevochten door Johan van (Arkel

---

1) Geld. Volksalm. 1880 bl. 16; „De Navr" XLI, 566, 7, XLIII, 653.

2) volg. Slichtenhorst, „Geld. Geschied." bl. 196a.

3) volg. Heuterus, aangehaald in „De Navr" XLI, 567.

4) Nijhoff, a. w., IV, 274. Zie ook „Herald. Biblk" 1880 bl. 359, waar als zoodanig zijn zegel staat beschreven: twee schilden; het rechter vertoont een kruis (Utrecht); het linker is gevierendeeld: 1. en 4. dwarsbalk, 2. en 3. schuinbalk. Helmt.: vijf struisveêren.

5) Nijhoff, a. w. IV bl. 8, naar een transsumpt in 1463 gegeven door het convent te Meurs. Dat in dit stuk Adolf zich hertog van Gulik en Gelre, Johan van Loen zich heer van Gulik, Gelre en Zutfen titelt, verklaart zich uit hun beider afstamming uit hertog Willem I van Gulik en Gelre, welke hen tot mededingers maakte van Arnold van Egmond naar de kroon van Gelderland; zie ibid. „Gedenkwaard." bl. V.

6) „De Navr" XLI, 567, 8.

van) Heukelom en Johan van Gimnich [in '31 door hertog Arnold met Lede en het erfschenkambt van Gelre beleend] [1]). Hij verpandt in '36, met goedkeuring van hertog Arnold, wiens Raad hij was, Lede aan zijn broeder Hendrik, bisschop van Munster [2]); terwijl in '37 Johan van Heukelum voor 1800 Rijnsche guldens, met recht van lossing, ten zijnen (Walraven's) behoeve afstand doet van zijn recht op Ter Lede. Had Johan van Rossem in '39 aan Jorden van Wijhe tot Echteld het erfdeel verkocht, dat hem namens zijne gade Margriet van W. vanwege hare ouders Otto van Wijhe en Ida van Brienen toekwam: op etlijke door Johan v. R. gereserveerde landerijen en zoolweeren (uitkeeringen van den derden voet), onder het drostampt van Ln gelegen, maakte heer Walraven, bisschop van Munster, aanspraak; bijgevolg verstond hertog Arnold van Gelre in '41, dat men dit geschil te Kesteren „banckvast" zou maken (aan de gerichtsbank aldaar voorleggen), om geuyterd (uitgewezen) te worden naar de keuren der plaats waar de goederen lagen [3]). In '53 laat hij als heer van Ln en Ter Lede Roloff Momme, zijnen richter ter plaatse, Steven van Delen met Laer (in de buurschap Harskamp o. Ede, op de Veluwe) beleenen [4]); verpandt als bisschop van Munster aan Vincent graaf van Meurs (en Sarwerden), zoon zijns broeders Frederik [5]), Ter Lede en Ln voor de 8765½ Rijnsche gulden, welke hij bekende dezen schuldig te wezen [6]), en

[1]) Ibid. bl. 568. Men lette op de woorden der leenakte, „heft ain ons versucht alsulcke leen als he *meyndt* hem aenverstorven te syn".

[2]) Bn v. Spaen, a. w. III, 446; „De Navr" ibid. bl. 569. Deze komt ook in 1429, '37 als bisschop van Munster voor; zie Nijhoff, a. w. IV bl. 497a. Dat hij Walraven's broeder was, blijkt uit ibid. bl. 59, 60.

[3]) Slichtenhorst, „Geld. Geschied." bl. 234a. Uitkeeringen van den derden voet zijn uitkeeringen aan jongere broeders en zusters door de(n) oudste(n) gedaan, om hun *zool* van de hoofdbezitting te *weren*; van hier *zoolweer*.

[4]) „Herald. Biblk" 1883 bl. 173, uit Fahne's „Urkundenbuch des Geschlechts Mumm oder Mom". Zie ook mijne genealogie van Delen in „Nederl. Heraut" 1889 bl. 123. Dat Laar in 1536 aan Ter Lede leenroerig was, blijkt uit het charter no 1829 in Nijhoffs „Oorkonden" VI bl. 1097.

[5]) bij Engelberta (of Catharina, dochter van Adolf graaf van Kleef en) van der Marck; Nijhoff, a. w. IV bl. 59 noot.

[6]) Nijhoff, ibid. bl. 274 noot.

verklaart kort na St. Lambert (17 Sept.) '55 door Jan van Ghymnich voldaan te zijn wegens den koopprijs van het slot Ter Lede, met de heerlijkheden van Ln, Ommeren, enz. [1]).

VIII. *Johan van Gimnich* (zoon van Hendrik bij Johanna dochter van heer Jan van Lynden), heer van Visschel, ridder, door koop heer van Lede, Ln, enz., belooft als zoodanig 20 Juni '55 zich als getrouw man en onderzaat van hertog Arnold van Gelre en diens zoon Adolf te zullen gedragen [2]). Als heer van Lede en als erfschenker in '31 des Hertogs leenman geworden, had hij dus sedert dien tijd dezen vorst reden tot misnoegen gegeven [3]). Den Lingebrief, d. i. de oorkonde in 't belang van 't onderhouden dezer voor de Betuwe als afwatering zoo belangrijke rivier, d.d. 13 Mei '56 bezegelt hij [4]), en verkoopt zijne halve „Heerlykheid van Linden, ter Lede, den Aldenweerd (Oudewaard) en Schulenborgerweerd [5]), het gerigte te Ommeren, met Kerkgiften [6]), Capellen, Altaeren, Leenmannen, Molens, Tienden, Thynsen, visscheryen", enz., — waarvan een opdrachtsbrief werd verstrekt, door hem, door Jan van Rossem, zijn zwager, en Jan van Rossem, heer tot Zoelen, zijn neef bezegeld, — aan

IX. *Gerard* (heer) *van Kulenburg* [7]), i. d. 16 Maart '61. Dat dit

---

[1]) Ibidem. Johan van Gimnich verkreeg ze dus niet gerichtlijk. Opzichtens het „Gerichte" te Ommeren, vgl. „Navr" XXXIV, 7. Jor Walraven overleed als „gekohren en confirmiert bisschop tot Munster" 3 Oct. 1456 en werd in de St. Janskerk te Arnhem bijgezet („Navr" XL, 622).

[2]) Nijhoff, a. w. IV bl. 273.

[3]) 't Spreekt vanzelf, dat Johan van Gimnich in 1431 nog geenszins als heer van Lienden kon worden aangemerkt, waarover „Navr" XLII, 34 uitweidt.

[4]) Nijhoff, a. w. IV bl. 277.

[5]) Oudewaard en de Schulenborgerweerd, beiden thans tot Kesteren behoorend, waren weleer aan de St. Paulus-abdij te Utrecht leenroerig als hooge heerlijkheden. Bij laatstgenoemde weerd behoorde de leenvrije Schuilenburg, thans nog een groote huizing, met boerderij, o. Lienden, in 1303 reeds vertegenwoordigd in „Gerardus dictus (gezegd) Sculenburch", nabuur en medezegelaar van Johan van Ochten (Bn v. Spaen, a. w, IV, Cod. Diplom.).

[6]) collatien. Ommeren bezat in 1392 eene kerk met pastoor („Navr" XLIII, 679).

[7]) Hij staat op eene riddercedul van omstr. 1460, waar de titel van banner-

jaartal, en niet '60 [1]), het juiste is, leere de beleeningsbrief, bij welken Agnes (Agniese) van Bronckhorst, abdis van Elten, op St. Martinusavond in November [2]) 1461 verklaarde, dat Johan van Gimnich vóor haar en leenmannen van Elten, t. w. Johan Mom van Kell Dirkszn [3]), drost aldaar, Arnt Killenzoon [4]), Gerijt Reynaerszoon, e. a., afstand gedaan had van de halve hooge heerl. Lienden, hoog en laag, wind, water en weide, wild en tam, met den Oldenhof te Ln (dienstmansleen en pachtgoed), benevens drie tienden (te Ln, te Meerten en te Aalst), grof en smal. En dat zij met dit alles beleend heeft Gerard heer van Kulenburg, Weerde [5]) en Ewijk; wat Ln met den Oldenhof betreft, met een goed reysigh peerd [6]), en de drie tienden elk met vijf mark — te verheergewaden. Uit den Oldenhof ging op St. Martijnsdag in den winter, bovendien een tijns van 19 mark jaarlijks, elke mark te kwijten met 12 goede oude botdragers [7]). Heer Gerard bezegelde mede de Lingebrieven

---

heer niet gevonden wordt, te Zennewijnen in Tielerwaard (Bn v. Spaen, a. w. III, 447). Hij en zijne leenvolgers waren ook heeren van Muis- of Maaswinkel te Ravenswaai; zie Herald. Biblk 1880 bl. 305.

[1]) Butkens; Nijhoff a. w. IV bl. 273 noot. Onze „Extrait" geeft op „Jeudi après le jour de S. Gertrude (17 Maart) 1460. Ook Voet v. Oudheusden, a. w. I, 95 en Bn v. Spaen, a. w., III, 443, geven 1461.

[2]) 10 November. St. Martinus = 11 Novr. Zie over dit „avond" (= dag te voren) „Geld. Volksalm." 1879 bl. 79, 80. De dag van Martini Translatio viel op 4 Juli. Daarom is 't hier St. Martini in Novr, straks met „St. Martijnsdag in den winter" afgewisseld. Agnese was 26 Maart 1443 tot abdis verkozen („Navr" XXXVII, 633).

[3]) Zie over hem „Herald. Biblk" 1883 bl. 122, 34. Hij komt ook wel als Jan v. Kelle voor. Zijne moeder heette Jutte v. Kell (ibid. bl. 121).

[4]) kan ook een v. Kell of Mom van Kell geweest zijn; zie echter ibid. bl. 222.

[5]) Weerde (met Weerderbroek), — met een slot aan den Ouden IJsel, — lag in Munsterland en 't land van Keulen, door Judith van der Leck († 1352) aan Hubrecht IV van Culemborg ten huwelijk aangebracht. 't Was een leen van den Bisschop van Munster (Nijhoff, „Oorkonden" IV bl. 149 noot).

[6]) oorlogspaard, voor den krijg opgetuigd.

[7]) Een botdrager gold ongeveer 6 cents. Naar dien maatstaf bedroeg die tijns dus *f* 13.68. — Naar het origineel op perkament met zegel in groen was, hangend aan eene dubbele perkamenten strook. Afschrift, behoorend, evenals de

d.d. 13 Jan. en 13 Mei '56 [1]. En werd gerekend bij de bannerheeren [2] uit het kwartier van Nijmegen, enz. enz., die met Willem heer van Egmond en IJselstein 12 Oct. '59 uitspraak deden in de twisten tusschen hertog Arnold van Gelre en zijne gemalin, alsmede in die met zijn zoon Adolf, tegen welken laatsten hij 16 Dec. '65 en 5 Oct. '67 met Jan hertog van Kleef, Willem van Egmond en diens zoon Jan verbintenissen aangaat, doch met wiens aanhangers hij in '72 een bestand sluit; terwijl Karel hertog van Borgondië 28 en 30 Decr dezes jaars verklaart afstand te doen van zijn recht tot verbeurdverklaring ook zijner goederen, ja zelfs de schuldvorderingen van hem, als getrouw aanhanger van hertog Arnold, te erkennen [3], † '80. In '70 het erfschenkambt 's lands van Gelre met den Schenkhof daartoe behoorend, ontvangen hebbend, draagt hij dit leen terstond op aan zijn zoon (bij Elisabeth van Buren) [4], tien jaar later zijn leenvolger

X. *Jasper* (heer) *van Kulenburg*, sedert '80, † 24 Nov. 1504, lid van den Raad van Filips van Kastilië. Trouwt Dec. '69 te Brussel Johanna van Borgondië, dochter van Antonis, den grooten bastaard van hertog Filips, en verkrijgt daarbij van zijn vader tot huwlijksgift o. a. de hooge heerlijkheden Lede en Oudewaard [5]. Het

---

straks te vermelden leenbrieven, onder de transporten van Jhr. J. C. N. van Eys. Anders is er niet, voorzoover ons bekend. En een noodlottige brand vernielde in de Spaansche troebelen het (ongetwijfeld omvangrijk) archief der abdij van (Hoog-) Elten; dit was reeds de teleurstellende ervaring van den Amptman v. den Sande, en na hem van B^n v. Spaen (zie a. w., III, Voorbericht bl. VII.)

[1]) Nijhoff, a. w. IV bl. 275, 7.

[2]) Vgl. hierbij B^n v. Spaen's aanteek. in a. w. III, 447 vg. Den heeren van Kulenburg als dynasten is eershalve rang toegestaan tusschen de bannerheeren en vóór de gewone edelen. Barones zijnde en namens hunne heerlijkheden in Gelderland als riddermatigen verschijnend, hebben zij van lieverlede den titel van bannerheeren van Lienden, Lede en Oudewaard erlangd, alhoewel deze leengoederen onderheerlijkheden, en geene bannerijen waren.

[3]) Nijhoff, t. a. pl. bl. 299, 302, 70, 412, 169, 77, 81.

[4]) „Geld. Volksalm." 1880 bl. 16, 7, naar het Geld. Leenregister.

[5]) Ibid. bl. 47.

Geldersch Leenregister noemt haar Johanna de la Roche [1]), die door haren gemaal in '70 aan den burcht te Maurik wordt getocht. Opgevolgd door zijne oudste dochter

XI. *Elisabeth (vrouwe) van Kulenburg*, sedert 1504, † 9 Dec. '55. Zij, geb. 30 Maart 1475, trouwt 1° in 1501/02 Jan van Luxemburg, heer tot Vile, raad en eersten kamerheer, opperjagermeester van Brabant († 20 Sept. 1508 te Brussel); 2° 11 April '09 Antonie van Lalaing, graaf van Hoogstraten, heer van Montigny, kinderloos.

Was hare in 1481 geboren zuster Anna van Kul. († 1530) gehuwd met Jan van Pallandt, heer van half Wildenborg, Kintzweiler, Dalem en Witthem, drost des lands van Limburg, † 1527, verwierf zij krachtens scheiding met hare zuster, als weduwe in 1527 Lede en Oudewaard, en bleef Elisabeth gebiedster, terwijl aan Anna's zoon Erard [2]) van P. († 1540), gehuwd in '27 met Margriet van Lalaing († 31 Maart '93), de heerl. Kulenburg werd opgedragen; men ziet dan nu optreden Anna's kleinzoon

XII. *Floris van Pallandt I, heer van Kul.*, geb. in '27, † 29 Sept. '98 op zijn slot te Kul., in '44 beleend met Lede en Oudewaard [3]). Vernieuwt namens zijne oudtante Elisabeth gravin van Hoogstraten 25 Nov. '44, en na haar overlijden, 16 April '56 voor zichzelf den leeneed als heer van Kul. en half Lienden. Had die oudtante het Geldersch schenkleenrecht, te verheergewaden met twee „klaeren becken" (bekers van baar zilver), 25 Nov. '43 ontvangen; zij had dit terstond opgedragen ten behoeve van dezen haren destijds minderjarigen achterneef, onder bepaling, dat, ingeval het erfschenkersambt bleek op geene vrouw te mogen vervallen, deze opdracht geen gevolg hebben zou [4]). Was zijne heerlijkheid

---

[1]) In Luxemburg ligt een la *Roche*, arr. Marche, aan de Ourthe, met een (in 1826) vervallen kasteel, op eene *rots*, aan welke het stadje den naam ontleent. Ook in Z.-Brabant (arr. Nyvel, gem. Court St. Etienne) vindt men een gehucht van dezen naam.

[2]) niet Gerrit („Tegenw. Staatk. Gelderland" (XIII) III, 309).

[3]) Bij doode zijner moeder Anna in 1530 werd Erard ook heer van Lede en Oudewaard, met Cornelis v. Eck als hulder.

[4]) Geld. Volksalm. 1880 bl. 17, 8. Leenen ten Zutfenschen rechte mochten ook op vrouwen vervallen; vgl. „De Navr" XLI, 570.

Kulenburg door keizer Karel V 21 Oct. '55 tot een graafschap verheven; graaf Floris vernieuwde door Joachim v. Hoemen, namens hem drost ter Lede, 16 Apr. '56 ook den leeneed van het erfschenkambt, met den Schenkhof, dat in '70 behoorde tot zijne verbeurdverklaarde goederen, welke bij plakkaat van 14 Febr^ri^, namens koning Filips II van Spanje op nieuw moesten worden verheven [1]), van welk plakkaat hij 16 Aug. '94 werd verschoond. — Als een der hoofden van 't Verbond der Edelen tegen Spanje stelt hij, sedert de komst van den Hertog van Alva in de Nederlanden (a^o^ '68), door dezen uit het land verbannen, zijn stedeken Weerde tot toevluchtsoord open voor de Protestanten [2]); en keert na de afzwering onzer Staten vàn koning Filips, terug [3]). — Op de riddercedullen van Neder-Betuwe a^o^ '55 en '65 vermeld als bannerheer, op die van '70 en '76 niet hij, maar Christoffel Spierinck, (namens hem) drost en kastellein (slotbewaarder) ter Lede; op die van '78 en '92 aan 't hoofd der ridderschap van Tielerwaard, zonder bijvoeging van bannerheer; op die van '86 aan 't hoofd der ridderschap van Nijmegen. Op den Landdag van 9 Jan. '79 verschenen de gezanten der bannerheeren, en graaf Floris in persoon. Als heer van Lede, Oudewaard en Lienden, had hij 23 Mei '79 en 8 Febr. '92 door zijn gezant zitting tusschen de bannerheeren van Gelderland, honoris causa (eershalve); want, toen hij in '93 twee edelen gevolmachtigd had om voor hem ten Landdage te verschijnen, besloot de Landschap 17 Maart, dat hij als heer van gezegde Geldersche heerlijkheden, zijnde onderheerlijkheden en geen bannerijen, niet anders dan in persoon, en dit wel tusschen de gewone riddermatigen kon compareeren; bij welk besluit ze, ondanks 's Graven klachten, 11 Dec.

---

[1]) „Geld. Plakkaetboek" I, 426.

[2]) Zie een en ander uitvoeriger door mij beschreven in „Geld. Volksalm." 1880 bl. 59—63.

[3]) Nijhoff, „Oork." IV bl. 149 noot. Zijn huis te Brussel, waarin de Verbonden Edelen dikwerf zich vereenigden, werd, krachtens vonnis van den Bloedraad, ten gronde toe geslecht. Koning Filips II noemde zich, sedert Floris' verbanning, Graaf van Kulenburg („Tegenw. Staat" t. a. pl. bl. 310, 20).

'93 verbleef [1]). Als weduwnaar der Lutherschgezinde Elisabeth gravin van Manderscheid, met wie in '64 gehuwd, Juli '71 hertrouwd met Filippa Sidonia gravin van Manderscheid-Blankenheym-Gerolsteyn, — die vermoedlijk om des Geloofs wil in '92 van hem gescheiden leefde, — won hij bij deze zijnen leenvolger

XIII. *Floris van Pallandt II, graaf van Kulenburg*, baron tot Pallant, Witthem en Weerde, heer tot Ln, Lede, Wildenburg, enz., geb. 28 Mei '77, door zijn gevolmachtigde Arnd v. Buren, drost ter Lede, 5 Oct. '98 beleend met het schenkleenrecht, — waarbij het heergewaad van een zilveren overdekten kroes of twee zilveren bekers, evenals te voren, gelijk de drost aantoonde, werd gekweten met 75 goudgl. van 28 stuivers het stuk, behalve 6 goudgl. voor den „onraet", — tocht zijne gemalin Catharina gravin van den Berg, met wie 22 Febr. 1601 gehuwd, er 11 Juli 1606 aan, en laat 15 Maart '29 zijne besloten dispositie approbeeren. Zijn echt met haar (geb. 1578, † 1640), dochter van Willem bij Maria Elisabeth van Nassau (oudste zuster van Prins Willem I), bleef kinderloos. Hij, † 4 Juni '39, 6 Juni te Utrecht overluid [2]), wordt 20 Augs met de veldteekens van Geldersch bannerheer eershalve bijgezet; daarom ging „paard en vaan" van Lienden, — zie hiervoren, Hfdk II, — onder de paarden en vanen van Weerde, Wittem, Pallant, Lalecq en Culemborg, vóór zijn lijk uit. Oudoom van

XIV. *Filip Theodoor graaf van Waldeck-Pyrmont en Kulenburg* [3]) (oudsten zoon van Wolraed graaf van W.-P. bij Anna markgravin van Baden-Durlach, dochter van Jacob bij Elisabeth van Pallandt, zuster van Floris II), beleend 31 Juli, te Kulenburg ingehuldigd 13 Sept. '39. Erfschenker van Gelderland. Gehuwd Sept. '39 met Maria Magdalena gravin van Nassau (dochter van Willem graaf van Nassau, Vianden, Dietz, heer van Bilstein, veldmaarschalk der Vereen. Nederl., bij Christina gravin van Erbach), wint hij

---

[1]) Bn v. Spaen, a. w., III, 448, 9 vgl. met ibid. bl. 235.

[2]) „*Navr*" XLV, 147.

[3]) Deze volgde als universeele erfgenaam den lijkstoet zijns oudooms, en werd door Jor Floris van Brakell tot den Brakel, drost ter Lede („Navr XLIV, 264), zijn gouverneur, begeleid.

XV. *Hendrik Wolraed graaf van W.-P. en Kulenburg*, nog geen vier jaren oud beleend 27 Nov. '46 namens Maria Sofia gravin van Salm-Reifferscheid, abdis van Elten en van de graaflijke, vrijwereldlijke, adellijke stiften Vreden en Borkhorst, vrouwe van Bedbur, Dijck, Alster en Hackenbruch, voor haar en mannen van leen [1]), door Nicolaas Spoltman, rentmeester der graafschap Kulenburg, als gevolmachtigde van Maria Magdalena gravin van Nassau, douairière Filip Theodoor graaf van W.-P. en Kul., zijne moeder, en van George Frederik van W.-P., zijn oom en voogd; heergewaad: oorlogspaard met harnas [2]). Erfschenker van Gelderland, † '64. Zijne gemalin Juliana Elisabeth gravin van Waldeck, met wie in '60 gehuwd, schonk hem geen kroost. Opgevolgd door zijn voogd (a^0 '46—'59) en oom

XVI. *George Frederik graaf* (sedert 27 Juni '82 *vorst*) *van Waldeck, graaf van Pyrmont en Kulenburg* [3]), geb. 31 Jan. '20, beleend 27 Oct. '64. Ook in dato beleend met het schenkleenrecht, met Jordan Guesont, drost van Kulenburg, als hulder, bezwaart hij den Schenkhof (zie beneden, Hfdk VI) 15 Jan. '72 ten behoeve van deze drost met 10200 gln, gaat 6 Sept. '84 met Gerard Lodewijk graaf van Erbach en Aemilia Catharina gravin van E. geb. gravin

[1]) Gerhard Hunteler en Diederick Elverdunck. Aan deze abdis wees het Hof van Gelderland 20 Dec. 1664 't bezit toe van een schaar houts enz. in de Korter- en andere bosschen des graafschaps 's-Heerenberg („Registers arch. voorm. Hof van Gelre" door P. Nijhoff, Arnhem, 1856, bl. 198).

[2]) Vgl. voor dit laatste ook Bn v. Spaen, a. w., III, 444. Naar de oorspr. oorkonde berustend in 't archief van het voorm. grp Kul. (thans te Arnhem).

[3]) Van hem, in 1672 kolonel in het leger van „Zijne Prinselijke Excellentie" (Prins Willem III), kon men ter gelegenheid van het bezoek onzer Koninginnen aan het oud-Archief te Amsterdam (April 1895), aan de Koningin-Regentes, zijne nazaat (evenals aan de Douairière Gravin Bentinck tot Middachten, geb. Gravin v. Waldeck-P.) brieven toonen over militaire en politieke aangelegenheden. Als gouverneur en opperbevelhebber van Maastricht a^0 1679—94, liet hij er in 1683 de nog aanwezige Luthersche kerk bouwen, en schonk aan deze het nog steeds gebruikte Avondmaalzilver en de zilveren doopschaal, alles prijkend met het wapen van v. Waldeck-Pyrmont. Het werd door onze Koninginnen bezichtigd bij H. H. D. D. bezoek aan Maastricht 22 Mei 1895.

van W.-P. en Kulenburg, hierover eene transactie aan, 20 Sept. '87 goedgekeurd door het Hof van Gelderland, en draagt dien hof op aan Maurits Wijnand Iconius de Folckers (in het graafschap Tekelenburg), amptman te Wevelinkhoven, die door zijn hulder Dr. Peter Verstegen er 19 Sept. '88 mede beleend is; waarbij het heergewaad 5 Octr op 150 goudgln werd gewaardeerd. Gehuwd in '43 met Elisabeth Charlotte gravin van Nassau-Siegen, en 19 Oct. '92 overleden, had hij deze gemalin († 16 Nov. '94) tot lijftuchtersche (vruchtgebruikster), en tot leenvolgster zijne oudste dochter

XVII. *Louise Anna vorstin van Waldeck gravin van Pyrmont en Kulenburg, douairière van Georg graaf van Erbach*, 6 Maart '95 te Kulenburg ingehuldigd, in 1701 met hare gansche hofhouding vertrokken naar Erbach, waar zij 30 Mei 1714 overleed en binnen Michelstad werd bijgezet [1]). Tante van

XVIII. *Willem Frederik prins van Saksen-Saalfeld*, zoon van (Johan) Ernst hertog van Saksen, Gulik, Cleve en Berg, bij Sofia Henriette vorstin van Waldeck, Louise Anna's zuster (gehuwd in 1680, † 10/15 Oct. 1702) [2]), die gedurende Willem Frederik's minderjarigheid heerlijk recht te Ln uitoefende. Hijzelf, door zijn hulder

---

[1]) Voet van Oudheusden, „Beschryvinge van Culemborg" I, 322, die zich vergist, als hij onder de door deze Gravin verkochte heerlijkheden (Maurik, Ommeren, Hagestein) ook Lienden, Lede en Oudewaard optelt. Deze toch werden eerst in 1733 van den Huize Culemborg vervreemd.

[2]) De oudste zoon, Ernst Frederik hertog von Saksen-Coburg-Saalfeld, Gulik, Cleve en Berg, geb. 21 Aug. 1681, gehuwd 4 Febr. 1704 met Sofie Albertine gravin van Erbach, en † 9 Maart 1724, werd, als fidei-commissaire erfgenaam van zijn grootvader George Frederik van W.-P.. 15 Oct. '14 ingehuldigd in zijn graafschap Kulenburg, dat hij in 1720 aan de Staten van het kwartier van Nijmegen verkocht, zoodat dit nu voor goed bij Gelderland werd ingelijfd (Ibidem, bl. 324, 5). De koopprijs was f 987300. De gevolmachtigde gecommitteerden (viri deputati) van die Staten, t. w. Jacob van Randwijck, burggraaf des Rijks van Nijmegen, Johan de Cock van Delwynen, heer van Wadenojen, Adriaan *van Lynden*, ordinaris raad van Gelre en Zutfen, Matthias Lambertus Singendonck, burgemeester van Nijmegen, Arend v. den (niet, der) Steen, heer van Ommeren en Wajestein (vgl. „De Navr" XXXIV, 9) en Peter de Roock, burgemeester van Zalt-Bommel, werden 18 Juni 1720 namens die Staten te Kul. ingehuldigd (Tegenw. Staat", t. a. pl. bl. 312—5).

Filip Diderik Hecker 4 Sept. 1700 minderjarig met Lede en Oudewaard, en met de halve heerlijkheid Ln beleend, doet 25 Oct. '15 den leeneed. Zijn broeder en erfgenaam Karel Ernst laat erven zijn broeder

XIX. *Franciscus Josias van Saksen-Saalfeld*, 9 Aug. 1721 beleend; Balthasar Kloeckhoff, hulder. Hij, hertog van Saksen-Saalfeld, Gulik, Cleve en Berg, draagt half-Lienden, met Lede en Oudewaard, krachtens 30 Sept. '33 in zijne residentie Coburg gepasseerde procuratie, 16 en 30 Octr bij koop op aan

XX. (*Albert*) *Otto Roeleman* (*Roland*) *Frederik* des Heil. Roomschen Rijks *graaf van Bylandt* [1]), geb. 8 Aug., gedoopt 22 dito 1688, ritmeester in Pruisischen dienst, daarna geadmitteerd in de Ridderschap van Nijmegen 1 April 1713, amptman, richter en dijkgraaf van Maas-Waal, † te Nijmegen 23 Febr. '68. Gehuwd 29 Juni '17 (huwlijksafkondiging te 's-Gravenhage 13 Juni daar te voren) met Anna Constantia bare van Sevenaer, geb. 15 Febr. '03, † 7 Juni '47, dochter van Jacob bij Henriette Johanna Maria Munter. — Hunne dochter Anna (Anna Constance) gravin van Bylandt, geb. 7/18 April '26, gedoopt te Nijmegen 21 April, † 23 Febr. '63, gehuwd 4 Aug. '44 met Willem Otto Frederik rijksgraaf (hiertoe verheven 16 Apr. '52) van Quadt en Wickrath, heer van Swanenburg, Loenen, Wolferen, Wildenburg en Delwijnen, geb. 7 Juli '17, erfdrost en erfhofmeester 22 Mei '50, beschr. in de Rp van Nijm. 17 Apr. '52, lid der Staten van Gelderland, † 1 Juli '85, zoon van Frederik Willem Thomas Rijksvrijheer van Quadt en Wickrath bij Ottelina (of Antoinette) Wilhelmina bare van Heiden tot Crudenburg (hertr. 15 Aug. '65 met Wilhelmina Frederika bare van Wijhe [2]), —

---

[1]) „Tegenw. Staat van Gelderland" (XIII) III, 271; Bn v. Spaen, a. w. III, 443; „Geld. Volkalmanak" 1880 bl. 48. Deze Graaf van Bylandt was destijds ook vrijheer van Ooi, Persinge, Warcheren, Spaldorp, Palsterkamp, Vuren, Dalem, Mariënweerd, Zevenaar, en heer van Maas-Bommel; zie over hem als heer van Ooi, „Geld. Volksalm." 1876 bl. 182, 3. In 1756 staat hij ook nog vermeld als Baron van Reydt, heer van Candia en Zeventer. De naam kleeft nog tegenwoordig aan „De Bijlze"-, later „Belzekampen", in het Aalstersche veld (te Ln), blijkbaar volksverbastering van „De Bylandtsche Kampen".

[2]) „De Navr" XXVI, 577, waar hij Karel Otto Frederik heet. Zij was douairière Ludolf Hendrik Borchard Sylvius bn v. Heeckeren.

brengt half-Lienden [1]) over aan haren 14 Aug. '45 geboren zoon

XXI. *Willem Karel Hendrik rijksgraaf van Quadt en Wickrath*, lid der Staten van Gelderland, † 8 Sept. '71, in '69 (huwlijksvoorwaarden d.d. 14 Septr) gehuwd met jonkvre Isabella Constantia de Geer († 3 Maart '77), die Octr '72 als zijne douairière en lijftuchtersche door Maria Francisca vorstin van het keizerlijk stift Elten, abdis van het hooggraaflijk stift te Vreden, geboren rijksgravin van Manderscheid-Blankenheim-Gerolstein, er mede beleend wordt [2]), alsook met den Oldenhof en twee afzonderlijke tienden, te Meerten en te Aalst. Kinderloos overleden zoon van

XXII. *Willem Otto Frederik*, des H. Roomschen Rijks *graaf van Quadt*, regeerend heer der onmiddellijke rijksvrije heerlijkheden *Wickrath* en Swanenborg, vrijheer der erfhofmeesterij Loenen, Wolferen en Delwijnen, erfdrost en erfhofmeester van Gelre en Zutfen, beschreven in de Ridderschap van Nijmegen, en wegens deze extra-ordinaris-gedeputeerde der Staten 's Lands van Gelre, — oefent in '74 en '78 heerlijk recht uit, als voogd zijner onmondige kinderen, (de straks volgende Maria Louise en Otto), de eerste maal in ver-

---

[1]) Anna Constance's broeder Karel van Bylandt erfde Lede en Oudewaard; zie verder „Geld. Volksalm." 1880 bl. 49—52 (als aanvulling op Bn v. Spaen III, 443. De Lee of Leedsche Bouwing, bewoond eigendom der erven Goosen v. Versendaal, is thans het eenige dat nog herinnert aan het voormalig Huis Ter Lede. Opzichtens Oudewaard ging de jurisdictie in 1733 over een district van 280 tot 290 morgen lands, met recht van jacht (Geld. Volksalm. 1880 bl. 35, 71). — In de Genealogie der van Bylandts ('s-Gravenhage, „Geneal. Herald. Archief" 1891) bl. 77, heeten S. C. R. en C. R. graven van Bylandt ook heeren van Ln; ten onrechte, daar uit het bovenstaande blijkt, dat Ln in van Quadt overging. Christiaan Reinold gr. van B. verkocht Lede en Oudewaard 17 Mei 1773. Ook is Maria van Wijhe nooit vrouwe van Geldermalsen geweest; zie mijn „De voorm. heerschap Malsen" (Leerdam, Ter Haar en Schuijt, 1896) bl. 30.

[2]) De beleening werd ontvangen door J. J. de Klein, secretaris, als gesubstitueerd-gevolmachtigde (i. d. 3 Oct. '72) van Arnt de Fockert, gevolmachtigde (sedert 8 Oct. '71) van de Douairière. Getuigen der beleening waren: der abdij leenstadhouder en raad Alexander Johan v. de Sandt en J. N. Streuff, leenmannen van Elten. Op perkament; met papieren zegel, waarvan het lak verdween, hangend aan een papieren strook.

eeniging met zijne dochter gravin Anna Constantia (geb. 11 Jan. '48, † 2 Jan. '78 ongehuwd). Vader van

XXIII. *Marie Louise gravin van Quadt en Wickrath*, geb. 25 Dec. '55, oefent in '87 heerlijk recht uit. Zij † 4 Febr. '93 ongehuwd; zoodat Josefa vorstlijk abdis van Elten, abdis van 't hooggraaflijk stift te Vreden, en dekanes van 't hoogvorstlijk rijksstift Essen, geboren rijksgravin van Salm en Reifferscheidt, vrouwe van Bedbur, Dijck, Alster en Hackenbruch, enz. enz., 21 Maart '94 beleent [1]) haren eenigen broeder, erfgenaam en leenvolger

XXIV. *Otto* (of *Otto Roeleman*) rijksgraaf *van Quadt*, vrijheer en laatste regeerend heer van Wickrath en Swanenburg, welke heerlijkheden hij in '96 verloor, omdat de Franschen ze bezetten. Krachtens den vrede van Luneville (1801) ontving hij in 1803 tot schadevergoeding de rijks-abdij St. George en rijksstad Isny (in Wurtemberg), welke tot een rijksgraafschap werden vereenigd. Ook heer van Loenen en Wolferen (in Over-Betuwe). Met half-L^{n} in dato voorzegd beleend, alsmede met de drie tienden, te L^{n}, Meerten en Aalst, op verzoek van Wilhelm Diderik Schombach, richter te Loenen en Wolferen, als zijn gevolmachtigde, krachtens volmacht d.d. 21 Aug. '93 vóor Cornelis Laup en Jan Hendrik Hachtmann, leenmannen der rijksheerschap Wickrath, bij gemis van Eltensche vasallen. Heergewaad

---

[1]) De beleening geschiedde vóor der abdij raad en leendirector Alexander Johan v. de Sandt, in tegenwoordigheid van Joh. Nep.(omucenus) Streuff, amptman der abdij, en Peter Viack (Vinck?), leenmannen der abdij. Op perkament, met der Abdis groot zegel op papier, aan perkamenten strook. Zij voerde, namens het stift Elten, in 1753, 54 vóor het Hof van Gelderland proces met de gravin van Wylich en Lottum over het recht op de Steenweerd (o. Herwen en Aart) en de later daarbij gekomen Gansweerd, bizonderlijk over de hooge en lage jurisdictie aldaar (Registers archief voorm. Hof v. Gelre, bl. 403). In 1687 was der abdij het recht op de vrije jacht over de Steenweerd betwist (Ibid. bl. 227). Deze weerd was een apanage van het erfkamerlingschap van Gelre, en had als zoodanig Hertog Willem II van Gulik en Gelre 31 Jan. 1541 Henrik van Gent er mede beleend, toen ambt en apanage aan den vorst vervallen waren tengevolge van het kinderloos overlijden van Jean Faulquier, heer tot Commenailles (Mr. R. W. Tadama, „Verslag van 't archief der havezate Den Dam te Gorsel", 1857, bl. 5).

voor de Liendensche goederen, 15 goudgln, tegen 66 stuivers Hollandsch per stuk; benevens 20 gln 5 st. voor den onraad, voor elk leen. Geboren 14 Juni (Juli) '58 te Dusseldorf, commandeur der Duitsche Orde, lid der Staten van Gelderland, erf hofmeester, erfdrost van Zutfen, enz., trad hij als weduwnaar van Dorothea Charlotte bare v. Neukirchen genmd Nyvenheim [1]) † 21 Mei '85 (met wie 21 Juli '78 gehuwd), 28 Febr. '87 in den echt met Justine Everhardine gravin van Bylandt (dr van Alexander bij Anna bare v. der Duyn), geb. te 's-Gravenhage, 29 Dec. '67, gedpt ald. 3 Jan. '68, † Nov. 1829. Hij † 19 Jan. 1829. Verkoopt zijne goederen te Ln 12 Juni 1794 aan

XXV. *Mauritz de Bruijn* [2]), ontvanger-generaal der Middelen van het kwartier Nijmegen. Maximiliana Rijksgravin van Salm en Reifferscheid, enz. enz. (als voren), vorstlijk abdis van Elten, kanonikes (domjuffer) van het vorstlijk stift Thorn, beleent hem 26 Sept. '95, en wederom 14 Maart '97, na dien verkoop te hebben goedgekeurd [3]). Onder de halve heerl. Ln behoorde het recht van jacht, benevens de visscherij in den Ouden Rijn. — De richter en de leden van het gericht te Lienden berichtten 26 Sept. 1800 (het 6de jaar der Bataafsche Vrijheid) aan het Departementaal Bestuur van den Rijn, dat het Besluit d. d. 11 Juni daar te voren nopens de inventariseering der op iedere Secretarie aanwezige archieven, boeken en papieren, op het college te Lienden niet toepaslijk was, vermits de heerlijkheid (*sic*, dat is dan de halve heerl.) van eene buitenlandsche leenkamer releveerde, nml. van het vorstlijk stift Elten, behoorend tot het Duitsche Rijk en staande onder de bescherming van den Koning van Pruisen als Hertog van Kleef [4]). Deze heer-

---

[1]) dochter van Johan Gysbert Ludolf Adriaan, heer van Ek-en-Wiel; zie over hem mijne „Beschrijving van Ek-en-Wiel" in „Herald. Biblk" 1879 bl. 144—47.

[2]) Aldus de transporten. Bn v. Spaen, III, 443 heeft „de Bruin".

[3]) Laatstgenoemde beleening geschiedde vóor A. J. v. de Sandt (als voren), in tegenwoordigheid van J. N. Streuff (als voren) en den gerichtssecretaris der abdij Bernard Bange, vasallen van Elten. Op perkament, met zegel, als voren.

[4]) Het schutsheerschap hetwelk Graaf Wichman over de abdij van Elten bezat, ging over aan zijne opvolgers de vorsten van Gelre die ook Graven van Zutfen

lijkheid bleef om die reden bestaan, en werd niet, gelijk de andere heerlijkheden en leenen hier te lande, vernietigd [1]). Vanwege het Departementaal Bestuur zonden de burgers Lulofs en v. Leeuwen den 17den Octr deszelfden jaars een hiermede instemmend antwoord in [2]). — Hij oefende nog in 1817 heerlijk recht uit. Zijne weduwe

XXVI. *Angela Alexandra v. der Nie(u)poort*, die in '22 heerlijk recht uitoefende, verkoopt 20 Sept. '23 de heerl. Lienden aan

XXVII. *Jonkvre Anna Maria Robbertina van der Burgh*, woonachtig op den huize Hulsen te Hatert (bij Nijmegen), die ze in '45 weder verkoopt aan

XXVIII. *Johan Herman Schuijmer* Hendrikszn [3]), van wien ze in '68 door koop is overgegaan op

XXIX. *Jhr. Mr. Dr. Jan Constantijn Nicolaas van Eys*, 13 Dec. '56 geboren, zoon van Jhr. Theodorus Hendrik, — 5 April '83 te 's-Gravenhage gehuwd met C. J. baronesse d'Hangest d'Yvoy, die hem 25 Sept. '92 te Berlijn een zoon schonk, — 14 Dec. '83 Attaché, daarna Secretaris 1e kl., bij Hr Ms Ambassade te Berlijn (eerder te Rome), als gezantschapsraad 13 Aug. '95 benoemd tot Hr Mts zaakgelastigde te Bucharest; en 15 Novr derwaarts ver-

---

waren; voorts 1 Dec. 1471 aan Karel van Borgondië, die 7 Aug. '73 de voogdij van het stift Elten en het kerspel Angerlo gaf aan Johan hertog van Kleef voor bewezen dienst en geleden schade bij de onderwerping des lands van Gelder. De Hertogen van Kleef nu hadden tot opvolgers de Markgraven van Brandenburg, later Koningen van Pruisen.

[1]) Extract uit de Minuten berustend ter Griffie van de Arrond.-rechtbank te Tiel; dl XI van het Gerichtssignaat der heerl. Lienden.

[2]) Extract uit de Notulen van gezegd Bestuur.

[3]) uit Amsterdam, alwaar † 1894 Pieter Cornelis Schuijmer, makelaar, nalatend eene weduwe Erwig, die 20 April voor de bij dat overlijden genoten deelneming dankte. Johan Herman Schuijmer kocht in 1845 nog andere goederen te Lienden aan, uit handen der kinderen van Mauritz de Bruijn en A. A. v. der Niepoort, nml. Mauritz Johan, kapt.-ingenieur te Utrecht, Rudolf Florence, 1e luit. rijd. artrie, ridder der Milit. Willemsorde te Amersfoort, Debora Johanna, gade van Johs Coenraad Wagner, kapt. 2de regt artrie, ridder Milit. Willemsorde te Breda, en Jacqueline Helena Carolina Susanna Angela, meerderjarig, ongehuwd op den huize Hulsen woonachtig.

trokken als Minister-resident bij het Rumeensche Hof, ridder 3de kl. der Orde van den Rooden Adelaar van Pruisen, drager der gouden medaille ter herinnering aan H. H. D. D. 8 Oct. '92 gevierd gouden huwlijksfeest door den Groothertog en de Groothertogin van Saksen-Weimar-Eisenach [1]) hem geschonken [2]), en sedert 28 Febr. '96 ridder 2e klasse der Pruisische Kroonorde.

IV.

EENIGE GESCHIEDKUNDIGE BIZONDERHEDEN.

Ons uitsluitend op historisch gebied wenschend te bewegen, vermelden wij bij voorkeur wat Nijhoff's oorkondenverzameling aanbiedt; eene andere hoofdbron staat ons niet ten dienste. Dat in totdusver aan 't licht getogen echte charters vóor 1290, '99, 1307 geene Betuwsche van Lyndens voorkomen, zagen wij boven. *Goossen* a° 1299 en *Goossen* a° 1377, 1400, 4, *Dirk* en *Steven* a° 1307, benevens Jan a° 1318 brachten wij in Hfdk I, II en III ter sprake. Dat de van Lyndens, als destijds reeds nauw verbonden aan den vorst des lands ridderlijke edelen waren tegen wie men opzag, blijke uit het feit, dat de gebroeders Alard en Hac (Hake) van Malsen, hoewel in 1319 met andere edelen voor graaf Reinald I. borg gebleven, nog in ditzelfde jaar optraden als vijand *van den Graaf en van de van Lyndens* [3]).

Jan van Ln en *Steven* (Steeffan) *van Ln*, niet als ridders vermeld, behooren tot de Betuwsche edelen, bij rade van wie Graaf Willem III

---

[1]) Z. K. H. Karl Alexander August Johan, en H. K. H. Wilhelmina Maria Sofia Louisa geboren Prinses van Oranje en Nassau, zuster van wijlen Koning Willem III.

[2]) Te 's-Gravenhage werd 18 Sept. '95 voltrokken en in de Duitsch-Evangelische kerk ingezegend — het huwelijk tusschen Jonkvre van Eys en den Graaf Van Schwerin, ritmeester bij de Pruisische dragonders, voormalig militair attaché bij het Duitsche gezantschap aldaar.

[3]) Zie mijn geschrift „De voormalige heerschap Malsen" (Leerdam, Ter Haar en Schuijt, 1894), bl. 46.

van Holland 3 Sept. 1318 uitspraak doet in de geschillen tusschen Reinald I en dezes zoon [1]).

Hubrecht van Ln, behoort onder de edelen, die getuigen, dat Godevaart Tengnagell, ridder, opdracht deed van zijn huis en hofstad te Dodewaard met 20 morgen lands ten behoeve van zijn zoon Klaas, 28 Jan. '35 [2]). Hij, knape, verklaart 5 Febr. '35 van graaf Reinald II voor den tijd van zijn leven in vruchtgebruik te hebben ontvangen de waard tegenover Rhenen. De Graaf van Gelre toch had 18 Sept. '28 het hoog en laag gericht, tienden, tijnsen, land en erve gelegen tusschen „der Nyerleden [3]) ende den Rijne", van Jan van Amstel en zijn oudsten zoon Willem gekocht [4]). Deze oorkonde is bezegeld door Hubrecht en zijn broeder *Dirk heer van Ln*, ridder, op Rozendaal, „op Sunte Aghatendach", en wel in donker groen was; het zegel van Dirk, die mede getuigde, hangt vóoraan.

(*Dirk van Ln, ridder*) „*Theodericus de Lynden, miles*", staat met vele andere edelen over de oorkonde, waarbij graaf Reinald II aan zijne gemalin Alianora (van Engeland) het vruchtgebruik verzekert

---

1) Nijhoff I bl. 182.

2) Ibid. bl. 337. De andere getuigen waren Jan Moliart, proost van Arnhem, rentmeester en raad des Graven van Gelre, Dirk v. Apelteren en Wolter v. Dornik.

3) *Lede* (bij Oudewaard), dat in tegenstelling met Leerdam, eene „nieuwe Lede" was; zie „Geld. Volksalm." 1880 bl. 39.

4) Ibid. I 338, 241: „Bona domini ducis et decimam in Merscha (tiend in de Marsch) ex opposito oppidi de Rene habet dñs (dominus) Hubertus de Lyenden ad vitam suam" vond Nijhoff in eene rekening van 's Hertogs rentmeester, in 't hoofdstuk van de inkomsten der Betuwe. Zie ook Butkens, „Annales", Preuves p. 24; G. v. Hasselt, „Rozendaal" (1808) bl. 17; „Geld. Volksalm." 1880 bl. 40. Zie nog in „De Navr" XLIII. 484—92 eene scherpe kritiek van eene zoogenaamde oorkonde a° 1346 van Butkens („Preuves", p. 31), die dezen Hubrecht van Ln als *ridder* in den slag bij *Staveren* 26 Sept. '45 *sneuvelen* en in het klooster Bloemkamp bijzetten laat. Men leest Navr t. a. pl. bl. 335, 489, dat heer Willem van der Linden in dien slag bleef. Het Biogr. Wrdbk van Van der Aa (hoofdr. Schotel) telt onder de gesneuvelden ook Cornelis van Lynden (vgl. „Navr" ibid. bl. 491), kanunnik der St. Maartenskerk te Utrecht, op. Volg. „Navr" ibid. bl. 490 viel de Cosmas- en Damianusdag toenmaals op 24 Septr, tegenwoordig op 27 Septr.

eener jaarrente uit de inkomsten van de Veluwe, alsmede van zijne goederen te Elst, Angeren en Gent a° '31 [1]).

Her Dideric van Leijnden, staat over de huwlijksvoorwaarden tusschen Gerard, oudsten zoon van Willem graaf van Gulik en Margaretha oudste dochter van Reinald II dd. 1 Maart '33 en over het testament van dezen ten behoeve van een aantal geestelijke gestichten i.d. 27 Maart '35 [2]).

Didderic van Leynden, staat over de oorkonde, krachtens welke Arnhem en Wageningen 28 Jan. '44 verzekering erlangen wegens de voldoening van hetgeen zij voorgeschoten hadden om in de schulden van Jo^r^ (*sic*) Reinald III te gemoet te komen [3]).

Theodericus de Lienden, raad van Reinald III, is getuige als deze vorst 14 Mei '45 van den Abt van St. Paulus te Utrecht het hoog en laag gericht te Lienden in pacht neemt [4]).

*Heer Deric van L^n^*, staat [5]) over de beleening van Willem de Cock van Ysendoren 11 Nov. '45 door Reinald III met de heerlijkheid IJzendoorn [6]).

Heer Dyderic van Lijnden, ridder, staat [7]) als leenman van Reinald III over de beleening i.d. 20 Juli '48 door dezen vorst van Jan heer van Kulenburg met het goed dat dezes vader van hem (Reinald) placht te houden [8]).

Dideric heer van Lyenden, ridder, belooft 19 Juli '58 als éen der acht [9]) door heer Johan van Meurs, heer Arend van Arkel, ridders,

---

[1]) Het charter mist eigenlijk jaar- en dagteekening; maar wordt door Nijhoff (I, 267, 464) op dit jaar gesteld.

[2]) Nijhoff I 304, 45. Het huwelijk van Margaretha van Gelre en Willem van Gulik werd nimmer voltrokken. Zij † ongehuwd, volg. Slichtenhorst, „Geld. Geschied." bl. 438, in 1344; volg. B^n^ v. Spaen, Inleid. I, 479, in 1338.

[3]) Nijhoff II, 8.

[4]) Ibid. bl. 19.

[5]) met „heer Aernt van Arkel ende anders veel meer goeder lude".

[6]) Ibid. bl. 21.

[7]) met heer Alart van Dryel, ridder.

[8]) Ibid. bl. 34.

[9]) De andere zeven waren: Willem heer van Bronckhorst, Zweder heer van Voorst, Willem van Broeckhuysen heer van Wickrath, Arend van Herlaer heer

en de vier steden Nijmegen, Roermond, Zutfen en Arnhem verkoren raden van Reinald III en zijn broeder Eduard, zich in die betrekking getrouw te zullen gedragen [1]).

Didderic van Lyenden, ridder, richt met vele andere edelen den Landvrede van 25 Jan. '59 op [2]),

her Dideric here van Lyenden, ridder, bezegelt als raad der beide Hertogen de oorkonde waarbij deze aan Dirk graaf van Meurs 7 Febr. '59 den tol te Tiel en te Herwaarden verpanden [3]).

Johan here van Lynden, verklaart 27 Sept. 1365 Yde bastaarddochter van Ot van Beynen (Beynem?) en hare nakoomlingen voor altoos vrij, en ontheft haar van de keurmede, welke zij aan hem en aan zijne ouders verschuldigd was [4]).

*Her Johan here van L^n^*, bezegelt, tegelijk met Herman die Scriuer (Schrijver) en Sarijs Jacobszoon, schepenen van Arnhem, de oorkonde dd. des Donderdags na Dertiendag (6 Jan.) 1367, krachtens welke Willem de Smit te Op-Heusden van Gerrit van der Eijke, commandeur der St.-Jans-ridders te Arnhem, voor tien jaren een bouwhof met tachtig morgen lands op den Pol te Op-Heusden

---

van Amersooi, Diderik van Keppel, Johan van der Straten, ridders, en Diderik graaf van Meurs, knaap.

[1]) Ibid. bl. 108.

[2]) Ibid. bl. 109.

[3]) Ibid. bl. 140.

[4]) „De Navr" XLIII, 677, 8, uit het Gulik-Bergsch archief, n° 778. In dit charter noemt heer Jan zich „wij", hoewel hij geheel alleen er in voorkomt. Yde behoorde dus tot de keurmeedigen (koermijdslieden), die verplicht waren het beste stuk hunner roerende goederen aan den heer hunner woonplaats na te laten. Oudtijds werden de onechtgeborenen, zoowel als alle vreemdelingen, beschouwd als volschuldige eigenhoorigen of hofhoorigen (homines proprii, seu glebae adscripti); op wier gansche nalatenschap de heer recht had; doch van welk recht deze in verloop van tijd afstand deed, zoo die eigenhoorigen afstamlingen nalieten; zich vergenoegend met de *doode hand* (manus mortua), welke door de erfgenamen met het beste stuk uit de nagelaten gereede goederen (de keur of keurmeede), soms bestaand in het beste stuk vee (beste hoofd, „meilleur catel"), werd afgekocht; zie Nijhoff, a. w. II bl. 294 noot, en de daar aangehaalde schrijvers.

ontving, in halfbouw voor het bouwland, en ten halve voor het weiland [1]).

Here Johanne here van Lyenden en *here Steuen van Lyenden*, ridders, staan met vele anderen over de huwlijksvoorwaarden tusschen hertog Eduard en Catharina oudste dochter van hertog Albrecht van Beijeren d.d. 1 Nov. 1368 [2]). Insgelijks *Steven van Ln*, knaap. Dit drietal bezegelt in dezelfde rangen, met vele anderen, de oorkonde, waarbij hertog Eduard ingeval van kinderloos overlijden de terugbetaling der huwlijksgave zijner bruid Catharina 1 Nov. '68 waarborgt [3]). Ook belooft het [4]) 25 Mei '72 graaf Jan van Blois schadeloos te zullen houden wegens „alle lofnisse die hy gheloeft heeft voer heren Rutgher van Laecmonde, ridder, voer Rutgher van Renwijc (Randwijck) ende voer Dyrijcke den roeden (Dirk de Rode), knapen, in zake de nalatenschap van Rutger van den Lewenborch, in leven burger te Neylvinghen; terwijl het zich verbindt, het goed van die erfenis, hetwelk deze wederrechtlijk tot zich namen, weder aan de(n) rechthebbende(n) te zullen doen toekomen [5]).

Johan here van Ln, teekent Septr 1371 met andere edelen de toenmaals uitgegeven brieven van Reinald III van Gelre [6]).

Johan here van Ln, en Margriet van Gennep, zijne gemalin, verklaren 7 Dec. 1373, dat hun behuwdbroeder Reinald van Brederode heer van Gennep hun 500 pond zilvers heeft „bewiist in den tolle tot Huessen", en hiervoor al zijn goed in de Betuwe verbond; insgelijks dat hij hun voor 3000 pond het huis te Grunsfoort [7]) heeft „verzet"

---

[1]) „De Navr" XLIII, 671—4, uit het rijks-archief te Arnhem, afd. Archief der voorm. Commanderie van St. Jan te A.; de zegels van heer Jan en der schepenen, in groen was.

[2]) Nijhoff, II, 233. Die oorkonde schijnt heer Jan echter niet mede bezegeld te hebben; zie aldaar bl. 232 noot 6.

[3]) Ibidem bl. 234, 236, '38, '37, '39.

[4]) in vereeniging met Reinald van Brederode heer van Gennep en Bernt van der Dorenweerd, ridders, Bernt van Doernic, Henrik van Brienen heer Dirkszn, Arnd en Henrik van Brienen gebroeders, knapen.

[5]) „De Navr" XLIII, 676, 7, uit het Gulik-Bergsch archief n° 873.

[6]) Geld. Volksalm. 1896 bl. 10.

[7]) in Nijhoffs „Gedenkwaard." in „Oorkonden" VI, 3 bl. XXII noot I, met den

(overgedaan); indiervoege dat ingeval hij hun 500 pond zilvers in de heerschap van der Eem bewees, hetgeen hij onder borgtocht had verzekerd, zij dan op het andere, hier genoemd, en ook op die 3000 pond niet langer aanspraak zouden hebben, met overgifte van het huis te Grunsfoort [1]).

Johan heer van Lijende en *Steven van Lijenden heer van* Hijmen (Hemmen), zegelen met en ten behoeve van Willem de Smit (en Elisabeth zijne vrouw) de oorkonde, waarbij deze echtelingen 21 Febr. 1375 de St. Jans-heeren te Arnhem ontheffen van de verplichting om hun den bouwhof te Op-Heusden (zie hier boven, a° 1367), langer in halfbouw uit te geven [2]). Er ontbraken nog twee jaren aan het vroegere akkoord.

Jan here van Ln, Steven van Ln en *Goossen* (Goessen of *Goeswyn*) *van Ln*, ridders, bezegelen den zoenbrief dd. 2 Nov. '76 van Jan van Blois en hertogin Mechteld, zijne gemalin, halve zuster der hertogen Reinald III en Eduard, ten behoeve van een aantal edelen, ridderen en knapen, ter zake van het voorgevallene sedert den dood van hertog Eduard († 1371). Dit drietal helpt den Landvrede van 6 Jan. '77 mede oprichten, d. i. het verbond tusschen Jan van Blois en Mechteld eener-, en ridderen en knapen van Over-Betuwe, Neder-Betuwe, enz. enz. andererzijds; hierbij ook

Steven van Ln, knaap [3]).

Was *heer Jan* vanwege gezegde Hertogin amptman van dat gedeelte der Veluwe, waarin Wageningen ligt; hij moest, blijkens de oorkonde van dezen Landvrede, in deze waardigheid dien vrede met acht, als Neder-Betuwsch heer dien met vijf ruiters helpen handhaven, en als een der tien gezworen raden en scheidsrichters in zake dien vrede [4]), desnoodig, met zijne mederaden komen raad-

---

Kortenburg te Renkum verward. Sedert 1881 Koninklijk landgoed, te Renkum, bij Wageningen, onder den naam ORANJE-NASSAU-OORD. Destijds door Koning Willem III van den Graaf van Rechteren van Apeltern overgenomen.

1) „De Navr" XLIII, 674, 5, uit gezegd archief n° 894.

2) Ibid., bl. 675, 6.

3) Nijhoff, III, 26, 28, 29.

4) De anderen waren: Reinald van Brederode, Alard van Buren en Beusichem,

plegen te Wageningen, Arnhem of Tiel. Waar zulks dan voorviel, daar moest de Amptman van het distrikt zorgdragen, dat hun de gemaakte kosten vergoed werden [1]).

Jan heer van Lyenden, bezegelt als raad van Jan van Blois en Mechteld, dezer verdrag dd. 24 Maart 1379 met Willem en Maria (Mechteld's zuster), hertog en hertogin van Gulik, benevens hun zoon Willem als hertog van Gelre.

Steuen van Lⁿ, knaepe, heer Jan's broeder, doet 11 Juni 1381, als voogd der kinderen van *wijlen* heer Jan, in overleg met dezes weduwe Margriet v. Gennep, tegenover hertog Willem afstand van alle aanspraak, welke deze zijn broeder op het ambt van Wageningen of op eenig ander ambt in de Veluwe mocht hebben kunnen doen gelden [2]). De kosten, welke heer Jan in die hoedanigheid gemaakt had, waren hem dus bij zijn overlijden nog niet vergoed.

Steuen van Lⁿ, staat als raad der hertogin Mechteld over de oorkonde, bij welke deze 7 Febr. '75 belooft en zweert, de rechten en vrijheden der stad Zutfen te zullen onderhouden, die rechten vermeerdert, en de schepenen dezer stad in het rechtsgebied van de Marsch (bij Zutfen) Helbergen, Wesse, de Worf, enz. bevestigt [3]).

Her Steuen van Lⁿ en her *Goeswiin van Lⁿ* heren Steuens sone, ridders, verklaren 21 April '75 verkocht te hebben landerijen aan de Donkerstraat (van Ravenswaai op Zoelmond), aan den Schaardijk te Beusichem, en alhier de Ketel, perceelen in de Pijp en in de Zoslagen, naastgeland de heeren van Buren en van Kulenburg, aan

Gerrit van Weerdenburg, Walraven van Wijhe, Arnd van der Lawick, Herbern van Ysendorn, Otto van Asperen, Jan van Haeften en Gooswyn van Varik.

[1]) Ibid. bl. 38, 9. Jan van der Eze (d. i. Johan van Hekeren geheeten van der Eze; zie „Herald. Biblk" 1882 bl. 27) was ook Amptman namens hertoginne Mechteld over een deel van Veluwe, en had een veel grooter ampt; want hij moest als zoodanig den Landvrede met twintig ruiters handhaven. „De Navr" XLIII, 339 draaft hier in 't wilde rond.

[2]) Nijhoff, III, 89. Dus was 1399 zijn sterfjaar niet, gelijk „De Navr" XLI, 570 voorstelt.

[3]) Ibidem bl. 21, 22. Steven's medegetuigen waren de raden Reinald van Brederode heer van Gennep, Wolter heer van Voorst en Keppel, knaap, Arnd van Keppel en Johan van der Eze.

Henrik van Mouderik (Maurik), behoudens den choralen der St. Maartenskerk te Utrecht „al sulcker twiintich pont tsiaers als wi hem (*hon* = *hun*) daer af ghegheuen hebben" [1]).

Dirc heer van Ln, knape, verklaart 21 Maart 1392, dat namens hem als tijnsheer, Elias van Beynhem en gade Jonkvrouw Aleid van Druten, in handen van Jan bastaard van Ln, zijn (Dirk's) broeder, krachtens vonnis der tijnsgenooten, hadden opgedragen tot een vrij tijnsgoed ten behoeve van heer Gerrit de Rijcke [2]), broeder van de St. Jansorde als toevengher (*gevolmachtigde*) van het godshuis van St. Jan te Arnhem en „huerre pitancien" (*haar leeftocht*) 17 hont lands genaamd de Oude Weide, in de maalschap van Oemēn (Ommeren), waar aan 't boveneind naastgeland was

Dirk van Ln, zoon van *Steven* Dirkszn [3]) en benedenwaarts de „papelike prouende" (pastoorsgoed) der kerk van Ommeren [4]). Hij (Theodoricus a Linden) wordt als partijganger der Arkels gevangen genomen 1 Dec. 1417 in het gevecht, waarbij gravin Jakoba van Beijeren burcht en stad van Gorinchem op de heeren van Arkel herwon [5]).

---

[1]) „De Navr" XLIII, 678, 9; uit het rijksarchief te Arnhem, Afd. archief van Culemborg. Het zegel van Gooswyn van Ln in groen was, nóg gedeeltlijk aanwezig aan den perkamenten brief. Choraal of corael beduidt „koorknaap".

[2]) „In „De Navr" XL, 83 is sprake van Geurt de Rijcke, priester der pitancien van het godshuis van St. Catharina te Utrecht a° 1384. *Pitancie*, Mid.-lat. pitancia, pictancia, Portug. pitança = portie, rantsoen, waaraan het denkbeeld van „overvloed" is verbonden, omdat het Mid.-latijnsche woord „overvloed" (habundantia, wohlhaben) beduidt.

[3]) Hfdk I en IV hiervoren noemden wij eenen Dirk van Ln a° 1307 knape; deze zal de grootvader van Dirk Stevenszn a° 1392, geweest zijn. De „Geld. Volksalm." 1888 bl. 31 noemt hem oomzegger van Jan. En zegt, dat hij na diens dood in 1409 erfschenker van Gelderland is geworden!? Nooit is een Dirk van Lijnden, die in 1417 nog leefde, erfschenker van Gelderland geweest.

[4]) „De Navr" XLIII, 679, 80, uit het rijksarchief te Arnhem, Afd. archief der voorm. St. Janskommanderie te Arnhem. Alleen door heer Dirk bezegeld in groen was (nóg aanwezig). Als tijnsgenooten worden vermeld Jan van Beynhem Janszn, Jan van Triest, Ernst van Ewijck en „andere vele goede lude". Zij werden kostlijk onthaald, gelijk de oorkonde uitdruklijk zegt.

[5]) Vgl. Slichtenhorst, „Geld. Geschied." bl. 205a. „De Navr" XLIII, 495 laat Dirk *heer van Ln* († 1408) vóor Gorinchem gevangen nemen!! Pontanus (Hist.

Johan van Loen, heer van Dalenbroek, verzoekt, in vereeniging met zijn vader Godart heer tot Heinsberg, 16 Oct. 1394 hertog Willem I van Gelre en Gulik als „swaiger" (bloedverwant), de huwlijksvoorwaarden hunner zuster en dochter Filippa met Gerhard van Toenburgen (Thomberg) mede te bezegelen [1]. Immers Godart was als weduwnaar van Filippa, zuster van des Hertogs vader, des Hertogs aangehuwde oom. Godart (Godevaart) en Filippa (van Gulik) hadden 14 Febr. 1367 hunne huizen te Heinsberg, Geelkerken en Dalenbroek voor open huizen des Hertogs van Gelre verklaard. Godart's volle neef, Godevaart Dirkszn van Loen † 1342 was met Mechteld, tweede dochter van Reinald II van Gelre gehuwd geweest [2]. — In 1410 staat Johan van Loen heer van Heinsberg en Leeuwenberg als raad van hertog Reinald IV vermeld [3]. — Tusschen hem (heer Johan van Loen heer tot Heinsberg), hertog Arnold van Gelre, Willem zoon tot Egmond en Johan van Loen oudsten zoon tot Heinsberg eenerzijds, en Adolf hertog tot Gulik en (den) Berg, Willem van Loen heer tot Gulik en graaf tot Blankenheim, benevens de stad Keulen andererzijds, beramen de raden en vrienden van Filips hertog van Borgondië 10 Maart 1436 een bestand [4]. — Johan van Loen, oudste zoon tot Hg, zoon van Johan bij Margriet van Gennep, stierf kort vóór 2 Dec. 1465 als bisschop van Luik [5].

Steven van Lienden, heer Jan's broeder, in 1381 nog „knaepe" [6], getrouw aanhanger van de partij der Hekerens [7], werd door zijn,

---

Gelr. p. 397) noemt (volg. „Navr" t. a. pl.) ook Theodoricus ab Hemmen onder de gevangen genomen edelen, dezen van Theodoricus a Linden onderscheidend.

[1]) Nijhoff, III, 196.

[2]) Ibid. II, 212. Volgens Slichtenhorst, „Geld. Geschied." bl. 438, was Mechteld driemaal gehuwd, 1°. met Godevaart van Loen (Loon, Loss of Lootz), 2°. met Jan van Kleef, 3°. met Jan van Blois, als hoedanig zij ons boven is voorgekomen.

[3]) Nijhoff III, 310, '12—14. [4]) Ibid. IV, 127.

[5]) Ibid. bl. 366, 505; vgl. II, 212 noot 2.

[6]) Butkens en uit dezen de „Geld. Volksalm." 1888 bl. 29 laten hem in 1359 door Keizer Karel IV van Luxemburg te Mainz tot ridder slaan. Verwart „De Navr" XLI, 573; XLII, 31 Steven met Dirk; Bn v. Spaen, a. w. III, 442 spreekt ook van „Steven".

[7]) Nijhoff, „Gedenkwaardigheden" bl. VII in „Oorkonden" III.

volg. onzen „Extrait" in 1360 met zijne volle nicht Elisabeth Borre van Doernic gesloten huwelijk, de eerste heer van Hemmen uit zijn geslacht, en ook heer van Boelenham en den Mussenberg. Haar vader Willem, ridder, — in 1343 richter van Over-Betuwe, als weduwnaar van Elisabeth van Keppel, hertrouwd met Margriet van Bylandt, Elisabeth's moeder [1]) — sneuvelde in den slag bij Tiel 25 Mei 1361 tusschen Reinald III en Eduard. Heer Steven zal zich eerst tegen Willem I als hertog van Gelre verzet, een inval in de Veluwe gedaan, Arnhem bedreigd, en van daar verdreven zijnde, het beleg geslagen hebben vóor Wageningen, onder welks muren Mei '81 een veldslag werd geleverd. Dit verzet zal het inboeten van alle aanspraak op het ambt van Wageningen enz. dd. 11 Juni '81, — zie hier boven, — hebben veroorzaakt. Kort daarna verzoent hij zich met den Hertog, en † 1400. Verhaalt men van hem, dat hij als partijganger der Hekerens den heer van Homoet gevangen had genomen [2]); zijn zoon daarentegen, nml.

heer Dirc van Ln heer van Hemmen, staat op het slot ter Niërborch als gerichtsman bij de vestiging door Henrik heer van Homoet i. d. 20 Oct. 1416, krachtens zijne 11 Juni 1409 opgerichte huwlijksvoorwaarden met Steven dochter van Dirk heer van Wisch, van 2000 oude schilden in tachtig morgen lands te Heteren [3]). Dat Pontanus onder de vóor Gorinchem in 1417 gevangen genomen edelen eenen „Theodoricus ab Hemmen" optelt, zagen wij straks. Hij [4]) † '37. Zijn zoon, uit zijn vierden echt, met Alix (Adelise) van Winssen (??), dochter van Godschalk, maarschalk van Eemland, t. w.

[1]) „Geld. Volksalm." 1882 bl. 47, 62. Blijkens een kerkeboek (Necrologium?) van De Duffelt zal Margriet van Bylandt, bij haren vader, heer Otto bijgenaamd de Oude, ridder, op het koor der kerk ter plaatse zijn bijgezet (A. J. Van der Aa, „Aardrijksk. Wrdbk der Nederl.", art. Hemmen). De geneal. der van Bylandts (door Vorsterman v. Oijen, 1891, bl. 5, 7) noemt heer Otto bijgenaamd de Oude, dood in 1357, gemaal van Ermgard van Lynden.

[2]) „Geld. Volksalm." 1888 bl. 30.

[3]) Nijhoff, III, 338, vgl. bl. 293, 399.

[4]) Bn v. Spaen „Inleid." III, 416, noemt hem, — ongetwijfeld op gezag van Butkens; in de rij der beleeningen met dit ambt (zie Geld. Volksalm 1880 bl. 16) is geen plaats voor hem, en evenmin voor zijn zoon, als zoodanig, — erfschenker

Johan van Ln, heer tot Hemmen, belooft 26 en 30 Maart '54 zijn slot en heerlijkheid niet geheel of gedeeltlijk te zullen verkoopen of verzetten tot op het tijdstip, dat hij zich met hertog Arnold te Arnhem of te Grave opzichtens dit bezit verdragen, en zich bij den vorst verantwoord zou hebben ten aanzien van zijne „broicken" (boeten), wesaangaande deze hem „opsettinge gedain" (uitstel gegeven) had [1]). Hij, † 13 April '73, wint bij Fulswyne van Randwijck die nog in '89 op de kleine hofstede te Hemmen zal hebben gewoond, o. a. zijn jongsten zoon,

Steven van Ln. Deze en elf anderen, onder wie Hubert v. Eck, Alard v. Beynhem, Goert v. Gent, Jan v. Merten Pelgrimszn, in dienst van hertog Arnold binnen Kulenburg gelegen hebbend, beloven 10 Aug. '72, zich te zullen houden aan het bestand, alstoen tusschen Gerard heer van Kulenburg en de aanhangers van Adolf van Gelre aangegaan [2]). Sedert '73 heer van den Mussenberg (te Valburg), gehuwd met Walburg van Bronckhorst († 1504), dochter van Jan bij Anna van Delen [3]). Hij († 18 Sept. 1507) en zijn broeder

---

van Gelre. Hetgeen „Geld. Volksalm." 1888 bl. 31, 3 ook doet; zie aldaar meerdere levensbizonderheden, uit Butkens geput. „De Nav^r" XLI, 564—74 wijst hier op eene Fälschung van Butkens, die eene desbetreffende leenacte *verdicht* moet hebben.

[1]) Nijhoff IV, 268. Zie verder over hem Geld. Volksalm. 1888 bl. 33—36, waar ook hij ten onrechte erfschenker van Gelderland getiteld wordt. Hij zal dit ambt na 1452 *verkocht* hebben aan Johan heer van Kulenburg. Als of dit ambt zich maar zoo verkoopen liet! — Volg. Slichtenborst („Tooneel des Lands van Gelder" bl. 54a) had Hubert van Kulenburg, 18 Maart 1300 nog in leven, het schenkambt des Bisdoms van Utrecht *gekocht* van de heeren van Kuik; en vanhier zijn naam Hubert *Schenk* van Culemborg. B^n v. Spaen (a. w. III, 229) zegt echter, dat hij en zijne opvolgers het *ten leen* hadden van die heeren. Volg. „Geld. Volksalm." 1888 (uit Butkens) werd heer Jan van L^n 15 Juli 1472 tot maarschalk van Gelderland aangesteld wegens zijne dapperheid betoond vóor Grave, toen het door hertog Arnold werd belegerd.

[2]) Nijhoff IV, 469.

[3]) Vgl. „Geld. Volksalm." 1882 bl. 63; 1888 bl. 37; „Nav^r" XLII, 24, 6. Uit mijne genealogie v. Delen („Nederl. Heraut" 1889 bl. 129) blijkt, dat heer Steven's schoonvader Jan v. Bronckhorst, heer tot Oosterholt en Langeweert, in 1503

Arnold van Ln (Stephanus *et* Arnoldus *van* Lijnden), behooren onder de edelen, ten behoeve van wie Karel hertog van Borgondië 28 Dec. '72 afstand verklaart te doen van zijn recht tot verbeurdverklaring hunner goederen omdat zij de zijde van hertog Arnold en van Jan hertog van Kleef gehouden hadden [1]. Heer van Boelenham, voogd van den straks volgenden Johan Stevenszn [2].

Dirk van Ln, heer van Hemmen (Theodericus de Lynden dominus in Hymmen), oudste zoon van Johan bij Fulswyne van Randwijck, behoort tot de ridderschap der landen van Gelre enz., die, in vereeniging met Henrik van Swartzenborch, bisschop van Munster en Catharina Arnolds dochter tot Gelre, met Lodewijk koning van Frankrijk 12 Maart '80 een verdrag sluit tot onderlinge hulp tegen Oostenrijk en Kleef [3]) Hij († 3 Juli 1500) wint bij Walburg van Blitterswijk (gehuwd 1471), vrouwe van Blitterswijk [4],

Jasper van Ln, heer tot Hemmen en Blitterswijk. Deze behoort onder de acht edelen, die zich onder verband van vrijwillige inleisting [5], 1 Sept. 1517 aanspraaklijk stellen, dat hertog Karel van Gelre ten behoeve van Margriet dochter van Albert van der Lawick en haren echtgenoot Goosen van Hoenseler, eene rente vestigt op zijne inkomsten uit den lande van Kessel. De Hertog geeft hem 26

---

burgemeester van Nijmegen was. Overigens vgl. ook de koperen plaat afgebeeld tegenover blz. 3 in „De Navr" XLIV aflev. 6.

[1]) Nijhoff IV, 477.

[2]) „Geld. Volksalm." 1888 bl. 37.

[3]) Nijhoff V, 122.

[4]) Zie mijn artikel in „De Navr" XXVIII, 98 en vgl. „Geld. Volksalm." 1882 bl. 63.

[5]) Deze kwam in de plaats der bij besluit van den Raad des Hertogs van Borgondië i. d. 13 Dec. 1473 afgeschafte *wettelijke* inleisting, krachtens welke men een wanbeheerder, wanbetaler, meineedige, enz., dien men tot zijn plicht wilde nopen, dwong om te *leisten* of in *leisting* (pactum obstagii) te komen, d. i. op eigen kosten in eene „eersame" herberg (hospitium honestum) zóolang te vertoeven (in hospitio jacēre ad comestus) totdat hij aan zijne verplichtingen voldeed. Om die plichtsvervulling te bespoedigen, moest hij soms een knecht en twee paarden medebrengen. Mannen van ridderlijken stand kwamen als *leisters* niet anders dan te paard; vanhier, dat men in oude oorkonden leisting wel afgewisseld ziet met *inrijding.* Zie mijne aanteek. in „Geld. Volksalm." 1879 bl. 100.

Septr vrijdom van onraadspenningen, schatting, ruitergeld en verdere lasten, voor zijne heerlijkheid Blitterswijk met den hof Tongerlo [1]). Hij († 1540) trad in 1501 in den echt met Anna van Bronckhorst, vrouwe van Langeweerd, Berckestein en gedeeltlijk Rozendaal, dochter van Jan bij Anna van Delen straksgenoemd [2]).

Johan van Ln. Aangaande hem, bevelhebber v. Lynden, gelast hertog Karel 1 Dec. 1526 den maarschalk Johan v. Zelbach, dat deze hem met drie paarden onderhouden zal. Als bevelhebber van Harderwijk, legt hij 8 Juli '29 rekening over van de schade aan paarden door hem en zijne ruiters (onder wie Casijn v. Oldenbarnevelt) geleden op den tocht vóor Amersfoort „doe Johan van Lijnden nederlach" [3]). Aan hem, bevelhebber te Harderwijk, en aan de kinderen van Jurriën van Lennep (dood in 1536), draagt de Hertog het goed Laar (in de buurschap Harskamp, te Ede) over voor eene schuld van 1700 gouden rijders en duizend gln aan geschoten gelden [4]). Dit Veluwsch goed, dat de Hertog verklaarde van „die van Delen" [5]) te hebben gekocht, was leenroerig aan het Huis ter Lede; en de Hertog verklaarde van dezen erfkoop aan den „here van der Leede" — destijds Erard van Pallandt namens Anna van Kulenburg, — opdracht te zullen doen, „mit sampt auerleueronge aller segell ind brieuen dairaff wesende". Jan van Lijnden, Stevenszoon, in 1507 nog minderjarig, heer van den Mussenberg, gehuwd met Anna van Galen, weduwe van Jurriën van Lennep, zal ridder ge-

---

[1]) Nijhoff, VI, 575, 82, 621.

[2]) „Geld. Volksalm-" 1882 bl. 63.

[3]) Nijhoff VI, 863, 952, 1145. Dit zal geweest zijn toen hertog Karel's maarschalk Maarten van Rossem 5 Sept. 1528 met 2000 meest uit de Betuwe en van de Veluwe opgeroepen voetknechten en 300 paarden over de hoogten ten zuiden van Amersfoort heengetrokken, zich snellijk over Eemland en Gooiland uitbreidde (Ibid., „Gedenkwaard." in „Oork." VI, 3 bl. CLXX).

[4]) Nijhoff VI, 1097.

[5]) Jor Albert van Delen: zie mijne genealogie van dit geslacht in „Nederl. Heraut" 1889 bl. 131, 2, 6, waar tevens blijkt, dat Laar reeds weder in 't bezit was van Albert's broeder Wijnand, die het in 1562 aan zijn zoon Evert overgaf. Vgl. „Navr" XL, 248. „Nederl. Heraut" 1889 bl. 123 leert, dat Laar reeds in 1431 aan Ln of ter Lede leenroerig was.

slagen, en nadat hij zich met hertog Karel verzoend had, door dezen tot drost van Hattem aangesteld zijn [1])

Bovengenoemde heeren van Hemmen waren de voorzaten van den tegenwoordigen heer en bewoner F. G. baron van Lynden van H. [2]), gehuwd met eene Gravin van Hogendorp, — den kinderloozen vertegenwoordiger van den oudsten tak der Geldersche (Betuwsche) van Lyndens.

„In den j. o. H. dusent vierhondert en . . . . is ghek. (*gekomen*, verschenen voor den leenhove van Elten) gherijt die kempe en lyet vp (*draagt op*) syn leen *in den kirspel van Renen*, een vijfmarksleen, in (*en*) dit selue leen heeft terstond mede ontfanghen

Alert v. lyenden, oirkonden mannen ons heren van ghelre in mans stat (*als dienstmannen*, viri ministeriales) alls sander tengnagell en heymeric v̄ wedinch" [3]). Gehuwd met Geertruid van Brienen (voerend in zilver een gaanden éenhoorn van rood) [4]), had hij slechts één kind, nml.

Jonckvrou Sophia van Lijnden, † 1503 op St. Ceciliendach (22 Novr) in 't adellijk nonnenconvent te Rhenen (volg. Butkens, van de Franciskaner-orde), waar zij de nalatenschap harer ouders inbracht, en aldaar bijgezet. Voor de memorie van deze, van haar zelve en van Jouffr. Geertruyd van Gael (Galen) werd er jaarlijks 6 gln besteed [5]).

De HoogEdGeb. Juffer *Jacoba Maria v. Linden* trad 9 Mei 1686 te Ommeren in den echt met den hoogEdGeb. heer Caspar v. Riemsdijck, vaandrig in 't regiment van den kolonel Lusecoot (Lose-

---

[1]) „Geld. Volksalm." 1888 bl. 37, 8, 47.

[2]) In des Barons heerlijkheid, het gansche dorp Hemmen, wordt nergens, in 't openbaar, krachtens Vergunning, sterke drank verkocht. Ditzelfde kan getuigd worden van Ittervoort (Limburg), Katwoude (N.-Holland), Overslag (Zeeland), Rijkholt (Limburg) en Schiebroek (Z.-Holland).

[3]) Prof. Kist in „Nieuw-Archief voor Kerkgeschiedenis" II (1854) bl. 165.

[4]) De interpunctie in „Navr" XLIV, 264 r. 22 v. b., is foutief.

[5]) Dit bleek uit den Liber Obitus (het doodboek) van dit klooster, die in 1629 nog aanwezig schijnt geweest te zijn. Maar *nooit* was aanwezig de graftombe met zestien kwartieren van deze Sofia van L., welke Butkens in zijne „Annales" haar toegedicht heeft; zie „De Navr" XLIV, 262, 4, 5.

caat?); hij was voorzien van kerklijke attestatie door Petrus Keuchenius, pred. te Tiel.

Wat Alerts bovenstaande beleening door Elten betreft; ze kan omstreeks 1421 hebben plaats gehad, als wanneer Sander Tengnagell ons, — zie hier boven, Hfd^{k} III (bij de beleening van VI.) — te voren kwam. Dit zijn leengoed zal gelegen hebben in de Marsch onder L^{n}, *tegenover* Rhenen. Die Marsch toch was tweeheerig, staande voor de helft onder het gebied van Utrecht's Bisdom, dat de jurisdictie er over aan de stad Rhenen in bruikleen afstond, en voor de wederhelft onder de souvereiniteit van Gelre's vorsten [1]. Ook later is er sprake van een Rhenensch kwartier aan den kant van Gelderland, bijv. in 1623. Van de MS.-acta toch der prov. Geldersche synode 22—30 Juli dezes jaars te Zutfen gehouden, luidde art. 38 aldus: „Is by dese occasie van d^{no} deputato synodi Ultrajectinae [2] gerefereert, dat in het Renensche veen (of kwartier) aen die Geldersche sijde die prophamatie des Sabbaths [3] noch blijft als voorheen, daer doch sulx op de Stichtsche sijde is verboden; versoeckende dat ooc op de Geldersche sijde ditselve mogte geschieden; — worden die deputati des classis van Arnhem [4], onder welcke die plaetse sortiert [5], vermaent daerinne te versien". Ook moest er in voorzien worden, dat de schoolmeester van het Rhenensche kwartier niet langer op de Geldersche zijde bleef wonen. — Toen Jo^{r} Willem Carel Hendrik van Lijnden van Blitterswijk tot Kolverschoten [6], gecommitteerde

---

[1]) Over die tweeheerigheid handelden wij in „Geld. Volksalm." 1880 bl. 83—89.

[2]) den afgevaardigde van de Utrechtsche naar deze Geldersche synode, t. w. Johannes Wijchfeldius, pred. te Rhenen.

[3]) Die ontheiliging van den Zondag bestond in markthandel op Venendaal, en was in 1656 nog niet geheel geweerd.

[4]) Godeschalcus Aeltius, pred. te Arnhem, en Georgius Heshusius, pred. te Renkum.

[5]) *behoort.* Lienden zelf behoorde als kerkgemeente onder de classis van Tiel, gelijk nòg heden.

[6]) Zie over deze aloude, nóg deftig bewoonde huizing, die voormaals tot Kesteren behoorde en sedert 1743 tot L^{n} gerekend wordt, mijne aanteekeningen in „Geld. Volksalm." 1880 bl. 31—35, en hier beneden, Hfd^{k} VI.

raad en raad ter Admiraliteit van Zeeland [1]) alsmede ordinaris gedeputeerde ter Generaliteit, laatstgenoemde kasteelmatige huizing met den bouwhof van ouds genaamd „Goosen-van-Liendens-hofstad", te samen groot ruim 66 morgen, door zijn gevolmachtigde Jor Jacob Dirk van Brakell, richter van Tiel, 12 Aug. 1779 verkocht; behoorde onder dien koop ongeveer tien hont buiten den Rijnbandijk [2]), genaamd het Oeverken, met schietwilgen beplant; nog heden een weiland in de Marsch, „Het Oevertje". En in 1846 berichtte A. J. van der Aa [3]), dat bij Ln een veer over den Rijn ligt, geheeten *Rheneroever*, hetwelk aan de stad Rhenen behoort.

Hoewel het geen betrekking heeft op Ln, sta hier ten overvloede, dat zich in de Verzameling van brieven van en aan 't Hof van Gelderland (in 't Rijks-archief te Arnhem) dl XIX sub n° 3479; dl XX sub n° 3522, '98 en '99 eene correspondentie bevindt betreklijk Robert en Herman van Lienden, nml. 1° eene missivé d. d.

---

[1]) Hoewel niet van daar herkomstig, toch door Prins Willem V in 1779 tot Eerste Edele van die provincie benoemd. Deze edelman gaf in 1796 eene verhandeling in 't licht over de godin Nehalennia, wier standbeeld met niet minder dan zeventien altaren 5 Jan. 1647 op het drooggeloopen strand bij Domburg gevonden was; eene verhandeling, onbekend gebleven, naar 't schijnt, aan Mr. L. Ph. C. v. den Bergh, die in zijn „Proeve van een Kritisch Wrdbk der Nederl. Mythologie" (Utrecht, L. E. Bosch, 1846) bl. 161—80 een van verbazende belezenheid getuigend artikel schreef over die Nehalennia, welke zoovele pennen in beweging had gebracht.

[2]) „Omdat men tot het aanleggen van bedijkingen zich vroeger tot het algemeen rechtsgebied, den *ban* van den heer, moest wenden, om vergunning daartoe te bekomen, verkregen die dijken (nml. hooge dijken langs eene rivier) den naam van *bandijken*," zegt „Woordenschat" o. red. v. Taco H. de Beer en Dr. E. Laurillard (Amsterdam, Joh. G. Stemler Czn, 1894), aflev. 2 bl. 60a). Mis! ni fallor. Het woord luidde voorheen ook „banddijk", hetgeen oogt op een dijk, die als een *band* zich, ter bescherming tegen de rivier, langs en rondom de landerijen slingert. Er moeten toch bandijken geweest zijn, lang vóordat er van den *ban* van een heer sprake wezen kon.

[3]) „Aardrijksk. Wrdbk der Nederl." VII, 308.

16 Juni 1579 uit Keulen van Gedeputeerden der Staten-Generaal aan dat Hof, begeleidend de kopie van een schrijven van Robert van Ln, gouverneur van het huis Franchimont [1]), waarin deze verklaart onschuldig te zijn aan alle verkeer met den (Spaanschen) vijand; en schrijvers (de Gedeputeerden) verzoeken hieraan geloof te slaan totdat het tegendeel mocht blijken; — 2° eene missive van Matthias aartshertog van Oostenrijk d. d. 9 Jan. 1580 (origineel stuk) aan dat Hof, met den last om Herman van Ln, zijn schenker en hoofdman van de Garde, in 't ongestoord bezit te stellen en te handhaven van zekere pandschappen in Gelderland; — 3° eene van denzelfden inhoud d. d. 14 Juli '80 met verzoek zich niet langer tegen Schrijvers autoriteit te verzetten; — 4° eene missive van Prins Willem I d. d. 14 Juli '80, waarin deze betuigt dat Herman door het Hof niet naar billijkheid behandeld wordt. Dat de Prins een juist oordeel velde, blijkt uit de navolgende missieve aan dat Hof, uit welke men tevens bespeurt, dat het met Herman's pandschap 6 Oct. '80 nog niet in orde was.

Matthias bij der Gratie Gods Eertshertoghe van Oistenrijck, hertoghe van Bourgoingnen etc. gouverneur ende Capiteyn-generael van de Nederlanden.

Seer lieve ende besundere, wij hadden nyet getwijvelt *Herman van Lienden,* capiteijn van onser wacht en waere overlancx in vredelycke possession syner over zoo langen tijt erlangde pandschap, doch werdden bericht dat nyetegenstaende onsere soo menichfuldige bevelsbrieven, hij ghedronghen is gheweest sich tho den Landrecht tho beroepen tegens den pachteren (met dewelcke wij verstaen dat nyetegenstaende onse scryven aan Ulieden gedaen ghijlieden U partydich soudt gemaect hebben). Ende al ist alzoo dat het voirsz. gericht hem die pandtscap toegewesen heeft als wij hebben konnen sien vuijt de copie der gheganer sentencie, is nochtans bevreest dat etliche sijne misgunners hem noch eenighe molestation sollen moegen soecken aen te doene tegens recht ende billicheyt. Zoe eest dat wij U wel ernstelyck ontbieden ende nyetemin ampshalven ordonneren ende bevelen, dat ghijlieden afslaende alle voordere beletten den voirsz. van Lienden laet peyselyck ende vredelyck de possession van zijne voirsz. pandschap ghenyeten naervolgende onse voergaende bevelen ende daerop gegevene sentencie zonder hem eenige wijder molestatie daerinne te doen oft laeten gescieden, ghelyck hem tot noch toe bynaer den tijt van twee jaeren tot zyne

[1]) In Namen, arrond. Philippeville, ligt een dorp Franchimont.

groote zware costen ende scaden gesciet es. Dwelck egeen andere die eenige pandscappen hiervoren becommen hebben en is ervaren. Waerinne nyet weijnich onse auctoriteijt en is gecroct geweest, ende noch meer sijn soude, ingevalle ghijlieden U achtervolgende de voirsz. onse bevelen nyet en reguleerden Dwelck wij wel vermeijnen dat ghij doen sult, ghemerct ghijlieden insunderheyt onse aucthoriteyt selfs schuldich zijt ampshalven voer te staene zoo ghij doer uwe voersienighe wijsheyt wel sult connen bevroyen.

Zeer lieve ende besundere U hiermede God den almachtigen bevelende, Vuyt Antwerpen den zesten dach Octob. 1580. (get.) MATTHIAS.

Gezegde Herman van L^n zal éen persoon wezen met den gelijknamigen edelman, in 1584 overste van eenige regimenten ruiters en voetvolk, in '90 heer van Haultain [1]), Tongernel [2]), Kranenwick [3]) en Zoppenbroich, raad en hoogschout van Luik, die 25 Febr. 1590 verklaarde, dat zijn neef Steven van Linden in de Duitsche Orde balije van Biesen opgenomen was. Hij en Robert komen voor in het testament [4]) van hun broeder Dirk van L^n, kanunnik (doyen indiqué de l'église cathédrale) van Luik dd. 9 Juli 1603; zij hadden dus tot ouders Dirk van L^n, burggraaf van Dormael, en Marie van Elderen. Uit gezegd testament blijkt, dat Robert tot zoon had Karel, kanunnik van Luik en aartsdiaken van Ardenne, en Herman een zoon Ernst had. Ook, dat eene zuster des erflaters met eenen de Merode was gehuwd, wier zoon Jan destijds groot-majoor was van Luik [4]). Steven had tot broeder Jasper, heer van den Mussenberg, i. d. 29 Mei 1619 (volg. Butkens, den laatsten R.-Katholieken) landkommandeur dezer orde [5]). Zij waren zoons van Karel van L^n († 1610) bij Aleida van Zuylen († 1617), beiden, evenals Jasper zelf, in de kerk der Duitsche Orde te Utrecht bijgezet. (*Wordt vervolgd*).

---

[1]) In Henegouwen, distr. Doornik, ligt een gehucht Chapitre -à-Hautaing; in Zuid-Brabant, arr. Nivelles, Hautain.

[2]) Tongrinelle, geh. in Namen, gem. Tongrinne.

[3]) In Luik, gem. Horiont-Hozémont ligt een gehucht Crâne.

[4]) In eene „Bijlage" achter afl. 6 van Nav^r XLIV, op bl. 25, 6 aldaar, deelt Adhémar b^n van Linden, uit aanduidingen van Guilbert de Wissocq de Bomy (zie ald. bl. 19), dit testament mede.

[5]) Zie de charters uit Dusseldorf's Rijks-archief in „Nav^r" XLIV, 170—73, en vgl. „Geld. Volksalm." 1888 bl. 39.

TAAL- EN LETTERKUNDE.

STARTERS LUSTHOF NAGEDRUKT.

In den zomer van het voorgaande jaar kwam de Utrechtsche Universiteïtsbibliotheek door aankoop in 't bezit van een keurig exemplaar van een nadruk van Starter's *Friesche lusthof*. Daar dit exemplaar, naar ik vermoed, het eenige is, dat in Nederland wordt aangetroffen, stellen wij ons voor deze uitgave hier wat nader toe te lichten.

Hooren wij eerst wat de latere uitgevers van den *Lusthof* over dezen nadruk hebben bericht.

De geleerde „archivarius" der stad Leeuwarden, W. Eekhoff, die in 1862 eene „Bloemlezing uit den Friesche Lusthof en andere gedichten van Jan Janszoon Starter" met toelichting van zijne hand het licht deed zien, karaktiseert den nadruk in de volgende bewoordingen: „Te midden van dien arbeid zag hij [d. i. Starter] zich op „het hoogste beleedigd. Zeker laaghartig mensch had met vriende„lijke beden, onder heilige beloften van geheimhouding, eenige afge„drukte bladen van den *Lusthof* uit handen van den drukker weten „te bekomen, en deze verzen te Utrecht laten drukken en uitgeven, „niet enkel zonder kennis van den dichter, maar ook zeer slordig, „en met fouten en door een ellendig portret ontsierd. Men stelle „zich voor hoe Starter gestemd moest zijn, toen hij een schandstuk „onder het oog kreeg, dat niet slechts den drukker benadeelde, „maar ook des dichters naam en eer bij het publiek in een zeer „ongunstig licht moest stellen".

Dr. Jan van Vloten, die zijne uitgaaf van „J. J. Starters Friesche Lusthof" met inleiding en aanteekeningen twee jaar later (1864) op de bloemlezing van Eekhoff volgen deed, neemt de meer of min gefantaseerde, althans zeer overdreven voorstelling van zijn voorganger niet over, maar vergenoegt zich met de mededeeling,

dat Starter in 't jaar 1620 zich zeer onaangenaam verrast vond „door eene slordige Utrechtsche uitgaaf eeniger hem ontfutselde „bladen van zijn ter perse gelegden *Frieschen Lusthof*", en daardoor aangedreven werd, zijne eigene uitgave te Amsterdam te bespoedigen.

Als wij nu nog zullen hebben vernomen, wat Starter zelf over dien beruchten nadruk in 't midden heeft gebracht, zullen wij deze drie oordeelvellingen trachten te toetsen aan de geïncrimineerde uitgaaf zelve.

In zijn woord aan den goedgunstigen lezer, waarin hij zijn *Lusthof* aanbiedt aan een ieder, verklaart hij dit te doen met vrije wil en niet tegen zijnen dank.

„ . . . . als 't eertijds is geschied
„Doen u van Utrecht quam een voddery te voren
„By een geschraept door een, die (soo ick acht) verloren
„Heeft red'lijckheyd en schaemt: Want d'Eer-dief van mijn lof
„Nam tegens mynen wil die Bloemen uyt mijn Hof,
„En heeft na syn vernuft en beestigheyd haer bladen
„Met vlecken grof en veel belemmert en beladen,
„En soo ten thoon gesteld; dat ick my daer van schaem:
„Jae dat noch 't snoodst is, die bekleed met mynen naem
„En beeltenis; als of ick daer toe had geseten,
„En tot zijn broddery gestemt had met mijn weten:
„Daer ick het achten sal, soo langh mijn polse slaet,
„'t Onredelijckste stuck, d'onlydelijckste smaet,
„Die immermeer aen my betoond is of bewesen,
„Waervan men altemets sal mijn gevoelen lesen:
„Want wat onbillijckers kon immermeer geschien?
„Het voorbereysel had hij van dit werck gesien
„Hy wist dat met mijn wil, en tot hoe groote kosten
„Des Druckers, d'arbeyds-lien dit *Lust-Hof* eerst begosten
„En daarom 't afgestaen: den Drucker voor sijn hooft
„Daer noyt naer om te sien met hand en mond belooft,
„En komt noch nae die tijd (niet achtend op sijn Eeden
„Bevestigt met sijn hand, veel minder op de reden)
„Wtgeven sulcken werk! soo snooden voddery!
„Den Drucker tot verderf, en tot een spijt van my!
„G'lijck offer in de Wereld voor hem niet was te drucken,

„Of hy most my mijn eer, mijn Druckers nut ontrucken.
„Wel, wie weet hoe de wraek voor dees geleden hoon
„Hem noch bereyden sal sijn welverdienden loon?
„En ben ick die ick ben, sijn schade of zijn schanden
„Sal vloijen uyt mijn pen, of springen uyt mijn handen."

Zie zoo, nu kennen wij den aard en omvang van het misdrijf, dat zich aldus zal hebben toegedragen: Terwijl Paulus van Ravesteyn bezig was met het drukken van den *Lusthof*, heeft een kennis van hem of van Starter zelven de proefbladen op de drukkerij gezien en den drukker, buiten voorkennis van den dichter, weten te bewegen hem daarvan een exemplaar af te staan, onder belofte met handslag, dat hij ze niet zou bekendmaken. Maar de trouwlooze vriend heeft die belofte niet gehouden en de nog niet verbeterde bladen doen overdrukken. Tot zoover achten wij 's dichters en 's drukkers ergernis over dien letterkundigen diefstal volkomen gerechtvaardigd.

Maar maakt het niettemin geen komischen indruk Starter te zien klagen over „eerroof" en „hoon", als men ziet dat het nagedrukte boekje drie sonnetten bevat ter eere van hemzelven, en een daarvan aldus eindigt:

„Doch boven al steekt wt de dichten wijt en breet
„Van Starters kloecke geest, dien deftigen poeet,
„Die 't gansche Landt verciert met gulde rijmerijen."

Moge het daarachter gevoegde portret minder goed gelijkend zijn dan hetwelk de oorspronkelijke uitgaaf siert, toch kan men het feit niet ontkennen, dat de samensteller of uitgever van het nagedrukte bundeltje, door 's dichters gelauwerd portret op te nemen, hem heeft willen eeren en niet hoonen.

Starters ergernis zal dus, houden wij, eerder zijn ontsproten uit het bewustzijn, dat de nadruk met drukfouten ontsierd was niet alleen, maar dat ook de later door hem aangebrachte verbeteringen in woordenkeus en dicht daarin gemist werden. Zeker is 't dat de typographische uitvoering minder verzorgd en minder fraai is dan die van haar voorbeeld. Zoo prijkt het titelplaatje b.v., dat aardig gecomposeerd, maar vrij wel afgesleten is in ons exemplaar, met

het foutieve inschrift: I. S tartars/ Lust-hoofken/ verciert met vele/ Liedekens, Bruijlofts/ dichten ende copere/ platen/ T' Utrecht/ Bij Jan Amelissoon/ in het vergulde ABC/ Kon dit plaatje frisscher van afdruk zijn, de overige (5) plaatjes zijn, met uitzondering van één enkel, beter noch ook slechter dan die van de oorspronkelijke editie, dat trouwens ieder kan beseffen, die weet dat zij ontstonden in de werkplaats van den Utrechtschen plaatsnijder C. de Passe Jr.

In het algemeen gezegd, ligt het verschil der beide uitgaven hoofdzakelijk in het doel, waarvoor de drukkers ze bestemden: het eene boekje schijnt als een luxe-uitgaaf, weidsch gedrukt en niet zonder eenige pluimstrijkerij tegenover Starter, — het andere veeleer als eene volkseditie in het licht te zijn gegeven.

Wat nu den inhoud van het *Lusthoofken* betreft: op bl. 5—83 verso vindt men 28 van Starters gedichten, voorafgegaan door zijn gelauwerd portret en door drie klinkdichten, met de kenspreuken: Door liefden Aart (= B. Verdoes), Ist Anders Billicheydt (= ?) en Wt d'een in d'ander krijch (= A. van den Bergh) onderteekend. Vier en twintig dezer bruiloftsdichtjes en minneliedjes zijn uit de origineele uitgaaf overgenomen. De niet daarin voorkomende, waarvan ik tevens de wijzen ga vermelden, zijn de volgende:

1. *Bruylofts-Liedeken*, op de wijse: Van de trouwe en ontrouwe minnaer. Begin: Ghy Jongmans en Jonckvrouwen hier vergaert. 2. *Ghesang* op de wyse: Soder yemand vraeghd wie hier leyd begraven. Begin: O Ghy hooge Goon! Daelt nu hier beneden. 3. *Stemme* Courante serbande. Begin: Ghy vrolijcke Iongmans en Iufferkens bly van gheest. 4. *Stemme:* De nieuwe laboré. Sy heeft een kin met een kloofken daerin. Begin: De duysternis des nachts. Deze gedichten komen evenmin voor in de latere uitgaven van den *Lusthof*, als in de herdrukken van Eekhoff en Van Vloten; misschien heeft Starter ze dus later verloochend.

De nagedrukte verzen nu, zijn te vinden op blz. 1—112 (uitg. van 1621), een bewijs derhalve, dat het werk al een heel eind was afgedrukt, toen de nadrukker de bladen zag en ontving.

Wat het boekje verder niet onbelangrijk maakt voor de letterkundige geschiedenis, is, dat men op blz. 84—96 een aantal min-

neliedjes aantreft van den tot dusver weinig bekenden rijmer A. van den Bergh, alle met zijn reeds genoemde kenspreuk onderteekend. De meesten zijn van hetzelfde gehalte, dat men aantreft bij Krul, Jonctys en andere dichters van tweeden en derden rang; maar toch schuilt er een enkel juweeltje onder, dat geen bloemlezing oneer zou aandoen. Laat ik het volgende als proeve mededeelen:

LIEDEKEN.

Stemme: *Hansgen sne het coren etc.*

1.

Mijn lonckertjen, mijn donckertjen
Hoe treckt ghy soo veel tooghjens?
Ghy weet mijn hart is gansch verwart
Ghevanghen in u ooghjens.

2.

Mijn vroutjen laeft, mijn zieltjen draeft
Verwert heel in u lipjens,
Door dien ghy kent, ten is niet vremt
Haer vangen in u klipjens.

3.

U voetjens staen, soo soetjens aen
Op 't bovenst van de kruytjens,
Al is het doot, 't heeft dan gheen noot
Want 't krijght weer nieuwe spruytjens.

4.

U handekens, u tandekens
Jaecht het yvoor op bloosjens.
Soo dat het swijght, en datelijck krijght
Een cleur ghelijck de roosjens.

5.

Als 't hartjen denckt, 't geen 't zieltjen krenckt
Wanneer je seydt ghenachjens,
En wierpt mijn doe, een lonckjen toe
Met sulcke soete lachjens.

6.

Ist Liefje schou, mijn troosje nou
Mijn Engeltje, mijn Vroutjen,
Al bent ghy quaet, 'k en draegh gheen haet
Ick wacht noch nae u troutjen.

Maar één zwaluw maakt geen zomer, zegt het spreekwoord. En het ware minstens naief, om hem op grond van dit ééne vers onder de dichters te scharen.

Wie is die A. van den Bergh; was hij dezelfde als Adriaen van den Bergh, door Witsen Geysbeek, in zijn critisch, biographisch en anthologisch woordenboek van Nederl. dichters, vermeld als schrijver van verschillende aldaar genoemde tooneelspelen? Ik zou het denken, want twee er van, Jeronimo en: Polidoor, werden in 1621 en 1623 te Utrecht bij denzelfden drukker Jan Amelisz. uitgegeven, na te voren te zijn vertoond op de Utrechtsche kamer: Wt rechte liefd', waarvan Van den Bergh zeker zal zijn lid geweest.

Als liefhebber van 't tooneel zal hij derhalve ook te Amsterdam wel eens den nieuwen door Coster in 1618 opgerichten schouwburg bezocht hebben, en in aanraking zijn gekomen met de leden der kamer: In liefde bloeiende [1]), waarvan Starter medelid was. Is deze veronderstelling aanneemlijk, dan ligt verder de gissing voor de hand, dat Van den Bergh, die er belang bij had, of, laat ik liever zeggen, die zich gestreeld mocht gevoelen, dat zijne gedichten met die van Starter, welken hij (blijkens zijn klinkdicht) zoo hoogachtte, in één bundeltje het licht zagen -- wel de laaghartige mensch, zooals Eekhoff het uitdrukt, kan zijn geweest, die eenige afgedrukte bladen van den *Lusthof* aan den drukker heeft ontfutseld, en deze te Utrecht zonder voorkennis van den dichter, met zijn eigen maaksel aangevuld, ter perse legde. Zeker is 't dat Van den Bergh reeds vroeger zich als dichter, of, wil men liever: als rijmer had doen kennen. Dit getuigt het laatste der liedekens in het *Lust-hoofken;* b.v. het tweede couplet, waarin hij uitvalt tegen een zijner benijders:

---

[1]) Bredero schijnt hij althans gekend te hebben, blijkens een citaat in de „Toe-eygeningh" van zijn treurspel Polidoor.

Hy weet nau waer voet of maet
In bestaet
En wil mijn komen bespotten,
Doch hy toont het nu gewis
Dat hij is,
Van de principaelste sotten.

Indien A. en Adriaen van den Bergh identiek zijn, geven de hierboven genoemde tooneelspelen geen blijk van vooruitgang in het hanteeren van de lier. Maar het treurspel Polidoor werpt ten minste eenig licht op Van den Berghs bekendheid met Starter. Men bevindt nl. dat de eerstgenoemde een paar liedjes, die in het treurspel voorkomen, gedicht heeft op wijzen van Starter. B. v.: O! ghy hooge Goon! Daelt nu hier beneden (zie hierboven). Vrou voedster van mijn jeugd (Starter blz. 81).

De kenspreuk, die Van den Bergh gebruikte, duidt op zijn vroeger leven in dienst van Mars, terwijl hij overgegaan was in den dienst van Venus, die zijn hart voor zekere schoone in liefde had ontstoken. RED.

Zonderlinge drukfouten (A. R. I—III). — In de „Deutsche Herold" XV, 1884, Nr. 1, S. 10, Note **), schreef L. Clericus: „In Otte's Kunstdenkmälern der Provinz Sachsen ist S. 78 (Kreis Eckartsberga) der 101 Jahre alt gewordene Sohn eines Herrn Hans Georg von Tümpling begraben, der in Wirklichkeit nur 1 Jahr lang gelebt hat." Q. N.

Barensteel. — Vgl. *Navr XLV*, 712. Ook tornooikraag geheeten; vanhier hgd. Turnierkrage; Oud-holl. palesteel; Fr. lambel, Eng. label (= lap). Wat is de etymologie, en dus de eigenlijke beteekenis van het woord barensteel? A.

OUDHEIDKUNDE.

Old Dutch spoons. — Can you or any of your readers tell me the origin and meaning of the cock or the rabbit that is placed on the top of the small spoons so frequently purchased in Holland? The bowl of the spoon generally has two figures beaten in so that they stand in relief. The handle is crooked and terminates in a heart; on this perched the little animal referred to. The end of the handle is crooked or hooked. The generally received impression is that these spoons were used at christening parties, and were hung around a bowl full of candle and that the guests helped themselves to a spoonful of the candle and carried away the spoon as a souvenir of the occasion. The significance of a rabbit or a cock on these spoons is not understood and it would be interesting to many of your trans-Atlantic readers, who have these spoons as relics of their Dutch forbears, if you could explain the meaning of the tiny animals placed on the handle of the spoons.

Another Dutch custom was presenting „monkey-spoons" to the bearers of the pall at a funeral. Can you give any explanation of this custom? These spoons are found in all American Dutch settlements, and are also to be bought in bric-a-brac shops in Holland, but their significance and use are not understood.

New-York. WYENOTTE.

Journal of Dagverhaal enz. (XLV). — Aldaar bl. 684, 5, 92, 3, 4, 5, 725 is telkens sprake van *Prins* Maurits. Men leze *Graaf* Maurits; van dien toch is aldaar sprake. Hij, bijgenaamd de Amerikaan, in 1636 gouverneur van Brazilië, was een zoon van graaf Jan van Nassau den Jongere, en kleinzoon van graaf Jan van Nassau den Oude (den stadhouder van Gelderland en broeder van Prins Willem I; zie *Navr* XXVI, 255, waar hemaangaande worden

[1]) Ons is het gebruik en het symbool van de „spoons" onbekend. RED.

aangehaald N. G. van Kampen, „Leven van beroemde Nederlanders", II, 133 vg. en Schlosser, „Algem. Geschied. der Wereld", XV, 293, 9, 301, 7.

Omtrent Eumenius leest men bij Lübker, Reallexicon des classischen Alterthums" (Leipzig, Teubner, 1882), dat hij omstr. 250 n. Chr. geboren, leermeester van Constantius Chlorus (den vader van Constantijn den Groote), dezen een geruimen tijd op zijne krijgstochten volgde, en zijne latere levensjaren sleet in zijne vaderstad Augustodunum (Autun) in Gallië, waar hij als onderwijzer in de rhetorica optrad, en zich omtrent de school dezer stad zeer verdienstlijk maakte. Hij behoorde tot de Latijnsche lofredenaars (panegyrici), doch niet in den overdreven, opgesmukten, hoogdravenden trant van sommigen. Van de vier lofredenen, die nog van hem overig zijn, hield hij die *pro instaurandis scholis* in 296, die op Constantius in ditzelfde jaar te Trier, die op Constantijn den Groote en eene Gratiarum actio aan dezen laatste omstr. 311. — Dit verschilt nog al wat van hetgeen *Navr* XLV, 690, 1 verhaalt. Van Kleef is er geen sprake.

Ibidem worden 600 sestertiën gelijk gerekend met 1500 dukatons; doch hoe is dit mooglijk, als men bedenkt, dat eene sestertie 7½ cent waarde had, en eene dukaton *f* 3 bedroeg? Men komt er alleen, door in plaats van „600 sestertiën te lezen 60 *sesterlinus* (= 60 mille, sestertiorum), en verkrijgt dan eene waarde van 4500 gulden, — een hoog salaris voor dien tijd. JAC. A.

Loevensteinsche factie. — Dr. Jan Scharp, Predikant te Rotterdam, stelde in 1802 eene geslachtlijst samen van het Engelsch-Nederlandsche geslacht *Scharp* of *Sharp(e)* voorzien van talrijke biographiën. Sprekende over Dr. *James Sharp*, Aartsbisschop van St. Andrews, Primaat van Schotland (vermoord 1679) zegt hij: „Met één woord, hij was een arbeidzaam voorstander der Kerk van Engeland en der Koninklijke regeering, een martelaar van de Constitutie tegen het Cromwelliaansch Republicanismus en de dweepziekte der meeste Puriteinen; een vriend van Karel II en der belangen van het aan hem verzwagerde Huis van Oranje, het-

geen genoeg is, om hem in de schriften van de Loevensteinsche factie met eene zwarte kool te doen teekenen."

Vraag: Wie kan mij eenige dezer geschriften noemen?

Amsterdam. HENRI J. SCHARP.

Hersteeg. — In Nijmegen is een vrij breede straat, vroeger genaamd Hersteeg, die door den raad verdoopt werd in Hertogstraat.

Kan Hersteeg echter niet ontstaan zijn uit hehr (= hoog) en „steeg" (= breede weg) en zou dus de oude naam niet hersteld moeten worden?

N. C.

Hersteeg is, door verkorting, afkomstig van Hertsteeg of beter: Hertogsteeg. (Zie Arkstée, blz. 193, 194.) De nieuwe benaming is dus volkomen juist.

RED.

Munt (XLVI, 32). — Het randschrift verwijst naar Constantijn de Groote, die het leger van Mascentius onder Rome's muren sloeg, en hierop door den Romeinschen senaat als eerste Augustus erkend werd. Het was op dezen tocht, dat hem een vlammend kruis onder de zon zal zijn verschenen, met het onderschrift: *En toetooi nikaeis* (Grieksch) of *In hoc signo vinces* (Latijn) = In dit teeken zult gij overwinnen. De aanblik van dit kruis in de lucht zal den Keizer, na het verslaan zijner tegenstanders, genoopt hebben het Christendom eerst te begunstigen, daarna te omhelzen, hoewel hij († 337) zich kort vóór zijn dood eerst doopen liet. JAC. A.

Draagteeken. — Wordt gevraagd van welke corporatie dit draagteeken kan zijn: Voor en achterzijde volmaakt gelijk, op een achtpuntige ster van blauw email is gelegd een kleinere 8 p. ster van wit email, om het middelpunt dezer sterren een blauwen cirkelrand — waarop in gouden letters „Assistance" — omgevende een gouden rond gedeelte, waarin twee gouden armen elkander de hand geven.

Arnhem. J. D. WAGNER.

BIJDRAGE TOT DE GESCHIEDENIS

VAN HET VADERLANDSCHE SCHOOLWEZEN.

DOOR

H. DE JAGER [1]).

ALUMNI.

De mannen, die door Prins Maurits op het kussen werden gebracht, traden in 1619 niet in het voetspoor hunner voorgangers, die niet alleen den zoon van een remonstrant, maar ook den zoon van een contra-remonstrant ter bevordering van zijne studiën subsidiëerden. Den 10den Sept. 1618 kregen de contra-remonstranten de macht in handen en reeds den 19den Jan. 1619 werd door hen „affgeschaft de 100 gulden tsjaers", vroeger aan Theophilus Rijckewaert geaccordeerd „tot de studie van zijnnen soon".

Michael Seroeijen, die in 1617 bij den Rector te Brielle besteed was (zie vorig artikel), mocht het hem verleende subsidie gecontinueerd zien (Res. Mag. 16 Nov. 1619), werd na zijn vertrek naar Leiden met „een nieuwen mantel" vereerd (Res. Mag. 13 Mei 1623), en ontving in 1624 voor „sijn theses, gededuceert aen Schout, Burgemeesteren, Schepenen ende den Secretaris" 30 car. guldens (Res. Mag. 14 Sept. 1624), en bij besluit van 16 Mei 1626 60 guldens met de toezegging, dat hij als andere alumni „getracteert" zou worden. In 1626 kreeg de Vroedschap eene missive van „Festus Hommius, regent vant collegie theologiae tot Leyden, relaterende quaede deportementen van Michael Seroeijen, wesende een schantvlec ende ergernisse van alle studiosen, ende noch onlancx door sijn gulsicheyt ende dronckenschap voor den middach een schandelijck spectakel voor allen burgers, die hem saegen". Er

---

[1]) Vervolg van Nav. XLIV, blz. 319.

werd besloten moeder en zoon te ontbieden en o. a. te onderzoeken of Michiel „noch eenige lust int vervolgen van sijnne studien" had. Eene Res. Mag. 7 Dec. 1626 luidt: „Sijn ontboden Marijtgen Seroeijen ende Michael Seroeijen, haeren soon, en sijn dezelve aengeseijt de clachten, overt comportement van den voorn. Seroeijen gedaen, alsmede voorgelesen de missive van F. Hommius, ende nae een goede repremende, denselven gegeven, is hem affgevraecht off hij noch lust hadde, om sijnne studien te vervolgen, die daerop verclaerde goede lust te hebben, maar gantsch geen genegentheyt om in het collegie te woonen, vermits hij mercte, dat den regent met particulieren haet tegens hem ingenomen was: heeft voorts de heeren magistraten bedanct over de costen, die sij tot noch toe tot avanchement van sijnne studien hadde gedraegen, hoopende deselve in tijt ende wijlen, wast niet int ecclesiastique, twaer int scholastique, nae sijn vermogen te recompenseren ende vergelden, blijvende midlertijt haer E. onderdanigen dienaer". Michiel studeerde voort en werd te Brielle, zooals is gemeld, eerst conrector en vervolgens rector.

Op verzoek van den baljuw Pieter Jacobsze werd den 5den April 1620 „geaccordeert, dat Johannes Franchiscij van der Wel van Breda van wegen de stadt gestelt" zou worden „int Collegie Theol. tot Leijden, soo lange ende ter tijt ende wijle thoe de stadt yemant *uijt den haeren* daerinne stellen" zouden, „als wanneer hij de plaetse" zou moeten „quicteren ende verlaten". Den 30sten Mei 1620 werd aan Johannes „geaccordeert tot een viatie eens 12 £, te 40 grooten t'pondt, uijt den Sustere goederen", maar reeds in 1621 moest hij „ontruijminge doen van de camer int Collegie", daar de stad een ander zou zenden (Res. Vr. 17 Apr. 1621).

Eene Res. Vroedsch. 4 Nov. 1622 luidt: „Es geresolveert opte remissie van den derden penninck van de vicariegoederen, specterende tot Adrianij ende Johannis cappelle, gefundeert in St. Catharine Kercke binnen deser stede, bij Jo: Remoeij gegeven aen den soone van D. Volcerus ende denselven den derden penninck geremitteert ten aensien der studien van sijnnen soone etc." Den 28sten Maart 1625, toen Ds Volcerus, predikant te Brielle, niet

meer in leven was, werd bepaald dat de weduwe „de quijtschel-dinge van den 3den penninck behouden" zou en kreeg haar zoon, Roelof Volcerus, de toezegging van 200 guldens, te verdeelen over 4 jaar, „tot onderhoudinge syner studien". Dat Roelof in het Staten-College kwam van wege Den Briel, heb ik niet opgeteekend gevonden.

Georgius Nolthenius, zoon van Henricus, predikant te Bommenede, was eerst extraordinaris en vervolgens ordinaris alumnus van Den Briel in het Staten-Collegie te Leiden. Voor zijn studiën werd hem in 1622 toegestaan 100 gulden (Res. 4 Nov. 1622), in 1623 „22 £ gr. vlaems tsiaers" (Res. 7 Nov. 1623). Den 7den Sept. 1629, nog extraordinaris alumnus zijnde, kreeg hij ook tot „coopinge van boucken" 30 £. In 1630 werd hij ordinaris alumnus (Res. 12 Oct. 1630), en in 1632 beroepen in zijns vaders plaats als predikant te Bommenede, stond men hem 100 car. guldens toe tot betaling van de kosten van het examen, dat hij bij de vergadering der Classe onderging (Res. 27 April 1632). Zijn broeder Abraham ontving eenige jaren een jaarl. subsidie van 100 guldens. (Res. 9 Nov. 1637).

Voor rekening van de stad kwam in 1623 Jacob van Riele, zoon van Jacob Aertsze van Riele, den 4den Nov. 1622 door diens weduwe aan de Vroedschap „gepresenteerd om opgevoet te werden tot een predicant", [1]) bij den Brielschen rector in den kost in plaats van Michiel Seroeijen, die naar Leiden vertrokken was. Daar de rector over „het sobere loon", dat hij „tot noch toe van de stadt van wegen haren alumnus genoten" had, geklaagd en verklaard had, dat hij daardoor „groote schade hadde geleden" en „andere kinderen twee drie vier ende vijffentwintich ponden" gaven voor kostgeld, werd op voorstel van Curatoren door de Vroedschap besloten den rector „120 gulden costgelt jaerlijcx" te geven voor J. van Riele en hem als vroeger „vrijdom van stadtsexcijnsen te accordeeren" (Ress. 5 April en 13 Mei 1623). Den 4den Aug. 1631 werd Jacob „geadmitteert op een proeve voor den tijt van een

[1]) Res. 4 Nov. 1622.

jaer tot extra-ordinaris alumnus int collegie theol. tot Leijden". Als anderen, zou hij jaarl. „22 ponden grooten vlaems" genieten. Hij bleef ook na den proeftijd te Leiden en ontving eenige keeren geld voor „de dedicatie van theses, publice gedisputeert", in 1632 30 car. gulden voor theses in materia philosophica de mundo, in 1633 „5 ponden grooten vlaems" voor theses in physica de sensibus externis, in 1634 „6 ponden gr. vlaems" voor theses in theologia de Sacra Scriptura, in 1635 „30 car. gulden" voor theses de sacro baptismo (Ress. 31 Julij 1632, 27 Aug. 1633, 12 Aug. 1634, 29 Dec. 1635).

Petrus Magerus, zoon van Claes Pietersze timmerman, ontving zijn opleiding in het Fraterhuis te Delft en voor kleeding en boeken, die hij noodig had, werd gezorgd door de Brielsche Magistraten (Ress. Mag. 21 Jan. 1623, 15 Febr. 1625). Na zich eenige jaren te Delft in de Latijnsche taal geoefend te hebben, werd hij 7 Dec. 1626 „geadmitteert tot alumnus" van Den Briel (Res. Vr. 18 Mei 1626. Res. Mag. 7 Dec. 1626) en voor „een half jaer montcosten" werd 64 £ betaald (Res. Mag. 24 Apr. 1627). Van extraordinaris werd hij ordinaris alumnus (Res. Mag. 12 Oct. 1630), en later, zooals is vermeld, predikant te Brielsch-Nieuwland en rector te Brielle.

Gedurende onderscheidene jaren ontving Daniel Tael, zoon van Anthony Tael, tot bevordering van zijn studie 100 gulden 's jaars (Ress. 1 Febr. 1623, 26 Sept. 1626, 12 Febr. 1627, 4 Maart 1629, 19 Jan. 1630). Dat hij van leerling der „triviale" school student te Leiden werd, staat niet genotuleerd.

Den 11den Nov. 1628 werd aan „Asarias Justini Peutevinc", predikant te Rockanje, op zijn verzoek „toegevoucht tot subsidie van de studien van sijnne twee soonen, Petrus ende Joannes, die in de Latijnsche schole opgetrocken werden, de somme van 50 car. gulden voor twee jaeren", maar den 13den April 1630 werd besloten die subsidie niet meer te geven, dewijl de predikant „sijnnen soone sonder voorweten ende kennisse van de Magistraet in de Latijnsche schole tot Rotterdam bestelt" had.

In 163? verzocht Joannes de Court, predikant te Goedereede

aan de Vroedschap, zijn zoon Joannes Courtenius, die eenige jaren in het Fraterhuis te Delft gestudeerd had en nu bekwaam was om naar Leiden te gaan, te admitteeren als extra-ordinaris alumnus, tot dat „de ordinaris beurse soude comen te vaceren". maar 't verzoek werd afgeslagen en hij kreeg alleen een subsidie van 150 car. gulden (Res. Vr. 8 April 1633). Den 24sten Maart 1635 werden dien zoon, toen student in de theologie te Leiden, voor de dedicatie van theses „de concursu Dei" door de Magistraten 20 car. gulden geaccordeerd.

Voor Christianus Edmeston werd jaarlijks aan den Brielschen rector een som van 120 car. gulden uitbetaald (Ress. 17 Nov. 1635, 8 Nov. 1636 [1]), 12 Dec. 1637, 19 Jan. en 5 Oct. 1641). Toen hij als alumnus der stad naar Leiden zou gaan, gaf men hem 25 £ voor boeken (Res. 14 Sept. 1641). Den 9den Jan. 1644 werd besloten hem 30 car. guldens te geven, na lezing van de „goede getuijgenisse van den voortganck in sijnne studiën". Voor de dedicatie theses „in phisica" gaf men hem in 1643 dertig car. gulden (Res. 14 Febr. 1643); voor de dedicatie van theses de descensu Christi ad inferos. de spe, de angelis bonis et malis en andere onderwerpen, 5 ponden gr. vls. of 30 car. guldens (Ress. 26 Nov. 1644, 26 Aug. 1645, 11 Aug. 1646, 27 April en 23 Nov. 1647).

Den 5den Dec. 1639 werd „de vacante bursale plaetse int collegie binnen Leijden" voor een jaar gegund aan Justus Johannis Dubert, student in de theologie te Leiden; maar op het bericht dat deze „voorsien" was, werd de plaats gegeven aan Jacobus de Bitter (Res. 21 Jan. 1640). Voor de dedicatie van theses ontving de extra-ordinaris alumnus in 1641 36 £ (Res. 15 Junij 1641), in 1646 20 gulden (Res. 23 Junij 1646).

Den 29sten Nov. 1640 bepaalde de Vroedschap dat „de ordinaris beurse van alumnus deser stede in de triviale schole" na het vertrek van Edmeston naar Leiden zou zijn voor Daniël van Gellinchuijsen,

---

[1]) Onder de Ress. Mag. van dit jaar staat er ééne, luidende: „Tomas Lambertus, juris civilis professor, propter egestatem ende invalitudinem vereert met een rycxdaler".

nagelaten zoon van Daniël van Gellinchuijsen, in leven secretaris van Brielle, maar hij moest „ten huijse van den rector woonen". Op dezelfde conditie werd de „extraordinaris beurse vergunt aan den soon van Abraham van Bramen". Werd de ordinaris beurs disponibel, dan zou deze voor hem zijn.

Het kostgeld bij den rector voor Daniël van Gellinchuijsen bedroeg eerst 120 £ (Res. 7 Aug. 1641), daarna 150 £ (Res. 30 Nov. 1641), maar vervolgens weer 120 £ (Res. 3 Oct. 1643, 25 Junij 1644). Het laatste bedrag werd ook betaald voor den zoon van Abraham van Bramen (Ress. 11 Maart 1645, 27 Jan. 1646, 27 Maart 1649 die reeds den 13den Aug. 1645 „de ordinaris beurse van alumnus deser stede in de triviale schoole" kreeg, en hier Gillis, daar Dirk, elders Theodorus van Bramen heet. De Vroedschap schonk hem den 22sten April 1650 voor de dedicatie van theses 30 £.

Aan Engelbert Pitius, zoon van Ds Joannes Pitius, predikant te Zwartewaal, werd den 13den Aug. 1645 de „extra-ordinaris beurse" geschonken en evenals van Bramen moest hij wonen ten huize van den rector, die 120 £ kostgeld voor hem ontving (Ress. 16 Nov. 1647, 20 Nov. 1649).

De laatste alumnus, van wien wij hebben te gewagen, heette Henricus de Valoeijs, „student in triviale schoole bij den rector", die in 1649 ruim 35 £ ontving voor aan Henricus geleverde „boucken ende andere behoeften" (Res. 30 Jan. 1649), Om zijn „iver ende neersticheijt ende de goede getuijgenissen. van hem gegeven", stonden de Magistraten den 27sten Sept. 1649 Henricus toe „als extraordinaris alumnus sijnne studien te vervolgen" in het Staten-College, en zij bepaalden „dat midlertijt debvoir" zou „werden gedaen omme op desselffs Henricus Academische attestatie van de Heeren Gecommitteerde Raden te vercrijgen eenige subsidie, ofte dat Henricus uut d'eene ofte ander beurse int voorsz. Collegije geadsisteert" mocht worden. Henricus bleef extra-ordinaris alumnus van Brielle of „student op de nominatie van de stadt van den Briel int Collegije Theol. tot Leijden" en hem werd tot „sijn nodich onderhout ende continuatie in studiis" nu 130 £ dan 120 £ in

't jaar geschonken (Ress. 2 Mei 1651, 2 Junij 1652). Voor de dedicatie van theses ontving hij tweemaal 30 £, en voorts nu 10 £, dan 15 £ en dan 12 gulden (Ress. 16 April en 8 Oct. 1650, 26 Aug. en 23 Dec. 1651, 2 Sept. 1652). Den 1sten Sept. 1653 behoefde de laatste ordonnantie van 120 £ ten behoeve van De Valoeijs te worden „verleent". Volgens een resolutie van dien datum had hij „vercregen de beurse van der Goude". Volgens een resolutie van 23 Maart 1653 was hij „gecomen op de beurse van Edam". Nog eens werd hem door de Brielsche Regeering 30 £ betaald voor de dedicatie van theses (Res. Mag. 13 Jun. 1654).

Curatoren.

In 1634 werd de volgende Instructie gemaakt.

> „Instructie voor de Scholarchen ende Curateuren van de Schoole deser stede, gearresteert bij Burgemeesteren ende Vroetschappen der 23 September.

Tot opsigt over de voors. Schole sullen de Heeren Magistraten ende Regeerders deser stede stellen als Scholarchen ende Curateuren 5 bequame personen.

Ende bij afflijvigheijt van een oft meer van deselve sullen de Heeren voornt. binnen 2 maenden, sonder langer uijtstel, weder een ander bequaem persoon subrogeren.

De Scholarchen ende Curateuren voornoemt sullen tweemaal des jaers ordinairie compareren, telckens op den tijt vant aenstaende examen, ende mette presenten besoingeren, de convocatie staende aen den Ed. Heere Bailljuw van Voorne, ofte in sijn absentie aen den outsten vant Collegie.

Insgelijx sal geschieden in extraordinare bijeencomsten, die in tijt ende wijlen nodig sullen bevonden werden.

De Rector in tijt ende wijlen te verkiesen sijnde, sullen d' Heeren Magistraten ende Regeerders door de Scholarchen ende Curateuren doen uijtsien naer bequame personen, uijt dewelcke bij advis van de twee heeren Burgemeesteren ofte twee andere, uijt

de Heeren Regierders daertoe te committeren, twee aen hare agtbaerheijt genomineert sijnde ende voorgedragen bij de voors. Curateuren, hare agtbaerheijt de verkiesinge doen sullen.

De Rector in dier voegen verkooren sijnde, sal beropen werden door ofte meer, uijt de heeren Regierders ende uijt de Curateuren resp. daertoe te committeren.

Insgelijx sal geschieden in de verkiesinge ende beroepinge van den conrector ende schoolmeester.

De schoolordre, bij de Ed. Gro-Mog. Heeren Staten van Hollandt ende Westvrieslant geemaneert, sal bij de Curateuren, soo na als mogelijck is, na de gelegentheijt van dese schoole geaccommodeert werden, ende op alles nader reglement gemaeckt, sulx als de Curateuren ten meesten dienste van de schole sullen nodig bevinden."

Den 5den Oct. 1619 werden tot Curatoren aangesteld Pieter Jacobsze, oud-burgemeester, Leendert Jansze, Willem Allertse van Coudenhoven en Ds. T. Damman, predikant.

Pieter Jacobsze, baljuw, werd den 5den Febr. 1622 als curator gecontinueerd, en tegelijkertijd werden tot curatoren genomineerd, met de bepaling dat curatoren ook over de bijscholen het toezicht zouden hebben, Mr. Johan Gans, Ds. Johannes Volcerus, [1] Ds.

---

[1]) In de Acta Classis van 11 Maart 1624 leest men: „Is vertoont seker Compendium Catech. Heijdelberg., t' samengestelt bij D. Joannes Volcero tot profijt van de jonge jeught der Latijnscher schole in den Briel, versoeckende dat bij de Classe off hare daertoe gedeputeerde 't selve mochte werden oversien, met noch een Compendium pietatis, gestelt in t' saemensprekinge van D. Rectore ende N. N. der stadt van den Briel (*ende N. N.* zijn doorgeschrapt). De Broederen hebben tot dit werck gedeputeert J. Florianum en J. Fleurkenium, om daervan in toecomenden tijde den Classi rapport te doen." Arta van 16 Apr. 1624: „D. Florianus en Florkenius hebben openinge gedaen van hare gedaene visitatie over 2 boeken, volgende haeren last ontfangen; waerover goedt gevonden is aengaende het Compendium Catechismi Heydelbergensis, dat men t' selvighe niet en sal laten drucken ofte in de Brielsche schole leeren, maer dat men sal blijven bij 't oude gebruijck, namelyck bij 't leeren der Heijdelb. Catechismi selve, nadien het soude opspraeck causeren bij den Remonstranten.

Johannes Lempereur en Mr. Willem Muijs, advocaat. Van de vroeger benoemden was Lenaert Jansze, burgemeester, overleden, evenzoo Ds. Tobias Damman, en Van Couwenhoven was „gecommitteert in de Gecommitteerde Raden."

In plaats van den overleden baljuw Pieter Jacobsze werd den 27sten Jan. 1624 de baljuw Pieter van Leyden „geseijt Leeuwen," gecommitteerd tot curator om met de andere heeren het opzicht te hebben over „de stats Latijnsche schoele ende alle andere bijschoolen."

Mr. Isaäc Commersteijn werd 21 Jan. 1625 curator loco Ds. Volcerus, overleden. Ter vervanging van Mr. Johan Gans en Ds. Lempereur (l'Empereur), vertrokken, werden 10 Dec. 1629, nevens den burgemeester Van Gellinchuijsen, benoemd Ds. Placcardus en Ds. Cloppenburch. Den 23sten Sept. 1634 werd loco Van Gellinchuijsen, burgemeester, tot curator gekozen Dr. Johan Swinnas, maar den 3den Oct. 1634 werd door de Vroedschap goedgevonden „dat de burgemeester Gellinchhuijsen mede als curateur van de scholen op alle voorvallende besoinges, neffens nogh 5 andere sal compareren ende in sijnen dienst blijven gecontinueert." Tot Curator werden benoemd 15 Maart 1642 Ds. Leonardus Harleus en Mr. Mathias de Moucheron, vroedschap, loco Ds. Cloppenburch, vertrokken, en Mr. Isaäc Commersteijn, overleden. Eene Mag. Resolutie van 19 Maart 1644 luidt: „Es mits het accresseren van de Latinsche schoole noch tot een vijffde Curatoir vercooren ende deselve schoole tot curatoir bijgevoucht Mr. Gillis de Gerbode, out-burgemeester." In plaats van De Moucheron overleden, trad 13 Aug. 1646 de burgemeester Ormea op. De pensionaris en vroedschap Mr. Jacob de Jongh van Ellemeet werd 25 Mei 1647 benoemd tot curator.

Worden oock in der scholen bij den jongen kinderen wel geleert de boecken Virgilii ende diergelijcke, die swaerder ende wijdtloopiger sijn als den Heijdelb. Catechismus; alhoewel het voorseijde Compendium in sich selven goedt ende schriftmatich is. Belangende het „Divinae Sapientiae Compendium" is geresolveert, dattet niet gedruckt sal worden, maer alleenlick uijtgeschreven sijnde, also het gecorrigeert is deur D. Florianum, sal meugen in de schole geleert worden."

Uit de medegedeelde Instructie blijkt, dat er twee keer in 't jaar een examen plaats had, waarbij de Curatoren tegenwoordig moesten zijn, en op grond van enkele aanteekeningen kan ik zeggen dat de examens werden gehouden vóór het begin der Paaschvacantie en in Augustus. Eene Magistraatsresolutie van 3 Oct. 1643 luidt: „Es Do. Petrus Magerus, rector geaccordeert ordonnantie van 24 £ 17 sc. opten ontfanger van de Ecclesiastique goederen over de premien, bij hem op de verleeden vacantie van Paesschen aen de schoolkinderen uutgedeelt". Res. Mag. 29 Juni 1647: „Es Petrus Magerus, rector, geaccordeert ordonnantie van 38 £ 15 sc. over de premien, bij hem uutgedeelt aen de studiosen van sijnne schoole opte examen voor Paesschen opten ontfanger van de Ecclesiastique goederen". Res. Mag. 28 Sept. 1642: „Es Petrus Magerus, rector, geaccordeert ordonnantie opten ontfanger van de pastorije goederen over Voorne ende Putten van 35 £ 4 sc. over de premien, bij de heeren Curatores uutgedeelt aen de studioses opt examen in Augusto deses jaers 1642". Als uitdeelers der prijzen komen Curatoren ook voor in Ress. Mag. 19 Jan, en 5 Oct. 1641. Het hoogste bedrag, dat voor prijzen bestemd werd, was 60 £. (Res. Mag. 5 Oct. 1641); het laagste 17 £. (Res. Mag. 11 Junij 1650). Men kan ook raadplegen Ress. Mag. 12 Dec. 1637, 26 Maart 1639, 21 Mei 1644, 27 Jan. en 14 Julij 1646, 9 Mei 1648.

In een van de artikelen der vermelde Instructie is sprake van een reglement, door Curatoren te maken, gebaseerd op de „schoolordre" van de Staten van Holland. De Vroedschap gaf de opdracht daartoe aan Curatoren den 18den Sept. 1634. Eene Resolutie van dien dag luidt: „Is goetgevonden, omme ordre ende reglement te houden in de Latijnsche schoole, dat bij de Curateuren derselver schole, op't behagen van mijne Heeren, geconcipieert ende ontworpen sal werden een instructie, waerna de rector ende alle andere, die aen de voors. schole dependeren, haer voortaen sullen hebben te reguleren". In 't Register, waarin deze resolutie wordt aangetroffen, volgt wel de medegedeelde Instructie voor Curatoren, maar niet die voor den rector en de andere onderwijzers der Latijnsche school.

Bijscholen.

Mr Jacob Marcq (Marc), van wien wij reeds melding hebben gemaakt, ging voort met „schamele vissers ende soldaten kinderen" te leeren en telken jare ontving hij daarvoor, na de indiening van een verzoekschrift, bij besluit van de Magistraten een gratificatie van 12 ponden, „te 40 grooten t'pont" of 3 ponden grooten vlaems (Ress. 26 Oct. 1619, 17 Oct. 1620, 8 Oct. 1622, 14 Oct. 1623, 19 Oct. 1624). Oud en „impotent" geworden, werd hij door de Magistraten uit medelijden ondersteund in den regel met 36 £ of carolus guldens [1]) en na zijn dood ontving zijn weduwe [2]) bij besluit van 4 Oct. 1636 nog 20 £.

In ons vorig artikel gewaagden wij niet alleen van Jacob Marcq, maar ook van Grietge de schoolvrouwe. Deze Grietje is misschien bedoeld in Res. Mag. van 18 Dec. 1621, luidende: „Es verstaen, dat men Grijetgen Elias het schoolhouwen sal ontseggen".

Nog noemden wij Mr. Jan van Dorsten. Deze schoolmeester verscheen met anderen den 4den Sept. 1619 voor gedeputeerden der Classe van Voorne enz. In de Acta van dien dag leest men: „Naer t' scheijden der vergadering is noch verhandelt dit naervolgende: Petrus Boësius Bipontinus, conrector der stede van den Briel, Franciscus Villerius, Mr. Carel van Wijchuijs, Mr. Jan van Dorsten, Arien Jansze Stoeur, de schoolmeester naest Jacob Aertse, zijn voor de gedeputeerde des Classis, verschenen, dewelcke haer hebben voorgehouden d' onderteijckeninge van de Acte van de Rectoren ende Schoolmeesters, in den Synodo Nationali gestelt, ende haer daerop beraed gegeven tot maendag toecomende in acht daegen, wesende den 17 Sept., van middelertijd den Catechismum, Nederlantsche Confessie ende de Canones Syn. Nat. neerstelijc te over-

---

[1]) Ress. 24 Oct. 1626, 30 Oct. 1627, 6 Oct. 1629, 25 Oct. 1631, 9 Oct. 1632, 6 Oct. 1635.

[2]) Den 9den April 1624 zijn te Brielle getrouwd Mr. Jacob van der Marc, weduwnaar, en Maritje Pieters, weduwe van Cornelis Claesze Hoock, bootsman. — Den 21sten April 1602 was doopgetuige Jan van der Marck.

lesen, ten eijnde deselvige met goede kennisse ende versekertheijt haeres gemoets van haer soude mogen onderteijckent worden". Den 16den Sept. 1619 werd de akte onderteekend door Villerius, Boëtius en Van Wijchuijs, maar niet door anderen. De Acta van dien dag behelzen het volgende: „Mr. Jacob heeft swaericheijt gemaeckt ende is noch gegeven tijd van beraed tot de ordinare Classe toe. Gerrit Hermansze verclaert te willen vertrecken te Bamisse. Aeltge Jans verclaert, dat zij niet verstaet wat in den Synodo besloten is, wil haer nochtans wel leersaem stellen ende is haer mede tijd gegeven tot de naeste Classis. De huijsvrouwe van Mr. Jan van Dorsten is verschenen ende heeft gepresenteert de Acte te onderteijckenen ende dat zij de schole soude aenhouden, ende dat haeren man de kinderen soude leeren (?). Presenteert de kinderen in den Catechismo te onderwijsen, oock selfs haeren man. De Broederen hebben niet goetgevonden, dat de vrouwe onderteijckenen soude, maer geven mr. Jean mede tijd van bedencken tot de Classe toe". De bedoelde „ordinaire classicale vergaderinge" werd 22 en 23 Oct. 1619 te Brielle gehouden, en in de Acta leest men: „Sijn op de voorgaende citatie des Classis verschenen ende hebben met hare handtteijckeninge de confessie, catechismus ende canones Synodi schriftmatich te sijn verclaert ende beloeft na haer ampt ende begrijp der jeught de leere, daerin begrepen, de jongc jeught in te planten, dese navolgende schoolmeesters, van Goedereede, Outdorp, Hellevoet, Simonshaven, Oude Tonge, Coorendijck, Oostvoorne, Suijdtlandt, Abbenbrouck, Geervliet, Rocangien, Heenvliet, Stadt ende Diericxlandt, Nieuwenhoorn, Swartewaal, item mr. Jacob Marck ende mr. Cornelis Couwenhoven, schoolmeesters in den Briel". [1]).

Mr. Jan van Dorsten, die toen niet teekende, kwam later toch tot andere gedachten. Men vindt althans in de Acta van den

[1]) Als schoolmeester in 't Weeshuis is in 't vorig artikel vermeld Cornelis Arentsze. Vermoedelijk is deze man dezelfde geweest als Mr. Cornelis Couwenhoven. In de kerkeraadsacta van 2 Jan. 1619 komt onder de Remonstranten, die bij de Gereformeerden zich voegden, voor Cors Aertsze schoolmeester in 't Weeshuis.

Kerkeraad der Herv. Gemeente van Brielle dd. 31 Dec. 1620 dat mr. Jan van Dorsten, die tot de „stillegesetenen" behoord had, toegelaten werd tot het avondmaal. Hij schijnt dan ook weer als schoolmeester te hebben gefungeerd. In een akte van 11 Junij 1630 is sprake van mr. Johan van Dorsten, schoolmeester te Brielle.[1]) De Thesaurie-Rekening over 1651—1652 noemt p. 46 verso Annetjen Jooste weduwe van mr. Jan van Dorsten.

In Resoluties van 24 Sept. 1616, 21 Nov. 1620, 18 Febr. en 25 Junij 1622 heb ik vermeld gevonden Arien Jansze Steur, poortsluiter, in 1601 tot 't avondmaal toegelaten en 18 Febr. 1623 begraven, maar van een schoolmeester Arien Jansze Stoeur, vond ik alleen in de Acta Classis gewaagd.

Vóór 1619 was aldaar niet werkzaam de genoemde Gerrit Hermansze, in Res. Mag. 12 Mei 1619 genoemd „Gerrit Harmansze van Haerlem". Hij woonde „tusschen out ende nieu Beijerlant" en kreeg op gezegden datum verlof, „mits brengende attestatie van zijnne laeste woonplaets", te Brielle zich te vestigen, maar hem werd „opgeseijt het houden van bijschoele int openbaer ofte heijmelick". Op een „naerder versouck" werd hem toegestaan „bijschoole te houden tot bamis thoe."

Aeltge Jans, die met de Broederen der Classe misschien wel een loopje nam, toen zij verklaarde van de Synodale besluiten niets te begrijpen, maar zich „wel, leersaem wilde stellen" om er achter te komen, fungeerde in 1623 nóg als schoolvrouwe. Immers in een doopaanteekening van 29 Nov. 1623 komt als getuige voor „Aeltjen Jans schoelvrouwe". Misschien is zij dezelfde persoon als

[1]) In Res. Mag. 26 Jan. 1647 komt Johan van Dorsten voor als voogd over de kinderen van Laurens van Lancre loco mr. David van der Heul; in een akte van 15 April 1644 als „out-capitein van de schutterie." Men zie ook over hem Res. Mag. 6 Oct. 1646. In een akte van 19 Aug. 1634 worden als borgen voor Maximilien Jansze van Dorsten, bakker te Rotterdam, genoemd Jan Fransze Santvoort, brouwer, en mr. Johan van Dorsten. Den 30sten Julij 1624 zijn te Brielle getrouwd Michiel Arienssе Cuijper i. m. en Lijsbeth Jans van Dorsten. Lijsbet van Dorsten werd in 1656 op belijdenis aangenomen (Acta van 2 Maart 1656). Van de kinderen en erfgenamen van Lijsbet van Dorsten, die 19 Dec. 1657 begraven werd, werd „voort recht van de Kerck" ontvangen 6 £.

Aeltge Jacobs dr. van wie men leest in Res. Mag. 21 Jan. 1624. Op dien dag werd aan de Magistraten door Johannes Volcerus en Johannes l'Empereur, predikanten en curatoren, gerapporteerd, dat Aeltgen Jacobs dr. en Susanna Vercammen zich „vervorderden schole te houden" zonder approbatie, in strijd met de „ordre" van de Synode, en zij verzochten dat haar zulks „door authoreteijt van den Magistraet" zou worden verboden. De Magistraat besloot aan genoemde personen „door een stadsboode de schoolen te doen verbieden." [1])

Aan onderscheiden personen werd in dit tijdvak geaccordeerd school te houden. Van enkelen is alleen genotuleerd, dat hun vergund werd een „bijschoole" te houden. Men leest dit van Jan Stippen, die wel Jan van Stippen [2]) geheeten zal hebben en een broeder geweest zijn van den vermelden alumnus Niclaes van Stippen (Res. Mag. 21 Oct. 1623); van Dirck Heijndricx van Amsterdam (Res. Mag. 17 Oct. 1637); van den oudsten zoon van Dirck Buijs (Res. Mag. 7 April 1640); van Heijndric Ros schoolmeester (Res. Mag. 25 Aug. 1640) en van den zoon van Ds. Steijaert, predikant te „Hellevoet" (Res. Mag. 23 Aug. 1642). Van Heijndric Danielsze j. m., geboren „in Beijerlant", [3]) staat genotuleerd, dat hij geadmitteerd werd om een bijschool te houden „omme de jonck-

[1]) Den 5den Nov. 1624 zijn te Brielle getrouwd Jan Simonsze weduwnaar en Susanna Vercammen, weduwe van Pieter Jansze. De kerkeraadsacta van 9 Maart 1604 noemen onder de personen, die lidmaat werden, Susanna Vercammen, huisvrouw van Harmen Warnertsze. Den 6den April 1603 zijn te Brielle getrouwd Harman Warnaertsze j. m. en Susanna Jacobs Vercammen j. d. Het echtpaar won. Grijetgen, gedoopt 12 Sept. 1604, getuigen: Mees Cornelisze, Machteltgen Bouwens, Genevra Vercammen; Wernert, gedoopt 4 Junij 1606, getuigen: Cornelis Jacobsze Seijlmaker, Jan Lenardsze Schap, Wiggertgien Wernerds dr. Susanna Jacobs Vercammen was 17 Aug. 1603 getuige bij den doop van Hendrick, zoon van Pieter Cornelisze en Grijetgen Hendricxdr.; en 12 Nov. 1606 bij den doop van Grietgien, dr. van Barthelmeus Cornelisze en Wijngaertgien Warnerds.

[2]) In een akte van 19 Sept. 1605 is sprake van Jan van Stippent, secretaris van Rockanje.

[3]) Heijndrich Danielsze j. m. schoolmeester, in de Acta van 25 Febr. 1638 vermeld onder de nieuwe lidmaten.

heijt te onderwijsen ende leeren lesen, schrijven ende cijfferen." (Res. Mag. 17 Oct. 1637).

Van anderen staat geschreven, dat zij op zekere voorwaarde werden toegelaten. Claes Pieter Verstrijpen van Vlissingen werd 9 Oct. 1620 vergund „schole te mogen houden, mits hem wel geschictelijck dragende onder de gehoorsaemheijt van de Magistraet." Volgens besluit van 3 Mei 1625 mocht mr. Christiaen Cornelisze „de duyts gewesene schoolmeester tot Heenvliet" te Brielle „publycque school houden, mits hem onderwerpende t' geene alle cleyne schoolen subject zijn." Hetzelfde werd den 5den Julij 1631 vergund aan Jan Marcusz. Peuij, „mits onderteeckenende de acta vant Synodus op de schoolordre gemaeckt." De laatste voorwaarde werd ook gesteld aan Jan Arenton, op zijn verzoek den 6den Oct. 1646 geadmitteerd om te Brielle „publijcque bijschoole te houden omme de jonghe jeucht te leeren leesen ende schrijven; [1]) aan Dirrick Aertse Lathouder, wien 25 Jan. 1648 toegestaan werd „publijcke schoole" te houden, en aan Claes Bartetsze, gewesene schoolmeestr int weeshuijs, wien 15 Febr. 1648 hetzelfde vergund werd. Den 6den Dec. 1636 werd Laurents van Wijchuijs „geadmitteert publijcque schole te mogen houden, mits hem alvooren doende examineeren bij de bedienaeren des H. Evangelij ende onderteijckenende de acta Synodalia." [2])

Den 7den Mei 1650 werd aan Domis Dirricxze Koedijeff, die evenals zijn vader „bijerwercker" was, „toegestaen publijcque schoole te houden, tot het leeren ende onderwijsen van de kinderen in leesen ende schrijven," en tevens werd hem „toegestaen omme den bijerboom van sijnnentwegen bij provisie te mogen doen bedijenen

---

[1]) Er staat niet bij *cijfferen*. Jan Arenton werd in 1643 te Brielle op belijdenis aangenomen tot lidmaat der Herv. Gemeente (Acta van 23 April 1643).

[2]) Den 10den Mei 1633 zijn te Brielle getrouwd Laurentz Carelssen Wijckhuijs j. m. en Laurensjen Arents j. d. Den 20sten Aug. 1651 zijn getrouwd Mr. Laurens van Wijckhuijsen, wedr, en Cornelia Maertens j. d. Eene akte van 2 Sept. 1661 spreekt van de erfgenamen van Lauwerens van Wijchuijs. — Den 10den Oct. 1621 zijn te Brielle ondertrouwd en daarna te Haarlem getrouwd Guilliaum de Sitter j. m. te Haarlem en Catharina Wijckhuijs j. d.

bij eenen Hans Wijnexel, mits dat voor den voors. dienst bij mr. Domis" zou „uutgekeert werden 54 sc. ter welcke, luijen ende andere extraordinaris diensten daerbuyten, ende dat voorts alle de proffijten van den bijerboom" zouden „werden genoten bij den voorn. Domis Dirricxze."

In 1649 werd den 21sten Aug. aan Pieter Been, notaris, vergund om te Brielle „publijcque schoole" te mogen houden tot het onderwijsen van de jonghe jeucht in lesen, schrijven ende chijfferen, mits hem regulerende naer de scholasticque ordere, bij de Synoden Nationael gemaect", en hij nam de functies van schoolmeester en notaris tegelijkertijd waar. Evenwel slechts een korten tijd. Eene Res. Mag. van 22 Jan. 1650 luidt: „Es goetgevonden ende een stadtsbode gelast omme Pieter Been aen te seggen dat hij sijn borretgens als notaris ende schoolmeester sal hebben in te trecken ende hem de exercitie van de voors. ampten niet langer te onderwinden, gelijck den voors. bode mede is gelast om gelijcke insinuatie te doen aen de pachters ende deselve aen te seggen, dat sij den voorn. Pieter Been niet langer en sullen hebben te gebruijcken, ter oirsaecke van sijn droncke drincken ende quaet comportement."

Den 14den Oct. 1628 werd aan Gerrit Jacobsze timmerman op zijn verzoek „geaccordeert avontschole te houden omme de jonge jeucht te onderwijzen in lesen, schrijven ende cijfferen." Deze man zal des daags getimmerd en 's avonds school gehouden hebben.

In 1635 kwam er een schoolmeester, bij wien men meer kon leeren dan lezen, schrijven en rekenen. Den 30sten Junij toch van dat jaar werd Petrus van Putten, „gewesene schoolmeester in de Heerlijcheijt van Spijck, geadmitteert binnen deser stede soo fransche als duijtsche bijschole te mogen houden."

Misschien voldeed van Putten niet als fransche meester of wellicht was hij in 1640 niet meer in het land der levenden of uit Brielle vertrokken. Wij weten alleen dat de Vroedschap in genoemd jaar een fransche schoolmeester te Brielle wilde hebben. Eene Res. Vroedsch. van 11 Maart 1640 luidt: „Es de Magistraet geaucthoriseert ten dienste van de jonghe jeucht te mogen aenne-

men een bequame franchoijse schoolmeester ende denselven te mogen toevougen een tractement van 300 ofte 350 gulden int jaer, oft op soodanigen anderen redelijcken tractement als haer E: in equiteijt sullen bevinden te behooren."

Dat er nog vóór 1650 een fransche meester te Brielle gekomen is, is mij niet gebleken.

Evenmin vond ik gewag gemaakt [1]) van de admissie van een zoon en naamgenoot van mr. Carel Wijckhuijs. Dat mr. Carel Wijchuijs Junior als schoolmeester te Brielle fungeerde, blijkt uit Res. Mag. van 5 Julij 1631. Bij dat besluit werd hem verboden te Brielle „het schoolampt te exerceren, ter saecke hij de remonstrantsche vergaderingen tot verscheijden maelen volgens sijn eijgen confessie gefrequenteert" had. In 1649 verzocht zijn weduwe, Annetge Sijmons dr., in de plaats van haren man „publijcke schoole te mogen houden ten dienste van de jonge kinderen" en dat werd haar den 26sten Junij 1649 door de Magistraten toegestaan [2]).

In hetzelfde jaar kwam bij de Magistraten een request ter tafel „gepresenteert op den naem van de geadmitteerde schoolmeesters" te Brielle, „te kennen gevende hoe dat bij seecker tamboer onder de compagnie van Cap. Kuijn ende eene Arijaentge, sijnde een remonstrantse vrouwe, het schoolampt wert geexerceert, sonder daertoe te hebben eenige admissije ofte consent". Dat moest verboden worden „als strijdende jegens de burgerlijcke ende kerkelijcke ordere". Van dat oordeel waren ook de Magistraten en zij vonden den 3den Julij 1649 goed „de voorn. persoonen te ontbijeden ende aen te seggen, dat sij haer van het houden van schoole te onthouden" hadden, „ten waere met kennisse van saecken anders mocht sijn geordonneert".

Nog heb ik melding te maken van de admissie van twee vrou-

---

[1]) De Acta van den Kerkeraad der Herv. Gemeente van Brielle dd. 1 Nov. 1646 noemen Hubrecht Hubrechtsze, schoolmeester, met attestatie gekomen van Simonshaven. Waarschijnlijk opende ook deze man te Brielle een bijschool.

[2]) Den 12den Nov. 1628 zijn te Brielle ondertrouwd en daarna te Oostvoorne getrouwd Carel Carelsen Wijchuijs j. m. van Brielle, wonende te Rockanje, en Neeltje Arents weduwe te Brielle.

wen. Den 26sten Sept. 1626 werd Lijntgen Aelbrechts dr. weduwe van mr. Jacob van Poolenburch van Delft bij provisie geadmitteert publijcque schole te mogen houden, omme de jonge jeucht te onderwijsen ende allerleij hantwercken te leeren, mits brengende behoorlijcke attestatie van haerder laeste residentie". Den 13den Nov. 1627 werd „Geertruijt van Naerden jonge dochter geadmitteert school te mogen houden, omme de jonge jeucht allerleij hantwerck te leeren".

Dat de Magistraat niet ongezind was zich het lot van oude schoolmeesters aan te trekken, toonde hij niet alleen ten aanzien van Mr. Jacob Marcq, maar ook den 16den Maart 1647, toen dit besluit werd genomen: „Es verstaen dat men mits den ouderdom ende decadentie van Arijen Huijghe Boon, gewesene schoolmeester int Weeshuijs, de bouchouders vant Weeshuijs ende Gasthuijs sal versoucken omme den voorn. Arijen als deurwaerder te willen gebruijcken int innen ende executeren van der voors. Godtshuijsen schulden, alsmede vant innecomen van de Brootsusteren."

Van de vermelde hoofden eener bijschool had Mr. Hendrick Ros de eer van te worden verbonden aan de Latijnsche school. Na zijn benoeming tot meester aan die school, ontving hij nog een paar keeren een onderscheiding. Den 20sten Sept. 1642 werd door de Magistraten „Mr. Hendrick Ros schoolmeester voor de dedicatie van seeckere geschreven berderkens toegevoucht de somme van 25 guldens." En den 4den Julij 1643 werd „Mr. Hendrick Rosch, schrijffmeester, toegevoucht voor de dedicatie van seeckere exemplaren ofte schrijften, bij hem mette penne gedaen, de somme van 25 guldens, te betalen bij den burgemeester-thesaurier."

Naar aanleiding van het laatste, wil ik dit artikel besluiten met nog melding te maken van enkele vereeringen, in dit tijdvak gedaan.

„Voor de vereering van de Triumphwagen" werd aan Jan Jansze Staerter „toegevoecht een somme van 16 car. guldens" (Res. Mag. 1 Junij 1624). — Aan „Davit Lomlin" werd den 11den Junij 1624 door den Magistraat „geaccordeert voor de vereeringe van een seecker boecxken, geintituleert: den hemel op aerde ofte bescrijvinge

van de ware gerusticheijt der zielen ofte des gemoets, de somme van 12 gulden." — Den 11den Oct. 1627 ontving Daniel Souterius, predikant te Haarlem, 50 car. guldens („uijt de Ecclesiastique goederen") voor de dedicatie van een boek aan burgemeesters en regeerders van Brielle, „geintituleert: christelijck affsterven ende statelijck begraven van Mauritius prince van Orangien." — Den 23sten Sept. 1628 werd Heijndric Pringel „canonijer" voor de dedicatie van seecker astrolatium, aen de stadt gedaen, vereert met een somme van 25 ponden, te 40 gr. tstuck. — Den 18den Mei 1637 werd aan Ds. Petrus Magerus, predikant „ont Brielsche Nieulant", later rector te Brielle, „de somme van 30 car. guldens" geschonken voor de dedicatie van „seecker boucxken, op rijm gemaect, geintituleert de stemme Petri op den Pincxsterdagh". — Den 21sten Maart 1648 werd uit de stedelijke kas aan Michiel Teermans, boekverkooper te Brielle, de som van 30 car. guldens geschonken „voor de dedicatie van seecker bouckgen, geintituleert: Johan Gerrardi Heijlighe overdeckingen (overdenckingen), bij hem aen Burgemeesteren ende Regierders deser stede gededicеert." Vier maanden vroeger was dezelfde boekverkooper door Burgemeesters en Schepenen veroordeeld tot een boete en „detentie," dewijl hij „sigh hadde vervordert te drucken seecker fameus libel, geintituleert: Het nieuwe Rotterdamsch-mars-schuijtpraetie. Na betaling der boete en detentiekosten werd hij den 3den Dec. 1647 ontslagen.

(Wordt vervolgd).

DIRICK VAN LYNDEN,

Ritter, Burggraf von Dormael, Seigneur von Hothey, Sart, St Gelly, Rochen, etc., Erster Rath und Maitre d'Hotel des Prinz-Bischoff's von Lüttich [1])

1497—1566

von

Baron Adhémar von Linden.

Diese Persönlichkeit wird urkundlich zuerst erwähnt in einem Act des Archives der Vogtei von Fléron. Den 27 Januar 1520, *Dirick van Linden als Gemahl der Katherina, Wittwe aus erster Ehe mit Adrien de Fraipont dit de la Boverie*, erhält von Damoiseau Eberhard, Graf von der Mark und von Arenberg, Seigneur von Neufchateau, le Romain, und Mirwart, Erb-Schutzvogt von Lüttich und der Margaretha van Horn, Gräfin und Herrin der obgenannten Grafschaften und Seigneuries, das Haus und die Seigneurie von La Rochette, für sich und für seine Nachfolger. Diese Schenkung war nicht gesetzlich. Das Schloss von La Rochette, welches ein Lehen der Kirche Unserer Frau zu Aachen war, gehörte von Rechtswegen der Marie van Wittem, Wittwe des Reinald van Gülpen, welche von demselben durch Eberhard von der Mark depossedirt wurde. Marie van Witthem strengte einen Prozess gegen die Inhaber an, um in den Bezitz ihrer Domaine zu gelangen; aber das Endurtheil dieses Prozesses erfolgte erst in 1536. Dennoch setzte sich Dirick Van Linden sofort in den Bezitz der von Eberhard von der Mark erhaltenen Domaine. Er lebte dort als strenger Gebieter, von seinen unbedeutensten Rechten wie ein stolzer Dynast Gebrauch machend,

[1]) Vgl. Butkens, Annales de la Maison de Lynden, p. 239.

und zog zu wiederholten Malen den Hass der kleinen Leute, welche ihm untergeben waren, auf sich. Gleich in den ersten Monaten seines Aufenthaltes, liess er im Schloss von La Rochette einen gewissen Laurent, Sohn des Jean le Bolengier, einsperren. Die Mutter dieses Kindes führte Klage über diese Gewaltthätigkeit beim Gerichte von Fléron, und, mittelst Vorladung vom 18 Juni 1520, wurde Dirick angewiesen vor demselben zu erscheinen [1]).

Am folgenden 26 Oktober erschien *Dirick van Linden* vor dem Gericht, aber da das Urtheil auf den nächsten Tag verschoben wurde, weigerte er sich nochmals zum Gerichte zu gehen und schickte einen Diener des Schlosses mit einem Briefe hin. Das Gericht verurtheilte ihn, den Arrestanten sofort freizulassen [2]).

Bald nachher, am 8 November desselben Jahres, liess er eine ungeheuer grosse Schweineheerde, welche die Einwohner von Romsee auf der gewöhnlichen Weide von Moster weiden liessen, ergreifen und in La Rochette einsperren. Eine erneute Klage der Bewohner erfolgte vor dem Gerichte von Fléron. Der Gerichtsdiener Humbet begab sich mehrere Male nach La Rochette um die Freilassung der ergriffenen Thiere zu verlangen. Dirick Van Linden war kaum sichtbar, als sich eines schönen Tages, der Gerichtshof, und mit ihm die ganze Einwohnerschaft von Romsee, nach dem Schloss begaben um Gerechtigkeit zu erzwingen. Die Gemahlin des Dirick kam sodann heraus, und antwortete dem Gerichte trocken, dass sie nach ihrem Rechte gehandelt habe, aber dass sie dennoch einwillige die Thiere freizulassen, wenn man ihr einen Mann als Geissel gebe. In der Noth willigte man ein, und Urban von Romsee begab sich in die Gewalt des Dirick van Linden. Aber, anstatt alle Schweine freizugeben, liess die Dame nur einen Theil derselben heraus. Es erfolgte hieraus Vorladung und ein neuer Prozess [3]).

Da Dirick Van Linden sich von Marie Van Wittem, Wittwe des Reinald van Gülpen, in betreff des Besitzes von La Rochette ver-

---

[1]) De Cortenbach, Démonstration de la nullité des recours empris au conseil de Brabant et Cour féodale à la Haye, etc. Liège 1671, p. 146.

[2]) Ibid p. 145. [3]) Ibid. p. 147.

klagt sah, liess er aus Klugheitsrücksichten die Gebäulichkeiten behördlich besichtigen. Das Gericht constatirte dass das Schloss sehr baufällig sei [1]).

Den 28 März 1520, wurde *Damoiseau Dirick Guelreman* (Lütticher Aussprachsweise für *Geldreman*) auf Verlangen des Toussaint delle Vaul angewiesen eine am St Andreastag 1519 verfallene Rente von 10 Muids Dinkel zu zahlen.

Am 29 des nämlichen Monats verkündet das Gericht von Boverie die am folgenden 8 November bestätigte Besitzergreifung des Hauses, des Gartens, der Wiesen, des dazugehörigen Landes und der Nebengebäude des Gutes Mathival und im Allgemeinen aller von Adrien de Fraipont herstammenden Güter und Erbschaften, welche *Dirick Guelreman* in seiner Eigenschaft als Gatte der Katherina, Wittwe des genannten Adrien, repräsentirte [2]).

Am 30 Juli 1523, 30 September 1523 und 3 Mai 1535 liess sich *Dirick Van Linden* von dem Gericht in Fléron Zeugnisse ausstellen, um zu beweisen, dass La Rochette zum Gerichtsbezirk Fléron zuständig sei [3]).

In 1523 begannen wieder die Prozessverhandlungen des Toussaint Delle Vaulx. Am 17 März wurde *Fredrich (sic) van der Linden*, Repräsentant, als Bevollmächtigter seiner Gattin, des verstorbenen Andriane de Fraipont, von dem Gericht in Boverie angewiesen eine am vorhergehenden St Andreastag verfallene auf Mathival belastete Rente, von welcher die Wittwe des Adrien de Fraipont die Nutzniessung hatte, während die Hälfte des Besitzes seinen minderjährigen Kindern männlichen Geschlechtes gehörte, zu zahlen [4]). Zu gleicher Zeit legte ein anderer Gläubiger, Hubin de Fanchon, eine gerichtliche Belangung gegen Mathival ein, und wurde die Beschlagnahme dieses Gutes am 4 Dezember von dem Gericht in

---

[1]) St. Arch. Lüttich, Gericht Fléron, Bd. a4 p. 32.

[2]) Ibid., Gericht Fléron, Bd. a E f° 5; Ibid. Gericht Boverie, Bd a3 f° x° v° & vol. a3 f° 10 v°.

[3]) De Cortenbach, Démonstration de la nullité des recours empris au conseil de Brabant et Cour féodale à la Haye, etc., Liège, 1671, pp. 102, 105, & 107.

[4]) St. Arch. Lüttich, Gericht Boverie, Bd. a3 p. 47.

Boverie verkündet [1]. — *Dirick Van Linden* wurde noch von dem Kloster der Karmeliter, am 10 Juni, gerichtlich belangt, eine am 30 Nov. 1523 verfallene und auf ein Gut in Fetime angewiesene Rente zu zahlen [2]. Um dieselbe Zeit, ohne Zweifel um diesen Prozessen ein Ende zu machen, entlehnte er von Mathieu Lagaiche 220 Brabanter Gulden, und verschrieb ihm eine rückfällige Rente von sieben Muids Dinkel [3]. — In einem weiteren Acte erscheint *Damoiseau Diedrich Van der Linden, genannt Gelreman*, in der Eigenschaft als Seigneur von La Rochette [4].

Um diese Zeitepoche trachtete *Diedrick vanderlinden* das Haus von Mathival, welches seine Gattin zu Nutzniessung hatte, für sich selbst zu erwerben. Katherina hatte aus erster Ehe drei Söhne und mehrere Töchter. Ein jeder der Söhne hatte ein Drittel von Mathival, ein Drittel einer Wiese, genannt Marlar, und ein Drittel der anderen Güter, welche Adrien de Fraipont ehemals in Boverie besass, geerbt. Am 13 Juli 1529 erhielt Andriane, einer der drei Söhne, von seiner Mutter Katherina die Nutzniessung des Drittels, welches ihm als Besitz zugefallen war. Sich somit im vollen Besitz seines Drittels sehend, verkaufte er seinen Theil an seinen Stiefvater *Diederick Vanderlinden* um die Summe von 500 Goldgulden [5]. — Jean de Flemalle hatte auf die Bezitzung von Mathival eine während einer gewissen Anzahl von Jahren rückfällige Rente von 18 Muids Dinkel. Während der Rückfallszeit zahlte *Diedrich Vanderlinden oder Gelreman, Seigneur von La Rochette*, als Vormund der minderjährigen Kinder des Andriane de Fraipont, das Kapital dieser Rente zurück [6]. Am 2 April 1530 jedoch, musste er wieder 280 Gulden von dem genannten Jean de Flemalle entlehnen; er trat ihm von dieser Hauptsumme sieben Muids Dinkel ab, einer Rente welche ihm auf Jean

---

[1]) St. Arch. Lüttich, Gericht Boverie, Bd. a[3] p. 64.
[2]) Ibid., Ger. Bov., Bd. a[3] p. 62.
[3]) Ibid., Ger. Bov., Bd. a[3] p. 135 v°.
[4]) Ibid., Ger. Bov., Bd. a[4], p. 9.
[5]) Ibid., Ger. Bov., Bd. a[4], p. 42.
[6]) Ibid., Ger. Bov., Bd. a[4], p. 48.

le Tindeur von Lüttich angewiesen war [1]). Diese Rente war rückfällig auf die Dauer von sechs Jahren, aber das vorgestreckte Kapital wurde mittelst Actes vom 10 Mai 1530 auf 70 Gulden vermehrt [2]).

Am 25 November 1530, erscheint *Noble homme Tiery de Lynden* vor dem Feudal-Hofgericht von Lüttich. Andriane de Fraipont, welcher die Hälfte der zwischen Hanneffe und Harduemont gelegenen 52 Bünder besass, cedirte diesen Besitz dem Tiery gegen eine Rente von 25 Muids Dinkel. Thierry musste in Folge dessen, als neuer Besitzer der 25 Bünder, vor dem Hofgerichte belehnt werden [3]). In 1532 erwarb er von Johan le Pollain den Theil, welchen derselbe auf die Hälfte der anderen 26 Bünder Landes bei Hanneffe und Harduemont hatte (Güter, welche ihm sein Vater Jean le Pollain der Alte in 1530 vermacht hatte, und welche von Jean delle Falloise herstammten.) Thierry wurde mit denselben vor dem Feudal Hofgericht am 21 Februar 1532 belehnt [4]).

N.B. Die Einschaltung einer genealogischen Bemerkung ist hier angezeigt. Lefort (Bd. XIII 1ter Theil) sagt, dass Katherina van der Mark, Gattin des Dirick Van Lynden, illegitime Tochter des Eberhard van der Mark war — und derselbe Autor (Bd. XXIV 1ter Theil) sagt, dass sie Tochter des Jean le Pollain, Seigneur von Waroux, und der Katherina Van Birghel, seiner zweiten Gattin, war. Diese beiden Behauptungen, welche widersprechend scheinen, gleichen sich dennoch vollständig aus, wenn man zugibt, dass Katherina Van Birghel, die Mutter der Katherina Van der Mark, natürliche Tochter des Eberhard war, und dass sie später Jean le Pollain heirathete. Die Belehnung der 52 Bünder, um welche es sich oben handelt, beweist dies übrigens. Adriane de Fraipont hatte die Hälfte derselben, und diese Hälfte bildete, ohne jeden Zweifel, die Mitgift der Katherina van der Mark als sie Adrien de Fraipont, den Alten, ehelichte; Jean le Pollain, Sohn des Jean dem Alten, hatte die andere Hälfte.

---

1) St. Arch. Lüttich, Gericht Boverie, Bd. a4, p. 70. 2) Ibid.

3) Ibid. Feudal Hofgericht Lüttich, vol. 65. pr 1529—1530.

4) Ibid. Feudal Hofgericht Lüttich, Bd. 59, p. luij und Bd. 66, p. 29

Andriane de Fraipont, der Junge, hatte ausser den 500 Goldgulden, welche er von *Dierick Vanderlinden* erhielt, noch ein Pferd im Werth von 40 Pilippsthaler in Gold, und dafür cedirte er dem *Dierick* alles Recht, welches er gegen seine Geschwister in betreff des Besitzes von Mathival hatte [1]. — Dieses Pferd zahlte ohne Zweifel den Theil, welchen Adriane auf die dem Jean de Flemalle gehörenden Renten, welche *Diedrich* zurückzahlte, schuldete [2]) und von welchen später nicht mehr die Rede ist.

Am 14 Oktober 1533 wird Willem, ein anderer Sohn des verstorbenen Andriane de Fraipont, mit seinem $^1/_3$ von Mathival und mit allen ihm nach dem Tode seines Vaters zugefallenen Gütern belehnt. Er gibt sein $^1/_3$ dem *Diedrich Vanderlinden* in Pacht, auf eine Periode von sechs Jahren, beginnend im März 1534, um eine jährliche Rente von 25 Muids Dinkel. Wenn Willem während der Dauer der Pacht stirbt, dann wird Diedrich die obgenannten Güter auf seine Lebenszeit haben, und wenn Letzterer stirbt, so werden diese Güter, zu gleichen Theilen, auf die Kinder, welche aus der Ehe des Diedrich mit der Katherina Van der Mark hervorgehen, übergehen. Die Unterhaltungskosten der Gebäude wird Diedrich von seiner jährlichen Rente in Abzug bringen. Als Sicherheit für die Zahlung der Rente gibt Diedrich die anderen Drittel, welche er von den anderen Erben von Mathival gekauft zu haben behauptet. Dieser Act wurde noch am 18 Oktober desselben Jahres bestätigt [3]).

Es war am 24 Oktober 1534, dass das Feudal-Hofgericht von Brabant, in letzter Instanz, das Urtheil in dem zwischen *Diderick Vanderlinden* und Marie van Witthem schwebenden Prozesse in betreff des Besitzes von La Rochette fällte. Die Rechte der Marie van Witthem wurden anerkannt. [4]) Aber Diedrich weigerte sich dann den Besitz zu verlassen, so lange als Marie ihm nicht die Auslagen welche die Restauration des Schlosses ihm verursacht

---

[1]) St. Arch. Lüttich, Gericht Boverie, Bd. a[4], p. 76.

[2]) Ibid. Ger. Bov., Bd. a[4], p. 48.

[3]) Ibid. Ger. Bov., Bd. a E, p. 30 und p. 28.

[4]) Archives Génerales in Brüssel, Feudalhofgericht von Brabant, 48e liasse n° 526—530.

haben, zurück erstattet habe. Am 13 Oktober 1535 gab er, vor dem Feudal-Hofgericht in Lüttich, die 13 Bünder in Haneffe und Harduemont, welche er von Jean le Pollain gekauft hatte, als gerichtliche Sicherheit [1]). Diese Zahl 13 hier, beweist, dass die ihm von Adrien de Fraipont gemachte Cession der 26 Bünder in Harduemont, nur auf Renten- nicht Besitzpacht gemacht wurde. Das Hofgericht von Brabant fällte am 29 Januar 1536, in letzter Instanz, das Urtheil, [2]) und von dieser Zeitepoche an führte Diedrich nicht mehr den Titel Seigneur von La Rochette. Wahrscheinlich, um ihn für seinen Verlust von La Rochette zu entschädigen, gab ihm die Familie seiner verst. Gattin, Katherina van der Mark, das Schloss von Mirwart, von welchem wir ihn etwas später als Castellan finden, und diese Schenkung muss nach dem ersten Urtheilsspruch des Hofgerichts von Brabant gemacht worden sein.

Am 31 Juli 1535 machen *Damosea Tirj de Lynden*, *Castellan von Mirwart und Marie Van Elderen*, *seine Gattin*, dem Conrad, Grafen van Virnenburg und von Mirwart, Seigneur von Schaffenborg und von Sombreffe, eine Anleihe von 2400 Brabanter Gulden. Der Graf gibt als Hyphotheke Land und Seigneurie von Farsenne, ein Lehen des Eberhard van der Mark, Bischoff's von Lüttich. Die in diesem Actenstück dem Thierry beibemessene Eigenschaft, *ein genannter Tirj de Lynden*, dürfte für ihn nicht schmeichelhaft gewesen sein. Der Graf wird eine jährliche Rente von 150 Gulden zahlen, deren eine Hälfte zu Ostern, die andere um St Remigius, und die erste Einzahlung am nächsten St Remigiustag fällig sind. Die Rente könnte immer von dem Grafen und dessen Nachfolgern, mittelst Rückzahlung des Kapitals plus einer Jahresdividende amortisirt werden. Thirj, seine Gattin, und seine Schwiegereltern werden ihre Residenz und Wohnung in Farsenne haben. Sie werden die dort befindlichen Möbel, die ihnen mittelst Inventar übergeben werden, benützen können, bei deren Abzug aber wieder übergeben zu werden haben. Wenn der Graf am Ende von drei Jahren die 2400 Gulden

---

[1]) St. Arch. Lüttich, Feudalhofgericht Lüttich, Bd. 68, p. 117.

[2]) Archives Générales, Feudalhofgericht von Brabant, 49e liasse n° 531—540.

nicht zurück erstattet oder die Rente nicht bezahlt, dann dürfen Thirj, seine Gattin, oder ihre Kinder Besitz, Nutzniessung und Occupation des Hauses, Landes und Seigneurie, mit allen Renten, Zinsen und Einkommen, welche dazu gehören, zur Deckung ihrer Hauptschuldforderung und der rückständigen Zahlung ergreifen, aber sie müssen über alle Ueberschüsse Rechnung stellen. Der Graf und dessen Nachfolger könnten die Rente immer zurückkaufen, und, nach erfolgter Zurückzahlung, müssten Tirj und seine Nachfolger das Schloss verlassen, und zwar in demselben Zustande wie sie es erhalten, ausgenommen zwingende Umstände, wie Feuersbrunst oder Krieg. Der Graf wird den gegenwärtigen Act von seiner Gemahlin, Dame, Gräfin Josine Van der Mark bestätigen lassen, und verbürgt sich für Tirj gegen die Ansprüche, welche Jehenne Bernard, Wittwe des Nikolaus Rifflart, während seiner Lebzeiten, Einnehmer von Namur, machen könnte. Der Bischoff Eberhard van der Mark gibt seine Genehmigung zu dieser Uebereinkunft. [1]) Die Gräfin Josuie van der Mark bestätigt die gegenwärtige Urkunde vor dem Feudal-Hofgericht unter Datum des 11 August 1536. [2])

Am 29 Dezember 1536 setzte Robert van der Mark und van Arenberg den *Dhiricke van Linden*, *Castellan von Mirwart*, als seinen Generalbevollmächtigten ein [3])

Beim Regierungsantritt des Bischoffs Cornelius van Berghe wird *Thiry van Lynden* am 23 Juni 1538, a novo domino, mit seinen zwischen Haneffe und Harduemont gelegenen 13 Bündern belehnt. [4])

Von dieser Zeitepoche an, gingen alle Bestrebungen des *Diedrich van der Linden* auf's Neue auf die Erwerbung des Besitzes von Mathival hin. Am 31 Oktober 1838 cedirte ihm Jean de Lozenge, welcher Mathival übernommen hatte, seinen Pacht [5]). — Am 26 November 1538 kauft *damoisea Diedrich Vanderlinden*, Vormund des Robert, Johan und Eberhard van der Linden, die Kinder aus

---

[1]) St. Arch. Lüttich, Feudalhofgericht Lüttich, Bd. 68, p. 114.

[2]) Ibid. Feudalhofgericht, Bd. 68, p. 145 v°.

[3]) Ibid. Gericht Fléron, Bd. a⁶, nicht paginiert.

[4]) Ibid. Feudalhofgericht Lüttich, Bd. 69 f° 111.

[5]) Ibid. Gericht Boverie, Bd. a⁶, p. 77.

seiner ersten Ehe, in deren Namen, eine Rente von sechs Muids Dinkel, welche früher von Guillaume de Fraipont, ihrem Stiefbruder, an Goffin le Mangon verkauft wurden, zurück; er zahlt von diesem Posten 50 Goldkronen [1]).

Am 27 Januar 1539 gibt ihm Guillaume de Fraipont, für sich und seine Erben, erblich und für immer sein $^1/_3$ von Mathival in Erbschaft. *Diedrich* und dessen Nachfolger werden von diesem Posten dem Guillaume und dessen Nachfolgern 29 Muids Spelz zahlen, von welchen 10 einem Gläubiger des Guillaume, und 19 an ihn selbst oder an seine Erben zahlbar sind. Guillaume verbürgt sich für alle Schwierigkeiten, welche *Diedrich* aus diesem Acte erstehen könnten [2]).

Unmittelbar nach Genehmigung dieses Actes unternimmt das Gericht von Boverie die Besichtigung von Mathival.

Mittelst Actes vom nämlichen Tage widerruft Guillaume de Fraipont und erklärt als nichtig alle Gerichtsacte, welche er zu Gunsten seines Schwagers, Philippe de Courtjoie, Vogt von Grasce, Gatte seiner Schwester Jeanne, genehmigt haben könnte, und bestätigt noch einmal den an *Diedrich Van der Linden* gemachten Erbpacht und die Schenkung [3]).

Nun beginnt ein Prozess in betreff der Hälfte des Gutes Mathival, einer Hälfte, welche von Philippe de Courtjoie, Gatte der Jeanne de Fraipont beansprucht wird. Am 8 März 1539 protestirt dieser gegen die am 27 Januar vorgenommene Besichtigung von Mathival, weil er einen Theilen desselben, über welchen nur er allein die Vollmacht zur Besichtigung geben könne beansprucht [4]). — Am 10 März 1539 wurde *Diedrich vanderlinden*, *Juncker*, von ihm vorgeladen, gerichtliche Caution für den Prozess, in betreff Mathivals, zu hinterlegen, aber Philippe selbst erschien nicht. *Diedrich* liess ihn in Contumaciam einschreiben. Gleichwohl gibt das Gericht dem *Diedrich* acht Tage Zeit, um den Guillaume de Fraipont, seinen

[1]) St. Arch. Lüttich, Gericht Boverie, Bd, a[6], p. 79.

[2]) Ibid. Ger. Bov., Bd. a[6], pp. 53, 55 & 86.

[3]) Ibid. Ger. Bov., Bd. a[6], p. 84.

[4]) Ibid. Ger. Bov., Bd. a[6], p. 99.

Bürgen, vorzuladen [1]). Vorgeladen, bestimmte Guillaume de Fraipont diesmal, am 12 März, drei Bevollmächtigte, nämlich Michel Gaillart, Henri Dyvus und Jaques Obrecht [2]). — Am 18 März lâsst das Gericht Philippe de Courtjoie zu um seine Rechte auf Mathival zu beweisen, und mittelst Actes vom nämlichen Tage behält sich Philippe vor, die Rechte welche Jeanne de Fraipont, seine Gattin, auf das fragliche Gut hatte, zu beweisen [3]).

Dennoch kauft *Diedrich van der Linden* von Jean und Gilet de Chauch eine auf ein Haus in Boverie angewiesene Rente von 10 Stiers Spelz [4]), und erwirbt von Gile de Boverie, Sohn des verst. Adrien, eine auf die Wiese Marlar angewiesene Rente von 10 Gulden [5]).

Den Ausgang seiues Prozesses, in betreff Mathival's, fürchtend, liess sich *Diedrich Vanderlinden* von Guillaume de Fraipont noch einen neuen Pacht, welchen dieser ihm auf sein Drittel von Mathival gab, bestätigen, und liess ihn von Neuem, alle Bestimmungen, welche er zu Gunsten des Philippe de Courtjoie gemacht haben könnte, widerrufen [6]).

Endlich, am 4 Oktober 1539 wurde der Prozess vor das Gericht von Boverie berufen — Philippe erklärte, dass Mathivaux dem Adrien de Fraipont und der Katherina Van der Mark gehört habe; dass diese Ehegatten drei Kinder männlichen Geschlechtes hatten, Adrien, Evrard und Guillaume, welche jedes $^1/_3$ von Mathival geerbt hatten; dass mittelst Bekanntmachung vom 7 Dezember 1531, vor dem hohen Gerichtshof der Schöffen von Lüttich, Evrard, Mönch von St Hubert in Ardenne, sein Drittel dem Philippe de Courtjoie und dem Gautier de Xhorice cedirt habe, und dass diese Cession durch Schiedsrichter, welche hierin zu Ungunsten des *Diedrich vanderlinden* entschieden haben, aufrecht erhalten blieb; dass Guillaume de Fraipont mittelst Bekanntmachung vom 2 Januar 1537 alle

---

1) St. Arch. Lütt., Ger. Bov., Bd. a⁶, p. 105 v°.
2) Ibid., Ger. Bov., Bd. a⁶, p. 99.
3) Ibid., Ger. Bov., Bd. a⁶, p. 107 und p. 27bis.
4) Ibid., Ger. Bov., Bd. a⁶, p. 109.
5) Ibid., Ger. Bov., Bd. a⁶, p. 111.
6) Ibid., Ger. Bov., Bd. a⁶, p. 52.

vorhergehenden Pachtverträge etc. widerrufen, und dem Philippe de Courtejoie sein $^1/_3$ unter der Bedingung die Zinsen, welche auf dieses $^1/_3$ angewiesen waren und eine jähliche Rente von 22 Muids Dinkel zu zahlen, gegeben habe; dass Philippe seit dieser Zeit seine Rechte etc. dem Johan de Lozenge cedirt habe, welcher ausser den Gebühren, noch die Muids Rente für die Jahre 1537 & 1538, nämlich 27 Muids für die dem Philippe de Courtjoie gehörige Rente, zu zahlen habe. — Auf dies antwortete *Diedrich*, dass die durch Evrard gemachte Uebertragung dem Philippe nur für die Hälfte oder für ein Sechstel des Ganzen zustehe; dass ausserdem diese Cession dem Philippe und dem Gautier de Xhorice eine jährliche Rente von 41 Muids, welche sie nie gezahlt haben, aufbürde; und dass Guillaume de Fraipont durch diesen Act vom 18 Oktober 1533 den Drittel von Mathivaux seinen Kindern gegeben hätte. -- Das Gericht von Boverie sprach sich für Philippe de Courtejoie aus, und verurtheilte *Diedrich vanderlinden* in die Kosten [1]). Dieser, mittelst Act vom 7 Oktober, appellirte dagegen vor den Schöffen von Lüttich [2]), und, im Dezember desselben Jahres, liess *Juncker Diederich van der linden, genannt Geldreman*, den Guillaume de Fraipont abermals vorladen, um sich für die auf den 16 Januar 1540 anberaumte Berufungs-Instanz sicherzustellen [3]). Der Weitergang des Prozesses ist uns nicht bekannt. Hat er denselben gewonnen? Ist ein Vergleich abgeschlossen worden? Die Thatsache ist, dass Diedrich mit Mathival vor dem Hofgericht von Boverie, mittelst Actes vom 1 März 1561, belehnt worden ist [4]), und dass er es durch einen neuen Act vom 14 Juni 1564 seinem Sohne Dirick Van Linden, Kanonikus in Lüttich, übergab [5]), der am darauffolgenden 23 Juni, vor dem Hofgerichte von Boverie, in den Besitz desselben gesetzt worden ist [6]).

Am 15 November 1539 kaufen *Thiry van Lynden*, *Juncker*, und Maria Van Elderen, seine Gattin, von Jean de Forvie, Seigneur von Elderen, dessen Seigneurie von Elderen mit allem Zubehör, um den

---

1) St. Arch. Lütt., Ger. Bov., Bd. a⁶, p. 145. 2) Ibid., Ger. Bov., Bd. a⁶, p. 150.
3) Ibid., Ger. Bov., Bd. a⁶, p. 134 v°.
4) Ibid., Ger. Bov., Bd. a¹⁰, p. 189.
5) Ibid., Ger. Bov., vol. a⁹, p. 54 v°. 6) Ibid., Ger. Bov,, vol. a⁹, p. 55 v°.

Preis von 600 Gold Karolinen. Sie erwarben zu gleicher Zeit das Rückkauffsrecht einer dem Jean de Brabant zahlbaren Rente von 100 Gulden, und einer dem Gilles le Berlier zahlbaren von 12 Muids Dinkel. Jean de Forvie behält sich für immer das Rückkauffsrecht bevor. Dirick wird belehnt [1]).

Am 27 April 1542 verzichtet Jean de Longdoz, um die Summe von 24 Gulden, zu Gunsten des *Diedrich Van der Linden* auf alles Recht (claim, calenge et action), welches er auf die Wiese von Marlar in Mathival hatte [2]).

In 1542, am 16 Juni, begleicht *Diedricke Van Linden* eine auf Mathival durch Piron le Polrea gemachte Beschlagnahme [3]).

In 1553, am 9 Februar, zahlt *Diedrich Van der Linden*, durch seinen Ochsenhirten, Jean Bertrand, die dem Henri Heu de Froidmond schuldigen 85 Gulden [4]).

In 1557, am 25 September, wird er mit einer Rente von 25 Gulden Rente, welche vormals dem Jean de Mathivaux gehört hat, belehnt [5]). — Am 15 Oktober des folgenden Jahres begleicht er die gegen ihn durch das Hospital von St Jakob gemachte Beschlagnahme [6]).

Am 26 Juni 1559 kauft er von Henri Heu, um 110 Gulden, eine Rente von einem Muid Dinkel [7]), und am nämlichen Tage, gibt er dem Jean de Mathivaux ein Stück Land in Tausch gegen 25 Gulden Rente auf ein Haus in Fettine [8]). — Endlich in 1563, am 5 Oktober, als er Mathivaux ohne Zweifel nicht mehr bewohnte, ernennt er Jean de Fanaige, seinen Ochsenhirten, zu seinem Geschäftsbevollmächtigten in Boverie [9]).

---

[1]) St. Arch. Lütt., Feudalhofgericht Lüttich, vol. 72, p. 16 v°.
[2]) Ibid., Ger. Bov., vol. a[7], p. 7.
[3]) Ibid., Ger. Bov., Bd. a[7], p. 93 v°.
[4]) Ibid., Ger. Bov., Bd. a[8], p. 24.
[5] Ibid., Ger. Bov., vol. a[8], p. 207.
[6]) Ibid., Ger. Bov., Bd. a[8], p. 244 v°.
[7]) Ibid., Ger. Bov., Bd. a[10], p. 20.
[8]) Ibid., Ger. Bov., Bd. a[10], p. 21.
[9]) Ibid., Ger. Bov., Bd. a[9], p. 21 v°.

Der letzte wirklich wichtige Act des *Damosea Dirick Van Lynden im Lande Lüttich*, war die Belehnung vor dem Feudal-Hofgericht, am 12 November 1558, 1 mit der auf die Seigneurie von Monceau fallenden Rente von 200 Gulden, welche vormals von Philippe de Hamal, Seigneur von Monceau, zu seinen Gunsten aufgerichtet wurde, und 2 mit der Hälfte der zwischen Haneffe und Harduemont gelegenen 52 Bünder [1]).

In 1558, am 10 Dezember, erwerben Thierry vander Linden, und Marie Van Elderen, seine Gattin, eine *erbliche* Rente von hundert Muids Korn, angewiesen auf die Seigneurie von Millen [2]).

In 1562, am 3 August, kaufen Thierri Vander Linden, Ritter, und Maria Van Elderen, seine Gattin, die Burggrafschaft Dormael und ihre Dependenzen und wurden damit belehnt am 31 Dezember 1562 [3]). Thierri starb am 5 April 1566—1567.

Nach dem Tode des *Thiry de Lynden* wird seine Wittwe durch die seinem Sohne Dirick, Kanonikus von Lüttich, gegebenen Vollmacht, am 11 Mai 1566 mit der Rente von Monceau belehnt [4]). — Mit dieser Rente wurde Robert Van Linden, Sohn des Dirick, am 12 Nov. 1574 belehnt [5]), und von ihm, dem Bischoffe von Lüttich als Sicherheit übergeben, als er zum Amtmann von Franchimont am 26 Februar 1578 ernannt wurde [6]).

Mathivaux vererbte sich nach dem Tode des Dirick, Kanonikus von Lüttich, auf seinen Neffen *Dirick Van Linden, Kastellan von Curingen*, welcher damit am 18 Juli 1603 belehnt wurde [7]).

Endlich erhält Marie Van Blitterwyck, zufolge Vollstreckung des Testamentes des Kanonikus Dirick Van Linden, am 6 September 1607 eine auf Mathivaux angewiesene Rente von 50 Gulden [8]).

---

[1]) St. Arch. Lütt., Feudalhofgericht Lüttich, Bd. 78, p. 347.
[2]) Archives Génerales, Brüssel, Feudalhofgericht van Brabant, Reg. 136, f° 582vso.
[3]) Arch. Gen., ibid., Reg. 17, f° 117vso & 118.
[4]) St. Arch. Lütt., Feudhfger. Lütt. Bd. 78, p. 80.
[5]) St. Arch. Lütt., ibid., Bd. 78, p. 140.
[6]) St. Arch. Lütt., ibid., Bd. 78, p. 215.
[7]) St. Arch. Lütt., Gericht Boverie, Bd. a[11], p. 187 v°.
[8]) St. Arch. Lütt, Ger. Bov. vol. 11.

Dirick Van Lynden und Marie Van Elderen machten ihr Testament zusammen am 19 Januar 1563 [1]).

Dieser Act wurde von ihnen am 10 Februar 1564 gerichtlich deponiert. Sie verzichteten an diesem Tage, auf alle ihre vorhergehenden Testamente und erklärten dass das Testament welches sie deponierten, ihren *letzten* Willen enthalte. Der Act wurde in einem Zimmer des Rez-de-chaussée des *Hospitium villarieuse* in Löwen, von dem Notar Bauduin de Pede aufgesetzt, in Gegenwart: Nikolaus Van Cruyningen, Clerico, und Jakob Van Eynde, Laico, beide Bewohner der Diöcese von Lüttich.

Zu diesem gehörte nach Bütkens ein Codicill vom 25 September 1564, was auch Lefort behauptet. Erklärt sich dieses Codicill oder erklärt es sich nicht? Butkens sagt dass dasselbe nur eine Bestätigung des Testamentes war, was befremdemd erscheint, da ein Codicill gewöhnlich irgend eine Veränderung des ursprünglichen Actes enthält. Wir haben auf alle Fälle nicht die mindeste Spur desselben auffinden können.

Wir haben vor uns die Copie des Testaments nach Butkens und eine andere dem Original entnommene Copie aus dem Archiv des Grafen Van Hamal von Focan [2]).

Bei näherer Prüfung der beiden Copien ist bald ersichtlich

---

[1]) In betreff des Datums des Testamentes 19 Januar 1563 ist zu bemerken, dass es sich auf den alten Stil bezieht. Dieses Datum entspricht in unserer jetzigen Zeitrechnung dem 19 Januar 1564. In Brabant begann das Jahr um jene Zeitperiode an Ostern; im alten Stil hatte somit das Jahr 1563 am 11 April 1563 begonnen um am 2 April (Ostern) des folgenden Jahres zu Ende zu gehen. Als Beweis hiefür dient die ausdrückliche Erwähnung der 7ten Indiction welche mit 1564 übereinstimmt und nicht mit 1563, dann die Erwähnung des 4ten Jahres des Pontifikates von Pius IV. Pius IV wurde am 7 der Kalenden des Januars 1560 gekrönt, so dass das 4te Jahr seines Pontifikates am 7 der Kalenden des Januars 1564 (alter Stil) begann um am nämlichen Tage 1564 (alter Stil) zu endigen. — Das Datum der gerichtlichen Deponirung 10 Februar 1564 ist nach Lütticher Stil. Hier begann das Jahr an Weihnachten, so dass das Datum mit unserer Zeitrechnung übereinstimmt.

[1]) Diese Copie mit den in diesem Archiv deponirt gewesenen van Lynden'schen Urkunden sind in unseren Besitz übergegangen.

dass die eine wie die andere nur *unvollständige* Auszüge des nämlichen Actes sind. Ueber den von Butkens hinterlassenen Text besteht kein Zweifel: der Autor erklärt selbst, dass es nur ein *Auszug* sei, und sind ueberdies die diesbezüglichen Auslassungen klar und offenkundig. Bei der mit dem Original collationirten Copie aus dem Archiv des Grafen van Hamal, wird dies auch augenscheinlich, denn 1tens endigt das Stück nach den Verfügungen über die Begräbnissfeierlichkeiten der Erblasser mit einem *etcetera* was gewiss nicht im Original gestanden haben kann, 2tens wiederholt sich dies nach der Verfügung zu Gunsten des Robert und des Johan Van Linden, Kinder aus erster Ehe des Dirick, 3tens beginnt diese Verfügung, die einzige welche die Copie enthält, mit den Worten *item laisons*, was augenscheinlich andere in dem vollständigen Testamente früher bestimmte Verfügungen voraussetzt, 4tens ist es nicht möglich dass das Testament des Dirick nur eine einzige Verfügung enthalte.

Wie erklärt sich nun die Sache?

Hier ist die Lösung. Die beiden Copien, die eine wie die andere, erwähnen nur dasjenige was diejenigen welche sie verlangt haben interessiren konnte. Die Copie von Butkens hat alle Vermächtnisse erwähnt welche für die Genealogie der Annales de la maison de Lynden von Interesse sein konnten; die Copie aus dem Archiv des Grafen Van Hamal wurde auf Verlangen des Robert und Johan Van Linden [1], aus erster Ehe, oder eines anderen Familienmitgliedes welches die genauen Erbschaftsrechte derselben zu kennen wünschte, ausgeliefert, und enthält aus eben diesem Grunde nur diejenigen Anordnungen welche sie angehen. Zudem ist der Text der Klausel

---

[1]) Nach dem collationirten authentischen Testament welches auch vom 19 Januar 1563 datirt ist, soll das Vermögen in gleiche Theile unter die Kinder aus zweiter Ehe vertheilt werden und die aus erster Ehe sollen jedes nur eine Summe von hundert Gulden erhalten.

Nach der Copie des Testamentes von Butkens (Annales, Pr. p. 106) gibt Dierick van Lynden seinem Sohne Georg eine Rente auf die Güter des Seger, Seigr van Groesbeck, welcher die Nachfolge in die Seigneuries seines Vaters Johan van Groesbeeck hatte.

welche diese beiden Persönlichkeiten betrifft in beiden Copien beinahe wörtlich der nämliche; man kann dasselbe über das Ende „en signe et corroboration etc" sagen. Dies ist der offenkundige Beweis dass die beiden Copien dem nämlichen Originale entnommen worden sind.

Aus dieser Ähnlichkeit des Textes des Auszuges von Butkens mit der authentisch bestätigten Copie kann jedoch nicht die Echtheit des *ganzen* von dem Autor der Annales erbrachten Auszuges gefolgert werden. Denn, da der Text von Butkens nicht vollständig ist, so konnte Ernest Van Lynden alles was ihm beliebte unterdrücken. Wir sind, zum Beispiel, sicher dass an der Stelle wo Dirick seine Testamentsvollstrecker ernennt, die Namen Gerhard Van Groesbeck, Dechant und Kanoniker der Kirche von St Lambrecht in Lüttich und Willem Van Elderen, Seigneur von Godenoulle-Elderen, die Worte: *nos cousins* gestanden haben: Wie hätte auch Butkens diesen Verwandtschaftsgrad erwähnt, wenn er sich nicht in dem Testamente selbst vorgefunden hätte, welches er sicherlich vor sich gehabt haben muss als er die Stelle welche die Testamentsvollstrecker des Dirick ernennt, niederschrieb? Dieser *lapsus calami* ist, so zu sagen, ein Beweis der Aufrichtigkeit von Butkens und für die Aufrichtigkeit was er in seinem Schreiben an Ch. Van Riedwyck sagt. Und wer würde es zu läugnen wagen, dass dieser nämliche *lapsus*, welcher eines Tages zur Enthüllung der Fälschung der von Ernest Van Lynden verfassten Genealogie führen sollte, nicht der Beweggrund war wegen welchem dieser sein Werk nach vollendetem Druck nicht der Oeffentlichkeit übergab? [1])

---

[1]) Ernest van Lynden starb in 1636 (Vgl. Imhof, Notitia Sacri Romani Germanici Imperii procerum. Stutgard. 1699, p. 626). Waren um diese Zeit die *Annales de la maison de Lynden* bereits der Oeffentlichkeit übergeben? Oder fand dies erst später statt, durch dessen Kinder, welche vielleicht von der Fälschung die der leitende Gedanke bei der Zusammenstellung des Werkes war nichts wussten? Dieze letztere Annahme gewinnt eine grosse Wahrscheinlichkeit, wenn man in Betracht zieht dass Butkens an Van Riedwyck schrieb: *dass er nicht die Muse hatte die* ANNALES *zu berichtigen weil er fortwährend mit der Publikation der* TROPHÉES *beschäftigt sei und daher die Berichtigung aufgeschoben habe, weil die Exemplare der* ANNALES *dem Handel doch nicht übergeben werden könnten, da sie sich alle in den Händen des Grafen von Reckheim be-*

Sei dem wie ihm wolle, es wäre interessant das Original des Testamentes des Dirick zu finden. Und wenn dieses Original nicht in einem der Limburgischen Staats-Archive zu finden ist, da es schon in früher Zeit zu dem Familienpapieren des Grafen von Hamal von Focan zählte, so ist es nicht unmöglich, dass sich eine Copie desselben in den Archiven von Brabant oder in den Scabinal-Registern von Löwen vorfinde, angesichts der Thatsache dass die Testamente eben sowie die Uebertragungen und andere Acte, von den Schöffen-Gerichtshöfen bestätigt zu werden hatten.

---

fänden; — dat ick alsdoen was ten uytersten geoccupeert in 't drucken van myne BRABANTICA, *soo hebbe 't selve vytgestelt tot nu toe, te maer dat daer van geene exemplairen en consten gedistribuert worden, gemerckt sy alle waeren in handen van den gvaeve Van Reckem.* Da nun die neun ersten Bücher der *Trophées* in 1641 erschienen sind (in Antwerpen bei Jager), ist es zweifellos, dass der Druck dieser voluminösen *Trophées* ziemlich lange vor diesem Jahre in Angriff genommen worden sein muss. Und wenn dieser Druck nach 1636, dem Todesjahre des Ernest van Lynden, begonnen worden ist, so wird die *Annahme* DASS DIESER SEINE *Annales* NIE DEM HANDEL ÜBERGEBEN HABE, UND DASS DIES ERST DURCH DESSEN KINDER GESCHAH, zur *absoluten Gewissheit.* Die Behauptung von Butkens dass er *bis zu dem Tage selbst als er an Van Rydwyck schrieb,* immer die Berichtigung aus dem Beweggrund verschoben habe, *weil die Exemplare doch nicht übergeben werden könnten,* lässt selbst vermuthen, dass erst *kurze Zeit* vor dem Datum seines Briefes Exemplare der Annales in den Handel gegeben wurden, also kurze Zeit vor dem 1 Oktober 1642. (Dieser Brief ist in extenso veröffentlicht in Van Even, „Brabandsch Museum" Leuven, Fonteyn, 1860, p. 23—32). Dies würde überdies das *nuper* in dem Gutachten des Buchelius erklären dessen Inhalt in Heda & Beka in 1643 erschienen, aber schon zur Zeit des Briefes von Butkens an Van Riedwyck zusamengestellt war: „*at hoc diploma*" (es handelt sich um die *Traditio Caroli de Lisiduna sub Albrico*) „nuper *quidam impostor,* „*ut magno alicui viro blandiretur, corrumpere et pervertere non dubitavit et pro* „*Lisiduna* Lindinium reponere, qui locus est in Betua, quales sane homines pestes „sunt in antiqua historia et odio omnibus veritatis antiquae amatoribus esse debent."

(Vgl. „De Navorscher," 1891, N° 11, p. 564—578; Ibid. 1892, N° 3, p. 102—117; Ibid. 1893, N° 4, p. 198—245; Ibid. 1893, N° 8/9, p. 479—495; Ibid. 1893, N° 11/12, p. 637—781; Ibid. 1894 N° 3/4, p. 146—174).

1563 — Dierick de Linden — et Marie d'oduer — (d'Elderen) — testament

Au nom De La tres sainte trinité Amen. Notoir soit a un chacun que lan de grace mille cincq cens et soisante trois/ stilo Brabantie/ (le Dixneufiesme Jour de janvier/ la septieme indiction/ en la quatrieme annee De notre Saint Pere en Dieu Se pius le quatriesme de le nom, nous Sr Dierick de Lynden et madamoisselle marie D'odeur alias D'Elderen/ ma femme, considerans quil n'est rien plus certain que la mort et Rien plus incertain que l'heure Dicelle/ Dont Desirans De disposer De tous nos biens que Dieu nous a donné sur la terre, nous ayant encore bons sens et entendement/ Laisons et ordonnons conjonctement un testament et Derniere volonté/ en la forme et maniere qui sensuit/ et premierement revocquons et renunchions a tous autres testament/ codicilles, ou Derniere volontés/ que pourrions avoir fait ensemble/ un chacun seul/ paravant le present testament et ordination/ Desirons et voulons que ce que le present ay vertu/ effect et fermeté/ soit par maniere De testament ou codicilles, ou en la forme et maniere que le testament ou derniere volonté de chacun peult valoir/ non obstant que en jcelluy poroient être obmises ou obliees aulcunes solemnités par les Droits ou coutumes requises/ toutes fois volons et expressement protestons que sy/ apres nos decés ou mort/ soyent trouvées quelques schedulles ou codicilles signées par nous Deux et Datées apres ce present testament/ quelles ayent la meme vertu et fermeté et effect counne si ce que contiendront estoit escript en ce present testament et ordination/ sasoit que, contiendroiet quelq addition a ce present testament, ou aussy derogation ou quelque mutation De ce que contient le present testament/ sy apres quant nos ames ysseront hors de le corps mortels/ nous le recomendons tres heumblement a Dieu/ nre Createur/ lequel les arachapté De son précieux sang et sa beniste mere la Vierge marie et a tous les saincts et sainctes De paradys/ et nos corps a

la saincte terre/ et voulons etre enterres avec telles solemnités des exeques et funerailles comme au survivant de nous Deux plairat, et semblera expedient/ en payent par jcelluy supervivant le Droit ad ce Deubs et accoutumés/ ordonnant etc

item/ laison en portion a Robert et Jehan De Lynden/ fils dud[t] Dierick De Lynden engendrez de sa premiere femme/ chacun la somme de cent florins une fois, De la quele somme se tiendront aussy contens/ sans oultre pouvoir pretendre aulcun Droit ou action ausdits nos biens/ bien entendu toute fois que au cas jceux Robert/ et Jehan ne soyent en etre/ ou ne viennent a demander leur respective portion/ que jcelle Viendra aux enfants du second mariages/ tant fils que filles/ les quels sont commis et engendrez de nos deux/ constant nre mariage/ pour par jceux etre egalement partis etc

en signe et corroboration De quoy avons cestuy notre testament soubsignes de nre propres mains et selles de nos armes/ lans de grace mille cincq cens et soixsante trois, styl De brabant/ le XIX jour de janvier/ ansij soubsigné: Dyerick Van Lynden et marie van Elderen/ et dessous lesd[it] signatures estoyent imprimees les casschets Des testateurs armoyez de leurs armes/ et sur le dot dud[t] testament etoit escrit: in nōē Dni amen/ tenori presentis publici instrumenti cunctis pateat evidenter et sit notum quod anno a nativitate domini XV[e] sexagesimo quarto/ stilo leodiensi/ indictione septima/ mensis Februarij die decima/ pontificatus sanctissimi in Deo patris Domini nostri pij/ divina providentia pape quarti/ anno suo quinto/ coram me notario publico et testibus fide dignis subscriptis/ personaliter comparuerunt retronominati nobiles et generosi persone domicellus theodoricus Van Linden/ domicella maria Van Elderen/ conjuges/ renunciantes inprimis omnia et singula testamenta per eos per prius facta et condita/ habentes et in eorum manībus tenentes quandam papiri cedulam eorum sigillis clausam/ in qua dixerunt eorum testamentum contineri quod valere voluerunt juri testamenti/ seu codicillorum/ aut saltem de jure quo cuinscumque deceden(tis) testamentum seu ultima et extrema voluntas valere possit et debeat non obstante quod alique solemnitates in similibus requisite pretermisse essent/ ordonnantes/ legantes et facientes prout in dicti papiri

cedula satius contineri asseruerunt/ super quibus et acta sunt hec lovanii/ Leodiensis Diocesis/ sub anno/ indictione/ mense/ die et pontificatu quibus supra/ in hospitio Villariensi/ in camera inferiori/ ibidem presentibus providis et discretis viris magistro nicolao Van Cruyningen/ clerico/ et jacobo van eynde/ laico/ leodiensis diocesis/ testibus ad premissa vocatis atque rogatis/ et dessout estoit escript: et moy Balduino de pede ad premissa notario requisito et per consilium Brabantie admisso/ extrait concord de mot a autre audit testament ce que jatteste: T. J. Ghys pp....

Pour copie collationnée et trouvee conforme a l'expedition originelle reposante presentement ēs mains du seigneur comte de Hamal de focan ce que je soussigné notaire royal certifie

Abinet not.

Auf der Rückseite liest man: testament De noble Seignr Dyerick de Lynden et De Dame Marie d'Elderen lan 1563 du mois de janvier le 19 jour.

N.B. Die Interpunktion mit Strichen wurde zum Verständniss des Textes eingeschaltet.

AUTOBIOGRAPHIE

VAN

Arnoldus Buchellius.

„Hanc vitam suam Dr. Buchellius J. Ct. meo rogatu „ad libros suos conscripsit." [1])

Arnoldus Buchellius nascitur Trajecti ad Rhenum a° d. 1565 xvij Martij. Fundamenta literarum iecit in patria urbe, inde docentes Leydae audivit Donellum et Lipsium, quorum tum celeberrima erat fama. Et postquam alias utriusque Galliae, ut et Germaniae ac Italiae academias perlustrasset, tandem accepto J. C. titulo

---

[1]) Aanteek. in hs. van Dr. Corn. Booth.

advocatorum in patria numero adscriptus causas agere coepit. Verum cum minus molestum et lubricum hoc exercitii genus arrideret, mortuo iam filio annorum XVI (quem ipsi unicum coniunx pepererat) ad amoeniora studia unde nuper abierat reversus in inquirenda mediae aetatis antiquitate (qua maxime historia laborat) plurimum temporis posuit cum doctiss. etiam viris Merula, Vossio, Pontano, Scriverio, ac tandem R. D. Auberto Miraeo, Franc. Sweertio, Jano Grutero ea quae ad historiae Belgicae elucidationem faverent, conferens. Cumque Aubry typographi [1]) constituissent scriptores, qui Belgium illustrarunt in unum congestos publicare, a Grutero et Sweertio rogatus aliquoties per literas Joannis Bekae et Wilhelmi Hedae historias pessime a Furmerio habitas cum exemplariis Mss. quam multis contulit adiunctis notis uberioribus. Quos scriptores, cum in Germaniam ad Gruterum mississet, ii fatali provinciae malo implicati periisse creduntur, at eosdem nunc iterum in manus sumptos editioni (modo Deus ipsi vitam proroget) parat. Edita ab ipso suppresso tamen nomine:

Descriptio urbis Ultrajectinae.

De vetere regimine eius provinciae diatribae, quam Jo. Latius suae Belg. confoed. Republicae inseruit a° 1630.

Dedit et descriptionem florum fructicum, herbarum etc. a Ch. Passaeo F aeri incisorum a° 1614. [2])

Appendicem item Mercatoris Atlanti a Jodoco Hondio Amstelodami a° 1630 edito addidit.

Habet insuper inchoata: *De scriptoribus Batavis volumen*; *De foeminis ingenio et eruditione clariss.*; *Catalogum illustrium pictorum* [3]) aliaque.

Vivit a° 1638 mediocri valetudine et annum agens lxxiiij. Meliorem vitam (quando D. O. M. placuerit, cum hac fragili haud illubenter commutaturus.

---

[1]) Parisiensis. RED.

[2]) i. e.: *Hortus floridus Chr. Passaei.* Arnhemii 1614. in 4° obl. — De Utr. Univ.-bibliotheek bezit hiervan een ex. met Holl. tekst. RED.

[3]) In hs. op de Utr. Univ.-Bibliotheek. RED.

Het bovenstaande is eigenhandig door v. Buchell geschreven. Zijn vriend en vereerder, de geschied- en geslachtkundige Cornelis Booth voegt er aan toe: „quod accidit 15 Julii 1641." [1])

Mededeg. door

JHR. M. P. SMISSAERT.

Gedenksteenen in de kerk der Herv. gemeente te Brummen. — De kundige, den 13en Dec. 1889 te Zutphen overledene genealoog en archivaris dier stad *L. A. F. H. baron van Heeckeren* — (zie de door mij over hem geschrevene necrologie in de Nieuwe Zutphensche courant van Zaterdag 28 Dec. daaraanvolgende) — heeft in de Heraldieke Bibliotheek (1880, N. R. II, blz. 363) o. a. eene verhandeling gegeven, getiteld: „Twee voorbeelden van foutieve kwartieren op grafzerken."

Na er op te hebben gewezen, dat dikwijls geen al te groot vertrouwen mag worden gehecht aan de op grafzerken uitgehouwene wapenschilden, bespreekt hij eerstens een grafzerk (sic) in de kerk der Hervormde gemeente te *Brummen.*

De bekwame en nauwgezette schrijver heeft dezen grafzerk zelf zeker nimmer gezien, anders zoude hij: 1° hem geen *grafzerk* genoemd, 2° niet alleen het onderschrift, maar ook het bovenschrift vermeld, en 3° in het onderschrift, althans zeker het woord *wed.* (weduwe), dat er *niet* in staat, niet willekeurig ingelascht hebben, waardoor de steen eene groote onwaarheid zoude behelsd hebben, zooals door hem zelven wordt aangetoond.

Wiens copie of afschrift van den bewusten steen hij gevolgd heeft, is mij onbekend, doch het bovenstaande levert het bewijs, dat men niet enkel te veel vertrouwen moet stellen in hetgeen op dergelijke zerken en steenen staat gebeiteld, maar evenmin in de afschriften en afteekeningen daarvan, wanneer die niet uiterst nauwkeurig en conscientieus zijn geschied, en dat het in elk geval

[1]) Zijne bibliotheek werd in 1642 in zijn sterfhuis „in campo dicto vulgo: „Oude Kamp" verkocht, waarvan de zeldzame en belangrijke catalogus berust ter Utr. Univ.-Bibliotheek, welke bij die gelegenheid ook verscheidene werken uit v. Buchells rijken boekenschat schijnt te hebben aangekocht. RED.

wenschelijk is, zoo mogelijk, het origineel daarmede nog eens te vergelijken.

In de kerk te *Brummen* dan bevinden zich, in het koor van het oude gedeelte dier kerk, naast elkander in den muur gemetseld, twee langwerpige zandsteenen zerken. Op ieder daarvan zijn op twee rijen naast elkander acht volledige wapens, met helmen, dekkleeden en helmteekens uitgebeiteld. De kleuren zijn op de wapenfiguren aangegeven en gedeeltelijk nog zichtbaar.

Boven de wapens op den rechter steen staat:

XXVII Aug. MDCLII.,

en daaronder:

Obyt. Vr.: Johanna v. Heckere
C: v: Hus. vrou. op Reesz.,

welke laatste regel natuurlijk niets anders wil zeggen dan: „huisvrouw van *Coenraad van Hus* (*Housz*) *tot de Rees.*"

Op den linker steen staat noch boven-, noch onderschrift. Onder de wapens staan de in de Heraldieke Bibliotheek t. a. p. vermelde geslachtsnamen, waarbij, zooals de heer van Heeckeren terecht aantoonde, in plaats van het wapen van *Bronckhorst* dat van *Veen* had moeten staan. Wellicht was men onbekend met dit laatste wapen en stelde daarom dat van *Bronckhorst* in de plaats, zijnde *Maria van Bronckhorst* de moeder van *Hendrik van Erp*, die met *Hendrina van der Veen* huwde (zie: Herald. Bibl., t. a. p.).

De wapens op den rechter steen zijn de acht stamdeelen van *Johanna van Heeckeren*, die op den linker de acht kwartieren van haren echtgenoot *Coenraad van Hus* of *Housz*.

De steenen zijn blijkbaar steeds op dezelfde plaats in den muur gemetseld geweest en hebben nimmer tot grafzerk op een graf gediend, daar het fraaie beitelwerk niet in het minst is afgesleten. Waarschijnlijk evenwel is *Johanna van Heeckeren* in de kerk begraven en heeft haar echtgenoot ter harer gedachtenis de bewuste steenen in den muur doen stellen. Daarom noemden wij ze *gedenksteenen*, daar ze eigenlijk geene *grafzerken* zijn.

Zie verder over genoemde *Johanna van Heeckeren* en haar gemaal *Coenraad van Housz*: Geldersche Volksalm., 1895, blz. 86—88.

Brummen. H. M. WERNER.

Snouck (XLVI, 133). — Catharina Snouck voerde: in zilver een goud gebekte en gepoote dubbele zwarte adelaar, elke kop roodgetongd. Zij was vermoedelijk eene dochter van Mr. Adriaan Snouck Adriaansz., 1667 veertig te Dordrecht, welgeboren man van den hove en hooge vierschaar van Zuid-Holland, en van Erkenraad Berk Matthijsdr., en dan als zoodanig vermeld bij Balen, Beschrijving van Dordrecht, blz. 948.

Mr. Adriaan S. was n. f. een broeder van Steven S., schildknaap (1640), overleden te 's-Gravenhage 1642, schepen te 's-Gravenhage 1638 tot 1641, en commissaris-ordinaris van de monstering aldaar, gehuwd te Rotterdam 28 Oct. 1618 met Catharina Musch, overleden vóór 1636, dochter van Jan Musch Jacobsz., raad en burgemeester te Rotterdam en bewindhebber der O. I. Comp. ter kamer Rotterdam, en van Maritje Matelieff Cornelisdr.

In het wapen van Steven S. is op de borst van den adelaar een rond blauw schildje, omboord met goud en beladen met eene gouden lelie; zijnde n. h. v. de wapenvermeerdering hem verleend bij gelegenheid dat hij door den koning van Frankrijk met den titel of de waardigheid van schildknaap werd vereerd.

De oudst bekende van dit geslacht was Gerit Snoeck, geboren omstr. 1425, vader van Heynrick Snoeck, raad te Dordrecht 1506, 1507, 1518 en 1519, en grootvader van Kornelis Snouk Henriksz., schepen te Dordrecht 1536, 1542, raad aldaar 1559, 1560. Door huwelijk is hetzelve verwant aan de geslachten Van Alblas, Van Beveren, Heymans, Verbies (ook Van der Bies), Hurgronje, enz.

's-Gravenhage. V. R. V. D. K.

Binkhorst (XLV, 144). — Aanteekening betreff. de geboorte der kinderen van *Pieter Binkhorst* en *Anna van Nimwegen*, gehuwd 1 Junij 1794.

Vrijdag den 13 Febr. 1795 geb. een zoon, welke den 16 daaraanv. overl.

Vrijdag den 19 Febr. 1796 geb. eene dochter, welke Zondagav. den 21 daaraanv. in de Groote kerk te Alkmaar gedoopt en genaamd is *Elisabeth Jacoba.*

Vrijdag den 29 Sept. 1797 geb. eene dochter, welke Zondag nam. den 1 Oct. in de Groote kerk gedoopt en genaamd is *Anna Petronella.*

Zaturdag den 20 Julij 1799 geb. eene dochter, welke Zondag voorm. den 28 daaraanv. in de Kapel gedoopt en genaamd is *Agatha.*

Woensdag den 18 Febr. 1801 geb. eene dochter, welke Zondag voorm. den 22 daaraanv. in de Kapel gedoopt en genaamd is *Gerarda Francina.*

Woensdag den 3 Oct. 1804 geb. een zoon, welke Woensdagav. den 10 daaraanv. in de Kapel gedoopt en genaamd is *Pieter.*

Amsterdam. HENRI J. SCHARP.

Cloeck (XLVI, 140). — Van Spaen Lalecq meldt in zijne aanteekeningen Cloeck: Frederic Jan Cloeck tot Berenclaw, hij word tot ontfanger der Convoyen en Licenten te Delfziel aangesteld 1740.

Arnhem. J. D. WAGNER.

De Graeff (XLVI, 133). — Sebastiaan van der Graeff, Jacobsz., geb. 1647, † 1720 te Dordrecht, huwt 12 Dec. 1673 Belia van Lidth de Jeude, † 3 Juli 1715, dochter van Cornelis ontvanger-generaal van het Nijmeegsche quartier te Tiel en Anna Wynandts van Resandt. Uit wie: Cornelis van der Graeff, kapitein ter zee voor de admiraliteit op de Maas, geb. 1674, † 1729, huwt te Tiel 25 Dec. 1700 zijne nicht Anna Lucia van Lidth de Jeude, † 1728, dochter van Hendrik schepen van Santwyck en ontvanger te Tiel en Sara Lucia de Carpentier. Bij haar overlijden verscheen een gedicht vervaardigd door Anna Zeeman, getiteld: „Bij het overlijden van Anna Lucia van Lidth de Jeude vrouw van Cornelis van der Graeff 1728. 1 bl. folio.

T. H. J. V. W.

Straalman (XLV, 447). — De bedoelde François Straalman

had tot moeder Cornelia Amsincq, Andreas en Anna Martha van der Hulst dr. Hij zegelde nu met Straalman in I van de deeling; in II met Amsincq en van der Hulst.

Arnhem. J. D. WAGNER.

Heynen (XLVI, 140). — Ida Heynen is volgens een ms.-aanteekening dochter van Johannes Heynen, ob. 21 Jan. 1705 en van Willemina van Nes vrouwe van Crayesteyn, geb. Bantam 17 Sept. 1668/70, begr. 5 Aug. 1730.

Arnhem. J. D. WAGNER.

Boey (XLVI, 140). — A. *Mr. Cornelis Boey*, geb. te Zierikzee 11 Jan. 1611, st. te 's Gravenhage 2 Febr. 1665 tr. te Dordrecht 16 Nov. 1638 *Anna Brandwijk van Blokland*, geb. te Dordrecht April 1617.

Hieruit: 1. *Maria Boey* tr. . . . . . *van der Meulen*, sterft kinderloos.

2. *Cornelis Boey,* Secretaris van Gecommitteerde Raden van Holland, tr. . . . . . *Schoonhoven.*

B. . . . . . . *Boey*, tr. *Anna Maria van der Hoeven*, waarbij:

1. *Mr. Cornelis Boey*, secretaris der Staten van Holland, begr. in den Haag 30 Maart 1759 tr. . . . . . , uit welk huwelijk op 31 Aug. 1742 en op 9 Aug. 1745 2 doodgeboren kinderen in den Haag begraven werden. In ditzelfde graf (in de Kloosterkerk) werd op 16 April 1755 bijgezet *Agneta van Schoonhoven*, en op 27 Febr. 1777 *Mr. Eimon* (niet *Simon*) *Boey.* Ook liggen in dat graf leden der famille *van Heerdt*, die ook door huwelijk met de *Boey's* verwant was. [Vgl. v. der Muelen, Graven der Kloosterkerk].

B. V. B.

Boey (XLVI, 140, 283). — Blijkens eene aanteekening van Jhr. Mr. van der Lely van Oudewater was Mr. Willem Cornelis Boey gehuwd met 1°. Maria Feignart, 2°. N. Alleyne, 3°. N. Alleyne. 4°. Maria Anthonia Jonck. Hij is kinderloos gestorven.

's-Gravenhage. RUTGERS VAN ROZENBURG.

Familiën van Hollandschen oorsprong in Rusland. — In Rusland zijn vele familiën die van Holl. oorsprong zijn, als: de *Timmermans* (van Peter den Grooten's tijd), de *Hartongs* (idem), de van der *Fliet's* (later), *Raneft* (later), enz.

De hier levende graven en baronnen (von) *Toll*, die in lateren tijd beweerden van Holl. oorsprong en wel uit het gravenhuis afkomstig te zijn, zijn ongetwijfeld van geringer (baltischen) oorsprong, later in Zweden en Rusland geadeld.

Gaarne zou ik van een der Holl. genealogen vernemen of het geslacht Toll, uit de Holl. graven gesproten, hetzij direct of als bastaarden uitgestorven is.

Hier zijn twee familiën de Witt, d. i. eene die zich schrijft de Witte, welke volgens de papieren in mijn bezit, werkelijk uit de *Wittes van Haemstede* schijnen te zijn gesproten. De andere, die de Witt schrijven, zijn ongetwijfeld afstammelingen van de oude Dordtsche familie en in Oostenrijk graven. Ik vond hun wapen op graven in kloosters met het Holl. wapen en met groote, Poolsche families verwant. R.

Lambertus Snoije (XLVI, 141). -- Men maakt mij opmerkzaam, dat met dit „ter Borch" ook kan bedoeld zijn een voormalig kasteel in Hunsingo (prov. Groningen), waar oude wapens en kogels zijn opgegraven, of ook ter Borg, een voormalig kasteel op 1½ uur afstands van Tilborch (dat in 1507 in de familie gekomen was). Hoewel, zijne moeder Maria v. Malsen († 1584 te Enkhuizen, begr. te St. Pietersburum, o. Eenrum, in Groningen) had zijnen vader Joh. Diderik Snoeij (Sonoy) goederen aangebracht onder Heusden en Asperen. Indien dus Burg op Texel niet in aanmerking mag komen, kan er eerder aan ter Borch in Hunsingo worden gedacht. JAC. A.

Junushof te Wageningen (XLVI, 29). — 1659—16 Febr.: Testament van Henrica Junius, huisvrouw van Willem Wynter van Suylen — legateert haren broeder Adriaen J., Rector tot Amsterdam, aan de kinderen van Dirck J., mede haar broeder, aan de

kinderen van wijlen Johannes J. (te Wageningen); geh. met Margaretha Rijcken, aan Wyntgen J. — voordochter van Johannes J. en op de fam. Wynter (Not. acten Nots Gerrit Houtman te Utrecht).

1670—25 Febr.: Willem Junius, der rechten doctor, wonende tot Wageningen, transporteert ten behoeve van Cornelis Junius, cornet, zijn, comparants zwager, wonende tot Wageningen *f* 1000, waarvan enz...... en *f* 500 hem gelegateerd door zijn broeder Paulus J., in leven rector tot Leiden en aan zijn broeder Cornelis J. (Not. acten Nots Adriaan Houtman te U.).

Uit deze acten blijkt, dat op het midden der XVIIe eeuw te Wageningen een tak van het Utrechtsche geslacht J. woonde, waarvan de stamvader Johannes J. was. Dr Js Willem J. (gehuwd met Anna Junius van Wageningen), Paulus J., waarmede hij 23 Oct. 1657 aan de Hoogeschool te Leiden werd ingeschreven, en Cornelis J., Domheer te Utrecht, gehuwd met Agatha van Hoogenhoeck, waren zoons van Adrianus J., rector der Latijnsche school te Amsterdam van 1635 tot zijn dood in 1670 en van diens eerste vrouw Jacoba Merula, dr. van Paulus en Judich Buys.

Een indertijd door mij te W. ingesteld onderzoek naar den geboortedatum van Anna J. de huisvrouw van Dr Willem, leidde tot geen resultaat, daar de doopboeken uit dien tijd ± 1643, volgens opgave van den ambtenaar van den B. S. verbrand waren. Wellicht is iets omtrent de afstamming van haar broeder, den cornet Cornelis te vinden. Voor nadere bijzonderheden omtrent deze Wageningsche Juniussen houdt ook ondergeteekende zich zeer aanbevolen.

Singapore. JAN H. JUNIUS.

Willeumier. — In 1789 woonde te IJsselstein Jan of Jean Willeumier, die bij zijn tweede vrouw Joha Adriana Hooykaas drie dochters had n.l.: Sophia geb. 1763, Catharina geb. 1765 en Maria geb. 1766:

Weet iemand mij ook mede te deelen of deze dochters gehuwd zijn en met wie?

Welk wapen voerde dit geslacht?

Doesburg. FRIESWIJK.

Duitsche Orde. — In het jaar 1709 stond aan het hoofd der voormalige Balye van de Duitsche Orde te *Aldenbiesen* (later te Maastricht) de Landcommandeur Hendrik baron van Wassenaer, die door den bekenden graveur Romein de Hooghe eene plaat in druk liet vervaardigen, waarop de oorsprong en geschiedenis der Duitsche Orde in 27 tafereelen aanschouwelijk worden voorgesteld en waaraan, behalve het hoofdhuis van *Aldenbiesen*, nog zijn toegevoegd de afbeeldingen van de twaalf daaronder behoorende Commanderijen, namelijk *Nieuwe Biesen*, te Maastricht, *Gemert* bij 's Hertogenbosch, *Zeestorf* in Gulik, *Bernsheim* bij St. Truyen, *Jonge Biesen* te Keulen, *Beckevoort* bij Diest, *Gruytrooy* in de Kempen, *St. Pieter Voeren* in Limburg, *St. Aegidii* te Aken, *Ordingen* bij St. Truyen, *Ramersdorf* bij Bonn en *St. Andreae* te Luik.

Behalve de hoofdplaat zijn daarvan in het bezit van den ondergeteekende zeven afbeeldingen van de twaalf voornoemde commanderijen, terwijl hem nog missen de commanderijen van *Nieuwe Biesen*, *Gemert*, *Jonge Biesen*, *Beckevoort* en *Gruytrode*.

Wie in bezit mocht zijn van de vijf laatstgenoemde afbeeldingen zou mij met de mededeeling daarvan zeer verplichten.

Utrecht. DE GEER VAN OUDEGEIN.

Van Lockhorst. — „*Albertine* (-Louise) Prinzessin v. Looz u. Corswarem, geborene Baronin v. Lockhorst, die Witwe des 1852 verstorbenen Prinzen August v. L. u. C., am 13. Juni 1820 zu Kralingen geboren, † auf ihrem Schlosse bei Ruysbroek in Belgien am 13. September." (Illustr. Ztg. Nr. 2726. 28. Sept. 1895: Todtenschau.)

De genealogie dezer familie geeft C. De Francquen, Recueil histor., généal etc. du royaume des Pays-Bas, Brux. 1826. Z. ook den Alm. de Gotha, art. Looz-et-Corsw. Q. N.

De familie van of die Claer of Clair, naar welke in het Alg. Nederl. Familiebl. XII, 1895, nos. 5 en 6, wordt gevraagd, vindt men in den Niederrheinischer Geschichtsfreund [1]) 1882, Nr, 1 ff.,

[1]) Allein-Debit für Holland Wwe. H. H. Uyttenbroeck in Venlo.

onder het opschrift: Die rheinische Familie de Claer, von J. J. Sluyter in Rees [1]).

Verschillende personen van dien naam worden genoemd in den Invent. v. h. Oud-Arch. d. Nijm. Broederschappen, opgemaakt door J. G. Ch. Joosting, Nijm. 1891, en in het Oorkdb. v. h. geslt. Doornick of Doorninck, Hlm. 1894, nos. 406, '7, '11, '17. Deze zegelden: doorsneden, boven naar het schijnt drie tafelschellen faaswijs, beneden een ploeg (Nederl. Heraut VI, 1889, p. 122).

Q. N.

Van Cuylenburgh. — Hoewel het wapen van *Cornelia v. C.* mij onbekend is, kan toch het volgende den vrager misschien iets meer aangaande haar doen vinden. Blijkens het lidmatenboek der Hervormde kerk te Heusden werden in 1679 als lidmaten ingeschreven: op 6 Aug. „de Heer *Willem Meurs*, Capiteyn," met attestatie komende van Maseyck, en op 2 Dec. „Juffr. *Cornelia van Cuylemburg* huysvrouw van de H. Cap. *Meurs* met attestatie van Kessel, terwijl in 1683 aldaar lidmaat werd: *Adriaen Cuylenburg* vendrig.

B. V. B.

Aux Brebis. — De kinderen van *Abraham Aux Brebis* en *Geertruyd Rosterman* waren:

1. *Margaretha Aux Brebis* tr. *Rogier van der Poel.*
2. *Johanna Aux Brebis* tr. *Tobias van Scharenburgh.* B. V. B.

Eene nakomelinge van Scherne Wybe.

Friedhof-Notizen.

Evangelischer Friedhof nächst dem k. u. k. Invalidenhaus zu Prag, Karolinenthal.

Katharina Hohn aus Herzogenbusch in Holland, [2]) Witwe nach

[1]) Das Wappen der de Claer ist ein quer getheilter Schild, welcher im oberen silbernen Felde drei neben einander stehende schwarze Wolfsangeln, im untern goldenen Felde ein nach rechts schauenden Widderkopf mit Hals in natürlicher brauner Farbe zeigt. Aus dem gekrönten Helm steigen eine schwarze und eine weisse Strausfeder empor.

[2]) Nog altijd heerscht in Duitschland, Frankrijk, Engeland, etc., de dwaze gewoonte van ons land Holland te noemen.

dem Freiherrn Sirtema von Gravestius, [1]) General-Gouverneur (*sic*) der holländischen (*sic*) Bezitzungen in Westindien, in ihrem 58. Lebensjahre am 7. März 1850 zu Prag †, geweiht von ihrer Tochter Karoline Spirk.

Karoline Spirk, geb. Freiin Sirtema van Gravestius [1]) 1806—1880.

Dr. Anton Spirk, geb. 3 August 1838, † 3 August 1872.

(Medegedeeld in „Monatsblatt d. k. k. Herald. Gesellschaft „Adler", in Wien," Nr. 175, Juli 1895. III. Bd. Nr. 55).

Hecking (XLVI, 66). — Johan Christiaan, geb. 10 Mei 1642, burgemeester van Wesel, tr. 14 Juni 1681 Alida Hartman geb. 25 Oct. 1654, waarbij 3 kinderen:

1. Christina Elisabeth Christiaan, geb. 26 April 1683, st. 7 Maart 1733, tr. 8 Dec. 1709 Frederik van Hecking geb. 12 Nov. 1686, Koninklijk Pruissische raad, richter, en rentmeester van Zevenaar en de Lijmers. Hieruit 6 kinderen:

a. Aleida Odilia van Hecking, geb. 26 Aug. 1710, tr. 6 Jan. 1731 Frederik Wilhelm Eerschmitten Kon. Pruissische werkelijke justitieraad te Kleef, geb. 27 Juli 1700.

b. Johan Bernhard Christiaan van Hecking geb. 13 Jan. 1712.

c. Andries Hendrik van Hecking geb. 13 Nov. 1713, st. 17 Jan. 1714.

d. Elisabeth Margaretha Geertruid van Hecking geb. 5 Maart 1715.

e. Clara Catharina van Hecking geb. 7 Sept. 1718.

f. Andries Herman van Hecking geb. 19 Juni 1720.

2. Odilia Christiaan geb. 22 Jan. 1684, st. 19 Sept. 1685.

3. Anna Catharina Christiaan geb. 16 Dec. 1684, tr. 7 Mei 1708 Jan Leonard de Volkershoven, geb. 5 Febr. 1671, kolonel der Cavalerie. B. V. B.

Junius. — In 1692 werd de onderkoopman en secretaris St Joannes Junius door de V. O. I. Comp. met de „chaloup Makassar" als gezant afgevaardigd naar Bima Tambora Sumbawa enz. teneinde loopende kwesties met de vorsten dier staatjes te regelen. Wie waren zijne ouders, hoe kwam hij naar Indië en zijn er van hem afstammelingen of bijzonderheden bekend? JAN H. JUNIUS.

[1]) lees: Grovestins.

TAAL- EN LETTERKUNDE.

Wat is y en wat is ij? — Dat is al honderdmaal uitgelegd en toch worden nog steeds die twee met elkander verward.

De *y* is oorspronkelijk de *u* der Grieken, maar werd in onze taal van ouds altijd gebruikt en uitgesproken als *i*. Zoo klonken *Egypte* en *Cyrus* geheel als *Egipte* en *Cirus*, gelijk het nòg is. Ook was de klank dezelfde van *duiken* en *duycken*, van *veinsen* en *veynsen*. Bij de Franschen is 't evenzoo: *y* klinkt als *i* en 't oude *loy* niet anders, dan 't nieuwere *loi*. Zoo wettigt ons de oudheid, om te schrijven: *Kraay*, *Mooy*, *Kuyper*, *Leyden*.

Maar nooit mag dat worden: *Kraaij*, *Mooij*, *Kuijper*, *Leijden*. Want wat is ij? Niets dan een tweetal *i*'s, waarvan de tweede voor 't mooi een krulstaartje kreeg. Zeer duidelijk blijkt dat, b. v., uit de bekende schrijfwijze vj = 6; viij = 8. Van die dubbele *i* was de uitspraak, zooals nog bij de Friezen en Zeeuwen, *ie*. *Wijn* is bij hen *wien* en *dijk* is *diek*. In andere streken echter vervormde zich de uitspraak *ie* tot *ei*. Derhalve, als men schrijft: *Kuijper*, behoort een Fries te lezen: *Kuieper*, en een Hollander moet zeggen: *Kueiper*. En dat is onzinnig. Toch zetten stadsautoriteiten nog maar flink op de straathoeken *Cuijpstraat*, *Ruijsdaelstraat*, *Jan Luijkenstraat*, enz. Ieder helpe aan verbetering!

E. LAURILLARD.

Naamcijfer. Waarom dit woord voor *Initialen* = de beginletters van een familienaam met voornaam (-namen)? Er is toch in deze initialen niets *cijfer*-achtigs.

Naamcijfer = monogram, d. i. saamgevlochten initialen. Fr. chiffre, vandaar de afkomst. RED.

Van af. — Deze uitdrukking verwerft blijkbaar meer en meer de volksgunst. Men biedt laarzen aan van af *f* 5; — men zal uitverkoop houden van af 1 Mei; men heeft gezamenlijk gereisd

van af Keulen enz. Dit gebruik nu is *een* van de *vele* verschijnselen, die bewijzen, dat de volksgunst vaak op zeer verkeerde plaatsen zich zet. Moeielijk toch zou men eene uitdrukking kunnen vinden, zóó in strijd met den aard der woorden, zóó in opstand tegen de regelen der taal, zóó ongezond en gebrekkig, als dat nare *van af*. — In *van* en *af* ligt dezelfde grondbeteekenis, die van *verwijdering*. Daarom kan men in sommige gevallen volstaan met het enkele *van*. Wil men echter, bij *verwijdering* ook het *uitgangspunt* of het *aanvangspunt* aanwijzen, dan versterkt men *van* met *af*, zóoals men *tot* versterkt met *toe*, als men niet alleen de *richting* wil aanduiden, maar bovendien het punt, *waar de beweging ophoudt*. Maar dan eischt ons taalgebruik, dat men scheiding make, en niet zegge: *van af Keulen*, maar *van Keulen* af; gelijk men niet zegt: *tot toe Bingen*, maar: *tot Bingen toe;* ook niet: *met meê een groot gezelschap*, maar: *met een groot gezelschap meê*. Die *van af* liefheeft, zal weldra ook verliefd kunnen worden op *van aan stonden*, *ten uit voeten*, en zoo meer. De Jager heeft de verdediging van *van af* „een pleidooi voor een kwade zaak" genoemd; Beets heeft de uitdrukking „een afschuwelijk iets" geheeten; Van Lennep heeft haar als „ellendige wanspraak" gebrandmerkt; en — geen taalkenner heeft er ooit anders over geoordeeld. Genoeg, mijne lezers! om tot u 't verzoek te richten: ter liefde van de zuiverheid onzer taal en ter liefde van de rechten der logica, houdt *van heden af* dat gedrocht *van af* van uwe tong af en van uwe pen af, en gij zult wèl doen. E. LAURILLARD.

Bij handtasting ontslagen. — Deze uitdrukking vond ik eens in een boek van ouden datum, — ik weet niet meer, welk. Wat is de beteekenis? E. LAURILLARD.

Beduidt: ontslagen onder de belofte om bij de eerste oproeping dadelijk weer te verschijnen. (v. Dale in v.)

Spijkers op laag water zoeken. — Deze zegswijze, in den zin van chicaneeren, wacht nog altijd op een bevredigende verklaring, — vooral ook in verband met dat *op*. E. LAURILLARD.

Meesmuilen. — Ik zou wel willen weten de afleiding en den *juisten* zin van dit woord. E. LAURILLARD.

Magazijn. — Wat is de oorsprong van dit woord?

E. LAURILLARD.

Komt van Arab.: makhāzin, meerv. van makhzan = stapelhuis. (Vercouillie.)

Kaap van Goede Hoop. — Dat men aldus moet spreken en schrijven, toont *Navr* XL, 39 taalkundig aan. Aan het taalkundig pare zich het letterkundig gezag. Immers niemand minder dan Vondel, de vorst onzer dichteren, die ook prins was in onze taal op dichterlijk gebied, vervaardigde in 1612 een „Hymnus ofte Lofghesangh over de wijd-beroemde scheepsvaert der Vereenighde Nederlanden". Daarin leest men, regel 269 vg.:

„De Batavieren, die terwijlen niet en rusten,
Met vier Kasteelen gaen besoecken Indi kusten,
De Mid'lijn kruyssen sy, en nemen haren loop
Vast door-gaens langhs de Cape oft kust van Goede Hoop".

In dit gedicht komt de naam voor van Cornelis de Houtman.

JAC. A.

België, in het Oostelijk deel der Friesche gemeente Schoterland, onder Jubbega-Schurega, aan de Compagnonsvaart. In 1892 liet Baron van Heemstra (te Driebergen, Utrecht) er eene bewaarschool stichten, in 't midden eener zeer armoedige en ruwe bevolking, welke in het zoogenaamde België en omstreken een aantal hutten bewoont. Wat is de naamsreden van dit België? Fantasienaam? België, mid.-Nederl. *baelgye*, beduidt o.a. rechtsdistrikt van een baljuw; gebied of voogdij; bolwerk of vesting, sterkte; hekwerk of door palen afgeperkt terrein. JAC. A.

OUDHEIDKUNDE.

Penning Löffelholz von Kolberg (XLVI, 111). — Waarschijnlijk is deze vervaardigd bij gelegenheid van het huwelijk (14 Febr. 1541) van Wilhelm Löffelholz von Colberg met Barbara Hauzenberg, en gewaagt Will ervan in zijne Nürnb. Münzbelustigungen, 4 Bde., Altdorf 1764 u. f., of Doppelmayr: histor. Nachr. v. d. Nürnb. Mathematicis u. Künstlern, 2 Thle., Nürnb. 1730.

Deze Wilhelm, volgens Biedermann, Geschlechtsregister des Nürnberg. Patriciats, Bayreuth 1748, Tab. 324, de tweede zoon van Wolfgang L. v. C., geb. 1468, † 1519, in 1502 raadsheer te Neurenberg, en van zijne eerste vrouw Margaretha Stromer von Reichenbach, † 1518, werd in 1501 geboren en, na te Ingolstadt en in Frankrijk volbrachte studiën, voor den geestelijken stand bestemd, „anno 1514 die Pfarre zu Zeilern erhalten, und Kirchen Herr daselbsten worden. Alleine er liess den geistlichen stand fahren, und bezeigte vielmehr Lust zum Kriegsleben und weltlichen Aemtern. Weil er sich an Chur Bayern addressiret, erhielte er von selbigem Hofe die Pflege zu Neumarck, setzete aber den Soldaten stand darbey keines weges auf die seite, sondern hatte immer zu 6, 7, 10 bis 12 Pferde unter seinen sattel, und liesse sich mit seinem höchsten Principal Herrn Herzog Ludewig in Bayern ein, nach Ungarn zu gehen, und daselbsten wider den Erbfeind zu streiten. Anno 1529 da er 12 Pferde unter seinen sattel hatte, drunge er als ein Curassier bis in die obere Türkey, und hielte sich in allen Actionibus wohl und tapfer. Nach geendigter Campagne bekame er von Chur bayern, neben der Pflege zu Neumarck die würkliche Rathsstelle, und an. 1535 ward er vom Herrn Bischof in Salzburg zum Rath von Hauss aus verordnet. Nachdem er sich also nicht nur bey Hofe und im Krieg, sondern auch in denen Thurnieren, und unter denselben anno 1530 zu München bekannt gemachet, starb er an. 1554 und ward in das alt Oettingisch Löffelholzische Begräbniss geleget, sein Todtenschild aber hänget

bey St. Sebald in Nürnberg. Weil er ohne Mannserben Todes verfuhr, erbten Thomas Löffelholz und Matthiä, seines Herrn Bruders Söhne nicht nur seine Mannlehen, sondern auch die wohl eingerichtete Rüstkammer, das Schloss Colberg [1]) aber kam auf seine Tochter Clara (g. 1545, † 1575), die dem Herrn Burkhard Nothaft von Weisenstein 7 Febr. 1564 vermählet war [2]). Folglich ist damals das Schloss Colberg von der Löffelholzischen Familie wieder weggekommen. Gemahlin, Barbara Hauzenbergerin, Herrn Georg Hauzenbergers und Frauen Margaretha Hauzenbergerin, einer gebornen Hackin von Hucker Harbach, Tochter, vermählt anno 1541 den 14 Febr.

Volgens G. W. Panzer's Verzeichnis von Nürnberg. Portraiten aus allen Staenden, Nürnb. 1790, bestaat er ook een van „Wilhelm Leffelholtz zu Kolberg, Æt. Suae 40. Wapp(en). 4."

Anecdote 1813 (XLV, 722). — Het volksliedje, waarvan Mr. M. C. N. één couplet aanhaalt, luidt in zijn geheel aldus:

VOLKSLIEDJE

Gezongen op 17 November 1813.

WIJZE: *Onderwater moet marcheeren.*

Welk geluk voor 's Gravenhage!
Elk mag nu Oranje dragen,
Aan 't geweer en in 't gemoed,
Op de borst of op den hoed. *(bis)*
O, wat zal Zijn Hoogheid kijken,
Bij het zien dier vreugdeblijken;
Als hij hoort, hoe elk in vreê,
Draagt Oranje en roept hoezee! *(bis)*

---

[1]) „Schloss und Sitz Colberg bey Alt Oettingen gelegen, besage des Donations Briefs d. d. Augspurg anno 1507 am Pauli Bekehrungstag", door hertog Albrecht in Beieren geschonken aan Thomas Löffelholz, ridder. „Von diesem Schlosse schreiben sich noch heutiges Tags alle Herren Löffelholze." (Biedermann l. c. Tab. 306.)

[2]) Vgl. Bucelinus, Germaniæ Topochronostemmatographicæ, Part. III, p. 147, IV. p. 501.

Eer Prins *Willem* is gekomen,
Heeft reeds elk de vlugt genomen,
Die onze onderdrukking zocht: —
God heeft dit voor ons gewrocht. *(bis)*
Veel geluk, Oranjevrinden!
Franschen zijn niet meer te vinden,
Roept nu elk met mij, te vreê,
Toch Oranje, toch hoezee. *(bis)*

O, wat zal Zijn Hoogheid blij zijn,
Als hij ziet hoe rustig wij zijn
Op 't verzoek van *Leopold*,
Die op aller tongen rolt. *(bis)*
't Is alom Oranje boven!
Nergens ziet men plund'ren, rooven:
Ieder zingt, in rust en vreê,
Toch Oranje, toch hoezee! *(bis)*

Medegedeeld door
Amsterdam. H. J. SCHARP.

DICHTREGELEN OP NAPOLEON I.

In de vorige en in het begin dezer eeuw placht bijkans ieder welopgevoed mensch het veld der dichtkunst te beploegen; er zag toen veel goeds en ook veel gebrekkigs het licht. — Nu heb ik voor mij liggen een paar gedichten op Napoleon I in handschrift met eenige daarbij behoorende aanteekeningen, welke zaken mij niet onbelangrijk voorkomen om in ruimer kring bekend te maken, aangezien toch het Napoleontisch tijdvak wederom levendig wordt gehouden. In de eerste plaats laat ik hier volgen een enkel opgeschroefd couplet uit een hekelgedicht, getiteld: „Buonaparte en de Franschen bij gelegenheid dat de eerste Erfelijke Keyzer wierd."

Gij valt, bedwelmd door al den luister,
Geen ware grootheid spoorde u aan,
Slechts eerzucht trok u uit het duister,
Slechts eerzucht, wrocht u gloriedaân;
Gelijke zucht dreef Alexander
Van 't eene waerelddeel naar 't ander

En dwaasheid noemt alleen hem groot.
Gelijke zucht deed Cesar strijden
Hij kon als gij zijn volk bevrijden
Daar hij 't, als gij in ketenen sloot.

Doch nu komt een ander document aan de beurt en wel eenige schimpregelen, die kenmerken den toenmaligen vijandigen geest, welke onder onze natie tegen de familie Bonaparte heerschte.

Napoleon de Menschen Slagter
en Lodewijk de Wet Verkragter,
Jerôme die in Hammen doet
en Joseph die in Spanje woed.
Mevrouw de Beauharnais het H...... van Barras,
Hortense 't grootste Beest dat ooyt ter waereld was,
die .... ontvangt haar man zijn eigen Broeder
Ses Beesten die te saam de Menschheid snood onteeren,
die zijn het die helaas het Waereldrond regeeren.

Verder laat ik een gedicht op Bonaparte's afsterven volgen, waarvan de maker onbekend is, doch dat niet geheel van dichterlijke waarde ontbloot is.

LA MORT DE NAPOLÉON Ier.

I

De funèbres accens, partis de Sainte-Hélène,
De ces âpres rochers par les vagues battus,
Ont, traversant les airs et la liquide plaine,
Fait redire aux échos: Napoléon n'est plus.

II

Napoleon n'est plus: La muse de l'histoire
Transmet son nom fameux à la postérité,
Il avait des talens, de beaux titres de gloire,
Mais, tyran de l'Europe, il en fut rejetté.

III

Si, comme Washington, sauveur de sa patrie,
Il avait borné là sa noble ambition,
Tous les coeurs généreux, bénissant son génie
N'auraient jamais cessé d'aimer Napoléon.

IV

A de nombreux proscrits lorsqu'il rouvrit la France,
Lorsqu'il fit du Très-Haut relever les autels,
Que la paix d'Amiens nous rendit l'espérance,
C'est alors qu'il parut le plus grand des mortels.

V

Mais lorsqu'il fit d'Enghien tomber l'illustre tête,
Qu'aux braves Espagnols il prépara des fers,
Qu'il traita la Hollande en païs de conquête,
Le héros ne fut plus qu'un agent des Enfers.

VI

Et lorsqu'enfin poussé par une aveugle rage
Ne reconnaissant plus ni droits, ni loïs, ni frein,
Au sein de la Russie il porta le carnage,
Les flammes de Moscou changèrent son destin.

VII

Il tomba le despôte: Elbe fut sa retraite
Il releva son front par un dernier effort;
Le champ de Waterloo completa sa défaite,
Et l'île Sainte-Hélène a vu finir son sort.

VIII

Toi, sa première épouse et sa constante amie,
Toi, qu'il a méconnue autant que tu l'aimais,
Josephine, avant lui tu quittas cette vie,
Mais tu seras au ciel pour lui l'ange de paix.

IX

Parme, tu vois le deuil d'une illustre princesse,
Qui partagea son trône au tems de sa splendeur
Le père de son fils, aux jours de sa détresse,
Conserva donc encor quelques droits sur son coeur....?

X

Jeune duc de Reichstadt, [1]) tu l'appris, que ton père
Sur ton buste chéri fixa son oeil mourant
Tu l'appris; et des pleurs ont mouillé ta paupière,
Tu n'as point méconnu la voix du sentiment.

---

[1]) Geb. Paleis Tuileriën te Parijs den 20sten Maart 1811, † 22 Juli 1832 Paleis Schoenbrünn bij Weenen.

XI

Vous, que l'ambition fait courir à la gloire,
Qui cherchez la fortune ou la pompe des cours
Voyez Napoléon suivi à la victoire,
Et contemplez le sort qui termine ses jours.

Août 1821. V.

Dan ademt in Béranger's Cinq Mai 1821, over Napoleon's dood een andere bezieling, waarvan o. a. het laatste couplet luidt:

Bons Espagnols, que voit-on au rivage?
Un drapeau noir! Ah! grands dieux! je frémis!
Quoi lui, mourir! ô gloire! quel veuvage!
Autour de moi pleurent ses ennemis.

Den 2en April 1821 zag men op St. Helena een komeet aan den hemel, in welk feit de kranke keizer een voorteeken van zijn naderend einde zag. Op zijn sterfdag (5 Mei 1821) kon men haar met het bloote oog niet meer onderscheiden, doch viel zij alleen nog door een kijker waar te nemen.

Den 9en Mei vond Bonaparte's begrafenis in plechtigen eenvoud plaats, zijn getrouwe generaals Montholon en Bertrand droegen de slippen van het lijkkleed. De grafkuil was 10 voet diep en smal toeloopend naar de grootte van de kist. Toen er nu in 1840 in Frankrijk stemmen opgingen om Napoleon's stoffelijk overschot naar den Dôme des Invalides over te brengen, liet een Engelschman zich op de volgende wijze daarover uit:

„Wanneer men het ware verhevene raadpleegde, zou men Napo„leon op St. Helena laten rusten. Het geheele eiland behoort hem „toe. Hij is de eenige voor wien een waardig graf in de Atlan„tische zee is opgericht. Hij is daar alleen, geheel alleen; een „baak voor hen, die den grooten weg tusschen Europa en Indië „afleggen. Niet één reiziger zeilt St. Helena voorbij, zonder een „bezoek te brengen aan het graf van den grooten veldheer. Dáár „in zijn zeegraf, worden de oogen van alle zeelieden naar hem „verwezen; en zou zulk een graf niet dichterlijker zijn, dan het „schoonste marmer te Parijs?"

Negentien jaren heeft men Bonaparte op de rots laten sluimeren.

In den nacht van den 14en op 15en October 1840 vond de opgraving plaats en in den namiddag werd het stoffelijk overschot naar het fregat „la Belle Poule" gedragen onder de tonen van „the dead march in Saul" van Haendel. Maar is het geen zonderlinge speling van het lot, dat, toen het lijk van „Loulou" (Napoleon IV) die den 1sten Juni 1879 in den Zoeloeoorlog sneuvelde, naar Europa werd getransporteerd, de kist bedekt was met bloemen, die op Napoleon's graf te St. Helena groeiden? De oom en de neef waren beiden ver van hun vaderland gestorven — St. Helena en Natal!

GIJSBERTI HODENPIJL.

BURCH-VLIET.

Burch-Vliet is de titel van een boek, groot ± 19 bij 24 cM. met lederen band, versierd met vergulde letters, lijnen en figuren. Het bevat de namen van eenige personen, die op den huize *Burchvliet*, den beker wijn, inhoudende ½ pint, hebben geledigd. De gastheer [1]) schijnt een zeer gul man geweest te zijn, die wel van een pretje hield. Jammer is 't, dat dit boek werd beschreven door de gasten, nadat zij den beker hadden geledigd, want 't is duidelijk te bemerken aan de wijze, waarop geschreven is, dat de invloed van den wijn zich openbaarde.

Het is soms onmogelijk juist weêr te geven wat er geschreven is en vooral de namen zijn door enkele personen met merkwaardig weinig zorg gezet. Waar ik twijfelde, is door mij een „?" geplaatst.

Het boek werd begonnen 22 Oct. 1716 en sluit in 1729. In de eerste jaren schijnen de meeste feesten plaats gehad te hebben; in 1716 telde ik *32* gasten; in 1717, *29* id.; in 1718 *3*; in 1719

---

[1]) Van het zeer oude geslacht van „van der Burch' zijn, naar ik meen, nog slechts twee mannelijke afstammelingen in leven, n.l. de Heeren *Jacobus van der Burch*, inspecteur van de Directe belastingen te Amsterdam en diens broeder *Hugo*, in Indië vertoevende. Zij voeren geen adellijken titel. Beide broeders zijn — voor zoover mij bekend is — kinderloos.

4; in 1720 *4*; in 1723 *13*; in 1726 *15*; in 1727 *6*; in 1729 *8* gasten.

Daar de data van de feesten echter niet altijd zijn medegedeeld, zoo heeft deze telling wellicht weinig waarde. Te beoordeelen naar schrift en stijl behoorden de gasten tot allerlei rangen van de maatschappij.

De woorden zijn door mij zoo getrouw mogelijk overgenomen, onverschillig of zij al dan niet juist waren geschreven. Doch ik deel slechts de typigste spreuken of rijmen mede.

Blz. 1. HET BOEK AAN ZIJNEN BESCHOUWER.

Voor goe mensen, en goe wensen
draag ik bladen zonder druk.
Die mij opslaat moet verhenssen
Met een Beker van geluk.
Anders geve ik niets te lesen
Hoe verguld, en schoon van band.
Wilt ge Burgvliet gunstig wesen
Wijz dat glas niet van de hand.
Heerlijk praalt het volgeschonken
op sijn wapen, net gemaakt.
Maar die 't eenmaal heeft gedronken
Agt ik voor sijn schult betaalt.
Dat getuigen soo veel namen
als ik op mijn bladen draag.
Niemand hoeft het sig te schamen,
Wort hij van een regenvlaag,
Die mijn nectar douwd' bedropen.
Bagchus sou zig niet ontsien
Daar het wammes om te ontknoopen
En Sileen die vogt te bien.
T zijn de traanties die hij schreijde
toen die vrindelijke God
Van het treurig aartrijk scheijde
op het roepen van Zijn lot.
T zijn die liefelijke dropjes
t is de Bruid daar t al om danst
Blz. 2. (heel geleegt of tot de knopjes)
die het voedervat bekranst.
Drink dan, drink dan sonder schroomen!

T is op Borchvliets groei en bloei,
Dat u t glas ter hand zal komen,
eer u t tot die vreugd besnoei!
Wie om glorij is verlegen
geef ik, hoe ontbloot van faam
Door mijn wijnkelk uit te vegen
Een onsterfelijken naam,
Door geen jaren uit te vrijven;
is er iemand, die niet wenst
Op mijn schoon papier te schrijven
dat hij eerlijk heeft verhenst
Dat moet wel een bloed zijn zeker.
want op zulken medicijn
Vlamd self dokter en apteker
als hier speelt in 't kristalijn
Neen, ik hoor al t rond gewagen.
dat deez drinkwet triomfeer!
Lang moet Burgvliet ons behagen
met de Vrindschap van sijn Heer.

I. V. H.
22 Octob. 1716.

Blz. 5. *Naamen der Heeren, die sich verwaerdight hebben op Burchvliet te verhensen.*

Blz. 7. Als eygenaar van Burchvliet
Arent Van der Burch
omne nimirum vertitur
in vitium.

G. J. Jongkint als gever van het glas
Olim meminisse juvabit.

Theods Jongkint
a force de boire L'on
s'en soûle.

A. V. Groenendijk 1716.
viribus impar.

P. Polyn
Ter dienst van alle.

Blz. 8. Theodorius Verhooren

Hoe meer hoe liever.

J. R. Stippius δυσκολατα καλα

Difficilia quo pulchra.

Daniel van Limburgh

Een gerust gemoet
is beter dan goet.

M. S. van den Kerckhoven Postmr

Tibi per plurima.

B. v. Hoogstraten

Medio tutissimus ibis.

I. Louff

Hilaritatis ergo.

Blz. 9. W. van den Kerckhoven.

Rien parfait.

N. van den Kerckhoven

Veritati invidia comes.

P. Crabet

Wie souw op t zien van zoo een wapen
Zich niet toonen als regtschapen
En op Burgvliets welzijn klinken
En den Hen(sbe)ker vol uijtdrinken.

J'ai esperé et j'espère encor.

B. Kedts.

Blz. 10. Zoo vrolijk moet dit burchvliet wassen
Zoo vrolijk in zijn teeling zijn
Zoo vrolijk als wij hier de wijn
Op burchvliets groey en bloey verplassen.

T. V. Hoogstraten

Jani Filius 1716.

Vrughtbaerhijt sij ter deser plasen.

I. C. Woell 1716.

Vivat in eternum

Cs Vn Hoop.

t wel wesen van de
Liefhebberye van de Jaght

J. v. Block.

$\frac{2\,1}{1\,0}$-1716 2 : $4\frac{3}{4}$

Op Burgvliet mij
veel Eer geschiet.

den 29 8bris

J C V Hoola. J.

Blz. 11. Bene vivere et laetare

J. H. V. Dimen

t is op Burgvliet
wel te wesen.

Romeijn.

Dijckgraaf en Hooge Heemraden van de Crimpenre
waard collegiater bij

L (of S) v. Dussen
J. C. Woell 1716
Arent Van der Burch.
? ?

Cs Vn Hoop.
J. v. Block. 1716. 2 : 5 :
Romeyn.
J. C. V. Hoola J.

dat de Heer van Burgvliet
sijn vrunden langh
tractere 17 mey 1717.

G. V. Brandwijk Hr van Bleskins-
grave 17 Mey 1717.

Ph. van der Hoeven

Sine moderatione nulla vera voluptas

toekomende Jaar
met $\frac{1\,7}{5}$17.

Dit glas van Burghvliet dat hout een half pint
Heb ik gedroncke op t bloeje van de plaatse en leven van mijn
vrind.

G. Bourius (?) 1717 $\frac{5}{17}$.

Blz. 12. Dit glas van instalatie gedroncken op de heer
Burgemeester van der Burgh syn inclinatie.

Jan de Mey den 30 Mey 1717.

Den hensbeecker heeft mijn goet gedaen
die ik over 14 daeghe noch wel eens wil onderstaen

Mey den 30. 1717. de Spaen.

Daniel Du Pertal.

Rien de plus agréable
que ce charmant verre à table
mais apres icelle
Je me trouble la cervelle

Theod. van Rossum $\frac{5}{7}$.

Blz. 13. Ars longa Vita brevis.

G. del Moor van Immerzeel. 17$\frac{6}{7}$17.

Ut desint vires tamen est laudanda voluntas.

A. van Bleiswijk 17$\frac{6}{7}$17.

Libertas comes una mea pax altera vitae.

den 13 Junij 1717. W. (of J.) van der Burch

Medium tenuere beati.

G: Æ: V: Hoogeveen 13 Juny 1717.

Blz. 14. O Burgvliet groeij noch bloeij en wil uw noit ontloopen,
In plaats van Burchvliet mogt men uw wel Wijnvliet doopen·
En was uw Heer Jupijn
Ik wilde wel zijn Ganimedes zijn.

G. Cinq.

Hic ver purpureum, vanos hic flumina circum
fundit humus flores, texuntq; umbracula vites
hic Caechi fontes, hic mollia prata favoris
hic nemus, hic ipso tecum consumeren (sic) aevo.

W. Zeebergh.

Blz. 15. Hier drinckt men groote teugen
Voor menschen die veel sweijnigh meugen.

act. burghvliet des 24 August: 1717.

Corn: Haeck.

Blz. 16. C'est icy comme à Rome
Que la bourse est nécessaire à l'homme.

Goude ce 17 de Maij
1718 I. D. (?) Bachman.

Blz. 17. Om mij op Burgvlied te vereuwen,
Swem ik in wijn gelijk de meuwen
in water; *vriend bewaer jou kraentje*
Leeff lang heer Arent met vrou Swaentje.

den 9 Junij 1719.

I. de Grave.

Blz. 18. Terwijl dat ik quam solliceteren
om een rendampt te obtineren
dronk ik de gesonthijt van Burgvliet
Langh het den ondergeschreven siet.

G: Casembroot.

Den 20 Meij 1723 is bij de ondergeschreven leden van
de vriendelijke societijt voerende voor haer devijs
plutôt mourir que de manquer de foy
den hensbeker op burgvliet met veel vermaek
gedronken.

G. v. Brandwijk — G. Boudeus. — G. Cinq.
G. v. d. Bogaert — Ds D. Lange.
A. v. Groenendijck — I. H. V. Danen (?)
1723. — W. V. Kerckhoven
Theod. Jongkint — Jan de Meij

Blz. 19. W. H. v. Cattenburch — I. Slicher
Arent van der Burch — Govert Suijs
G. del Moor van Immerzeel.

Dames ik ben zeer verblyd
Dat gij hier gekomen zeyd
Terwijl ik Ulieden voor zie gaan
Zal ik hem nog eens binne slaan
Want mijn oome en ikke
Moogen wel eens likken

G. v. Brandwijk.

Blz. 20. Sat cito si sat bene

Dirk de Lange.

Blz. 21. Ik dronk het glas op burghvliet voll
niet met wijn, maar met moll.

Adriaan Hanedoes.

omdat die Heer nooijt wijn en guncox (?) [1]) doncht [2]).
Vim vini amicitia vicit.

H. Bleiswijk.

Voor de derdemael hebbe ick het glas van burghvliedt gedroncke
maer ick was door de wijn, zeer beschoncke.

C. Wecke.

Blz. 22. door dien de gever van t glas niet is content en dat hetselve niet is als Eds anders verwagte een ander naer syn E Commanditeijt

Burchvliet 5 Sept. 1727.
Arent van der Burch.

---

[1]) genever? [2]) dronck?

Den Gever van het eerste glas neemt aen, hoewel tweemael desen avond door persuasie uijt het andere glas gedroncken heeft, het eerste te repareren.

G. J. Jongkint.

Virginis os roseum, bona fistula, nobile vinum haec tria cor hominum laetificare solent.

G. v. Brandwijk.

Blz. 23. Ik Dragonder ben Liver Booven als Dronder.

(?) van Vrijenes.

Hoe zullen wij Burgvliet syn welwesen best konnen gedinken
dan dat wij dit glas op desselfs familie komen uit te drinken.

C. Elzevier.

Caïro. J. C. GIJSBERTI HODENPIJL VAN HODENPIJL.

Le truc du chapeau. — Gaarne zou men wenschen te vernemen den titel van een Fransch werkje, handelende over bureau-ambtenaren, waarin o. a. voorkomt een hoofdstuk *„le truc du chapeau"*.

's-Gravenhage. W.

GESLACHT- EN WAPENKUNDE.

Doodsberichten 1597—1743 (XLVI, 37). — Aanteekeningen. Blz. 39. noot. De vrouw van Joachim van Wyhe is zuster van een Bernhardt van den Bongerd. Deze annonceert dan het overlijden van hun moeder Agnes (volgens sommigen Maria) v. Aeswijn.

Blz. 39. 2de annonce. Hier wordt de dood bericht van Maria v. Haeften, Walraven en Gerharda v. Hoenselaer Dr. „Myn broder van Haeften" is Walraven, ob. kinderloos 1608. De onderteekenaarster is Theodora, Vrouw v. Haeften, Hellu en Herwijnen, tr. 1e. Floris v. Brederode, Heer van Cloetingen en 2e. Willem van Hornes, Heer van Kessel.

Blz. 40. 2de annonce. Hieruit leert men dat Herman Pieck, Heer van Isendoorn den 5 juni o. s. 1611 overleed; men was in het onzekere of dit 1611 of 1612 was. Verder dat zijn 2de vrouw Maria Cloeck hem overleefde.

Blz. 40. 3de annonce. De 2 juni o. s. 1612 overleden Walburga v. Wyhe kan niet de dr zijn van Stees en van Judith van Averenck. Laatst bedoelde Walburga toch had een eenigen broeder Johan, die 1600 in Vlaanderen sneuvelt (v. Spaen Lalecq), en die dus in 1612 niet de dood van zijne zuster kan berichten. De hier bedoelde Walburga is dr. v. Jasper tot Echteld en v. Walburga v. Haeften, zij zoude gehuwd zijn met Gysbert van Hardenbroek volgens een genealogie te Echteld, maar dit wordt niet bij Hardenbroek gevonden (v. Spaen Lalecq).

De brief is gericht aan Theodora v. Haeften, die o. a. gehuwd was geweest met Floris v. Brederode, Heer van Cloetingen. Theodora was een volle nicht van den onderteekenaar, die waarschijnlijk zal zijn Otto v. Wyhe, Heer van Echteld, omdat de annonce van Echteld gedateerd is en de andere in 1612 nog levende broeder van Walburga Heer van Dreumel was.

Blz. 41. 1ste annonce. Degene, die onderteekent, is Theodora v. Haeften, in de vorige annonce „mevrou van Clotingen" genaamd.

Zij erfde na den dood van haar broeder Walraven o. a. Haeften, waar zij dus 1612 woonde.

Blz. 41. 2de annonce. De hier overleden Johan v. Wyhe kan niet zijn de capitein in Brandenburgschen dienst. Deze overleed 1622 te Berlijn (v. Spaen Lalecq). Het is Johan v. Wijhe, zn. v. Jasper tot Echteld en v. Walburg v. Haeften, Heer tot Dreumel, compareert tot 1615 in Nijmeegsche Ridderschap, overleed kinderloos en huwde Sibilla v. Pallandt.

Blz. 41. 3de annonce. Hierin moet een drukfout zijn; voor 1622 te lezen 1632 (zie de 2de annonce op blz. 42). Deze Zeger v. Arnhem tr. 1627 Margriet v. Wyhe, kan dus niet in 1622 overleden zijn. Zijne zuster Margarieta st. ongehuwd.

Blz. 41. 4de annonce. De 10 febr. 1627 overledene is Carel Vijgh tot Soelen, zn. v. Dirk en v. Heylwig v. Rossum. Hij tr. 2e. 1624 Elisabeth de Cock van Opynen. Bij de onderteekening mankeert voor het woord „Vijgh" de voornaam van zoon of dochter.

Blz. 42. 1ste annonce. De overledene is zn. v. Dirk en v. Geertruid van de Poll. Door zijne in 1624 overleden vrouw Agnes v. Aeswijn was hij heer van „Rouwill" (Ruwiel). De onderteekening is van eenige zijner kinderen:

Geertruid; Ermgard; Catharina; Gijsbrecht; Dirk; George Willem en Herman.

Blz. 42. 2de annonce. Zie de opmerking blz. 41. 3de annonce. De „Heer van Schoonauwen" in 1632 77 jr. oud, is Johan van Renesse, gehuwd met Catharina v. Arnhem, zuster van Zeger. De onderteekening is van Zeger's ongehuwde zuster Margarieta en van Reinier, Reinold of Reinhard v. Wijhe („d'Ewyke") tot Echteld, broeder van Zeger's vrouw.

Blz. 43. 1e annonce. De overledene was Heer van Ruwiel („Rent...") bij testament van zijn moeders vader en zn. v. Gijsbert van den Boetzelaer en v. Agnes v. Aeswijn. De onderteekening is van zijn broeder Diederik, Heer v. Boetzelaer en van zijn zwager Sander Tengnagell tot Gellicum, gehuwd met zijne zuster Geertruid.

Blz. 43. 2de annonce. De overledene is zn. v. Otto en v. diens 2e vrouw Catharina v. Amstel v. Mynden. Hij was onder meer Heer van Teccop (niet Terrop).

Jasper van Lynden was des overledenen neef als volgt:

Anton v. Amstel v. Mynden = Anna v. Isendoorn

Antonia	Catharina
tr. Steven v. Lynden	tr. Otto van de Poll
Jasper v. Lijnden	Gijsbert van de Poll

De onderteekenaar Vygh, waarmede zal bedoeld zijn Arent Vygh van Soelen, geh. met Agnes van Raesfelt, was neef van Gysbert van de Poll als volgt:

Gijsbert van de Poll = Raphael v. Wijhe

Otto v. d. P.	Cornelia v. d. P.
tr. Catharina v. Amstel v. Mynden	tr. Arent v. Boinenburg gend Hontstein.
Gysbert van de Poll	Johanna v. B. gend. H.
	tr. Karel Vijgh
	Arent Vygh v. Soelen.

Blz. 43. 3de annonce. Johan v. Rechteren is zn. v. Zeger, heer v. Rechteren en Bredenhorst en v. Margaretha v. Mönster. De onderteekening is van zijne vrouw Johanna v. Heeckeren, weduwe van Rechteren (W. v. R.) en van zijn zoon Zeger.

Blz. 44. 1e annonce. De overledene is Arnold v. Randwyck, zn. v. Floris en v. Mechteld v. Boeckholt; hij trouwt 1e. Wilhelmina v. Gent en 2e. Alarda Pieck. Zijn zoon Rutger uit het 1e huwelijk onderteekent mede.

Blz. 44. 2de annonce. De overledene is Judith Wilhelmina Pieck, Willem en Walburg van Wijhe dr. Haar echtgenoot is Johan van Mathenesse, Heer v. Matenes, Riviere, Opmeer en Souteveen. De 1 mrt 1645 geb. zoon is Gijsbrecht, wiens overlijden blz. 49 2de annonce wordt bericht.

Blz. 44. 3de annonce. Jelis of Gillis („Igelis") Pieck was Ambtman van Beest en Renoy, waarom voor Weerdt zal moeten gelezen worden Beest. Zijne vrouw bericht 27 Jan. dat hij 28 Jan. zoude overleden zijn. Dit is te verklaren wanneer de dateering volgens de n. s. is geschreven.

Philips baron van Leefdael zegt dat in 1653 in de kerk te Beest een wapenbord hing, waarop stond dat Gillis 26 jan. 1645 is overleden.

Blz. 45. 1e annonce. Agnes v. Raesfelt, erfdr. v. Zwanenburg is dr. v. Hendrik en v. Gysberta v. Aeswijn. Haar man is Arent (W.?) Vijgh van Soelen.

Blz. 45. 2e annonce. Blz. 46. 1e annonce. Blz. 47. 1e annonce. De luitenant Langen zal een zoon zijn van Johan v. Langen, predikant te Vollenhove en v. Maria van Isselmuden, Alfer en Geertruid v. Essen dr. Een zijner broeders Roelof noemde zich tot Medestein. Deze luitenant bij v. Doorninck's Geslachtk. aant. alleen Alfer genoemd, blijkt Matheus Alfert (Aesfert) te heetten. Hij was gehuwd met Guedela van Tellickt, Anthoonis dr, uit een geslacht, waarvan zeer weinig bekend is. Het zal stammen van het gehucht Tellicht of Telgt onder Ermelo; in 1583 koopt Lambert v. Tellicht land in de buurschap Oy te Echteld; in 1473 of daaromtrent wordt Ida van Echteld Claesdr. huisvr. v. Gerrit v. Telckt met het huis en hofstadt tot Oey in den Kerspel v. Echtelt beleend; in 1555 wordt gemeld Anthonis van Telgt in Nederbetuwe; in 1543 is Otto v. Telleckt, Drost v. Elten, tr. Margriet v. Galen, Hendrik en Walburg v. Seller dr, wede Claas Tengnagell, Otto's zoon is Sander v. T. drost te Ulft 1565; Tellicht in de Zutphensche en Veluwsche ridderschap beschreven (zie d'Ablaing).

Blz. 46. 2e en 3e annonce hebben betrekking op dezelfde persoon. De overledene is Margaretha van Arnhem, Zeger tot Kernhem en Margriet v. Wijhe dr. Haar man was Zeger van Rechteren, Heer van Almelo; voor D zal dus S. of Z. v. Rechteren moeten worden gelezen. Volgens kwartieren in Nederl. Heraut. I. 176 stierf zij 2 juli 1651.

Blz. 48. 1e annonce. Alarda Pieck is dr. v. Willem en v.

Walburg v. Wijhe. Zij tr. 1e. Arnold van Randwyck (zie blz. 44. 1e ann.) en 2e. Johan van Welderen Lt. Gen. v. d. cavalerie en Gouverneur van Nijmegen, zn. v. Bernt en v. Johanna v. Colenberg

Blz. 48. noot. Louise Christine van Solms is dr. v. Johannes Albertus en v. Agnes gravin v. Sayn-Wittgenstein (Hubner's Geslachtrekenkundige tafelen).

Blz. 49. 1e annonce. Cornelis de Cock van Delwynen, Heer van Kortenhoeve (te Eck), zn. v. Johan en v. Catharina Canter, tr. 1649 Wilhelmina v. Balveren, Gerrit en ..... Vogelsanck dr.

Blz. 49. 2e annonce. De overledene en de onderteekenaar waren volle neven.

Blz. 49. 3e annonce. De overledene Maria v. Wyhe, erfdr v. Hernen, tr. 1609 Godard (Gerhard) v. Reede, Heer van Saesfeld (niet van Raesvelt), die 1656 te Buckhorst overleed. De onleesbare onderteekening zal zijn van Maria's zoon Reynard Adriaan van Reede, Heer v. Hernen en Drost van Ravesteyn.

Blz. 49. 4de annonce. Johan v. Haeften overleed ongetr. in den Haag, Adjudant v. d. Prins v. Oranje en zn v. Walraven en v. Francina v. Cockengen. De onderteekening is van zijn broeder Reinier, Heer van Ophemert en Sennewynen en van zijne zuster Henrica, die tr. 1674 Adolph v. Balveren tot Lakenburg.

Blz. 50. 1e annonce. De overledene is zn v. Joost en v. Anna de Cock v. Opynen. Hij tr. Maria Catharina van Mevert, dr v. Jurrien tot Hassent en v. Judith Oris (Herald. Bibl. N. R. II. 69). Het geslacht Mevert was uit Cleef; van Spaen Lalecq zegt dat het ook Meverd, Meverden en Medevorden, Fahne dat het ook Medevord, Meverdt en Mevorden wordt geschreven.

Blz. 50. 2e annonce. Mechtelt van Reede van Renswoude, dr v. Johan en v. Jacoba v. Eeden, ob. 6 April 1692. Zij tr. Gijsbrecht v. Hardenbroek, lt kolonel en gouverneur v. Hulst, zn v. Gijsbert en v. Anna v. Varick.

Blz. 50. 3e annonce. De overledene zal zijn Joost Vygh, heer v. Alblasserdam, de Snor en de Woerd, zn v. Karel en v. Johanna v. Boinenberg gent Hontsteijn. Zijne dr Maria Catharina (gewoon-

lijk alleen Catharina genoemd) geb. 4 Sept. 1654 tr. Johan de Cock v. Opynen en had tot moeder Catharina le Grand, vrouw v. Alblasserdam.

Blz. 51. 1e annonce. De onderteekening moet gelezen worden G. van Delen Weduwe van Lynden. Geertruid's man overleed in Juli 1652.

Blz. 51. 2e annonce. Fenna of Fenne v. Delen, vrouw tot Gelderschen Toren, Herman en Catharina v. Gelre dr, tr. Wilt van Broeckhuysen tot Doorn, Lathmer, Gelderschen Toren en Groote Weede, zn v. Willem en v. Maria v. Uiterwyck, kapt en Commandeur van Hasselt, ob. 2 Nov. 1673.

De onderteekening is van de drie zoons:

Willem v. Br. tot Doorn.

Willem Herman v. Br. tot Lathmer.

Wilt Johan (niet R) v. Br. tot Gelderschen Toren.

Blz. 52. 1e annonce. Anna v. Lynden, Dirk en Heylwig Vygh dr, tr. 1646 Reinard Adriaan v. Reede, Godard tot Saesfeld en Maria v. Wyhe erfdr v. Hernen zn. Hij is 1658 magescheidsvriend van Theodora Vygh. Joachima en de andere kinderen (een dezer Adriana Albertina abdisse te Roermond 1716) verkopen Hernen 1682 (Geld. Leenreg.)

Blz. 52. 4e annonce. Alexander Tengnagell, Heer v. Gellikum, zn v. Alexander en v. Josina v. Dorth, tr. 1629 Geertruyd van den Boetzelaer, Gysbrecht en Agnes v. Aeswyn dr. Alexander' zoon Gijsbert Heer v. Gellikum, en de Ridderschap v. Nijmegen 1661—1688.

Blz 54. 1e annonce. Hendrik v. Essen is zn v. Lucas en v. Judith van der Capellen, tr. 1e Theodora Vygh, Karel en Johanna v. Boinenburg gend Honstein dr, ob. 1644 en 2e Geertruid Margriet van Varick, Philip en Lubberta v. Goltstein dr. Uit het 1e huwelijk was Lucas Willem tot Helbergen, uit het 2e Philip tot Vanenburg en Hendrik.

Blz. 54. 2e annonce. Herman v. Delen is zn v. Albert en v. Seyna v. Appeldoorn.

Blz. 54. 3e annonce. Johan v. Welderen is zn v. Dirk en v.

Cornelia v. Druten. In de noot moet in plaats van Carel v. Lynden tot Grunsfoort worden gelezen Dirk v. Lynden tot Hemmen en Blitterswijck.

Blz. 55. 2e annonce. Deze Godart of Goert van Haersolte is geb. 1663 als zn v. Wolf tot Yrst en v. de 1664 overleden Henrica v. Apelthorn.

Blz. 55. 3e annonce. Deze Elisabeth v. Lynden komt in de meeste genealogieën voor als Isabella. Haar echtgenoot Gerrit v. Eck overleed 6 (niet 16 Juni 1648 en is zn v. Dirk en v. Elisabeth v. Meeckeren.

Blz. 56. 1e annonce. Adriaan Johan v. Goltsteyn is zn v. David en v. Anna van der Horst. Hij tr. Catharina v. Brakell, Johan en Henrica Millink dr.

Blz. 56. 2e annonce. Geertruid v. Delen is dr v. Johan en v. Geertruid v. Bronckhorst. Haar echtgenoot Carel Bentinck ob. 1709 is zn v. Steven tot Berenkamp en v. Judith van Steenbergen.

Blz. 56. 3e annonce. Hendrik Herman van der Hell tot Clarenbeek is zn v. Johan tot Holthuys en v. Aleyda Sibilla v. Speulde. Hij tr. Helena v. Delen, Nicolaas en Margriet v. Appelthorn dr. De onderteekening is van zijn zoon Johan tot Hell en Clarenbeek.

Arnhem. J. D. WAGNER.

Boey (XLVI, 140, 424). — De opgaven, die ik voor eenigen tijd toezond betreffende de familie Boey, waarnaar in den Navorscher gevraagd was, kan ik nog eenigszins aanvullen:

Mr. Cornelis Boey, geb. 24 April 1686, st. 23 Maart 1759, secretaris der Staten van Holland, tr. 13 Mei 1711 *Angelique van Schoonhoven* (d. v. *Thymon v. S.* en *Agneta van Herzele*), geb. 2 Dec. 1682, st. 9 April 1755. Uit dit huwelijk, behalve 2 zoons kort na de geboorte overleden, de volgende kinderen:

1. *Thymon Boey*, geb. 6 Oct. 1713, secretaris van het Hof van Holland, st. 21 Febr. 1777, tr. 14 Dec. 1738 *Henrietta Adriana Hop.* Hieruit:

a. Cornelia Charlotta Boey, geb. 4 Jan. 1740, † 27 Jan. 1765,

tr. *Johan Adriaan van Heerdt tot Eversberg,* lid der ridderschap van Overijssel, † 17 Febr. 1766.

b. *Willem Cornelis Boey* geb. 20 April 1741, drossaard van stad en lande van Leerdam, raad te Haarlem, hoogheemraad van Rhijnland, st. 1793.

2. *Willem Jacob Boey,* geb. 7 April 1715, st. 31 Mei 1715.

3. *Maria Wilhelmina Boey,* geb. 17 Maart 1716, st. 8 Maart 1746, tr. 1 Sept. 1734 *Mr. Paulus Bogaert,* Heer van Alblasserdam, geb. 21 Mei 1703, st. te Brussel 26 Aug. 1789, raad en burgemeester te Rotterdam.

4. *Anna Petronella Boey,* geb. 15 Juni 1717, † 19 Juni 1719.

5. *Johan Cornelis Boey,* geb. 7 April 1726, † 1727.

6. *Adriaan Boey,* geb. 10 Dec. 1727, raad te Delft, st. 27 Juli 1781, tr. 20 Maart 1750 *Haze des Tombe,* st. 29 April 1792.

Het bovenstaande vond ik in eene ms.-genealogie van Schoonhoven uit de vorige eeuw. BEELAARTS VAN BLOKLAND.

Geslacht Aux Brebis (XLV, 703; VI, 229). — Eene familie van dien naam, verwant met die van Kerckem (uit het huis Warfusée), voerde, volgens Herckenrode, Collect. de tomb. etc. dans les égl. et couv. de la Hesbaye, Gand 1845, p. 221, 495: *d'azur à trois brebis mal ord. d'arg.,* of: *d'azur à trois brebis d'arg.* Z. ook J. G. Loyens, Recueil hérald. d. bourgm. de Liége, Liége 1720, p. 441, 467, 499—502: „Honoré Seigr. Henri d'Aux Brebis, Recev.-Gen. de S. A. S. E. et des Etats du Païs, Cons. d. l. Cour Allod., Bourguem. d. l. noble cité de Liége en 1692." Zijn wapen: in bl. drie zilv. schapen, 2 en 1.

Het Nobiliaire des Pays-Bas II, 443, zegt op het jaar 1666: „Michel et Gilles d'Auxbrebis, frères, natifs de Namur, furent annoblis par lettres de l'an 1666, et réhabilités et rétablis dans la qualité de noble et d'Ecuyer, par d'autres de l'an 1673."

Q. N.

Oude en Nieuwe Schild. — Waren de dorpen Oude- en Nieuwe Schild op Texel heerlijkheden, zoo ja, bestaat de heerlijkheidstitel

dan nog en wie bezit die? Waren aan die heerlijkheid tiendrechten verbonden, bekend onder den naam Lammertiende, hoe hoog zijn tegenwoordig de inkomsten daarvan en wie int die?

JAN H. JUNIUS.

Van Teylingen. — Kan iemand inlichtingen geven omtrent de afstamming van *Adriaen van Teylingen*, die te Monster heeft gewoond en wiens zoon Jacob ald., 11 Apr. 1649, huwde met Grietje Leenderts van Suytgeest, toen weduwe? Kan hij een zoon zijn geweest van Jacob v. T., vroedsch. in *den Haag* 1578 en 1587; en wie was c. q. zijne vrouw en zijne moeder, etc.?

Den Haag. J. VAN DER MINNE.

Van der Houve (XLIV, 389). — Het aldaar beschreven wapenbord doet, volgens mijne meening, ons de acht kwartieren kennen van Sophia Apersdr van der Houve, begraven in de Oude kerk te Delft, wier grafschrift vermeld is in het Algem. Nederl. Familieblad 1883/84, met de vier kwartieren:

van der Houven.	van der Mast.
Melisdijk.	Moerkerken.

De door den Heer Six sub a, b, e en f beschreven wapens komen met die der zooevengenoemde vier geslachten vrij wel overeen, behalve dat in het wapen van Moerkerken de beurtelings gekanteelde dwarsbalk, in het 1e en 4e kwartier, vergezeld is van drie leliën van keel, 2 van boven en 1 van onderen. Het wapen van Melisdijk is conform aan dat afgebeeld bij Balen, Beschrijving van Dordrecht, blz. 1311.

Het helmteeken van het geslacht v. d. H. zou volgens Rietstap, de wapens van den tegenwoordigen en den vroegeren Nederl. Adel, blz. 349, zijn een viool uit het schild, tusschen eene vlucht, rechts zwart en links zilver. Het door den Heer Six vermelde helmteeken komt echter geheel overeen zoowel met dat op de bovenvermelde grafzerk, als met de afbeelding, voorkomende op blz. 132 van het werk van den Heer Henry Havard, „Histoire de la Faïence de Delft". Paris et Amsterdam. 1878, en is vermoedelijk het ware,

want het helmteeken der van Swieten's, uit welk geslacht de familie van der Houve door een jonger zoon kan zijn gesproten, was ook een zittende hazewindhond, echter zonder de beide dorre takken.

In het werk van Havard komt op blz. 233 nog eene afbeelding voor van eene school met het wapen van van der Houve, waarboven echter alleen eene kroon staat.

Nopens Robbert Apersz. van der Houve en zijne vrouw Elisabeth van der Wolff heb ik niets gevonden. Dat hij een nazaat was van François Jansz. v. d. H. gehuwd met Maria Jan Apersdr van Melisdijk mag als zeker worden aangenomen, omdat door dit huwelijk de voornaam Aper in de familie v. d. H. is gekomen.

Er behoeft m. i. niet aan getwijfeld te worden of de familie van der Houve, die te Delft gevestigd was en het hooger vermeld wapen heeft gevoerd, heeft behoord tot het oud adellijk geslacht van dien naam, waarvan van Leeuwen ons eene genealogie heeft medegedeeld. Hoewel die genealogie verre van volledig is, is zij echter zeer betrouwbaar, en voor het doel, dat van Leeuwen beoogde, voldoende. De reuzenarbeid van dien rechtsgeleerde blijft nog steeds een vraagbaak en bewondering wekken.

Daar mijne aanteekeningen nopens de familie v. d. H. grootendeels zijn ontleend aan de beschrijving van Delft in folio (bij Boitet), het voormeld werk van Havard, het Algem. Nederl. Familieblad 1883/84, de Herald. Bibliotheek, Nieuwe Serie, I, blz. 321, en de wapenkaart der veertigraden van Delft, bronnen welke zeker ook den Heer Six ten dienste staan, zal het mij wel vergund zijn eene mededeeling van het daarin voorkomende achterwege te laten.

's-Gravenhage. V. R. V. D. K.

Utrecht. Overluidingen. Vervolg van *Nav.* XLVI, blz. 282.

1643. v Jan. overluyd Elisabeth Rijcken van Donselaer, huysvr. v̄ Hr Jacob Henricksz. v̄ Bemmel, raedt en vroetschap der stadt Utr̄.

viii Jan. Bechta Gerritsz v̄ Dam, we wij. Gisbert Willemsz. Vastrick.

xii Jan. d. weled. Joffr. Joā v̄ Diemen.

Eod. d. 't soontje v̄ de Hr Johan Heurnius, raet en rentmr-gnrael van de domeynen 's lants v̄ Utr̄.

xiii, xiv, xv Jan. den weled. gestr̄ Hr Hr Jaques Wits, president van̄ chrijgsraet der Vereenigde Nederlanden, gouvr over de guarnisoenen der stadt en steden 's lants v̄ Utr̄, capn v̄ een compagnie voetknechten.

xvi Jan. Cornelia v̄ Cortgene, we v̄ za. Sebastiaen de Ridder.

xviii Jan. Geertruyd Verwey, we v̄ wij. Willem Vogelesangh, in sijn leven burgermr te Buuren.

xxvi Jan. Maria v̄ Heumen, we v̄ wij. Johan Dibbout.

v Febr. overluydt Joff. Elisabeth Baercken, huysvr. v̄ Tijman v̄ Gessel, Medic. Doctr.

vi Febr. weled. erentf̄ Jor Cornelis v̄ Kessel.

viii Febr. *'t soontje v̄ de hr v̄ Mijnden,* Geresteyn etc.

ix Febr. Peter Swoll, out-burger der stadt.

Eod. d. *'t soontie v̄ de weled. gestr̄ Hr Henrick Valckenaer,* hr v̄ Valckenaer, Duckenburch, Lis, Ghyssen etc., hooftoffr der stadt Utr̄.

xxiv Febr. Jor Diederick d' Rout, zn̄ v̄ den ed. Hr̄ Nicolaes de Rout.

ii Maert overluyd Roeloff Henricksz. v̄ Bockhoven, out-raet der stadt Utr̄.

vi Maert den e. Jacob Croock, out-borger der stadt.

Eod. d. Johan Corneliszoon v̄ Loenen, schilder.

vii Mart. Bartha v̄ Heusden, we v̄ za. Jan Petersz. v̄ Ravesway.

xii Maert 't kint v̄ Gerard Both van der Eem, domheer.

xvi Mart. 't kint v̄ Mr̄ Caerl Martens, advt en ontfr v̄ de gebeneficeerde goederen.

xxi Mart. *Cornelia Foeyt,* bejaerde dochter.

Eod. d. Isabella v̄ Berck, dochtertie v̄ Jacob̄ v̄ Berck, griffier 's hoofs v̄ Utr̄.

xxiii Mart. d' Hr̄ Adriaen v̄ Leeuwen, in sijn leven raet en vroetschap, en rentmr v̄ 't weeshuys der stadt Leyden.

xxx Mart. Antonis Hornhoven, zn̄ v̄ de e. Hr̄ raetshr̄ Hornhoven.

Eod. d. *Susanna v̄ Eck,* jongedr̄.

Eod. d. Johan v̄ Gessel, zn̄ v̄ Clemens v̄ Gessel, advt 's hoofs v̄ Utr̄.

iii Apr. Magdalena Ruysch, outste dr̄ v̄ den nots̄ Ruysch.

vi Apr. Johan Bogaert, goudsmith.

xii Apr. d' e. Cornelis Tack, out-burger der stadt Utr̄.

xiii Apr. den manh̄ Henrick v̄ Vollenhoof, gewese capn ten dienste der geünieerde prov̄.

1643 XIV Apr. 't soontie vañ Hr̃ advt Vañ Berch.

XVIII Apr. 't kint vañ advt Moll.

XXVI Apr. Jor Caspar v̄ Eyck, casteleyn, schout en dijckgr. der stadt en landen v̄ Heusden, mitsgaeders Engelen en Vlijmen, en comijs van de monstering over de guarnisoenen aldaer; gestorven te Heusden.

Eod. d. Gerard Blankendael, in sijn leven secrets̃ v̄ de ed. HH. dijckgraef en heemraden vañ Leckendijck bovendams, en cameraer v̄ Bijlerdt.

XXVII Apr. d' weled. Vr. *Maria vañ Werve, huysvr. vañ weled. Jor Bouduÿn v̄ Heemskerck v̄ Bekesteyn*, hr v̄ Persijn etc.

XXVIII Apr. *Beatrix Reynburch, dochtertie v̄ den weled. Aelbert Proeys*, hr v̄ Hogelande.

XXIX Apr. den ed. Jonckhr̃ *Johan v̄ Merenborch.*

IV Mey 't kint v̄ den domheer Ewijck.

VI Mey Joffr. Maria Boon, jongedr̃ v̄ wijlen den Hr̃ Gillis Boon.

X Mey Nicolaes v̄ Borculo, out-burger der stadt Utr̃.

XI Mey Antonia Toll, jongedr̃ v̄ Monsr Willem Toll.

XII Mey de weled. Joffr. Susanna v̄ Bodeck; gestorven te Francfoort aeñ Mayn.

XIII Mey Cornelis Tack, hospitaelmr̄ v̄ Sinte Catharinen.

XVIII Mey de weled. Vr. Vr. Margareta de Brouxellis, *we wij. den weled. Hr Johan van Wanroy Wttenham*, in sijn leven hr v̄ den Ham, Leech Nieuwcoop, Portengen, Vijfhoeven etc. [1]).

XXII Mey David Nijenstadt.

XXIII Mey 't soontie v̄ de Hr̃ Cornelis de Rout.

XXX Mey Juffr. Catarina Schaep, *huysvr. v̄ Jor Diederick van der Burch.*

II Jun. d' Heer *Aernt Foeyt*, out-burgermr̄ der stadt Utr̃.

V Jun. d' Heer Jacob de Gouda, canonick v̄ Ste Pieter [2]).

Eod. d. Juffr. Curina v̄ de Perre, huysvr. v̄ Mr Johan v̄ Nijpoort, secrts̄ der stadt Utr̃.

XIII Jun. Antonia Gerrits, we v̄ Matthijs v̄ der Toll, in sijn leven secrs̄ te Bodegrave.

XXI Jun. Juffr. Maria v̄ Helsdingen, huysvr. v̄ Sr Jacob Snoeck.

XXIII Jun. Simon v̄ Veen, outste soontje v̄ de Hr Mr̃ Simon v̄ Veen, advt 's hoofs v̄ Utr̃.

XXIV Jun. de weled. gestr̃ Hr̃ Jor *Willem v̄ Euwsum*, hr v̄ Nienoort, Bredewolt etc., medegecommt̄ ter vergadering v̄ de HH. staten v̄ Vrieslant; gestorven te Groeningen [3]).

II Jul. overluyd Cornelis Vosch, in sijn leven procur̃ 's hoofs v̄ Utr̃.

---

[1]) Aan den kant staat: Hij stirf 16 Mey.

[2] „ „ „ „ : Hij stirf 3 Jun.

[3]) „ „ „ „ : Pallant

1643. XVIII Jul. 't dochtertie v̄ Dirck Versteech.

XX Jul. Eva Claesz, we van Gregorius Jansz. Voscuyl.

XXIII Jul. 't kind v̄ Johan de Goyer, secrts v̄ de Leckendijck.

III Aug. Maria v̄ Royen, dr̄ v. Gosen v̄ Royen, rentmr vañ abdije v̄ St Pauwels.

Eod. d. Maria Henricksz, we v̄ Joost Huybertsz. v̄ Velpen.

Eod. d. 't kint v̄ Henrick d' Bout.

VII Aug. Dirckgen v̄ Loemel, huysvr. v̄ Gerrit v̄ Dorenbosch.

XI Aug. Juffr. Margriet v̄ Schyr (*sic*) v̄ Haegh-oort, dr̄ v̄ za. ged. den weled. Hr̄ Jor Everard v̄ Schuyren, rr der ordre v̄ St Michiel, vrijheer v̄ Haegh-oort [1]).

XII Aug. Peter Waschman, soon v̄ den advt Waschman.

XIV Aug. Jor Niclaes van der Merck.

XXI Aug. de weled. Joffr. Trajectina Joa Ogle, dr̄ v̄ wij. den weled. gestr. Hr Johan Ogle, rr, colonel, gewese gouvr der stadt Utr̄.

XXIV Aug. Ida de Gouda, we wij. Nicolaes v̄ Cordenoordt.

XXVI Aug. weled. Jor Jacob de Huyter; gestorve te Oudtheusden.

XXVIII Aug. Joffr. Catharina Verstraten, we v̄ Sr Mathijs v̄ Milanen za.

I Sept. *Jacob, 't soontie v̄ Jor Jordaen Poeyt.*

II Sept. Michiel Sem, oudt-burger.

III Sept. Alijdt Streng, huysvr. v̄ Cornelis v̄ Schoonderwoert.

V Sept. d' weled. geb gestr̄ Hr̄ Hr̄ Jor *Ernst Muylard*, hr tot Gromsmolle [2]), in sijn leven ords gedepde tot der ed. vergadering v̄ stadt en lande des graefschap Lingen, etc.; gestorven t' 's-Heerenberch; is de broeder v̄ den domhr̄ Mulard.

X Sept. Mattheus v̄ Sijpenesse.

XI Sept. Vr. *Cornelia v̄ Renesse, we wij. Hr Ernst v. Rheede,* in sijn leven maerschalck v̄ Eemlant, en capn v̄ een compagnie voetknechten.

XIV Sept. Joffr. Hester vañ Meulen, huysvr. v̄ de Hr Charles de Latfeur.

Eod. d. 't kint van de Hr̄ en Mr̄ Gijsbert de Ruever.

XV Sept. den weled. gestr̄ Hr̄ Hr̄ *Gerard v̄ Zuylen v̄ de Natewisch,* hr tot Natewisch, etc., comparerende in 't lidt v̄ de ed. ridderschappe 's lants v̄ Utr̄.

XIX Sept. Maria Gijsbertsz Holl, we v̄ za. Jan Benedictus v̄ Rijnevelt.

II Oct. overluyd Johan v̄ Doyenborch, zn v̄ za. Cornelis v̄ Doyenborch, in sijn leven raedt en vroetschap en oudt-schepen der stadt Utr̄; gestorven t' Amsterdam.

III Oct. Peter v̄ Portengen.

VII Oct. de weled. erentrijcke Juffr. *Hadewich v̄ Oostrum.*

---

[1]) Aan den kant staat: Gest. 8 Aug.

[2]) Lees: Gromsmolen.

1643. viii Oct. de Heer Peter Boeleus (*sic*).

x Oct. Maria v̄ Buytendijck.

xii Oct. Geertruyt d' Leeuw. w̄^{e} v̄ za. Willem Aertsz. Zoest.

Eod. d. 't dochtertie v̄ den adv^{t} Coesvelt.

xx Oct. Petronella v̄ Zijl, huysvr. v̄ Jacob Wijingen.

xxiv Oct. 't soontie v̄ Mr̄ Johan v̄ Someren, secr̄s v̄ 't capl̄e v̄ Ste Marie t' Utr̄.

xxxi Oct. 't kint v̄ Doctor Bruell.

ii Nov. Joff. *Cecilia v̄ Rheede*, w^{e} wijle de ed. Johan Tin, in sijn leven ontf^{r} der ed. mo. HH. staten 's lants v̄ Utr̄; overleden te Rees.

v Nov. 't kint v̄ Mr̄ Willem de Gruyter, adv^{t} 's hoofs v̄ Utr̄.

ix Nov. d' weled. geb̄ Vr. Vrouwe Maria Justina Quaedt, gebore baronesse van Wickraedt, *huysvr. v̄ den weled. gestr̄ Hr̄ Hr̄ Gerard v̄ Eck v̄ Pantaleon*, h^{r} v̄ Groenewoude, Oudt-broeckhuysen etc.; gestorven op den huyse Groenew̄.

x Nov. 't kindt v̄ den Heer Jacob v̄ Berck, griffier 's hoofs v̄ Utr̄.

xi Nov. den Hr̄ en Mr̄ Dirck Mode, raet ord^{s} in den hove prov. v̄ Utr̄.

xvii Nov. de weled. Juffr. Juff. Maria van Geel, huysvr. v̄ de Hr̄ Johan Bootsmans.

xix Nov. Henrica v̄ Hasselt, huysvr. v̄ Gerard v̄ Lienden, procur̄ 's hoofs v̄ Utr̄.

xxxi (*sic*) Nov. Dirckgen v̄ Leyenburch, huysvr. v̄ Nicolaes v̄ Doorn.

xxii Nov. 't soontie van den raetsheer Booth.

xxvii Nov. de Heer Pouwlus de Jonghe.

xxviii Nov. de ed. erentr̄ Joffr. *Paesschyna d' Edel*, vr. in Amelisweert, w^{e} v̄ za. Jo^{r} van Hove v̄ Zijll.

xxx Nov. Vr. *Anna v̄ Essesteyn*, douagiere v̄ Gent, Appeltern, Alforst etc.

iii Dec. overluyd Jo^{r} Mercus Houdringen (*sic*), z^{n} v̄ Jo^{r} Johan Mamuchet, h^{r} v̄ Houdringen.

xiii Dec. Ledewyna Moreelsz, d^{r} v̄ za. Pouwels Moreelsen.

xiii Dec. Goort van Rijn.

xv Dec. de Hr̄ Johan Lucas van Franckendael.

xxix Dec. Josijntge Willemsz v̄ Middelborch, huysv. v̄ Thomas Harding v̄ Weerwijck. *(Wordt vervolgd).*

Swaenshals ook **Zwaanshals.** — Dit geslacht heeft vermoedelijk zijn naam ontleend aan het gehucht Zwaanshals, vroeger bij Rotterdam gelegen, doch thans begrepen in het noordelijk deel van die gemeente. Volgens mijne aanteekeningen hebben de volgende personen tot dit geslacht behoord:

1° Arent Swaenshals, geb. omstreeks 1500;

2° Nicolaes Arentsz. S. die 11 Juli 1580 werd kerkmeester der Oude en Nieuwe kerk te Delft;

3° Leendert S. geb. omstreeks 1610;

4° Abraham S. geb. omstreeks 1625;

5° Maria S. en Machtelt S. vermeld als getuigen te Delft respectievelijk 28 Nov. 1655 en 23 Dec. 1657;

6° Catharyna Leendertsdr S., 24 Mei 1669 te Delft gehuwd met Isaack Arentsz. Soubre, of Soubree, mr plateelschilder te Delft, en 1663 en 1665 hoofdman van het St Lucasgilde aldaar;

7° Abraham Abrahamsz. plateelschilder te Delft, aldaar 1 Aug. 1683 gehuwd met Helena Pietersdr de Swart;

8° Leendert S., plateelschilder te Delft, aldaar 3 Jan. 1694 gehuwd met Jolijntje Schoppens;

9° Leendert Zwaanshals, geb. 15 Aug. 1717, n. f. te Delft overl. aldaar 25 Jan. 1786, eerste commies ten comptoire van des Gemeenelands middelen en makelaar te Delft;

10° de beide zonen van den laatstgenoemde: Frederik Kornelis Z., luitenant der schutterij te Delft 21 Jan. 1779 en kapitein 17 Juli 1781 tot 12 Nov. 1785; en Hugo Alexander Z., luitenant bij die schutterij in 1784.

Het wapen van dit geslacht is: in zilver een stapel van tien aaneengesloten zwarte bollen, 1, 2, 3 en 4, waarop staat een pronkende pauw, in natuurlijke kleur, aanziende gesteld.

Wie kan mij iets meer omtrent dit geslacht mededeelen?

's-Gravenhage. V. R. V. D. K.

De Rechter. — Den 12 Juli 1637 werd te Heusden begraven „Jouffre *Susanna de Rechter*, huysvrouwe van den Heere Drossardt Jor *van Eyck*. Tot welke famille behoorde deze dame, wie waren hare ouders en welk wapen voerde zij? B. V. B.

Van der Stegen. — Wie waren de ouders en grootouders van Jor *Dirck van der Stegen*, in 't begin der 17e eeuw gehuwd met *Joanna van Noort?* Zij waren n. f. de ouders van Jor *Ignatius van*

der Stegen, rentmeester der Abdij van St. Trudo, st. 1680, gehuwd met *Johanna van Gellicum*. Bestaat er een gedrukte genealogie der Van der Stegens, waarop deze personen voorkomen? Welk wapen voerde *Joanna van Noort?* B. V. B.

EXTRACTEN UIT DE CRIMINEELE ORDONNANTIEN VAN HOLLAND.

MEDEGEDEELD DOOR

J. C. GIJSBERTI HODENPIJL VAN HODENPIJL [1]).

6e BOEK.

29 April 1603. Request *Carel Coymans* om te hebben mandam^{t} van arrest op *Abraham Simonsz.*

14 January 1605. Idem *Jaspar van Nispen* te Middelburg c. *Joris van Speelbergen.*

29 October 1608. e. v. Missive van Burg^{mr} enz. van Middelburg aan den H. Raede van Holland. *Lieve de Meulenaer; Gerard de Burij; Jeronijmus Verbrugge.*

30 Maert 1610. Idem van H. Rade aan Gecomm. Rade van Holland en Westvriesland. *Cornelis Snellinck; Thyman Barentsz;* Deurw. *Banchem;*

January 1649. Request *John Verdpeth* over *George Hel.*

24 October 1664. Advis op request *Hendrick Schimmelpenninck van der Oye. Otto van Zevender*, Heere van Kenenburgh; *Jacob Frederick van Sevender; Elisabeth van Sevender; Francois Johan Schagen* heere van Slydregt getr. met *Anna van Sevender; Hendrick van Essen* tot Helbergen en Vanenburgh; *Engel Pietersz; Willem de Groot; Pieter Burgersdyck.*

1 April 1677. Advis op request *George van Cats* Heere van Coulster.

9 October 1696. *Mattheus Soumans* c Africaansche Brandenburgsche Cie.

2 Julii 1701. *Van der Heijden* uit detentie ontslagen. Secret. *Dalone.*

9 November 1705. *Margareta Tholinx* wed^{e} *Nyhoff*: Adv. *van Dyck.*

2 Februarii 1709. *Susanna van der Gaag* c. *Jan G. Brinck* koetsier by Praes. *Rosenboom.* Camerbewaerder *de Weerdt.*

21 Februarii 1711. Wed^{e} *Dingste* c. H^{r} *van de Leck.*

---

[1]) Vervolg van Nav. XLV, blz. 185.

5 May 1713. *Jacob Hiskia Machado* syne swagers *Jacob de Chaves* e. a. hebbende gegijseld, etc.

de Weert; Antonio Alvares Machado, Samuel Abarbanel; Joseph de Medina.

5 Maji 1717. *Jacob Boas* c. *Abraham Salvador* over teruggave van *f* 18000, enz. — *N. Tacker.*

26 Maji 1610. Request *Cornelis Quaatgebuur* te Amsterdam betr. regeling boedel, en onwettige gevangenneming. *Gertson Metsue, Abraham Lus; J. Vermeren, Pieter Heijmensz; F. Brandijn; W. Dedel.*

Augusti 1618. *Jan Clarque* van Duijnkerke, gearresteerd te Vlissingen door *Jan Lampsins.*

28 April 1623. *Pieter van Houten*, plumecier te Amsterdam c. *Andries Hendricksz de Beyser.*

13 Junii 1645. *Adriaan Bodecker*, bailliu over Loosdrecht, over het openloopen met een boom van een deur door *Meynardt Goudt* op last van *Michiel de Reper.*

Hugo Blocq; L. Chimaer; Nicolaas van Reijgersberg; *Mathias Oudesteijn; W. Dedel.*

22 Januarii 1656. *Cornelis Lauwenbijl* c. *Paulus Jansz. Plasge.* — *Annetje Lodewijcks de la Beye.*

23 Maert 1656. *Richard Page*, ridder c. *Jan du Vois*, herbergier te Rotterdam.

21 October 1662. *Elias Dusart* gevangen op de Voorpoorte c. *Willem Pietersz. Hogeveen* en verdere crediteuren.

21 December 1666. *Patrick Simson*, schots Koopman te Samosch in Polen c. *Frederick Rheel* Coopman te Amsterdam, gemagtigde van den vorst van Moldavien.

22 December 1667. *Cornelis Terwe* (getr. m. *Zegerina Verbeek*) en *Cornelis Hogebau* (getr. m. *Elisabeth Verbeek*) c. *Jacob Verbeek* de Jonge.

31 Julii 1669. *Hessel van Lauwijck*, capitein te Nimegen c. *Johan van der Heyde.*

22 April 1671. *Johan Webster*, ridder baronnet c. Mrs *Pieter Schaap, Johan Buys, Jacob de Graaf, Justus Baek, Gilbert Philips de Flines.*

17 Maji 1671. *Gerrit van Vilsteeren* getr. met *Beatrix van der Meye* c. *Elisabeth van Berchem.*

Pieter van Foreest; Willem van Rhijn, Heer van Broechem.

18 Junii 1671. *David de Basuy* c. *Mr Adriaan Kemels* en *Francois de Basuy.*

4 Novembr 1673. *Paulus van Heemskerck* c. *Sophia* en *Magdalena van der Meer.*

Jan van Heemskerke, Pieter van Heemskerke, Reinier van Heemskerke, Mr *Pieter de Bije.*

20 April 1674. *Johan Budde* c. *Pieter van der Beek.*

12 Februarii 1677. *Jan Cornelisz. 't Jong* te Saerdam c. *Aris Cornelisz. Mataris. Trijn Jansz.*

21 Maji 1677. *Siderack de la Stette* gereformeerd Capn c. Mr *Vincent Porhoven.*

15 April 1679. *Jacob Raulee* c. de crediteuren van idem.

24 September 1680. *Jan* en *Hendrick Decker* c. *Hendrick Papigneau*.
De wede *Dirck Holenwerf*.

25 November 1681. Request *Aaron Gabij Phasao* over *Michiel* en *Ozorio Salmeyda*.
Simon van Leeuwen.

31 Julii 1683. *Leonard Rajes* capeteyn c. *Manuel Texera*.
Francois Barasa d'Agilair, *Antonio Lopes Zuasso*.

24 October 1685. *Mathys Adriaansz.* te Aagtekerke c. *Jan Stoffels*, secretaris.

8 Maart 1686. *Susanna Bressij*, huysvr. v. *Thomas Plot* c. *Adriana Reijms*.
John Ward luitenant en Mr *Daniel Pompejus van Assendelft; van Wouw*.

19 Maij 1688. *Philips le Pla* c. erfgenamen van *Jan Soet* te Delft.

24 April 1691. *Michiel Knedelis* (getr. met *Femmetje Hartmans*, eerder wede van *Cornelis van der Beeck*) en *Johan Storm* brouwer c. *Marritie Heeren* (wede van *Daniel Smith*) en Mr *Hendrick Poelhuijs*.
Jan Claesz. Gijsen; van der Smaling; Isaac Obbeus; Carel Middelman; N. Labaer; Maria Deckers; Magdaleentje Andries.

22 October 1692. Erven *Johan Steenwijck* c. *Maria van Halewijn*, wede Mr *Adolphus Thomasius*. — *Benjamin van Halewijn*.

21 November 1692. *Jacob Cudde*. c. *Aegidius Groeninx*. — *Johannes Heydanus*; *Goris*.

9 November 1695. *Johan de Cock* Burgem? te Bommel c. *Petrus Bock* en *Jan Gerritsz van Goor*. — *Willem van Son; Cornelis Gysbertsz van Goor*.

31 Maert 1700. *Theodora van Hage* c. *Guilhelmo* en *Ignatio van Bree*.

16 December 1701. *Daniel le Blon* c. *Laurens Facet*.

19 December 1703. *Leonard Winninx* c. *Eva Maria Winninx*. — *Helena van den Heuvel*.

7 October 1704. *Jacob de Fremerij* c. *Johan Heynsius* en *Willem van Hoorn; Joost en Elisabeth Pit* (ook geschreven Pith); *Johan Sourij, Maria Pit; Anthony Heynsius* en *Maria Sourij*.

6 November 1705. *William Johnson* c. *Jaspar van Soelen*.

De bovenstaande stukken hebben over het algemeen betrekking op het voldoen van schulden wegens geleend geld, geleverde handelswaren enz., alsook op het doen van rekening en verantwoording wegens gevoerd beheer over nalatenschappen enz. Kortheidshalve is dit echter niet telkens gemeld.

De c beteekent natuurlijk „Contra".

Dit 6e boek wordt nu vervolgd met „Excerpta quaedam nopens Gijselingen „Uyt de Handvesten van Maximiliaan en Marie op de Beeden, confirmatien „van privilegien etc. van den 26 maij 1480", waarna wederom eenige modellen volgen tot het opmaken van rechterlijke stukken, waarbij geen namen voorkomen.

Daarna volgen eenige stukken: als

22 November 1745. *van Neck*, ambagtsheer van Langebackersoort en Deyfelsbroek c. *Ryck Brouwer*. — *Wynand Spex*.

7 February 1747. *Abraham van Neck* als proc^r^ van Mr *Gaspar van Kinschot* c. *Mr Willem van Erpecum*.

Johannes Jacobus van Reenen; C^s^ Gerlings; N. Leydeckers.

27 Januarij 1758. *Egberts Geniets* als actie hebbende van *Dirk Westrigh* c. *Jan Metz*.

Mr Willem Huygens; Jolle Jolles Laurentsz.

Request aan den H. Rade v. Holland over het gijselen van *Ryk Brouwer*.

Willem den Otter te Spykenis; *Marytje van Bodegom*, wed^e^ van *Leendert Stelboer; Johan Fest van Breugel; Abraham van Neck; Jan van den Berg; Hoger van Brakel.*

Met 7 October 1627 volgen nu weêr geregeld eenige stukken over gijselingen.

7 October 1627. *Jan van Lier* c. *Willem Haesdonck* en *Hans Jansz.*

8 Maij 1633. *David Bollaerd* c. de erfgenamen van *Guillaume de Neve* en *Wouter Lambertsz de Vries*.

13 October 1656. De steden Delft, Rotterdam, Schiedam en Brielle c. Dordregt over het gijselen.

6 September 1658. *Willem* en *Pieter Ponsz* c. Mr *Pieter Versluijs*.

2 May 1659. Dyckgraaff enz. v. d. uytwaterende sluijsen c. *Johan van der Nieuburgh* Burg^mr^ v. Alkmaar.

17 Februarij 1660. *Jan Arentsz Langendijck* en *Jacob Meyertsz* c. *Dirk Verwer*. — *Sijbrand Pietersz; Dirck van Wijdenes* geseyd *Baans*.

14 May 1660. Mr *Willem Goes* c. Mr *Johan de Cocq*, en *Catharina de Reek* wed^e^ v. *Willem de Cocq*.

1 July 1660. *Pieter Boddart* c. *Gerrit Jacobsz Cooijman*. — Mr *Arnoldus van der Helm*.

12 Maert 1661. *William Lauwer* c. *Jakob Cromstrijen*. — *Thomas* en *Nicolaas Lauwer*.

8 April 1661. *Martinus Corte* c. *Louis Craeyers*.

3 November 1661. *Willem Pietersz Hogeveen* c. *Elias Dusard*.

29 November 1664. *Marquis de Montpoellan* c. *Isabella Joachimi* en *Albert Snoekaart*.

3 Februari 1671. *Charles le Bessche* c. *Steven de Geer*, als executeur van het testament van *Laurens de Heer*.

22 Junij 1674. *Pieter van der Cruce* c. *Paul le Compte*.

16 November 1674. Raden enz. van Z. H. den Prince van Orangie c. Mr *Pieter Ardes*.

23 February 1675. Mr *Adriaan van Westphalen* c. *Cornelis Volkertsz Hoogland*. — *Cornelia* en *Reinout Pietersz Heijls*. suster *Reiniers Riççen*.

26 April 1675. *Agatha Maalsons* wed^e^ *Abraham Develaer* c. erfgenamen ab intestato *Abr. Develaer*.

27 Julij 1675. *Susanna Wevering* wed^e^ *Abraham Duwel* c. *Ferdinando de Molde.*

21 November 1675. *Jan Remmersz* alias *Jan van Dijck* c. *Aalbert Cornelisz Keeltje* en *Adriaen Ariensz de Graaff.*

16 Juny 1679. Erven *Jacob de Beyer* c. *Sebastiaan Cotengo.* — *Johannes de Maistre.*

20 December 1681. *Hester Kerkenis* c. *Isaac van Peere.* — *Abraham van Peere, Adriaan van Borselen van der Hooge, Cornelis Hop, Simon van Leeuwen.*

10 December 1682. *Jakob Hendricksz Saal* en *Cornelisz Willemsz Sping.* — *Cornelis Hop* en *Cornelis Pietersz.*

3 May 1683. *Reynier Halling* c. Mr *Johan Halling.*
Cornelis Hop; Willem van den Broek; Pieter van de Velde.

6 December 1683. *Maria Henriques* c. *Zara Parere.*

21 December 1683. *Feike van Jaskema* c. *Willemina Simons* wede van *Ludolphus Lydius.* — *Cornelis Hop* en *Willem van den Brouk.*

3 November 1688. *Johan Suijs* c. *Maria Napels.*

24 July 1681. *Arent Vonck* Oud Burgmr te Muiden.

6 July 1684. *Clara van Schermenburg* c. *Jan van de Sande, Jacomo Capelle, Susanna Lunninckhuijsen, Jan Lunninckhuijsen; Abraham Cromhuijsen.*

2 December 1685. *Christina Charlotte,* Princesse van OostVriesland c. *Willem Meesters.*

23 Juny 1686. *Johan de Vries* Burgmr van Enckhuysen c. *Adolph Thieleman,* med. dr te Alcmaar. — *Adolph de Jager.*

31 December 1688. *Johan van Ameijden,* brouwer te Gornichem c. *Maria Hendersom.*

16 Maert 1690. *Maria van Halewijn* wede Mr *Adolphus Thomasius* c. W.-I. Compagnie.

23 Junij 1691. *Johan van Wagtendonck* c. *Maria de Besche* wede *Jacob van der Waeyen.* — *Aarnout van Wagtendonck* Senior en Junior.

10 October 1691. *Zara Perera* c. *David Avarij* alias *Diego Telles.* — *Ferdinando de Montesinos, Seraphina d'Almeyda y Castro, Abraham Isaac Perera.*

5 May 1694. Kinderen *Johan van Neurenburg* c. *Willem van Brandwyck.* — *Hendrick van Neurenburch.*

21 May 1695. *Jan de Haas* c. *Jan Somer.* — *Nicolai.*

28 October 1695. *Diego Tellis* c. *Zara Perera.* (als boven 10 Oct. 1691 en *Beatrix da Gourre*).

16 November 1696. *Lucas en Paulus Rotgans* en Mr *Aalbert Hendrik de Salengre* c. *Maximiliaan van der Burgh* en *Guillaume Schouten.*

2 December 1700. *Willem Darval* c. *Alexander Castares.*
James Graham en *Thomas Hamethon.*

10 Maert 1701. *Jeronimo Velters* c. *Alexander Velters.*

Judith Adriana V. wed. *William de Vicq; Mr Abraham Loten* getr. m. *Anna V.; Dirck Mels; Maria V.* getr. m. *Gijsberto Mels; Abraham V.*

4 April 1705. e. v. *Anthonij Heynsius* getr. m. *Maria Sourij* c. *Elisabeth Pith,* getr. m. *Court Jansz. Jan Soury; Maria Pit; Johannes Heynsius; Jacob van Hoorn; Joost Pit.*

27 Julij 1708. *Maria Agatha van der Mijle,* vrouwe van der Myle, Alblas en Marquette c. *Jacoba Pompe,* douariere van Brakel, over benoemingen van Heemraden in Alblasserwaard.

9 Juny 1709. *Servaas van Groenewegen* c. *Huijbert van Erp.*

20 January 1711. *Elisabeth Verkruijssen,* erfgename van haar oom *Adriaan V.,* c. *Geertruijd Eppenhof* zijne weduwe.

30 Junij 1711. *Adriaan van der Kaa* c. *Jacob Hiskia Machado. — Leonard van der Kaa; Gabriel de la Faille; Jacob de Chaves; Joseph de Vega; Anthonio Alvares Machado.*

15 July 1711. *Zara de Lange* met hare kinderen *Bonaventura de Lange* en *Catharina de Vos,* en *Mr Daniel de Lange,* erfgenamen van *Aletta Cincq* c. Mr *Cornelis de Lange.* — Consul *Bosch; Christina de Lange,* getr. m. *Hendrick Bosch.*

30 September 1712. *Sacharias de Lange* c. *Sophia van Couwenburgh.*

5 May 1713. *Jacob Hiskia Machado* c. *Jacob de Chaves.* (zie 30 Juny 1711 en *Rebecca Machado; Samuel Abarbanel Sousa, Judith* en *Zara Machado; Jacob de Moises Pareira* getr. met *Abigael Machado; David de Moses Pareira* getr. met *Mariana Machado, Joseph Cappadoce* getr. met *Hanna Machado;* over eene erfenisverdeeling.

23 November 1713. H. H. Douar. *van Orange* c. *Abraham Romswinkel.*

8 February 1719. *Jacobus de Wit* c. Mr *Johan de Wit.*

Willem en *Maria* en *Monica de Wit; Anna Hoevenaar; Arnoldus de Wit.*

9 July 1721. *Jan Theodoor Philibert de Cretsmarh,* getr. met *Sophia Vlaerdingerwout* wede *Dirck van Etteren, Jacobus Ros, Johannes van Gulpen* en *Mathieu du Bien* c. *Elisabeth* en *Maria Heykoop, Johans kinderen, Juda van Mordochay* en zijn zuster *Hester* wede *Juda Senior Henriques. — Francois Beaumont; J. Coole.* Over de verdeeling van een erfenis.

1 April 1735. *Daniel Balgerie.*

20 April 1742. *Ynes van Havre* wede *Thomas Cohen y Montefrio* c. *Pedro Francisco de Kesschitere.*

Baronesse *van Bettendorff, Ketelaer,* de *Rovere, van Hees; van Bleiswijck; van der Does; de Grande; Mollerus; Pauw.*

Sententien van den Rade Prov. in gyseling gewesen, waarvan is geappelld aan den H. Raad.

20 April 1674. *Nicolas Gonsalvo. — Robb. Roger.*

26 October 1684. *Gideon Venkel.* — *Michiel Box.*
28 October 1684. *Evert G. Pickveld.* — *Mathys Crayer.*
29 Maert 1685. *Pierre Buteux.* — *Pierre Macare.*
30 October 1685. *Jan P. Keerom.* — *P. H. van der Meer.*
15 September 1694. *Mr Adr. Deym.* — *Wede van der Poorte.*
7 October 1704. *Jacob de Fremerij.* — *Joh. Heynsius.*
7 Maert 1719. *Marga Tholinx.* — *Magda Outvorst.*
8 Februarij 1729. *Sam. de Moraas* (?). — *Leonds Bomme.*
May en Junij 1732. *George Lodewyck Schlatter.* — *Isaac Nunes Mocata.*
26 July 1736. *Charles Joseph d' Overschie.*

7e Boek.

Dit boek bevat requesten en daarop genomen beschikkingen door den Hoogen Raad van Holland. De meeste requesten behelzen bezwaren over onrechtvaardige gevangenneming, bannissement, verbeurdverklaring van goederen en over reeds vroeger gewezen vonnissen.

17 Januari 1626. *Simon Cornelisz Bon* en *Gerrit Adriaansz Outshoorn* bailliu van Benthuysen. — *van Werve.*
29 May 1626. *Nicolaas Michielsz* te Niervaerd en *Jan Jansz.*
Neeltje Cornelis Reijnsdr getr. m. *Wouter Claasz Backer, T. van Slingelant.*
29 Julii 1628. *Jan Cornelisz* te Leyerdorp. — *J. van Andel; Spruijtenburg.*
5 April 1628. *Johannes Torrentius* en *Christiaan Coppens* van Haerlem.
9 October 1628. *Jan Kuijsten* over 12000 ℔ boete. — Mr *Jacob de Witte; Wyngaarden* en *Dedel.*
9 Augusti 1629. Request Mr *Cornelis van Sonneveld.*
G. van Strijen; Laurens Bronsse schout van Petten; *Aalbregt Fredericksz; Simon Jansz,* chirurgijn; *Hendrick Jansz Lakeman; Cromholt; de With; van der Meer* en *Corn. Rosa.*
19 Febrüary 1630. *Gilles Jacobsz Quintijn* over injurie van den H. Rade door gedrukte boekjes.
13 February 1632. Vrouwe *Maria Kats* wede *Gilles van Wissekerke.*
31 Julij 1632. *Jan Adriaansz* te Sevenhuijsen tegen *Herman van Wielich.*
12 Februarij 1633. *Jan Claasz Boutesteijn* te 's Hage.
20 April 1633. *Cornelis van der Nath,* ambagtsheer van sGravenambagt tegen *van Duvenvoorden.* — *van den Honert; de Jonge.*
12 July 1633. *Jacob Adriaansz* te Giessen Nieukerk. — *Jacob Snoekaart.*
22 Juny 1634. *Cornelis van Teylingen* te Haerlem c. *Ernestus van den Brouck,* Bailliu van Brederode. — *J. van Werve.*
10 Juny 1635. *Reynier Cuijper,* schepen te Ouddorp.
24 April 1636. *Marcus Baelde* te Leyden, coopman en wisselaar.
Herm. van Suijlen van Nijveld; Mr *Willem Bontius.*

29 Maji 1636. Mr *Willem de Bont* c. *Marcus Baelde.*

30 April 1636. Mr *Anthonius van der Wolf* te Gouda c. *Gerard Lambertsz Slijp,* coornmeter aldaar. — D. *Isaaci Abbamae; IJsbrant Craft.*

23 Julii 1636. *Gerrit van Rietveld* te Aelsmeer over Heer *Aelbregt van Schagen,* bailliu van Kennemerland. — *A. Ruijl.*

25 Julij 1637. *Pieter van Sandt* gew. veerman op Buijcksloot.

12 September 1637. *Gijsbert van Akeren,* over Mr *Gerrit Marcellis* van der Goude *Sijbrand van Aecken; Gijsbert Hendricksz 't Hart: Dirck Meynertsz Westerhoudt; Cornelisz Bouwensz van der Tocht, Albert Maartensz Houtman;* Mr *Herman Cincq; Joris Oliviersz van Houtstraten; Francois Simonsz Goeseel; Pieter Woutersz Crabeth; J. van Tongeren; Asperen, Pauw, de Jonge, de Waal; Schotte; Fagel.*

12 November 1639. *Heyndrick van Olmen,* schout van Hardinxveld, over *Jacob van Pafferode,* Bailliu van idem. — *G. van Strijen.*

17 November 1639. *Mr Adriaan de Loopere,* Bailliu van Middelburg tegen *Isaac de Clevre, Pieter Marinus,* en *Aarnoudt Haak,* goudsmeden. — *J. Nagtegael.*

15 Maert 1640. *Goverd Franken* uit Vlijmen over den nederlage van *Aart Michielsz.* (ook gen. *Godaard Vranken*). — *Corn. de Backer; Jaspar van Eijck; Matthijs Willemsz; Isaac Pietersz; Guillaume Verkruijssen.*

3 September 1641. *Ieremias Nicolai* tegen *Cornelis van Vlooswijck.* — *Aaltje Hendricks; de Jonge; Foreest.*

20 September 1642. *Andries Roelofsz* echtg. van *Zara Adriaansz.*

20 September 1642. *Maerten van Capelle* uit Haemstede over *Lenert Stoffelsz,* uitgescholden voor een dief der dieven. — *Jan Ockersz; Cornelis Cau.*

27 November 1642. *Jacob Snoekaart* en Percheval over manslag aan *Gilles der Kinderen,* getr. met *Anna Hoes Reygersbergh; Jacob Adriaansz; Doublet, Oudensteijn.*

21 July 1643. *Pieter Harpus* slotemaker te Woudrichem c. *Cornelis van Nispen. Ocker van de Wercken,* sylversmit te Dordregt, *Hans Woutersz.*

21 July 1643. *Engel Claasz* c. s. vechterij in een herberg.

28 October 1644. *Fiscaal Moons* tegen *Hans Rambouts* (ook gen. Romburgh en Rhomburgh). — Deurw. *Sybrand van Aicken.*

23 Juny 1645. *Pieter Adriaansz Blenckvliet* tegen *Hercules Jansz Pijll. Moons; Foreest; Gerrit Joosten van der Linde; Pauw; de Jonge; Oudensteyn; Mr Pieter van Panhuijsen; Pieter de Waerdt.*

19 May 1646. *Moons* c. *Caspar Dias de Fereira; Josias Bosch,* cipier; *Reygersberg; Foreest;* Mr *Dirck de Jonge;* Advocaten *Pandelaar, Brandyn* en *Kerckhoven;* griffier *Dedel. Rebel; d'Alburquerque; Iman Cauw* en *Adr. Pots.* Caspar Dias had den koning van Portugal den weg gewezen zich meester te maken van den handel enz. van de W. I. Compie; hij werd veroordeeld maar wist bij tijds te ontsnappen.

26 October 1647. *Andries Wyderhuijsen*, rentmr van den *Hr van Brederode Dedel; Crommon; Pauw; Rygersbosch; Moons.*

22 July 1648. Request *Jacob* en *Pieter Michielsz* en *Jan Olphertsz* uit Oost-Zanen over het eischen van schutgeld bij het weghalen van *Marritje Jacobs* bruid van *Gerrit Claasz Buijrman*, ten huize van *Mary Lamberts* wed. *Pauw; Foreest.*

5 Augusti 1649. *Eduard Jacot* van Axel c. *Mr Pieter de Rovere.*

7 September 1649. *Dieuwertje Claasdr*, herbergierster te Ziericzee, c. *Gerrit de Nagelmaker* over verkrachting van zijne dochter.

29 Juny 1650. *Johan Hollare* scheepscapiteyn c. *Johan de Maurignault*, over rumoer voor het huis van *Jacob Perseval* door matrozen.

Daniel de Soete; Burgmr Velters; Pieter den Brouwer.

13 September 1650. *Johan de Jonge* en *Hendrick van Gils* c. *Goverd van Alphen.* — *Cornelis Rollant; Gideon van Geestdorp.*

Na eenige onbeschreven bladzijden volgen de hieronder genoemde stukken.

2 February 1629. Request van Burgm van Woerden over *Cornelis Sicxtij.* — *Gysbregt Thoniez; F. van der Meer.*

26 February 1630. Idem Proc. Gen. aan H. Rade van Holl. over *Gillis Jacobsz Quintyn* en *Cornelia Koeijman* wede van *Abraham de Visscher.* — *Nic. van Kinschot.*

31 Maert 1632. Idem aan Hove v. Holl. door *Jan Adriaansz* te Sevenhuysen. — *Persijn; Muijlwijck; J. van Hogenhoek; G. van Stryen.*

16 Maert 1634. Idem aan H. Rade door *Gerrit Huijgen Hogeveen* en *Lucas Jansz van Uitgeest*, beiden uit Leiden. — *Meynsje Jacobsd; Pieter Gerritsz; Adam Fransz van Leuwen (Leeuwen); V. d'Assonville.*

15 April 1634. Idem aan idem door *Pieter Jansz Langendijck* over Jr *Arent Berdens.* — *Molenvliet; Mierop; D. van Rosendael.*

25 November 1636. Id. aan id. door Mr *Abraham van Beveren* over *Adriaan van Cleef.* — *J. van Andel.*

15 Januarii 1637. Id. aan id. door de vrienden van *Ysbrand Roos* over kwetsing van *Leenderd Leenderdsz Los.* — *G. van Strijen.*

2 Maert 1637. Id. aan id. Mr *Jacob Scherphoek*, Chirurg. te Groet, over *Aelbert van Beyeren* van Schagen. — *Theod. Graswinkel.*

21 April 1637. Id. aan id. Mr *Anthonis van der Wolf* uit Gouda over *Cornelis Vlack.* — *F. van der Meer.*

9 July 1637. Req. aan de Ho. Overigheyd door Mr *Quintijn de Veer* uit 's Gravenhage over *Maerten Jansz Witteman* uit Ryswijck, wegens het overrijden van een kind van *Herman Hendricksz Ebbewerker.*

Cornelis van Blooteling; Jacob Dedel.

20 Maert 1640. Id. aan Ho. Rade v. Holl. over *Francois Fagel: Louise Sarette* wede *Charles de Bourgogne; Catharina van Gendt*, huysvr. van *Floris van*

(niet ingevuld); *Cornelis Joostensz Hollebol*, alias *Jolletje*. — *Nic. van Kinschot.*

7 Februari 1641. Id. aan id. *Barbara Verdelet*, huysvr. van *Nicolaes van Neck* over *Pieter Berckhout*, bailliu van Waterland. — *F. Brandijn.*

5 July 1641. Id. aan Id. *Johan de Mauregnault* tegen *Gilles Reeken* (of *Veeken*) parochiaen tot Gapinge. — *Corn^s Boy; Mayke de Bois*, huysvr. van *Jan Macx*. Vechterij, manslag, enz.

29 Januarii 1642. Id. aan id. *Willem Adriaansz*, steenbacker te Ouwerkerck.

Harman van der Wielick; Mr *Reinier Pauw; C. van Hyselendoorn; Corn^s Hacguard; van Zyll; Lauris Jansz* alias *Louwbaas; M. Paets; Adriaan Thonisz Verbij; Reygersberg.* Over het weghalen van klei.

2 December 1642. Id. aan id. *Jh^r Jacob Snouckert* over *Eduard Wod*, Herbergier int huys van Nassau.

Gilles der Kinderen vechtende met *Percevall.* — *Ad^r van Strijen.* (Zie boven 27 Nov. 1642).

16 May 1643. Zie boven 21 Julij 1643. — Nog gen. *Gasp. Huet.*

20 Februarii 1644. Id. aan Hog. Overheyd. *Henrick Arentsz* uit Velsen over *Andries van Wijderhuijsen*, bailliu van Brederode. — *A. W. Nierop.*

4 Maert 1644. Id. aan Id. *Simon Willemsz van Leth*, tafelhouder, te Sommelsdyck over verkoop van panden. — *Gil^s Quintijn.*

9 Junii 1644. Zie 16 May 1643. — Nog gen. *Adr. van Strijen.*

13 October 1644. Req. aan H. R. van Holl. Mr *Theodorus Boreel*, bailliu van Middelburg, over *Pieter Pietersz*, waerd van de Maagt aldaar. — *J. van Pothoven.*

21 December 1644. Id. aan id. over *Hans Romburgh* te Amsterdam. — *Sybrand van Aken; J. Moons; W. Dedel.*

29 Julii 1645. Zie boven 23 Junij 1645. — Nog gen. *Adriaan Cornelisz Brouwer, Iman Cau.*

Zie boven 19 May 1646. — Nog gen. *Diego Cardozo* uit Sevilie; *Marquis van Montalban* uit Portugal.

25 Julii 1646. Id. aan id. *Johan Thins* te Gouda. — *Willem Gerritsz Lubber; J. Moons; W. Dedel.*

21 Februarii 1648. Zie boven 26 October 1647. Nog gen. *Jan Gysbertsz; Gillis van Heussen; E. Brandijn; Iman Cau.*

13 Januarii 1650. Id. aan id. *Willem Adriaansz*, molenaer van de Hoeve uit Alcmaer over Mr *Jacob van Veen.* — *Corn^s van der Hoolck; Iman Cau.* Vleeschelijke conversatie met een gehuwde vrouw.

8e Boek.

Het 8^e boek bevat stukken van verschillenden aard, als korte verslagen van rechtszittingen, requesten om ontslag, enz.

28 October 1651. Deurwe *de Pres* klagende over geweld hem aangedaan door Mr *Jacob de Sijlla* en diens vrouw *Sophia Casembrood.*

27 Februarij 1652. Req. *Dirck Reijersz van der Clijf* te Couderkerck, over *Pieter van Heijningen.* — *Wm van den Kerckhove, Iman Cau.*

28 Maji 1652. Req. *Claas Meng* uit Hoorn, over Mr *Adriaan Bredenhof*, stedehouder van *Albert Jonck, Reyer Dircksz* en diens vrouw *Aefje Hermans.* *S. van Pothoven; Iman Cau.*

22 Junii 1652. Req. over *Willem Paton, Michiel Cornelisz Rolle, Jan Jansz* Notaris te Middelburg; *Francois van Kedts, Corns Boey.*

9 Julii 1652. *Aart Cornelisz* over kwetsing en gevangenneming.

6 September 1652. *Hugo van Mierop* over manslag.

19 September 1652. Req. *Jhr Carel van Wijngaerden* over Mr *Cornelis Berkel, Jhr Johan Halkert.* — *Gasp. Huet; Iman Cau.*

9 April 1653. *Pieter l'Eremite* Secr. van de Reg. van Brasil contra *Jacob le Meer.*

29 January 1654. *Johan Oyel*, griffier te Hulst.

24 Februarii 1654. *Maerten Vlam* c. *Jacomina de Witte* ook gen. de With, huijsvr. v. *Johan Oom van Wijngaerden.* Verantwoording van goederen, gelden, enz.

Mr Johan Dedel; Hugo Block; Gerard Crommon; Sebastiaan Francken; Caspar van Kinschot; Frederik van Dorp; Diderick Sicxti; Gualter de Raadt; Harman de Huijbert; Aalbregt Nierop; Cornelis van der Beecke; van Lugtenburgh; Aaltge Kiggelaars; Vinck; Adriaan Cobmoyer.

16 Maert 1655. Req. aan H. Rade over *Johan Gans*, pensionaris van s Hertogen Bosche.

Musch; Berchem; Asperen; J. van Andel; Iman Cau; Paats; Jacob Dedel

22 Maert 1655. Id aan id. door Mr *Pieter Masuer* uit Goes over *Bartholomeus Dankaerts, Dr Lantsbergen* en diens dochter. Over injurie, enz.

A. Pandelaer; Iman Cau.

7 Augusti 1655. Id aan id. door *Pieter Adriaansz. Breur* uit Nieuwerkerk over *Euwoud Couwenhoven* te Rotterdam. Over injurie. — *A. Pandelaar; Iman Cau.*

25 November 1655. Req. aan H. Raad v. Holl. door *Maerten de Lange* en *Anthonij Wijtens* over Mr *Carel van Zyl.* — *P. Bort; J. Coenen.*

6 Junii 1656. Id. aan id. over Mr *Cornelis Pieterson; Johan Moons;* Mr *Johan Coenen;* doctor *Johannes Barra; Samuel* en *Jan Tresel; Abraham Foxdaal.*

26 Julii 1657. Id. aan id. door Mr *Cornelis de Witt* over *Thomas Abramsz. Lelienburg.* — *N. Vivien* en *J. Coenen.*

24 Augusti 1657. Id. aan id. door *Aert Pauwelsz.* uit Vlijmen. — *S. van Kerckhove* en *J. Coenen.*

26 September 1657. *Gerrit Gerritsz. Brouwer* oud Burgemeester c. *Gerard Becker*, Drost te Muiden

31 October 1657. Id. aan id. over *Hendrick Horst* over particuliere negotie in Oost-Indien. — *A. van Voegen* en *Iman Cau.*

15 Julij 1660. De proc. Gen. c. *Hubregt Pijll* te Rotterdam. Deurw. *de Waard* en *van Tongeren;* Mr *Jacob Schotte; Johan Moons; J. Bisdom.*

6 Julii 1661. *Salomon Breban* c. *Pierre le Blesine.*

8 September 1662. *Franciscus Josephus Burris* c. *Lambert Reijnst* te Amsterdam. — *Petrus Harsing.*

14 Februarij 1663. Mr *Carel van Zijl,* drossaard van Gorinchem, c. *Maria* en *Emmerentia de Cocq,* dochters van *Lambertus Eymertsz. de Cocq* uit 's Bosch over het binnengaan bij *Trijntje Hendricks van der Burgh.*

17 November 1663. Req. aan H. Rade v. Holl. door *Melchior van den Kerckhove* en de wede van *Johan van Son.* — *Iman Cau.*

1663. *Gysbert Gerrits* uit Naerden c. *Gerard Bicker* te Muiden.

30 April 1664. Comparitie van *Thomas van der Helm* en *Hendrick Leendertsz van Dijck.* — *Cornelis Boeij.*

25 Junii 1664. *Hendrick Cornelisz van Dijck* wonende in de Grop. c. den proc. gen.

26 May 1664. Acte van *Hendrick Walraet,* grave van Waldeck, Pyermond en Cuylenburgh, etc., etc. over *Johan Diderick van Mortagne,* enz.

24 Februarii 1665. *Jan Gansnep Tengnagel,* stadhouder van Goyland en schout te Naerden c. *Glaude Ferdinand* vleeschhouder aldaer. — *Wijnant van Elst.*

15 September 1665. Mr *Carel van Zyl* c. proc. gen.

29 Julii 1666. Idem c. idem.

Backer *Nieuwenhove; Gilles Kemp; Arij Willemsz;* Notaris *J. Dael; Gerard van den Bosch; Dirck van Schelluijnen; Willem van Meerkerk;* Capiteyn *Jacob Kien; Cornelis Jansz van Munchelis* alias *Keesje Boeven; Willem de Metselaar; Philips van Waveren; Jan Hamel; Kees den Duupen; Hendric de Graaf; Pieter Claasz Block; Coen Jansz van Wevelinckhoven; Daniel Snoek; Cornelis Florisz* van Nieuwland; *Cornelis Aarssen,* Heere van Spijck; *Pieter* en *Gerrit Woutersz; Pieter de Wit; Jan van Balen; Egbert Backer; Maria* en *Emmerentia de Cocq; Lucas Aartsz; Jan Valken; Gerrit den dollen; Nijs Thomasz; Jacob van Paffenrode; van der Kolk; Herwaerden, van Hoey.*

Carel van Zyl wordt door 't Hof in 't gelijk gesteld. Een interessant stuk groot ± 12 pagina's.

6 February 1666. Mr *Arent van Dwingelo,* advocaat, convoymeester en notaris te Vlaardingen over vervalsching van een testament. *Francois Denick* getr. met *Catharyntje Gerrits,* wede van *Niclaas Salm; Cornelis van Zypestein; Pieter Jorisz Coolen; Cornelis Quack; Pieter Arentsz de Vos; Claas Corsz van Adrichem; Adriaan Roehusz Cruijk; Pieter Arentsz Bisdommer; Jacob Meesz Assendelft; P. Hanedoes;* Mr *Johan Pothoven;* Mr *Pieter Reaal;*

Iman Cau; Johan Coenen; R. v. Limborch; Cornelis Vinck; Mr *Reinier Pauw*; *Harman van Olen.*

17 April 1668. *Adriaan van der Laan*, rentmeester van Rhijnland. — *Van de Velde; P. Bort.*

3 September 1668. *Jacob Pietersz. Vos* c. Mr *Jacob Druyvestein*, bailliu van Kennemerland.

8 Juny 1669. *Jan Warreboutsz.* te Sevenhuysen c. Mr *Daniel van Hogendorp* Bailliu van Schieland. — *Jan Jansz.* Backer; *Rudolphi.*

7 Juli 1671. *Samuel Rosa* c. proc.-gen. Mr *Johan Ruysch.*

10 Juli 1671. *Gerard Hasselaer* c. *Mariana del Soto* wede van *Jacob del Soto*, alias *del Monte; David del Soto;* Mr *Pieter Bort.* Eene erfenisquaestie.

10 November 1671. Missive Burg. en Reg. Amsterdam aan H. R. v. Holland en eenige andere missiven over de jurisdictie. *D. Schaep.*

14 November 1671. Req. *Jacob Sijms*, Oud Burgmr van Hoorn.

Mr *Pieter Bort;* griffier *Johan Coenen; Sonck; Franco Riccen;* Mr *Roeland van Kinschot; Francois Martens.*

Ontrouw in administratie o. a. der O. I. Compie.

5 February 1672. *Roelof van Paffenrode* te s Hage c. proc. gen. — *de Clerq* en *Bredenbyt.*

8 Maert 1672. *Pieter Rietveld* over 't geven van een sufflet (oorveeg) enz. aan *Eleasar van Adrichem*, z. v. *Adriaan v. A.*

3 Junij 1672. Capiteyn *Dirck van Haringcarspel* c. Proc. Gen. — *Otto Rumoer.*

16 September 1673. *Jan Willemsz. Grienhuijsen* c. Mr *Pieter Brouwer*, bailliu te Middelburgh, over ongepast gedrag met *Sotte Neel.* — *Abraham Smit.*

26 January 1674. *Philibert van de Sande* c. Mr *Gerard van Berkel* en *Marcelis Molenpas.* Over verwonding van M. M.

1 May 1674. Req. aan H. R. v. Holl. door *Jacob Jansz. de Jager.*

A. v. Sterreveld; *Jacob van Ravesteijn*; *Mauring Claasz.;* over verwonding.

28 Julij 1674. *Willem Dircksz. Dobbe* c. *Hendrick de Reus* te Benthuysen, over beleediging van den Prins van Oranje.

30 November 1674. *Wijnant van Elst* te Ryswyck c. proc. gen.

30 November 1674. Req. *Lambertus van Berlecum* uit Assendelft. — *Iman Cau.*

30 November 1674. *Daniel van Santen* uit Campen c proc. gen.

12 December 1674. Proc. gen. c. *David Kerkring.*

15 May 1675. *Simon Pauwels* te Purmerend c. *Gerard Constantyn van Ruytenburgh* over gebrek aan vaderlandsliefde. — Mr *Pieter Vekers* en *Roeland van Kinschot.*

5 July 1675. *Mr Johan van Banchem* te s Hage c. *Anna Clignet*, (huysvr. v. *Jacob Claessens*) en *Nicolaas Clignet* postmr.

12 September 1657. Req. *Gerrit Gerritsz. Brouwer* te Muijden.

Gualter de Raad; Jacob van der Graaf; Iman Cau; Gerrit Bicker.

18 May 1658. Req. over *Jan Broekman* over mishandeling.
Robbert Buyters; Jan Spiering; Iman Cau.

15 October 1659. Req. over *Nicolaas van Nas. — Jurriaan Jaspersz.*

5 Juny 1660. Req. over *Pieter de Weerd.* Vechterij en verwonding. *Hubert Pijl; Leonard Casembrood* geh. m. *Petronella van Hijselendoorn Cornelisdr*; juff. *Rosendaal; Cornelis Boey.*

29 July 1662. Req. van Mr *Lambert Reynst* uit Amsterdam over *Franciscus Joseph Burris* en *Petrus Harsing,* wegens verandering in boeken van *Gerard Demmer.*
Cornelis Boey; Gaspar Fagel.

17 November 1667. Mr *Willem van den Kerckhoven* Oneerbiedigheid.

18 May 1668. Req. over *Adriaan van der Laan* betr. het vangen van *Hendrick van Benthem. Johan Ruysch; Iman Cau.*

27 Juny 1669. Req. *Jan Warboutsz* te Sevenhuijsen. *Jan Jansz van Eyck; Jacob Scotte; Hendrick Druijf; Iman Cau.*

27 November 1674. Req. *Jacob Jansz de Jager. — Johan Stepel Isaac Snevens; Adr. van Sterreveld; Jacob van Ravesteyn; Iman Cau.*

14 December 1674. Req. Mr *Aelbregt Roosterman* te Medenblick over *Dirck Verwer* en *Cornelis Jansz van der Wolf. — Pr Schaep; Iman Cau.*

30 Januar 1675. Req. Mr *Johan van Banchem* over Mr *Johan Ruysch.*
M. Deym; Iman Cau.

8 Maert 1675. Req. van *Johan Meerman* te Lisse over *Cornelis Pietersz.*
R. v. Limborch; Martin van der Goes.

30 April 1675. Req. *Herbert van der Meij* te Gouda. *Cornelis Schouten; Jan Gysen; van Middelgeest; Iman Cau.*

11 May 1675. Req. van *Pieter Jansz de Wit* te Diemerbrug. Mr *Hendrick Druijf; Hieronymus* ? ?; *H. D. Ruijter; Joh. de Vos.*

EINDE VAN HET 8e BOEK.

Naarden. J. C. G. H. V. H.

(*Wordt vervolgd*).

KERKGESCHIEDENIS.

BIJZONDERHEDEN UIT HET 3de NOTULENBOEK

DER VOORMALIGE CLASSE VAN VOORNE, PUTTEN EN OVERFLAKKEE.

MEDEGEDEELD DOOR

H. DE JAGER [1]).

ABBENBROEK.

Rutgerus Henrici behoorde in de vergadering van 23 Julij 1613 tot de presente leden en staat niet vermeld onder de op 23 Sept. 1613 absente leden. De eerste vergadering, na dien 23sten Sept. gehouden, had plaats 8 April 1614 en Abbenbroek was toen vacant [2]). In de Acta van 8 April staat: „Werde versocht van den kerckenraet van Abbenbroeck, dat sy mochten bedient worden op elcken sondach, daerop last gegeven is hen te antwoorden, dat men haer niet conde bequamelick dan na gewoonte ten vierthien dagen bediennen, waertoe is gestelt dese ordre etc." Er volgt: „Is D. Theophilus opgeleyt een request te stellen tot faveur van de weduwe Rutgeri, hetwelc Valerius Valeri aen de Heeren Staten sal presenteren". Met dat request wilde men voor de weduwe verkrijgen „het onderhout van het derde vierendeel jaers, in twelc haren man sal. gestorven was". In de Acta van Aug. 1614 leest men: „De Broederen des Classis hebben goetgevonden, dat men sal den heer van Abbenbroeck beleefdelijck voorstellen, dat hy hem

[1]) Vervolg van Nav. XLVI, blz. 85.

[2]) In 1612 ontving de Classe eene aanschrijving van de Staten om „neersticheyt aen te wenden int versorgen der leegliggende plaetsen" en toe te zien dat daar, waar een predikant gestorven was met achterlating van eene weduwe, na 6 maanden een andere predikant was.

int beroepen van een predicant wille houden by de voorn. ordre. Is daertoe bestelt Willem Crijnsze ende Leoninus Leo". Aan deze aanteekening gaat vooraf: „Is voorgestelt off men sal versoecken aen de Gecommitteerde Raden om geautoriseert te worden, dat de Classe van den Briel haer mochte houden aen de kerckenordeninghe nopende de beroepinghe der diennaren, gemaect in den jaere 91". In de Acta van 2 Oct. 1614 leest men: „Is gelesen een missive van E. M. Heeren de Gecommitteerde Raden aen den Classe van Voorne ende Putten, daerinne den Classe belastende Celcaert, den beroepen predikant by den Heer Baljou ende Magistraet van Abbenbroec, te examineren, twelc oock den Heer ende den Baljou, binnenstaende, aen de vergaderinghe versocht hebben. Sijn oock binnengestaen den kerckenraet van Abbenbroec, die de vergaderinghe iersteliek, eer zy tot haer sake quamen, voorgedragen hebben off dese vergaderinghe verstaet, dat zy een stemme behoort te hebben in de beroepinghe van een predicant. Is bij de Broederen ende meeste stemmen goetgevonden ende verstaen, dat se behooren in de beroepinghe een stemme te hebben. De Broederen van den kerckenraet van Abbenbroeck binnengestaen zijnde, is hen voorgehouden redenen te geven, waeromme sy niet connen verstaen tot beroepinghe van Celkaert. Hebben geantwoort redenen dese te zijn: ten 1en dat de gedaene beroepinge onordentelycken is vuyt oorsake sy daerinne niet en sijn gekent; ten 2en om [1]) hy hen ontstichtinghe hadde gegeven door eenighe mishandelinge, hen gegeven, waerdoor zy miscontentement in zijn persoon hebben gehadt; ten 3en omdat sijn gevoelen strijt tegen het gesonde gevoelen der kercke, daerin zy zijn opgevoet, dwelc hy soo in hare tegenwoerdicheyt verclaert heeft, met haer arguerende, als met een depositie, by notario hiervan gedaen, daer hy van 3 dingen beschuldicht wert, ten 1en dat de mensche hem selven bekeeren can; ten 2en dat Godt de Heere soo veel doet in degene, die verloren gaen, als in degene, die salich worden; ten 3en als Godt aen de duere van een mensche clopt, het dan aen des menschen wille hangt open

[1]) Te lezen *omdat*.

te doen ofte niet. Oversulx is by de meeste stemmen van de vergaderinge goetgevonden, dat (men) de beroepinghe ende examinatie van Celkaert voor een tijt opschortten sal totter tijt toe dat den nieuwen baljou gekomen sal sijn, die het den kerkenraet verboden heeft daervan te spreken in zijn afwesen. Celkaert, ontboden zijnde over dese beschuldinge, heeft hem op deselve verantwoort van punct tot punct ende heeft de Broederen daerop contentement gedaen". In de Acta van 14 Oct. 1614: „Is by de hant genomen de sake van Selcaert ende is hem afgevoordert sijn beroepinge, die die van Abbenbroeck op sijn persoon mochten hebben gedaen, mitsgaders sijn attestatiën, die hy mochte hebben. De beroepinge gelesen zijnde, is goetgevonden by de meeste stemmen, dat men sal voortvaren tot examinatie van Celcaert, doch dat men voorierst een bode van weghe de Classe aen den kerckenraet dadelick sal senden, haer belastende van wegen de vergaderinghe dadelick hier te comen om hen te induceren tot deselve beroepinghe te verstaen". Onmiddellijk hierop volgt, dat Caspar Selcart (aldus schreef hij zelf zijn' naam) eene propositie deed uit Luc. 24, die „den Broederen redelick wel heeft behaecht". Na lezing der attestaties ging men toen over tot het examen. Ook dat behaagde den Broederen redelijk wel en Selcart werd „oversulx met hantastinge tot lid des Classis aengenomen". De bevestiging van Selcart te Abbenbroek werd opgedragen aan Tijckmaker. In de Acta van 15. Sept. 1615 leest men: „Censura morum is gehouden ende alzoo de vergaderinghe voorgekomen is, dat eenighe geruchten de persoon van Caspar Celkaert nagaen, streckende tot nadeel van zijn dinst, is goetgevonden op die sake te letten, doch alsoo hetgene tegens Celcaert ingebracht werdde ten deele van hem ontkent wert, hebben de Broeders goetgevonden na de sake naerder te doen vernemen, ende tott dien eynde gecommitteert Willem Crijnsze ende Theophilus Rijckewaert, om na gedaen rapport in de sake gedaen te worden na behooren". In volgende Acta staat niets meer van de zaak. Alleen is vermeld dat Selcart, als remonstrantsch predikant, afgezet werd. In de Sententie, 7 Dec. 1618 door de gedeputeerden der Z. Hollandsche Synode, te Delft gehouden, tegen

hem uitgesproken, vindt men ten zijnen laste het volgende: „dat Celcart tegens alle wettelycke kerckenordeninge, sonder kerckelycke beroepinge, jae tegens danck van den kerckenraed ende gantsche gemeente totten kerckendienst in Abbenbroec is ingecomen, ende voorts, aldaer in den dienst zijnde, hemselven seer partydich heeft gedraegen, int point van de leere t'gevoelen der Contra-Remonstranten, noch by geen wettige vergaderinge veroordeelt zijnde, ten hoogsten lasterende, dat zy is een valsche ende onwarachtige leere, dat men daerinne, voor sooveel de leere aengaet, niet en can salich worden, dat die leere uyt haer eygen nature de menschen sorgloos ende godloos maeckt, dat hy liever wilde gelooven, datter geen God is dan dat hy gelooven soude, datter sulcken God is, als Calvinus beschrijft, daer hy handelt van de predestinatie, ende diergelycke lasteringe meer, die hy ooc in dese vergaderinge heeft gesustineert; daerenboven hem ooc soo grouwelijc verloopen, dat hy heeft dorven seggen, dat hy, twijffelende off de H. Schrifture Gods woort was, niet door instortinge des H. Geestes, maer uyt eenige redenen by hem selven door zijn eygen oordeel daervan was versekert geworden, beschuldigende diegene, die seggen dat se door ingevinge des H. Geestes versekert worden, van geestdryverye, de Gereformeerden daermede genoegsaem te laste leggende alsoff zy eenige versekerheyt des H. Geestes toestonden, affgescheyden vant uyterlycke Woort Gods. Van gelycken heeft hy ooc dorven seggen, dat hy, getwijffelt hebbende off Christus was de soone Gods, hem selven daervan versekert heeft door zijn eygen oordeel, dat hy by hem selven hadde gedacht (twelc wy sonder lasteringe gesproken hierin moeten insereren) dat Christus de soone Gods off een groot sot moste geweest zijn, maer dat uyt zyne leere ende miraculen bleeck, dat hy geen sot en was, ende dat hy daeruyt hadde geoordeelt, dat hy de soone Gods was. Heeft ooc geseyt, dat hy, om hem selven te versekeren, dat Jesus Christus de soone Gods is, hem hadde gebalanceert tegens een groot sot, versoeckende wie zijns bedunckens soude swaerder wegen. Heeft ooc int oproerich voornemen Adriani Romani in Goedereede hem selven laeten vinden ende mede gebruycken, opentlijc ten

aenhooren des volx roepende tot de Contra-Remonstranten, die daer by hem tegenwoordich waeren, dat haere leere soo afschouwelijc ende grouwelijc was, dat zy hen schaemen die te openbaeren, twelc sonder twijffel streckende was tot meerder beroerte". De Synodale gedeputeerden namen in hunne sententie niet alles op wat tegen Selcart ingebracht werd. In de „Capita accusationum tegens C. Celcart" komt nog het volgende voor: „Casparus heeft gedreven, dat de martelaeren van onsen tijdt niet waeren gestorven om het geloove, maer omdat zy de superstitiën des pausdoms niet en wilden toestaen; dat Gode de ceremoniën des ouden Testaments niet en behaegden, schoon dat zy van hem waeren ingestelt, maer dat hy se hadde gegeven voor een tijd, omdat het een slecht volck was, dat tot den volcomen manlycken ouderdom in Christo noch niet en was gecomen. Ooc dat de ceremoniën de sonden niet al en conden wechnemen, maer dat zy maer waeren gegeven voor de daeglycke, lichte en geringe sonden, maer dat zy swaere sonden als dootslach, overspel ende dieverye niet en conden wegnemen, maer dat Christus die moeste wegnemen. Item dat hy lasterlijc heeft gesproken op diegene, die de name van waerheytbeminders ende leeraers willen draegen ende nochtans leeren, datter twee willen in God zijn, een geopenbaerde ende een verborgen wille, waervan d' eene tegens d' ander strijdt, als dat hy met zijn geopenbaerde wille de menschen tot die bekeeringe roept, dewelcke hy haer met zijn verborgen wille niet en wil geven. Item dat Casparus Celcart hem in zijn leven in vele heeft misdraegen, sulx dat ook de Borgemeester (van Brielle) Velsen in volle vergaderinge van de Classe heeft verclaert, dat hy niet weerdich en was het predicampt te bedienen". Den 3den Sept. 1619 vond de Classe „om redenen" goed het deportement van Selcart, hoewel het velen wel bekend was, „evenwel openbaerlijc van den predicstoel" af te kondigen. Op denzelfden dag, waerop Selcart [1]) afgezet werd, kreeg ook de door hem in 't aanzijn geroepen kerkeraad zijn sententie. Tegen hem werd ingebracht, dat hij niet voor een wettigen kerkeraad

[1]) Zie over hem wat ik schreef in De Navorscher, 1894, blz. 399.

gehouden kon worden „als van geen wettelijck predicant vercoren ende in den dienst gestelt zijnde"; voorts dat de ouderlingen en diakenen zich „in haeren dienst niet behoorlijck en gedragen" hadden, „niet lettende naer eysch van haer ampt op de leere van haeren predicant". Op grond van het een en ander werd de kerkeraad afgezet en ter bevrediging van de Gemeente van Abbenbroek werd „de kerckenraed der dolerende kercke, van ouds daer wesende, wederom in haer volle bedieninge gestelt". In de vergadering van 7 Dec. 1618 werd niet alleen gezorgd voor de vervulling van vacatuurbeurten te Abbenbroek, maar deed de Classe ook een stap ter voorziening in de predikantsvacature. Er staat in de Acta dier vergadering: „Is opgeleyt van de vergaderinge Willem Crijnsze ende David Thomasze om te gaen by de Gedeputeerde Synodi ende hen af te vraegen, wat voor een voet men sal gebruycken om te bevorderen een goet predicant tot Abbenbroec. De Broederen voornoemt hebben gerapporteert, dat de gedeputeerde Synodi hebben verstaen, dat men eerstdaegs sal versorgen de plaetse voornoemt met een predicant volgens d'ordre van den jaere 1586". In de vergadering van 21 Jan. 1619 werd aan de Classe bekend gemaakt door twee broeders uit Abbenbroek, dat zij „de goede gaven van Jan de Court, schoolmeester, wonende tot Delf, gehoort" hadden, dat hij aan de gemeente „redelijck wel behaeght hadde", waarom zij „naerder advijs aen de Classe" verzochten, „wat zij doen" zouden „om te comen tot een beroepinge, tzy deses off eens anderen." De Classe vond goed, dat Jan de Court nog eens zijn gaven zou laten hooren te Abbenbroek „in tegenwoordicheyt selfs van den Joncheer ende beyden Balliuen." [1]) In de Acta van 5 Febr. 1619 staat: „Op het versoec van de Classe aen de Heeren van Abbenbroec, dat zy souden willen hooren Jan de Court, hebben de Heeren van Abbenbroec geandwoort, dat zy belangende de voorstellinge van den predicant, aen haer gedaen, tegens de persoon van Jan de Court niet en hebben, by soo verre hy inbrenght goede attestatiën, ofte eenen anderen die gestudeert heeft, ende dat de

---

[1]) In de Acta van 14 Julij 1621 is sprake van den baljuw Vaneveldt.

beroepinge mach geschieden naer gewoonte, dat is dat de Heeren haer recht mogen behouden, alsoo dat zy beroepinge doende de Kerckenraede mede neffens haer de beroepinge teyckene, gelijc sulx is geschiet met Rutgero ende andere voorgaende. Souden de Heeren voornoemt ooc begeeren, dat sich de predicant soo op de predicstoel soude draegen, dat hy met disputatiën ende andersins niet meer verbittering verwecke, maar soecke de gemoederen te winnen. Hierop gehoort zijnde Jan de Court heeft verclaert, dat hy geen genegentheyt en heeft tot de plaetse van Abbenbroec, ten waere saecke het beroep naer ordre in alle behoorlijcheyt geschiede, begeerende het beroep ooc met de Broederen van Delf te communiceren." Aan drie Broeders der Classe werd daarop opgedragen „om met de Heeren ende Kerckenraed van Abbenbroec te spreken van de beroepinge op Jan de Court ofte yemand anders." Uit de Acta van 18 Febr. 1619 blijkt, dat J. de Court te Abbenbroek beroepen werd en tevens te Nieuwenhoorn. Aan J. de Court, ingeroepen zijnde, werd gevraagd „waervoor hy beyde die beroepingen hield?" Hij verklaarde dat hij „beyde voor wettelijc bekende", en niet wetende „welc van beyde hy soude accepteren", onderwierp hij zich aan 't oordeel der Classe. De Classe vond zich „beswaert sententie over de beyde beroepingen te strycken" en met goedvinden van beide partijen werd er „naer aenroepinge van den name Gods" geloot met het gevolg dat J. de Court toegewezen werd aan Nieuwenhoorn. Weldra was er te Abbenbroek een ander beroepen. Acta van 9 April 1619: „Is gelesen de beroepinge van die van Abbenbroec gedaen op Olivier de Bock [1]), ende daerop gelet zijnde, is bevonden, dat in deselvige de Magistraet principalijc de beroepinge doet ende de kercke maer simpelijc int mede beroepen wort aengeroert, daer de Classe acht de beroepinge te behooren geschieden principalijc van de kercke met approbatie van de Magistraet. Doch wort hetselve voor dees tijd geconniveert." Den 10den April had het examen plaats van den beroepene. Acta van

[1]) De Acta van 9 April 1619 vermelden, dat hij een propositie deed voor de Broeders en hij heet daar Oliverius Hircinus.

10 April: „Het examen aen Oliverium de Bock is begonnen door Willem Crijnsze als examinator, maer alsoo deselve candidatus door de cortheyt des tijds, dat hy van het examen kennisse hadde gehadt, hemselven weynich bereyt vont, heeft op de Classe versocht hem sekere tijd van voorbereyding te vergunnen. De vergadering, op de saecke in de vreese des Heeren lettende, heeft het examen tot de aenstaende Classe uytgestelt, ende hem tot neersticheyt int lesen van de H. Schrifture ende locis communibus vermaent, om alsoo wyder tot den dienst des H. Evangelij volgens de beroepinge, op hem gedaen, gevordert te worden, behoudens nochtans dat byaldien by de kercke van Abbenbroec middelertijd uyt haeren hoogen noot werde geopposeert, de Candidatus alsdan evenwel sich tevreden sal houden ende de bevorderinge van de Classe in eenige andere kercke verwacht." Aan een paar broeders der Classe werd opgedragen „haere handelinge met Olivier de Boc, beroepen proponent, int vriendelycke den heeren van Abbenbroec aen te dienen." Vóór den 18den Junij 1619 kwamen er bij de Broeders „quade rapporten" aangaande Oliverius de Bock en in de toen gehouden vergadering werd „de handelinge, die de Classis met hem gehad" had, „t'eenemael vernieticht ende geannulleert." Daarop besloten de Broeders J. Hennecard voor te stellen aan die van Abbenbroek, maar deze man werd elders geplaatst (zie op Nieuwe Tonge). In de Acta van 3 Sept. 1619 leest men: „Is door occasie van de bedieninge van Abbenbroec van eenige Broeders verhaelt, hoe dat Joris de Coster, eertijts gewesene predicant in onse Classe op de Stad ende nu predicant in Calishoeck, alhier gecomen zijnde, zijn gaven in de gemeynte van Abbenbroec heeft laeten hooren, ende dat die van den Kerckenraet ende Magistraet aldaer, goet contentement hebbende in zyne gaven, met kennisse van die Broederen soo verre met hem gesproken hebben, dat zy hem (ingevalle hy van zynen dienst in Calishoec can ontslaegen worden) tot den dienst derselver kercke wel souden willen laeten gebruycken, waervan hy metten eersten zijn wedervaren sal overschryven. De Broeders des Classis, hiervan met malcander gesproken hebbende (alsoo zy tegens den persoon van Joris de Coster niet

en hebben), vinden goet, indien hy behoorlijc can ontslaegen worden ende genegen is de voorsz. beroepinge aen te nemen, dat de kercke daermede sal voortgaen ende dat zy deselve in sulcke gelegentheyt approberen." J. de Koster kwam te Abbenbroek als predikant. In de vergadering der Classe van 9 Dec. 1619 was hij present. Eerst in de vergadering van 29 April 1620 werd gelezen de „attestatie van Joris de Costere, hem gegeven van de dienaren ende ouderlingen der Gemeente van Calis." De attestatie „heeft den Broederen bevallen" en hij werd erkend als lid der Classe. Den 30sten Dec. 1619 werd voorgeslagen den zoon van Joris de Koster te recommandeeren voor Heenvliet, waar eene predikantsvacature was. Er werd goedgevonden hem eerst eene propositie te laten doen.

(*Wordt vervolgd.*)

TAAL- EN LETTERKUNDE.

Spijkers op laag water zoeken (XLVI, 431. — Op bl. 252 van den 5^n Jaarg. van Noord en Zuid zegt T. v. L. dienaangaande: „'t Is altijd lastig van spreekwijzen, die, meer dan gewone woorden, in den mond des volks bedorven worden, de juiste verklaring op te diepen; meestal moeten we ons tot gissingen bepalen. Ziehier de mijne omtrent bovengenoemde spreekwijze: *Spieken* was oudtijds „met frisch water besprenkelen," en figuurlijk, „iemand moed inspreken." Tegenover *frisch* water staat drabbig, vuil, *laag* water (ebbe). Wellicht ontstond uit *spieken* met frisch water het tegenovergestelde „*spieken* met *laag* (of vuil) water" in den zin door aanmerkingen te maken den moed ontnemen, vitten." — *Spieken* werd *spijken;* niemand begreep dit later meer en men maakte er *spijker* of *spijkers* van, en, in verband met *laag water* en met de gedachte, die op den voorgrond stond (voorwendsels *zoeken* om iemand te benadeelen), werd het „spijkers *op* laag water *zoeken*." De verandering van het voorzetsel kan ons niet verwonderen, als we denken aan: *in* de provoost zitten, *op* den zolder, *aan* de kaak stellen, *in* de roep, enz. — Dat een woord uit de hoofdgedachte, bij het vormen van een spreekwoord of eene spreekwijze, behouden blijft, is evenmin vreemd. Men denke slechts aan „een bok schieten," ontstaan uit *een beuk maken* (eene dwaasheid begaan) en het op den voorgrond tredende denkbeeld „mis schieten;" aan *bot vangen*, dat, oorspr. „bot (slaag) krijgen" luidende, *krijgen* moest inboeten voor *vangen*, omdat het hoofddenkbeeld „slib *vangen*" was, en daarenboven *bot* (visch) en *vangen* uitstekend samengaan." A. AARSEN.

Van af (XLVI, 430). — Zeer te recht trekt de geachte schrijver t. a. p. het harnas aan tegen eene misselijke, onlogische, ontaalkundige uitdrukking, die langzamerhand in onze taal burgerrecht gaat verkrijgen. Wij kunnen er al dadelijk de evenzeer

onzinnige uitdrukking *van uit* bijvoegen. Het zijn eenvoudig winkeliersuitdrukkingen, en het zal niet gemakkelijk zijn, om onze kruideniers e. t. q. te bekeeren van hunne slechte gewoonte om hunne waren aan te bieden *van af* 30 cents, *f* 1.—, enz.

Waren zij evenwel de eenige zondaars op dit punt, het zoude nog zoo erg niet zijn, maar helaas! journalisten, schrijvers en letterkundigen van naam en verdienste volgen hen hierin klakkeloos na, ja zelfs in geschriften van leden van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde kan men deze fraaie uitdrukkingen vinden. En dan wordt door sommigen nog beweerd, dat de M. der N. L. eigenlijk eene M. der N. Taalkunde is en dat zij zich om niets anders bekommert dan om de taal en daarin geheel opgaat. Ons inziens bekommert zij zich — evenals het gros harer leden, ieder voor zich afzonderlijk — nog veel te weinig om de Nederlandsche taal. En zoodoende schieten zulke verkeerde insluipsels langzamerhand ongemerkt wortel en worden later zelfs tot regel verheven.

Nu wij toch aan de taal bezig zijn, willen wij ook nog even wijzen op eene andere onhebbelijkheid, die tegen alle welluidendheid en bestaande taalregels in meer en meer algemeen wordt, namelijk de weglating der verbuiging van het onbepaalde lidwoord en der bezittelijke en betrekkelijke voornaamwoorden in het meervoud en bij het vrouwelijk geslacht. Algemeen toch — uitgezonderd bij *enkele* goede schrijvers — leest men tegenwoordig: een vrouw, mijn kinderen, haar schoonheid, enz. Dit gebruik, of liever misbruik, wordt in den regel verdedigd 1° door de bewering, dat men in de gewone spreektaal doorgaans die verbuiging eveneens weglaat, en 2° voor 't gemak, omdat men zoodoende in vele gevallen zich niet behoeft af te vragen of een woord m. of vr. is.

In de bewering sub 1 is veel waars, doch waar zou het heen, indien men geheel en al ging schrijven, zooals men spreekt? Wat zoude er dan van onze taal worden? Hoe weinig menschen spreken correct en goed zuiver Nederlandsch! Bovendien waar zou het einde zijn; de taal was dan aan geen enkelen vasten regel meer gebonden!

Het sub 2 vermelde teekent slechts onkunde in de taal of lui-

heid. Als ik in twijfel ben of een woord m. of vr. is, dan zoek ik het eenvoudig op. Kan een ander dat ook niet doen?

„Geen tijd!" zegt men in den tegenwoordigen zenuwachtigen tijd. Eilieve! als men maar *wil*, heeft men voor alles tijd. Waarom laat men dan de verbuiging in den 4en nv. ook maar niet weg en schrijft men niet: „in *de* hoek"? Men behoeft zich dan in zulk een geval niet af te vragen of *hoek* m. of vr. is, en bovendien in het dagelijksch gesprek zegt men toch ook doorgaans: „hij zit daar in *de* hoek", en niet: „in *den* hoek". Men had dan ook geen gevaar van in *de* val te loopen door in de haast „in *den* val" te schrijven, waarop ik nog onlangs een schrijver betrapte, die in een feuilleton op de muizenjacht was en zeker wegens de vlugheid dezer knaagdiertjes ook geen tijd had om zijn woordenboek even te raadplegen.

Maar het ergste van alles is nog, dat dit: *een* vrouw, *zijn* kinderen", enz. onze van zoetvloeiendheid toch niet bovenmatig overvloeiende taal nog harder, scherper en minder welluidend maakt.

Het wordt dus waarlijk hoog tijd, dat allen, die onze taal liefhebben, tegen dergelijke onhebbelijkheden en inkruipsels (er zijn er nog meer) eens krachtig te velde trekken.

Brummen. H. M. WERNER.

NASCHRIFT DER REDACTIE.

Het protest van onzen geachten medewerker, den heer Werner, tegen het gebruik van de uitdrukkingen „van af" en „van uit" moge algemeene instemming ondervinden, wat hij evenwel beweert van het weglaten der toonlooze *e* in de verbuiging der lidwoorden en betrekkelijke voornaamwoorden, zal door menigen taalkundige niet worden erkend of verdedigd.

Wij herinneren hierbij aan hetgeen o. a. eens Dr. R. A. Kollewijn, een andere medewerker aan ons tijdschrift, geschreven heeft in „Taal en letteren," 2e en 5e jaargang over de geslachten der zelfstandige naamwoorden in het Nederlandsch.

Wie die beide stukken met oordeel des onderscheids en zonder parti-pris gelezen heeft, zal, dunkt ons, het niet meer wagen om zeer verwarde en dikwijls tegen het gezond verstand indruischende taalkundige regels betreffende

het geslacht der naamwoorden, — want daarvan hangt toch alleen de verbuiging der lidwoorden en der voornaamwoorden af — in bescherming te nemen.

Jozefspapier. Waarom heet vloeipapier in het Fransch, behalve papier brouillard, ook papier Joseph? Welken Joseph geldt dit? JAC. A.

Het naar den fr. papierfabrikant Joseph genaamde vloeipapier is wit.

RED.

Majoraten. — Aan den titel van Baron en Graaf van het koninkrijk Holland (zie *Navr* XXIV, 522) waren *majoraten* verbonden. Wat zijn dat eigenlijk? Inkomsten uit aangewezen goederen? *Fr.* majorat = recht van eerstgeboorte. JAC. A.

Fr. majorat = een titel verbonden aan een onroerend goed, waarvan het recht om te voeren overgaat op den erfgenaam van dat goed, en niet vervreemd kan worden. RED.

Magazijn (XLVI, 432). — Nog heb ik niet het volle licht. Is niet de mannelijke meervoud-vorm in 't Arabisch *oena* en de vrouwelijke *atoen?* — *Kan* het juist zijn, dat *makhzan* tot meervoud heeft *makhazin?* Die grooter Arabicus is, dan ik ben, — en daar behoort maar weinig toe, — doe zich hooren.

E. LAURILLARD.

Harpuis. — Waaruit bestaat die stof? E. LAURILLARD.

Moet men niet lezen: harpluis? Zie v. Dale i. v.

Bijlage tot de Navorscher van Augustus 1896.

DIE
DE LA LYNDE
IN
ENGLAND UND SCHOTTLAND
1157—1800

NACH DEN URKUNDEN UND MANUSCRIPTEN DES BRITISH MUSEUM

VON

FREIHERRN ADHÉMAR VON LINDEN.

Wenn überhaupt, so dürfte nur wenigen Genealogen die Thatsache bekannt sein, dass eine adelige Familie des Namens *De La Lynde* sich in zahlreichen Linien und Zweigen im Britischen Inselreich seit der Mitte des zwölften Jahrhunderts ausgebreitet hat, und dort noch heute in ihren collateralen Linien fortblüht.

Die *De La Lynde* scheinen, nach Hutchins, von der Dordogne zu stammen, und ihren Namen nach der dort liegenden Stadt La Linde zu führen. In dem Werke der Herzogin von Cleveland „The Battle Abbey Roll" 3 vols. 1889, in vol. 1. p. 310, ist dagegen in der daselbst befindlichen *Genealog. Geschichte der De La Lynde* zu ersehen, dass diese Familie von dem Orte *Lynde bei Lille und Hazebrook in Flandern* ihren Ursprung nimmt.

Darüber, ob diese De La Lynde zu den van Lynde in Holland und in Belgien in einem genealogischen Zusammenhang stehen, konnte freilich noch nicht das letzte Wort gesprochen werden, wie überhaupt der Detailforschung immer noch ein weiter Raum übrig bleibt; allein die interessante Thatsache steht fest, dass seit dem Jahre 1066 sich mehrere Belgier dem Guillaume de Normandie (William the Conqueror) während dessen Eroberung von England angeschlossen haben, und dass unter der Zahl dieser Belgischen

Einwanderer in England die Familie Van Lynde repräsentirt ist [1]). Ferner dass in der berühmten „Roll of Battle Abbey" aus dem Jahre 1066 [2]) der Name De La Lynde sich vorfindet als Combattanten in der Schlacht von Hastings.

Das Wappen der De La Lynde ist nach einer Wappenrolle aus dem Jahre 1250, *„in Roth ein silbernes Dornenkreuz"*. [3]) Elias de la Lynde siegelt jedoch, 25. Januar 1377, eine Urkunde mit einem Siegelwappen, welches ein *Rautenkreuz* [4]) zeigt. Später führt die Linie von Hartley und Winterbourne Clenston *„in Roth drei silberne Hirschköpfe"*. [5])

Die De La Lynde, uralten Ursprungs, schwangen sich in England unter Henry II (1154—1189) und dessen Nachfolgern zu hoher Bedeutung, und führten bereits im zwölften Jahrhundert den Rittertitel. Die adelige Linie dieser Familie erlosch in 1556. Wie die nachfolgenden Urkunden beweisen, war der Grundbesitz der Familie in den verschiedenen Grafschaften England's ein sehr ausgedehnter, namentlich so, in den Grafschaften Dorset und Somerset.

Eine andere Familie des Namens Linde, welche ihren Namen nach der *Baronie von Lynne in Airshire*, *Schottland*, führte, und deren Genealogie in der Folge zu ersehen ist, war durch die Allianz des Alexander Lind, Esquire, mit Helen Allardice, Tochter

---

[1]) Laut Schreiben des Herrn General-Archivars Ch. Piot vom 14. Juni 1895 an den Verfasser dieser Arbeit.

[2]) Die „Battle Abbey Roll" ist eine alte metrische Liste der Familiennamen der Kampfgenossen des Guillaume de Normandie (William the Conqueror), welche in Battle Abbey (Residenz der Herzogin von Cleveland) bei Hastings deponirt ist, und von welcher im British Museum mehrere gute Abschriften vorhanden sind. In dem schönen Ms. 13 E IX fol. 4. 15 Jahrhdt. ist eine Liste: —

„Hec sunt cognomina procerum qui intraverunt Angliam cum rege Willelmo duce Normannorum conquestore Anglie et qui inheredati sunt in Angliam in feodum militare", zu Ende, auf der viertletzten Linie, kommt vor: —

LINDE et LINDESY.

[3]) British Museum, Harley Ms. 6589 fol. 16b

[4]) Ibid., Harley, ch 53 c 10

[5]) College of Arms, Visitation of Dorset 1531, „H. 18."

des Sir George Allardice, mit den königlichen Häusern von England und von Schottland liirt.

Die reiche Ausbeute im British Museum an urkundlichen Daten über die De La Lynde, De Lynne etc., welche in der Folge ersichtlich ist, gestattet es die Genealogie von Hutchins über diese Familie zu rectificiren beziehungsweise zu vervollständigen, und diejenige der collateralen Linien und Zweige derselben in ziemlich vollständiger Weise zu entwerfen.

Auf diese Weise wurden für die nachfolgenden Darstellungen eines der wichtigsten Archive zum erstenmale eingehend benützt.

Family of De la Lynde [1].

A notice of some of this family may be found hereafter under Hartley; but, as Clenston was their last place of residence in this county, the following additional particulars are inserted here.

The name of De la Lynde is evidently French, and it is no doubt also of local origin. We are not aware that any town or village called La Linde exists in Normandy, where most of the places are to be found from whence the great majority of French emigrants to this country, in the eleventh century, derived their surnames. There is, however, a small town called La Linde in the department of the Dordogne, which is comprised in the ancient province of Guienne; and as we first meet with the family of De la Linde in the reign of King Henry II, by whose marriage the duchy of Guienne became united to the crown of England, it may be conjectured that they sprang from that place, and settled in this county after the king's accession to his hereditary dominions.

In 12 Hen. II, Robert de la Linde held one knight's fee in Dorset, of the old feoffment of Gerbert de Perci [2]).

28 Hen. III. Robert de la Lind and William Bonevile account

---

[1]) British Museum, John Hutchins, History of the County of Dorset, 3d Edit., Bd. 1, p. 188.

[2]) Ibid. Esch. 34 Hen. VI. N°. 21.

at the Exchequer for one palfrey, as a fine for obtaining seizin of their lands [1]).

40 Hen. III. Robert de la Lynde and Alice his wife account for half a mark for a default [2]).

John de la Lynde had a grant in fee from King Henry III of the beadleship (bedeleria) of the county of Somerset west of the river Perret [3]). He was appointed, with John Walerande, joint custos of the City and Tower of London, and held that office from 49 to 53 Hen. III [4]). In 50 and 51 Hen. III. he was a justice in banco [5]), and he had a grant from the king of the bailiwick of the forests of Gillingham, Blackmore and Poorstock, which he held from 5th Nov. 50 Hen. III. to 56 Hen. III. inclusive [6]). In 51 Hen. III. *Sir John de la Lynde, knight,* and Sir William Bouguer, knight, were sent as ambassadors and ministers plenipotentiary to Louis IX. King of France, to ratify a truce between the Kings of England and Navarre for three years [7]); and in 53 Hen. III. 20th May, the Treasurer of the Exchequer is commanded to pay to John de la Lynde 60 marks, for the expenses of his journey beyond the sea in the King's service [8]). Two of his letters to King Hen. III. are still preserved amongst the public records. By the first it appears that he and Raymund de Bonisvilla had attended to the King's business, concerning his homage to the King of France, and mention is made of some excesses which had been committed by the garrison of the castle of Bordella. In the second he states that, at the King's command, he went to Limoges, where aggressions having been committed by the Viscount of

---

[1]) Brit. Mus. Lib. Nig.

[2]) Ibid. Mag. Rot. Dorset and Somerset.

[3]) Ibid. Plac. le Quo Waranto, 8 Edw. I.

[4]) Ibid. Rot. Pat. 49 Hen. III. m. 6; 50 Hen. III. m. 41; 51 Hen. III. m. 30; French Chronicle of London by Camden Society.

[5]) Ibid. Dugdales Origines Jurid.

[6]) Ibid. Placeta Forestæ 54 Hen. III. m. 5*d*; Mag. Rot. Dors. and Somers. 56 Hen. III.

[7]) Ibid. Fœdera, i. 105. [8]) Rot. Lib. 53 Hen. III.

Limoges, on the castle and people of that place, he had gone to consult Edward the King's son, who had arrived in Gascony, and whose aid the people besought [1]). 10th May, 56 Hen. III. he had a grant of free warren in his demesne lands at "Swire", in the county of Dorset, and at Scalleby, co. Lincoln, together with an annual fair at his manor of "Swire", to be held on the eve, day, and morrow of the Holy Trinity, annually. On the 15th of the same month, the King granted to him and his heirs certain lands and tenements at Walton, Norberton, Cumb, and Ewell, in the county of Surrey, in fee simple [2]). *He married Claricia, co-heir of the manor of Hartley* but whose family name is unknown. In one inquisition, taken after her husband's death, in the Octaves of St Hilary, 1 Edw. I. she is said to have inherited a third share of that manor; whilst, in another inquisition, taken on Friday in the Feast of St Gregory, 2 Edw. I. her husband is stated to have held the whole manor of "Hartlegh", except a sixth part, which belonged to the said Claricia, as one of the co-heirs. William de Carevile held a third part, according to the first-mentioned inquisition, in right of his wife, another of the co-heirs, whilst the larger portion that had belonged to *John de la Lynde* was acquired by him by purchase. *John de la Lynde* died about 1 Edw. I. seized of divers lands and tenements in Dorset and Somerset, and also of lands in Bolebroke, co. Sussex; Puddeneton and Walton, co. Surrey; Leyseby-juxta-Grimsby, co. Lincoln; and Scaleby, co. Cumberland. *Walter de la Lynde was his son and heir* then of the age of 27 years and upwards.

As this *John de la Lynde* held the office of bailiff of the forest of Blackmore, it is most probable he is the same person who is called "T. de la Lynde", in the story of the "White Hart", related by Coker and Camden [3]); for there was no T., or Thomas de la Lynde, of "special note", living in the reign of Henry III.

---

1) Brit. Mus. Appendix to 5th Report of the Deputy Keeper of Public Records, p. 92. 2) Ibid. Rot. Chart. 56 Hen. III. m. 3.

3) Ibid. See Pulham and Blackmore.

The tradition still lingers in the vale of Blackmore, but we have been unable to meet with any original evidence in support of it. If De la Lynde and his companions were punished by imprisonment and a grievous fine, we should meet with some trace of it in the Pipe Rolls, or other contemporary records; and, as regards the payment of "White Hart silver", no notice of which is met with in the Pipe Rolls of the reign of Hen. III. it is remarkable that it was payable in the time of Hen. VIII. out of some lands in Winfrith, far distant from the vale of Blackmore, and which certainly never belonged to the De la Lynde family. Add to this, the imposition of such a tax in perpetuity, was beyond the power of our monarchs, even in the most arbitrary period of their history.

Coker relates that the posterity of this T. de la Lynde, ever after the occurrence alluded to, "gave for their arms *white hart's heads in a red shield*, whereas formerly they gave the coat of Hartley, whose heir they married". This, however, is inaccurate. The eldest son of *Sir John de la Lynde*, as well as the branch which settled in Somersetshire, bore a *cross engrailed*, *or lozengy* and though the assumption of these buck's heads, probably in more recent times, by the branch which continued at Hartley, may have arisen from the tradition, it affords no proof of its truth.

Sir Walter de la Lynde, son and heir of John, paid relief for the lands which were his father's in Sussex and Surrey, 1 Edw. I. [1]) and did homage for all the lands which his father held of the King *in capite*, together with the bailiwick of the forests of Blackmore, Gillingham, and Poorstock, and the beadleship of the west of the Perret, which were his father's [2]). The King's escheator in Dorset was ordered to give him seisin of the manors of Hartlegh and Crawford with the sergeanty, 30th March, 2 Edw. I. [3]). He was summoned 8 Edw. I. to show by what right he claimed to hold the sergeanty of the beadleship (bedeleriæ) of the county of

---

1) Brit. Mus. Mag. Rot. 2) Ibid. 2. Rot. Origin. 1 Edw. I.
3) Ibid. 3. Esch. 1 Edw. I. N°. 2.

Somerset, west of the river Perret, and pleads that the same was granted by King Hen. III. to John de la Lynde, his father [1]). On the King's expedition against the Welsh, 10 Edw. I. he acknowledged the service of one fourth of a knight's fee in Surrey, and made fine for the same. In 11 Edw. I. and again in 28 Edw. I. he was summoned to perform military service in Wales. In 25 Edw. I. he was returned from the counties of Somerset and Dorset, as holding lands or rents of the yearly value of 20*l.* and upwards, and as such summoned under the general writ, to perform military service in person, with horses and arms, in parts beyond the seas. And in the same year he was ordered to appear with horses and arms at a military council to be held at Rochester on the 8th of Sept. before Edward the King's son lieutenant of the kingdom. In the following year, and in 28 Edw. I. he had summons to perform military service, in person, against the Scots, on which last occasion his name was returned from the counties of Lincoln, Dorset, and Somerset, as holding lands or rents of the yearly value of 40*l.* and upwards [2]). He claimed that the manor of Bromfield, co. Somerset, had always been held by his ancestors from the time of King Richard I. quit of suit, at the sheriff's town [3]); and in 9 Edw. II. he was certified as lord of this township. About the same time his name appears amongst the knights of the counties of Sussex and Surrey, as bearing for his arms "*Argent, a une crois engrele de goules*" [4]). He died without male issue, when Cecilia, wife of Herbert de Flinton, and Johanna, wife of John Delangrigge, were his daughters and heirs.

It is probable that John de la Lynde had two other sons, Alexander and Geoffry.

Alexander seems to have been the ancestor of a line which continued in Somersetshire for several generations. He was returned

---

1) Brit. Mus. 4. Plac. de Quo Waranto, 8 Edw. I.
2) Ibid. Parl. Writs
3) Ibid. Plac. de Quo Waranto, f. 692.
4) Ibid. Nicolas's Roll of Arms, temp. Edw. II.

from the counties of Somerset and Dorset, as holding lands and rents to the amount of 20*l.* yearly value and upwards; and as such summoned to perform military service in person, with horse and arms, in parts beyond the seas, 25 Edw. I.; and in 28 Edw. I. he was returned from the same counties, as holding lands and rents to the amount of 40*l.* yearly value and upwards, and as such was summoned to perform military service against the Scots. In the following year he had a similar summons [1]).

Thomas de la Lynde was lord of the township of Dinnington, co Somerset, 9 Edw. II. 1316 [2]).

Elias de la Lynde, by charter dated at Woolmington, on Monday next after the Feast of the Conversion of St Paul, 41 Edw. III. granted to trustees all his lands and tenements, rents, services, reversions, &c. in Wolmyngton (in the parish of Chardstock, Dorset), and sealed with his arms, a cross lozengy surmounted by a crest, a human arm and hand bare, holding a hawk. Legend — **Sigillum Elye de la Lynde.** [3]) The term "engrailed", applied to an ordinary in early heraldry, was commonly used to denote what is now called "lozengy", and the arms on this seal are therefore the same as those borne by *Sir Walter de la Lynde* as mentioned above. Elias de la Lynde died 11 Rich. II. seized jointly with Johanna his wife, who survived him, of the manor of Dynyngton, with a messuage and three acres of land in Sevenhampton St Michael, and the advowson of the church of the latter place. Alexander was his son and heir, 7 years old [4]).

Alexander Lynde held the manor of Dynyngton, co. Somerset, value 20*l.* 13 Hen. IV [5]). He was father of another *Alexander Lynde, or De la Lynde*, who died s. p. 27th March, 20 Edw. IV. when John Crull, great-grandson of Agnes Crull, daughter of *Richard, brother of Elias de la Lynde*, was his heir-at-law. [6]). The

---

1) Brit. Mus. Parl. Writs. 2) Ibid. Nom. Vill.
3) Urkunde folgt weiter unten.
4) Brit. Mus. Esch. 11 Rich. II. N°. 35.
5) Ibid. Subsidy Roll, 13 Hen. IV.
6) Ibid. Esch. 20 Edw. IV. N°. 81

chief part of his estates, however, consisting of lands at Dynington, Sevenhampton, Petherton, and Cremylford, co. Somerset, had been settled by the two last Alexander de la Lyndes, in default of issue of the latter, on Sir William Paulet, knight [1]).

Returning to Geoffry de la Lynde, whom we suppose to be younger son of John. He was enrolled "in default" in the expedition against Llewellin, Prince of Wales, 5 Edw. I. 1277 [2]). By a fine levied on the morrow of St John the Baptist, 11 Edw. I. wherein Claricia de la Lynde (relict of John, and probably mother of the said Geoffry,) was querent, and the said Geoffry deforcient, a messuage and three carucates of land in Hertleye, co. Dorset, were settled on the said Claricia for her life, the reversion to Geoffry in fee, 1283 [3]).

William de la Lynde died about 12 Edw. II. 1318, seized of several lands and tenements, as mentioned in the account of his *iuquisitio post mortem* [4]) (see Hartley) when *Geoffry de la Lynde* was his brother and heir, then eight years old and upwards.

The description in the inquisition, taken at the death of this William de la Lynde, of the lands held by him, is identical with that in an inquisition taken 6 Edw. II. only six years before, of the lands held at his death by a William de Hertleye, whose son and heir, William de Hertleye, was then nine years old and upwards. William de Hertleye, the son, at the time of the death of William de la Lynde, would, if then living, have consequently been only fifteen years of age. He could not, therefore, have sold the estate, and it is almost a necessary conclusion that he died shortly after his father, under age, and that William de la Lynde, who died 12 Edw. II. must have succeeded him, either as heir-at-law, or under some entail. Which of the ancestors of William de la Lynde married a Hartleye cannot now be ascertained, but Coker asserts that such an alliance did take place.

---

1) Brit. Mus. Esch. 20 Edw. IV. N°. 81.

2) Ibid. Parl. Writs.

3) Ibid. Fine, 11 Edw. I. N°. 64.

4) Ibid. Escheats 12 Edw. II.

Geoffry de la Lynde, brother and heir of William, was assessed for property within the manor of Fordington, of which manor Hartley was a member, 6 Edw. III. [1]), and died about 19 Edw. III. [1]) leaving William, his son and heir, then one year old and upwards, 1345—6. He held at his death, jointly with Alice his wife, who survived him, a messuage and 40 acres of land, besides pasture for a certain number of cattle, in Hynepudele (Piddle Hinton) of the priory of Morteyn, a messuage, a garden, 70 acres of land with pasture, rents, profits of court, &c. in Fordington, of the Earl of Cornwall; a messuage, 30 acres of land, 2 acres of meadow, and 5 s. 6 d. rent, at Moryate (in the parish of Halstock) of the abbey of Sherborne. Of this William de la Lynde we have no further account, but it is probable that he was father of John de la Lynde, who, by fine levied 13 Rich. II. conveyed to John Fitelton and others (trustees) 14 messuages, 4 carucates, 87½ acres, and half a carucate of land, 78 acres of meadow, and 80 acres of pasture, and 28 acres of wood, in Dontysh, Dorchester, Dovelyssh, Pudelhynton, Halywell, Moreyate, Halwestoke, Millborne Andrewe, Millborne Nicholeston, and Lydelynche. [2]) In 6 Hen. VI. he held the sixth part of a fee of Mortain in Halewell. [3]) His name is in the list of the principal gentry of the county 12 Hen. VI. and he died before 34 Hen. VI. [4]) By Isolda his wife, daughter and coheir of John Heryng of Chaldon Heryng and Winterborne Clenston, he was father of John de la Lynde, his heir, who was one of the co-heirs of the said John Heryng, being then 21 years old and upwards, 4th Feb. 34 Hen. VI. John de la Lynde the son presented to the church of Clenston 1467, 1473, 1476; and by his wife Elizabeth, who seems to have been a daughter of a Martin of Athelhampton, and who joined him in presenting to Clenston 1473, he had three children: Sir Thomas his son and heir, Eleanor wife of William Basket of Dewlish, and Joan wife of Robert Bingham

---

1) Brit. Mus. Vicesima Roll.
2) Ibid. Fine, Ms. Lansd. 307, f. 23.
3) Ibid. Subsidy Roll.
4) Ibid. Esch. p. m. Joh'is Heryng, 34 Hen. VI.

of Bingham's Melcombe, which latter died 1524, and her tomb is in Bingham's Melcombe church. The arms of De la Lynde quartering Heryng and impaling Martin, in stained glass, still remain in the old hall at Bingham's Melcombe, and probably commemorate the father and mother of this Joan Bingham.

Sir Thomas de la Lynde of Hartley and of Winterborne Clenston succeeded to the estates. He became implicated in the troubles of the stormy period in which he lived, and was attainted of high treason 1 Rich. III. [1]) He seems, however, to have been an adherent of the house of York at the period of the final struggle between the white and red roses, for he received special letters of pardon 12th June, 1 Hen. VII. as "Sir Thomas de la Lynde, alias Lynde, of Clencheston, knt." [2]) "Thomas Lynde of Winterborne Clenchestone, gent." was included in the Act of Restitution 1 Hen. VII. [3]) In 1497 he presented to the church of Clenston.

He married Edith daughter of William Twynyhoe of Kayford, co. Somerset, by Ankarette his wife. This Ankarette Twynyhoe, who is stated in the Visitation Book to have been "da. and heir of Hawkeston," [4]) was of the household of Isabell wife of George Duke of Clarence; and being accused of poisoning her mistress, was tried and executed at Warwick, 16 Edw. IV. On an appeal to Parliament in the following year, by Roger Twynyhoe her grandson, this sentence was reversed [5]).

Sir Thomas de la Lynde died 17th Sept. 1509, 1 Hen. VIII. seized *inter alia* of a capital messuage and garden, 70 acres of land at Hartley, held of the manor of Fordington, pertaining to the Duchy of Cornwall; and he was entitled to take reasonable housbote and haybote in the lord's wood, pertaining to the said manor of Fordington, at Lyndenhold in Blakemore; also a trunk of a tree at Christmas; and he had his swine free of pannage. He also held

---

1) Brit. Mus. Rolls of Parl. vi. 246, 273.
2) Ibid. Whatcombe Charters.
3) Ibid. Rolls of Parl. vi. 273.
4) Ibid. Visitation Somerset 1623, Harl. 1559, f. 876
5) Ibid. Rolls of Parl. vi. 273.

the manor of Clencheston, with the advowson of the churches of Clencheston and Philipston, held of the Lord Fitzhugh by fealty; and the manor of Whatcomb, held of the abbot of Milton as of the manor of Whitchurch. Thomas de la Lynde, junior, was his son and heir, thirty years old and upwards, 1st June, 2 Hen. VIII [1]).

Sir Thomas de la Lynde, knight, son and heir of Sir Thomas, was high sheriff of Dorset 8 Hen. VIII. and was appointed 11 Hen. VIII. a knight of the Queen's retinue to attend the interview at Guisnes, between King Henry VIII. and the King of France. His will was dated 20th May, 5 Hen. VIII. 1513, and he died 15th Aug. 1532, 24 Hen. VIII. [2]) Anne, his sister, married Sir Thomas Trenchard, of Wolverton, knight. By Alice his wife, daughter of Sir Alexander Cheney, of Shepey, co. Kent, [3]) who after his death became the wife of John Williams, of Herringston, esq. he had issue three sons, viz. Sir George, who succeeded him, and Thomas and William who died young; also three daughters, Avice, Warburgh, and Ann, who ultimately became his co-heirs.

Sir George de la Lynde, son and heir of the last Sir Thomas, was thirty years old, and upwards, 28th Oct. 24 Hen. VIII. 1532. [4]) He was sheriff of Dorset, 4 Edw. VI.; presented to Clenston 1538, and to Glanvils Wootton in right of his first wife 1525, and died 2nd Aug. 1556. [5]) His will was dated 8th June, 37 Hen. VIII. His first wife was Mary, daughter and heir of Henry, son of Sir John Leigh, by whom he had no issue; and he married secondly, Anne daughter of Sir William Goring, of Burton, co. Sussex, who, after his death, became the wife of Francis Brown, brother to Viscount Montague; she died 20th May, 1563, and was buried at Blandford Forum. [6])

Edward de la Lynde, only child and heir of Sir George, was eight years old and upwards at his father's death. He died about four months after his father, viz. 2nd Oct. 4 Ph. & Mary, 1556,

1) Brit. Mus. Esch. 2) Ibid. ibid.

3) Ibid. Visit. Dors. anno 1531, H. H. 18, f. 41, in Coll. Arm.

4) Ibid. Esch. 5) Ibid. ibid.

6) Monumental inscription. See Blandford Forum.

when his three aunts (Avice, wife of Gilbert Wells, aged fifty, and upwards; Warburgh, wife of Thomas Morton of Milborne St Andrew, esq. aged forty and upwards; and Anne, wife of Robert Williams, of Herringston, esq. aged thirty six and upwards), sisters of Sir George de la Lynde, were his co-heirs. Avice, the eldest sister, had been previously married to Thomas Trenchard, of Lytchet, esq.

These co-heirs of *Sir George and Edward de la Lynde* sued out the livery of the following lands; the manor of Wotton Glanvil; the manor of Hartley and Armitage; lands in Chalbury; twelve acres of land in Kingston Lacy; the manor of Halstock, and lands there; lands in Buckland Newton; the manor of Bere, in Ockford Shilling; the manors of Winterborne Clenston, Philipston, Nicholston, and Monkton; a messuage in Milborne St Andrew; the manor of Whatcombe, and lands in Whitchurch; lands in Long Chesilborne; the manor of Holwell, in Buckland Ripers, and lands in Waye; a messuage and lands in Wimborne Minster; manor of Forston; manor Lalee; manor of Studland; messuage and lands in Newton and Swanwich; lands in Parley, called Le Moore; a messuage in Howton; lands purchased in Winterborne Clenston, clear yearly value 13s. 4d.; lands in Woodhouse, co. Hants, value 20s.; lands in Fisherton Angier, value 3l. 9s.; and in New Sarum, value 7l. 3s. 4d.; in Ebbleston Wake, value 13s.; in Damersham, 3s. 4d.; the manor of Flamberston, co. Wilts, value 13s.

Mr Wells seems to have sold his part to Morton and Williams; and it appears by the inquisitions of the Morton family, that by degrees they purchased much of Williams's part.

In 33 Eliz. Thomas Morton held one-third of this manor and lands there, and in Winterborne Phelpeston and Winterborne Monkton, held of the Lord Fitzhugh, clear yearly value 8l. 17s. 9d.; as did George Morton, 37 Eliz. and George Morton, 10 Jac. I, value 18l. 6s. 6d. 1645—1653, the farmhere, 160 acres land, 80 meadow, 480 pasture, 50 wood, value 300l. per annum, belonging to Sir George Morton was sequestered. Hence it descended to Edmund Morton Pleydell, esq. and his heirs.

The farmhouse is the remains of a large old building, part of it being pulled down several years since. It was the seat of the Mortons for two or three generations, after they became masters of this estate, being in the Visitation Book, 1623, and in their pedigree styled of Clenston. They continued to reside here till their ancient seat at Milborne St Andrew was rebuilt.

A view of this picturesque architectural remnant is engraved for this work. Many interesting details arrest the attention of the antiquary. The windows show a variety of good mouldings, and well-cut hood-mould corbels, which latter were unfortunately shipped over at the time of a recent restoration, and their value as antiquarian relics, which depended on peculiarity of costume, very much impaired. There is a central outside stair turret, splayed below at the disengaged angles, and corbelled out by an ingenious combination of ogee mouldings to support a gable. But the most curious feature is a large and lofty hall, with an open timber roof on the first floor, approached by the stair turret but now, alas! hidden by the necessity of converting it into bedrooms, to suit the humbler destiny of the building. This hall was probably erected in the 15th century, and had been cut up into several rooms, and a ceiling thrown across, apparently in the time of Sir George de la Lynde, for the arabesque ornaments in stucco are of that peculiar character called by the French "renaissance", and by the Spaniards "plataresco", which prevailed in the early part of the 16th century.

The large barn standing close to the house has a remarkably fine timber roof of six bays, the nobly proportioned details being ornamented with well executed mouldings.

Great Minterne. [1]

5 Nov. 26 Hen. III. the King received the homage of Robert de Hertlegh for lands which Adam de Hertlegh, his father, held

[1] Brit. Mus., John Hutchins, History of the County of Dorset, 3d Edit., Bd. IV., p. 477, col. 1.

of the King *in capite* in fee, and commanded the Sheriff of Dorset to give him seisin of the said lands, having first taken security for payment of his relief of 20s. [1]) 26 Hen. III. Robert son of Adam de Hurtlegh owed 20s. for his relief [2]); a similar entry is found on the Great Roll of the Pipe from 26 to 56 Hen. III. but this only shows that the debt had not been discharged and is no evidence that Robert de Hartley was living all this time. He seems to have died about 28 Hen. III. or shortly before, for in Trinity term of that year an assize was summoned to try whether Robert de Hurtlegh had been seized in fee of one carucate of land and three acres of meadow in Sturminster. Isabella wife of William de St Leodgar, Christiana wife of William de Tilly, Claricia, Agnes, Isolda, and Johanna, were his sisters and co-heirs, [3]) between whom the manor of Hartley was shared. Claricia, who had one sixth part as her purparty, became the wife of John De la Lynde, who afterwards purchased the shares of four others of the coheirs, and ultimately acquired the remaining share, thus becoming possessed of the whole manor.

"In King William the Conqueror's time," says Leland, "and long before, *De la Lyne* was in estimation about Blackmore," but as the name is obviously French, the family is not at all likely to have settled in this county before the Norman Conquest. Leland adds, "*Delalinde* dwellyd at Herteley, two miles from Ceren Abbey, and yet it is theyr name." [4])

---

[1]) Brit. Mus. Rot. Fin. [2]) Ibid. Rot. Orig.

[3]) Ibid. Placita Coram Rege, Dorset, 28 Hen. III, N°. 63. In the detailed account of the De la Lynde family, vol. I. p. 186, it is stated that the family name of Claricia De la Lynde was unknown. The entry on the Plea Roll here referred to has been discovered since that account was printed.

[4]) Ibid. Itin. vol. vi. p. 52. "Of this ancient family of De la Lynde," says Hutchins, "we have very little account, nor is any pedigree of them to be found. There was a family of the same name seated at Ashby, co. Nottingham, in the reign of Henry VIII. mentioned in the Book of Heirs; and another at Leseby, co. Lincoln, and Bulbrook, co. Sussex, in the reign of Henry III. *) These must not be confounded with a family called Delaland, mentioned by Leland in his "Itinerary in the reign of Henry VII."

---

*) Baronetage, vol. ii. part ii. pp. 529—619.

Some account of the *De la Lynde* family has already been given under Winterborne Clenston, vol. i. p. 186. Besides their Dorsetshire property they had considerable estates in Somersetshire, Sussex, Lincolnshire, and Cumberland, 28 Hen. III. Robert De la Lind and William Bonvill accounted at the Exchequer for one palfrey as a fine for obtaining seisin of their lands [1]). On the morrow of Ascension Day, 30 Hen. III. a fine was levied between Robert Abbott of Theokebir (Tewkesbury?) querent, and *Robert De la Linde* and Avice his wife by *John De la Linde* the attorney of the said Avice, and William Bonevill and Joan his wife, deforciants, concerning a certain annual rent of 20s. and some arrears thereof which the said Robert de la Linde and William agreed for themselves, and the heirs of their said wives, to pay the said abbot and his successors at Wymgton. It thus seems that the rent was the hereditary property of Avice and Joan, who were probably coheirs [2]). 40 Hen. III. John De la Lynde in consideration of 80 marks of silver purchased of William Belet the manor of Brumfield, co. Somerset, in fee, to be held of the said William and his heirs subject to the payment of ten marks per annum for a term of 30 years next ensuing, and from and after the expiration of the said term subject to the annual payment of 20l. [3]) 14 *Aug.*, 1261, 46 *Hen. III. Sir John de la Lynde was appointed seneschall of Limoges, Perigord, and Cahors, in France.* [4]) 15 March, 56 Hen. III. the King granted to John de la Lynde and his heirs, lands in Waleton, Norberton, Cumbe, and Owell in Surrey, and in the same year the King granted to him a market and fair in his manor of Swere, co. Dorset [5]).

By an inquisition taken at Gillingham on Saturday the morrow of St Hilary, 1 Edw. I. 14 Jan. 1273, the jury found that John De la Lynde died seised of a third part of the manor of Hertleghe

[1]) Brit. Mus. Mag. Rot. Dorset and Somerset.
[2]) Ibid. Fin. Conc. Somerset, N°. 11.
[3]) Ibid. Fin. Conc. 132.
[4]) Ibid. Shirley's Chronicles and Memorials, &c. 1866.
[5]) Ibid. Rot. Chart. 56 Hen. III. m. 3 and 4.

which he had purchased and which he held of Edmund, Earl of Cornwall, as of the honor of the manor of Fordington by serjeanty, paying to the said Earl 20s for the whole manor. Dame Claricia his wife held a part as her own inheritance, and William de Caverill held a third part in right of his wife who was another of the coheirs. In another inquisition taken at Hurtelegh on Thursday before the feast of St Gregory 2 Edw. I. 8 March, 1274, the jury found that the said John De la Lynde held at his death the manor and sergeancy of Hertlegh and Craweford of Edmund, Earl of Cornwall, *in capite*, and not of the King, and that he held the same in fee simple except one-sixth part thereof, which was and is the property of Claricia, relict of the said John, and one of the coheirs of the said manor. He also held the manor of Swire and lands in Berwick as mentioned in the description of those places, vol. II p. 778, also the bailiwick of the forest of Porstok of the gift of the King, yearly value one mark. The bailiwick of the forest of Blakemore of the gift of the King, yearly value 100s. The bailiwick of Gillingham of the gift of the King, yearly value in fixed rent 41s 10d. in other issues 10 marks, and in cherset of hens (hen rent), the value of 22d. He also held a certain bailiwick "*bedeleria*" on the west side of the river Perret in Somersetshire of the King in fee; free of rent, yearly value 40s. Also the manor of Bromfield in the same county, held of William Montacute by service of one knight's fee, yearly value 15l. 12s. 3d. Also the manor of Soke by gift of the King as appertaining to the wardship of Brice son and heir of William le Deneys, held of John de Bellocampo by service of two knight's fees, annual value 40l. He also held divers manors and lands at Bolebrook in Sussex, Puddentone and Walton in Surrey, Leysby near Grimsby in Lincolnshire, and Scaleby in Cumberland. The precise time of his death is not mentioned, but *Walter De la Lynde*, was found to be his son and heir, 27 years old and more [1]) In a copy of a roll of arms printed in the Archæologia, vol. XXXIX, p. 418, and

[1]) Brit. Mus, Esch. 1 Edw. I. N°, 2.

supposed to have been originally compiled in the time of Edw. I. the arms of John De la Lynde are described as Argent, a cross engrailed gules. 29 March, 2 Edw. I. the King's Escheator was commanded to deliver seizin to Walter son and heir of John De la Lynde, deceased, of the manors of Hurtlegh and Crauford, with the serjeancy of which the said John was seized in fee on the day of his death [1]. 4 Edw. II. *Walter De la Lynde and Isabella his wife* settled 60a. of land, 3 acres of meadow, 10 acres of wood, and 13s. 4d. rent in Westefeld and Wythehame, co. Sussex, on John Delengerigge and Joan his wife and the heirs of their bodies, in consideration of 100l. sterling. [2] 6 Edw. II. Walter De la Lind occurs among the feodaries of Gillingham forest. [3] 8 Edw. II. a jury found that it was not detrimental to the King to permit Walter De la Lynde to grant one moiety of the manor and advowson of Leysseby, co. Lincoln, to John Dallyngrigge and Johanna his wife and the heirs of their bodies, and the other moiety thereof to Herbert Flinton and Cecilia his wife and the heirs of their bodies, for that there remained to the said Walter the bailiwick of West Perret, co. Somerset, held of the King *in capite*, by service of making the summonses and attachments in the county of Somerset, and also the manor of Bromfield in the same county held of William de Montacute by knight's service. [4] Walter de la Lynde died without male issue, leaving five daughters his coheirs, viz. Cecilia wife of Herbert de Flinton, Johanna wife of John Delengrigge, Margery wife of John atte Grene, and Isabella and Amicia De la Lynde.

In Michaelmas Term, 14 Edw. III. John Crubbe sought to recover from John de Dannyngregg (*sic*) and Joan his wife, Herbert de Flinton and Cecilia his wife, John atte Grene and Margery his wife, Isabella De la Lynde and Amicia De la Lynde, the manor of Bromfield, co. Somerset, as his inheritance, pleading that Wil-

---

[1]) Brit. Mus. Esch. Rot. Orig.

[2]) Ibid. Fin. Conc. Sussex, N°. 72.

[3]) Ibid. Leland, *ubi supra.*

[4]) Ibid. Inquis. ad quod damnum, 8 Edw. II. m. 47.

liam Belet his uncle, whose heir he is, (he being son of Joan, sister of said William,) demised the said manor to John De la Lynde whilst he was under age. [1]) In Michaelmas term, 18 Edw. II. judgment was given for the coheirs, who pleaded the fine of 40 Hen. III. above mentioned. [2])

The daughters of Walter De la Lynde do not seem to have inherited the manor and estate of Hartley, and it is probable that *Sir John De la Lynde* entailed it on his own issue male, and that on the death of Walter it fell to *Geoffrey De la Lynde* who seems to have been a younger son of Sir John. It is certain that a messuage and three carucates of land here were settled on *Claricia De la Lynde* for her life, with reversion to *Geoffrey De la Lynde* in fee simple, by a fine levied on the morrow of St John the Baptist, 11 Edw. I. 1283. This was probably a settlement by Claricia of her own hereditary portion of the estate. [3])

5 Feb. 6 Edw. I. the King's Escheator is ordered to take into the King's hands all the lands and tenements which William de Hertlege held at his death in fee simple. By an inquisition taken 12 March in the sixth year of King Edw. II. it was found that William de Herteleye died seized in fee simple of certain lands and tenements at Hartlegh of the King *in capite* in socage as of the manor of Fordington, belonging to the Earl of Cornwall, and now in the King's hands, by a rent of 30 s. per annum, viz. a certain capital messuage with the herbage of a garden, annual value 4 s., 70 acres of arable land, annual value 17 s. 6 d. price per acre 3 d., a certain separate pasture, annual value 12 s., thirty shillings and six pence annual rent received at the hands of five freeholders at the four principal terms of the year in equal portions, thirty shillings rent received at the hands of eight villanes at the said four terms, pleas and perquisites which amount to 12 s. per annum. The said William and his heirs ought to receive yearly reasonable housebate and haybate in the demesne wood pertaining

[1]) Brit. Mus. Plac. de Banco, Mich. 14 Edw. II. m. 37.

[2]) Ibid. Plac. de Banco, Mich. 18 Edw. II. m. 341 in dorso.

[3]) Ibid. Fin. Conc. 11 Edw. I. N°. 64.

to the said manor of Fordington at Lyndenholt in Blakemore, and one trunk of oak at Christmas, value per annum 2 s. The said William de Hertleye and his heirs had their swine in the said wood free of pannage, which is worth 12 s. per annum. He also held in fee at la Moryete of the abbot of Sherborne in socage in lieu of services a capital messuage, annual value 2 s. 30 acres of arable, annual value 10 s. two acres of meadow, value per annum 11 s. and 5 s. 6 d. annual rent paid by three freeholders. The date of his death is not mentioned, but William de Hertleye was his son and heir, and would be nine years old on the feast of the Annunciation then next. [1]) 28 March, 6 Edw. II. the King's Escheator is commanded to deliver to Edith mother of the said William de Hertlye, the infant, for his use, the said lands and tenements in Hertlye, held of the manor of Fordington, then in the King's hands. [2]). On an inquisition taken at Cerne on the 25th of February, 12 Edw. II. after the death of *William De la Lynde*, the jury described the lands of which he died seised in nearly precisely the same terms as those in the inquisition taken at the death of William de Hertlye; they are clearly therefore identical. *Geoffrey De la Lynde was brother and heir of William*, and was eight years old. William de la Lynde could not have acquired these lands by purchase from William son of William de Hertlye above mentioned, because the latter could not have attained his majority, and consequently could not have sold them before William De la Lynde died. It is pretty certain therefore that William De la Lynde was the same person as William de Hertleye the infant mentioned in the preceding inquisition. If this was not so, William de Hertleye the father must by some means or other have acquired this property from the De la Lyndes, and on the death of his son in his minority, William De la Lynde must have succeeded either as heir at law, or under some entail. This however is not very probable. It is remarkable that in an inquisition 6 Edw. II. N°. 50, the name of

---

[1]) Brit. Mus. Esch. 6 Edw. II. N°. 50.

[2]) Ibid. Rot. Claus. 6 Edw. II.

Hertleye is written throughout on an erasure, the "de" being original; and this seems to strengthen the probability that the inquisition had originally been drawn up in the name of De la Lynde and afterwards altered to the assumed name.

There was an Adam de Hertlegh who was one of the jury empanneled at Dorchester on Tuesday after the Feast of St Hilary, 31 Edw. I. to assess the aid levied in that year in the county of Dorset for marrying the King's eldest daughter. [1]) And Alice relict of Adam de Hartley held of the King *in capite* 40 l. 2 s. annual rent in Exton, co. Somerset, by service of one knight's fee, 2 Edw. II. [2])

19 Edw. III. Geoffry De la Lynde, brother and heir of William, held at his death of the Earl of Cornwall in socage as of his manor of Fordington a capital messuage and garden, 70 a. of land, separate pasture, and 36 s. 6 d. rent, payable by eight villanes there, and 12 s. for pleas of court, rendering annually 30 s. for all service. He also held at Moryate, of the abbot of Sherborne, in free socage at an annual rent of 5 s. one messuage and 30 a. of land, two acres of meadow, and 5 s. 6 d. annual rent from the freeholders there. He also held of the Priory of Morteyn, then in the King's hands, by reason of the war with France, jointly with Alice his wife, who survived him, a messuage and 40 a. of land and pasture, for as many horses as pertain to a hide of land, 300 sheep, 10 animals, and 100 lambs in Hynepudell, in free socage, rendering to the said priory 16 s. per annum for all services. *William De la Lynde was his son and heir*, then one year old and upwards [3]).
2 Hen. VIII. *Sir Thomas De la Lynde* died seised of the premises in Hartley, and was succeeded by Sir George De la Lynde his son and heir. Sir George was twice married. His first wife was Mary, sole daughter and heir apparent of Sir John Lye of Moore in

---

[1]) Brit. Mus. Aid Roll, Pub. Rec.

[2]) Ibid. Notes from the original records in an old Ms. vol. in possession of C. W. Farrer, esq.

[3]) Ibid. Mus. Esch. 19 Edw. III. N°. 42.

Marnhull, and of the Isle of Wight, and relict of William Long of Purse Caundel, but by her he had no issue. He married secondly Ann, daughter of Sir William Goring of Burton in Sussex, by whom he had an only son Edward, who survived him, but died two months afterwards under age. On Edward's death the estate fell to his father's three sisters, who thus became his coheirs. Agnes, the eldest of these, married first Thomas Trenchard, and afterwards Gilbert Wells; Warburgh, the second, was wife of Thomas Morton; and Ann, the youngest, married Robert Williams. Thomas Morton and Warburgh his wife by a deed of exchange, 20 Aug. 17 Eliz. conveyed their share in severalty to John Williams, of Herringston, esq. who afterwards became Sir John Williams, knt. [1] son and heir of Robert and Ann. John Williams great—grandson of Sir John Williams of Herringston dying without issue, it fell to Elizabeth his sister and heir, wife of Henry Collier of Hermitage. Hutchins says John Collier died 14 May, 6 Eliz. seised of one—third of the manor of Hartley in Hermitage. Richard his son and heir nine years old. [2] Henry Collier and Elizabeth his wife by deed, dated 20 March, 1649, settled two parts of the manor of Hartley on themselves for their lives, with remainder to their four sons, William, John, Francis, and James respectively and successively in tail male. [3] Lands here, possessed by Sir Mathew Aylmer, were sold in 1774 to Fitzwalter Foy, esq. of Castle Hill, from whom they passed by purchase to the Hon. Robert Digby; whose representative, the present Lord Digby, still possesses the farm (1872).

Genealogy of the Linds. [4]

The Surname of Lynne, like many others of great antiquity is local, and was assumed by the proprietors of the Lands and Barony

---

[1]) Brit. Mus. Original deed at Whatcombe. [2]) Ibid. Esch.

[3]) Ibid. Original deed at Herringston.

[4]) Ibid. Mus. The Genealogy of The Family of Lind, and The Montgomeries of Smithton, written by Sir Robert Douglas Baronet, Author of the Peerage of Scotland. Windsor printed in the Private press of J* L* 1795.

of Lynne, in Airshire as soon as Surnames became hereditary in Scotland, but we must here observe that in antient times it was variously written, for Lynne Linn and Lind, are undoubtedly all the same, and there appears to have been free Barons of this name in very early times, viz. the Linn's of that Ilk, in Airshire, the Linn's of Pitmadie, in Perthshire.

I. The first of the Lynn's of that Ilk which we have on record, was *Robert de Lynne*, who lived in the reign of King William the Lion and is witness to a donation of Eustachus de Vescy, to the Monastry of Kelso anno 1207 (a). [1]) He was father of

II. *William de Lynne*, who made a donation to the Monastry of Scoon, Scotland, anno 1296 (a). [2]) He was succeeded by his son

IV. *William de Lynne*, de eodem, who is mentioned in a donation of John Baliol, to the Abbacy of Kelso, the tenth year of his reign, which is 1302 or 1303 (b) [3]) of this William was lineally descended

II. *James Lind* of that Ilk who sold the Lands of Linne, and was afterwards designed by the title of Croftfute. This appears by a Charter under the Great Seal, from King James the V. confirming these Lands, "Thomæ Boyd fratri germano Roberti Boyd "in Kilmarnock, super Chartam sibi factam per Johnnem Lind de "Croftfute, de omnibus et singulis 40 solida terrarum antiqui "extentus de Lynd, jacen: in Vice Comita de Air, et tenend: de "Rege, &c dated 15 May 1532" (c) [4]) He was succeeded by his Son

III. *John Lind of Croftfute* who in the reign of Queen Marry, sold the Lands of Croftfute, and retired to Edinburgh, where his posterity have subsisted with reputation ever since (a) [5]). He was father of

IV. *John Lind Esq.* who married Mary, daughter of—Boyd of Pittfindie, of the Lord Boyd's family (b) [6]), by whom he had

---

[1]) Brit. Mus. (a) Chartul of Kelso p. 85. Hadd. collections.
[2]) Ibid. (a) Prynne's Collect. Vol. 3.
[3]) Ibid. (b) Chartul. Kelso, & Hadd. Coll.
[4]) Ibid. (c) Chart in Pub. Archiv. Lib. 24 N°. 228.
[5]) Ibid. (a) Macfarlane's Account.
[6]) Ibid. (b) Crawford's Hist. of the family M.S.

V. *John Lind Esq.* who married Isabel, daughter of David Boyd of Forgil, also a Cadet of the family of Boyd (c) [1], by whom he had 5 Sons

1 George, afterwards of Gorgie.

2 John, who settled in Poland and died there.

3 Robert bred a merchant died unmarried.

4 James who settled in Poland, but returned in 1705 married, left 2 Sons James Lind, Physician to Haslar Hospital, married and has Issue; and Lieut. John Lind of the Navy, married.

6 [*sic*] Adam was first a Merchant in Edinburgh then in London, married Elizabeth daughter of— Hay of Park, an honourable Cadet of the illustrious house of Errol, by whom Charles D. D. settled at Colchester who married—Porter of Winchester, by whom he had a Son John Lind F. R. S. Privy-Councellor to the King of Poland, and 3 daughters.——married to Col. Borthwick of the Artillery, has Issue (a) [2]; and two other daughters, Mary, and Lætitia.

VI. *George Lind* eldest Son of the above John being bred a Merchant in Edinburgh, was one of the chief Magestrates of that City, and purchased the Lands of Gorgie near it. He married first,——daugther of——Cockburn of Langton, by whom he had 2 daughters, Magdaline married to John Keir of Maiston, has Issue: and Grizel, married to John Dickie of Corsterphenhill, has Issue (b) [3]. He afterwards married Jean Montgomery, daughter of Hugh Montgomery of Smithton, a Cadet of the noble family of Eglington, by whom. He had 4 Sons and 2 Daughters;

1 Alexander, his Heir.

2. George, who was Lord Provost of Edinburgh, and Member of Parliament for that City. Died June 1763. unmarried.

3 Colonel John Lind, married first Anne, daughter of John Semple of the family of Fulwood, by whom he had one Son M.

---

[1] (c) Brit. Mus. Crawford's Hist. of the family M.S.

[2] (a) William, a Captain of Artillery, and one daughter Mary.

[3] (b) vide Table of Kindred.

General John Lind (a) [1]), He afterwards married May Crawfurd, by whom he had 2 Sons, Morris Alexander, and George, and one daughter May.

4 Captain Francis Lind M. D. married Elizabeth, daughter of Montague Farrer, Major of the Inniskiling Reg. of Dragoons, died at Gibralter 1759, and left 3 Sons; Montague, Francis married to his Cousin Anne Cooper; and George married—Ainslie, daughter of—Ainislie M. D. has Issue.

1 Daughter Catherine married to Robert Mowbray of Castlelaw; died 1765, left 2 daughters, Jean married Archbald Trotter, Merchant in Edinburgh, has Issue (b) [2]); and Elizabeth first married to Robert Boyd, Merchant in Glasgow, had Issue; secondly to Captain Edgar of the Royal Navy.

2 Daughter Anne, married Richard Cooper, painter and Engraver. (c) [3]), she died 1775, left two Sons, Richard, and George; and one daughter Anne, married Francis Lind.

VII. *Alexander Lind* of Gorgie Advocate, first Sheriff Depute of Edinburgh, afterwards Commissary of Glasgow and Cashier to the Board of Police; married Helen Allardice, daughter of George Allardice, of Allardice, and Lady Anne Ogilvie; daughter of James 3 Earl of Findlater; left one Son

VIII. James Lind M. D. F. R. S. Lon. & Edin. Physician at Windsor, and Fellow of the Royal Collage of Physicians at Edinburgh.

Arms of Lind.

" Gules two Launces in Saltyre, betwixt a Mullet in Chief and a
" Crescent in Base Argent, all within a Border of the first charged
" with four Flower-de-lis and as many Annulets alternately Azure.
" Above the Shield an Helmet befitting his Degree, with a Mantle

---

[1]) (a) born 8 Jan. 1733 ob. 2 May 1795.

[2]) (b) vide Tables of Kindred.

[3]) (c) Mr Cooper died Jan. 1764.

" Gules, doubling Argent, & on a Wreath [1]) of his Colours is set
" for his Crest, Two Laurel Branches in Saltyre proper, and in an
" Escroll above this Motto, SEMPER VIRESCIT VIRTUS.

LYNDE [2]).

Arms: "Gules, on a chief or, three mallets of the first".

——Lynde.

Married: Elizabeth——

Issue.

1. Nathan Lynde.

Nathan Lynde.

Issue.

1. Enoch I Lynde.

Enoch I Lynde.

Born: in England.

Died: London, April 23rd 1636.

Married: London, October 25th 1614 Elizabeth, daughter and heiress of Everard Digby; born 1584; died, London, 1669.

Issue.

1. Matthew Lynde, born 1620; mentioned in the will of his brother Simon I.
2. James I Lynde, baptized June 23rd 1622; died March 3rd 1623.
3. Enoch II Lynde, left no issue.
4. Simon I Lynde, of whom later.
5. James II Lynde, baptized July 28th 1630.

Account of Enoch I Lynde.

Engaged in foreign trade. Some time connected with the postal

---

[1]) In the Wreath there are Three Colours, which are placed as follows, viz. Argent, Gules, Azure, Argent, Gules.

J* L*

[2]) Some Account of the Bowdoin Family with notes on the families of Pordage Lynde Newgate Erving by Temple Prime, Second Edition. New York, 1894, p. 31.

service between England and the Netherlands. Agent of the Government, in some capacity, during the war that broke out with France in 1627.

Simon I Lynde.

Born: baptized, St Andrews Holborn, London, June 1624.

Died: November 22nd 1687; buried on the 26th of the month.

Will: 1685.

Married: betrothed 1651, to Hannah, daughter of John Newgate; married by Mr William Hibbins, February 22nd 1652—53; born in Boston; baptized July 19th 1635; died December 20th 1684.

Issue.

1. Samuel Lynde, born December 1st 1653; died October 2nd 1721; married Mary daughter of Jervis Ballard; she died December 1697; no issue male.

2. Simon II Lynde, born September 26th 1655; died February 1656.

3. John Lynde, born November 9th 1657; died, unmarried, September 20th 1671.

4. Nathaniel Lynde, born November 22d 1659; died October 5th 1729; married 1683 Susannah, only daughter of Deputy Governor Willoughby, of Charlestown, Mass.; left issue.

5. Elizabeth Lynde, born March 25th 1662; married George Pordage of Boston; died June 1st 1746.

6. Joseph Lynde, born August 2nd 1664; died August 21st 1676.

7. Benjamin Lynde, born September 22nd 1666; died January 28th 1745; married April 27th, 1699, Mary, only daughter of William Browne, of Salem, Chief Justice of Massachusetts.

8. Simon III Lynde, born November 3rd 1668; died August 13th 1669.

9. Hannah Lynde, born May 19th 1670; died August 9th 1725; married 1st John Rigge of London, 2 ndly Jonathan Mitchell of Cambridge, 3rdly Edmond Goffe; left no issue.

10. Sarah Lynde, born May 25th 1672; died July 15th 1727; married June 5th 1688, Nathaniel Newgate.

11. Enoch III Lynde, born January 1674—75; died September 1675.

12. James III Lynde, born November 1675; died January 1676—77.

Account of Simon I Lynde.

For a time apprenticed to a Mr. Delaney, a merchant in London; subsequently in business in the Netherlands. Came to Boston in 1650. In 1652 paid a visit to England. In 1658 member of the Ancient and Honorable Artillery Company. In 1686 one of the assistant Justices of the Court of Pleas and Sessions, and in the following year, one of the Assistant Justices of the Superior Court.

A person of prominence in New England; he acquired large landed possessions in Massachusetts, Connecticut and Rhode Island.

The Royal Families of England, etc. By John Burke and John Bernard Burke, Lond. 1847, large 8vo vol. 1, pedigree LXXX.

Henry III King of England — Robert Bruce King of Scots

Lady Joan Beaufort = James I, King of Scots

James II K. of S. = — Princess Joan

James 2nd E. of Arran = Margaret Douglas, eldest dau. and coheir of James, 3rd Earl of Morton.

John, 1st Marquess of Hamilton, *d.* 12th April, 1604 = Margaret, only dau. of John 8th Lord Glamis.

James, 2nd Marquess of Hamilton, K. G. *d.* 2nd March, 1625. = Anne, dau. of James, 7th Earl of Glencairn.

Lady Anne Hamilton, eld. dau of James, Marquess of Hamilton, K. G. = Hugh Montgomery, 7th Earl of Eglinton.

Lady Anne Montgomery, dau, of Hugh, 7th Earl of Eglinton. = James Ogilvie, 3rd Earl of Findlater.

Lady Anne Ogilvie, eldest dau. of James, 3rd Earl of Findlater. = Sir George Allardice, of Allardice, M. P. and Master of the Mint, *d.* 1709.

Helen Allardice, dau. of Sir George Allardice, M. P. = ALEXANDER LIND, ESQ. * OF GORGIE.

James Lind, Esq. M. D. F. R. S., Physician to H. M. George IV. = Anne Elizabeth, dau. of John Mealy, and Elizabeth his wife dau. of Richard Parry, of Perveddgoed.

Alexander Lind, Esq. =

Lucy Maria Lind = Markham Eeles Sherwill, † Esq. *b.* in 1787, son of Markham Eeles Sherwill, Esq. by his wife, an heiress of the Collet family.

Anne Lind.

Dorothea Lind.

Children of Alexander Lind, Esq.:

J. Lind, Esq. E. I. Civil Service, Bengal.

James Lind.

Children of Lucy Maria Lind and Markham Eeles Sherwill:

Markham Eeles Sherwill, Esq. *b.* 1814, eld. son, Capt. Bengal Army = Sarah-Jane, dau. of J. H. Biggs, Esq.

Walter Stanhope.

James Lind.

Ariana-Maria.
Julia Sophia.
Lucy-Maria.
Anne-Elizabeth.
Helen-Matilda.

* The surname of Lynne, like many others of great antiquity, is local, and was assumed by the proprietors of the lands and barony of Lynne, in Ayrshire, as soon as surnames became hereditary in Scotland. In ancient times it was written Lynne, Linn, and Lind, and at a very early period there appear to have been free barons of the race, viz., the Linns of that Ilk, in Ayrshire, and the Linns of Petmadie in Perthshire. The first of the former

See note † at end of Pedigree.

family on record is Robert de Lynne, who occurs as witness to a donation of Eustachius de Vesey to the Monastery of Kelso in 1207. From him sprang the Lynns of that Ilk, whose representative, James Lind of that Ilk, sold the land of Linne, and was afterwards designated of Croftfute. He was great grandfather of John Lind, Esq., who married Isabella, dau. of David Boyd, Esq. of Fougel, and had, with younger sons, his heir George Lind, Esq., who was bred a merchant in Edinburgh, and became chief magistrate of that city. He purchased the lands of Gorgie. By Joan, his second wife, dau. of Hugh Montgomery, of Smithton, a cadet of the noble family of Eglinton, he had with two daughters, four sons,——

Alexander of Gorgie, married, as in the text, to Helen Allardice.

George, Lord Provost of Edinburgh, and M. P. for that city, *d. unm.* 1763.

John, Colonel in the army, who married 1st, Anne, daughter of John Semple, of the family of Fulwood, and by her was father of one son, Major-General John Lind. He married secondly, Mary Crawford, and by her had two sons, Morris-Alexander and George, and one daughter, May.

Francis, M. D., married Elizabeth, dau. of Major Montague Farrer, of the Inniskillen Dragoons.

† The Sherwills derive their name from the river Sherwill or Cherwell in Devonshire, where they formerly possessed extensive property; and where a churchyard (near Barnstaple), is full of records of their former existence. The family is now divided into two branches: the elder and direct male line having adopted for several generations past the names of Markham and Eeles, under which they obtained and retained additional estates.

Emma, (sister of Markham Eeles Sherwill, Esq., the husband of Lucy—Maria Lind,) married to Sir Wm. Carrol, and has left two sons, now officers in the army.

Brit. Mus., Harley Ms. 6137., "Arms of English Nobility and gentry" fol. 9. *Sir Walter de la lynde.* Drawing of a shield of arms, *argent a cross engrailed gules.*

Ibid., Harley Ms. 6589. "Rolls of Arms, etc." fol. 5. "Ex rotulo antiquo facto tempore Edwardi I, de nominibus at armis nobilium et equitum auratorum qui cum Edwardo primo Rege stipendia merebant in Scotia et alibi." Ale these knightes following lived in the tyme of king Edward the first (1274—1307 and ware with him in all his warres in Scotland and elswhere, agaynst Robert de Bruis usurper as apereth by an ould Chronicle, etc.

Surrey and Sussex. *Walter de la lynd, argent a cross engrailed gules.*

Ibid. fol. 16 b. From a roll of arms made before 43 Hen. III. (1250). *Joan de la Linde.* Drawing of a shield of arms *argent a cross engrailed* gules.

Ibid. fol. 30. From the ordinary of arms of Thomas Jennyns. Payne Tibbott port *d'Argent et une crois engreleé Goules. John de la lynde port mesmes.*

Brit. Mus., Add. ch. 17269. Omnibus Christi fidelibus ad quos presens scriptum pervenerit *Alexander de la Lynd̄* et *Henricus de la Lynd̄* salutem in domino sempiternam. Noverit universitas vestra nos constituisse loco nostro dilectum et fidelem nostrum Willelmum de Neudegat ad vendendum totum boscum nostrum apud Schonderleg secundum quod melius in negociis nostris viderit expedire. In cujus rei testimonium presenti scripto sigilla nostra apposuimus.

Datum apud Neudegat die Jovis proxima post festum beati Mathie apostoli anno Edwardi regis decimo. (1282).

Brit. Mus. Harley ch. 83 G. 30. Sciant presentes et futuri quod ego *Marioria de Lyndin* de Walesby in pura viduitate mea dedi concessi et hac presenti carta mea indentate confirmavi Johanni Vielle de eadem heridibus et assignatis suis octodecim seliones terre arabilis in campis de Walesby divisim jacentes, et unum selionem

in campo de Hoghton jacentem super calleys inter terram domini de Gamelston ex parte orientali et terram heredum de Longwylers ex parte occidentali cum omnibus terris meis breccis quas habui in territorio de Walesby tam in loco qui vocatur ye inbrek quam ye ontbrek, et una parcilla prati in ye estcroft buttante super revulum de Fulbek versus orientem et super terram abbatis de Rufford versus accidentem, ex quibus quidem octodecim selionibus unus jacet etc. Tenendum et habendum, etc. Reddendo inde annuatim mihi et heredibus meis unum denarium ad natale Domini pro omnibus Secularibus serviciis etc. Datum apud Walesby in festo Sancte Margarete virginis anno regni Regis Edwardi tercij a conquestu Anglie quadragesimo Nono. (1375.)

Seal yellow wax. A bust couped at the neck. From a gem.

Brit. Mus. Harley ch. 53. c. 10. Sciant presentes et future quod Ego *Elias de la Lynde* dedi concessi et hac presenti carta mea confirmavi Johanni Manyngford, Petro Gust, Willelmo Niwehale, Johanni Symound et Willelmo Fyllour omnia terras et tenementa mea prata boscos pascuas et pasturas redditus servicia et reverciones cum omnibus suis pertinentiis in Wolmington [co Dorse] que habui ex dono et feoffamento Johannis de Chidiok, Johannis Beauchamp, Johannis Strech militis, Thome Gournay, Willelmi Henton, Johannis Abbotesbury, et Willelmi Bakelford. Habendum et tenendum prefatis Johanni Manyngford, etc., omnia predicta terras et tenementa etc., cum omnibus suis pertinentiis sibi et heredibus suis inperpetuum de capitalibus dominis feodi per servicia in de debita et de jure consueta inperpetuum. In cujus rei testimonium huic presenti carte mee sigillum meum apposui. Hiis testibus Johanne Cary, Johanne Fodeston, Johanne Denebaud, Johanne Penbrych, et alijs. Datum apud Wolmyngton predicto, die lune proximo post festum convercionis sanct Pauli anno regni regis Edwardi tercij post conquestum quinquagesimo primo. [1377.]

Brit. Mus. Harley charter 53 c. 12. Pateat universis per presentes quod nos *Ricardus Lynde et Cristina uxor mea* de communi consensu et assensu nostro remisisse relaxasse et omnino pro nobis

et heredibus nostris quietum clamasse domino Thome Broke militi heredibus et assignatis suis totum jus nostrum seu clamium que habemus seu quovismodo in posterum habere poterimus per octo annos proxeme sequentes post datum presencium in quodam tenemento cum omnibus et singulis suis pertinentiis, quod nuper fuit Magistri Ade alle Beere juxta Holdich in parochia de Axmystre vocatum Harmysleighes lese, sine vasto vel districcione faciendo. Ita quod predictus dominus Thomas heredes et assignatie sui predictum tenementum cum omnibus et singulis suis pertinentiis habebunt ut predictum est per octo annos proxime sequentes post datum presencium absque alequo clamio et calumpnia de nobis et heredibus nostris seu omnibus aliis nomine nostro. Et post predictum terminum octo annorum plenarie completorum predictum tenementum cum omnibus et singulis suis pertinentiis prefata domino Thome remanebit durante vita sua secundum formam vive et effectum cujusdam scripti inde inter eosdem confecti. In cujus rei testimoniam presentibus sigilla nostra apposuimus.

Datum apud Beere in festo Pasche anno regni Regis Ricardi secundi post conquestum nono. [1386.]

Two seals, red wax.

Brit. Mus., Cotton, ch. XXI. 11. Noverint universi nos Johannem permissione divina Priorem ecclesie Christi Cantuarie et ejusdem loci conventum attornasse et in loco nostro posuisse dilectos nobis in Christo Ricardum Baynard de Messyng, armigerum, et *Henricum Lynde* de Cantuaria conjunctim et divisim ad deliberandum vice ac nomine nostro Johanni filio Willelmi Doreward plenariam seisinam de et in tribus pecijs terre cum duobus cotagiis desuper edificatis cum pertinentiis suis in Bokkyng in comitatu Essex quarum inde una pecia vocatur tenementum Johannis Cook, et alie due pecie terre inde residue cum predictis duobus cotagiis vocantur cokkes tenement Habendum et tenendum eidem Johanni filio Willelmi juxta vim formam et effectum cujusdam scripti indentati inde per nos predicto Johanni filio Willelmi confecte. Ratum et gratum habentes et habituri quicquid predicti Ricardus et Henricus

seu eorum alter nomine nostro in forma predicta fecerint seu fecerit in premissis. In cujus rei testimonium sigillum nostrum commune presentibus est appensum.

Datum Cantuarie in domo nostra capitulari sexto die mensis Maij Anno regni Regis Henrici quinti. Augtie sexto [1418.]

Brit. Mus., Add. ch. 20270. Pateat universis per presentes me Reginaldum Malyns attornasse et loco meo posuisse dilectos mihi in Christo *Willelmum Lynde* et Thomasu Rothewelle, meos veros et legitimos attornatos conjunctim et divisem ad deliberandum Thome Walshe et Alicie uxori ejus, et Johanni filio eorum plenam et pacificam seisinam de et in Manerio de parva Purle tribus acris terre et duabus acris prati cum pertinentiis in Thele in comitatu Berk, secundum vim formam et effectum cujusdam carte feoffamenti predictis Thome Walsshe, et Alicie uxori ejus, et Johanni filio eorum inde facte. Ratum et gratum habitum et habiturum quicquid predicti mei attornati in premissis fecerint executi aut unus eorum fecerit executus per presentes.

Datum die Martis proximo ante Festum Nativitatis beate Marie Virginis, anno regni Regis Henrici sexti post conquestum tercio. [1424.]

Brit. Mus. Harley ch. 46 A 39. Sciant presentes et futuri quod ego Willelmus Berham de Cokyston in comitatu Rancie dedi concessi et hac presenti carta mea confirmavi *Galfrido Lynde* de Cobham in comitatu predicto unam acram terre cum pertinentiis suis jacentem in parochia de Cokyston predicta in campo vocato Sowthfeld juxta Rammiscombe inter terram Henrici Chambyr versus austrum orientem, aquilonem, et occidentem, sicut mete et bunde ibidem dividunt ac demonstrant. Habendum et tenendum predictam acram terre cum pertinentiis suis prefato Galfrido heredibus et assignatis suis de capitalibus dominis feodi illius per servicia inde debita et de jure consuetâ bene et in pace imperpetuum. Et ego predictus Willelmus et heredes mei predictam acram terre cum pertinentiis suis prefato Galfrido heredibus et assignatis suis contra omnes gentes waranti-zabimus imperpetuum. In cujus rei

testimonium huic presenti carte sigillum meum apposui. Hiis testibus Johanne Chambyr, Henrico Chambyr, Henrico Stayne, Johanne Morreve, Thoma Cosyn, et multis aliis.

Data apud Cokyston predictam vicesimo octavo die mensis Aprilis anno regni regis Henrici sexti post conquestum Anglie vicèsimo tercio. [1445.]

Brit. Mus. Harl. ch. 53 c. 17. Sciant presentes et futuri quod ego *Galfridus Lynde* de Cobham in Comitatu Rancie dedi concessi et hac presenti carta mea confirmavi Danieli Grenhelle de Wrotham in Comitatu predicto unam acram terre cum pertinentiis suis jacentem in parochia de cokyston in campo vocato Sowthfeld juxta Ramyscombe inter terram Henrici cambyr versus austrum aquilonem orientem et occidentem sicut mete et bunde ibidem dividunt ac demonstrant. Habendum et tenendum predictam acram terre cum pertinentiis suis prefato Danieli Grenhelle heredibus et assignatis suis, de capitalibus domini feodi illius per servicia inde debita et de jure consueta bene et in pace imperpetuum. Et ego predictus *Galfridus Lynde* et heredes me predictam acram terre cum pertinentiis suis prefato Danieli Grenhelle heredibus et assignatis suis contra omnes gentes warantizabimus imperpetuum. In cujus rei testimonium huic presenti carte mee sigillum meum apposui. Hiis testibus Johanne Chambyr, Henrico Chambyr, Henrico Stayne, Johanne Morryf, Thoma Cosyn, et multis aliis.

Data apud Cokyston predictam quinto die mensis Maij anno regni regis Henrici sexti post conquestum tricesimo primo. [1453.]

Small seal red wax a crowned R. between two sprigs of foliage.

Brit. Mus., Harley ch. 53 c. 15. Sciant presentes et futuri quod ego *Galfridus Lynde* de Shorne dedi concessi et hac presenti carta mea confirmavi Willelmo Slepere de Cobham unam croftam terre cum pertinentiis suis, jacentem in parochia de Cobham predicta in campo vocato Pelchers inter terram Thome Wrygth versus austrum et regiam stratam versus aquilonem et terram domini Johannis Hotte capellani versus orientem et terram predicti Johannis Hotte et terram predicti Willelmi Slepere versus occidentem sicut mete

et bunde ibidem dividunt ac demonstrant. Habendum et tenendum, etc. Hiis testibus Willelmo Sprever, Thoma Wrygth, etc.

Data apud Cobham predictam quarto die mensis Decembris anno regni regis Henrici sexti post conquestum tricesimo octavo. [1459.]

Brit. Mus., Add. ch. 5770. — Noverint universi per presentes me Johannem Wenselagh constituisse, ordinasse, et loco meo posuisse dilectos mihi in Christo Robertum Norwod de Brandesburton, yoman, ac *Thomam Lynde* de Aclom, husbondman, meos veros et legittimos attornatos conjunctim ac divisim ad recipiendum pro me et nomine meo de Roberto Newbald Clerico plenam possessionem et seisinam de et in uno mesuagio et duabus bovatis terre ac de et in omnibus terris et tenementis redditibus revercionibus et servicijs prefati Roberti Newbald cum suis pertinenciis in Aclom juxta vim formam et effectum cujusdam carte feoffamenti ejusdem Roberti Newbald mihi heredibus et assignatis meis inde confectis. Ratum et gratum habentem et habitarum quicquid predicti attornati mei pro me et nomine meo fecerint seu alter eorum fecerit in premissis. In cujus rei testimonium huic presenti scripto meo sigillum meum apposui.

Datum vicesimo quinto die Junij anno regni Regis Edwardi quarti post conquestum Anglie nono. [1469.]

Brit. Mus. Add. ch. 26, 293. — Sciant presentes et futuri quod ego Walterus Fulburne de Wykham market dimisi, feoffair, et hac presenti carta mea liberavi Willelmo Gyblot alias dicto bocer Jeffrey de Snape, Thome Jeffrey, Thome Elmham, et Johanni Baron de Sternefeld totum illud tenementum in villis de Snape predicta, Freeston, Buxlowe, et alibi, quod quondam fuit Ricardi May de Snape supradicta cum omnibus pasturis brueris alnetis communis et omnibus ac singulis suis pertinentiis eidem tenemento quovismodo spectantibus, quod quidem tenementum cum pasturis brueris alnetis communis et omnibus ac singulis suis pertinentiis nuper habui conjunctim cum Thoma Gyblot aliac dicto bocer Jeffrey nuper de Snape predicta et Willelmo Kirkeby seniore nuper de Sternefeld predicta jam defuncto ex dimissione feoffamenti et liberacione ac

confirmacione *Roberti Lynde* nuper de Snape predicta per cartam cujus data est apud Snape predictam decimo die Februarij anno regni Regis Edwardi quarti post conquestum primo. [1462]. Habendum, etc. In cujus rei testimonium, etc.

Datum apud Snape predictam vicesimo die Septembris, Anno regni Regis Edwardi quarti post conquestum tercis decimo [1473.]

Brit. Mus., Harley ch. 83 c. 1. — Johannes Veer Comes Oxonie Magnus Camerarius Anglie. Vicecomes de Bulbek et Dominus de Scales. Omnibus ad quos presens scriptum pervenerit salutem. Sciatis quod cum ego prefatus comes nuper per scriptum meum dedi et concessi dilecto michi in Christo Petro Abbati de Notley et ejusdem loci Conventui custodiam terrarum et heredis *Jacobi Lynde* videlicet *Willelmi Lynde filii et heredis ejusdem Jacobi.* unacum maritagio ejusdem. Habendum custodiam predictam prefato Abbati et conventui durante juniori etate ejusdem Willelmi. Jamque per eo quod predictus Willelmus mortuus est ita quod dictus Abbas et Conventus nulla proficua terrarum nec maritagii ejusdem perceperunt nec habuerunt aut percipere seu habere in vita sua potuerunt. Ego prefatus Comes per presens scriptum meum dedi et concessi ac do et concedo prefato Petro Abbati de Notley et ejusdem loci conventui et successoribus suis custodiam omnium Maneriorum terrarum et tenementorum reddituum reversionum et serviciorum ac aliorum possessionum et hereditamentorum quorum cunque cum pertinentiis suis quibus cumque. que nuper fuerunt predicti *Jacobi Lynde* nuper de Stoke Lysle in comitatu Oxonie qui de me prefato Comite tenuit per servicium militare die quo obiit et que tam per mortem ejusdem Jacobi quam dicti Willelmi et racione minoris etatis Johannis Lynde, nunc filii et heredis ejusdem Jacobi ad manus meas devenerunt et devenire debuerunt. Concedo eciam prefatis Abbati et conventui et successoribus suis custodiam dicti Johannis, unacum maritagium ejusdem absque disparagatione. Habendum et tenendum eisdem Abbati et Conventui et successoribus suis custodiam et maritagium predicti Johannis a tempore mortis predicti Jacobi usque ad plenam et legitimam eta-

tem prefati Johannis, unacum exitibus et proficuis omnium maneriorum terrarum tenementorum et ceterorum premissorum, cum pertinentiis inde medio tempore perceptis sive percipiendis proventis sive proveniendis, absque aliquo compoto aut raciocinio seu aliquo alio inde micho prefato comiti vel heredibus meis reddendo, seu faciendo. Inveniendo tamen interim prefato heredi competentem sustentacionem suam juxta gradus sui exigenciam, Ac supportando omnia alia onera dicte custodie pertinentia, sive aliquo modo incumbencia. In cujus rei testimonium huic presenti scripto sigillum meum apposui.

Datum, quinto die Novembris, Anno regni Regis Henrici septimi post conquestum primo. [1485.]

A Survey of Dorsetshire. Containing the Antiquities and Natural History of that County. Publish'd from an Original Manuscript, written by the Reverend Mr. Coker, of Mapowder in the said County. Lond., 1732. fol.

pp. 24 and 26.

Upon the East side of Bertport, and not much below it, joines with Bert two Brookes in one Streame, upon the verie meeting of which standes Bradpole, in King John's Time the Seat of John de Morevile . . . . .

. . . .

. . The first of these two Brookes, which joineth with the River Bert at Bradpole, ariseth at Porstocke, which, with the adjoineing Countrie, was in former Ages a Forrest, called by that Name; the Bailiwicke of which King Henry the First gave to *John Delalynde*; [1]) but now it is most destitute of Woodes.

J. Delalynde. Ob. primo Edw. primi.

p. 28.

In our Waye, not farre from the Shore, stands Swier.

[1]) G. 3 Bucks Heads couped A. 2, 1.

And in another Inquisition, the eighth of Edward the First, I finde that Henry de Newburghe past it to William Montacute, who gave it in Franke Marriage with his Daughter Avis to Galfride de Nevile; which Avis, in her Widowhoode, alienated it to *John Delalynde*, Father of Walter who then helde it.

p. 73.

Winterborne Harange, the Seate in former Ages of the antient Familie of Harangs, from whom it tooke the Name. Of these Walter Harang enjoyed a faire Estate, in Right of his Wife Alice, Daughter and Heire of John Syward, of great Antiquitie in these Partes: But this Familie ended in his Grandchilde John, who left onlie two Daughters, married to *Delalinde*, and Russell, Ancestour to the nowe Earle of Bedford. Not longe after, by a Coheire of *Sir Thomas Delalinde*, [1]) Herringston, for soe nowe it is called, fell to Robert Williams, Father of Sir John Williams, a verie worthie Man, and a good Patriot, who, by his Building and other Ornaments, much beautified this Place, and commendablie lived a faire Age, left it to his Grandchilde John, the Sonne of William his Heire.

pp. 97 and 98—99.

And nowe we are come to the River, [the Stour or "Stower", which even here receives its other Branch, that rising as the former in Blackmore, passeth immediatelie Mapowder, which giveth Habitation to the antient and well respected Familie of Cokers . . . From Mapowder the Brooke passeth through deepe and dirtie Soyle under Kings Stagge Bridge, which got that Name upon this Occasion; King Henry the Third, having disported himselfe in the Forrest of Blackmore, hee spared one beautifull and goodlie white Harte, which afterwards *T. De la Linde*, a neighbour Gentleman of antient Descent and especiall Note, with his Companions pursueing, killed at this Place; but hee soone founde howe dangerous it was, to be twitching a Lion by the Eares: For the King tooke

---

[1]) G. 3 Harts Heads couped A.

soe great Indignation against him, that hee not onlie punished them with Inprisonment and a grievous Fine of Money, but for this Fact hee taxed their Lands; the Owners of which ever sithence yearlie untill this Daye paye a rounde Summe of Money by waye of Amercement unto the Exchequer, called White Harte Silver; in Memorie of which this C . . . . needeth noe better Remembrance, than the annuall Payment. The Posteritie of this Man ever after gave for their Armes, White Hartes Heads in a red Shielde; when as formerlie they gave the Coate of Hartly, [1]) whose Heire they had married: And the Forrest alsoe from that time beganne to lose its antient Name, and to bee called the Forrest of Whiteharte.

p. 108.

Then to Winterborne Clenston, which in Henry the Thirds time had its parliamentarie Baron, Richard Syward; after whom Reginald, Roger, Roger, John, and John, in a lineall Succession, enjoyed it; the last of which dieing Issuelesse left for his Heire his Sister married to Walter Heringe, from whom by the *Delalynds, Men of great Note in these Partes*, it came in our Grandfathers Dayes to the Mortons, and is nowe the chiefe House of Sir George Morton, Baronett.

p. 120.

Hartleighe, now scarce affordeing an House, tho' in former Ages it gave both Name and Habitation to an antient Familie, from whom, if I erre not in my Opinion, issued Andrew Hertley, by.... created Earle of Carlisle; but by an Heire generall, in Edward the Firsts time, it fell to *John Delalinde*, whose Successours whollie rested there; untill, by another Match they transplanted themselves to Clenston..

---

[1]) A. a Crosse engrailed G.

Brit. Mus., Harley Ms. 1539, fol. 191 = fol. 196.

Sir Thomas de la lyne of Winterborne in com. dorsett, knt. = Edith, d. of William Twiniho of Kaysford in com. Somersett

John de la lyne of Winterborne = ... d. and heire of Heringham

Sir Thomas de la lyne of Clenston in com. Dorset, knt. = ... d. of Thomas hymerfford. a. A. inter 3 sea pyes. ppr.

2 John de la lyne = Margaret. d. of . . . . Titley of . . . in com. Cester

Anne de la lyne

Sir George de la lyne, knt., ob. s. p. = Anne
Edward, ob. s. p.

Worborough, ux. Thomas Morton =
George Morton =
Sir George Morton knt. & Baronett

Allice ux. Hen. Trenchard of Lichett =
Henery Trenchard of Lychet =
Sir George Trenchard of Lychett.

Anne ux. Rob. Williams =
Sir John Williams knt. =
William
Robert
John
George

William de la [l]ynde of Sallop = Margarett. d. of John Asherst of . . . in com. Lanck.

John de la lynde of Sallop Alderman

continued hereunder A

A

2 Oliver de la lyne = Agnes. d. of Hen. Rooks by the sister of Henery Gray, Alderman of London

Thomas de la lyne

Cuthbert

3 Henery de la lyne

4 Cuthbert de la line

5 John de la line.

Allice, ux. John Bradley

Brit. Mus., Harley Ms. 6128, fol. 108. b.

John Lynd of Penne and Dudley in com. Staffor. = Margaret, da. to John Titley of Titley hal.

- 2. Richard
- 3. Thomas
- Alice
- John Lynde of Dudley = Margarett, dau. to John Assher.
  - John Lynde of Shrewesbury, Draper = Elizabeth, da. to Price, widow to John Hewsten.
    - Margarett uxor Roger Berington of Salope.
  - Oliver Linde of Coventrey = Agnes, da. to Henry Rokes, of Stonystratford in com. Buck.
    - Humfrey Lynde of Danske = plena da. to
      - Agnes
      - Amellie.
    - Richard Linde of London merchant.
    - William Linde of Coventrey = Elizabeth late wiffe to Tulley of Coventrey, ob. s. p.
    - Thomas, Henrey, Henrey, Baldwen, Agnes } s. prole
    - Thomas Linde
    - Cutbert Linde
    - John Lind' of Coventrey = da. to John Dawes of Londonbridge
      - Agnes
      - . . . . . .
    - Alice, uxor Edmound Baldwyn of London merè.
    - Margarett
    - Jonne.
  - William, vicar of Womburne.
  - Alice wiffe to John Bradley of Styrbrydge
    - Elizabeth

Brit. Mus., Harley Ms. 1563, fol. 233.

John Lynd of Penn = Mary. d. of Titley of Titley hall in com. Cester.

John Lynd of Penn and Dudley = Margarett, d. of John Asher.

1. John Lynd of Shrewsbery draper = Elizabeth, d. of . . . . Price widow of John Hewster

Allice, ux. John. Bradley of Stirbridg and hath issue Elizabeth

Allice ux. Edward Baldwyn of London merchant.

Margarett, ux, Roger Berington of Shrewsbery

2 Oliver Lynde of Coventry = Agnes, d. of Henery Rookes of Story Stratfford in com. Bukingham.

3. Willem Lynd vycar of Womborne ob. s. p.

Thomas Lynd. Henery Lynd

Baldwin Lynd. Henery Lynd

3. William Lynd of Coventry m. Elizabeth widdow . . . . Tully of Coventry & ob. s. p.

Humffrey Lynd of Dunsh & there marid = xtena d. of. . . . . . .

2 Richard Lynde of London merchant = Mary d. of . . Colles.

4 John Lynd of Coventry = . . . of Daws of London Bridge

5 Thomas Lynd apprentice with his brother Richard

6 Cuthbert Lynd.

Agnes

Margarett.

Agnes

a daughter

Brit. Mus., Harley. Ms. 5800, fol. 3 *b*.

Johannes Delalynd Anglus filius Thomas Delalynd ab antiqua prosapia orciendus duxit filiam et una heredum dns Guilielmus Hernighā militis

Dns Thomas delalynd filius primogenitus dicti Johannis habuit exitu.

a

- Dns Georgius Delalynd miles filius predict' Thome militis obijt sine exitu.
- Anna filia Thoma Delalynd et soror et haeres Dni Georgii Delalynd militis.

Johannes Delalynd filius 2dus dicti Johis duxit uxorem = Margaretam filiam Andræ Tytley de Comitatu Cestriæ infra regnum Angliæ generosus quæ habuit exitu.

b

Guilielmus Delalynd de Comitatu Salopiæ filius et haeres Johannis Delalynd armigeri duxit uxorem. = Margarete filia Johis Ashehurst de Comitatu Lancastriae, ar, et habuit exitu.

Georgius Grey generosus de civitate thama in comitatu oxoniensis infra eundem regnu Angliæ

c

- Maria filia dicta Georgii Grey nupta Henrico Rookes generoso.
- Ricardus Grey quondam Vice comes et Aldermanus civits London A°. dni 1515.

Children of Guilielmus Delalynd and Margarete:

- Humfridus Delalynd generosus, 4 sonn Guiliel mi et Margaretis.
- Guilielmus Delalynd tertius filius Guilielmi et Margaretis.
- Johannes Delalynd Primogenitus Guilielmi, Aldermanus Civitat Salopiensis infra Regnū Anglia.
- Oliverus Delalynd secund filius Guilielmi Delalynd Armiger duxit uxorem. = Agnes filia Henrici Rookes et Mariæ uxoris suæ.
- Johannes Delalynd junior, quintus fil. Guilielmi et Margt uxoris suæ.
- Alicia filia Guilielmi Delalynd nupta Jehanni Bradley.

d

- Thomas Delalynd filius primogenitus Oliveri, Ao. Dni. 1577.
- Cutbertus Delalynd fiilius 2dus oliveri, 1577.

Omnibus Christi fidelibus has presentes visuris lecturis vel audituris Gulielmus Dethick alias York primarius Heraldus partium Eboracenssium Regni Angliæ et Officiarius Armorum salutem. Cum equitas suadet et ratio postulat quod homines vertuosi vitæ integritate clari optimarumque scientiarum cognitione eruditi condebito honoris titulo sint ornandi et pro suis in Rem-Publicam benemeritis præ ceteris honorandi. Cumque armorum sive insigniarum gestatio idiq ab antiqua prosapia si fuerit certissime delineata veri honoris titulum ac certissimum virtutisque et rerum præclaræ gestarum perhibet testimonium tum et condignis honoris gradibus ubique terrarum afficiantur, cumque in aliorum nobilium generosiorum catalogo connumerari dignos indicentur. Unde non solum in hac presenti breve vita florere idque sedulo posteritati comendare, verum etiam ut alij undique eorum exemplo et virtutis premio ad pietatis reique militaris et rerum omnium præclaræ gestandum studium magis incitarentur. Quamobrem rogatus utique secundum dicti officij mei authoritatem tam arma sive insigna præfatorum *Thomæ et Cutberti Delalynd fratribus filiosque prædicti Oliveri* nunc peregre ad exteras nationes provinciasne profissientibus quam deces progenie illorum aliquid illustrari atque depingi curarem Quod in præclara illorum de Re-publica benemerita necligere aut eximiis quoslibet dotibus præditos nihili existimare videamur quantum me penes est vobis quam gratiosæ benevolæ comendare decrevi. De hijs igitur Ego Eboracencis Angliæ primarius Herauldus et officiarius Armorum et honoris perhibens testimonium ut quo melius inter alios nobiles et ejusdem gradus admittantur et eadem loci dignitate semper fruantur. Et hec arma vel insignia in parma superuis quarteriata simul cum ipsa progenie breviter delineata ab antiquo debita constitui habendum et tenendum præfatis Thomæ et Cutberto et eorum cuilibet ut ipsi eisdem utantur tam in clipeis, scutibus, bellicis insignibus, hastiludijs, sigillis, monumentis, vitreis, supellectibus, aut denique aliqua alia re vel meteria cum ipsorum differentiis consueta in tam amplis modo et forma ut superius depicta apparent. In cujus rei perfectavi fidem presentibus manu propria subscripsi et sigillo meo consignavi. Datum ex officio meo

in Civitate London Angliæ metropolia xx die Februarij A° Dñi 1577. Et A° regni potentissimæ et felicissimæ Elizabethæ Angliæ Franciæ et Hiberniæ fidei defensoris Decimonono.

Guiliemus Dethick, alias York Eborac. Herauldus et officiarius Armorum Angliæ.

Visa et approbata iterum per me eundem Willelmum Dethick nunc Garterum principalem Regem Armorum Anglicorum.

The Visitation of Somerset, 1623 with additions and Continuations by R. Mundy. *Typis Medio-Montanis impressit C. Gilmour* 1838. [Sir T. Phillipps], p. 112.

LINDE, *of Wells.*

Giles Linde, of Dent, co. York = ...

Richard = Elizth, d. of Wm. Mason, of Dente

George eldest. | Jno. of Wells, co. Som. = Ann, d. of Edward Knoell, of Sandford Orkasse, co. Som.

Morice, æt. 30, 1623. | Frances. | Sybill = Richard Tucknell. | Blandine = John Gilbert.

The Publications of the Harleian Society, Vol. XX.—
The Visitation of the County of Dorset, taken in the year 1623, ed. by J. P. Rylands, 1885.

pp 93 and 94
(Under the name of)
p. 93. TRENCHARD
[Harl. 1166, fo. 33b.]

Arms . . . . . 4, Gules, three bucks'heads couped argent [De la Lynde].

p. 94. Tho. Trenchard of Lichett in Com. Dors. son and heire = Auis soror et coh: George Delalind of Clensto' in Com. Dors.

Tho. Trenchard of Hordhull in com. South. = Anne da. of Sr. Tho. Delalind.

pp. 97—99.
(Under the name of)

p. 97. WILLIAMS

[Harl. 1166, fo. 14 b.]

Arms . . . . 2, Gules, three bucks' heads couped argent [De la Lynde];

1. Anne da of Hen. Trenchard of Stepleton in com. Dorset Esq.	=	Robt Williams of Heringston in com. Dorset, Esq.	=	Anne da. of Sr Thom. Delalind Kt & sist: & hey: to Sr Geo: Delalind Kt.

p. 98. WILLIAMS.

[Harl. 1166, fo. 73b.]

Margerie da. & coh. of Tho. Baker of Lyme in Com. Dors.	=	Joh. Williams of Heringston in com. Dorset Esq.	=	Dame Alice Widowe of Sr Tho. Delalynd Kt & da. of . . . . Cheney of the Isle of Cheppey [*sic*] in com. Kent.

Rob. Williams. Hen. Williams. Anne.

p. 99. WILLIAMS.

[Harl. 1166, fo. 26b.]

Anne, da. of Hen. Trenchard of Stepleton in com. Dors.	=	Robt Williams of Heringston in com. Dorset Esq.	=	Anne da. of Tho. Delaline & sist & heir to Sr Geo. Delaline Knight.

Mary. John Williams. Elizab. Anne. Edith.

Brit. Mus., Harley Ms. 5888, fol. 10b.

. . . .

Thomas Trenchard of Lychet, com. Dorsett.	=	Avys, sister and one of the heires of Sir George delalind of clenston, com. Dorsett, knight, son and heire to Sir Thomas.

Ibid., fol. 11b.

. . . .

Robert Williams of Heringston Esq.	=	Anne, d. to Sir Thomas de la lynd, knight.

Brit. Mus. Harley Ms. 1539. fol. 24b.

. . . .

Thomas Trenchard of Lychett in com. Dorsett.	=	Avis sister and coheire of Sir George delalind of Clenston in com Dorsett sonn and heire of Sir Thomas.

Ibid., fol. 28b.

. . . .

Robert Williams of Heringston in com. Dorsett, esqre.	=	Anne d. of Sir Thomas delalind Knt., sister and heire of Sir John.

Brit. Mus., Stowe Ms. 728. fol. 2b.

De la Lynde — gules 3 Bucks' heads coupe A. Dorset.

Ibid., fol. 19.

In the Index Insignium in Upton *De re militari*, in Notis, occurs Lynde, 69.

Ibid., fol. 15b.

Among the "armes in Wolvehampton, alias Wolveton House in the Parish of Cearneminster, alias Charminster near Dorchester, Dorsettshire, Nov. 30. 1742."

In the long Parlour, 2 South Window, Freeland impaling gules three Stags' heads couped argent for De la Lynde.

Colby and Rylands. "Addenda to the Visitation of Dorsetshire 1623, with a collection of Dorsetshire Pedigrees from a MS. in the Dorchester Museum." Lond. 1888.

p. 27. Bingham Pedigree.

Robert Bingham, s. and h. of Rich. Bingham, of Melcombe	=	Joan, daughter of John de la Linde, of Winterborne clenston, Dors.

British Museum. Harley Ms. 1174. fol. 79^b = 87^b.

Thomas de la linde =

John de la linde = ... da. and heire of Herringham.

Sir Thomas de la linde. Anne, da. of Sir Thomas dyed s. p.

John de la linde = . . , . da. of Tytley of Chesshire

Sir George de la linde first sonne dyed s. p.

William de la lind in com. of Salop Esq. sonn & heire = Margarett da. of John Ashurst of Lancashire, Esqr.

George Gray of Oxfordsh. = ...

Henry Rockes = Mary Gray

Richard Gray of London, Alderman, 1515.

5. John 4. Humfrey 3. William 1 John de la linde Alderman of Shrowesbury. Alice mar. to John Bradley.

Oliver de la lind second sonne = Agnes da. of Henry Rokes

2. Cuthhert de la lind 1. Thomas de la lind.

Brit. Mus., Harley Ms. 1451, fol. 192^b = 195^b.

Sir Thomas Lynde of Cleynstone in Com. Devon. = Alice, da. of Allexander Cheyney of Sheppey in Kent.

2 Thomas. 3 William George Lynde Eldest sonne = 1. Avis, ux. Tho: Trenchard of Moreton Warborough. 2 Ann. 3.

Brit. Mus Harley Ms. 1982, fol. 58b.

De la Lyne of Cleneston

De la Lynne of Shrewesbury

Sir Thomas de la line of Winterborne in Com. Dorset. = Eideth. dau to . . . . Twinehoo

John de la lyne of Winterborne = ... da. & h. to William Heringham

- Sir Thomas de la lyne ot Clenston, he . . . . or de la Lynde = ... da. to Thomas Hymmerford a a A S. betw. 3 seapies ppr.
- Anne de la lyne
- John de la lyne = Margarett da. to Thomas (Randle) Tittley of Tittley in com. Salop

Children of Sir Thomas de la lyne:

- Sir George de la line knight he = Anne
  - Edward de la lyne ob. s. p.
- Thomas de la lyne ob. s. p.
- Thomas Morton of Milborne, St. Andrews = Warboroughe
  - George Morton of Melborne St. Andrews =
    - Sir George Morton of Milborne St. Andrew's, baronet
- Alice wyffe to Henry Trenchard of Lichet =
  - Henry Trenchard of Lichett =
    - Sir George Trenchard a knight
- Anne 2 wiffe to Robert Williams =
  - Sir John Williams knight =
    - William Robert John & George Williams

Children of John de la lyne:

- Sr George s. p.
- William de la lyne of Salope bro & h. = Margarett da. to John Ashhurst of Lanc. a a + engr. s. bet. 4 ❀ g.

Children of William de la lyne:

- John de la lyne Alderman of Shrewesbury
- Oliver de la lyne 2 sonne = *Agnes da. to Henry Rookes by the sister of Henry Grey alderman of Londen
- William 3 sonne
- Hump. Henry 4 sonne
- John 5 sonne
- Alice Wiffe to John Bradley

* George Grey, co. Oxon =

- Maud, ux. Henry Rookes =
  - Agnes *
- Richard Grey alderman of London 1515 or 1525.

Brit. Mus. 14315, fol. 157 = fol. 80.

Sir Thomas Hynde [error for Lynde?] of Cleyneston in comitatu Dorset, married dame Alice, daughter to Alexander Cheney of Shepey in Kent, and had issue George, Thomas, and William, Avis Warborowe and Anne.

George married Mary daughter and heir to Henry Lye.

Avys married to Thomas Trenchard of Morton and had issue Alice Mary and Anne.

British Museum,	(*Rolls Series.*) *G. Williams, Official Correspondence of Thomas Bekynton, secretary to king Hen. VI.*
	William Lynde, the kings Proctor, occurs in vol. II. pp. 273. 274. 289. 291.
Ibid.	(*Rolls Series.*) *H. T, Riley: Munimenta Gildhall Londoniensis.*
	Vol. II pt. 1. p. 255. *John de la Lynde*, a witness 52 Hen. III. (1268)
	ibid., p. 377. *Claricia* quae fuit uxor *Johannis de Lynde.* (case quoted).
Ibid.	(*Rolls series*) *Rev. W. Campbell: Materials for History of Henry VII.*
	Vol. II. p. 385. *Thomas Lynde, knt.*, archery commission to him, for co. Dorset. 4 Hen. VII. (1489)
Ibid.	*Rolls Series XII. Ed. Riley Liber Custumarum V5 P I.*
p. 255	*John de La Lynde*, witness to charter of Henry III to the citizens of London. 52 Hen. III (1263)
Blank in original	— Do — p. 377. Note of suit between *Claricia* quae fuit uxor *Johannis de Lynde* et magistrum Thomam in placito Dotis. 14 Edw. II (1320-1)

Brit. Mus. *Rolls Series.* XXVII. Ed. Shirley. Royal ánd other Historical letters illustrative of the reign of Henry III. vol. II. pp. 161. 164. 171. 172 *n.* 177. 180. 187. 223. 240. 241. 325.

Frequent mention of *John de la Linde* or Lelinda, or *La Lynde* who was employed by the king as his messenger or Envoy.

on p. 172 *n.* he is referred to as *Seneschal of Limoges* appointed 14 aug. 1261.

on p. 180 in a letter from *John de la Linde* to Henry III. giving an account of the atrocions acts of cruelty etc. committed by the Viscount of Limoges against the citizens. About Sept. 1261.

on p: 223. A Similar letter. 29 Nv. 1262.

on p. 325. A letter from E. de Gonsell, Sheriff of York to *John de la Linde*, Justiciar. 1268

Ibid. *Rolls Series.* XXIV. Ed. Gairdner. Letters and Papers illustrative of the Reigns of Richard III and Henry VII. vol. 1 p. 407

Sir Thomas Lynde appointed with others, at the reception of Catherine of Aragon, to meet her 2 or 3 miles out of Sherborne and conduct her to Shaftesbury. Oct. 1501.

Ibid. Rolls Series. Vol. LVI Ed. Williams. Official correspondence of Thomas de Bekynton. Vol. II. p. 7.

pp. 273, 274, 289, 291 *William Lynde* mentioned as Kings proctor in a Bull of Pope Eugenius IV founding Eton College. 28 Jan. 1440.

Brit. Mus. *Rolls Series.* XXXVI. Ed. Luard Annales monastici. Vol. IV.

Annales prioratus de Wigornia.

p. 494 Grant by Worcester Priory to *Richard de la Linde* some building land near the R. Severn. 1287.

p. 498 a writing given Sec. Non. Oct. to *Richard de la Linde* „to appease his wrath" concerning a certain livery to his Son bearing the same name. 1288.

p. 499 „Tertio non. Februarii recepimus scriptum factum *Ricardo de la Linde* de corredio monachali, dato ei obligatorio C. marcarum infra duos annos solvendarum." 1289.

p. 523 Lease by *Ric. de la Linde* to Worcester Priory, of Stretton. on the Foss for a term of 17 years. Michaelmas Day 1295.

p. 523 *Ric. de la Linde* a witness examined in London in the matter of the Westbury prebends.
All Souls Day 1295.

Ibid. *Rolls Series.* Ed. Campbell. Materials for History of Henry VII. Vol. I.

p. 509 Grant in tail male to William Willoughby *of the manor of Lynde*, co. Somerset.

p. 614 Writs of "diem clausit extremum" issued on the *death* of *Thomas Lynde, esquire*, in county
p. 615 of Oxford, 12 Feb. 1486 — and of *Thomas Lynde esquire*, in the Counties of Beds and Bucks. 12 Apr. 1486.

Brit. Mus. *Rolls Series* Vol. LXII. Ed. Hardy. Registrum Palatinum Dunelmense. Vol. III. p. 145

Persons ordained at Durham in A.D. 1344. *Johannes de Lynde* (Subdiaconus) ad titulum de domino Ada Rose, de quo reputat se contentum.

Ibid. *Rolls Series.* Vol. LX. Ed. Campbell. Materials for a History of Henry VII. Vol. II. p. 385.

Gommission to Barons, knights, Sheriffs. etc. of all counties to take musters preparatory to the expedition for the relief of Brittanny.

Dorsestshire. Thomas Lynde, Knt. and others. 1488.

Ibid. *Rolls Series.* Vol. LXVII. Ed. Martin. Registrum epistolarum fratris Johannis Peckham, archiepiscopi Cantuariensis. Vol. III. p 1034.

Among the "acolytes" ordained at Sevenoaks in Lent. 1284. *Robert de la Lynde.*

Ibid. N. E. Hamilton: *Inquisitio Comitatus Catabrigiensis*, etc. London 1876.

(The Ely Inquisition is a Record preparatory to the taking of Domesday.)

p. 100. *Gillebertus* (*al. Gislebert, al. Gilebertus*) *de Lindona*, occurs among the jurymen of the two hundreds of Ely.

Brit. Mus. *Cal. Inquis' ad quod damnum* Record Off. Folio.

p. 241. *Walterus de la Lynde* liceni feofandi Leyssely maner' cum advocacione ecclesie Lincoln

Westperret maner' }
Bromfeld maner' } Somerset.

8 Edw. II (1315).

Ibid. *Calendar. Rotulorum Patentium* — Record Off. Folio.

p. 39. Rex concessit Johanni Walerande et *Johanni de la Lynde* civitatem et Turrim London' custodiend', apud Westm' 26 Nov. 50 Hen. III (1266).

Ibid. *Calendarium Inquis. ad quod Damnum.* Record Off. Folio.

p. 348. *Thomas Lynde*, tenuit de domino rege in capite triginta acras terre cum pertinentiis in Kingeston in com. Hereford. etc. 3 Hen. IV.

Ibid. *Rotuli litterarum clausarum.* Record Off. Folio.

p. 513. Delivery by the Treasurer to Walter de Bures and *Ranulf de Lindt* (sic) xx libras ad semen emendum ad terras dominicas de dominico nostro de Writele seminandas. 17 oct. 1222.

Brit. Mus. *Rotali Hundredorum.* — Record Off. Folio.

p. 210. Com. Sussex.

Robertus de la Lynde impedivit homines Luce de Ponynges de villa de Crawle communicar' in regia stiater de Frytkerche ad crucem Alexandri in hundredo de Bottynghull.

3 Edw. I (1277).

p. 121. Co. Somerset. Hundredum de Andredesfeld.

Inquisitio facta apud Langfort.

Dicunt etiam quod dominus Rex pater domini Edwardi Regis qui nunc est dedit *Johanni de la Lynde* bedelleriam hundredi predicti per cartam suam quam *Walterus de la Lynde* modo tenet, etc. 2 Edw. I. (1275).

p. 125. Co. Somerset. Hundredum de Wyleton. 4 Edw. I. (1278).

Dicunt quod *Johannnes de la Lynde* habuit bedellariam de Westdeperet de domino Henrico Rege.

p. 126. Co. Somerset. Libera maneria de Brynfeld, Leuga, Langeford et Coyl.

Dicunt quod Rob. de Badynton, subescaetor domini Regis, Sumerset, intravit manerium de Brynfeld statim post mortem *Johannis de la Lynde* racione cujusdam bedellarie in occidentali parte aque de Peret quam idem *Johannes* habuet de dono Domini Regis 4 Edw. I. (1278).

p. 222. Feoffment of Smire manor in Huggescumbe

Hundred co. South'ton to Halewise dau. of Geoffry de Nevill widow of *John de la Lynde.* 3 Edw. I (1277).

Brit. Mus. *Abbreviatio Rotulorum Originalium.* Record Off. F°. vol. 1.

p. 19. the King took fealty of *Walter de la Linde son and heir of John de la Linde*, deceased for lands which the said John held from the King in chief "unacum ballivis forest' de Blakemor' Gillingham et Porestok et Bedellaria de Westperet. 1 Edw. 1 (1275)

Ibid. *Rotuli Hundredorum* — Record Off. Folio.

p. 121. Co. Somerset Hundredum de Andredesfeld. Inquisitio facta apud Langefort 2 Edw. I (1276) *Walter de la Lynde* now tenant of Bromfeld

(also p. 137) manor and the Bedelry of the above Hundred.

p. 125. *Walter de la Lynde* now Tenant of Westdeperet manor in Wylton Hundred. 4 Edw. I (1278)

p. 126. *Walter de la Lynde* now tenant of a certain bedelry in the western part of the Water of Peret". 4 Edw. I.

" And also, of the manor of Brumfeld. 4 Edw. I (1278)

222. *Walter de la Lynde son of John and Heliwise de la Lynde* holds Smire manor, Co. South'ton. 3 Edw. I (1277)

Ibid. *Abbrevatio Rot. Originalium.* Record Office. F° vol. 1.

p. 91. *Ricardo de la Lynde* custodia, etc. in com. Hereford et Wygorn'

Brit. Mus. *Abbreviatio Rot. Originalium.* Record Off. F° vol. 1.

p. 242.	Mandate to Richard de Clare, eschaetor beyond Trent to take possession of all the lands of which *Will. de la Lynde died* seised 12 Edw. II (1319)
p. 228.	The manor of Leyssely co. Linc. conveyed from *Walter de la Lynde* to J. de Dallyngregge. 9 Edw. II (1316)
Ibid.	Jos. Foster: *London Marriage Licences* 1521—1869.
p. 872.	*Robert Lynde*, of Walton-upon-Thames, co. Surrey, gent., bachelor, 30, and Mary Milles of Netherhaven, Wilts, spinster, 25, at her own disposal. At St. Martin-in-the-fields, or St. Clement Danes, Middlesex. 15 Nov. 1667.
p. 421.	John Drewe, Esq. of Middle Temple, bachelor, 29, and *Elizabeth Lynd, spinster*, 17, *daughter of Sir Humphrey Lind, knight*, who consents. 12 June, 1632.
Brit. Mus.	*Calendar of Inquisitions post-mortem.* Record Off. Folio. vol. I.
p. 48	*Johannes de la Lynde.* 1 Edw. I (1275)

Perret bedellaria	Somerset
Bromfelde maner′	Somerset
Soke maner′	Somerset
Swire maner′	Dorset
Porstok foreste balliva	Dorset
Blakemore forestae balliva	Dorset
Hertleghe maner′	Dorset
Cranforde maner′	Dorset
Fordington maner′	Dorset
Gillingeham forester′	Dorset
Belebroke maner′	Sussex
Puddindene maner′	Surrey
Walton maner′	Surrey

	Leyseby maner juxta Grimesby	Lincoln
	Scaleby Terr'. etc.	Cumbr.'
	Berewille feod' Hertlegh et Cranford maner	Dorset
p. 143	*Walterus de la Lynde*, (25 Edw. I) (1299) do licencie feofandi.	
	Wallton maner' Bromfeld 15^{li} terr' redd'	Surrey
	Westperet 10 marc. terr'. et	Somerset
	10^{li}. terr' in com.	Sussex
	Aquilae manor	Sussex
	Skaleby 10^{li}. terr.' ibidem	Lincoln.
Brit. Mus.	*Cal. of Inq. post mortem.* Record Off. Folio. vol. 1.	
p. 201.	*Ricardus de la Lynde* pro priore Wigorn' Wygorn' 34^{s} reddit'. 33 Edw. I (1307)	
p. 203.	*Ricardus de la Lynde*, pro ecclesia de Bremesgrave S. Johannis Baptiste. 33 Edw. I (1307).	
p. 290.	*Willelmus de la Lynde.* 12 Edw. II. (1319)	
	Hertlegh unum messuagum 70 acr' terr' 10 acr' prati 16 acr'. bosc.' etc. ibidem. Fordyngton maner' Lydenholte in Blakemore housbote and heybote et de porcis suis quietis de pannagio ibidem La Mourgate unum messuagium 60 acr. terr' 3 acr. prati et 5^{s} 6^{d} redditus.	Dorset.
Ibid.	Vol. II.	
p. 123.	*Galfridus de la Lynde* 19 Edw. III (1347)	

Hynepudele
Fordington maner′
Linedeholt bosc′ in Blakemore.
Morgate
} Dorset.

Brit. Mus. *Cal. of Inq. post mortem.* Record Off. Folio. vol. II.

p. 186. *Ricardus de la Lynde* 28 Edw. III (1356). Tabynton magna una acra more, etc. Goffole′

p. 211. *Ricardus de la Lynde* 33 Edw. III (1361).

Tabynton maner′ extent′
Parks } divers′ terr′ etc.
Pychesley } ut de honeste
Tarkhull } de Gloucestre
Maynston 10 acr. terr′
} Hereford.

Ibid. 68. III.

p. 95. *Elias de la Lynde* et Johanna uxor ejus 11 Ric. II (1388).

Dynyngton maner′
Sevenhampton unum messuag′ 3 acr′ terr′ cum advoc′ ecclesie
} Somerset.

p. 24. *Johannes de la Lynde* de Munnesley de appreciacione terrarum. 3 Ric. II (1380),

Mousley maner′ vocat Le Overcourt
Monesley 110 acr. terr' 2 acr′ prat 100 acr′ subosie
Ledebury cert′ terr′
} Hereford.

Brit. Mus. *Cal. Inquis. post mortem.* Record Off. Folio. vol. IV.

p. 181. *Willelmus Lynde, arm.*

Chesham maner′ vocat′ Cheshambury ut de manerio de Cleware — Bucks. 15 Hen. IV (1414)

p. 374. Johanna Iwardby, nuper uxor *Willelmi Lynde,* arm. Mapuldurham Gourney, maner. — Oxon. 16 Edw. IV. (1477)

p. 402. *Alexander Lynd.* 20 Edw. IV (1481)

Dynington, divers' mess' terr' etc. Sevenhampton mess' terr' etc. Netherton cotagia, terr' etc. Cremylford terr' etc. Pitte	Somerset.

p. 467. *Hugo de la Lynde* 1 Hen. V (1413)

Bishopstrowe	mess' et terr' extent.	Wiltes.
Wynterborne Cherborgh	mess' terr' et adovc' ecclesie	

Brit. Mus. *Letters and Papers — Foreign and Domestic.* Hen. VIII. Rec. Off. Ed. Brewer.

Vol. III — Pt. 2.

p. 1257. (art. 2971) letter from Paul van Velde to *Bartholomæus van der Linden* and H. Kulemeyer, merchants of the Steelyard, London.
22 Apr. 1523

Vol. III. Pt. 1

p. 325. (art. 906) *Sir Thomas Lynde* present at the meeting of Henry VIII and Charles V. at Gravelines. 10 July 1520.

p.p. 241, 245. (art. 704) *Sir Thos. Lynde* to attend the King (as one of the 100 nobles) at the Field of the Cloth of Gold. March 1520

p. 1361. *Sir Thos. de la Lynde,* collector of subsidy in Co. Dorset

p. 1456. 30 Aug. 1523. Nov. 1523

p. 892. (art. 2074) Licence to Sir Wm. Fyloll to alienate to *Sir Thos. de la Lynde,* etc. the manor of Langton Walshe. Co. Dorset. Feb. 1522.

p.p. 1554, 1556. *Sir Thos. Lynd,* at the Jousts at Guisnes. July 1520.

p. 398. } *Sir Thos. Lynde*, on the Commission of Peace
p. 1017. } for Co. Dorset Nov. 1520, July 1522.

p. 1361. *Thos. Lynde*, collector of subsidy for Co. Hants. 30 Aug. 1523.

Brit. Mus. *Letters and Papers. Foreign and Domestic.* Hen. VIII Record Off. Ed. Brewer

Vol. III. Pt. 2

p. 1285
(art. 3062) Crown lease to *John Lynde*. Yeoman of the Guard of the herbage of Westewode in Lammershe. Co. Essex. May 1522.

Vol. III. Pt. 1.

p. 460 art. 1215 Grant to J. Wellysburn, Groom of the Privy Chamber, of the custody of *Joan Lynd* and a dau. and one of the heirs of *John Lynd of Stokelynd*. Co. Oxon during her idiocy. 21 Mch. 1521

Ibid. *Herald and Genealogist.* Ed. V.G. Nichols. 1863

p. 259 Rev. Isaac Gosset, Vuar of New Windsor (died 1855) married in April 1814 Dorothea Sophia Banks Lind dau. of *Dr Jas. Lind.* FKS. the descendant of a very ancient Scottish family

Ibid. *Excerpta e rotulis finium in Turri Londinensi.* — Hen. III. Record Office Public. Ed. C. Rillats, 1836 Vol II. 1246—1272

p. 512 An assize taken in the presence of *John de la Lynde* in Co. Essex —

Brit. Mus. *Dictionary of National Biography*, ed. S. Lec. 1893, *etc.*

Sir Humphrey Linde, 1579—1636. Puriton Controversialist *son of Cuthbert Linde or Lynde* of Westminster. Elected a queens scholar at West-

minster school—matriculated 14 Jan. 1596—7 at Christ Church Oxford—graduated B. A. 7 July 1600. Student of Middle Temple, 1601 and succeeded to a family estate near Cobham, Surrey where he spent the rest of his life, knighted by James I (29 Oct. 1613)—made a Justice of the Peace, and represented Brecknock in Parliament Feb.—June 1626.

Ibid. *Notes and Queries. Series* I. Vol. XI p. 267 (April 7 1855).

Query asked concerning the reprints of *Sir Humfrey Lynde's* "Via Tuta" and "Via Devia".

The answer states that *Sir H. Lynde* was born in *Dorsetshire* 1579 and resided at Cobham in Surrey in the latter part of his life, and dying June 8, 1636 was interred above the steps of the chancel in the parish church, when Dr Featley preached his funeral sermon which was published.

Notes and Queries. Series II. Vol. IX. pp. 55, 313.

Notes respecting the writings of the above. Also mention of *Humphrey Lynd*, curate of Maidstone.

Ibid. *Notes and Queries.* Series VI. Vol. II. p. 33.

James Lind, M. D. Two well-known physicians of this name, one of them wrote on the health of seamen. He was Physician to the Hospital at Haslar and died at Gosport 15 July 1794. The other, born in 1736 and died at Windsor 17 Oct. 1812, was the eccentric friend of Shelley.

Brit. Mus. *The Genealogist*, New. Series Vol II. p. 222.

Pedigree of Bingham., of Bingham's Melcombe.

Rob. Bingham, eldest son and heir to Richard

B. m̃ar. *Joane da. to John de la Lynd* of Winterborne Clenston Esq., and by her had issue Robert, William, Anne m. Marks Hays, Katharine m. W^{m}. Canterton — (no date)

— Do — Vol. III. p. 172.

Pedigree of Trenchard, of Lytchett Matravers.

Thos. Trenchard, eld. son and heir of Henry mar, Avys sister and one of the heirs to *Sir George de la Lynde* of Clenston, Knt. *son and heir to Thomas de la Lynde* and had issue, *Henry. Alice m. Edw. Lawrance; Mary m. Christopher Twynihoe; Anne m. Thos. Wishe Elioner* m. G. Cook; *Jane* m. Edm. Drury.

— Do — p. 177.

Pedigree of Williams of Heringstone.

John Williams m. (2^{af} wife) *Dame Alys de la Lynde. sometime wife of Sir Thos. de la Lynde. knt. and dau. of . . Cheyney*, of Sheppey. Kent, (and by her had no issue) Robert. eld. son and heir of above John m (1) Anne Trenchard of Stepleton. and (2) Anne dau. of *Sir Thos. de la Lynde* kt. and sister to Sir George de la Lynde and hath issue John, Marie, Elizabeth, Anne and Edith.

Brit. Mus. *Genealogist.* New Series. Vol. VI.

(Tophanis Index to Chancery Proceedings, temp. James I).

p. 51. Case. Bartlett, et al. *v. Lynd*, arm.

p. 82. Case. Brett, domina. *v. Lynde*, mil. et arm.

Herald and Genealogist. Vol. II. Ed. J. G. Nicholls 1865.

p. 531. In an account of "The Genealogies and Coat-Armours of New England" the *family of Lynde*

is mentioned as one of the " families of wealth and distinction before 1700 using coats of arms ".

Ibid. *Collectanea. Topographica et Genealogica.* Vol. V.

p. 130. Pedigree of Ashtby of Harefield. Co. Middl.

Alice, bapt. 8 Nov. 1620. dau. and heir of Sir Francis Astby, of Breaksfears, marr. *Alexander Lynde* of Rickmansworth. (before 1646).

p. 134. This *Alexander Lynde* was possessed of Rickmansworth Vicarage by the Bishop of London. (cf. also Clatterbucks. History of Hertfordshire. Vol. 1. p. 201).

Ibid. *The Topographe and Genealogist.* Ed. J. G. Nichols. 1846. Vol. I.

p. 147. Pedigree of Dabridgecourt, of Strathfieldsage. Co. Hants.

Sir John Dabridgecourt, Knt. et. 26 ad mortem matris (1405) married *Joan. dau. of Roger Lynde.*

Brit. Mus. *Cal. Patent Rolls.* Edw. I. 1281—1292. Record Off. 4th.

p. 25. Exemption for life of *Richard de la Lynde* being put on assizes, juries, appointment or Sheriff, coroner, etc. Chester 13 June 1282.

p. 136. Presentation of *the Same* to the church of Kylmidan, Dioc. Waterford. 11 Oct. 1284.

p. 147. Protection until Easter for *the Same* going beyond seas. 27 Dec. 1284.

p. 292. 293. Similar protection for the same, *going to Gascony* by the King's command. 25 Apr. 1288.

p. 361. *Richard de la Lynde*, witness to confirmatio of lands in Hereford, etc. 5 June 1290 (Westminster).

p. 428. Protection to *the Same*, staying in England nominating Alan Russel in Ireland for 2 years. 24 May 1291.

p. 443. Acquittance to *Richd de la Lynde*, King's Clerk, for the payment of £400 to the Keeper of the Wardrobe. 10 Sept. 1291.

Ibid. *Cal. of Patent Rolls.* Edw. I. 1292—1301. Record Off. 4vo.

p. 292. *Henry de la Lynde*, parson of the church of Chescumbe 4 Apr. 1297.

p. 50. *William de la Lynde* of Bremesgrave. Co. Worcester charged with encroaching on the King's highway. 30 Aug. 1293.

Brit. Mus. Cal. of Patent Rolls. Edw. I. 1292—1301. Record Off. 4vo.

p. 225. Licence for *Walter de la Lynde* to enfeoff T. de Ludelawe of his manor of Walleton.
26 Dec. 1296.

Ibid. Cal. of Patent Rolls. 1330—1334. Record Off. 4vo.

p. 176. Protection to *Roger Lynde* going to Gascony on the King's service.
8 Oct. 1331.

p. 308. *John de la Lynde* of Hereford, adjudged to die, having been hanged for great part of a day, was taken down from the gallows for burial: but having afterwards "by the grace of God" revived, was now in sanctuary.
13 June, 1332.

Ibid. Cal. of Close Rolls. 1318—1323. Record Off. 4vo.

p. 61. Order to R. de Clare, escheator beyond Trent; to deliver to *Edith de la Lynde, mother of*

Geoffrey de la Lynde certain lands in Hertleigh, Co. Dorset, which by inquisition taken, *William de la Lynde* held at his death.
12 March. 1319.

p. 100. The manor of Bromfeld belonging to J. alte Grene, *Isabella daughter of Walter de la Lynde*, and *Amice her sister*.
26 Sept. 1318.

Brit. Mus. *Cal. of Close Rolls.* 1318 – 1323. Record Off. 4vo.

p. 420. Order to restore to *William de la Lynde* his lands in Co. Worcester.
14 Feb. 1322.

p. 518. Order for money to be levied on the lands of *William de la Lynde* in Co. Worcester.
12 Feb. 1322.

Ibid. *Calendar of Close Rolls.* Edward II. Record Off Publ. 4vo.

p. 244. *Walter de la Lynde* acknowledges that he owes Alex. Talyfer, 11 marks. to be levied of his lands in Co—— (sic) 10 Feb. 1310.

Next volume of same.

p. 28. Indictment of *Walter de la Lynde* for trespass in Co. Lincoln. 25 Nov. 1313.

p. 30. Order to supersede the arrest of *Walter de la Lynde* in his finding bail. 26 Nov. 1313.

Ibid. *Cal. of Close Rolls.* Edw. II. 1313—1318, Record Off. 4vo.

p. 255. Order to King's Justices, not to molest *Benedict Lynd* and others concerning a disseisin of a tenement in Wrote. — King's Clepston. 6 Nov. 1315.

p. 136. *Alexander de la Lynde* held lands in Dynington, Co. Somerset. Dec. 1314.

Brit. Mus. *Cal. of Close Rolls* — Edw. II. 1313—18. Record Off. 4vo.

p. 419 *Richard de la Lynde, the younger*, held lands in Pyonia and Houton Cotes in Co. Hereford, 26 June. 1317.

Ibid. *Calendar of Patent Rolls.* Edw. I 1281—1292 Record Off. 4vo.

p. 223 Ratification of grant from *Walter son and heir of John de la Lynde* to Adam le Bret, of the bailiwick of the bedelry of Co. Somerset. 18 Feb. 1286.

Ibid. *Catalogue of Ancient Deeds* in the Public Record Office. Ed. by the Deputy Keeper of the Records.

Vol 1.

p. 391. C. 51. Letters attorney from Hy. Wilson of Dunstable to *John Lynde* to deliver possession to Wm. Cantelowe citizen of London, of a tenement in Dunstable. Co. Bedford. 45 Hen VI. (1474)

p. 367 B. 1587 Demise by *Robert alte Lynds.* etc. of lands in Horsham. Co Sussex. 8 Mar. 5 Hen. IV. (1404) Catalogue of Ancient Deeds in the Public Record Office. Vol. II.

p. 497 C. 2242 *Peter de Lynde*, witness to a deed at Horsham. Co Sussex. 13 cent. (1200).

Ibid. Vol. II.

p. 555 C. 2771. Grant by *Philip Lynd* of Stebenheath [Stepney] of land in Stepney. Co. Middlesex. undated.

Brit Mus. *Calendarium Genealogicum.* Ed. Roberts. Vol. II.

p. 694	*Richardus de la Lynde* — *pro* Priore et Conventre Wigorn. Inquis. ad quod damnum. 33 Edw. I. (1307).
p. 699	*Ricardus de la Lynde* — *pro* Ecclesia S. John. Bapt. de Bremesgrave — Inquis. ad quod damnum. 33 Edw. I. (1307).
„	— as above — for Ecclesia S. Andree de Mounesleye. Inquis. ad quod damnum 33 Edw I (1307).
Ibid.	Vol. I.
p. 28	Inquisitio post mortem. of *Girardus de Lindes* — in Co. Warwick 33 Hen. III (1249)
Ibid.	Vol. II.
p. 541	*Walterus de la Lynde pro* Thuma de Lodelawe — Inquisitio ad quod damnum. 25 Edw. I (1299).
Ibid.	*Syllabus of Rymer's Foedera.* Ed. Hardy, Vol. I.
p. 79	Commission for the Abbot of Westminster and *John de la Lynde* to receive from Philip, K. of France the district of Agen and Saintes. 25 Oct. 1271.
Ibid.	*Calendar of Documents* — Ireland — 1252—1284 Ed. Sweetman.
p. 324	*William Le Lynde*, a juror in an inquiry into the Extent lands at Roscommon. 1279.
Brit. Mus.	*Calendarium Genealogicum.* Ed. Roberts. Hen. III—Edw. I. Vol. I.
p. 193.	*Johannes de la Lynde, alias Linde.* Inquisitio post mortem.
1 Edw. I.	Est *Walterus de la Lynde* heres ejus propinquior, et aetatis viginti et septem annorum—Somerset.

Tenuit tertiam partem manerii de Hertleghe . . . et domina Claricia que fuit uxor dicti Domini Johannis tenet de hereditate sua aliam partem . . . . *Dominus Walterus de la Lynde* est propinquior heres et ætatis viginti et quinque annorum et amplius.

Walterus de la Linde inde priximus est heres et est miles et plene ætatis.

p. 205. Will. Belet, dudum defunctus. „De homagio et
1 Edw. I. serirtio Johannis de Turri et heredum suorum tenentium manerium de Berwik . . . videlicet utrum H. de Novo Burgo . . . . et *Johannes de la Lynde* per assignationem succesivam de homagio et serirtio predictis seisinan habuerunt sicut *Walterus filius et heres ipsius Johannis de la Lynde* dicit &c.

p. 296. Johannes de la Pur. Inquisitio post mortem.
8 Edw. I. Item. tenuit de feoda domini de Swere in Berewik sex virgatas terre cum pertinentiis hac servitium militare . . . de Willelm Belet . . . qui feoffavit Henricum de Novo Burgo . . . et idem H. feoffavit Willielmum de Monte Acuto et iden W. feoffavit Galfridus de Neevile cum Helewisia filia sua et eadem Helewisia feoffavit *Johannem de la Lynde, patrem Walteri de la Lynde* qui nunc tenet manerum etc.

Brit. Mus. *Calendar of Documents*—Ireland—1252—1284 Ed. Sweetman.

p. 543. art. 2321. Letters of presentation for *Richard de la Lynde* to the church of Kylmedan.
11 oct. 1284.

p. 378. Next volume.

Richard de la Lynde, deprived of his Rectory

of Kilmeadan in Waterford diocese.
7 Jan. 1291.

p. 403. Letters of attorney in Ireland for 2 yrs. under the name of Alan Russell for *Richard de la Lynde.*
24 may 1291.

Calendar of State Papers. Foreign 1562. Ed. Stevenson.

p. 242. art. 467.
Letter from Sir T. Gresham to secretary Cecil. That he has taken up, of *Wolfe van Lyndena* 60,000 florins. etc.
11 Aug. 1562.

Next volume—1563.

p. 228. Art. 495.
Same to the same. "That he has promised *Wolfe van Lindena* half his money at his day".
21 Mar. 1563.

Ibid. *Calendar of Home Office Papers.* 1760—1765. Ed. Redington.

p. 55. Article 258. Letter from the Earl of Bute to *Rev. mr Lind* accepting the address of the General Convention of the "Royal Burrows" to the King.
23 July 1761.

Brit. Mus. *Cal. of Home Office Papers.* 1760—1765. Ed. Redington.

p. 253. art. 764. Scotch appointments.
George Lind, of Edinburgh, Conservator of the privileges of the Scots nation in the Netherlands, and Resident there for the affairs of Scotland.
26 Feb. 1762.

Ibid. *Calendar of Home Office Papers.* 1770—1772. Ed. Roberts.

p. 483. Letter from the Lord Lieut, of Ireland to Lord Rochford mentioning, inter alia, the recommendation of Ensign Norton by *Major Lind* commanding the 34th Regiment.
12 Apr. 1772.

Ibid. *Calendar of Treasury Papers.* 1708—1714. Ed. Redington.

p. 289. Report of the Scotch Exchequer; on the "signature prepared to be passed of the lands and barony of Gorgie and Gorgie Miln, Co. Midlothian, in favour of *George Lind*, merchant, Edinburgh.
10 July 1711.

Brit. Mus. *Cal. of State Papers — Domestic* — 1635. Ed. Bruce.

Extracts from Register of the "Acts of the Court of High Commission".

The case of *Edmund Lynde* of the parish of Trinity-the-Less, London.

p. 201. 1st. appearance of this case in which *E.-L.* was defendant. 30 April 1635.

208. Day fixed for hearing. 4 June 1635.

214. Cause dismissed. 11 June 1635.

216. Cause formally dismissed. 11 June 1635.

225. Referees appointed — Defendant to come in and make his account. 18 June 1635.

233. Defendant submitted to perform the order of Court.

. . The referees to consider of articles criminal against *Mr Lynde* — etc. June 23 1635.

Next volume [1635—1636].

p. 132. *Edm. Lynd*, late of the precinct of the Holy

Trinity in the Minories, suit promoted by John de Cerfe, clerk preacher there —

Defendant being one of the churchwardens had detained moneys collected for Mr de Cerfe.

Ultimately the money was restored to Mr de Cerfe and the suit was dismissed. 12 Dec. 1635.

Acts of the Court of High Commission.

p. 85. Case of *Roger Lyndes*, of Reepham, Norf. yeoman.

His bond to be certified if he appear not next court day. 15 Oct. 1635.

Brit. Mus. *Cal. — of State Papers — Domestic* — 1652—3 Ed. Green.

Council of State — Days proccedings.

p. 228 Petition of *Matthew Lynde*, Surgeon of the Rainbow, referred to the Admiralty Committee. March 23. 1653.

Next volume 1653.

p. 526 Order from the Adm. Committee for £ 50 to *Mat. Lynde*, late Surgeon of the Rainbow, on his petition for expenses of medicine for prisoners, planters, and mariners taken by Sir John Ayseue in his expedition to Scillly and the Barbadoes 3 Dec. 1653.

p. 579. *Math. Linde*, appointed Surgeon of the Sovereign. 20 Feb. 1654.

Next volume. 1654.

p. 535 *Mat. Lynde* appointed by the General to inspect the medicine chest for Gen. Blake's squadron. 1 Aug. 1654

Ibid. *Cal. of State Papers, Domestic.* 1628. Ed. Bruce.

Enoch Lynd.

p. 505 Letter to Secretary Nicholas about the inven-

tory of a French Prize at Shoreham. 4 Jan. 1628.

Next volume. 1631—1633.

p. 469 Petition to Secretary Colle as Ordinary Post for the Low Countries. Dec. 1632

Further references to this petition in the following volumes [1633—1634] p. 366: and in [1634—1635] pp. 388, 389.

Brit. Mus. *Cal. of State Papers.* Henry VIII Ed. Brewer.

Vol. IV.
Art. 5738. Kings Privy Purse Expenses
To Edmond Lynde, a groat per day.
30 June 1529.

Vol. IV
p. 234 art. 547.
Commission to *Thos. Lynde* to collect Subsidy in Co. Huntingdon. Aug. 1524

Vol. IV.
Article 1377 (6)
Livery of lands to *George Lynde and Mary his wife,* dau. of Henry son of Sir John Lye.
May. 1525.

article 6038 (9)
Lands held by *George and Mary Lynde* in Gosehall. Co. Somerset Oct. 1529.

article 5336 (6)

Licence to alienate the manor and advowson of Staunton Fitzherbert to *George Delalynde and Mary his wife.* Feb. 1529.

Brit. Mus. *Calendar of State Papers. Domestic.* Vol. I. 1509—1514. Ed. Brewer.

articles 3701, 4713, 5658.

Sir Thos. de la Lynde. In the Commission of Peace for Cos. Dorset and Somerset. 1513—1514.

Do. Vol. II.
article 2533.

Sir Thomas de la Lynde, Sheriff of Cos. Dorset and Somerset. 1516.

Do—Vol. IV.
article 547.

Sir Th. de la Lynde [Sheriff of Dorset] Commission to him to collect the subsidy, 1524.

article 2002 (11) — 5083 (12) 6803 (12) Commissions of Peace to the Same for Dorset. 1526, 1528, 1530.

Ibid. *Cal. of State Papers. Dom. and Foreign.* Temp. Hen. VIII. Ed. Gairdner.

Vol. VI. 1533.

p. 496. art. 1195 (15) *Thomas Lynde*, to be one of the King's Serjeants-at-Arms. 21 Sept. 1533.

Vol. XI. 1536. Similar entry. Dec. 1536.
art. 1417 (23).

Brit. Mus. *Cal. of State Papers. Dom. and Foreign.* Hen. VIII. Ed. Gairdner.

Vol. V. 1531—2.
p. 76. art. 165. Accompts of Mattingham College.
Payment for obit of *Sir Simon Lynde* — 1531.

Cal. of State Papers. Henry VIII. Ed. Brewer.
Vol. IV.
art. 5870 (xi, xiii).

Receipts by *Ric. Lynd*, Waxchandler of London, for funeral of Sir T. Lucy Arg. 1529.

Vol. V. 1531—2.

p. 762. Privy Purse Expenses--To various servants among whom *Edmond Lynde*, waterman. Apr.—June. 21 Hen. VIII.

Vol. VIII. 1535.

p. 50. *George Lynde*, in the Commission for Co. Dorset. Jan. 1535.
art. 149 (54).

p. 85. Vol. XI. 1536. Similar entry.
art. 202 (9).

p. 406. Vol. XII. pt. 2. 1537. Similar entry.
art. 1150 (21).

pp. 245, 565. Vol. XIII. pt. 2. 1538. Similar entries.
art. 646 (48), art. 1519 (33).

Brit. Mus. *Cal. of State Papers.* Temp. Hen. VIII. Ed. Gairdner.

Vol. XIII. Pt. 1.

p. 308. Wm Thrower of Bylston in a confession concerning the murder of A. Letyx. refer's to "*Lynd's house* in Bylston."
art. 838. (2. iii).

Cal. of State Papers. Hen. VIII. Ed. Brewer.

Vol. IV.

Art. 4442.

Bequest of Sir Wm Compton to *Sir Thomas Lynne* and *George Lynde.*

Ibid. *Cal. of State Papers—Colonial—America* & W. Indies. Ed. Sainsbury. 1661—1665.

p. 289. art. 967.

Among the names of the Chief Proprietors of the lands of the Narragansett, Viantica and Cowesett countries is that of *Simon Lynde* — March 1665.

Cal. of State Papers. East Indies — Ed. Sainsbury 1625—1629.

p. 267. / p. 303. — *Edmund Lynde al. Lind*, purser of the Hopewell. Nov. 1626. Jan. 1627.

Ibid. — *Cal. of State Papers. Domestic.* 1656—1657. Ed. Green.

p. 367. — Council Proceedings.

Order for the release of *Paul Linde* and John Leroy of Rochelle, taken on a Spanish ship from the Indies. 5 May 1657.

Brit. Mus. — *Cal. of State Papers — Domestic* — 1660—1661. Ed. Green.

p. 210. — Grant to *Venables Lynd* of the Office of Marshal of the Court of Exchequer. Aug. 1660.

Ibid. — *Cal. of State Papers — Domestic* — 1661—2. Ed. Green.

p. 615. — Complaint by *Edw. Lynde*, purser of the Elizabeth to the Navy Crs. concerning his Captain. Chas. Talbot. 1662?

Ibid. — *Cal. of S. P. as on Domestic* — 1664—1665.

p. 200. — Letter of *E. Lynde*, purser of the Elizabeth to S. Pepys — Harwich. 11 Feb. 1665.

Ibid. — *Cal. of State Papers — Domestic* — 1665—6. Ed. Green.

p. 498. — Reference to *Richard Lyne*, journeying from Ireton Northamptonshire to York and back. 4 July 1666.

Brit. Mus. — *Cal. of State Papers.* 1655. Ed. Green. (*Domestic*).

p. 449. — *Matthew Lynde*, Surgeon of the Unicorn — Account of medicines for the King's chest. 22 March 1655.

p. 489. *Matth. Lynde*, Surgeon of the George. Account of medicines received, *etc.* 31 May 1655.

p. 526. Reference to "Giles, servant to *Mat. Lynde* the surgeon". 5 Sept. 1655.

Next volume — 1655—1656.

p. 413. Reference to *Matthew Lyne* surgeon to Gen. Blake. 26 Nov. 1655.

Ibid. *Cal. of S. P. Domestic.* 1663—1664.

Matthew Lyne's appointment as Surgeon to the Kent. "came after the place had been filled up".

25 March. 1663.

Ibid. T. D. Hardy: Syllabus of the... Foedera, 2 Vols. & Index. (Rolls Series).

Vol. 1. p. 79.

Oct. 25, 1271. Commission for the Abbot of Westminster and *John de la Lynde* to receive from Philip, King of France, the districts of Agen and Saintes. Westminster.

Rymer Foedera. Rec. Edit. 1. 490.
" Orig. Edit. 1. 873.
" " Hague Edit. I. 2. 119.

Pedigree of DE LA LYNDE of Hartley, and of Winterbourne Clenston. [1]

Original Arms: Argent, a cross lozengy ("engrailed") gules.

Arms afterwards assumed by Dorset branch: Gules, three buck's heads couped argent.

Crest of Elias De la Lynde, 41 Edw. III: A human arm and hand supporting a hawk.

Robert De la Linde held one knight's fee in Dorset, 12 Hen. II. 1157 . . . .

Robert De la Linde occurs 28 and 40 Hen. III. = Alice or Avice.

Sir John De la Lynde, knt. 49 Hen. III associated with the legend of the White Hart of the Vale of Blackmore. Died shortly before 10 Dec. 1 Edw. I. = Claricia, third daughter of Adam de Hartley, and sister and coheir of Robert de Hartley; mar. after Trin. 28 Hen. III. 1244; living 11 Edw. I. 1283.

Sir Walter De la Lynde, knt. 25 years of age 1 Jan. 1 Edw. I. 1273; living 9 Edw. II. 1316; ob. s.p. before Mich. 14 Edw. II. 1320. = ...

Geoffry De la Lynde, 5 and 11 Edw. I. 1283. = ...

Alexander De la Lynde held 40 librates of land in Dorset and elsewhere, 28 Edw. I. 1310. = . . .

Joan, coheir mar. John Dannyngregge before Mich. 14 Edw. II.

Cecilia, coheir, married Herbert Flinton before 9 Edw. II.

Margery, coheir, married John atte Grene before Mich, 14 Edw. II.

Amicia, coheir, Isabella, coheir, both unmar. Mich. 18 Edw. II.

William, called De Hartley, died before 5 Feb. 6 Edw. II. 1313. = Edith

Thomas De la Lynde held Dinnington, co. Somerset, 9 Edw. II. 1316. = . .

William, son and heir of William de Hartley, 9 years of age 25 March, 6 Edw. II. 1313; William De la Lynde died shortly before 8 Nov. 12 Edw. II. 1318.

Geoffrey De la Lynde, heir of his brother William De la Lynde, 8 years of age 12 Edw. II. died shortly before 10 June, 19 Edw. II. 1326. = Alice, 10 Edw. III. survived her husband.

Elias De la Lynde, died seised of the manor of Dinnington, 11 Ric. II. 1387. = Joan, survived her husband.

Richard. = . .

William De la Lynde, son and heir, one year old, 19 Edw. III. (born 1344). = ...

Alexander De la Lynde, son and heir, seven years and more, 11 Ric. II. assessed for the manor of Dynnington, 13 Hen. IV. = ...

. . . . Crull. = Agnes.

John De la Lynde, 13 Ric. II. 1389, died before 4 Feb. 34 Hen. VI. 1456. = Isolda, dau. of John Heryng of Winterborn Clenston, and of Chaldon Herring; mar. before 8 May, 20 Hen. VI. died before 4 Feb. 34 Hen. VI. 1456.

Alexander Lynd or De la Lynde, son and heir, died s. p. 27 March, 20 Edw. IV. 1480. = Edith. 5 Edw. IV. survived her husband.

Thomas Crull. = . . .

John De la Lynde, coheir of his grand father, John Heryng, being 24 years of age and upwards, 34 Hen. VI 1456. = Elizabeth (qu. daughter of . . . . . Martin of Athelhampton?), living 1473.

John Crull, next heir of Alexander De la Lynde, 24 years of age and more, 20 Edw. IV.

Sir Thomas De la Lynde, of Clenston, knt. died 17 Sep. 1509, 1 Hen. VIII = Elizabeth, dau. of William Twinihoe, of Kayford, co. Somerset.

Eleanor, married John Baskett of Dewlish.

Joan, mar. Robert Bingham of Bingham's Melcombe. who died 1524.

Sir Thomas De la Lynde, of Clenston, knt. son and heir, 30 years of age and more, 1 June, 2 Hen. VIII. 1510; died 15 Aug. 1532, 24 Hen. VIII.; will dated 20 May, 5 Hen. VIII. [2] = Alice, dau. of Sir Alexander Cheney, of Shepey, co. Kent, knt. = John Williams, of Herringston, 2nd husband, mar. after 26 Sep. 28 Hen. VIII. 1536.

Ann, mar. Sir Thomas Trenchard, of Wolverton, knt.

Mary, dau. and heir of Henry, son and heir apparent of Sir John Lye, knt. and relict of William Long, of Purse Caundle, Dorset, mar. before 17 Hen. VIII.; living 8 June, 37 Hen. VIII. 1545. = Sir George De la Lynde, of Clenston, knt. son and heir, 30 years of age and more, 28 Oct. 24 Hen. VIII. 1532; died 2 Aug. 3 and 4 Philip and Mary, 1556; will dated 8 June, 37 Hen. VIII. 1545. = Ann, dau of Sir William Goring, of Burton, Sussex; mar. secondly, Francis Browne, esq. brother of Viscount Montague; d. 20 May, 1563, bur. at Blandford.

Thomas, under age 20 May, 5 Hen. VIII. William, living 8 June, 1545, 37 Hen. VIII.

Ann, coheir mar. Sir Thomas Trenchard, of Lichet, whodied 2 Oct., 1557; secondly, Gilbert Wills, 50 years of age and more, 2 Oct. 1557.

Warburgh, coheir, 40 years of age and more, 2 Oct. 1557, then wife of Thomas Morton, esq. of Milborne.

Ann, coheir, 36 years of age and more, 2 Oct. 1557, then wife of Robert Williams of Herringston, esq.

Edward De la Lynde, son and heir, 8 years of age and more at his father's death; ob. 20 Oct. 3 and 4 Philip and Mary, 1556.

---

1. For references to proofs see narrative account of this family here and under Winterborne Clenston.

2 In an inaccurate pedigree of this family Ms. Harl. 1539, f. 1956, the wife of this Sir Thomas De la Lynde is given as "dau. of Thomas Hymerford." Perhaps he was twice married. The visitation book of 1532 makes Alice Cheney the mother of his children.

GESCHIEDENIS.

AANTEEKENINGEN OVER DE BAT. OMWENTELING,

VOORNAMELIJK BINNEN UTRECHT,

DOOR EEN OOGGETUIGE [1]).

Om die grappen in het vervolg voor te komen, kregen *2 Junij* die van het eene regiment orders om na Amersfoort te marscheren. Deeze hunne misdaad was nochtans zoo groot niet als voor zeven gevangenen, die te Deventer eenige van hunne officieren met de sabel geblesseert hadden, en waarover voor de Hoge Militaire Krijgsraad van de Noordarmee alhier geplijt wierd, welke gehouden wierd op het Domskerkhof in het huis van de Vrouw van Themaat. Het plijdooi bevrijdde de gevangenen van de doodstraf. Behalven de bovengemelde Hussaren, wierden wij dien dag nog verlaten door een bataillon Infanterij, maar daarentegen weer voorzien ten 12 uuren van een bataillon Jagers en ten 2 uuren van een battaillon Infanterij en kort daarna nog van 50 Hollandsche rijdende artilleristen. Dit was ons al meer overkomen, dat eenige militairen aftrokken, en dan weer een dubbel getal binnenkwam. Gewis moest daardoor allengskens onze bezetting vermeerderen, en gevolgelijk de inkwartiering al zwaarder werden, te meer, daar door dat talrijke hoofdkwartier zooveel voorname huizen geoccupeert waren. Gewis moest ook daardoor het gebrek aan levensmiddelen al groter worden, hetgeen de Raad der Gemeente noch eenigzints trachtte te gemoet te koomen, door de broodbakkers te verbieden meel te builen, en dus wittebrood of eenige lekkerneijen onder benaming van klijn goed te bakken. Eindelijk moesten door dit alles oneenigheden tusschen borgers

---

[1]) Vervolg van Nav. XLVI, blz. 327.

onderling, en tusschen burgers en militairen ontstaan, die zelfs tot baldadigheden en straatschenderij van glazen inslaan als anderzints oversloegen. Daar nu die vrolijke burgerparade, waar dagelijks veele van de geringste classe na toe snelden, ook al een en andermaal daartoe aanleiding gegeeven hadden, zo wierd het optrekken van de wacht met muziek en flambouwenlicht afgeschaft om die vrolijkheid eenigzints te matigen. De helft van de stadslantaarnen wierden s'avonds weer aangestoken, ofschoon het zomertijd was en de kleppers wierden gelast, hunne nachtwacht ten 10 in plaats van ten 11 uuren te beginnen.

's Anderen daags

3 Junij wierd er weer een publicatie over de opbrengst van het goud en zilver afgelezen. Deeze behelsde vooreerst de opgaaf van de localen, alwaar de Commissarissen tot de ontvangst zullen vaceeren, nl.: voor de wijken A, B en L in het Fundatiehuis; voor de wijken E, F en K in de Kapittelkamer van Oudmunster; voor de wijken C, D en M in de Muziekzaal; en voor de wijken G, H en I in de Munt. Verders ten tweeden, dat het een ieder vrij stond, de waarde van hunne bezittingen van goud en zilver in Hollandsche muntspecieën te voldoen. Ten derden, dat voor het goud en zilver papieren zouden afgegeeven worden, die bij de eerstvolgende geldheffing in mindering zouden kunnen dienen, waardoor deeze belasting, die toen zeer ongelijk voorkwam, dan weer op een gelijke voet neerkwam. Ten vierden, dat de tijd van 14 dagen, tot de opbrengst bepaald, verlengt wierd tot op 4 weken. Intusschen wierden wij hierdoor gewaar, dat binnen korten tijd ons een opbrengst van penningen zou te beurt vallen.

[*4 Junij* viel er niets bijzonders voor, uitgenomen garnizoensverandering.]

5 Junij de boom met alle haare verciersels uit Amsterdam teruggezonden zijnde, wierd dezelve

6 Junij op de Neude in de grond gezet, nadien op de feestdag zelve de tijd niet zou toelaten, alsdan het werk van den beginne af aan te verrichten.

7 Junij wierd de boom van een speer en een vrijheidshoed voor-

zien, die meer dan 4 voeten boven de kruin van de boom uitstak.

8 Junij wierd een koker om de boom gezet, zeer fraaij op de wijze van een kolom uitgewerkt. In de Prekerstraat wierd een eereboog kruisgewijs door elkander gezet. Men begon illuminatieën te maken. Maar de volgende dag

9 Junij hadden wij al een bizondere plechtigheid vooraf. De Heer Visscher kwam met zijn geheele huisgezin uit Vrankrijk terug, en nam weer bezit van zijn huis op de Marieplaats, nochtans niet zonder veel aandoening over de eer die hem wegens het oprichten van zo een fraaije eereboog door de vrouwen en dochters bewezen wierd. Deeze zonden een Commissie van vier smakelijke jonge dochters, zijnde de dochters van Bos, Eimers, Hoeboer en van Wijngaarden (mogelijk omdat de Jonge Heeren Visscher liever meisjes als vrouwen zagen) om, uit naam van hen allen, die in hunne eer en goederen herstelde familie te verwelkomen, welke aldaar met veel vreugde en vergenoeging wierden ontfangen. 's Avonds wierd de eereboog geïllumineert; en alle de vrouwen en dochters, die aan het bekostigen van de eereboog hadden deelgenomen, brachten ten huise van den Heer Visscher een vroolijke avond door, hetwelk eenige beweging en drukte op de Mariaplaats veroorzaakte, dat met het afsteken van klijne vuurwerkjes vergezelt wierd.

10 Junij wierd een hoogte van gras om de vrijheidsboom gelegt, en aan de kruin wierd een nationale vlag geplaatst. Er wierd een eereboog gezet in de Ballemakerstraat, alsook op het Vreeburg aan de Zakkedragersteeg.

11 Junij wierd er afgepubliceert, dat het een ieder wierd vrijgelaten op het aanstaande Vrijheidsfeest zijn huis te illumineeren, maar dat alsdan alle ambachten zouden moeten stilstaan. Van toen af kwamen al rijtuigen met vreemdelingen in de stad, waaronder zig bevond de Fransche Generaal Macdonald. Op de Neude waren meest alle de kamers reets verhuurt, en wel voor geen geringe prijs.

12 Junij wierd afgepubliceert, dat het afsteeken van vuurwerken en het afschieten van geweeren wierd toegelaten, doch nergens

anders als op de Neude. Het maken van illuminatiën vermeerderde door de publicatie van daags te voren.

13 Junij kwamen de schutters alsook de stemgerechtigden bijeen om middelen te beramen tot het vieren van die heuchelijke feestdag. Er wierden eerepoorten gezet op de Wittevrouwstraat, in de Hamburgerstraat en achter het Vleeschhuis. Dit alles maakte het gemeene volk ook wakker om aan de huisen rond te gaan en geld af te vraagen tot het maaken van eerebogen in haare buurten.

14 Junij wierd de vlag op den Domstoren voor de vierde maal vernieuwt. Er wierd een fraaij sterk achtkantig hek om de Vrijheidsboom gezet, om haar voor aandrang en beschadiging te beschutten. De vreemdelingen kwamen bij menigte in de stad. Voor het overige wierd al hetgeen nog tot het vieren van de dag van morgen moest dienen, in volkomen orde en gereedheid gebracht.

15 Junij was het weder overschoon. De poorten geopend zijnde, kwamen de vreemdelingen zowel met rijtuigen als voetgangers van alle kanten de stad in. Veele huisen, molens, schepen en schuiten en ook de Volksocieteit pronkten met nationale vlaggen. Alle ambachten stonden stille. Ten half 8 kwam de geheele schutterij, behalven die tot de trein behoorden, op de Neude gewapend bijeen, en schaarde zig vervolgens in twee reijen op de voornaamste wegen, alwaar de trein zoude passeeren. Ten 8 uuren begonnen alle de klokken te luiden, hetwelk tot 9 uuren duurde, en toen door het speelen van het klokkenspel wierd opgevolgt. Middelerwijl vergaderde al wat tot de trein behoorde, op de Mariaplaats bijeen. Ten 10 uuren begon die allerfraaiste — die allerprachtigste, allerstatigste optocht, welke met recht voorbeeldeloos mocht genaamt worden, op de volgende wijse

1. De helft van de Fransche Hussaren van Lausane met blasende trompetters.
2. De helft van de Hollandsche ruiters van Van Thuyll, met pauken en trompetters, beurtelings met die van de Hussaren blasende.
3. Drie pelottons Fransche Infanterij.
4. Het corps Hollandsche Infanterij van Bentinck.

5. Een corps Artilleristen met twee stukken geschut.
6. Drie compagnieën schutters, in hunne beste uniformen.
7. Alle de weeskinderen van de vier weeshuisen, door elkander gemengeld, gaande vier aan vier, en de vaders en moeders en verdere suppoosten nevens hen, en een weesmeisje vooraf, dragende een vaan, waarop afgebeelt was eene vrouw en drie weesjongens en drie weesmeisjes, met dit bijschrift: *Deeze hebben een en dezelve Moeder.*
8. Vier oude mannen en vier vrouwen uit het oude mannen- en vrouwenhuis, gaande paar aan paar, met stokjes, die met nationale strikjes voorsien waren, in de hand.
9. Acht jongelingen en acht jonge dochters. Deeze waren de Jufvrouwen van Oort, van Gulik, van Maurik en dergelijken, alle zeer net en egaal in het wit gekleed, met zwarte floersche echarpen om het lijff en dergelijke strikken om de linkerarm. Van deese droegen vier jongelingen een zeer fraaij gesneedene zwart en wit geverwde houten lijkbus met een urna, staande op de deksel. De vier overige jongelingen en de acht jonge dochters gingen in twee reijen voor de lijkbus uit, dragende wierookvaten, wierookschuitjes en verder toebehoren. Op de lijkbus stond dit opschrift: *Ter gedachtenis aan onze gesneuvelde broeders.*
10. Vier militaire officieren, die in den jaare 1787 om hunne patriotsche gevoelens zig door de vlucht hadden moeten bevijligen.
11. De musicanten van de schutterij.
12. Drie pelottons van het corps gewapende jongelingen.
13. Vierentwintig jongetjes en even zooveel meisjes, alle beneden de seven jaaren oud, en zeer net en egaal in het wit gekleed, met nationale echarpjes met afhangende strikjes om het lijf. Zij gingen paar aan paar. De jongetjes droegen stokjes met schildjes eraan, waarop stond: *Bato's kroost* en de meisjes vercierde mandjes met bloemen gevuld.
14. Negen jongmans, egaal in het wit gekleed, met nationale echarpen om het lijf, en vier en twintig jonge doch-

ters [1]), alle egaal gekleed in het wit met koornblaauw gegarneerd en egaal met bloemen in het hair gekapt, en met nationale echarpen over de schouder langs het lijf afhangende. De jongmans gingen drie aan drie, dragende de drie voorsten een schild, waarop de Vrijheid; de drie middelste een, waarop de Gelijkheid, en de drie achterste een, waarop de Broederschap afgebeeld was. Voor, achter en aan de zijden van hen gingen de 24 jonge dochters, welke een slinger en festonnen van laurier en palm, met bloemen vermengd, om hen heen droegen. En die in het midden voorging, droeg een vlag, waarop stond: Voor de vrijheid.

15. Het corps musicanten van het hoofdkwartier, bestaande uit 40 man.
16. Een extra fraaije bijzonder daartoe vervaardigde triumfwagen met zes paarden bespannen, verbeeldende de Maagd van Vrijheid in de Hollandsche tuin. De wagen was zeer zinnelijk uitgewerkt, en op een verrukkende wyse wit en groen geverwd. De Maagd was de jongste jufvrouw 't Hoen. Zij was in de aloude Grieksche smaak gekleed, houdende de speer met de hoed van Vrijheid in haar rechterhand, die (de speer nl.) meer dan vier voeten boven haar hoofd uitstak. Zij zat in een ruime tuin, die treffend gemaakt was van gras, rijk met bloemen doormengt, en waaruit drie vlaggen staken, de Fransche, de Provinciale en de Stedelijke. Aan de vier hoeken van de tuin zaten vier klijne meisjes van zes jaren oud, egaal zeer net in het wit gekleed, met nationale echarpes om het lijf en bloempjes in het hair. Deeze waren de dochtertjes van de Heeren van Mansveld, van Pesch, Banens en Mulder. Met recht was deeze wagen een ieders attentie dubbel waardig.
17. Twee pelottons van het corps gewapende jongelingen.
18. Vier weesjongens, uit ieder weeshuis een, dragende op een

[1]) Deeze waren vijf jufvrouwen Visser, drie van Renesse, jufvrouw Brouwer en dergelijken.

burrie een groot boek, waarop stond *De Rechten van den mensch.* Hetzelve lag op een groen fluweel kussen met vier nationaal gecoleurde kwasten er aan. Zij wierden beschut door vier burgers, die nevens de burrie gingen met ontbloot zijdgeweer.

19. Een burger, dragende een vaan, waarop het Alziend Oog was afgebeeld.
20. De Fransche Repraesentant Richard, de Generaal Moreau, de Commanderende generaal van de stad, en verdere officieren van het hoofdkwartier.
21. De Repraesentanten 's Lands van Utrecht met hunne secretarissen en klerken, gaande de conchiergie, deurwaarder en bodens vooruit.
22. De Raad van Rechtspleging, eveneens met alle haare supposten.
23. De Raad der Gemeente, ook met alle haare suppoosten en bediendens. (Deeze drie collegieën waren met haare distinctie-echarpen omhangen en gingen paar aan paar.)
24. Het corps musicanten, behorende tot de Fransche Infanterij.
25. Hondert en twintig vrijheidsmaagden (zo beproefde als onbeproefde) allen egaal in het wit gekleed, met nationale scharpen om het lijf en dergelijke strikken om den arm: Zij gingen vier aan vier, de klijnste voor, en één vooruit, dragende een vaan, met dit devies: *De Vrijheid vormt Bataafsche heldinnen.*
26. Alle de Fransche en Hollandsche militaire en burgerofficieren, gaande door elkander gemengelt vier aan vier. Voor hen ging een burger, dragende een vaan met dit opschrift: *Deeze twee natieën hebben zig vereenigt.*
27. Alle de leden van het Committe van Commercie, gaande vier aan vier. Voor hen ging een burger met een vaan, waarop afgebeelt was Mercurius met de hoorn des overvloeds met dit bijschrift: *De koophandel.*
28. Acht en veertig studenten, van elke Faculteit twaalf, gaande vier aan vier. Voor hen ging een burger met een vaan, waarop het wapen van het Akademie afgebeelt was met dit bijschrift: *De zon der gerechtigheid bestraale ons.*

29. Een gewone Fransche open wagen, waarop zaten twee burgers, twee boeren en een Fransch en een Hollandsch militair, waarmede de Gelijkheid wiert verbeelt.
30. De musicanten van de Hollandsche regimenten van Bentinck en Stuart.
31. Alle de leden van de Volksocieteit, gaande vier aan vier en een van hen vooruit met een vaan, waarop stond de zinspreuk van de Societeit: *Voor Eendragt en het Algemeen Welzijn.*
32. Een platte wagen met een kolom er op, waaraan een burger met een keten vastgeboeit was, verbeeldende de slavernij [1]).
33. Alle de stemgerechtigden, wachtvreijen en uitkopers, gaande een burger vooraf met een vaan, waarop dit opschrift: *De stem des volks de stemme Gods.*
34. Drie compagnieën schutters.
35. De Hollandsche Infanterij van Stuart.
36. Een kar, waarop lagen wapenen, kroonen, vlaggen, enz. behoort hebbende tot de vorige Stadhouderlijke Regeering, als teekenen van vorige heerschzugt.
37. Drie pelottons Fransche Infanterij.
38. De helft van de ruiters van Van Thuyll. En eindelijk
39. De helft van de Hussaren van Lausane.

Wat dunkt u, lezer, van zo een zinnebeeldige plechtigheid? Veele Prinsgesinden, die van voornemen waren geweest, zig te verwijderen, door anderen aangewakkert zijnde, verleenden nochtans hunne oogen aan hetzelve, doch niet sonder verzuchtingen over die hartgrievende Vrijheid, die de oorzaak was van deeze statige optocht. Duisenden van aanschouwers waren er bij tegenwoordig zo op de wegen als in de huisen. Menschen die nooit in het openbaar verschenen, zag men te dier tijd; welke aanhoudend geroepen wierden door het spelen van alle die corpsen musikanten, als ook door het blasen der trompetters en het slaan der tamboers,

---

[1]) Deeze burger was de stadsmetselaar Verborg, die sinds dien tijd zijn leven lang de naam van *de slaaf* behouden heeft.

welke elkander niets hinderden door de lengte van de trein. Na met eene deftige en langzame tred alle de voornaamste straaten, plijnen en grachten der stad gepasseert te zijn, was het half 2 uuren geworden, toen de voorste Hussaren de Potterstraat uit de Neude opstapten. Te voren waren op de Neude paaltjes gezet, welke aan alle de verschillende corporatieën hunne bestemde plaatsen aanwezen; zodat een ieder zig na zijn plaats begevende, de gansche trein zonder de minste verwarring in de volkomenste order gerangschikt was. Niettemin moesten veele aanschouwers, die zig binnen de paaltjes geposteerd hadden, hunne plaatsen inruimen, want de Neude en alle de huisen aldaar, tot zelfs boven de daken, waren opgevult met menschen. De plechtigheid een aanvang zullende nemen, trad de Hollandsche Maagd uit de tuin, klom van de triumfwagen af en plaatste zig nevens de vrijheidsboom met de speer en de hoed der Vrijheid in haar hand. De negen jongmans met de schilden, de 24 jonge dochters met de slingerenfestonnen en de 48 jongetjes en meisjes met hunne schildjes en bloemenmandjes plaatsten zig op de trappen en het terras van de Vrijheidsboom, en rondom hen op de straat de 120 vrijheidsmaagden. Toen wierden vooraf de drie schilden van de Vrijheid, de Gelijkheid en de Broederschap en de drie vlaggen van de triumfwagen boven op de kolom van de Vrijheidsboom gezet. De slinger wierd om de kolom heen geslingert en de festonnen wierden tusschen paaltjes gehangen, die te voren rondom de trappen in de grond gezet waren. Al hetwelk die cierlijke Vrijheidsboom nog cierlijker maakte. Dit alles onder het spelen der musikanten volbracht zijnde, wierd door de jongmans en jonge dochters van de lijkbus een zeer lamentable toepasselijke treuraria gezongen, onder hetwelk de meisjes de bloempjes uit haare mandjes over de lijkbus strooiden. Daarna sprongen twee Fransche militairen met drift op de wagen van den geketenden burger en verbrijselden zijne ketenen, onder hetwelk de jongmans en jonge dochters van de lijkbus een aria zongen, toepasselijk op de vernietiging van de slavernij. Op deeze aria volgde een redevoering, die door den Maire Eyck met veel geestdrift wierd uitgesproken, waarin hij handelde

in het algemeen over deeze Vrijheidsdag en in het bijzonder over de vreede en de alliantie, en over al het zinnebeeldige van de Vrijheidsboom en van hetgeen in die statige optocht was voorgestelt. Hij eindigde met een aanspraak eerst aan den Repraesentant Richard en alle Fransche officieren over het geluk van met zo een machtige Republiek geallieert te wezen, en daarna aan de gansche menigte, die op de Neude vergadert was, zeggende o. a. dat, daar nu alle heerschzugt ten volle paal en perk gestelt was, alle teekenen en bewysen van deselve moesten vernietigt worden. Derhalven wierden dadelijk na het uitspreken van deeze woorden de wapens, kroonen en hetgeen verder op de kar lag, er afgehaalt en naast de Vrijheidsboom verbrand. Eindelijk wierd deeze plechtigheid gesloten met een algemeene dans rondom de Vrijheidsboom van burgers, burgeressen, hoeren, beeren (ik wil zeggen: *b*oeren *h*eeren) Franschen, Hollanders, dat er de Neude van daverde. Tusschen alle de ceremonieën hadden de musicanten zig laten horen, dikwijls met het bekend airtje, van de Franschen afkomstig: *Ah! ça ira*, zodat het reeds vier uuren was geworden, eer dit alles was afgeloopen. 's Avonds ten 7 uuren wierden door de leden van de Volksocieteit alle de vanen, die in de trein gedient hadden, met veel vreugde, gaande de burgermusikanten vooruit, na hunne societeit overgevoert. Omtrent half 10 de duisternis naderende, wierden verscheyde huysen geïllumineert, ten getale van ontrent 200, van welken de koopmanssocieteit op de Mariaplaats verre boven de anderen uitmuntte. De huisen der Prinsgezinden bleven alle donker. De bovengemelde eerepoorten en boogen wierden alle verlicht, de eene meer, de andere minder. Er waren ook eerebogen gezet in de Gortsteeg, Smeesteeg, Brigittesteeg, Jufferstraat, achter het Stadhuis enz., maar deeze wierden niet geïllumineert. De molenaar van de Molen de Meyboom, staande op de wal bij het Paardeveld, had 36 brandende lantaarnen gehongen aan lijnen, die tusschen de uiterste einden van de wieken gespannen waren, hetwelk geen onaardige vertooning maakte. De geheele avond, tot in de nacht, wierden door de gansche stad vuurpijlen, lugtbollen, zwerwers en andere vuurwerken afgestoken en vreugdeschoten gedaan,

zodat het bevel van zulks alleen op de Neude te doen wijnig getelt wierd. Door het overschoone weder zag men zeer veel wandelaars langs de straaten, en die vermoeid wierden, konden gaan rusten en tegelijk zig vervrolijken in de herbergen, want in de meesten ging de viool tot 's anderendaags 's morgens vroeg. In het Schoonhuis op de Steenweg, alwaar de Patriotten alle Zaterdagen en nu ook deeze avond een zoogenaamd Vaderlandsch concert hield, was het ook buitengewoon vol. 's Anderen daags

16 Junij besloot het Provintiaal Bestuur, door al die Vrijheidsvreugde opgewekt, een plechtig dankuur te houden, om het Opperwezen te bedanken voor die schoonschijnende Vrijheid, Vreede en Alliantie, en daartoe te bepalen Woensdag 24 Junij 's voormiddags van 11 tot 12 uuren in de Domskerk alleen. Dit was al weder een moeijelijkheid voor de anders denkende Predicanten. Had dan die vreugdedag het Provintiaal Bestuur tot goede voorneemens aangezet; de leden van de Volksocieteit integendeel tot de kwaadaardigste. Deeze vonden zig zeer verontwaardigt over het gedrag van de Prinsgezinden, dat die zo wijnig of geen deel genomen hadden in het vieren van dit Vrijheidsfeest. Zij meenden dit alweer te wreeken aan de afgezette Regenten. Zij vergaderden, na gedaane oproeping van alle de leden,

17 Junij in groote menigte. Zij besloten alweer tot het arresteren van de Regenten en het afzetten van de ambtenaren. Vier Hussaarofficieren van Esterhazy, hiervan bericht hebbende gekregen, begaven zig na de Societeit, om hen van dit verderfelijk besluit weer af te trekken, doch vruchteloos. Er vielen heevige geschillen voor, die niet dan door tusschenkomen van de wacht konden gestilt worden. De Heer van Lidt de Jeude speelde hierin weer de eerste rol. Hij plaatste zig ook aan het hoofd van de commissie, die

18 Junij voor de Raad der Gemeente verscheen met een request, waarin het arresteren van de Regenten en het afzetten van de ambtenaren niet wierd verzocht of voorgestelt maar ten eenenmale wierd afgevergt. Die Commissie bestond uit de Heeren van Lidt de Jeude, als spreeker, Koningsbergen, Kruls, Keyser en Lindhorst. Zij kregen tot antwoord, dat de Raad den 26 Junij aanst. haar

advies dienaangaande aan de leden van de Societeit zoude overgeeven. Zij verwachtten toen van den Raad der Gemeente, die door hen zelven was aangestelt, in deeze zaak van belang meerdere voldoening dan van de vorige Municipaliteit. Te meer, daar alreets door de Raad der Gemeente vier Groefbidders waren afgezet, teweten Palland, Hendriks, van Dijk en Meyfort, alsook de Stads metselaar Reettink; zijnde in derselver plaats tot groefbidders aangestelt de burgers Vink, Oosterbaan, van Wijngaarden en Dompeling en tot stads metselaar Verburg, die in de Vrijheidstrein tot slaaf gedient had. Alle deeze waren leden van de Volksocieteit. Die nieuwerwetsche Regeerders, die grote voorstanders van Vrijheid en Broederschap, waren weer deerlijk aan het woelen. Zij gingen al verder. Zij plaatsten een advertentie in de courant, voorzeker om hunne macht te versterken en hun gezag te meer te kunnen doen gelden, waarbij zij alle volksvergaderingen en societeiten van de gansche Republiek uitnodigden, om een gedeputeerde te zenden tegen den 26 Junij, juist dezelve dag, waarop het antwoord op hun request wierd ingewacht, om de nodige schikkingen en bepalingen te maken tot het houden van een algemeene Volksvergadering van alle de societeiten van de Republiek binnen onze stad. 's Anderendaags

19 Junij de klok van aflezen beginnende te luiden, kwamen verscheide van die driftige Societeits Heeren na het Raadhuis aanrukken, al in die verwachting, dat het een of ander aangaande hun belangrijk request mocht te horen wezen. Doch het kwam neer op een gansch ander besluit, op een besluit, waarin wezendlijk Vrijheid en Broederschap doorstraalden. Want er wierd afgepubliceert, dat alle burgers, van alle de godsdienstige Kerkgenoodschappen zonder onderscheid, op het aanstaande dankuur in de Domskerk wierden uitgenodigt; dat alsdan alle ambachten, fabrieken en handneringen zouden stilstaan; en dat alle de ingezamelde penningen ten behoeve van de armen der verschillende Kerkgenoodschappen na evenredigheid zouden uitgedeelt worden.

Eindelijk wierden wij weder verrast door het inkomen van militairen. Wij waren zedert den 4de deezer van die last bevrijd geblee-

ven. Wij verwachten derhalven weder een dubbele portie: zoals ook gebeurde; want alreets op deeze zelve dag kwam een detachement Fransche zwarte Hussaren met 40 man Hollandsche Hussaren van Heeckeren, die de Engelschen bij hunne retraite meede na Hanover hadden willen vervoeren, dog hun ontsnapt waren. De volgende dag

20 Junij kwam weder een dergerlijk detachement met nog 36 Hussaren van Heeckeren; en daarenboven nog drie compagnieën Fransche Jagers te paard.

21 Junij kwamen nog vier compagnieën van hetzelve regiment zwarte Hussaren. Alle deeze doortrekkende troepes paradeerden nooit meede. Het was dien dag Zondag, dus groote parade, die toen ter tijd zeer luisterrijk was en veele aanschouwers na zig lokte, vooral door het muziek van de musicanten van het hoofdkwartier, die er altijd tegenwoordig waren.

22 Junij marscheerden al de Fransche zwarte Hussaren weder af. Tegen den avond arriveerde de Fransche generaal Van Damme met de tijding dat het grootste gedeelte van de Fransche troepes onze Republiek zoude verlaten. Hij had bij hem den generaal, die het oppercommando over de troepes zoude voeren, die in Holland zouden blijven. Hij gaf orders tot hetgeen vervolgens gebeurde.

23 Junij trokken de Franschen af, benevens de ruiters van Van Thuyll die na Vriesland en de soldaten van Stuart en Bentink, die na Noordholland vertrokken. Door deze vermindering van militairen wierd den broodbakkers weer toegelaten meel te builen en wittebrood te bakken, ofschoon zij te voren, zowel als de koornkopers, hadden moeten opgeven hun voorraad van koorn, dat zij op hunne zolders of andere magazijnen hadden bewaard. Toen volgde

24 Junij, de dag, bepaald tot het dankuur, ook al eenigzints een feestdag. Want, ten 8 uuren wierden 21 canonschoten gedaan op de wallen. Ten half 9 begonnen de klokken te luiden. Tweehondert burgers en het corps jongelingen kwamen in de wapenen. De Repraesentanten 's Lands van Utrecht vergaderden, alsook de Raden der Gemeente en van Rechtspleging. Ten half elf wierden

alle huisen gesloten, en in een kwartier uurs was de gansche stad stiller als op de Zondagen. Tegen 11 uuren begaven zig de drie regeringscollegiën en corps in volle costuum na de Domskerk, wordende begeleyd door de gewapende burgers. De reedevoering wierd gedaan door Prof. Heringa, een man, die niet geheel van Patriotisme ontbloot was. Onder de vergaderde menigte bevond zig op gedistingueerde plaatsen de Graaf van Boetselaar, die in den jaare 1787 alleen de Vergadering van de Ridderschap had uitgemaakt, en de Heer Horda, die zig te dier tijd van Professor tot Raad in de Vroedschap had laten formeeren, beyde deeze Heeren waren zedert twee dagen uit Vrankrijk terug gekomen. Na de kerkdienst deden de drie collegieën een toer door de stad in de volgende order. 1. Een detachement gewapende burgers; 2. Het corps jongelingen; 3. De musicanten van de schutterij; 4. de Provintiale Repraesentanten; 5. De Raad van Rechtspleging; 6. De Raad der Gemeente en 7 weder een detachement burgers. Ten 1 uur was alle stilte weer verdwenen; de huisen wierden weer geopent; de ambachtslieden begaven hen na hun werk.

25 Junij was een dag van gestadige beweging, die al weer met een feestviering eindigde. Onophoudelijk kwamen de militairen binnen van verschillende regimenten en corpsen, zowel Franschen als Hollanders. Er wierd een eereboog gezet vooraan op de lange Nieuwstraat ter eere van de terugkomst van den Heer Gordon, de gewezen colonel van het beruchte exercitiegenootschap van de jaaren 1782 tot 87. Dezelve wierd gezet door de burgerdochters van de wijk, de Gordonsgezinde burgerdochters, wel te verstaan, die 's avonds door dien Heer op een vriendemaal onthaalt wierden, bij welke gelegenheid de eereboog wierd geïllumineert, en vervolgens aldaar veel vreugdeblijken betoont wierden. Daarop volgde

26 Junij de dag van de algemeene volksvergadering en van het arresteeren van de Regenten, hetwelk beyde, het een zowel als het andere, geheel buiten verwachting van de Societeits Heeren, of, laat ik liever zeggen, van den Heer van Lidt de Jeude met zijn aanhang afliep. Ten 10 uuren vergaderde de Raad der Gemeente. De leden van de Volksocieteit vergaderden ook. Deeze

zonden een commissie van 30 leden na de Geertekerk, alwaar ten 11 uuren de algemeene volksvergadering zoude gehouden worden, om de Gedeputeerden van alle de andere volksocieteiten af te wachten. Maar zie! Er compareerden geene als die van onze provintie ten getale van vijf; zodat alleen een provintiale volksvergadering wierd opgeworpen, en daarmeede liep de vergadering af. Toen haastten zig die 30 gecomm. Heerden na haar Societeit, om te vernemen, welk besluit op hun request van de Raad der Gemeente mogt genomen zijn, dog er was niets gebeurt, en de Raad was reets gescheiden. 's Avonds ten 6 uuren vergaderde de Raad weer. De leden van de volksocieteit vergaderden dus ook weer, vertrouwende toen met een voldoend antwoord vereert te worden. Maar tot omtrent 8 uuren daarop gewacht hebbende, was het geduld ten einde. Derhalve stapte de Heer van Lidt de Jeude met de borst vooruit en nog 3 anderen, als ook de Secr[t] Van der Werf Vreem (bijgenaamd Adriaan de Makelaar) na de vergadering van den Raad. De Heer Van Lidt de Jeude deed het woord, eischende met een aangematigd gezag en een trotsche houding uit naam van alle de leden antwoord op hun request van den Raad af. Dit antwoord was, dat die zaak zou overgegeven worden aan eene commissie, bestaande uit eenige leden van den Raad en 12 burgers, van iedere wijk één, om te onderzoeken het gehouden gedrag van de afgezete regenten en de oranjegezinde ambtenaren. Met dit antwoort streek de Heer van Lidt de Jeude met zijn gevolg weer na de Societeit, alwaar hetzelve, gansch niet na genoegen zijnde van alle de leden, ten eenenmale wierd verworpen. Die groote ieveraars wierden alverder door den Heer van Lidt de Jeude opgezet. Hij bragt hen onder het oog, dat de Raad der Gemeente wierd teruggehouden door de drie Hussaarofficieren. Weshalven

27 Junij een proclamatie wierd gedistribueert uit naam van alle de leden van de societeit tegen gemelde drie officieren, waarin zij onder anderen verklaarden, dat die officieren voor hunne komst in de volksocieteit zig hadden vol gezopen, gelijk zij het uitdrukken, in de societeit nevens den Trans, die zij de Aristocratische

Societeit noemden, en dat zij door die aristocraten waren aangezet zig na de volksocieteit te begeven, om te horen, wat er wierd afgehandelt, en, zo het mogelijk was, de vergadering in disorder te brengen. Wat hiervan zij, laat ik daar. Maar die officieren vervoegden zig met dat fraaije stuk bij hunnen colonel, die

28 Junij daarmede na 's Hage vertrok, om de Fransche Repraesentanten aldaar hetzelve onder het oog brengen en hen van al het voorgevallene verdere inlichting te geeven. Intusschen compareerde

29 Junij een deputatie van alle de officieren van het zelve regiment voor de Raad der Gemeente, om behoorlijke satisfactie te vraagen over de door de volksocieteit hen aangedane belediging. En

30 Junij kwam ter vergadering van 's Lands Repraesentanten een brief in van den Repraesentant Richard, waarin hij aandrong, dat de nodige acht mogt gegeven worden op de rustverstorende handelingen en bedrijven van eenige volksocieteiten van de Republiek, en inzonderheid van die van Utrecht. Dat er behoorlijke satisfactie zou verleent worden aan de door de Societeit van Utrecht in een gespargeerde proclematie beledigde Hussaarofficieren van Esterhasy; en dat de Heeren van Lidt de Jeude en van der Werf Vreem moesten in arrest genomen en na bevind van zaken gestraft worden. Die brief wierd overgegeven aan de Gecommitteerden wegens Utrecht, om deselve aan de Vergadering 's Lands van Utrecht te doen geworden, welke vervolgens de zaak in zijn geheel stelden in handen van de Raad van Rechtspleging om dezelve ten strengste te onderzoeken. — Nota bene! In handen van de Raad van Rechtspleging, daar de Heer Van Lidt de Jeude zelfs lid van was. Toen begon deze Heer eindelijk in te krimpen. Hij had alreets van de Raad der Gemeente weten te verkrijgen, dat de burgers waren vergadert geweest, om Wijkvergaderingen aan te leggen, door welke dan de zaken van aanbelang in het vervolg zouden worden afgehandelt, in plaats van dat dit door de Volksocieteit geschiedde, om daardoor zijne geliefkoosde medeleden van alle verdere onaangenaamheden te bevijligen. En

(Wordt vervolgd.)

OUDHEIDKUNDE.

Old Dutch spoons (XLVI, 377). — Als ik de beschrijving van den Heer Wyenotte goed begrijp, bedoelt hij met de *small spoons* roomlepels, zooals ze op het friesche platteland nog in dagelijksch gebruik zijn. Meest van zilver, hier en daar nog van tin, ook met andere diertjes en figuren erop dan haan en haas. Deze zullen dus wel geen symbolische beteekenis hebben. Met zulke lepels doet men den room in de kopjes, *eer* men de *koffie* inschenkt of *nadat* men *thee* ingeschonken heeft. De room staat in een rond kommetje.

„*Monkey-spoons*" ken ik niet; maar vergelijk *Waling Dijkstra, Uit Friesland's Volksleven* I 420.

L. D. B.

Voor „candle" op blz. 377 leze men „caudle" d. i. kandeel.

Junushof (XLVI, 29, 425,6), kan inderdaad aan den familienaam *Junius* herinneren. Want een Johannes Junius heeft te Wageningen het burgemeesterambt bekleed; hij werd vanwege de classis van Arnhem afgevaardigd naar de Synode 23—29 Aug. 1643 gehouden te Harderwijk, en verscheen ook als ouderling van Wageningen op de Nijmeegsche synode v. 10—13 Sept. 1645 (gecontinueerd 13—14 Aug. '46), alsmede op de Harderwijker synode v. 7—12 Aug. '50. Deze burgemeester heeft dan gewis gezegden „hof" bewoond, en er den naam aan gegeven. Hij was een tijdgenoot van Mr. Arend v. Slichtenhorst. — *Navr* ibid. bl. 173, 45, leest men van *du Jou* als den ouden familienaam van *Junius*. Moet dit niet *du Jou* zijn? JAC. A.

Drijslee. — In een stadsrekenboek van Nijmegen leest men op het jaar 1570: „Noch die Conijngin [Anna van Oostenrijk, bruid van koning Filips II van Spanje] mit XII wagens beschenckt, ijder wagen mit II perdt ende sess perdt an die drijslee." 't Was

bij haar vertrek uit Nijmegen, toen zij de steedlijke magistraat de noodige vervoermiddelen verstrekte voor hare reis over land. Wat is hier *drijslee*? Trekslede? In den trant van die, welke te Amsterdam omstr. 1845 door vigilantes zijn vervangen? — Of trekslede, tot vervoer van goederen?

Een drieslede, die door 3 paarden getrokken werd? RED.

Van Elderen. — Hoe komt men toch aan de verfransching *d'Oduer* (Odeur) in Marie v. Elderen, gade van Dirk v. Lynden, burggraaf van Dormael enz. † 1566? Zie *Navr* XLVI, 416. Ook Rietstap's Armorial (1875) geeft op: „Elderen [en français, Odeur], Pays de Liége". Slaat men dit werk op „Odeur" op, dan ziet men dat dit geslacht v. Elderen = Odeur van de familie v. Tongeren (de Tongres) zijne armes modernes ontleende. Elderen, in 's Heeren- en Genoels-Elderen onderscheiden, gelegen in Limburg (arr. Maastricht), heeft als plaatsnaam niets van „odeur".

Dichtregelen op Napoleon I (XLVI, 435). — In dit kader een acrostichon op Napoleon I ter sprake gebracht! 't Ging in mijn schooljaren, nu ruim vijftig jaar geleden, onder ons, jongens, van mond tot mond, nadat één jongen 't op zekeren dag had meegebracht. En die jongen had 't, volgens zijn zeggen, van zijn grootmoeder. 't Luidt als volgt:

„Neerlands geesel, menschenmoorder,
Armoedzaaier, rustverstoorder.
Pest der menschen, oorlogskweeker,
Onruststoker, woordverbreker,
Landverrader, Godverzaker,
Echtverbreker, oproermaker,
Ondeugdstichter, al te zaam,
Neerlands geesel, — 't is uw naam."

A. AARSEN.

Penningen. — Wie is zoo goed mij te zeggen, waarop de volgende penningen betrekking hebben.

1. IJzeren penninkje, mM. 29. Voorz. Rots aan welks voet

afgewaaide takken en een springend paard; tegen de rots kruipt eene schildpad. Opschrift: „Schiebe nicht auf". — Keerz. Een gevleugelde arm. Opschrift: „Eile zum Ziele". Zonder jaartal.

2. Dunne koperen penning, mM. 28. Voorz. Wapenschild waarop drie vogels (2, 1); om het schild lofwerk. Omschrift: „Andre hac greffier de la court des monoies". — Kz. Mercurius? en Mars? samen een tak vasthoudende op welks uiteinde eene lelie? Boven een wapenschild met 3 leliën; links van dat schild ☿, rechts ♂; beneden aan de voeten van M. en M. een haan en een vos of wolf? Omschrift: „Gallia fortit". In de afsnede: „C ♀ K." Zonder jaartal.

3. Bronzen éénzijdige medaille, mM. 52.

Borstbeeld naar rechts ziende. Omschrift: „Caton dutique". Parelrand. Zonder jaartal.

4. Bronzen eenzijdige ovale medaille, mM. 37/56.

Geharnast en gelauwerd borstbeeld, naar links ziende. Op het armstuk „Carinus". Parelrand. Zonder jaartal.

5. Tinnen of looden penning, mM. 51.

Vz. Gezicht op eene stad. Omschrift: „Civitas Leodiensis."

Kz. „Excellentissimo
Viro Josepho
Marchioni de Ximenes
Exercituum Regiminis
et
Servatae Civibus Justitia
Monumentum
Ex. S. C. A°. 1702."

6. Tinnen Penning, mM. 32.

Voorz. Borstbeeld, waar omheen: „Carolus Gust. D. G. Rex. Sueciae."

Keerz. „51.
N. Caroli. IX.
Ex Cathar. Til.
nat. 1622.
pr. h su. decl. 1650.

C. 1654.
bellis perpetuis
maximaq. virtute
gestis
implicitis.
M. 1660."

7. IJzeren penning, mM. 47.

Vz. Borstbeelden. Omschrift: „Franciscus I Austr. imp. ac rex et Carolina Bav. Coniu. aug."

Onder: „L. Ferrari. f."

Kz. In een krans van laurierbladeren:

„Dignioribus munerandis."

Omschrift: „Ob. augustorum. nuptias. Venetae. provinciae." Zonder jaartal.

8. Bronzen penninkje, mM. 21.

Vz. Gekroonde „S" in een stralencirkel; daaromheen op een' band: „Liebe um Liebe."

Kz. Opkomende zon, boven eene wolk, waaronder:

„Karlsruhe."

Omschrift: „Sie gehet wieder hervor. D. 22 Apr. 1832."

9. Wanneer stierf Catharina, koningin van Wurtemberg? Op een penn. op die gebeurtenis doelende lees ik alleen: 181."

O.-Beierland. J. KARREMAN.

DE HEERLIJKHEID LIENDEN

IN

NEDER-BETUWE.

DOOR

JAC. ANSPACH.

V.

TWEEHEERIGHEID EN HEERLIJKE RECHTEN.

Lienden is niet eerst sedert 25 April 1327, toen de Graaf van Gelre voor de helft pachter der jurisdictie werd, tweeheerig *geworden* [1]; maar *was dit altoos.* Had Wichman, graaf in Hameland (in de tegenwoordige Graafschap Zutphen, enz.), stichter der abdij van

[1]) Dit stelt Mr. F. G. bn van Lynden van Hemmen, a. w. bl. 82, 3, met aanhaling van Brouerius van Nidek en Le Long, „Kabinet van Nederl. en Kleefsche Oudheden" 2de dr. VIII, 161, en in navolging van hem, Nijhoff, „Oork." II bl. 17 aanteek. Het recht van verpachting aan den Landsheer ontstond niet uit de opdracht door Dirk heer van (half-) Lienden, wien men dan tot heer van heel Ln maakt, in 1327 van zijn hoog en laag rechtsgebied aan den Abt van St. Paulus, die mitsdien in 1339 zou hebben verklaard, dat zijne (des Abts) verpachting aan den Landsheer niet strekken zou tot verkorting of vermindering van de hooge, lage en grondheerlijkheid der heeren van Ln. Butkens heeft dit verzonnen, teneinde zijne van Lyndens als opvolgers van zijn Arnold van Aspermont, tot 1327 toe als *domein*-heeren te laten optreden. Zou Elten, Dirk's leenvrouwe, die opdracht van haren vasal aan eene andere abdij ooit gedoogd hebben? En welke reden had hiervoor kunnen bestaan? In den pachtbrief a° 1345, — zie Nijhoff, t. a. pl., – duiden de woorden „jurisdictionem in Lienden temporalem religiosorum virorum abbatis et conventus" enz. niet de gansche jurisdictie, het rechtsgebied over heel Ln aan, maar de jurisdictie voorzoover ze der Abdij van St. Paulus toekwam, d. i. de helft.

(Hoog-)Elten, — weleer een aan de Grp Z. aanhoorig drostampt, tot 1473, toen Karel de Stoute de voogdij er van overgaf aan den Hertog van Kleef, — in 968, aan dit adellijk nonnen-convent de curtis [1]) Liendle of Liendna geschonken; die 3 Aug. 970 door keizer Otto I van Duitschland bevestigde gift was, krachtens beslissing van keizer Otto III d.d. 18 Dec. 996, tot half Lienden (Ln dimidia pars) teruggebracht [2]). Hiervan bleef Elten in ongestoord bezit; dientengevolge leest men eeuwen later, in het boven, hfdk III. vermelde Tijnsboek [3]), bij eene optelling van abdijgoederen:

„It. dat halue ghericht to lynden hoghe en syde [4]) putke ende galghe [5]) is der Abdien van Elten. En wie een heer is van lynden die heuet dat gepacht van der Abdien jaerlix to betalen martini vur XIX mrc" [6]).

Tot in den aanvang dezer eeuw duurde dit bezit voort. In 1800 zagen wij boven, hfdk IV. half-Lienden nog aan het stift Elten leenroerig. Laetitia Murat, zuster van Joachim, koning van Napels, den zwager van Napoleon I,, was de laatste abdis a° 1808—11. Tot 1813 heeft daarop Elten met zijne 1800 bunders oppervlakte en 1350 onderzaten bij Nederland behoord, en is toen voor goed bij Pruisen ingelijfd [7]).

De andere helft, welke Wichman's dochter gravin Adela († 1017), — hare in 990 overleden zuster Luitgarde was de eerste abdis van Elten geweest, — voorloopig aan zich behield, schonk zij als atrium [8]) Lienna aan Utrecht's bisschop Adelbold († 1027), eene

---

[1]) *Curtis*, ook curta, curtiga, verklaart Laur. Diefenbach's „Glossarium Lat.-Germanicum Med. et Inf. Aet." (1857) als „hove, hof, selehof, hoyff vor einer burg, hof eines prelaten, closterhofe"; maar ook meer algemeen, als „hoffstat, hoffreyt." Bn v. Spaen, a. w. III, 336, omschrijft *curtis* als een hof, die zijn bijvang had, en rechtsgebied over zijne hofgenooten (*Familia*) uitoefende door schouten (*villici*), 't welk het lage gericht (*jurisdictio fundalis*) was.

[2]) Bn Sloet, a w., bl. 97, 9, 101, 7, 15; vgl. Bn v. Spaen, a. w. III, 434.

[3]) bij Prof. Kist, t. a. pl. bl. 155. [4]) laag.

[5]) put, diefput, d. i. onderaardsche gevangenis (Kiliaan); „put ende galghe", d. i. recht over leven en dood, halsrecht, jus s. potestas gladii, jus summum.

[6]) mark. [7]) „Geld. Volksalm." 1894 bl. 16.

[8]) Bn Sloet, t. a. pl. bl. 111, 45, 54, 64. „Atrium" (ook wel arium) omschrijft

schenking, die 3 Febr. 1028 door keizer Koenraad II en 26 Juni 1050 door Utrecht's bisschop Bernulf bevestigd is geworden, ten behoeve van het door Adelbold in 1006 gestichte Benedictijner monniken-klooster op den Hoogen Horst (bij Amersfoort). Bij dit atrium Lienna behoorde in 1050 „omnis procinctus et districtus in novalibus, sylvis, etc". (omtrek en distrikt in nieuw-aangemaakte landen, bosschen, enz.); dus met het rechtsgebied. Toen het klooster Hoogenhorst naar de abdij van St. Paulus te Utrecht werd verplaatst, is half-Lienden aan deze abdij leenroerig geworden.

De Abt was van-ouds in groot aanzien, en had op de landdagen zitting onder de edelen van den eersten rang. Beloofde hij in vereeniging met den tresorier en den kanunnik ten Dom, een kanunnik van St. Pieter en een van St. Salvator, 14 Febr. 1337 voor Reinald II van Gelre zekere 400 ponden te zullen betalen, welke deze aan Nicolaas v. Oostrum schuldig was [1]); in den persoon van Johan Clawert trad hij 10 Aug. 1480 op als raad en vriend van Utrecht's bisschop David van Borgondië bij een verdrag van onderwerping der steden Harderwijk, Elburg en Hattem aan den Aartshertog Maximiliaan hertog van Borgondië [2]). Hoog gezag bezat hij en zijn eigen rechtsgebied; zelfs eenige jurisdictie binnen de stad Utrecht, welke zijn eigen schout soms uitoefende namens hem. Hij had zijn eigen leenmannen (vasallen), dienstmannen (ministerialen), leenhof, rechters, en een hofstoet als een vorst. In het Sticht had hij alleen laag, doch daarbuiten hoog rechtsgebied, dus ook het recht om kwaaddoeners te dagvaarden, te vervolgen en aan den halze te straffen. Buiten het Sticht had hij leenmannen, die hem

---

Diefenbach als „fridt-, freit-, frei-, vor-, für-, *kirch-hoff*". Ook B^n v. Spaen, III, 434 noot, zegt: „Atrium est coemeterium"; en verder: 't schijnt dat *Atria* genoemd wierden de goederen die wegens de begraaffenissen in Kerken, aan de Kerkhoven gegeeven wierden". Lees denklijk: goederen, die wegens de begr. in klooster-kerken, aan die kloosters werden gegeven. Ook het door bisschop Ansfried († 1008) aan Hoogenhorst geschonken Bommelerwaardsche Driel was in 1028 een „atrium" (B^n Sloet, a. w. bl. 154).

[1]) Nijhoff, a. w. I bl. 357. Hij heette Herman, en zijn zegel in groen was hangt nog aan den oorspr. perkamenten brief.

[2]) Nijhoff, a. w. V bl. 128.

trouw en manschap schuldig waren, en in den oorlog hem moesten dienen [1]). Mitsdien beval hertog Reinald IV 31 Maart 1403 zijnen ambtlieden en richters, zich geenerlei gericht aan te matigen over des Abts goederen en lieden in Gelderland [2]).

Deze hooge jurisdictie vermocht hij derhalve, evenals over Oudewaard en de Schulenborgerwaard, uit te oefenen te Ln en het Bommelerwaardsche Driel, dat ook van het klooster Hoogenhorst aan de abdij was overgegaan, en bijgevolg Gelre's vorsten, tegen betaling eener zekere geldsom, daarmede te beleenen. Die vorsten waren hierop gesteld; want zoo werd de weg gebaand tot de aanhechting van Ln aan Gelderland. Alzoo verwierf Reinald II 25 April (St. Marcusdag) 1327 van den Abt van St. Paulus in pacht gedurende 44 jaren het hoog en laag rechtsgebied, natuurlijk voorzoover het der abdij toekwam, voor twee beren (mannetjes-varkens), die vet en goed waren (apri pingues boni et dativi, d. i. leverbaar) [3]), of voor elken beer vier pond kleine penningen of vier oude schilden, op St. Martens-avond te betalen. Zijn zoon, hertog Reinald III vernieuwde deze pacht voor zijn leven 14 Mei '45, en hertog Eduard insgelijks 25 April '67; doch de uitgang werd toen met één beer vermeerderd omdat het gericht van Driel er bij kwam. Hertog Willem 28 Juni 1381 [4]), Reinald IV 29 Maart 1403, Arnold 20 Maart '25, Adolf 24 Sept. '70, Karel 15 Sept. '92 bekwamen die erfpacht(en) voor de gezegde drie beren of twaalf oude schilden jaarlijks. Laatstgenoemde vorst verklaarde in dato de goederen der Abdij te Ln, Hemert [5]), Driel, Reden en Ermelo

---

[1]) Vgl. Rademaker, „Kabinet van Nederlantsche Outheeden en Gezigten" (a° 1733), V, 152.

[2]) Nijhoff, „Oorkonden" III bl. 260.

[3]) *Aper*, hoogd. *Eber*, geltvarken. Ook beduidt *Eber* een everzwijn of wild zwijn, hetgeen *aper* in 't classiek Latijn steeds beteekent. Zie voor deze en de navolgende beleeningen van Gelre's vorsten, behalve v. Spaen t. a. pl., Nijhoff, „Oorkonden" I n° 213; II n° 10 (waar de aanteek. op bl. 17 dient te vervallen), n° 153, III n° 77, 264; IV n° 29, 497; VI n° 37, 1701.

[4]) Destijds was Henrik v. den Rijn abt van St. Paulus te Utrecht (Nijhoff, a. w., III bl. 90).

[5]) nml. Op-Hemert; aldaar toch vindt men nóg eene hoeve, als de „Abdij van

in zijne bescherming te nemen [1]). Maar 8 Nov. 1532 verdroeg hertog Karel zich met den Abt, en verwierf het gericht van Lienden (en van Driel), hetwelk hij totdusver alleen voor zijn leven erlangd had, erflijk, en wel vrij, zonder pacht te betalen, aangezien de Abdij hare in 's Hertogs land gelegen goederen, die in verwin (verpand) waren, van den vorst had ingelost [2]). Ook vernieuwde deze de der Abdij vroeger verleende bescherming. Evenwel nam koning Filips II van Spanje in '60 dat gericht weder in erfpacht voor de jaarlijksche twaalf schilden van voorheen; de Kamer van Financie toch te Brussel had het Hof van Gelderland aangeschreven om den Abt te bewegen, de heerlijkheden Lienden en Driel voor altoos, of althans voor een tijd, aan 't hertogdom Gelre gehecht te laten [3]); en het Hof had geantwoord, dat de Abt hiertoe genegen was; òf op voorwaarde van vrijdom van schatting voor al der Abdij goederen in Gelderland, òf op den ouden voet. En dit laatste was in gezegd jaar aangenomen. Als na de Godsdienst-Omwenteling hierover verschil was met de Staten van Utrecht, die der Abdij goederen aan zich gebracht hadden, kwam men 13 Sept. '99 overeen, dat de erfpachten der gerichten van L^{n} en Driel, op denzelfden voet en trant als koning Filips ze in '60 had ontvangen, aan het vorstendom Gelre zouden komen, en wel ten lijve van dengene dien Hof en Rekenkamer benoemen zouden. Dit verdrag nu is door de Landschap, de Staten van Gelderland 28 Mei 1600 bekrachtigd [4]).

St. Paulus" bekend, en vermeld op de Stafkaart N° 39 Rhenen, herzien in 1890, prijs *f* 1.50. Zie ook „De Nav^{r}" XXXIV, 127.

[1]) Nijhoff, „Oork." VI bl. 14.

[2]) Nijhoff, a. w. VI bl. 1024 drukt dit dus uit: „Hertog Karel, bij gerichtlijk verwin in 't bezit gesteld van de in zijn land gelegen goederen van die van Utrecht, geeft aan de St. Paulus-abdij hare van hem vrijgekochte goederen terug, nadat ze hem in het erflijk bezit der heerlijkheden van L^{n} en Driel gesteld had.

[3]) de les laisser annexées au Duché de Gueldres en perpetuité ou du moins pour un temps. „Dus werd toen nog," — zegt B^{n} v. Spaen, t. a. pl. III, 436, noot, — „volgens de oude gronden geredeneerd; t. w. „dat eene eigendommelijke heerlijkheid niet onder 's Lands hoogheid, *re ipsa* stond; en dat, buiten die erfpacht, de Hertog van Gelre geen recht daarop bezat."

[4]) B^{n} v. Spaen, ibid., vgl. met bl. 249—51.

Dientengevolge ziet men Hertog Karel als pachter der St. Paulus-abdij, in 1520 Otto v. Ewijk aanstellen tot schout van Lienden, en namens dezen vorst 19 Maart dezes jaars Adriaan v. Buren, in zijne kwaliteit van amptman van Neder-Betuwe, het schoutambt te L^n en in de Marsch (onder Ln) verpanden aan Jo^r Cornelis van Brakell, heer en bewoner van Kermestein, omdat hij (Adriaan) dezen edelman een bedrag van 80 gouden keurvorster Rijnsche gln schuldig was [1]. Als Hertog van Gelderland beloofde koning Filips 30 April '60 aan de Abdij bescherming met vrij gebruik harer rechten en goederen te L^n, Hemert, Driel (Bommelerwaard), Reden en Ermelo; welke bescherming reeds dagteekende uit de dagen van graaf Reinald II (sedert 25 April 1327). Diezelfde bescherming verzocht en verkreeg zij Juli 1578 van den aartshertog Matthias, en voorkwam alzoo de inlijving harer rechten en goederen in het nieuwe Aartsbisdom van Utrecht, waartegen zij reeds door dergelijk verdrag met Don Juan van Oostenrijk gesloten, gevrijwaard meende te wezen [2].

Uit dezen historischen gang van zaken blijkt:

1°. dat geen heer van Beusichem aan een schoonzoon (Arnold van Aspermont) in 1106 Lienden als huwlijksgift kon geven.

2°. dat noch een Arnoldus Aspermontius in 1138, noch eenig ander heer van L^n eeuwen later, van zijn Dominium Lindinia kon spreken, gelijk dien Arnoldus wordt toegedicht in de aangevochten oorkonde van 29 April van gezegd jaar. Dat „*dominium* Lindinia" reeds stelt de oorkonde als valsch aan de kaak [3]. Hoevele pennen er over de Aspermont-kwestie zijn in beweging gebracht; toch zagen wij totdusver niet, dat op deze gapende wond in de bewuste oorkonde de vinger gelegd werd.

3°. dat een eenvoudig beroep op Lienden's eeuwenoude twee-

---

[1] „De Nav_r" XXIV, 54; Nijhoff, „Oorkonden" VI n° 999 bl. 660.

[2] J. J. Dodt van Flensburg, „Archief van Utrecht", I, 224.

[3] Geld. Volksalmanak 1896 bl. 5—7 kome dus ook van zijne beweering terug! Het gezag van een geleerde als Baron Sloet was, hoe rechtmatig ook en onmiskenbaar, kan hier geen gewicht in de schaal leggen. De Historie spreekt hier van eeuwen herwaarts en eeuwen lang.

heerigheid aan de abdijen van Elten en St. Paulus, ten aanzien dezer heerlijkheid die kwestie voor goed uitmaakt.

Floris van Pallandt I vond goed, zijne rechten als heer van L^n te constateeren; en 't was op verzoek van Joachim v. Hoemen, zijnen drost en amptman van ter Lede en Lienden, dat vóór de beide richters van L^n en gerichtslieden eenige bejaarde personen werden opgeroepen als getuigen. Deze personen: „heer Wylhem v. Rijell, pryester-vicarius van St. Jan Evangelist, out omstr. 55 jaer en heer Gosen v. Groitffelt, pryester-vicarius van Onse Lieve Vrouw-altaer alhyer in de kercken tot Lyenden, out omstr. 54 jaer, Cornelis v. Brakell (tot Kermestein), out 73 jaer, Seger v. Wijck, out 68 jaer, und Jan Luyloffsz, out 66 jaer, thoe samen alhier thoe L. geboren en opgevoeyt, mannen van guede fame en gelove", verklaarden alstoen 6 Dec. 1561, wael te weten en van hunne ouderen vernomen te hebben, dat die halve hoge en lage heerl. en jurisdictie van L. den heeren van Culemborg toebehoort hefft en alnu heeren Florys greve tot Cul. toebehoort, en (whoe zeltsam idt oick, godbetert, in desen landen verlopen) nochthans van dien hogeheyden, rechte en gerechticheyden, van alle boeten en broecken en aencleve derselven altyt in vastelyke en vredelyke gebruyck geweest en noch tegenwoordich syn; dat oick die voirnoemde heeren, boven ofte behalven dye voirn. heerl. en jurisdictie, alle tyt sekere praeëminentie van hoicheydt aldaer in de voirn. heerl. competeerde...... dye thienden in de heerl., wijntgemael kerckeghyffte, zwanendryffte mytte vysscherye, myt oick dye collation offte ghyffte vande vyer vicarien aldaer als nementlicke Onser Lyever Vrouwen, Sinte Jan Evangelist, Sinte Claes en Sinte Thoenys, — en oick der Cappellen tot Verhuysen. Dat daer oick steeds twee richteren en scholten tegelijk waren aangesteld, één vanwege den Hertog van Gelre, thans de Kon. Maj^t (Filips II), en de ander vanwege den Heer van Cul.; de éene richter mocht buiten of zonder volmacht des anderen niet „richten of gichten"

(gerechtelijk getuigen) [1]. — Zij waren richters van Ln, Lede, Oudewaard en Ommeren, en bedienden al de administratie dier jurisdictie. Willem v. Mechelen, nabuur der heerl. Ln, had een ongeluk gehad [2] aan zekeren Crouwel, en was bescheiden tot remissie van Joost van Zwieten, amptman van Nederbetuwe [3], zoowel als van Willem v. Hoemen, drossaard vanwege den heer van Cul.; Ludolf Noest had een ongeluk gehad [2] aan Goosen v. Grootvelt zaliger, en met hem was 't opzichtens den zoen hetzelfde geval geweest. Dit alles bevestigde Cornelis v. Brakell; doch zeide nopens de collatie of kerkgift, dat hem „soe wael niet bewost en waer" (of de heeren van Cul. daarvan wel de begeving hadden). Ook verklaarde Jor Cornelis, dat hij zijn manschap of leen [4]) van het huis en de heerl. Ln verhief, en dat leen (Kermestein) was alsnu (a° 1561) een onderleen van den Graaf van Cul. als heer van Ln. Ook had hij het richter- en scholtusambt in de dagen van hertog Karel van Gelre met zekere penningen beleend; ook zeker jaar met en bij tijde van Berner v. Groitfelt richter en scholtus wezende, den heer van Cul. zelf bediend; hij had nog vóór Berner eenen richter van Ln vanwege den heer van Cul. gekend, nml. Jan v. Groitfelt. De priesters Willem v. Ryell en Goosen v. Grootveld [5] stemden met dit alles in; doch omtrent de kerkgift waren zij zich evenmin bewust, dat die ter begeving van den heer van Cul. had gestaan [6].

---

[1]) Vgl. „De Navr" XXXIX, 275.

[2]) denklijk levensgevaarlijke verwonding, of misschien wel manslag, moord. Dit laatste werd ook aangeduid als „een neerslach begaen".

[3]) in 1537 als zoodanig opgevolgd door Nicolaas Vijgh; zie „Herald. Biblk" 1879 bl. 235.

[4]) Daar manschap, d. i. dienstmanschap, beduidt de daad van uitrichting van hulde en trouw aan den leenheer, is hier „manschap *of* leen" opmerklijk, dewijl hier „manschap" gebezigd wordt als „het pand, waardoor de verplichting tot het doen van manschap ontstaat". Dus waarschijnlijk verschrijving voor „manstad".

[5]) Jan v. Gr. en de twee gebroeders Berner of Bernier en (na dezes overlijden) Dirk v. Gr. waren achtereenvolgens richters van Ln vanwege den heer van Cul. Dirk was de vader van Goosen v. Gr., den priester (dood in 1575, zie beneden, hfdk VIII).

[6]) Deze getuigenis ontleenden wij aan een afschrift in het kerkelijk archief

Mitsdien handhaafde het Hof des vorstendoms Gelre en graafschaps Zutphen [1]) 17 Mei 1651 tegenover Jo^r Arend Vijgh, heer van Zoelen, die als amptman van Nederbetuwe [2]) in vereeniging met den momber [3]) ze betwistte, George Frederik graaf van Waldeck, Pyrmont en Cul. in zijne rechten op de helft der hooge en lage jurisdictie in de heerl. L^n; stond hem toe den naam en titel te voeren van heer over de kerspelen Maurik, Ek en Ommeren, om richters aldaar aan te stellen en de daaglijksche jurisdictie uit te oefenen, en vergunde aan partijen om nader te procedeeren over het punt van de breuken in de schouw [4]).

Werd bij het, 27 Aug. 1427 tusschen den postulaat-bisschop Rudolf van Diepholt en de stad Utrecht, ter eener, en Willem heer van Buren met zijn broeder Jan, proost van Aken, ter andere zijde, gesloten verbond, half L^n aan den postulaat en het Sticht

---

ter plaatse, waarvan het origineel berust onder de familie v. Asch v. Wijck (wegens den er in genoemden Seger v. Wijck).

[1]) „Registers op het Archief v. h. voorm. Hof v. Gelre" door P. Nijhoff 1856 bl. 156, 7.

[2]) Zie over hem in mijne genealogie Vijgh, Herald. Bibl. 1879 bl. 272—6.

[3]) z. v. a. procureur-generaal van het Hof van Gelderland. Zie omtrent dezen waardigheidsbekleeder mijne aanteekening in *Nav^r* XXVI, 602—6. De daar vermelde momber Dr. Henrick Brantsen, geb. 22 Nov. 1605, † 19 Jan. 1640. Theodorus Schutte, J. U. D., momber van Geld., werd als ouderling te Arnhem, wegens lichaamszwakte verschoond om vanwege het Hof op de Geld. synode te A. 28 Juli—3 Aug. 1630 te verschijnen, maar was tegenwoordig op die te Zutfen 3—7 Aug. 1631. Sedert 1640 was Mr. (Dr.) Lambert v. Eck, sedert 23 Dec. 1659 Dr. Johan Kelfken, enz. enz. momber.

[4]) d. i. *boeten* welke men beliep als 't bleek bij de *schouw* der weteringen, tochtslooten enz., dat aan de verplichting om deze tijdig te ruimen en schoon te houden enz., niet was voldaan. Allard II heer van Buren had 24 Juni 1310 aan de ingezetenen van Lienden, Ingen, Ek en Maurik het recht verkocht, eene wetering te maken door zijn gebied, loopend tot in de Korn (de stadsgracht van Buren); zie B^n Sloet, „Bijdr. tot de kennis van Gelderland" bl. 366. Vgl. ook de Lingebrieven dd. 13 Jan. en 13 Mei 1456, waarvan Nijhoff, „Oorkonden" IV bl. 275, 7 den inhoud opgeeft: die van 13 Mei werd bezegeld door Johan v. Brakell en Dirk Foeyert als geërfden van Lienden. Dirk F. was (zie Hfd^k VI) in 1463, 5 eigenaar van 's Gravenhoef.

nadruklijk toegewezen [1]; behoorde ook Ln tot de Nederbetuwsche dorpen, welke hertog Karel 15 Maart 1520 geveiligd en „gewedersaet" [2]) verklaarde tegen de landen van Buren en IJselstein en een gedeelte van het Nedersticht [3]); Bn v. Spaen vermeldt niet, dat de Staten van Utrecht, die na de afschudding van het Spaansche juk de rechten en goederen der abdij van St. Paulus aan zich gebracht hadden, 16 Maart 1676 verkochten aan Johan v. Brakell, heer van Kermestein (te Lienden), hun aandeel in de jurisdictie van Ln; welk aandeel Johan Frederik v. Br. tot K. en Johan's overige erfgenamen 7 Nov. 1709 bij verkoop overdroegen aan de Rekenkamer van Gelderland [4]). In overeenstemming hiermede vindt men verder [5]) op den jare 1741: „Lynden is halfheerig; de ééne helft (der jurisdictie) behoort der Provincie (Gelderland) toe. De Rekenkamer stelt er, uit naam der hooge Overheid, eenen Rigter over aan. Over de wederhelft stelt de Heer van Ln in der tyd, den zelfden of eenen anderen Rigter". Hetgeen men in 1772 herhaald ziet [6]). Ln had derhalve een afzonderlijk gericht. De door de Rekenkamer aangestelde richter, zoowel als de officier van dit ambt, stond onder den Amptman van Nederbetuwe. Vernam de Geldersche synode, te Nijmegen i. d. 22—28 Aug. 1655, met groot genoegen, dat de officier van Ln marskramers beboette („deselve breucken affneemt"), die van daar op Zondag te Venendaal markthandel gingen drijven; aan de synode te Harderwijk i. d. 23—30 Juli '56 werd bericht, dat die officier, hoe ijverig ook,

[1]) zoowel als Ommeren, Kesteren, Opheusden, Beesd en Renooi; Nijhoff, „Gedenkwaard." IV bl. XXVI.

[2]) Oudemans, „Mid. Nederl. Wrdbk", heeft uit v. Velthem „wedersaten" d. i. tegenstrevers.

[3]) Nijhoff, „Oorkonden" VI n° 998 bl. 658. In den omslag van 75000 gulden, die in 1547 over Gelderland geschiedde, beliep het bedrag over het ambt van Nederbetuwe 4383 gln; waarin Lienden 326 guld. 19 st. 11 3/4 penn. moest betalen, zijnde op drie plaatsen na, de grootste post.

[4]) Geldersch Archief. [5]) in den „Tegenwoordige Staat van Gelderland" (XIII) III bl. 271.

[6]) in de toenmaals bij Entrop, te Amsterdam, in 't licht gegeven „Geogr. Beschrijving van Gelderland."

„deze prophanatie van den Sabbath" nog niet geheel had kunnen beletten; daarom zou men het Hof van Gelderland verzoeken om aanschrijving van den Amptman van Neder-Betuwe, dat deze den schout van Ln scherpelijk zou gelasten zorg te dragen, dat te Ln de Sabbath niet gevioleert en werde door inbrengen van waaren en koophandel" [1]). De richter der hooge heerl. Ln was zulks vanwege het vorstendom Gelre en graafschap Zutphen, en aldus zien wij dan ook straksgenoemden Jor Johan Frederik v. Br. gekwalificeerd in 1714 bij zijn overlijden [2]).

Na doode van Johannes v. Dam, richter, dijkgraaf en stadhouder van leenen der vrije heerlijkheden Lede en Oudewaard alsmede der hooge heerlijkheid Ln, stelde Otto graaf van Bylandt in diens plaats 23 Aug. 1757 Carel Lodewijk baron de Pagniet aan tot drost, richter, dijkgraaf en stadhouder van leenen; hij legde 26 Augs op de gerichtskamer te Ln, in tegenwoordigheid der schepenen, den eed als richter en drost af in handen van den richter Christoffel Hendrik Cassius [3]). Deze laatste, vrijwillig afstand doende van zijne ambten als richter en schout der hooge heerlijkheden Ln en de Marsch namens de Landsvorstlijke hoogheid van Gelderland, had tot opvolger Daniel Louis de Win, heer van 's Gravenhoef, aangesteld te Londen 23 April 1771 door Jan Walraad graaf van Welderen, in zijne kwaliteit als amptman, richter en dijkgraaf van Neder-Betuwe; hij werd door den gesubstitueerden amptman enz. Steven baron van Delen te Medel (o. Echteld, waar deze edelman woonde) 30 April beëedigd, en nam 2 Mei zitting in het gericht der hooge heerlijkheid Ln [3]). Aan Jonkvre A. M. R. van der Burgh, als eigenares der halve hooge heerl., stonden de Gedeputeerde Staten van Gelderland 19 Oct. 1842 op haar verzoek toe,

---

[1]) Ms.-Acta dier synoden (a° 1655) art. 12 en (a° 1656) art. 27. Uit die artt. blijkt, dat ook te Barneveld en zelfs te Utrecht op Zondag nog markt gehouden werd. Reeds ruim 20 jaar vroeger bestond die sabbatschennis; zie hiervoren, hfdk IV.

[2]) in het Doodboek van Ln. Zie over hem en zijne voorzaten eene aanteekening in *Navr* XXVI, 367.

[3]) Extracten uit de minuten ter Griffie van de arrond. rechtbank te Tiel, ontleend aan het gerichtssignaat van Ln, aanvangend a° 1757, dl. II.

hare rechten als zoodanig, uit te oefenen, en verklaarden haar mitsdien bevoegd om *bij evenredige beurten* het recht uit te oefenen van voordracht tot benoeming van den Burgemeester en de leden van het bestuur der gemeente Ln; en zulks toenmaals voor de 7de vacature [1].

Het notarieel transport van 11 Jan. 1845 luidt nog als volgt:

De Hooge en erkende Heerlijkheid Ln met derzelver Regaliën en Geregtigheden (alleenlijk echter voor de *helft* met betrekking tot de voormalige hooge en lage jurisdictie, en de daarvoor in de plaats getredene regaliën) volgens de bestaande wetgeving; zijnde het regt van titel, de voordragt tot de leden van het gemeentebestuur van de Gemeente Ln voor het 1/7 gedeelte; voorts het Jus Patronatus van de Kerk te Ln en het regt van Jagt op Ln.

Een gestoelte van twee banken of twaalf zitplaatsen in de kerk te Ln.

De recognitiën en erfpachten.

De Tijnsen en Cijnsen.

De Tienden Grof en Smal.

De Ridderhof, den Aldenhof, het Haagje of den Haegh genaamd, bestaande in Huis en verdere betimmering, Boomgaard en Land te Ln.

Het recht van voordracht voor het 1/7 gedeelte, bestaat niet meer; het Jus Patronatus is thans Agreatie, d. i. het recht om uit een door den kerkeraad opgemaakt en aangeboden tweetal de predikantskeuze te doen.

VI.

VOORMALIGE OF NOG BESTAANDE HUIZEN EN HOEVEN.

Al was De Schenkhof, die 27 Juli 1892 ter grootte van ongeveer 45 hectaren in perceelen geveild [2], en als bouwhoeve reeds vijf jaar eerder gesloopt werd, te Kesteren gelegen; zoo dient hij toch hier, en wel in de eerste plaats, vermeld, wegens zijn voormalig nauw verband tot het erfschenkambt van Gelre, naar welke waardigheid hij vernoemd is [3]. Bij de aanstelling toch van Dirk

[1]) Dossier van Jhr. J. C. N. van Eys, heer van Lienden.

[2]) publiek in het zoogenaamde *Ambtshuis* te Kesteren; zie over dit vermaarde huis mijne aanteekening in „Geld. Volksalm." 1879 bl. 99 vg.

[3]) Ook de voormalige Schenksche Bouwing, thans een tiendblok, te Maurik,

heer van L^{n} tot erfschenker van Gelderland ontving deze edelman van den nieuwen hertog, Reinald II ten leen 43 morgen, 1 hont lands gelegen te Elst in Over-Betuwe, geheeten des Greven Slagh [1]), losbaar met 1000 pond kleine penningen, benevens 20 pond ouder grootte jaarlijks uit het hertooglijk tiend in de Marsch, en uit negen morgen lands tevenover Rhenen, welke Jan van Amstel 18 Sept. 1328 aan den landsheer had verkocht [2]). Den 25 Maart 1342 bekende hij die goederen ontvangen te hebben [3]). Nadat Dirk's zoon heer Jan van L^{n} in '79 hiermede beleend was, ontving dezes zoon Dirk in 1399 daarvoor in de plaats 47 morgen lands te Kesteren, waarvan 28 morgen in de Pedel [4]), oostwaarts Claas Vijgh, burger te Nijmegen, enz.; 12 morgen genaamd die Hoegelweerde, d. i. de Hooge Weerd (Woerd) en 7 morgen genaamd Westermede (of de Meeze); van welk een en ander hij den 22sten Septr opdracht deed [5]) ten behoeve van den Hertog [6]), te verheergewaden

en de Schenkers, een bouwland te Ingen, schijnen nog aan dit ambt der Middeleeuwen te herinneren.

[1]) d. i. het *slag* (afdeeling eens akkers, stuk gronds) *van den Graaf* (van Gelre). Anders is de beteekenis van het Greveslag bij Lochem; z. v. a. „stuk gronds afgesplit van Greve". Greve nu, als naam eener buurt te Laren, kan niet „Graaf" beduiden, maar zal z. v. a. „grift" of „het gegravene" wezen. In de Graafschap Zutfen, waar men een aantal landerijen aantreft, met „slag" als slotsylbe, hoort men veelvuldig: „den akker lig(t) in dree slegen". Ook in Overijsel komen Slag, Slagen en Venenslagen telkens voor; voorbeelden in menigte levert „Nom. Geogr. Neerl.", I, 58.

[2]) Geld. Leenregister, Afd. Nijmegen, f° 166 verso; vgl. „Navr" XLI, 565. Hetzelfde leenreg^{r} meldt op het jaar 1408, dat dit „Grevenslag", toenmaals ter grootte van 29 morgen, behoord heeft tot de lijftocht, welke Peter van Steenbergen aan zijne vrouw Sweder bewees.

[3]) Nijhoff, „Oorkonden" I, 439, uit het „Oudste Regr". Ook uitgegeven door Butkens, „Annales", Preuves p. 31.

[4]) Spreek uit „Pédel". Eene bouwhoeve vlak naast den voormaligen Schenkhof heet nog tegenwoordig *De Peel*. Peelland of de Peel in N.-Brabant luidde a° 1400 ook „Pedelandt" („Navr" XXXVIII, 555), Peelo bij Assen (Drente) a° 1040 Pithelo (v. den Bergh, „Mid.-Nederl. Geographie" 1872 bl. 173).

[5]) vóor den richter Arend van Lienen (Lyenen); geen v. Lyenden, zooals Butkens opgeeft. Een gansch onderscheiden geslacht.

[6]) Nijhoff, a. w. III, 220; vgl. „De Navr" XLI, 566.

met een „silveren auerdekten kruesen"; in plaats van welke kroes ook 75 goudgl. kon worden gegeven. Er is toen of later eene landhoeve van gemaakt; immers Gerard heer van Kulenburg ontving als heer van Lede in 1470 het erfschenkambt 's lands van Gelre met den *Schenkhof* daartoe behoorend.

Het bovenstaande nu leert, dat deze hof, en niet het Huis Ter Lede [1]), de apanage der erfschenkers was. De heeren van Ter Lede werden als zoodanig met dit ambt beleend, en als erfschenkers waren zij gerechtigd tot den Schenkhof. Dit blijkt duidelijk uit de leenacten [2]). De van Lyndens toch moesten leenmannen van den vorst van Gelre wezen, om erfschenkers te kunnen zijn; en, terwijl zij als heeren van half-L^n vasallen van Elten, als heeren van Oudewaard vasallen der St. Paulus-abdij waren, waren zij als heeren van ter Lede vasallen van Gelre's landsheer. Johan van Heukelum bijv., een edelman uit Zuid-Holland, ontving in 1413 niet het Huis Ter Lede, maar wel het erfschenkambt; doch dit ambt ontving hij tenzelfden dage, of liever onmiddellijk nadat hem van eene geldsom uit den tol te Zalt-Bommel verschrijving was gedaan; door welk laatste hij leenman werd van den Hertog van Gelre. Ook zou, voorwaar, geen verpanding van dit Huis, gelijk in 1436 door Walraven van Meurs aan Henrik bisschop van Munster geschiedde, te pas zijn gekomen, zoo het een erfschenkers-apanage geweest ware! Wel zien wij 19 Jan. 1672 den Schenkhof bezwaard, en 20 Sept. 1687 zelfs verpand en overgedragen (zie Hfd^k IV): doch dit had plaats toen het erfschenkersambt zijne beteekenis had verloren. Neen, omdat de van Lyndens, erfschenkers van Gelre, heeren van Ter Lede waren geweest, is in vervolg van tijd het ambt aan 't bezit van Ter Lede verbonden. En zoo is 't ook op heer Gerard (en zijne leenvolgers) overgegaan. Hoe zou deze er anders aan gekomen zijn? Het *toevallig*, uit de Historie ontsproten verband tusschen het bezit van Ter Lede en dit ambt blijkt ook uit de omstandigheid, dat tusschen Jasper van Kulenburg († 1504)

---

[1]) „De Nav^r" XLI, 574; XLIII, 653.

[2]) in „Nav^r" XLI, 565—69 omstandig medegedeeld.

en Elisabeth van Kul. 25 Nov. 1543 twee bezitters van het Geldersch schenkleenrecht met den Schenkhof daaraan gehoorig in het Leenregister vermeld staan, t. w. Willem v. Arenborg († 1534) en Willem v. Scherpenseel genaamd Palick, Gerritszn, die om zijns vaders en zijne eigene trouwe diensten 29 Nov. 1534 ambt en hof ontving met alle renten en goederen, daaraan van ouds rechtens verbonden, — hoewel deze beide edelen nimmer heeren van Ter Lede zijn geweest.

De verdere lotgevallen van dezen merkwaardigen hof deelden wij elders mede [1]; om er nu slechts bij te voegen, dat alleen de plaats waar de hoeve stond, tegenwoordig nog „Schenkhof" heet.

In de beleeningen door Elten, voorzoover ze ter onzer kennis kwamen, is altoos sprake van den Oldenhof, en wel sedert 1408. Staat deze hoeve daarin uitdruklijk vermeld als „dienstmansleen", in die van a⁰ 1461 als „dienstmansleen en pachtgoed"; haar heergewaad bedroeg steeds 19 mark. In den leenbrief van 27 Nov. 1646 wordt ze gekwalificeerd als een „erfhofmeestersambt", in die van 23 Oct. 1772 en 21 Maart '94 als een „erfhofmeestersambt [2]) en bizonder dienstmansleen". De aldus beleende eigenaren waren derhalve gerechtigd tot den titel van erfhofmeesters van het (in 1664, 1772 „keizerlijk") vrije stift Elten [3]), welks hoofd zich in 1646 nog abdis, maar in 1772 vorstin, in '94, '97 vorstlijk abdis van Elten titelde; want die Abdis had rijksvorstlijken rang en zitting, in de Westfaalsche Gravenbank [4]). De Graven van Quadt namen echter als heeren van half-Lⁿ den titel

---

1) in „Geld. Volksalm". 1880 bl. 17—20.

2) Zoo was in 1664 de hof te Heshuizen ook een erfschenkambt-leengoed der abdij van Elten („Regrs arch. voorm. Hof van Gelre", bl. 198).

3) die met het erfschenkersambt van Gelre („Navr" XLIII, 653) niets had uit te staan!

4) „Geld. Volksalm." 1894 bl. 16.

van „erfhofmeesters van Gelre" aan; lees: erfhofmeesters van Elten.

De leenbrieven a⁰ 1772 en '94 gewagen van „den Oldenhof nu de Haag geheeten", dem Angeben nach jetzo der Haag genant". Hooren wij nu in 1561 Jor Cornelis van Brakell tot Kermestein op 73-jarigen leeftijd, in vereeniging met andere zeer bejaarde ingezetenen, volgens ordonnantie en ten behoeve van Floris van Pallandt I graaf van Kulenburg, officieel getuigen aangaande „dat alde vervallen ofte destrueerde Slot ofte Borch alhyer thoe Lyenden, alnu den Haech genaemt, mitten manschappen ofte leenen" [1]; dan komen wij tot het resultaat, dat die Oldenhof oorspronklijk als bouwhof of hoeve bestaan en behoord heeft bij „dat alde vervallen Slot", waarvan men uit betrouwbare bronnen weet, dat het in den jare 1318 door de Hollanders onder Jan van Arkel als verbondenen van Utrecht's bisschop Frederik van Zirik, die heer Dirk van Ln, wegens verzet tegen zijne geweldenarijen wilde tuchtigen, gedeeltlijk is verwoest [2]. Wat Butkens verhaalt, dat het in 1287 een dertiental ridders binnen zijne muren ontving, die besloten Gijsbrecht van Amstel en Herman van Woerden — weinige jaren later de moordenaars van Graaf Floris V van Holland, — te beoorlogen, is zeer stellig wederom de vrucht zijner rijke fantasie. Ook staat historisch vast, dat het na den slag bij Tiel i. d. 25 Mei 1361, in welken Jan heer van Ln als aanhanger van Reinald III en der Hekerens gevangen geraakte, door Eduard's partijgangers, de Bronckhorsten, tegelijk met „het dorp tot Linden" [3]) is verwoest. Ettelijke jaren later kozen gewis de heeren van Ln uit die dagen Ter Lede — in 1379, 1404 een „huys", in 1429 „huys ende slot", in 1431 „huys ende borch", in 1455 „sloss" [4], — tot hun woonverblijf, waar de heeren van Kulenborg hun drost [5] lieten wonen, en

---

[1]) Zie hiervoren, hfdk V.

[2]) „Chronicon Tielense", p. 306 gewagend van „pagus sive castrum „Lyenden", nabij den Tollenburg, p. 307 van „castrenses de Lyenden", heeft bepaald aan een *Liendensch* slot gedacht.

[3]) „Geld. Volksalm." 1875 bl. 33, 38.

[4]) „De Navr" XLI, 565—68; Nijhoff, „Oorkonden", IV, 273.

[5]) Een drost of drossaard, gewoonlijk uit den adelstand, was hoofdofficier in

dat in 1561 en later prijkte in zijn volle kracht, hoewel Carel v. Riedwijck in 1629 verklaarde, dat „thuys ter Lee ofte Lede, gehoirende onder die kerck van Lⁿ, onnae niet soe heerlick was als 't in plaet gesneden is" [1]). En vanhier, dat Ter Lede wel met het Huis Lynden is vereenzelvigd of verward; gelijk bijv. Rademaker doet [2]), in 1733 gewagend van „het Huis Lynden *of* Ter Lee". Dit lag vlak tegenover Rhenen. Maar het oorspronklijk kasteel van Lⁿ, in 1561 een vervallen burcht, lag wel op een uur afstands, benedenwaarts den Rijn, tegenover de kerk des dorps, en de Oldenhof, die er van overbleef, blijkens een ingemetselden steen, met het jaartal 1691 er op, — toenmaals derhalve op last van George Frederik graaf van Waldeck-Pyrmont en Kulenburg denklijk gerestaureerd, – werd de Haag, op welken de prerogatieven van dat kasteel allengs overgingen. „Haegh, haech, hage" nu beduidde in 't Midden-Nederlandsch zoowel een enkel huis, als een „huis met bosch en hof" saamgenomen [3]). Mitsdien gewaagt een notarieel transport van 11 Jan. 1845 van „de Ridderhof den Aldenhof, het Haagje of den Haegh genaamd". Als „Het Haagje" in een modern heerenhuis herschapen door den heer J. H. Schuijmer, toen hij het metterwoon betrok, en daarna eenige jaren bewoond door den geneesheer, den Medic. Dr. Johan Borst [4]), die in 1888 een

---

strafzaken, tevens dijkgraaf en stadhouder der leenen van het graafschap Kulenburg, waarin hij vrije jacht had. — Men denke aan den bekenden drost Pieter Corneliszn Hooft († 1647) op het slot te Muiden, den vermaarden historieschrijver en dichter, gewoonlijk de Muiderdrost geheeten.

[1]) „De Navr" XLIV, 264.

[2]) in zijn „Kabinet van Nederlandtse en Cleevsche Outheden"; denklijk in navolging van v. Heussen en v. Rijn, die in hunne „Historie van 't Utr. Bisdom" (III, 253) in 1719 berichtten: „Onder Lyenden, van ouds Lyndinia, niet verre van den oever des Rhijnstrooms, recht over de stad Rhenen, heeft *eertijds* het slot Lyenden gestaan; welken naam de Heeren van het slot ook voerden". Eertijds? En omstr. 1730 was Ter Lede nog bewoonbaar („Geld. Volksalm." 1880 bl. 66)!?! Ook hieruit blijkt de verwarring.

[3]) Men denke aan „'s-Gravenhage".

[4]) Deze in de Neder-Betuwe en daar buiten vermaarde geneesheer paste het, tengevolge van een bezoek van Dr. Kuthe († 1896 te Tiel) aan de inrichting van Roux te Parijs, door de hh. Sneltjes en Van der Marck te Zutfen voor het

kostlijk huis (Het Oud-Smid) voor zich liet bouwen op eenigen afstand; is het in '91 op last van den tegenwoordigen heer der plaats gesloopt.

Ook in den polder Aalst ligt eene landhoeve den Oldenhof, thans bezeten en bewoond door den heer G. C. van Ingen, een lid van eene deftige landbouwersfamilie. Mooglijk is die hof weleer de zetel geweest van een en anderen edelman uit de personen, die wij straks heeren van Aalst hooren betitelen; misschien wel van heer Steven van L^n^ († 1400), den eersten heer van Hemmen uit zijn geslacht.

Hertog Eduard van Gelre bezat in 1370 te L^n^ een waard, geheeten de Ketelboeterswaard, uit welke hij 19 April verklaarde aan zijne oudere halfzuster hertoginne Mechteld voortaan 15 £ aan renten te zullen toewijzen [1]). Onzeker is 't, of wij bij de benaming van dit perceel te denken hebben aan een ingezetene des dorps, die het bedrijf van „ketelboeter" (ketellapper) uitoefende; dan wel of wij ze op eene legering van Heidens (Zigeuners), die zeer in de weer waren met ketellapperij, mogen thuis brengen [2]). In dit laatste geval kon dit weiland, als verbeurdverklaard goed, aan den landsheer vervallen. Maar ook vóór 1339, het tijdstip der verheffing van Gelderland tot een hertogdom, hebben de vorsten van Gelre hier grondbezit gehad. Hierop toch wijst, — gelijk het straksgemelde „Grevenslag" te Elst in Over-Betuwe a⁰ 1342 en 's Grevenhoff a⁰ 1405 te Harderwijk [3]) — in het Neder-Betuwsche

eerst in ons land bereide heilserum tegen diphtherie, Maart '95 op een kind te L^n^ toe, met het resultaat, dat dit kind, hetwelk den vorigen dag met zekerheid aan tracheotomie (luchtpijpsnede) scheen te zullen moeten onderworpen worden, daags daarna in de kamer liep te spelen en met heldere stem verstaanbaar sprak.

[1]) Nijhoff, II, 255.

[2]) Vgl. „De Navr" XXVII, 179. Ibid. XXVIII, 235 kon ik uit G. v. Hasselt's „Roozendaal" (1808) bl. 68 de overkomst van Heidens naar Gelderland, opvoeren tot het jaar 1396, maar ook niet hooger. In 1508 woonde te Kulenburg Peter Ketelbuyter (James de Fremery, „Cartul. van Mariënweerd," 1890 bl. 372).

[3]) „Herald. Biblk" 1883 bl. 231,2.

Ln 's Gravenhoef, als benaming eener hofstad te Aalst; terwijl namen als Het Gravenhuis, woonverblijf in het dorp Ln, en Het Gravenkampje, bouwhoeve te Ingen, aan de heeren van Kulenburg kunnen herinneren, en in dit geval nà 1555, als wanneer Kulenburg tot een graafschap werd verheven, moeten ontstaan zijn.

Van Aalst, toenmaals eene buurschap, thans een uitgestrekten polder, wordt Steven van Ln, † 1400, door Butkens "heer" genoemd; hij zal er zelfs bijgezet zijn [1]). Wat hiervan zij, zooveel gaat zeker, dat men niet lang daarna „van Lynden van Aelst" vermeld ziet. Zoo was eene jonkvrouw van Lynden van Aelst, gehuwd met eenen Jor van Goor, de moeder van Hadewig van Goor, gade van Jor Henrik Pieck van Tienhoven (dood 1544) [2]). Frank Pieck wordt gesteld [3]) in echt te hebben gehad Hedwig van Lynden, dr v. Steven, heer van Aalst, bij Hedwig v. Grootvelt (zonder tijdaanwijzing). Josina Joha Wilhna Vijgh, die in 1729 te Dodewaard den kapitein Wm Hofman v. Somer van Vrijenes huwde, staat gekwalificeerd als vrouwe van Aalst [4]). Mooglijk bezaten zij er een tiend. Of zij tot 's Gravenhoef in betrekking stonden? Zoo ja, wij zien de hofstad nochtans in andere handen; want het Leenregister (Regr B bl. 90 § 3) geeft aan:

Claes van Afferden a⁰ 1424.

Fye van A., wede Johans v. Meerten, transporteert een Huys en Hofstad met vyf mergen lands ter goeder maten [geheeten 's Grevenhoeve], met allen synen toebehoren groot en klijn, gelijk dat in den kerspel van Ln in der Maelschap van Meerten en van Aelst gelegen en Jans v. M. Janssoon te wesen plag, daer oostwaert en suydwaert naast geland sijn die Heeren van Mariendael, westwaert die Heeren van St. Pieter te Utrecht ende Noordwaert die gemeyne straet, tot behoef van

Johan Gaderts soon [van Afferden] [5]) a⁰ 1458.

---

1) „Geld. Volksalm." 1882 bl. 61,2.

2) „Herald. Biblk" 1882 bl. 151; vgl. bl. 153.

3) door Ferwerda, Geneal. v. Lynden; volg. „Herald. Biblk" 1882 bl. 178.

4) „Herald. Biblk" 1879 bl. 288; 1880 bl. 82.

5) „Geld. Volksalm." 1882 bl. 57 herinnert aan eene alliantie van Jor Herbert

Dirk Foyert bij transport Johans voornoemt a⁰ '63, '65.

Johan F. erf syns vaders Dirks a⁰ '73, '81.

Johan v. Grootvelt [denklijk bij transport van Johan Foyert [1]) in of nà '81].

Sander v. Gr. erf syns vaders Johans a⁰ 1521, '38.

Cornelis v. Gr. [2]) erf syns vaders Sanders a⁰ '44, tugtigt [tocht] syne vrouw Agniet Vonk Willemsdr '45, '56.

Sander v. Gr. erf syns vaders Cornelis a⁰ '77.

Walraven v. Hattem en syn vrouw Elisabeth Ruyssen bij transport Alexanders voormelt [Sander v. Grootvelt] en syn Huysvrouw [Mechteld v. Schadijk] ontfinck een Huys en Hofstad met vyf mergen lands ter goeder maten genoemt 's Grevenhoeve, oostw. en suydw. naest gelant is het clooster van Mariendael, westw. Walraven v. Hattem en Noordw. die gemeyne straat, tot Zutphensche regten. Ende belast hetselve vorst [voorts] tot behoef des verkopers Alexanders v. Gr. voorñ. met 900 gln ses jaeren lang, sig voorbeholdende sulks als het hem best past, met 300 gln teffens [tegelijk] af te leggen, en midlerwijl met den 16 penñ. te verrenten, daer van het eerste jaer op Petri ad Cathedram [3]) 1600 verschijnen sal -- 2 Jan. 1599.

Johan v. H. erf syns vaders Walraven a⁰ 1605.

Johan *Vonk* bij opdragt Johans v. Hattem a⁰ '07.

Anna *Vonk* erve haars broeders Dirks, die het geërft van syn vader Johan voornoemt, 11 April '32. Dezelfde bewijst losse van

---

v. Bronckhorst met Agnes v. Afferden (In goud drie gaande roode vossen boven elkander), wier moeder Wusthoff heette; zij won Johan v. Br., a⁰ 1586--1614 verschreven in de ridderschap van Nijmegen en gehuwd met Geertruid v. Zuylen van de Natewish.

[1]) Nog veel later komt Foyert te Lⁿ voor; zie *De Navr* XXVI, 314, 78, 427, 634, 5 (wapen); XXVII, 260, 74, 580.

[2]) Een gelijknamige nazaat overleed omstr. 1860 als dijkgraaf van Marsch, Lede en Oudewaard, opgevolgd door den heer Goosen v. Versendaal. De tegenwoordige dijkgraaf is de heer Jan Dirk Den Hartog, woonachtig in Het Bosch, hofstede te Kesteren.

[3]) o. St. Pietersstoel te Antiochië, 22 Febri.

600 gln als Alexander v. Grootvelt uyt dit leen verschreuen waren, tenzelfden dage.

Dezelfde tocht haer man Hendric *Vonc van Lienden* 6 Juni '34.

Dezelfde laat haere dispositie approberen 7 Oct. '47.

Jan Vonck, Capteijn [1]), erve syner moeder Anna, beleent 5 Febr. '92. Zijn zoon Hendrik erft 20 Jan. '97. Deze laat het na aan zijne zuster Wilhelmina V. 9 Sept. 1721; haar echtgenoot Gijsbert Vonck is hulder. Deze echtelingen laten 8 Oct. '22 hunne besloten dispositie approbeeren. Hij, Gysbert Vonk van Lijnden (*sic*), laat 30 Oct. '23 approbeeren de huwlijksvoorwaarden 29 Aug. '16 aangegaan met zijne gade Willemina Vonk van Lijnden.

Zeger Jan v. Lauwick laet 16 April '36 approberen het maeggescheid [2]), den 18 Meert '36 opgerigt tussen hem comp. [comparant] ter eenre en Wilhelmina Lucretia de Win, gebore v. Vinceler c. s. [cum suis] ter andere sijde over de goederen als door Wilhelmina Vonk van Linden den 20 Jan. '36 aen hem en Wilhelmina de Win voorn. [dus W^na^ L^tia^ de Win] sijn gemaeckt, waerbij [zij] sig verbinden, dat sij of haer erven ze binnen 20 jaren niet sullen mogen verkopen of veralieneren. Gezegde W^na^ L^tia^ de Win, als erfgename van W^na^ Vonk van L^n^, werd 29 Jan. '37 beleend, met haren echtgenoot Daniel de Win als hulder. Na haren dood wordt haar zoon Daniel Louis de Win 11 Maart '67 beleend. Deze laat 19 April '74 zijn open testament d.d. 16 Aug. '73 approbeeren en registreeren, en bezwaart 7 Oct. '88 het goed met 2500 gln met den intrest, ten behoeve van Maria Smits, wed^e^ v. de Sande. De Amptman van Neder-Betuwe ratione officii [ambtshalve] krijgt 6 Nov. '87 consent om het ten landregten door besaath te mogen affecteren [om er beslag op te leggen]. Daniel Louis de Win laat 10 Febr. '89 approbeeren en registreeren zijne huwlijksvoorwaarden 8 April '88 met Gerarda v. Eldik opgericht; terwijl Maria Smits de obligatie van 2500 gln 7 Oct. '90 aan Hendrik Jan Cock v. Oijen afstaat.

---

[1]) in garnizoen te Hulst, wat blijkt uit *Nav^r^* XLV, 300, waar als zijne gade voorkomt Alida de Haes in 1677.

[2]) z. v. a. (boedel-)*scheiding* tusschen *magen* (bloedverwanten); Mid.-Nederl. „maeghegheschcid."

Tot zóover het Leenregister [1]).

Vermoedlijk is 's-Gravenhoef reeds eerder bewoond geweest door leden van het geslacht v. der Lawick; immers Jacob v. Zuylen van (de) Natewis, — eene familie destijds te Maurik woonachtig [2]), — trad als weduwnaar 29 Juli 1655 te Maurik in den echt met Cornelia v. Lauwyck, „jonge Joffrou wonende tot Aalst"; zulks nadat een de Jonckhere in Juni te voren hunne huwlijksproclamaties had zoeken te stuiten, maar door den kerkeraad van Maurik naar de kanselarij des Hofs van Gelderland verwezen was. Seger Jan v. L. straksgenoemd had tot ouders Josef Maximiliaan baron v. Lawick, „overste tot Colverschoten († 7 April 1743), — 1 Mei 1714 vindt men een regiment v. Lawick [3]), — en Willemina Cornelia de Haese [4]) († 4 Febr. '39). Hij zelf, gedoopt te Kesteren 2 Nov. '10, staat in het lidmatenboek ter plaatse getiteld „heer tot Aalst".

Omstreeks dezen tijd werd te 's-Gravenhoef een huwelijk gesloten; het aktenboek van L^n geeft aan: „Den 13 Sept. 1716 getrout de Heer Gysbert Vonck van Lienden, Capiteijn ten dienste der Vereen. Nederlanden, met Juffer Willemina Vonck van L. op het *adelijck huys* 's-Gravenhoef, ter presentie van de Heer Rigter Foyert en Schepen Jan v. Westrienen, ouderling". In 1729 woonde hij op De Poort; dat was de tot woonverblijf verbouwde of ingerichte poort van of vóór 's-Gravenhoef. Vanhier, dat men hem in het doodboek vermeld ziet als „de Capiteyn Vonck van de Poort", † 19 Juni 1732. Leest men aldaar: „Maendag den 23 april 1714 des namiddags is in de kercke tot L^n begraven het lijck van de *Hoog Welgeboorn* Juffrou Johanna Vonck v. L^n, synde smaendags

---

[1]) De parenthesen zijn van mij.

[2]) Vgl. „Nav^r" XLVI, 48.

[3]) „De Nav^r" XL, 99. Het geslacht is echter *niet* uitgestorven; vgl. ibid. XXXVIII, 667; 'IX, 188; XLIV, 1343.

[4]) Radbout de Haese, in 1520 pastoor der parochiekerk (van St. Andreas) te Hattem, had tot opvolger in '33 Bernard die Haze (*sic*), die er mooglijk de laatste priester geweest is; in '80 staat Joh^s Sanderus als eerste predikant vermeld; „De Nav^r" XXII, 547^b, $'48^b$.

avonds te voren sagtelijc in den Heere ontslapen"; men vindt er ook in: „Den 2 Febr. 1736 in de kercke voormidd: begraven het lijck van Mevrou Willemina Vonck v. Ln, *douagiere* van de Heer Capiteyn Gysbert V. v. Ln". Dit echtpaar werd ons straks bekend. De Poort, thans eene landbouwerswoning, gaat nog steeds onder dezen naam door; in transporten komt de huizing voor als „De Witte Poort Alexanders", ook als „De Alexandrijne of Witte Poort". Dit „Alexander" herinnert gewis aan Sander of Alexander v. Grootveld, hierboven vermeld als een der eigenaars van 's-Gravenhoef, die ze tot zijn woonverblijf inrichtte [1]. 's-Gravenhoef, van welks cingelgracht bij De Poort men nog sporen ziet, verdween geheel; op 't eind der vorige eeuw bestond het nog; eene onraadceêl van den dorpspolder Aalst a° 1794 geeft aan: „De wede H. Augustinus elf mr. (*morgen*) boulant aan elkander naast 's-Gravenhoef; de Heer D. L. de Win twee mr.; den Huyse 's-Gr. met tuinen en boomgaarden". In een concept-testament gewaagt de Win van „mijnen huize 's-Gr., met tuinen, cingels enz." [2] Hij, de „HoogWelgeboren en WelEdelGestrenge Heer"

---

[1]) Dit gebeurde meer. Zoo was het bijv., volg. „Geld. Volksalm." 1875 bl. 222 vg., reeds in 1318 met de voorpoort van het oude slot te Brakel gesteld. Die voorpoort, het tegenwoordige Spijker te Br., — zie de afbeelding t. a. pl., — heette weleer De Kamer of Poortkamer. Het voormalige Huis te (Ek-en-) Wiel had indertijd ook eene poort. Een perceel gronds daarbij bewaart in zijne benaming „Vóór de Poort" nog de heugenis dezer verdwenen gebouwen. Bij het landgoed Het Elze, nabij Zutfen, ligt „De Poort", thans eene bouwplaats. De Poorte is eene boerderij te Eefde (o. Gorsel). Eene streek lands op Schouwen, bij Zierikzee, heet „Het Poort-Ambacht van Zierikzee", een bouwland te Deil Het Poortgat. De Witte Poort, te Neerbosch telde onder hare heeren Mr. Pieter v. den Bergh, geb. te Nijmegen 5 Febr. 1739, advokaat, † 30 Juli 1782, gehuwd met Maria Elisabeth Helvetius.

[2]) Den heeren Jerfaas v. Ingen, H. v. Mil en G. J. Brenkman te Ln mijn dank voor de mededeeling van eene en andere lokale bizonderheid. De laatstgenoemde vond in het voorjaar 1894 in de Maatsteeg [te Achterberg, bij Rhenen, welke steeg zich zuidelijk aan den Levendaalschen weg en noordelijk aan de Friesche- of Vriezesteeg aansluit] een steenen beitel uit het steentijdperk, welke, 12 cM. lang, met schuine snede, en gepolijst, te samen met een aldaar door hem gevonden bronzen speer, zich in het Museum voor Oudheidkunde te Utrecht bevindt.

Daniel Louis de Win, in 1782 richter der heerl. Ln, dien wij straks uit het Leenregr leerden kennen, als in '88 met Gerarda v. Eldik in den echt getreden, moest met zijn gezin, als sterk Stadhoudersgezinde, voor de Patriotten in '95 de vlucht nemen, en dit zijn woonverblijf verlaten, hetwelk door hen geplunderd werd. Uit die dagen dagteekent wellicht de *Schuttersweide* (weiland in de buurschap Meerten), gelijk eeuwen te voren Schuttersboomgaarden en Schuttershoven genaamd werden wat men later *Doelen* heette, d. i. een afgeperkt terrein tot het houden van schuttersoefeningen.

Hier boven was van Vonck sprake. Butkens acht deze familie door bastaardij uit de Betuwsche van Lyndens gesproten. „Ils eurent leur demeure dans le bourg même de Lynden", verklaarde hij. Vanwaar hij dit, en nog meer, wist, is ons onbekend. Omdat ze precies hetzelfde wapen voerde als van Lynden [1]), — alleen het helmteeken was verschillend: Lynden, een hazewind; Vonck, een vederbos [2]), — is het zeer wel mooglijk, dat een „*fonck*-drinkende", d. i. in eens den roemer ledigende [3]) bastaard, — Butkens geeft haar „Dirck bastaard van heer Jan van Lynden, ridder, geb. in 13.., in de leenregisters der St. Paulus-abdij vermeld" (! ?) [4]) tot stamva-

[1]) Zoo de opgaaf van „Navr" XXIX, 376 juist is, voerde Vonck (van Ln) het kruis soms van zilver. Eene Vlaamsche familie Fonck voerde (of voert?) in zwart een staanden bok van zilver, gehoornd van goud. Brieven van Gaspar Schetz (van Grobbendonk), — zie over hem mijn „De voorm. heerschap Malsen" (Leerdam, Ter Haar en Schuijt, 1894) bl. 80, — thesaurier-generaal van Filips III van Spanje in de Oostenrijksche Nederlanden, aan Johan Fonck, eersten raadsheer en grootzegelbewaarder van dien Koning, uit den jare 1580, vindt men in de „Analectorum Belgicorum Pars Prima" van Petrus Burmannus Secundus (Leiden, Corn. v. Hoogeveen Jz. 1772), p. 292—322.

[2]) Zie de volledige beschrijving in Geld. Volksalm. 1880 bl. 27 noot.

[3]) De duiding Fonck, Vonck door „étincelle„ („Navr" XXXIV, 56) is dwaas. Het gildewesen, met zijn *ad fundum usque* bij aanneming tot lid er van, maakte dien naam èn hier te lande èn in Duitschland (Funke), zoo algemeen.

[4]) Dat aan Jan heer van Ln († 1381) twee bastaardzoons worden toegekend, Dirk (of Deric die Wollef van Ln) a° 1408, en Jan a° 1392 vermeld, zagen wij boven, hfdk IV. — „De Navr" XI, 622 noemt eenen Dirk Wolf van Everdingen a° 1470,82 Commandeur der St. Jansridders te Arnhem, ibid. XXXIX, 619 noot 2 als „den Commandeur v. Ewerding tot Arnhem" aangeduid. Zou dit „Wolf",

der, — uit het aanzienlijke geslacht v. Lynden zich Vonck genoemd en het wapen der van Lyndens aangenomen heeft. Doch dit is gewis, dat het uit den naam Vonck *van Lynden* niet blijkt. Want deze eerst later ontstane toenaam oogt op hunne inwoning te Ln, in tegenstelling bijv. met Vonck van de Poel (voormaals aanzienlijke huizing, thans nog deftige hoeve — te Ingen) [1]. Ook is het zeker, dat, gelijk haar, — wij bemerkten het straks, — in 1714 de adellijke titel werd toegekend in de eigen plaats harer inwoning, ze van meet af tot de riddermatigen heeft behoord. Rutger Vonck toch wordt, evenals Geerfaes (Jerfaas) v. Groetvelt, opgeteld onder de edelen, die den Landvrede van 6 Jan. 1377 mede oprichtten [2]. En dit wel in eene zelfde oorkonde met vier van Lyndens; waaruit men dus tevens bespeurt, dat Vonck haar oorspronklijke naam is als op zich zelve staande en gerekende familie. Hetgeen ook blijkt uit deze opgaaf uit Lienden's actenboek. „Den Edelen Gerrit Wt den Weerde, scholtus etc., j. m. van Maurick, en Joffr Johanna Vonck, j. dr van Ln, woonachtig tot Renen, bij toelating van den Edel en Houe van Gelderlant getrout 3 Febr. 1656; en later komt zij, „Juff. Joha Vonk van Linden" voor als „weduwe en boedelhoudster van den heer Gerrit Wtenweerde".

Van dezen naam zagen wij nog vermeld de navolgenden, zonder dat wij omtrent af- en herkomst iets kunnen bepalen, —:

Henric Voncke, in 1362 te of bij Deventer woonachtig (Cameraarsrek. van Deventer III, 146).

Neij Voncken, in 1485 bezitster van land te Rouveen (o. Staphorst, in Overijsel), hetwelk

Willem Voncke in 1492 weerloos liet liggen (Overijs. Archief IV, 436, 535).

---

overigens een weleer zeer gebruiklijke mansnaam, in deze twee voorbeelden niet een karaktermatige bijnaam wezen, omdat men destijds slechts éénen voornaam had?! Of heette Dirk's moeder Wolff? Een geslacht Wolff komt in 1427 voor; zie Nijhoffs „Oork." IV.

[1]) Zie mijn artikel „Roelofsz en Vonck" in het „Maandblad v. h. Geneal.-heraldiek Genp De Nederlandsche Leeuw X (1892) bl. 68b. En vgl. over De Poel te Ingen, mijn opstel in „De Navr XXXIV, 131.

[2]) Nijhoff a. w., III, 29.

Henrik en Willem V., gebroeders, benevens Helmich Smyt, Henriks zwager, worden bij het verdrag van hertog Karel van Gelre, 25 April 1494 met Frederik van Egmond, heer van IJselstein, en dezes zoon Floris aangegaan, in hun goed hersteld; met Willem moest dit allereerst gebeuren, als „in deser dedinghe (verdrag) bijsonder bededinght ind beswoent" [1]).

Hillebrant V. [2]), verwerft van den Hertog 28 Nov. 1527 vrijdom van pondschatting voor zijne goederen te L^{n}, uit erkentenis voor de den vorst bij de inneming der stad Rhenen bewezen diensten [3]).

„De Edle ent erntfeste J^{r} (*sic*) Henrick Vonck, ouderlinc tot Linden", vanwege de classis Tiel tegenwoordig op de Geld. synode te Zutfen 28—31 Juli en 2 Aug. 1641 [4]).

„De Eerentfeste Theodorus Vonck (of Diederick Fonck), schepen in de hooge Gerichtsbanck (of van het hooghe Gericht) tot Driel (Bommelerwaard), als ouderling, vanwege de classis Zalt-Bommel tegenwoordig op de Geld. synoden te Arnhem 15—20 Sept. 1647, te Harderwijk 23—30 Juli '56, en wederom te Arnhem 17—23 Aug. '59 [5]).

Wilhelmus Vonk, S. M. cand., aangesteld in April, aangekomen 16 Sept^{r}, deed 10 Sept. 1741 zijne intrede als pred. te Smirna; na zijne terugkomst in 46, werd hij Nov. '48 beroepen en 16 Maart '49 bevestigd te Maarheeze en Surendonk (classis Peel- en Kempenland).

Mr. Cornelis Walraven Vonck, secretaris en burgemeester der stad Nijmegen, 14 Oct. 1752 aangesteld tot historiografus der prov. Gelderland, om Pontanus († 1639), „Historia Gelrica" te vervolgen en uit te breiden [6]).

J. H. Vonk van Lynden, boekverkoper tot Utrecht, gaf in 1746 het „Advys concernerende de affiniteit in de Vroedschap" dezer

---

[1]) Ibid. VI bl. 69, 71.

[2]) Zie over zijne voorzaten „Geld. Volksalm." 1880 bl. 26, 7, noot, vgl. met „De Navr" XXXI, 467.

[3]) Nijhoff, VI bl. 887. [4]) MS.-Acta dier synoden.

[5]) P. Nijhoff, „Registers op het archief van 't voorm. Hof van Gelre" (1856) bl. 403. „Herald. Bibl^{k}" 1879 bl. 268. Zie mijne aanteek. over Pontanus in „Nederl. Heraut" 1889 bl. 132, 90. [6]) T. a. pl. 144.

stad, in '50 Mr. Kaspar Burman's Utrechtsche Jaarboeken, in '53 Voet van Oudheusden's „Beschryvinge van Culemborg" uit. Volg. Dr. A. M. Ledeboer, „De Boekdrukkers enz. in N.-Nederland" (Deventer, 1872), bl. 363 was hij van '46—'54 werkzaam, woonachtig op het Oude Kerkhof.

Johanna Margaretha Vonck, (in 1703 geboren dr van Walraven, ontvanger en landschrijver van den lande van Kuik, bij Helena Vermeer), † 25 Aug. '62, huwt te Herwen en Aardt 18 Juli '19 Coenraad Pieck (zoon van Wm bij Naletta v. der Voordt), geb. 8 Juli 1682 te Nijmegen, heer van Portengen (o. Breukelen-Nyenrode), in 1707 raad en schepen, '20 burgemeester van Nijm., '41 tevens landschrijver van Maas-Waal, '48 ambteloos, † 22 Jan. '57 [1].

Agneta Leonora Henriette Vonck, treedt 14 Juli '61 te Kuik in den echt met Wilhelmus Elsnerus, pred. te Over- en Neder-Asselt.

P. Vonck. Zijne weduwe was eene der twee weduwen, — de andere was die van v. Berchem, — die een nieuwen sierlijken predikstoel vereerden aan het kerkgebouw te Vierlingsbeek, op welken 6 Mei 1781 (Vonck's weduwe destijds reeds overleden) de eerste leerrede geschiedde door Ds. W. Maas over Ps. 34 vs 12 („Boekzaal voor de Geleerde Waereld" a° 1781, I, 556).

Herbertus Johannes Vonk, directeur der Registratie(van N.-Holl. en Utr.) te Amsterdam, sedert 1886 oud-directeur, en ridder d. Orde Nederl. Leeuw, † te Haarlem 9 Febr. '95, oud 86 jaar, echtgenoot van N. A. Drokan, behuwdvader van J. T. A. Wischhof (te 's-Gravenhage).

H. J. Vonk, Febri '95 vermeld als bestuurslid der Politieke Vereeniging „Vooruitgang" te Alkmaar.

Cornelia Jans Vonk, wede Hendrik Jakobs Kloosterman, † te Amerongen 13 Febr. '95, ond bijna 75 jaar, moeder van J. Kloosterman.

J. Vonk, is thans predt bij de Hervormde gemeente te Oldebroek.

E. Vonk, predt bij de Gereform. kerken, thans te Echten en Oosterzee (in Lemsterland, Friesland).

---

[5]) Vgl. „Herald. Biblk" 1882 bl. 184—6, waar ook hunne kinderen worden opgeteld. Wapen van dezen (niet-adellijken) P., een ossekop.

Zie ook Van Alphen's Kerkelijk Handboek" 1885 bl. 188, 293, en J. H. Scheffer's „Nederl. Familie-archief" in „Alg. Nederl. Familieblad" 1883/84.

Mevr. de wede N. J. Vonck, geb. Coomans de Ruiter, te Streefkerk, berichtte 15 Mei '95 het overlijden van Petronella Vonck, echtgenoote van haren zoon Cornelis J. Vonck te Soerabaja.

L. M. Vonck, controleur 1e kl. Binnenl. Bestuur, sloot 12 Aug. '95 te Amstm echtverbintenis met A. J. E. du Cloux.

Vonck van Ln komt te Ln 21 Febr. 1802 nog voor. Aan Jan Vonck van Ln en Catharina v. der Heiden werd te Ek-en-Wiel 7 Aug. 1810 (ged. 19 Augs) een zoon Dirk Jan Vonk geboren, wiens kinderen, te Ek gevestigd in den eenvoudigsten levensstand, zich enkel Vonk noemen, gelijk hun grootvader 13 April 1813 als Jan Vonk bekend stond.

Ook van Vonck gewaagt het meer genoemde Tijnsboek van Elten [1]), indezervoege:

Rutger V., — was hij één persoon met den gelijknamigen edelman van den Landvrede a° 1377 — ? — woenachtig in den kerspel van Leynden in nederbetuen is sculdic vijftenhaluen olden tornoezen van den eruen en tynsghuede hiern bes. [2]) dat joncker van den voert [3]) ludolfs zoon en Johan roever [4]) nae the holden plegen wt den hoeve to redinchem geheiten synte vyts Hoff. It. iiij mergen lants op borchhoeuell. It. negen mergen in die gheeren. It. iiij mergen op luttelveld. It. i mergen bider [5]) Smit. It. i mergen tusschen die twee smeetsstraden. It. b m. [6]) vp homeden et vij m. vp nedermeden" A° 1402, 24, 1527.

Nota. Redinchem is Renkum op de Veluwe (waar de abdij vele goederen bezat). St. Vitus was de kerkpatroon der abdij van Elten [7]),

---

[1]) T. a. pl., bl. 144. [2]) hierna beschreven.

[3]) v. den Voorde of v. der Voort.

[4]) Deze ontbreekt in mijn artikel over de Geldersche de Roevers in „Navr" XXVII (1877) bl. 506 vg.

[5]) bij den. [6]) Zes morgen.

[7]) Zie „De Navr" XXXVII, 636, en belangrijk naricht over dezen heilig in het opstel van Prof. Kist in „Nieuw-Archief voor Kergeschied." II.

De Burchtheuvel (Borchhoevell [1]) is eene hoeve te L^n, waar de overlevering een voormalig klooster plaatst; wij voor ons plaatsen er liever in onze gedachten eene voormalige kasteelmatige huizing, en wel als bakermat der edelfamilie van Meerten, — die wij in den aanvang der 16de eeuw te Ingen aantreffen, op het nog heden als deftige landhoeve bestaande Blijwerven, dat vrij zeker voor 't oorspronklijk kasteel van Ingen wordt gehouden, — in de buurschap Meerten, zuid-oost van de kom des dorps, achter de buurt de Gribus [2]). Tegenover de hofstede De Geer ligt Lutterveld een blok landerijen, in dezelfde buurschap Meerten, tusschen den kerktoren en De Vogelenzang (te Echteld). „Tusschen de twee smedestraten" = vlak bij de kerk. Homeden en Nedermeden (d. i. het hooge en lage grasland) zijn thans Hoog- en Laag-Meijen [3]), twee uitgestrekte blokken lands in den polder Aalst.

Men bemerkt bij dit laatste bericht van beleening door Elten, dat de jaartallen 1402, 24 en 1527 niet allen éen en denzelfden persoon kunnen gelden. Maar in het Leenregister, Afd. Nederbetuwe, zien wij Rutger Vonck Johanszn in 1402, 24 met eene hoeve lands op den Enge in Meertenre maelscap (op Den Eng, in de buurschap Meerten), en in 1527 een anderen Rutger V. als erfgenaam zijns vaders Johan met den Beerschen hof (de Beershof) [4]) in de buurschap Aalst — beleend. Andere beleeningen met

---

[1]) Ook te Leiden, bekend door zijn Burcht en Burggraven, ligt een Burchtheuvel, vermoedlijk dagteekenend uit de 9de eeuw, toen in deze landen aan de mondingen der rivieren vele rijke houten wachttorens op terpen gebouwd werden. Als later, denklijk in de 12de eeuw, het eerste steenen kasteel op de terp gesticht werd, in navolging van het Normandische château à motte (heuvelburcht), zal men den heuvel te Leiden eerst verhoogd hebben met de gele klei. De door de hh. Dr. W. Pleyte, Dr. W. N. du Rieu en D. E. C. Knuttel ingestelde ontgravingen, — zie „Het Nieuws van den Dag" 13 Maart 1895, blz. 13, kol. 3, — hebben omtrent den Burcht zelven niets geleerd.

[2]) denklijk z. v. a. Grebbe, d. i. „het gegravene" (land), of ook „grift." Dit past hier denklijk beter, dan er een woord van Romaansche herkomst in te zien, nog aanwezig in het bargoens of de dieventaal, waarin er een huis of plaats van verzekerde bewaring, een gevangenis of cachot door wordt aangeduid.

[3]) waarvan tegenwoordig eigenaar is de Heer Fangman te Oosterbeek.

[4]) z. v. a. merse-, meershof, d. i. moerashoeve.

die hoeve lands zijn: Gysbert v. der Weyden a^{0} 1381, Arnt Vonck erf syns vaders Rutgers a^{0} 1440, Johan V. bij transport Arnts voornoemt a^{0} '56, idem bij tr. syns broeders Arnts a^{0} '57, '65. Gerrit v. Grootveld bij tr. Johans voornoemd a^{0} '69; enz. enz.

En andere beleeningen met den Beershof: Johan V. Rutgerszn als erf syns ooms Johan V. a^{0} 1481, Rutger V. erf syns vaders Johans a^{0} 1527 tugtigt alstoen syn moeder Mente v. Metern (Meteren) Gerrit Noest bij tr. Rutgers voorn. a^{0} '27; idem eed vernyet (vernieuwd) a^{0} '38. Jasper v. Wijhe [heer tot Echteld] als hem op den landdagh te Nymegen toegeklaert [bij klaring vanwege 't landgericht toegewezen] totdat hem Gerrit Noest Gerritszn 500 Emderguldens met den schade verricht [uitgekeerd] sal hebben a^{0} '39. Gerrit N. vernyet eed [vernieuwt den leeneed] a^{0} '44, '48, krijgt uytstel a^{0} '56. Zijne zuster Anna N., weduwe Arnts v. Hemert, krijgt 3 Febr^{i} en 16 Mei '57 uitstel — van de kwijting van het heergewaad, dat bij elke overdracht van een leengoed door den houder er van, en insgelijks bij verwisseling van leenheeren, door denzelfde moest worden gekweten. Zij, ook 27 Sept. '67 uitstel bekomend, wordt 10 Jan. '68 door haren zoon Evert v. Hemert beleend. Hij, 4 Maart '81 bij transport zijner moeder Anna beleend, tugtigt [tocht] zijne vrouw Adriana v. Worckum, tot op haar hertrouwen; dus zoolang hij leeft en als zijne weduwe. Gerrit Janszn uit den Echtelskamp [den Echteldschen kamp], susters zoon van Evert, krijgt 26 Nov. '95 uitstel, terwijl hij op rekening een heergewaad betaalt, en ziet zich 26 Febr. '99 beleend. Hij zorgt 10 Nov. 1627, dat dit leen na zijn afsterven zal vallen op zijn gewettigden zoon Evert of Everhard v. H., die als zijn erfgenaam 28 Juli '36 beleend wordt. Dirk v. E., beleend zijnde, remontreert op hetzelve leen [renuncieert, ziet er van af] ten profijte van Everard 29 April '37, die het zijnen zoon Evert overdraagt. Deze, 13 Nov. '53 beleend, tocht 18 Juli '62 zijne vrouw Sibrich Semeyns, en laat het goed na aan zijn zoon Albert v. H., die onmondig 1 Maart '63 beleend wordt, waarbij Symon Albertszn Semeyn, oud-schepen van Enkhuizen, hulder is. Nicolaes v. Berk, na afgemaakt versuym [vereffening van achterstallig heergewaad] erft van zijn oom Evert

v. Hemert nu den Beershof, en ziet zich 22 Sept. 1700 beleend, met Adriaen v. Wijck als hulder.

Allerwaarschijnlijkst behoorde tot deze, uit Op-Hemert (bij Tiel) herkomstige familie v. Hemert, Arnt v. H., die, blijkens een gerichtssignaat der (Neder-Betuwsche) klaringbank te Kesteren [1]) a⁰ 1566—'67, als gevolmachtigde van Jor Claes Vygh, amptman in Neder-Betuwe, bij die bank gerichtlijk aansprak, „tusschen peyndonge vnd pantkeronge", Dirk en Roelof Vonck (van Ln). Evengenoemde „Everhard v. H., ouderling tot Linden", was tegenwoordig op de prov. Geldersche synode 8—11 Aug. 1638 te Zutfen. Hunne nazaten woonden nog zeer onlangs te Ln, waar de kerkvoogd Gerard Jan v. H., sedert 1 Febr. 1892 rentmeester van het „Van Brakell-Fonds", 5 Oct. '93 ongehuwd overleed [2]).

---

[1]) Zie mijn opstel over de voormalige gerichtsbanken in Neder-Betuwe, in „Geld. Volksalm." 1879 bl. 95.

[2]) achterkleinzoon van Johan Gysbert v. H., secretaris en custos (koster) te Ek-en-Wiel, die bij Geertruy v. Driel aldaar won Formijn, geb. 8 Mei 1779 ged. 9 Mei, getuige de vader en Elisabeth v. Driel; Wouter, geb. 3 Mei '81 ged. 6 Mei; Jacobus Adrianus, geb. 27 Sept. '82 ged. 2 Oct.; Gysbert Johannes, geb. 27 Jan. '86 ged. 29 Jan.; Wouter, geb. en ged. 25 Nov. '87; Wouter, geb. 9 Febr. '89, ged. 15 Febr. getuige Elisabeth v. Driel Wede Crijn Wolfers. Omdat Ophemert en Nederhemert weleer gelijklijk Hemert luidden, is 't ook van dezen kant onzeker, of tot deze v. Hemerts hebben behoord A. v. Hemert, die als Evangelischgezinde balling uit zijn vaderland, te Antwerpen in 1549 liet drukken „Vertroostinghe in alle liden en teghenspoet"; alsmede Paulus v. H., beoefenaar der Kantiaansche wijsbegeerte, die in 1784 ontslag nam als pred. te Wijk-bij-Duurstede, en in '90 optrad als hoogleeraar der wijsbegeerte bij de kweekschool der Remonstranten te Amsterdam, † 1825 te 's-Gravenhage. Nóg te Ommeren (gemeente Ln), Waddingsveen en Semarang, te Amsterdam (gehuwd in Ingerman), Gorinchem en Leerdam (geh. in Van der Zande en Van Tuinen), 's-Gravenhage (gehuwd in Boomsma), Oosterhout (geh. in Sangster), Breda (geh. in Du Perron), Zalt-Bommel (in Peletier), Rotterdam (in Kaptein). Ook gaf de heer Johs v. H. Fzn, te Veen, Decr 1894 (bij L. J. Veerman te Heusden) een zorgvuldig bewerkten Inventaris in 't licht van het archief der Hervormde kerk te Heusden, ingeleid met een kort overzicht sinds 1584 der kerkelijke geschiedenis van dit thans Noord-Brabantsch, doch eertijds Zuid-Hollandsch stadje. — Of nu deze allen tot éene en dezelfde (niet-adellijke) familie v. Hemert te rekenen zijn, is mij onbekend. Men vindt ook de Rechteren v. Hemert: de

Margriet Vonck, gade van Adriaan Vonck, als erfgenaam haars broeders Bartholomeus [1]), zag zich 20 Nov. 1579 beleend met een blok den Oesterinck (oostereng) op Klinkenborgh te Ingen.

Leefde in 1660 een kapitein Dirk Vonck van Ln; op dien tijd worden ook gevonden Gerarda gehuwd met Elias v. den Rhijn, en Anna gade van Antony Janszn van Westreenen [2]). Tot andere aanzienlijke alliantiën dezer familie behoort die van Joffr. Geertruida Vonck van Ln met Jor Floris van Brederode; zij staat in 1659 als zijne weduwe vermeld [3]); alsmede die van Maria Vonck van Linden met Jor Arend Sloet tot Tweewyenhuizen (dood in 1667), en die van den HoogWelGeb. Heer Fredrich v. der Velden tot de Brey (te Ingen?) 25 Aug. 1680 met vrouwe Maria Vonck van Ln tot Lievendael op den huize Lievendaal (te Amerongen) gehuwd. De kapitein Huybert V. v. Ln trad te Schoonhoven 18 Jan. 1674 in ondertrouw met Mechteld van Reede tot Nederhorst [3]). Jor Huybert was heer van den T o l l e n b u r g te Ln, in de Marsch, welke, gelijk wij boven Hfdk IV zagen, voor de helft aan het Bisdom van Utrecht leenroerig was voorzoover de jurisdictie betreft. De Utr. bisschop Guido van Henegouwen († 1317) legde dit gebouw aan als een sterken burcht (castrum), die strekken moest om den landzaat, inzonderheid den Gelderschman door inlegering van krijgsvolk in bedwang te houden. Guido's opvolger Frederik van Zirik, met schulden bezwaard, knevelde niet alleen zijne Stichtsche onderhoorigen, maar ook de inwoners van de Marsch zóo sterk, dat de ingezetenen (vicarii) van Ln, Kesteren, Ommeren enz. tegen

---

kapt.-kwartiermeester W. J. J. C. de R. v. H. berichtte namens hem en de zijnen het overlijden i. d. 13 Mei 1895 te Wichen zijner moeder de wede M. C. de R v. H., geb. Elmenhorst.

[1]) Deze persoonsnaam was van oudsher geëigend in het adellijk geslacht v. Eck v. Panthaleon, welks stamvader († 1304) Barthold, Bartel of Bartholomeus heette; zie mijn opstel over de heerl. Ek-en-Wiel in Herald. Biblk 1879 bl. 111—17.

[2]) Zie over dit oude, in 1280 reeds voorkomend, uit de Marsch, *bewesten Rhenen* of den *Rijn*, vanwaar de naam, — herkomstig geslacht, waarvan de tak der Baronnen van Westrenen van Tielland uitstierf, „De Navr" XXXVI, 82; XL, 314—16. [3]) Ibidem XXXIX, 500.

hem opstonden, denklijk door Dirk heer van L^n aangevoerd, en den Tollenburg heimlijk in de asch legden [1]) omstr. 1318. Door Jan van Arkel, Frederik's bondgenoot, gebrandschat, moest men zich te L^n verplichten, gelijk 22 Jan. 1320 te Utrecht bepaald werd, om den Tollenburg weder op te bouwen, en de den slotvoogd Willem Kuser [2]) veroorzaakte schade te vergoeden. In 1643 was de stins een leenburcht (feudum castrense), geteld onder de leenen van het geslacht Gaesbeek van den jare 1520 [3]). Tegenwoordig een deftige bouwhof. Bij dezen voormaligen burcht behoorde de „Dollenbergsche weerd" te L^n, waarmede in 1451 Jo^r Willem v. Delen, geestlijke, — daarom als „Broeder" aangeduid, — ten behoeve van het klooster Mariënborn (bij Arnhem), beleend werd [4]).

De echtelieden Dirk Vonk en Geertruy van Brakell kochten in 1580 land te Oudewaard. Zij was eene dochter van Cornelis van Br. tot Kermestein te L^n, bij Margareta van Boecop. Jo^r Cornelis (geb. 1488) ontmoetten wij boven (hfd^k VI) als bejaarden tijdgenoot in 1561 van graaf Floris I van Pallandt en Kulenburg, en hoorden hem i. d. 6 Decr verklaren, dat hij zijn leen van den

---

1) „Per secretum incendium devastaverunt", zegt nadruklijk het „Chronicon Tielense", p. 307.

2) vermoedlijk den grootvader van Willem (de) Kuser, Coenraadszoon, die als hofmeester van hertog Albrecht van Beijeren, Graaf van Holland, toen hij Aleid van Poelgeest, des Hertogs minnares, eene Kabbeljauwsche, tegen eenige Hoeksche edelen wilde beschermen, 21 Sept. 1390 op het Buitenhof te 's-Gravenhage baldadig vermoord werd.

3) Zie „Geld. Volksalm." 1880 bl. 90—92, waar wij meerdere bronnen aanhaalden. Op het „Huis te Lijnden" past A. J. van der Aa („Aardr. Wrdbk der Nederl." VII (a^0 1746) bl. 309) toe wat in 1318 vooral gold van den Tollenburg, door hem ten onrechte Dillenburg getiteld, al is deze benaming er aan verwant, aangezien wij hier met eenen *dol-* of *del*-burcht, d. i. „burcht der laagte" te doen hebben, vgl. „De Nav^r" XXXIX, 232 met „Nomina Geogr. Neerl," III (a^0 1893), bl. 249, 50 (zie echter ook alhier bl. 329, o. i. minder juist, te onbepaald).

4) „Nederl. Heraut" 1889 bl. 123, uit Geld. Leenregister; zie ook „De Nav^r" XXXIX, 232.

huize en de heerl. L^n^ verhief. Derhalve kan Kermestein eenen heer van L^n^ tot stichter gehad hebben. Of mooglijk was 't een van Leefdael, bijv. de moederlijke grootvader van Jor Cornelis [1]). Hoewel, in 1456 was reeds een Johan van Brakell te L^n^ gegoed [2]). Omdat Kennemerland weleer ook Kermerland [3]) zal hebben geluid, heeft de volkstraditie hier gedacht aan een „Kennemerstein", dat gesticht of vernoemd zou zijn ter herinnering aan een inval der Kennemers in de Neder-Betuwe in 1268; doch „Kerme-, Carme-, Karmesteyn" a⁰ 1561, 1650, '56 heeft uit etymologisch oogpunt niets van „Kinhem". 't Schijnt ons toe een intensieve vorm van „Geerestein [4]) te wezen, en in dit geval staat de beteekenis als „hoekstins" vast; het lag dan ook trouwens in een hoek, langs de Papestraat, waar deze tegen den Rijn- of Bandijk aanschiet, in den polder L^n^. Maar alével, die inval der Kennemers onder aanvoering van Gysbrecht (IV) van Amstel had nimmer plaats. Zij dreigden er Otto II van Gelre wel mede, maar hij werd verhoed door den uitval van Jan van Persijn uit Haarlem in Kennemerland [5]). Jor Cornelis, — zoon van Jor Johan bij Catharina v. Leefdael (gehuwd in 1475), — wien hertog Karel van Gelre 29 Nov. 1527 van alle mooglijke schatting vrij verklaarde, omdat hij dezen vorst 100 goudgln had verschaft tot bevestiging der stad Rhenen [6]), had tot zoon Johan, — een der Verbonden Edelen tegen Spanje's dwingelandij, en evenals zijn neef Dirk van Brakell, onderteekenaar van het Smeekschrift der Landvoogdesse Margareta

---

[1]) „Geld. Volksalm." 1880 bl. 82 noot 4. [2]) Nijhoff. „Oork." IV, 277.

[3]) Bijv. in Simon v. Leeuwen's „Batavia Ill.", boek XII (a⁰ 1685), volg. Navr" XXIV, 529; tenzij drukfeil of verschrijving voor „Kenmerland" (vgl. ibid. XXVI, 220). In 855 luidde het Kinhem, naar het riviertje Kynhem bij Alkmaar (Van den Bergh, „Mid.-Nederl. Geogr." 1872 bl. 149 en bl. 57). Hier speelt dus *gein* = doortocht van water.

[4]) De Geer(en) a⁰ 1402, 24, 1527 te L^n^, zie boven, hfdk VI. Te Drumpt (bij Tiel) en in Utrecht (bij Woudenberg) liggen oude plaatsen van den naam Geerestein.

[5]) Slichtenhorst, „Geld. Geschied." bl. 98b, '9a; J. Ter Gouw, „Gysbr. van Amstel en de Opkomst van Amsterdam" (1861) bl. 35.

[6]) Mr. G. v. Hasselt, „Geld. Maandwerk" (1807) II, 206.

van Parma in April van dit jaar te Brussel overhandigd [1]) — gehuwd 17 Juli 1550 met Johanna van Meerten tot Ingen Dirksdr bij Berta van Eck; hij overleed 8 Juli '80, zij 22 April 1600, blijkens eene grafzerk in de kerk te Ln, — uit eene menigte grafsteenen de eenige, waarvan vóór de bevloering in (1871) afschrift genomen is, — met deze kwartieren:

Brakell, Boecop, Leefdael, Delen — Meerten, Eck, Eck, Mekeren. Daar Johan tot overgrootouders had Johan van Br. en Geertruyt van Delen (gehuwd in 1430) [2]), en Johan van Eck gehuwd was met Aleid van Mekeren (die in 1515 met hare stiefmoeder deelde) [3]); bemerkt men, dat in het stellen dezer kwartieren van vaderskant en moederzijds een verschillend systeem is gevolgd. Blijkens het wapen op een steen in de kerk te Ingen, vertoonend een rechterschuinbalk (bande), heeft men hier ontwijfelbaar met van Eck van Panthaleon te doen. Zijn zoon Dirk v. Br., in 1575 schepen van Tiel, in 1587 drost ter Lede (als vermoedlijk opvolger van Dirk Lodewijkszn v. Br., die in 1576 als zoodanig bekend staat), trad te Tiel 8 Maart '87 in den echt met Petronella Vijgh [4]). Johan's achterkleinzoon, Johan van Br., 16 Oct. 1651 op den huize Ter Lede aangesteld tot drost ter Lede, was als zoodanig de opvolger van Jor Floris van Br. tot den Brakel († Febri '49), gemaal van Geertruid Bentinck, dien wij boven (Hfdk IV) hebben ontmoet, den tijdgenoot van Jor Carel v. Riedwijck [5]); weshalve

---

[1]) J. W. Te Water, „Verbond der Edelen" IV, 235. Johanna v. Meerten's oudere zuster Maria trad in 1569 in den echt met Gysbert de Cock van Delwijnen; zij bracht hem Blijwerven te Ingen aan, en schonk hem Geertruid, door wie Blijwerven aan haren echtgenoot Johan v. Goltstein tot Brantsenburg verviel; zie mijne genealogie de Cock v. Delwijnen in „Nederl. Heraut" 1888 bl. 25.

[2]) Vgl. mijn opstel „Rijswijk en 't gesl. van Brakell" in „Geld. Volksalm." 1879, bl. 45.

[3]) „Herald Biblk" 1874 bl. 25.

[4]) „Herald. Biblk" 1879 bl. 247; 1880 bl. 64.

[5]) „De Navr" XLIV, 264. Zie zijn grafsteen in „Geld. Volksalm." 1880 bl. 30 vermeld. Zie eene Catharina v. Brakell tot Kermestein genoemd in „Navr" XXXIV, 62; zij was het die 19 Juli 1684 het overlijden haars gemaals Adriaan Johan v. Goltstein berichtte (ibid. XLVI, 56).

hij in '49 „beginnende drossaard" getiteld wordt. Ook drost van Oudewaard, Ln, Ommeren, Ek en Maurik — vanwege den Graaf van Kulenburg, werd hij namens dezen, nml. George Frederik graaf van Waldeck-Pyrmont en Kul., als voogd over zijn neef Hendrik Wolraad [1]), 9 Juni '56 door diens raad en stadhouder van leenen der grp Kulenburg, Jordan Guesont, ridder, beleend „met den hoogen huize Kermestein met boomgaarden, hoven, singels, grachten en driften [2]), vier morgen groot, mitsgaders zijne onderleenen [3]), erfpachten, cijnsen, de nieuwe wade [waai] buitendijks tegenover den Koekamp; op dezelfde wijs als zijn vader Jor Johan v. Br. dit alles had bezeten; zijnde voormaals leenroerig geweest aan de heerl. Ln en Lede, en nu verbonden aan het graaflijk Huis Kulenburg ten Stichtschen rechte, met een pond goed gelds te verheergewaden. Aan welk leen gezegde Jor Johan zijne gade Joffer Dorothea de Baers tocht voor haar leven. Over deze beleening stonden Adam Gressenich, 's Graven raad, en Lambrecht Hoevenaar, 's Graven ontvanger" [4]). Deze jonkvrouw wordt ook genoemd Dor. (de Bar of) de Baerth — tot Noortwijck [5]); met wie Jor Johan († '80) 13 Mei '44 in den echt trad; hij hertrouwde 19 Juni '59 te Deurne Maria Louise van Lier, Willemsdr tot Oosterwijk [6]), vrouwe van Maalstede enz. enz.

Zijn kleinzoon Jor Johan Frederik van Br., in '92 drost van Lede, Oudewaard en Ln, richter van Ln en de Marsch, majoor van een regiment te voet, 18 Maart 1714 te Arnhem ongehuwd overlijdend, en 24 Maart in den familiekelder te Ln bijgezet, liet de

---

[1]) Het portret zijns vaders Philips Theodoor graaf van Waldeck-Pyrmont en Kulenburg, alsmede dat van dezes gemalin Maria Magdalena gravin van Nassau, in 1647 geschilderd, hangt in de groote zaal (de vergaderkamer der protectoren) van het Elisabeths weeshuis te Kulenburg (Haarlemsche Courant 12 Nov. 1878).

[2]) dreven. [3]) Hiertoe behoorde de hofstad Tedingswaard te Avezaat.

[4]) Uit het dossier van Jhr. Mr. Dr. J. C. N. van Eys.

[5]) Aldus het actenboek van Ln. Rietstap's Armorial a° 1875 geeft drie Vlaamsche familiën Baers, waaronder éene Baers of Baerts, — met gansch onderscheiden wapens; een er van is sprekend, een „baars". Hij geeft ook Baert en Baert van Berentrode insgelijks in Vlaanderen; naast de Bar in Frankrijk.

[6]) „De Navr" XXVI, 367, noot; vgl. ibid. XXXI, 306, noot.

huizinge na aan Jo[r] Abraham de Pagniet, heer van Flierenberg, † 16 Sept. '24, als echtgenoot zijner zuster Dorothea (of Theodora) Henriette, die ze naliet aan haren zoon Carel Lodewijk b[n] de Pagniet, burgemeester van Tiel [1]), namens Willem V prins van Oranje en Nassau als graaf van Kulenburg, 1 Aug. '52 door Mr. Jacob Jongbloet, zijn raad en stadhouder der leenen van den graaflijken leenhof van K[g] beleend: in wiens handen hij den leeneed aflegde in tegenwoordigheid van 's Prinsen leenmannen Mr. H. P. Wijnen en Mr. Adriaan Verspijck [2]). Hij († 26 Maart '89) had tot leenvolger zijn 22 Febr. '56 geboren zoon Reinier Johan Christiaan [3]), bij Henriette Marg[ta] van Haeften [dochter tot Wadenojen, Bartholdsdr bij Marg[ta] van Lynden van Blitterswijck] [4]). Toen hij in 1803 Kermestein verkocht, liet hij in de veilingsconditiën d.d. 14 Octr ook den verkoop van de Waaien benevens het eiland en de rietbanen aankondigen, waartegen Mauritz de Bruijn, heer van L[n], namens zichzelf en namens de abdij Elten, door den gerichtsbode van L[n], Goosen v. L[n] [5]) protest liet beteekenen. De hieruit voortgevloeide procedure wordt 26 April '04 in dezer voege gestaakt, dat M. de

---

[1]) als richter van L[n] in 1770 door Christiaan Hendrik Cassius (te Zoelen) vervangen („Nav[r]" XXVII, 133); vgl. „Geld. Volksalm." 1880 bl. 75.

[2]) Afschrift uit het Leenregr in het 7[de] nominaal f° 429 d.d. 12 Jan. 1804. Quod attestatur H. T. Bosch. Dossier, als boven.

[3]) Zijne zuster Wilhelmina Anna Cornelia, geb. 6 Jan. 1765, trad te L[n] in den echt met Alexander Diderik van Omphal [zoon van Antony Frederik bij Maria van Aldenburgh; zie „De Nav[r]" XXVIII, 39, naast ibid. 'VII, 133, 4 en 'VI, 368, 589], die heer werd van Yzendoorn, door zijn schoonvader 26 Nov. 1774 aangekocht. Kermestein heeft nooit aan van Omphal („Geld. Volksalm." 1880 bl. 56) toebehoord.

[4]) Zie mijne geneal. de Cocq van Haeften in „Nederl. Heraut" 1887, en ald. bl. 181.

[5]) Komt hier een v. Lienden voor, en ontmoet men te Ingen enz. eene landbouwersfamilie van dezen naam; een Paul v. Lienden vervaardigde in 1756 teekeningen der beide oudste kerken van Amsterdam, van binnen gezien, nml. der St. Nicolaas of Oude-kerk en der St. Catrijne of Nieuwe-kerk. Die teekeningen, nog gansch overeenstemmend met den tegenwoordigen toestand, waren Sept. 1895 in de kunstzaal Panorama (Tentoonstelling „oud-Amsterdam") ter bezichtiging.

Bruijn afziet van 't recht dat hij beweerde op de groote „whaaijde" (waai) met het eiland, de rietbanen en onlanden, alsmede op de visscherij daarin; en daarentegen van den kooper, den heer Dirk Willem v. der Brugghen bekomt een derde gedeelte in de Kleine of Klokkewaai met dezer onlanden, genaamd den Soetendaal, benevens drie trekken met een zegen [1]) in den buitenhank [2]) tegenover den Witten boomgaard; zullende de verkooper zorgen, dat de door hem aanhangig gemaakte procedure worde opgeheven, met rojeering der beslaglegging op de Bruijn's goederen. De kooper en gade, Jonkvr^{e} Anna Maria Dedel, heer en vrouwe van K^{n}, droegen gezegd derde gedeelte enz. enz. 16 Mei '04 aan M. de Bruijn over, voor 25 gln, waarvan de 40ste penning met 12 st. 8 penn. gekweten werd; — behalve door deze echtgenooten, onderteekend door A. Verbrugh en C. v. Itterson als geërfde getuigen [3]).

Te dezen huize „is den 11 Jan^{i} 1737 Mevrou van Egtelt en Isendoorn (Henriette Philippine v. Brakell, erfdr tot Tedingsweerd, te Avezaat), gade van Jo^{r} Christiaan Reinoud v. Wijhe tot Echteld en Yzendoorn († 1749) aen het water gestorven". Ook overleed er als logé 1 Sept. 1836 Jacob Maurits Carel baron van Utenhove tot Heemstede, geb. 26 Juni 1773 te Utrecht, woonachtig te Jutfaas, echtgenoot van Jonkvr^{e} Justine Jeannette Gertrude Rutgers van Rozenburg, ridder in de Orde van den Nederl. Leeuw, oud-lid van de Tweede Kamer en de Prov. Staten van Utrecht, hoogheemraad van het College van De Eem. Als groot wis- en sterrekundige richtte hij een meridiaan in, aanwijzend het verschil van den waren en middelbaren tijd, en aantoonend hoeveel een regelmatig loopend horloge daaglijks op den middag vóór of achter moet zijn bij de zon; langen tijd was deze meridiaan de eenige, welken men hier te lande bezat. In de „Konst- en Letter-

---

[1]) soort vischnet.

[2]) Een *hank*, *hanch* of strang is een kil, d. i. een waterdiep tusschen twee droogten. In 1736 vond men er een achter den Middelweerd te Westervoort, en aan den IJsel te Veesen ligt een ondiepe haven, de Hank. Was *'t Hang* te Rotterdam, — thans een druk bewoonde wijk in het hart der stad, — oorspronklijk iets anders? — [3]) Dossier, als boven.

bode" leverde hij eene kritiek op de verhandeling van den beroemden Berlijnschen astronoom Johann Elert Bode († 1826) over de verplaatsing der aardpolen en de berekening der elementen van de in Decr 1799 verschenen komeet [1]. Zijne waarnemingen, in vereeniging met den curator der Utrechtsche hoogeschool, den heer de Beaufort, omtrent de eclipsen der wachters van Jupiter gedaan, vonden onverdeelde instemming.

Als eigendom van den heer Willem Jacobus Scheurleer († 20 Nov. 1877 te Amsterdam) verloor K^{n} zijn kasteelmatig karakter en werd in eene landhoeve herschapen; de afbraak ook van deze laatste is 24 Juli '79 publiek verkocht.

Aan de uitgestrekte buurschap Meerten — met Meertenweide, eene kleine buurt van eenige huisjes, langs de Meertenweide-straat gebouwd, — thans een der drie polders, uit welke L^{n} bestaat, ontleende een edel geslacht den naam. Meerten, Merthen kan „markt"-, maar ook „grens(-paal)woning" beteekenen. Al wat v. Meerten heet, — en dit getal was steeds, en is nog heden ten dage, in allerlei levensstand, groot, — zal wel aan haar den naam danken, omdat hier te lande, voorzoover ons bekend, nergens een Meerten ligt, dan hier. Want dorpen Marten in Estland en Merten in Frankrijk (depart. Moesel) zullen wel buiten rekening blijven. Elders [2] telden wij eenigen a^{0} 1407—1798 op, uit verschillende bronnen. Het geslacht komt echter eeuwen vroeger voor. In 1145 toch behoort Gerard van *Marten* (Gerardus de Marten) met Godfried van Rienen (Renen) e. a. tot de getuigen bij de bekrachtiging i. d. 18 Octr door koning Konrad III van Duitschland van een vonnis („ordel"), door Hendrik graaf van Gelre gewezen over de graafschappen Oostergo en Westergo als behoorend tot de Utrechtsche kerk [3]. Godschalk van Merten (de Merten), liber homo, staat boven de ministeriales (dienstmannen), bij de bevesti-

[1] Vgl. „Algem. Noodw. Wrdbk der Zamenleving", XXXI, 359, 60, met „Algem. Nederl. Encyclopaedie" (Zutfen en Leiden, 1868), XV, 12.

[2] in „De Nav^{r}" XXVI, 368—70.

[3] B^{n} Sloet, „Oorkdbk van Gelre en Zutfen" (a^{0} 1872), bl. 280.

ging door Godfried (Govert van Rhenen) bisschop van Utrecht in 1166 der abdij van Mariënweerd in hare goederen [1]). Gerard, Godschalk en Walter van Merten worden opgeteld onder de edelen (laici nobiles), getuigen bij den aankoop in 1169 van twintig morgen lands behoorend bij de curtis (hof) te Beusichem, door denzelfden Godfried, die ze aan het kapittel van St. Jan te Utrecht schenkt [2]). In 1344 ontmoet men Klaas van Merten als schepen te Nijbroek; zijn slechts weinig beschadigd zegel is nog te viuden [3]). Hieruit kan dus blijken, of het St.-Andrieskruis verzeld van vier wassende manen [4]), dat Rietstap's Armorial aan een Utrechtsch, — waarom Utrechtsch? het stamde uit de Neder-Betuwe, — geslacht v. Meerten toekent, destijds reeds in zwang was. Het Geldersch (Neder-Betuwsch) geslacht v. Meerten voerde een klimmenden hazewindhond, met een zittenden dito hond tusschen eene vlucht als helmteeken. Aldus prijkt het op prachtig uitgebeitelde groote blauwe grafzerken, nóg in de kerk te Ingen aanschouwbaar [5]). Een lateren edelman ontmoet men nog in Jor Everhard Godfried v. M., in 1660 te Maurik gehuwd met Elisabeth van Goltstein (begraven 10 Jan. '65 aldaar in de kerk op het hooge koor), ten overstaan van wièn met de twee andere jonkers van Maurik, Jacob en Bernard van Zuijlen van de Natewis, de oudste voorhanden kerkerekening dier gemeente gedaan werd, loopend van Febr. '57 tot Febr. '59, en naar wien hoogstwaarschijnlijk nog tegenwoordig een perceel gronds ter plaatse als Jonker-van-Meertenspoort bekend staat; hebbend de poort vóór zijn woonverblijf vermoedlijk langer bestaan, dan de

---

[1]) Ibid. bl. 314; vgl. „Cartul. van Mariënweerd", bl. 13.

[2]) Bn Sloet, a. w. bl. 324.

[3]) in 't Rijks-archief te Zwolle, zie „Tijdrek. Regs v. h. oud-prov. archief van Overijsel", 1, 63. Sedert 1465 ziet men een Ernst v. Meerten in Twente vermeld (ibid. IV, 173), evenals in 1532 een gelijknamigen St. Jans-ridders-kommandeur te Buren („De Navr" XXV, 523).

[4]) Men spreke toch niet langer van „wassenaars". Wassenaars in verband tot het oud-edel geslacht v. Wassenaer is heraldieke onzin, zie „Geneal. Maandblad, De Nederl. Leeuw" 1891 bl.

[5]) Zie „De Navr" XXXIV, 58; 'IX, 624, 5. De (klimmende) hazewind is in „Navr" VII, 184 voor een (dito) leeuw aangezien.

woning zelve, tenzij dan dat die poort zelve als kasteelmatige huizing door hem is bewoond geweest, in denzelfden trant als wij hiervoren opzichtens 's-Gravenhoef opmerkten. Hij was in '73 dood. Trad Willem Leonard Voorduyn, pred. te Utrecht, met Maria Bertha v. Meerten in den echt, hunne 5 Aug. 1794 geboren dochter Cornelia Adriana V. werd 7 Aug. 1811 de gade van Frans Jan baron v. Heeckeren van Brandenburg († 22 Jan. 1846).

De echtverbintenis van Jor Johan van Brakell a° 1550 met Johanna van Meerten tot Ingen legde den grondslag tot een uitgestrekt bezit van goederen in de buurschap Meerten, hetwelk sedert in de familie van Brakell verbleef, en door den laatsten bewoner uit haar van den huize den Eng ter plaatse, te gelijk met die huizing bij testamentaire beschikking aan de bewoners dezer buurschap vermaakt is. Die laatste bewoner, die hierdoor deze voor altoos aan zich verplicht heeft, was Frederik Louis Willem baron van Brakell, die 8 April 1788 op het Dec. 1877 gesloopte Hoekenburg [1]) te Rijswijk (gemeente Maurik) geboren, bij zijn doop tot peter had Prins Frederik, broeder van koning Willem I., en tot meter diens zuster, prinses Louise. Hij, ridder der Duitsche Orde, balije van Utrecht, later kommandeur, als zoodanig getiteld kommandeur van Schoonhoven, huwde 9 Juni 1829 Albertina Frederica Clara Johanna bare van Neukirchen genaamd Nyvenheim, woonde steeds op den Eng en was als gentleman-farmer een waar behartiger der belangen van den landbouw, dien hij ook vooral ten nutte zijner vele pachters en onderhoorigen aanwendde. Den 11den Aug. 1865 overleden en op een eilandje met grafteeken op zijn landgoed bijgezet, liet hij zijne gade kinderloos achter; die in liefde voor de plaats hunner inwoning haren echtgenoot evenaarde, en in wie 1 Febr. '92, in 87-jarigen ouderdom, op den Eng overleden en bijgezet, het laatste lid der edelfamilie van Brakell uit Ln, uit de Neder-Betuwe verdween. Zacht ruste hun stof!

Op of bij den Burchtheuvel, de vermoedlijke bakermat

[1]) Zie mijne opstellen over die huizinge, in „Geld. Volksalm." 1878 en '79.

der edelfamilie van Meerten, zal een klooster hebben gestaan [1]. Men denkt dit, omdat er eenige jaren geleden een wijwatersbak werd uitgegraven. Mooglijk is de ruïne van den burcht, toen het hoofd dier familie zich naar Ingen verplaatste, tot een klooster verbouwd. — Begrensd ten oosten door de Galgestraat, — den weg, naar de *galg*, de oude gerichts- en strafplaats, voerde, — en ten noorden door een perceel de Veldkuip geheeten, ligt een erf, bij de kom des dorps, op den Brink, nog steeds bekend onder den naam van 't Heilige Leven; den 9 Mei 1647 treffen wij er Derck Jansoen of Janssen als bewoner aan; thans het bewoond eigendom van A. van Doorn Sr. Deze stins kan een filiaal geweest zijn van het Bagijnenklooster te Op-Heusden, weleer een adellijk jufferenstift van de Augustijner-orde [2]. Van dergelijke filiaal-stichting levert misschien nog „Juffrouwen-Hofstad" een spoor, als benaming eener deftige landhoeve te Ingen, naar den kant van Ek-en-Wiel. Gelijk Ingen zijn „Jufferweerd" (over den dijk, bij de Papendel), heeft Ln nog zijn *Jufferpad* (dat bij de hofstede De Hucht in de Meertenweidestraat schiet [6]).

In het straks — zie Hfdk IX, — aan te voeren vonnis des Hertogs van Alva dd. 20 Dec. 1568 is sprake van „le cloistre et commanderie de Lynden". Dit is eene vergissing. Ingen had zijne bekende Kommanderie der St. Jansridders, met het nóg aanwezige Kommanderiehuis, — thans eene onder dezen naam nog altoos bekende hofstede, — waar 3 Juni 1422 de praeliminairen werden getroffen van den vrede tusschen hertog Reinald IV van Gelre met Jan van Beijeren éenerzijds en Frederik van Blankenheym, den mijtervorst van het Sticht, van den anderen kant [4]. En Lien-

---

[1]) *Narr* XXXIV, 129, noot 2, alwaar men de woorden „de vermoedlijke plek van het oudste kasteel dier heerl." *schrappe* (vgl. hiervoren).

[2]) Zie over dit voormalig convent „Geld. Volksalm." 1888 bl. 116; 1891 bl. 125.

[3]) Zoo was de Jufferwaard (thans een boomgaard) te Heteren (Over-Betuwe) denklijk voormaals het eigendom der Bagijnen op het Hof ter plaatse.

[4]) Nijhoff, „Gedenkwaardigh." III bl. CLVI. De langs het terrein van dit aloude Kommanderiehuis loopende waterlossing of tochtsloot heet niet de Ket-

den bezat weleer een klooster, en wel meer dan éen, zoo er op den Burchtheuvel een gestaan heeft. Aan een monniken-convent herinneren de beleeningen met 's Gravenhoef a° 1458 (de *heeren* van Mariëndaal) en a° 1599 (het *clooster* van Mariëndaal), — zie hiervoren, Hfdk VI, — als naastgeland. In de Marsch liggen nog heden twee tiendblokken, de Mariëndaalsche tiend, begrensd ten noorden door de Remsche straat, — dus geheeten naar de tegenover gelegen buurschap Remmerden te Elst, bij Rhenen [1]), — ten zuiden door den Ouden Rijn [2]) en de Leegraaf [3]), terwijl dit blok zich ten oosten uitstrekt tot voorbij Het klein Griet [4]), de woonplaats van den landbouwer H. D. de Haas, waar de Duivel- en Rottiend aanvangt [5]). Benoorden de Remsche straat ligt ook het andere tiendblok, bekend als de Bisschopstiend. Eerstgenoemd tiend werd door de monniken van Mariëndaal geheven, en het andere herinnert gewis aan een bisschop van Utrecht, hetzij Godfried van Renen († 1178), Guido van Henegouwen († 1317), Frederik van Zirik († 1322) of Frederik van Blankenheym († 1425); ook Wal-

---

tersche Wetering (Navr XXXIV, 129), maar de Ketting-wetering, d. i. eene sloot, die als een *ketting* slingert.

[1]) en daarom ook wel „Rhenensche straat" genoemd. „Remsche" sproot echter niet uit „Rhenensche"; want een weiland midden in de Marsch heet Het Rems.

[2]) Zie over dien Rijn, mijne aanteekening in „Geldersche Volksalm." 1880 bl. 94, 5. Zie ook ald. bl. 80, waarvan men al het Butkensiaansche als deels onbestaan-, deels onbetrouwbaar, uitzondere.

[3]) Ibid. bl. 49. De Leegraaf is tegenwoordig enkel het riviertje, dat naast den Schuilenburg in den Ouden Rijn schiet.

[4]) Opmerklijk is hier, wegens de overeenkomst ook van ligging, „die *Mersche* nu (a° 1622) genoemt *'t Griet*" (Geld. Leenregr, in Geld. Volksalm. 1876 bl. 154). Ook een gehucht te Zevenaar heet Het Griet. Griet te Elden (Over-Betuwe) komt reeds in 1046, als Griete, voor (Bondam, Charterboek, bl. 124; Bn Sloet, a. w. bl. 162). Er schijnt „laag, drassig land" mede bedoeld te worden, of rivierzand.

[5]) Duiveltiend zal herinneren aan een vroegeren familienaam. Zoo behoorde Pieter Duijvel (alias, Pieter Jansz) tot de Geuzen te Maurik, die 20 Dec. 1568 door Alva gebannen werden. Men vindt er nog vóoraan in 't dorp, naar den kant van Ek-en-Wiel, een Duivelshoek. Vgl. „Navr" XLIII, 570 en noot.

raven van Meurs, a° 1437, '48 elect-bisschop, kan hier in aanmerking komen. Tegenwoordig tot éen blok vereenigd, onder den titel „Het tiendblok Bisschop en Mariëndaal", zijn ze het gecombineerd eigendom van de Herv. kerk alhier en van de familie Verbrugh.

Kolverschoten, weleer door grachten omringd, het bewoond eigendom der familie de Kock, geeft in zijn innerlijken bouwtrant nog heden een kloostermatigen indruk; ook heeft het verbazend dikke binnenmuren. Hoewel van twee zijvleugels ontdaan, telt het nog elf kamers. Zoo kan dus achter dit huis gezegd convent schuilen; en bekwam dan deze aloude huizing wellicht haren lateren en huidigen naam van een lid der Stichtsche familie Colverschoten, welke wij reeds vertegenwoordigd zien in Willem Cn, die bij Margaretha v. Woudenberg won Margareta Cn, gade van Jor Johan Taets van Amerongen, in 1423 schepen van Utrecht [1]. Een in de nabijheid door den heer Jacob Cornelis van Driest [2], – gehuwd met Mej. Barbara Catharina, dochter van den heer Huibert Jacob de Kock († 16 Oct. 1891, oud ruim 90 jaar) bij Charlotta Martha de Jonckheere († 1870), woonachtig te Nijmegen, in 1852 gebouwd, in '84 gesloopt fraai landhuis, heette Mariëndaal; men beweert, dat dit een fantasienaam was. Naar mijne meening, ten onrechte; want wel bestonden het terrein en de omgeving er van uit twee blokken, Paddenburg en de Varkensmorgen; doch aan de streek gronds tusschen Goosen-van-Liendens-hofstad en dit landhuis kleefde vanouds de naam Mariëndaal. In de op dijkcedels a° 1678, 1770 vermelde „Meriendaelse" of „Meryendaelse bouwingh", groot 36 morgen, leefde het opgeheven klooster Mariëndaal nog een anderhalf eeuwgetijde voort.

---

[1]) Zie Ferwerda's Stamboek, 10de generatie v. Amerongen.

[2]) In Tandjong Poera schonk C. v. Driest geb. Heijting 12/18 Jan. 1895 de geboorte aan een zoon. Te Arnhem woont P. W. M. v. Driest.

TAAL- EN LETTERKUNDE.

Van af (XLVI, 430, 485). — Van Lennep streed al met en tegen dat nare *van af*. Aan 't slot van zijn gedicht *De draad van Ariadne* geeft hij op de regels in 't derde couplet

„Wiens naam van af het barre Noord
Tot toe het verste Zuideroord
Op alle tongen woonde;"

de volgende sarcastische aanteekening:

„De schrijver hoopt in dit couplet een bewijs gegeven te hebben, hoezeer hij verlangt den nieuwmodisch Germaanschen stijl — waarin niet slechts onze Dagbladschrijvers, maar zelfs ook sommigen onzer Volksvertegenwoordigers, ja, de algemeene organen van ons Gouvernement uitmunten — na te streven en in zwang te brengen. Hij hoopt, dat men zijn voorbeeld volgen, en voortaan niet alleen meer het, de hemel weet door wien uitgedachte *van af*, maar ook *tot toe* zal mogen schrijven: en dan vooral niet vergeten, om uitdrukkingen als *van stonden aan*, *ten voeten uit*, enz. door eene bevallige omzetting te konverteeren in: *van aan stonden*, *ten uit voeten*, enz. — alles *ad majorem gloriam* onzer moederspraak!"

A. AARSEN.

Stelle (XLV, 325, 647). — Omtrent dit woord stelde ik (bl. 325) eene vraag, waarop door den heer S. v. d. Burg te Bosum bl. 647) een antwoord werd gegeven. Op de verklaring van den heer S. v. d. Burg wil ik niets afdingen, doch mij is later gebleken wat de eigenaardige beteekenis van dit woord „*stelle*" is, althans in plaatsnamen op de Zeeuwsche en Zuid-Hollandsche eilanden.

Eenigen tijd geleden werd mij door eenen vriend voor geruimen tijd ter lezing afgestaan Smallegange's Kroniek van Zeeland en bij het snuffelen in dien lijvigen foliant kwam ik het woord „*stelle*" eenige malen tegen. Ik wil de daarop betrekking hebbende plaatsen afschrijven, misschien doe ik er anderen een genoegen mee.

In Smallegange's Kron. v. Zeel. dan lezen we pag. 41. „*Stellen*, nog vroeger stallen, stallingen genoemd, zijn bergskens of heuvelen op de schorren, uit vierkante kleizoden gemaakt, door schaapherders bewoond".

En op pag. 133: „Wanneer men van Brouwershaven naar Hellevoet wil varen, steekt men van den noordwal van Schouwen over naar den hoek van Meliszand, die met eene breede droogte aan 't land van Goeree paalt, tusschen de welke een hoog schorre ligt, waar een *stelle* op staat (*het Stellegors*) en tusschen deze *stelle* en den hoek van Meliszand vaart men over deze droogte, „den Hals" (later de Scharrezee = Schorrezee?) genaamd, recht op Hellevoet aan."

Zoo was 't in 't laatst der 17e eeuw!

En wat verder op dezelfde bladz. lezen we: „Men zeilt door het Slaak . . . . , . . . hebbende Filipsland aan stuurboord, en nieuw bedijkt land aan bakboord, waarop eene *schaaps-stelle*, daar men met laag water kan overgaan tot aan het vasteland van Brabant."

Van het eiland (Orizand) Orisant, voorheen Woringerzande geheeten, sprekende, zegt Smallegange pag. 267, dat het in het midden van de 17e eeuw nog een goed en vruchtbaar land was, later om het kostbaar onderhoud der zeeweringen door de (grond-)eigenaars geabandonneerd en verlaten is (1640); zoodat naderhand daarop slechts een *stelleman* met eenige schapen zich geneerde; maar tegenwoordig (1696) is het over lange jaren al geheel weggespoeld.

En van het verdronken Roemerswaal sprekende, zegt Smallegange, bl. 277 . . . . „soodat men eenige jaren noch slechts aldaer een *stelle*, nevens een herder met schapen gevonden heeft, dat nu alles door de stroomen en de zee is verslonden."

Op pag. 278 staat: „Die opwas (in de Schelde omtrent Wemeldinge?) willen vele nu de Katte-plaet, maar gemeenlijk d' Onbekende noemen, liggende tegenover Cattendijke, en tegenover Cats aan d' andere sijde, voor dezen genoemd Hoogeplaet, en was in 't jaer 1627 al gemeten groot te zijn tusschen twee en drie-duisent

Gemeten, tegenwoordig (1696?) met een *stelle* bewoont, en met schapen beslagen."

En op bl. 296 van diezelfde Kron. v. Zeeland lezen we: „Sint Filipsland werd in den jare 1645 wederom tot een schoone polder beverscht, zijnde in die Dykagie vervat de Luysterkreek, die voormaals in het midden daar door heeft geloopen, maar de Mosselkreek met het over liggend *Stelland*, genaamd „den Hamel" of „het Rammegors", op het zuiden van deze dykagie is tot noch toe daar buiten gebleven;....

Uit een en ander blijkt dat het woord *stelle* in al deze aanhalingen eene eigenaardige beteekenis heeft.

O.-Beierland. J. KARREMAN.

Magazijn (XLVI, 432, 488). — „Magazijn, 't Ital. *magazzino*, Fr. *magasin*; maar zekerlijk van éenen oorsprong met *maat*, *makker*, *maagschap*, bijeenvoeging uitdrukkende. Hoe nu het met het Oostersche of Levantsche [1]) *machsen* of *machsin* samenhangt, dat ook bergplaats (*gewölbe* in Duitschland, of *kelder*) beteekent, kunnen wij hier niet uitmaken. — 't Schijnt ook saam te hangen met *gaza*, schat en 't Hebr. [2]) bewaren en [2]) *machazin*, bewaar- of zamelplaats." Bilderdijk, Verklar. Geslachtlijst, bl. 210.

A. AARSEN.

Ook Prof. Dozy leidt het woord magazijn af van 't Arabisch (zie: Oosterlingen i. v.). RED.

Harpuis (XLVI, 488). — „*Harpuis*, eene harsachtige stof; zw. *härpös*, neders. *haarpens*; ijsl. *harpeis*, *harpix*; deensch *harpix*; oudfransch *harpoix*; zamengesteld uit *har*, *hars* en *puis*, *pens*, *pix*, *poix*, ons pik; derhalve brandpik. Volgens Schwenck zamengesteld uit *haar* en *pik*, omdat de stof zich tot draden trekken laat." Aldus Terwen in zijn Etymolog. Handwoordenb. der Nederd. taal, bl. 266. — Bilderdijk in zijn Verklar. Geslachtlijst noemt *harpuis* 't Oud Fransche *harpoix*. Volgens Brouwer, Geïllustr. Encyclopaedie is *harpuis* het harsachtig overblijfsel van gedistelleerde bruine teer, of ook wel een mengsel van zwavel en hars. A. AARSEN.

---

[1]) Arab. figuur. [2]) Hebr. letters.

Harpuis (XLVI, 488) is een smeersel, waarmeê men aan boord der schepen de ongeschilderde (blanke) randhouten smeert, om ze tegen verweering (zwart worden) te bewaren. Het bestaat uit een kooksel van lijnolie en gele of bruine hars, waarbij dan nog wat was of een waskaars gedaan wordt.

's Gravenhage. E. KEMPE.

Flesschentrekker (XLIII, 697, XLIV, 224, 363). — In het tijdschrift *Noord en Zuid*, XIX, 5e aflev. geeft Dr. F. A. Stoett de afleiding van drie uitdrukkingen: fiasco maken, flesschentrekker en op de flesch zijn, en is hij het eens met onzen medewerker, Mr. C. Bake, dat het znw. flesschentrekker zijn oorsprong moet vinden in de uitdrukking: iemand op flesschen trekken.

In het Tijdschrift v. Ned. taal- en letterkunde, dl. XV, blz. 122 behandelt dezelfde taalgeleerde de uitdrukking: om zeep gaan en de daarmee verwante zegswijzen. — Belangstellenden worden naar bovengenoemde tijdschriften verwezen. RED.

Advocaat, *advocatenborrel*, morgendrank, waarmee de *advocaten*, die moeten pleiten, de keel smeeren. Aldus verklaart men de naamsreden van dien bekenden en geliefden morgendrank. De vraag is echter, of wij in dit *advocaat* niet eene verhaspeling hebben te zien van *aguacate*, de laurus persea, waaruit men in Mexico eene brij bereidt, die ook in Indië onder den naam van advocaat bekend is. JAC. A.

GESCHIEDENIS.

DE KRIJGSOPERATIËN VAN DE REPUBLIEK EN FRANKRIJK TEGEN SPANJE,

VAN 1638 TOT 1648.

Het stuk, dat ik hieronder mededeel, is ontleend aan een der handschriften op de Bibliothèque Nationale te Parijs, behoorende tot eene groote verzameling handschriften, afkomstig van Pierre de Clairambault, die in 1688 tot „genealogiste des ordres du Roi" werd aangesteld. In die betrekking heeft hij, gedurende meer dan vijftig jaren, — hij stierf in 1740 — een schat van genealogische aanteekeningen en afschriften van historische documenten bijeengebracht, met een algemeen register, om er gemakkelijk den weg in te kunnen vinden. De collectie omvat ettelijke banden; die waarin dit stuk voorkomt heeft tot titel: *Melanges* Vol. 718 (thans: Clairambault N° 594); *Additions aux Negociations de Mr. le Mareschal d'Estrades*, Annees 1641 a 1658, 1661, 1662, 1663. De inhoud is, nader omschreven, de volgende:

Instructie van Frederik Hendrik voor den graaf d'Estrades, 15 Dec. 1641 (Opgenomen in *Lettres, memoires et négociations de M. le Comte d'Estrades*. Londres 1743. Tom. I. p. 63).

Brief van Mazarin aan den Prins van Oranje, 15 Febr. 1643 (Ald. p. 89).

„Declaration de d'Estrades a Mrs les Etats", 17 Febr. 1645.

Origineele brieven aan d'Estrades van 1645 tot 1647 van Servient, L'Hopital e. a.

„Sommaire ou Recapitulation", die hier volgt.

Origineele brieven aan d'Estrades van 1652—1658.

Brieven van Lodewijk XIV aan d'Estrades, 19 Aug., 5, 16 (twee), 23 (twee), 24 en 29 Sept., 5, 7 en 16 Oct. 1661.

Brief van den Koning van Engeland aan d'Estrades, 12 Oct. 1661 (*Lettres* p. 199).

Brieven van d'Estrades aan Lodewijk XIV, 22 en 29 Aug., 5, 12, 19 en 26 (twee) Sept., allen uit Chelsea, 10 en 13 Oct. 1661, beiden uit Londen.

Brieven van d'Estrades aan Lionne, 22 Aug. uit Chelsea; aan de Brienne den zoon 6 Oct. 1661 uit Londen.

Brieven van Lodewijk XIV aan d'Estrades, 11 en 22 Jan., 20 Aug. (twee) 1662.

Brief van d'Estrades aan Lodewijk XIV, Londen 20 Febr. 1662. (Weggelaten fragment van een brief in *Lettres* p. 244 sv., aldaar gedagt. 21 Fevr.)

„Copie des provisions de Viceroy de l'Amerique pour M. le Comte d'Estrades, Lieutenant General en chef des armées du Roy de ses ordres avec sa prestation es main de Sa Majté en 1662".

Onder dit stuk staat „Collationné sur l'original par nous Genealogiste des ordres du Roy. A Paris le 14 Fevr. 1736. Clairambault."

Al de hier opgegeven brieven, behalve de hierboven vermelde aan d'Estrades van 1645 tot 1647 en van 1652 tot 1658, zijn afschriften, waarvan men mag aannemen, dat zij eveneens door Clairambault met de handschriften vergeleken zijn. Alleen die, waarbij zulks vermeld staat, worden in de gedrukte *Lettres* gevonden.

Hierop volgen verder afschriften van brieven of fragmenten van brieven van en aan d'Estrades van 1663, waarop ik later elders hoop terug te komen.

Wat nu deze Sommaire betreft, het stuk is stellig geen afschrift, gemaakt naar een origineel van d'Estrades zelven; het is toch moeielijk aan te nemen dat de man, die in 's Konings dienst deelnam aan krijgsoperatiën, welke, ingevolge het tusschen de Staten-Generaal en het Fransche hof gesloten tractaat, gemeenschappelijk door beide legers gevoerd werden, en daarbij tegelijk als gezant optrad, zich aan zulke onjuiste mededeelingen, als wij hier vinden, zou hebben schuldig gemaakt, ook al teekende hij later uit zijn geheugen het gebeurde op. Dat Gennep niet in 1639 maar eerst in 1641 door den Prins veroverd werd, zal hij, die aan het beleg

deelnam, toch zelf wel geweten hebben. En hoe kon hij van 1644 schrijven: „les Estats ne mirent point en campagne", terwijl Frederik Hendrik in dat jaar Sas van Gent innam, en in het uitvoerig verhaal van dit gewichtig feit, hetwelk wij in de bekende „Mémoires de Frederic Henri" vinden, de naam van d'Estrades telkens voorkomt. Waarschijnlijk is deze Sommaire aan een dagboek of aanteekeningen van d'Estrades ontleend, door iemand die niet op de hoogte was van hetgeen er in deze jaren had plaats gegrepen, en die dus zich niet wachten kon voor vergissingen, waar het origineel misschien minder duidelijk en volledig was.

Intusschen verdient het stuk gekend te worden, omdat het overigens bevestigt wat ons zooveel omstandiger door den Prins in zijne „Mémoires" is medegedeeld, en bovendien enkele bijzonderheden bevat, die deze „Mémoires" aanvullen. Dat de vermelding van den dood van Richelieu op het einde van 1642 zelfs eene verbetering is van hetgeen wij in die „Mémoires" p. 314 lezen, behoeft nauwelijks gezegd te worden. H. C. ROGGE.

Sommaire ou Recapitulation de ce qui s'est passé en Hollande pendant le sejour que M. le Comte Destrades y a fait pour le service du Roy, depuis l'année 1638 jusqu'en l'année 1648.

En l'année 1638 on executa ponctuelement le projet de campagne porté par le traité. Le Roy assiegea St Omer et Monsr le Prince Dorange, en execution de son projet, arriva le 10e May a Bergobzom, et pour surprendre la teste d'Anvers, sans quoy il ne pouvoit former la circonvallation, il fit passer a marée basse le trajet de quatre lieues qu'il y a de Berg-obzom a Calo et Werbrock, qui sont les deux forts scitués sur la digue de la teste de Flandres.

Monsr le Prince Dorange avoit fait sonder plusieurs fois ce passage par des ingenieurs et officiers experimentés qui luy raporterent qu'il etoit tres difficile, a cause de quantite de creques ou

il restoit de l'eau jusqua la ceinture, et que les vases etoient si molles, qu'aux endroits les plus durs les gens de pied en avoient jusqu'aux genoux. Ce qui ne rebuta point Monsr le Prince Dorange, qui me dit, que lorsque Mondragon menant le secours a Serixée fit ce trajet, le chemin netoit pas moins penible. Le Prince donna le commandement de 6000 hommes au Colonel Erinruther pour attaquer le fort Werbrock, et lattaque de Calo au Colonel de ses gardes nommé Glezer en qui il avoit confiance, et afin de les faire soutenir, il attendit que la marée fut haute pour faire partir le Comte de Nassau, son cousin, Marechal de Camp avec 8000 hommes de pied embarqués dans der batteaux, lequel arriva fort a propos pour ayder ces deux Colonels a prendre les deux forts qui se rendirent deux heures apres l'arrivée de ce Comte. Il demeura dans les vases et dans les creques pres de 300 hommes, qui furent noyés quand la marée vint a monter. Apres la prise de ces deux forts M. le Comte de Nassau se retrancha, l'armée d'Espagne et celle du Duc de Lorraine estans en marche pour sopposer au dessein sur Anvers, et en effet l'armée de Lorraine se joignit le lendemain a celle du Cardinal Infant a deux lieues d'Anvers. Monsr le Prince Dorange sur cet avis fit embarquer toute son armée, et luy meme monta sur son jacht pour debarquer aux dits forts de Werbrock et de Calo, mais il eut avis le lendemain matin que les ennemis, apres avoir marché jour et nuit, avoient attaqué les retranchemens du Comte de Nassau et que l'epouvante sestant mise dans ses troupes, il avoit pris le parti de se retirer un peu trop tost, et que dans ce desordre la marée nestant pas encore assez haute, les ennemis profitant de leur avantage, avoient repris les deux forts, defait 6000 hommes de pied qui avoient eté tués ou pris, et que le Comte de Nassau remenoit le reste en grand desordre. M. le Prince Dorange luy fit ce reproche a son arrivée, que sil avoit seulement attendu deux heures de plus, il leut joint avec 25000 hommes. Nous restames ensuite pendant cinq semaines a Berg-opzom.

Cependant toutes les armées des ennemis se joignirent et marcherent a St Omer que le Roy avoit assiegé, et la place fut

secourue. M. le Prince Dorange fut fort touché de la perte qu'il avoit faite, aussi bien que de la levee du siege de St Omer. Il me dit qu'il vouloit avoir sa revanche, et me proposa d'aller trouver M. le Cardinal de Richelieu qui estoit pres du Roy à Abbeville, et de luy dire que si sa Majesté estoit en volonté de faire encore un siege ou bien diversion, qu'il sengageroit dattaquer Gueldres, place forte et la seule que les Espagnols tenoient dans la province de Gueldres. Je partis de Berg-obzom avec une lettre de creance du Prince Dorange et pouvoir de traiter en son nom de ce dessein dont la proposition fut agrée par S. M. qui me commanda den convenir avec M. le Cardinal.

Il fut arreté quattendu le mauvais estat ou notre infanterie estoit, le Roy savanceroit sur la frontiere de Flandres et feroit une grande diversion pour faciliter le dessein de Monsr le Prince Dorange. Je partis d'Abbeville avec le traité signé et fus trouver M. le Prince Dorange a Berg-obzom, lequel fut fort satisfait de tout ce que javois negocié. Il se mit en marche le 15 Juillet et investit Gueldres, et comme cette place est située dans un marest que deux petites rivieres traversent, et que les escluses qui sont dans la place faisent de grandes inondations, nous ne pouvions avoir communication de nos deux quartiers que par une digue qu'il falloit faire dans le marest. M. le Prince Dorange mit 3000 hommes au travail pour le haster, mais quelque diligence quon put faire, la digue ne pust estre achevée avant l'arrivee des armées ennemies. Le Cardinal infant estant à la teste, il navoit laissé que 10000 hommes sur la frontiere de Flandres pour sopposer à larmée du Roy, et sur lavis quil eut que la communication nestoit pas faitte, il attaqua le quartier du coté du marais, ou le prince Maurice de Nassau commandoit; il fut forcé apres une resistance vigoureux, et lon perdit dans cette occasion 4000 hommes, six pieces de canon, et la place fut secourue.

Larmée du Roy prit Renty pendant que le Prince Dorange etoit devant Gueldres; l'on tint la campagne de part et dautre jusqu'au 10e de Novbre que chacun se retira dans les garnisons. Le Comte Destrades partit d'aupres M. le Prince Dorange, quand

il mit son armée dans les garnisons, et alla rendre conte au Roy et a M. le Cardinal de ce qui sestoit passé pendant la campagne. S. M. lenvoya en Piedmond trouver Madame de Savoye, ainsi quil paroit par son instruction. Le Roy et S. E. furent satisfaits de sa negociation aupres de cette princesse, et approuverent ce quil luy avoit dit touchant le Pere Monot, et en effet le Roy voulant satisfaire Madame de Savoye sur ce point, ordonna quon transferat ce Pere de la citadelle de Pignerol dans celle de Montmeillan, ou il mourut quelque temps apres.

Le Comte Destrades fut envoyé au commencement de 1639 en Hollande pour faire le traité de campagne. Il fut resolu que le Roy attaqueroit Hesdin et M. le Prince Dorange Gennep, scitué sur la Meuse à trois lieues de Nimegue, et qui fesoit contribuer tout le Betaw. Apres la prise de cette place M. le Prince Dorange marcha avec son armée et se campa pres de Berg-obzom sur les avis quil eut que les Espagnols armoient une puissante flotte a la Courogne pour mener un secours de dix mil hommes en Flandres. Aussitot quil fut arrivé, il donna ses ordres par toutes les admirautés d'armer et envoya l'admiral Tromp avec 40 vaisseaux au bout du canal pour y attendre la de flotte, et fit esquiper 40 navires en Zelande commandés par Jean Eversens son vice-admiral. Il ecrivit de plus a toutes les admirautés pour esquiper tous les navires des Indes et navires marchands, qui pouvoient se mettre en guerre, pour estre prets en cas de besoin. Cet ordre fut tres necessaire, car l'armée d'Espagne etant venue mouiller aux dunes et appuyée de la flotte d'Angleterre, le Prince Dorange prit sa resolution de la faire attaquer, apres avoir fait joindre les 40 derniers vaisseaux quil avoit fait esquiper a ceux de l'admiral Tromp. Le combat fut donné et la flotte d'Espagne defaite; elle y perdit trente six vaisseaux qui furent pris et dix huit furent brulés, ou echouerent sur les costes. Ainsi lannée 1639 fut signalée et terminée par le gain de cette bataille, par la prise d'Hesdin par l'armée du Roy et par celle de Gennep par M. le Prince Dorange.

En 1640 il ne se fit rien de considerable du costé d'Hollande.

En 1641 le comte Destrades fit le traité de campagne, portant que le Roy attaqueroit Aire et que M. le Prince Dorange entreroit en campagne dix jours plustot que larmée du Roy, et quil se porteroit entre Bruges et Gand pour attirer les ennemis de ce coté la, et pour faciliter lentreprise du siege d'Aire, dont la circonvallation estoit tres difficile, si les postes etoient occupés par les ennemis, ce qui reussit comme on se lestoit promis. La circonvallation ayant eté faitte sans aucune opposition pendant que le Prince Dorange occupoit les forces des ennemis par le poste quil avoit pris sur le canal de Bruges, contribuant ainsi beaucoup au succes du siege d'Aire qui fut pris. Et cest tout ce qui se passa pendant cette campagne de la part de ce Prince.

En 1642 le Roy devant porter ses armes en Catalogne et attaquer Perpignan, le Prince Dorange ne voulut sobliger a aucune traité d'attaque de places; il promit seulement dentrer en campagne avec toute son armée et de se porter en lieu dou il peut secourir M. le Maral de Guebriant, en cas que sa jonction luy fut necessaire; ce que ce Prince executa au premier avis que ce Maral luy donna, que l'armée de lempereur dun coté et celle d'Espagne de lautre marchoient pour lenfermer, apres la bataille quil venoit de gagner contre Lamboy. M. le Prince Dorange neut pas plutot apris, ce que mavoit mandé M. de Guebriant quil partit le lendemain du camp pres Bosleduc, pour aller le joindre a Ordinghen, et pendant sept jours de marche il fit deux campemens a deux lieues de larmée d'Espagne, conservant toujours le terrain entre la de armée et celle du Maral de Guebriant, et resolut de donner bataille en cas que celle d'Espagne voulut luy gagner les devants. Mais au lieu d'avancer sa marche, elle la retarda tout dun coup, ce qui donna lieu a M. le Prince Dorange de joindre M. le mareschal de Guebriant. Larmee de lempereur commandée par Asfeld sarreta aussy dans le pays de Cologne sur les avis de la diligence que M. le Prince Dorange avoit faitte.

Peu de temps apres le Comte Destrades ayant eu ordre de M. le Cardinal d'informer M. le Prince Dorange de la conspiration de M. de Cinq mars, ce Prince se declara hautement pour les interets

de S. E. et envoya le dit Comte Destrades vers le Roy et M. le Cardinal pour demander la vie de M. de Bouillon son neveu, qui luy fut accordée aux conditions quon remit Sedan entre les mains du Roy.

M. le Cardinal fit ensuite partir le Comte Destrades le 28 de Novbre pour retourner en Hollande et proposer a M. le Prince Dorange lattaque de Namur, sous promesse de le faire joindre par M. de Guebriant, au cas quil jugeat que son eloignement ne prejudiciat pas aux affaires d'Allemagne; ce que le Prince Dorange approuva, et le Comte Destrades etoit sur le point de partir, pour aller trouver M. le Maral de Guebriant, lorsque la nouvelle de la mort de Monsieur le Cardinal arriva, que mit fin aux entreprises de l'annee 1642.

En 1643 M. le Cardinal Mazarin desirant lier amitié avec M. le Prince Dorange, luy ecrivit par le Comte Destrades qui a cet effet partit pour Hollande, luy rendit la lettre de S. E. et le disposa de vivre avec elle dans la meme intelligence quil avoit eue auparavant avec M. le Cardinal de Richelieu.

En 1644 tous les desseins du coté de France tournerent vers l'Allemagne; les Estats ne mirent point en campagne, on commenca seulement vers la fin de l'année de travailler a un traité de campagne pour l'année 1645.

1645 Il fut arreté par le traité que l'armée du Roy attaqueroit Gravelines et que M. le Prince Dorange entreroit en campagne dix jours plustot que larmée du Roy et se camperoit pres de Gand pour attirer les ennemis, et que quand le mineur seroit attaché aux bastions de Gravelines, le Prince Dorange attaqueroit les forts, qui sont sur la riviere entre le Sas de Gand et Gand, et quensuite il formeroit le siege du Sas de Gand, place tres difficile a prendre, la mer estant dun coté et les marais de lautre, en sorte que par les escluses qui sont dans la place on inonde tout le pais, a la reserve dune digue de 1200 pas, par ou il faut ouvrir la tranchée. Ces deux desseins ayant reussi par la prise de ces deux places, il ne se fit rien de considerable le reste de cette année.

En 1646 Courtray fut attaqué par l'armée du Roy et M. le

Prince Dorange conformement a ce qui avoit eté arreté par le traité de campagne, alla en Flandre a Maldegand sur le canal de Bruges, on il attendit la fin du siege de Courtray, apres lequel Mrs les marechaux de Gassion et de Rantzau se joignirent a M. le Prince Dorange sur la Lis pour attaquer Anvers, mais ayant ensuite trouvé trop de difficulté a l'execution de ce dessein, ils prirent la resolution de se retirer pour ne hasarder par l'armée du Roy, de quoy M. le Prince Dorange fut fort mal satisfait. Apres cette separation il forma le siege de Hulst, pays de Waes, quil prit apres 30 jours de siege, et la campagne finit par la prise de cette place.

En 1647 M. le Prince Dorange fut attaqué par d'apoplexie et de gouttes qui le mirent ors destat de rien entreprendre et dont il mourut sept ou huit mois apres.

DE RECEPTIE VAN DEN PAUSELIJKEN LEGAAT FABIO CHIGI DOOR LODEWIJK XIV

IN 1664.

Het hier volgend verhaal van de „incompste" en de „audienciën" van dezen legaat bij den grooten koning hebben wij te danken aan den ijver van den toenmaligen gezant bij het Fransche hof, Willem Boreel, die de Staten-Generaal steeds op de hoogte hield van wat er belangrijks in Frankrijk omging. „Mij is toegezonden," schreef hij den 1sten Augustus 1664, „het gepasseerde in d'eerste audiencie van de Cardinaal Legaet a latere tot Fontainebleau, soo by den Coninck als by de Coninginne, daervan ick het verhael in haest hebbe doen copieren, om haere Ho. Mo. daervan te bedienen; 'twelck hiernevens gaet." Het origineel bevindt zich by de secrete brieven van dezen gezant op het Rijksarchief. De berichtgever, blijkbaar een goed waarnemer, was waarschijnlijk een zijner secretarissen, die hij daartoe naar Fontainebleau had gezon-

den. Zoo nauwkeurig deelt deze alles tot in de kleinste bijzonderheden mede, dat wij als ooggetuigen zijn van de geheele plechtigheid. Bij de receptie zelve zal hij wel niet tegenwoordig zijn geweest, maar het is duidelijk dat hij zijne mededeelingen uit de beste bronnen had geput en door navraag alles te weten was gekomen.

Nu was deze receptie voor den legaat meer pijnlijk dan vereerend. Om haar in het juiste licht te beschouwen, hebben wij ons te herinneren wat er aan voorafging. Reeds in de dagen van Mazarin stond de Heilige Stoel met het Fransche hof op gespannen voet, wat Ranke een soort van „Monsignoren Eifersucht" tusschen Alexander VII en den Kardinaal heeft genoemd. Na Mazarin's dood wilde Lodewijk XIV de goede verstandhouding herstellen, mits dat aan zijne waardigheid niet te kort werd gedaan. De zending van den hertog de Crequy als buitengewoon gezant naar Rome verergerde den toestand echter, in plaats van dien te verbeteren. Het hooghartig optreden van den hertog, die zich niet verwaardigde de pauselijke bloedverwanten te bezoeken; de uitdagende houding, die de edellieden van zijn gevolg tegen de Italianen aannamen, deed de verbittering tegen de Franschen met den dag klimmen. Den 20sten Augustus 1662 kwam het tot dadelijkheden tusschen de Franschen en de Corsikaansche lijfwacht van den Paus, waarbij zelfs dooden vielen. De verwoedde Italianen vervolgden de Franschen tot voor het paleis Farnese, en toen de gezant, die hier zijn verblijf hield, op het balcon verscheen om het tumult te sussen, werd op hem geschoten. De ambassadrice, die juist kwam aanrijden, werd beleedigd en een page vóór het portier van haar karos neergeveld.

Het was te verwachten, dat Lodewijk XIV voor zulk eene beleediging, hem in den persoon van zijn gezant aangedaan, eene schitterende voldoening zou eischen. Hij deed het in een brief aan den Paus, op den toon der hoogste verontwaardiging. Dat Alexander VII aan den kardinaal Imperiali, die verdacht werd van de officieren der lijfwacht te hebben opgezet, het opperbevel over de stad ontnam, stelde den verbolgen monarch volstrekt niet tevreden, te minder toen de kardinaal terstond daarop tot een eervollen

post werd benoemd. Dat het doodvonnis over enkele hoofdschuldigen werd uitgesproken, had even weinig te beteekenen, daar 's Pausen broeder Mario Chigi vooraf voor hun vlucht gezorgd had. Daar de Paus voor geen bedreigingen scheen te zwichten, besloot de koning hem door daden te dwingen. Hij liet den nuntius over de grenzen brengen en zond troepen naar de hertogen van Parma en Modena, die hun recht op grondgebied, hetwelk Alexander VII hen betwistte, met de wapenen wilden handhaven. Ingevolge eene verklaring van het parlement van Aix, dat Avignon tot het koninklijk domein behoorde, werd aldaar het pauselijk wapen afgerukt en door het Fransche vervangen, terwijl de Sorbonne van Parijs gelijktijdig leerstellingen van den Heiligen Stoel veroordeelde, waarin het pauselijk gezag boven dat der vorsten werd gesteld. Ziende dat noch de koning van Spanje, noch de Duitsche keizer genegen waren hem in zijn verzet te steunen, boog Alexander VII eindelijk het hoofd, en onderwierp zich aan de harde voorwaarden, die Lodewijk XIV voor eene verzoening stelde. Aan de eischen van de hertogen moest voldaan, de pauselijke lijfwacht ontbonden worden; de kardinaal Imperiali en Mario Chigi hadden den koning hunne verontschuldiging aan te bieden; 's Pausen broeder zou Crequy, die naar het noorden was gevlucht, terughalen, om hem met alle eerbewijzen te Rome te doen ontvangen; de kardinaal Chigi moest den koning de verzekering komen geven, dat aan alle voorwaarden was voldaan en tevens in 's Pausen naam vergiffenis vragen, waarop Avignon teruggegeven zou worden.

Ziedaar het licht waarin deze audientie beschouwd moet worden. De luisterrijke ontvangst van den kardinaal, van het oogenblik dat hij met zijn aanzienlijk gevolg in vijf galeiën in Mei 1664 te Marseille was aangekomen, liet intusschen niets te wenschen over. Dáar en in andere steden, die hij achtereenvolgens doortrok, werd hem door het volk zoowel als door de militaire en burgerlijke overheid alle eer bewezen. Het weder was hem minder gunstig; te Lyon o. a. deed hij zijn intree onder een slagregen, zoodat allen, die met hem waren, niet wisten hoe spoedig zij zich bergen zouden; en het ontging den verslaggever niet, hoe hunne fraaie kleedij

daardoor geleden had. Dat de audientie eerst in het laatst van Juli plaats had, was een gevolg van het uitblijven van berichten uit Rome, dat aan het verlangen van Lodewijk XIV voldaan en Crequy in eere hersteld was. Met welk eene statie het bezoek van 's Pausen vertegenwoordiger bij den machtigen koning gepaard ging zegt ons het volgend relaas, maar, zegt Ranke, „der Glanz seiner Erscheinung diente nur, um den Glanz des Königs in seinem Hofe zu erhöhen." Eerst na deze receptie te Fontainebleau, deed Chigi op den 9den Augustus, zijn intocht in Parijs onder „grooten toeloop van menschen," zooals Aitzema verhaalt, „en magnificentiën van ceremoniën, soo door de souvereine hoofden en magistraten als door de collegiën van de Clergé." H. C. ROGGE.

Incompste van de Cardinael Legaet a latere tot Fontainebleau den 28 en 29 July 1664.

Op Maendagh 28 July is d'heere Cardinael Legaet a latere tot Fontainebleau tusschen ses ende seven uyren t'savonts ingehaelt geworden in naevolgende manieren.

Mijn Heere den Hertoch van Orleans, Broeder des Conincx, gevolcht van veele groote heeren uyt het hoff, sijn met verscheyden coetsen gereden aent incomen vant bosch van Fontainebleau op den wegh van Parijs, alwaer den heer Cardinael verwacht, ontmoet ende gecomplimenteert hebben.

Ende nae de gepasseerde ceremonien gaff sijne Co. Hot aen de heere Legaet den eersten inganck in de carosse des Conincx ende gingh sijne Co. Hot sitten aen de slinckerhandt van Syne Emin.ce. D'heere Graeve van Harcourt ende Mareschal de Villeroy namen haere plaetsen binnen in de carosse met haere ruggen nae de peerden. In de portiere aen S. E. sijde saten de Graeven van Armagnac ende Brancas ende in de andere portiere de Graeven van Lude ende van Bethune. Dese carosse wiert gevolcht van die voor de Coninginne ende der Princen vant Bloedt, alle met ses paerden.

Geene ambassadeurs en sijn daer versocht haere carossen te senden nochte deselve verschenen.

Voor d'eerste carosse reden des heer Legaets edelluyden, twaelff int getal, voor de stalmeester van S. E., op des Conincx peerden, ende daervoor de Estaffiers van d'heere Legaet, veertigh int getal, ende daervoor de lacquijen der heeren, die Sijne Em. geleijden; soo dat alle de pages ende lacquijen soo van de Legaet als van d'andre heeren Italianen in alles uytbrachten het getal van hondert, alle gecleet met nieuwe vorstelycke leverije, rijckelick gegarneert.

Des heere Legaets leverije was van gemengelt laken tusschen gridelin ende blauw, geboort met amaranthe, bruyne fluwele passementen met fin goudt overdwers rijckelick doorvrocht, ende beleght. Alle de wambesen waeren van amaranthe bruyn fluweel treckende nae het violet, mede dicht met coorden beleght.

De pages hadden clederen vrij wat rijcker met passementen beleght sijnde, als die voor de lacquijen.

Daer vooraen reden acht trompetters, vier ende vier, nevens den anderen; d'eerste vier waren gecleet met de leverije van Sijne Em. ende haere trompetten met costelycke banderolen ende quasten van goudt behangen.

De luyster van dese rijcke leverije was al eenighsints vermindert ende verduystert geworden door den regen, die onderwegen gevallen was, van Melun comende nae Fontainebleau.

De verdere suitte van d'heere Legaet en was van geen groot esclat, als alleen dat men in de naestvolgende carosse sag sitten een jongh heertie (twelck een neeff van d'heere Legaet geseght werde te sijn) ende twee ionge moorkens int root satin gecleet, met witte tulbanden op het hooft.

Insgelijcx in de volgende carossen eenige aensienelycke prelaten, daer onder een Signor Roberty genaemt, die voordesen als des Paus Noncius tot Turin lange heeft geresideert, ende nu hier aent hoff van Vrancryck in deselve qualiteijt geseght werd te comen resideren.

Alle dese Italiaensche heeren gecleet wesende in violette satijne ende armosijn gewaet.

In dese voors. order ende met dese magnificencie is d'heere Legaet geleydet geworden door de plaetse van Fontainebleau, de straeten met menichvuldige menschen beseth sijnde, tot aen de Cour du Cheval blanc, alwaer ingereden sijn, ende daer mijn heere den Daulphin ende veele van de grootste Dames vant hoff sijne E. uyt de venster sagen passeren, ende soo voorts reden door la Cour des Fontaines tot in la Cour d'Ovalle, alwaer de carosse stil hielt ende die heeren ende Monsieur eerst uytginghen ende d'heere Legaet laest.

Mijn heere den Hertoch van Orleans gaff aen S. E. wederom de hooge handt ende geleyde hem tot in het toegemaeckte appartement, daer de vrouwe Gravinne van Soissons gewoon is te logeren.

Ende na een weynich discours ende ceremonie heeft Syne Co. Hot affscheyt genomen, dien d'heere Legaet uytgeleydet heeft tot aen de gallerye voor de Switsers, doenmael de rechter handt gevende aen de heere Hertoch.

Dingsdagh smorgens den 29en July is d'heere Legaet gecomplimenteert ende verwelcompt geworden, ende eerstelick uyt den naem van den Coninck door d'heere Grave du Lude ende corts daerop door Monsieur de Lionne als Ministre d'Estat ende Secretaire over d'uytheemsche saken, ten derden door Monsieur le Comte de Brancas wegens de Coninginne moeder, ten vierden uyt den naem van de regeerende Coninginne door Monsieur le Comte de Bethune.

D'heeren Ambassadeurs van Venetien ende van Savoijen hebben door haere secretarissen deselve complimenten mede affgeleght ende verscheyden andre heeren, soo geestelycke als wereltlycke.

Des naemiddaghs 29 Julij ten drie ende vier uyren heeft d'heere Legaet a latere sijne eerste publicque audiencie gehadt bij den Coninck, welcke audiencie een quartier uyrs deurde, sonder dat eenige ambassadeurs van de vremde Princen daer bij versocht ofte present sijn geweest.

Daernaer heeft sijne E. audiencie gehadt bij de Coninginne moeder ende vervolgens bij de regerende Coninginne, bij mijn heere den Daulphin ende bij mijn heere den Hertoch van Orleans.

Alle de pages, estaffiers, trompetters ende lacquijen van d'heere Legaet ende der andere heeren van sijne suitte hadden desen dagh haere leverijen van gisteren affgeleght ende desen dagh van d'audiencien eene veel rijcker aengetrocken, de veranderingh daer in bestaende, dat het laken was geheel violet ende de wambesen van gout laken ende de casacken doorgaens van goutlaken gevourt met violette fluweele passementen, rijckelick met goud doorvrocht. Ende heeft men dese dienaers van d'heere Legaet door de straeten van Fontainebleau heen ende weder sien swieren met d'omgekeerde casacquen op haere armen; ider cleet gecost hebbende, soo men seght, vijff hondert guldens.

D'eerste audiencien van de Cardinael Legaet a latere by den Coninck ende Coninginnen.

Nadat d'heere Cardinael Legaet a latere syne Entrée den 28 Julij des naemiddachs ten 6 uren gedaen ende des anderen daeghs de gewoonelycke complimenten ontfangen hadden, insgelycx dat eenen expressen courrier van Romen aengecomen was, die op alle differentiale en noch openstaende poincten tusschen dit hoff en den paus last mede bracht tot facilitatie op alles.

Voormiddachs 29 Julij 1664 gecomplimenteert werdende wegens den Coninck van de Graeve van Lude en d'heere de Lionne, is geremarqueert, dat die heeren haer voor d'heere Legaet in stoelen nedersetteden, en soo haest de Cardinael decte sy oock terstond haere hoeden opsetten ende decten ongelast; dat S. E. geduyrende dese complimenten wat pensif en vry wat inhoudende was, en dat genouchsaem te kennen gaff van sich niet wel te bevinden en daerom een weynich rust te soecken, om de voors. complimenten te corter te maken en af te snijden.

Nadat de voors. courier van Romen aengecomen was, daer bij d' heer Legaet gelast werde alle dingen differentiael te mogen faciliteren, soo dede ten 10 uijren 29 Julij voormiddachs sijne

audiencie versoucken bij den Coninck en Coninginnen ende vercreegh die tegen naemiddagh ten 4 uren.

Alsdoen is d'heere Legaet, die int hoff logeert, wt sijn camers gehaelt door de heeren daertoe geordonneert wegens den Coninck.

S. E. was in sijne geestlijc gewaet, en recht voor hem werde door een prelaet gedraegen een groot cruys van goudt, de steel van silver, t'samen ter hoochte omtrent van 9 off thien voeten.

Daernae marcheerden de prelaten en heeren wt Italien, met d'heere Legaet gecomen, sijne edelluyden, pages, estaffiers en lacquijen, allen seer prachtigh en costlyck toegemaeckt en gecleedt, het goudt en silver overal op de habiten seer blinckende, en achter d'heere Legaet volchden veele Fransche heeren vant hoff en noblessen in seer groot getal en presse.

De Coninck was in sijne camer du lict, extraordinaire costelyck gecleedt, met een wambas vant alderfijnste poinct de Venise; Syne Maj^{ts} baudrier en geweer overal seer rijckelick beseth met costelycke gesteenten, onwaerdeerlick.

Bij de Coninck waeren Monsieur broeder van Sijne Maj^{t}, d'heeren Maréchal de Turenne, de voornaempste Ministers van Staet, en weinich andere, en daerbij d'edelluyden van 's Conincx camer, soo dat in alles het getal niet groot en was.

Het voors. cruijs, comende in de antechambre, werde door den dragher aldaer neder gestelt, sonder te mogen ingaen voor de Legaet in 's Conincx camer.

De deur opengedaen werdende, quam de Coninck d'heer Legaet ontmoeten, ontrent op drie stappen voor de deur binnen de camer, en geleidde hem nae de ruelle du lict, alwaer de Coninck eerst nedersat, en S. E. recht tegens over Sijne Maj^{t} op een stoel.

De heer Legaet alsoo nedergeseten en gedect wesende, op d'aenlastingh van den Coninck, soo als men conde sien doch niet hooren, dede een heusch compliment, dat cort was, en gaff aen Syne Maj^{t} over eenen brieff van de paus, en daer nevens een geschrift, vervattende de bedongen satisfactie over de saken tegen d'heer Duc de Crequy, des Conincx ambassadeur tot Romen, voorgevallen, en dat (soo verstaen werdt) geextendeert in geaccordeerde behoorlycke forma.

Daernaer werde aen de Coninck ter hande gestelt door den heere Roberti (voor desen 's Paus Noncius tot Turin en nu gedesigneerd in deselve qualiteyt hier aen dit hoff te resideren) des Paus credencie brieven voor hem Roberti.

Men heeft niet anders connen bemercken, off de Legaet heeft reden om hem in die besproken conditien der receptie te vergenoughen.

Daerontrent geene ambassadeurs van vreemde Coningen en Princen en syn versocht nochte present geweest.

En d'heer Legaet hem retirerende, is door den Coninck wederom geleidet, beyde ontdect wesende, tot op drye stappen aen de deur Sijns Majts camer, aldaer de Coninck hem omkeerde en terstont decte.

Het goude cruys stont aen de deur gereedt, en werde voor d'heer Legaet gedragen in order en manieren als te vooren.

Het geschrift aengaende de bedongen satisfactie, overgelevert sijnde door d'heer Legaet, en werde bij de Coningk niet geopent nochte gelesen, maer soude den inhoud van dien bij sijne E. in corte woorden geuitet en geprononceert sijn geweest bij monde.

Bij en ontrent de Coninginnen sijn d'eygen ceremoniën van receptie gebruyckt en wat ruymer bij Monsieur le Daulphin en Monsieur frere du Roy en bij Madame.

Den 30 Julij Woensdaghs heeft d'heere Legaet 's morgens weder audiencie gehadt bij den Coningk, en heeft eenen brief van de Paus aen Sijne Majt overgelevert, tghene men seght een indult te wesen, soo begeert is, en eindelingh bij den Paus geacoordeert, waerdoor de Coninck over de geconquesteerde bisdommen Mets, Toul, Verdun, Arras, Perpagnan, t'sedert Henry 2 sal mogen doen en disponeren, als over alle bisdommen van 't rijck van Vrancrijck.

Dienselven naemiddagh 30 Julij heeft men d'heere Legaet geleydet met de Coninck op de jacht en daernae een heerlycke collation, en des avonts het ballet gegeven, dat men noemt het ballet de Versailles.

En daer werden noch meer festins en feesten vervaerdicht en geseght dat d'heer Legaet toecomende weeck sijne Entree binnen Parijs sal doen, dewijl men nu in alles d'accord is tot volcomen contentement van dit hoff, en daer Romen alles toegegeven heeft.

GESLACHT- EN WAPENKUNDE.

DER URSPRUNG DER VAN LYNDEN

IN DER VELUWE RESP. DER BETUWE.

VON

BARON ADHÉMAR VON LINDEN.

Unserem Artikel in „De Navorscher", 1893, welcher auf Grund urkundlichen Materials nachweist, dass das sogenannte antike Wappen des Hauses d'Aspremont in Lothringen eine Fabel, die Abstammung des Letzteren von dem Hause Este in Italien ein Roman, wie Butkens sich selbst ausdrückt, die Abstammung der Herren van Lynden, Reichsgrafen von Reckheim, und deren Nachkommen, die heutigen Grafen d'Aspremont-Lynden, Herren von Barvaux, von dem Hause d'Aspremont in Lothringen eine Unmöglichkeit, und daher deren Führung des Namens d'Aspremont eine Absurdität, das Ganze eine monumentale genealogisch-heraldische Fälschung ist, ist die Ehre wiederfahren, von Herrn Jac. Anspach kritisirt zu werden, und ersehen wir aus dessen gründlichen diesbezüglichen Erörterungen in „De Navorscher", 1896, mit Genugthuung, dass wir uns in Uebereinstimmung mit demselben in betreff unseres Nachweises über die obgenannten genealogisch-heraldischen Fälschungen befinden, ja, dieser gelehrte Herr fügt noch einige interessante Argumente zur Bestätigung unseres Nachweises hinzu.

Weniger glücklich scheinen wir, nach der Kritik des Herrn Jac. Anspach zu schliessen, mit unseren Erörterungen über den Ursprung des Wappens der van Lynden in Geldern gewesen zu sein, und da dieselbe in mancher Hinsicht ablehnend ist, halten wir uns für verpflichtet unsere damaligen Aufstellungen (1893) mit

den Resultaten unserer neuesten Archiv-Forschungen *in Einklang* zu bringen.

„Nur dem Ernst, den keine Mühe bleichet, rauscht der Wahrheit tief verstellter Born" — sagt der grosse Dichter Schiller, und die Wahrheit zu erforschen, war und ist der einzige Zweck unserer langwierigen geneal. herald. Forschungen, und, welch ein Labyrinth von Trug und Wahrheit haben wir durchwandern müssen, ehe wir zu einer klaren Deutung des Ursprungs der van Lynden durchdringen konnten!

Zuvörderst können wir nicht umhin zu bemerken, dass wir die gediegene Arbeit des Herrn Jac. Anspach über die van Lynden von Geldern freudig begrüssten, beim Durchlesen derselben uns aber in sofern etwas enttäuscht fühlten, als sie nicht nur nichts Neues über den Ursprung dieser Familie zu Tage förderte, sondern denselben in dem nemlichen Dunkel gelassen hat, wie die Annales von Butkens.

Man kann als sicher annehmen, dass im 13ten und 14ten Jahrhundert die Luftschiffahrt noch nicht zu den gemachten Entdeckungen zählte, dass also die van Lyenden in der Veluwe nicht urplötzlich daselbst an die Luft gesetzt worden sein konnten, sondern von irgendwoher eingewandert sein mussten. Der Zug der Einwanderung in Geldern ging zu damaliger Zeit *von Süden nach Norden*, und unsere Aufgabe in dieser Arbeit wird es sein, den Ursprung dieser Familie und zweier anderen des gleichen Namens auf Grund autentischer Dokumente und heraldischer Monumente festzustellen.

Wir stimmen vollständig mit Herrn Jac. Anspach überein in dem was er eingangs seiner Arbeit (p. 178) sagt: „Alsof de van „Lyndens, — een geslacht, dat eeuwen lang Land, Staat, Kerk, „Wetenschap in allerlei omstandigheid diende, in velerlei opzicht „huldigde, en dit ten huidigen dage nog doet, — alével niet op „ouden adel en hoog aanzien steeds konden en kunnen bogen" — aber gerade aus diesen Gründen scheint es uns beklagenswerth zu sein, dass eine so hochachtbare und um ihr Vaterland verdienstvolle Familie, nicht ein Wort der Einsprache erhoben, keinen Schrei der Entrüstung ausgestossen hat, seit nun 260 Jahren, gegen das

Bütkens'sche Lügenwerk, genannt Les Annales de la maison de Lynden, bis wir nun, wie Herr Jac. Anspach ganz richtig sagt, die Hand an die vielen Wunden in diesem Buche gelegt haben.

Nicht nur ist nichts von Seite der van Lynden in dieser Hinsicht geschehen, sondern im „Jaarboek van den Nederlandschen Adel", 5ter Jahrgang, 1893, erscheint der ganze d'Aspremont'sche Roman wieder neu aufgetischt, und brüstet sich der Verfasser dieser van Lynden'schen Genealogie auch noch damit, dass, wenn die Wahrheit in den Annales von Butkens von vielen Seiten — selbst von dem berühmten Baron van Spaen — in Zweifel gezogen worden sei, auch Andere, unter denen hauptsächlich Mitglieder der Familie van Lynden, *die Ehre von Butkens, als einem verlässlichen Autoren* (sic), *vertheidigt hätten* [1]).

Der Verfasser der Genealogie hat damit den van Lynden von Geldern ganz sicher einen schlechten Dienst erwiesen!

Die Wahrheit ist oft bitter und unsanft, aber sie ist immer heilsam; nur durch sie kann das Familienleben gesund erhalten werden. Die Erfahrung beweist, dass noch nie eine Familie an Aufdeckung der Wahrheit und an Bestrafung des Unrechts zu Grunde gegangen ist, wohl aber an *Vertuschung* und *Verdunkelung*, an dem *Nichtsehenwollen* der Verderbnis und Corruption.

Auch ist es klar, dass die historischen Familien nicht das Produkt irgend eines bestimmten Einzelactes oder gar einer genealog. herald. Fälschung sind, sondern das Ergebniss langdauernder Kämpfe, die schwererungene Frucht der geistigen, sittlichen und materiellen Kraftentfaltung der betreffenden Familie.

Ohne den Ruhm der van Lynden in Geldern verringern zu wollen, müssen wir übrigens bemerken, dass diese Familie nicht mehr und nicht weniger geleistet hat im Laufe der Jahrhunderte als hunderte anderer adeliger Familien von gleicher Stellung, und dass deren Name während der weltgeschichtlichen Ereignisse die sich im 17ten und 18ten Jahrhundert in den Niederlanden abgespielt haben, kaum zu lesen war.

---

[1]) Jaarboek van den Nederlandschen Adel, 5ter Jahrgang, 1893, p. 391.

Wenn der Familiennamen Lynden in der europäischen Gesellschaft etwas mehr bekannt wurde als der anderer adeligen Familien gleichen Ranges, so waren es die van Lynden, Nachkommen des Ernest van Lynden, Reichsgrafen von Reckheim, welche durch die Gönnerschaft der Grafen von der Mark-Arenberg in Oesterreich zu den höchsten militairischen Ehren, und durch ihre daselbst geschlossenen hohen Allianzen zu einer hervorragenden socialen Stellung gelangten, und die von Linden in Württemberg und Bayern die im Laufe des 19ten Jahrhunderts im Staats-, Diplomatischen- und Militairdienst den Zenith aller Ehren erreichten, welche zu diesem Hervortreten des Namens das Meiste beigetragen haben.

Und nun, nach diesen einleitenden Worten, beginnen wir mit der uns im Titel gestellten Aufgabe.

Die älteste urkundliche Erwähnung welche sich über eine Familie van Linden vorfindet in *Joh. Isaci Pontani Historiae Gelricae libri XIV. Harderwijk Jansonius, 1639 in fol.*, datirt vom 3 Juni 1296.

Arnold de *Wesdorp*, alias *Wensdorp*, Komtur des Johanniter Hospitals in Nymwegen, überträgt, dem Grafen Reinald von Geldern, die Insel Nienbeek, im Distrikt der *Veluwe* gelegen, zwischen dem Fluss Yssel und dem Dorfe Voorst (zwischen Deventer und Zutphen), sowie das Schloss Nienbeek mit allen seinen Dependenzen.

Diese Schenkung wurde genehmigt und bestätigt von *Hendrik van Reede*, Ritter, und seiner Gattin Christine, Peregrinus oder Pilgrim *van Putten*, Henri *van Keppel*, Albert und Arnold van Lynden oder van Linden, Brüder, und Rekensa Wittwe des Evert *van Enghuisen*. [1]) Wie Baron van Spaen sehr richtig bemerkt, mussten alle diese Persönlichkeiten gewisse Rechte auf Nyenbeek gehabt haben, und dass der vorhergehende Besitzer von Nienbeek ohne Erben gestorben sein muss. [2])

Man findet einen Dirck, Seigneur von Nienbeek, Ritter, welcher Zeuge bei dem zwischen Reinald, Grafen von Geldern und Margaretha von Flandern in 1286 geschlossenen Ehevertrag war; und

---

[1]) Vgl. Pontanus, l. c. p. 169.

[2]) van Spaen, Inl. tot de Gesch. van Gelderland, Bd. IV p. 185.

welcher in 1290 Zeuge in der Urkunde war durch welche Geldern dem Grafen von Flandern als Pfand ausgeliefert wurde. Er starb am VIII kal. jan. ohne Jahresangabe, und seine Tochter Gostowe starb vor ihm am XV kal. maij. Seine Mutter hiess Rekensa und für ihr Seelenheil stiftete Hendrik, Seigneur van Hamme, 12 solidos der Kirche von Deventer [1]).

Man findet dann Arnold de Nienbeek, welches offenbar die nämliche Persönlichkeit ist als wie der weiter oben erwähnte Arnold de Wesdorp, denn die Feudal-Register von Geldern nennen ihn Arnold de Nienbeek, *Komtur von Nymwegen*. Aber, aller Wahrscheinlichkeit nach, war dieser Arnold de Nienbeek nicht der Sohn des oben erwähnten Dirck van Nienbeek, denn, wie aus Obigem hervorgeht, hatte Dirck einen Testamentsvollstrecker, Henric van Hamme, und wenn Dirck einen Sohn gehabt hätte, so würde er Nienbeek geerbt haben, und man würde nicht den Ritter Hendrik van Reede und dessen Gattin Christine, Pilgrim van Putten, Henri van Keppel, *Albert* und *Arnold van Lynden*, und Rekensa, Wittwe des Evert van Enghuisen, alle als Rechtsantheilhaber an dem Besitzthum von Nienbeek finden, und dass deren Genehmigung zu der von Arnold de Nienbeek gemachten Uebertragung nothwendig war.

Es ist hier zu bemerken, dass Butkens in seinen Annales de la maison de Lynden, um diese Zeitperiode keinen van Linden erwähnt der den Vornamen Arnold oder Albert gehabt hätte. Die Anwesenheit der Familie van Keppel in diesem Acte ist ebenfalls bemerkenswerth.

Wir haben im „Navorscher" 1893, pp. 232—233 nachgewiesen dass, nach dem berühmten holländischen Gelehrten Baron van Spaen, die in den Annales de la maison de Lynden von Bütkens bis zum Jahre 1290 reichenden, in niederdeutscher Sprache abgefassten Urkunden (vierzehn an der Zahl) *apokryph* sind. Nach demselben Gelehrten ist auch die Urkunde vom 29 September 1299 in den Annales (Preuves p. 19) *fehlerhaft* veröffentlicht.

---

[1]) Necrol. Davent. M. S.

Der erste van Lienden von dem der Mönch von Antwerpen von dieser Zeitperiode an spricht, ist Dirick van Linden, derselbe wie derjenige welcher später das Amt eines Erbschenken von Geldern erhielt.

I. Is. Pontanus berichtet, wie Geldern durch den Kaiser Ludwig IV am 19 März 1339 in ein Herzogthum errichtet wurde (p. 228). Das Diplom, diese Thatsache betreffend, wurde durch *Gelenus* in seinen *Farragines* erhalten und ist reproducirt *in extenso* in van Spaen. [1])

Es ist ein sehr langes Actenstük. Aber Miraeus (Notitia eccles. Belgii N⁰. 228) reproducirt über die Errichtung von Geldern in ein Herzogthum, ein bedeutend weniger umfangreiches Actenstück, welches von I. Knippenberg (Hist. ecclesiastica ducatus Geldriae, Bruxelles 1719 p. 92), umgesetzt worden ist. Hier folgt es:

„Ludovicus IV, omnibus has letteras visuris salutem. Quandoqui- „dem Reinoldus Comes Gelriae regio genere ortus, multa servitia „Imperio praestiterit et adhuc praestare poterit Henrico Moguntino „et Balduino Trevirensi archiepiscopis, Johanne Rege Bohemiae, „Rudolpho Comite Palatino Rheni, et duce Bavariae, Rudolpho duce „Saxoniae et Ludovico Marchione Brandenburgensi, filio nostro „primogenito presentibus, dictum Reinoldum ex Comite Ducem „Gelriae creamus, ut et posteros ejus legitimos: cum hoc privilegio, „quando nos, aut successores nostri publicabunt parlamenta, vel „quando novi aliqui principes creabuntur, vel similes actus publici „celebrabuntur, quod tunc ipse vestibus caesareis nos induct. Item „quando successores nostri romanorum reges, Aquisgrani, Mediolani „et Romae coronabuntur, quod tunc ipse aut ejus heredes coronam „regiam dictis Regibus super caput imponent, deponent, portabunt „et in manibus gestabunt. Insuper ad majorem dicti Ducatus et „Principatus splendorem, assignamus ipsi juxta morem imperii quat- „tuor officiarios infra nominandos, et eorundem heredes videlicet „Jacobum van Myrlaer, oeconomum, Everardum van Wylp, mares- „calcum, *Theodoricum van Lienden Pocillatorem* et Guillelmum van

[1]) van Spaen, Inleid. tot de Geschied. van Gelderland, II, Cod. dipl. p. 96.

„Broeckhuyzen camerarium. Item concedimus ipsi jus eudendi mone-„tam auream juxta valorem monetae episcopi coloniensis, Ducis „Brabantiae, et comitum Hannoniae atque Hollandiae. Datum „Francofurti die XIX martij, anno Domini MCCCXXXIX."

Berichten wir auch die Stelle in betreff der vier erblichen Beamten von Geldern nach Gelenus.

„Imperii quatuor officiatos infra scriptos et eorum heredes, videlicet „Jacobum de Mierlaer pro dapifero, Everhardum de Ulfft pro „marscalco, Wilhelmum de Broekhusen pro camerario et *Theodo-„ricum de Lienden pro Pincerna.*"

Es ist zu bemerken dass Pontanus, bei Berichtung der Namen der vom Kaiser ernannten erblichen Beamten dem *pincerna* den Namen J a c o b u s *Lindanus* gibt und nicht *Theodoricus.* Da er selbst das Diplom nicht berichtet, könnte man seinerseits an einen Irrthum glauben. Aber Knippenberg, welcher den Text von Miraeus der *Theodoricum van Lienden* führt, berichtet, sagt ebenfalls vor der Umsetzung des Diploms, dass das Erbamt des *pincerna* dem *Jacobus van Lienden* verliehen wurde, anstatt *Theodoricus.*

Wir haben von dieser Persönlichkeit fünf Wappensiegel im „Navorscher" 1893, Tafel I, reproducirt, von welchen zwei die Legende † HAER ● DIEDERIC ● VA ● LIENDEN ●, die drei anderen die Legende † TEODORICI ● DE ● LIENDEN ● MILITS ● führen.

Wenn nun die Fehler, welche in Umschriften von Wappensiegeln vorkommen, meist technischer oder grammatischer Natur sind, so scheint doch die Annahme, dass in denselben nicht immer *alle* Vornamen des Inhabers repraesentirt sind, nicht ausgeschlossen zu sein.

Sei dem wie ihm wolle, wir glauben den Bericht von Pontanus und von Knippenberg über den *zweiten Vornamen Jacob* des Dirick van Lienden nicht ausser Acht lassen zu dürfen.

Der erste Erbschenk von Geldern war somit J a c o b D i e r i c k *van Lienden* und nicht *Dierick van Lienden* kurzweg.

Der Vorname *Jacob* ist von Chr. Bütkens nicht berichtet worden, trotzdem derselbe, wie oben ersichtlich, authentisch ist.

Wir gehen nun über zur Geschichte dieses Jacob-Dierick van

Lienden, erstem Erbschenken von Geldern, unter Zugrundlegung von nur absolut authentischen Urkunden [1]. Doch müssen wir erwähnen, dass in den von uns zu berichtenden Acten, die Persönlichkeit die uns beschäftigt, nur den Vornamen Dierick führt, wie ersichtlich sein wird.

1. Den 19 Oktober 1307 — Johan van Boesichem und van Culenburg, in seinem Namen wie in demjenigen seines Sohnes Hubrecht, gezeugt aus seiner Gattin, der Tochter des Gerhard van Maurik, verspricht dem Herzog von Geldern offen zu erhalten das Haus von Maurik, welches der genannte Hubrecht von dem vorerwähnten Herzoge zu Lehen erhalten hatte. Unter den Adeligen, welche Zeugen bei diesem Versprechen sind, befinden sich *Dierick und* Steven *van Lynden, Juncker.* [2]

Bütkens hat diesen Act in den Annales veröffentlicht, aber nirgends haben wir in dem Acte gefunden dass Steven und Dierick Brüder wären, obgleich dies möglich, selbst wahrscheinlich wäre [3].

2. Um 1331 — *Theodoricus de Lynden*, unter anderen Adeligen, ist Zeuge in diesem Vertrag. [4]

N.B. Wenn man den langen Zwischenraum (1307 bis 1331) welcher die beiden eben analysirten Acte trennt und andrerseits den relativ kurzen Zwischenraum zwischen dem zweiten und den nachfolgenden in Betracht zieht, ist man versucht, den ersten nicht dem Jacob-Dierick van Lienden zuzuschreiben, sondern dessen Vater welcher, nach Bütkens, Agnes van Herlaer zur Gattin gehabt

---

[1] Als wir diese Arbeit bereits beendet hatten, erschien in „De Navorscher", 1896, pp. 328—369, ein zweiter Artikel des Herrn Jac. Anspach über die van Lynden von Geldern, in welchem mehrere der hier zu erwähnenden Urkunden aus Nyhoff's Werk ihren Platz gefunden haben. Wir werden daher von diesen nur das Datum und den Namen des Ausstellers oder der in denselben fungirenden, für unsere Zwecke dienenden Zeugen erwähnen, dagegen von den von uns in „De Navorscher" veröffentlichten van Lynden'schen Urkunden und von noch mehreren anderen von Herrn Jac. Anspach nicht mitgetheilten Urkunden eine kurze Analyse berichten.

[2] Nyhoff, Gedenkwaard., Bd. I, n° 94.

[3] Butkens, Annales, Preuves, pp. 21 & 22.

[4] Nijhoff, Gedenkwaard. Bd. I n° 252.

haben soll. Es scheint, thatsächlich, dass die diplomatische Geschichte des Jacob-Dierick erst um die Zeitperiode des zweiten Actes begonnen hat. Wie dem auch sei, die nachfolgenden Acte beziehen sich unbestreitbar auf dieselbe Persönlichkeit als der zweite Act.

3. Den 1 März 1333 — Unter anderen Adeligen ist *Diederic van Lienden* Zeuge in dem Act [1]).

4. Hubrecht van Lienden (5 Februar 1335) erklärt von dem Grafen von Geldern nur auf Lebenszeit erhalten zu haben, *den waard tegen over de Reenen*, welchen der Graf von Johan van Amstel erkauft hatte. *Dirk*, *heer van Lienden*, *Ritter*, gibt dieselbe Erklärung ab. [2])

5. Den 27 März 1335 — *Her Dideric van Lienden* bezeugt den Act. [3])

5bis. Den 27 März 1336 — Reinald, Graf von Geldern und von Zutphen, gibt dem Johan, Bischoff von Utrecht und seinen Kirchen als Stiftung, zu Lehen, eine Summe von 43,000 swerte tornoyse. Zur Bezahlung der genannten Summe gibt man in Pfand das Haus in Vollenhove mit den Gütern von Vollenhove, im Lande Zalland; — by de Vecht das Haus in Goes etc. — mit allen Städten Häfen, Gemeinden, Hofgerichten etc. — Besiegelt, unter vielen Anderen, durch *Heren Diderick van Linden.* [4])

6. Den 25 März 1342 — *Dierick van Lienden*, *Ritter*, anerkennt dass er mit dem Erbschenkamt von Geldern, vom Herzog zu Lehen erhalten habe, einen *hont* Landes, gelegen in der Gemeinde von Elst, rückkaufbar um den Preis von 1000 Pfund kleiner Heller. [5])

7. Den 28 Januar 1344 — Der Act, unter Anderen, gesiegelt von *Didderic van Lyenden.* [6])

8. Den 9 November 1344 — Die Repräsentanten der Wittwe des

---

[1]) Nijhoff, Gedkw. n° 268; Navorscher, 1893, Siegel 1. 2. 3. 4 und 5.

[2]) Nyhoff, ibid., Bd. I, n° 299; Butkens, Annales, Pr. p. 24.

[3]) Nyhoff, ibid. n° 301.

[4]) Reichsarchiv Utrecht, Utrechtsche landkist, n° 793.

[5]) Nyhoff, n° 387; Butkens, Pr. p. 31.

[6]) Nyhoff, Bd. II n° 2; Navorscher, 1893 Tafel I. Siegel 1—5.

Reinald, Herzog von Geldern, nämlich, Johan van Cleve, Dekan von Cöln, Arend van Arckel, *Dierick van Lynden*, Nikolaus Tengnagel, Willem van Gent, sämmtlich *Ritter*, und Wennemar van Tiel, Juncker, zeichnen mit den Räthen des Grafen Willem IV von Holland, einen Vertrag auf Grund welchen dessen Schwester Isabella den Reinald III von Geldern heirathen wird, wann dieser das heirathsfähige Alter erreicht haben wird, wenn er vor dieser Zeit sterben sollte, wird sein Bruder Eduard Isabella von Holland ehelichen. [1])

9. Den 14 Mai 1345 — Zeuge: *Theodoricus de Lienden.* [2])

10. Den 11 November 1345 — Zeuge: *Her Deric van Linden* [3])

11. Den 20 Juli 1348 — *Her Diederic van Lynden*, Lehensmann des Herzogs ist Zeuge. [4])

12. Walram de Fauquemont verspricht die Bedingungen zu halten unter welchen der Herzog von Geldern ihn zum Herrn und Oberrichter von der Veluwe ernannt hat. *Dirick van Lynden* im Act erwähnt. [5])

12a. Den 26 Juli 1357 — Rutgher, Johan, Henric und Willam, sämmtlich Juncker, Söhne des Rutgher Vonken, erklären dass sie in Besitz genommen haben das Haus in Dollenborch met den weerde, geradeso wie es ihrem Grossvater Roelof Voncken gehörte.

Der Bischoff von Utrecht erhob Ansprüche auf dasselbe, daher die Entscheidung dieser Streitigkeit dem *Heren Dirc van Lienden* überlassen wurde, der diese Urkunde gesiegelt hat. [6])

12b. Dasselbe Datum — *Diederic van Lienden*, *Ritter*, erklärt für sich und seine Nachfolger einen Zehent-Austausch gemacht zu haben mit Henric van Mierlaer, Domprobst, gesiegelt durch *Diederic van Lienden*, *Ritter.* [7])

12c. Den 1 Juni 1358 — *Dyderic*, *here van Lyende*, erklärt seinem Neffen van Amerongen dass er auf alles Recht und alle Zusagen verzichtet, welche er auf die Güter von Wouw hat.

---

[1]) Van Spaen, Bd. II, p. 265. [2]) Nyhoff, Bd. II, nº 10. [3]) Ibid. nº 12.
[4]) Ibid. nº 33. [5]) Ibid. nº 81.
[6]) Reichsarchiv Utrecht, Urkunden des Domkapittels von Utrecht, Nº 437.
[7]) Ibid., Nº 736.

Auf Verlangen des Dyderic wird dieser Act gesiegelt von *Johan van Lienden*, *„unser ältester Sohn"*. [1])

13. Den 19 Juli 1358 — *Dideric, her van Lynden, Ritter*, ist einer der Räthe der Herzoge Reinald und Eduard von Geldern [2]).

14. Den 25 Januar 1359 — Zeuge: *Diddericvan Lyenden* [3]).

15. Den 7 Februar 1359 — Zeuge *Didderic, heer van Lyenden Ritter* [4]).

Dieser Art sind die diplomatischen Acten welche wir in betreff des ersten Erbschenken von Geldern angetroffen haben. Pontanus erwähnt ihn kaum als einen der an der Versammlung von Arnhem in 1312 theilgenommen hat.

Wir glauben ihm als Brüder beimessen zu können:

A) Steven van Lyenden, Juncker, erwähnt in dem obigen Acte n°. 1, und

B) Johan van Lienden (aber nicht Johan van Lede) in einem Acte vom 3 September 1318, durch welchen Willem, Graf von Holland, nach dem Rath der *Feudalen*, der *Ministerialen* und der Schöffen der Städte von Geldern, die Streitigkeiten des Reinald, Grafen von Geldern und dessen Sohne, in betreff der Betuwe beilegt. Unter den Zeugen befindet sich thatsächlich *Johan van Lienden und* Steven *van Lienden*, nicht als Ritter, sondern als einfache Adelige [5]).

C) Hubrecht van Lienden, in dem obigen Acte n°. 4 [6]).

---

[1]) R. A. Utrecht, Urk. des Domkapittels, N° 450. [2]) Nyhoff, Bd. II. n° 88.
[3]) Ibid. n° 89. [4]) Ibid. n° 93. [5]) Ibid Bd. I, n° 178.

[6]) Pontanus p. 251, berichtet, dass in 1344, die Einwohner von Nymwegen mit dem Herzog Reinald III von Geldern zu unterhandeln begannen in betreff ihrer Immunitäten und ihrer Privilegien. Reinald beschwor in Gegenwart des Bürgermeisters, der Schöffen und der ganzen Stadt dieselben einzuhalten und sie durch eine Urkunde zu bestätigen. Als Zeugen seines Versprechens, nannte er Dierick, Graf van Mörs, — Henrik, Seigneur van Haeps, — Jacob, Seigneur van Mirlaer, — Willem van Brockhuyzen, Arnold van Arckel, Nikolaus Tengnagel, *her Hubrecht van Linden*, her Valerius van Zulen, her Sibert van Kessel, her Gerhard van Aswyn, her Henrik van Gent, Henrik van Krikenbeek, *sämmtlich Ritter*, Arnold van Herlaer, Walter van Dornic, Theodor van Keppel, Ritter, Freunde des Herzogs und seine Berather.

Die Beweggründe, welche uns veranlassten die beiden ersten als Brüder des Jacob-Dierick van Lienden zu betrachten, sind zuerst, dass dieser einen Sohn *Johan* und einen Sohn *Dierick* hatte, deren Existenz unbestreitbar ist und dass, nach dem Gebrauche der Zeitperiode, diese zwei Söhne sicherlich ihre Vornamen von den Brüdern ihres Vaters, die den gleichen Vornamen hatten wie sie, erhalten haben.

Wie wir in obiger Anmerkung erwähnten (Van Spaen, Bd. III, p. 441), starb Jakob-Dierick um 1360, und Johan van Lienden, dessen Sohn, succedirte ihm.

Diesen Johan van Lienden begegnet man in mehreren Acten der Zeitepoche:

Auf Seite 275 & 277 berichtet Pontanus den Hergang der Schlacht von Tiel an welcher Reinald von Geldern und dessen Sohn Eduard theilgenommen haben (25 Mai 1361). Durch die Geschichte von Geldern erfahren wir dass, ebenso wie der Herzog Reinald, *der Seigneur van Lienden*, der Seigneur van Arckel und van Avezaet, Gerard de Rheno und Friederich van de Eze, in derselben zu Kriegsgefangenen gemacht wurden. Der Mangel irgend eines Vornamens verhindert uns zu bestimmen, welcher der in dieser Stelle erwähnte Seigneur van Lienden ist. Wenn es sich um Jacob-Dierick, den ersten Erbschenken von Geldern handelt, musste er um diese Zeitepoche beinahe achtzig Jahre alt sein, denn nach einem Act von Butkens (Annales, Preuves, p. 19) war er schon in 1298 ein rüstiger Mann — van Spaen, Bd. III, p. 441, sagt, dass er um 1360 gestorben ist, und wenn diese Behauptung genau ist, könnte es leicht der Fall sein, dass er an den Folgen seiner Gefangenschaft gestorben ist. — Andrerseits scheint es befremdend zu sein, sich im Alter von 80 Jahren noch auf dem Schlachtfeld zu befinden. Und wenn man den Umstand hinzufügt, dass sein Sohn Johan van Lienden die Belehnung mit dem Erbschenkamt von Geldern in Wirklichkeit erst in 1379 erhielt, lange nach dem Tode des Eduard von Geldern, welcher Sieger war in der vorerwähnten Schlacht von Tiel, ist man zu dem Glauben berechtigt, dass der Seigneur van Lienden, welcher zum Gefangenen gemacht wurde, nicht der Jacob-Dierick ist, sondern dessen Sohn Johan; man muss, thatsächlich, zugeben, dass Eduard von Geldern einen gewissen Groll gegen die ehemaligen Parteigänger seines Vaters beibehalten habe. Doch ist dieser Groll gleichfalls unzulässig wenn man Johan van Lienden als Zeugen beim Ehecontrakt des Eduard repräsentirt sieht. — Wir sind desshalb der Meinung dass es der alte Seigneur van Lienden, Jacob-Dierick, ist, welchen Pontanus an dieser Stelle seiner Geschichte nennt.

1) Den 27 September 1365 — Erklärung des *Johan*, here van Lyenden [1]).

1bis) Den 7 Januar 1367 — *Her Johan, here van Lienden*, ridder, siegelt den Act auf Verlangen des Willem der Smet [2]).

2) Den 1 November 1368 — Zeugen: *Johan, here van Lyenden* und *here Stefen van Lyenden, Ritter; Stefen van Lyenden*, Juncker [3]).

3) Dasselbe Datum — *Dieselben Zeugen* assistiren in dem Act [4]).

4) Den 10 September 1371 — Reinald, Herzog von Geldern, bewilligt den Bürgern von Rurmund Befreiung von dem Standgeld in Mook und in Nymwegen. Zeuge, unter Anderen, der *Rath des Herzogs, Johan, here van Lienden* [5]).

5) Den 25 September 1371 — Reinald, Herzog von Geldern, vermehrt die Rechte und die Freiheiten der Stadt Tiel. Zeuge: *Johan van Lyenden, Rath des Herzogs* [6]).

6) Den 25 Mai 1372 — Eine gewisse Anzahl von Ritter und Juncker versprechen dem Jean de Bloys, Herzog von Geldern und Graf von Zütphen, ihn von allen im Namen des here Rutger van Lackmonde, Ritter, des Rutger van Renwick und des Dierick van Roeden, Juncker, gemachten Versprechen in betreff der zu der Erbnachfolge gehörigen Güter des Rutger van Lewenborg, vormals Bürger von Nyelvingen, schadlos zu halten. Unter der Zahl der Ritter welche siegelten, befinden sich *Johan, here van Lyenden und Steven van Lyenden* [7]).

7) Den 7 Dezember 1373 — *Johan, here van Lyenden* und *Margaretha dessen Gemahlin* erklären, dass deren Vetter, Reinald van Brederode, here van Genepp, die 500 auf dem Standgeld von Heusden haftenden Pfunde zu deren Gunsten anerkannt hat, und ihnen

---

1) De Navorscher, 1893, Beilage G.

2) St. Arch. Arnhem (Deutsch-Ordens-Commende in Arnhem n° 8i); Navorscher, 1893 11/12, Beilage C & Tafel II, Siegel 7 & 8.

3) St. Arch. Arnhem (Rechnungshof von Geldern n° 437); Nyhoff, Bd. II n° 161; Navorscher 1893, Taf. II Sieg. 9 & Taf. III Sieg. 13 & 14.

4) Nyhoff, Bd. II, n° 162.

5) Ibid. n° 184; 6) Ibid. n° 193.

7) Navorscher, 1893, Beil. F., Taf. II, Sieg. 10 & 7.

dafür alle seine Güter in der Betuwe auf Hypothek gegeben habe. Andrerseits, hat Reinald van Brederode, das Haus von Gruensforde, für welches sie ihm eine Summe von 3000 Pfunden zuerkannt haben, und das sie nicht weiter mit Hypotheken belasten könnten, für sie gebaut. Um diesen gegenseitigen Schuldenstand zu vereinfachen, verpflichten sich Johan van Lienden und dessen Gemahlin, auf ihre Schuldforderung auf Heusden, auf ihre Hypotheke auf die Güter von Brederode in der Betuwe und auf Alles was ihnen noch von dem Hause von Gruensforde gehört, unter der Bedingung zu verzichten, dass ihnen Reinald van Brederode und dessen Gemahlin, eine Rente von 500 Pfund Silber auf die Güter der Herrschaft van der Eeme zuschreiben [1]).

8) Den 21 Februar 1375 — *Her Johan, here van Lyenden* und *Steven van Lyenden, here van Hymmen*, siegeln einen Act durch welchen Willem der Smyt und Elisabeth dessen Gattin, auf die Ausbeutung des Hofes von Heusden, opten Polle, verzichten und auf den Schaden, welchen sie von der Commende Arnhem durch Feuer, durch Theilung des Viehstandes, an Roggen und an errichteten Gebäulichkeiten verlangen könnten [2]).

9) Den 2 November 1376 — Friedensvertrag zwischen den Heekeren und den Bronckhorst. Wurde gesiegelt, unter anderen Seigneurs, durch *Johan, here van Lyenden, Steven van Lyenden* und *Gosuin van Lyenden* [3]).

10) Den 2 November 1376 — Zeugen: *Johan, here van Lyenden, Steven van Lyenden und Gosuin van Lyenden, Ritter* [4]).

11. Vertrag zwischen Jean de Bloys und dessen Gemahlin Mathilde, einerseits, und den Rittern und Junckern der zwei Betuwe, der Tieler und Bommelerweerder, der Veluwe, der Städte Huessen, Tiel, Bommel, Wageningen, Harderwyck, Elburg und Hatten andrerseits. — Gesiegelt, unter Anderen, durch *Johan, here van Lienden,*

[1]) De Nav. 1893 Beil. D, Taf. II, Sieg. 7.
[2]) Ibid. Beil. E, Taf. III, Sieg. 11 & 12.
[3]) Pontanus, p. 309.
[4]) Nyhoff, Bd. III, n° 29.

Steven van Lienden, *Gosuin van Lienden*, *Ritter*, und von einem anderen *Steven van Lienden* (6 Januar 1377). [1])

11a. In 1379 — *Johan*, *heer van Lyenden*, wird belehnt mit dem *Erbschenkamt* welches dem Johan van Amstel gehört hatte, mit allen von diesem Amte abhängigen Gütern, nämlich 44 Morgen Landes bei der Ortschaft genannt Elst, geheissen der *Grevenslach*, 20 Pfund Rente in Grote welche von dem Zehent *in den Mersch* und von den Einkünften der 9 in Reynen gelegenen Morgen Landes erhoben werden sollen. Er wurde auch belehnt mit dem Hause von *Ter Lede* und mit den vier Morgen auf welchen das Haus erbaut ist; dieses Haus war ein Zutphen'sches Lehen. [2])

N.B. Pontanus, p. 309 und Folge erbringt vollinhaltlich die Geschichte und den Inhalt des unter 11 erwähnten Vertrages. Eine Klausel desselben ist von besonderem Interesse. Im Falle von Friedensstörungen hat der Präfect der Ober-Betuwe zwanzig bewaffnete Reiter beizusstellen; derjenige der Unter-Betuwe mit der Präfectur und der Stadt Tiel, siebenundzwanzig; der Präfect von Bommelerweert dessen Präfectur und die Stadt, achtzig; *der Seigneur van Lienden und dessen Präfectur von der Veluwe*, acht; Johan Ose mit demjenigen Theil der Präfectur von der Veluwe welcher ihm gehört, zwanzig. Was die Marschverpflegung betrifft, hat der Dynast von Buren und Bosichem zehn von Kopf bis Fuss bewaffnete Männer zu ernähren; *Johan, here van Lienden*, Friederich van Berge, der Seigneur van Bylant, *fünf bewaffnete Reiter* etc. — Es ist hier angezeigt, zu constatiren, dass der Seigneur Johan van Lienden Präfect der Veluwe war, und dass um diese Zeit der Aufenthaltsort der van Lienden nicht die Betuwe war. Die Herrschaft *Hemmen* in der *Betuwe* kam tathsächlich erst am 25 Januar 1365 in den Besitz des Steven van Lyenden, der seinem Schwiegervater, Messire Willem Borne van Dornick, in derselben succedirte (De Navorscher, 1893, pp. 29—32).

---

[1]) Nyhoff, p. 31.

[2]) St. Arch. Arnhem, Register der Lehen im Districte Nymwegen, p. 166 & p. 167; Ibid. Register „Liber feudalis Wilhelmi & Reynoldi, ducum Gelriae comitumque Zutphaniae, expensis regiae majestatis anno 1563 p. d. s.", p. xxiiij.

12) Den 24 Marz 1379 — Zeuge: *Johan, here van Lyenden* [1]),

Der Act welchen wir eben berichten ist der letzte wo Johan, here van Lyenden, erwähnt wird. Er war am 11 Juni 1381 nicht mehr am Leben.

Johan, here van Lienden, hatte einen Bruder, *Steven*, welcher, am 11 Juni 1381, noch nicht den *Rittertitel* führte, sondern denjenigen eines *Junckers*. Dieser Umstand ermöglicht es die zwei Steven van Lienden, welche gleichzeitig in mehreren vorhergehenden Acten erwähnt werden, zu unterscheiden. Man findet ihn:

1) Den 1 November 1368 (S. die Acte in betreff seines Bruders Johan n°. 12).

2) Den 25 Mai 1372 (S. Act n°. 6).

3) Den 21 Februari 1372 (S. Act. n°. 8).

4) Den 11 Juni 1381 — *Steven van Lyenden, Juncker*, als Vormund der Kinder von seinem verstorbenen Bruder Johan, here van Lyenden und von dessen Gemahlin Margaretha, verzichtet auf die Amtmannschaft von Wageningen [2]).

5) Den 7 Februar 1375 — Mechtilde, Herzogin von Geldern, verspricht die Rechte und die Freiheiten von Zütphen einzuhalten. Zeuge, unter Anderen, *Steven van Lyenden* [3]).

6) Am nämlichen Tage — Dieselbe bestätigt die Schöffen von Zütphen in der Gerichtsbarkeit der Marschen, von Wessettelberge, Worff etc. Zeuge, *Steven van Lyenden* [4]).

N.B. Hier stösst man auf eine Schwierigkeit. Wir finden einen Steven van Lyenden, Ritter, erwähnt.

1) Den 1 November 1368 (S. die Acte in betreff des Johan, n°. 1 & 2).

2) den 25 Mai 1372 (S. Act n°. 6).

3) den 2 November 1376 (S. Act n°. 9).

4) den 2 November 1376 (S. Act n°. 10).

5) den 6 Januar 1377 (S. Act. n°. 11).

Und in den drei letzten Acten finden wir noch erwähnt Gosuin van Lyenden. Es is nicht möglich aus diesem Steven einen Onkel des Johan, here van Lyenden, zu machen; von einer Persönlichkeit

---

[1]) Nyhoff, Bd. III, p. 53. [2]) Ibid., n° 76. [3]) Ibid., n° 27. [4]) Ibid., n° 25.

welche einen Act in 1308 siegelt, kann man vernünftiger Weise nicht voraussetzen, dass sie noch in 1377 siegelt, denn man müsste ihr ein Alter von ungefähr hundert Jahren zumuthen. Und andrerseits, kann man aus ihr nicht eine Persönlichkeit machen welche mit dem Bruder des Johan, heren van Lyenden, identisch wäre, in Erwägung, dass dieser Bruder in 1381 nicht den Titel eines *Junckers* führte, während er zuvor wohl als *Ritter* gesiegelt hätte. — Hier stellt sich eine Vermuthung. Wäre Steven van Lyenden, seigneur von Vernehuyzen, welchen Butkens zum Sohn des Florentius II macht, nicht Steven, Sohn des Jacob-Dierick van Lyenden und der Ermengarde van Keppel, welchen Butkens als im Kriege umgekommen angibt? Und unsere vorerwähnten Steven, Ritter, und Gosuin, wären sie nicht die Söhne dieses Steven, Seigneur von Vernehuyzen? Dann hätte van Spaen wieder Recht und die van Lynden können ihren Ursprung kaum über 1290 hinaussetzen.

Johan van Lyenden, Seigneur dieses Ortes, starb somit um 1281. Sein Sohn Dierick succedirte ihm. Er wird Erbschenk von Geldern und erhielt Lede (Act 11*a*).

Man findet ihn in einem Act vom 12 September 1399, in welchem er dem Herzog von Geldern 28 Morgen Landes bei Kesteren und 7 Morgen, genannt Westerwede, überträgt. Butkens hat diesen Act welcher vor Arend van Lienden genehmigt worden ist, veröffentlicht [1]).

Wir halten hier ein, da die späteren Urkunden keinen positiven Nutzen bieten zur Erörterung des Ursprungs der van Lynden von Geldern.

Wir müssen zu letzterem Zwecke auf einen wichtigeren Punkt zurückkommen. Weiter oben war es ersichtlich, dass Johan, here van Lyenden, Präfect der *Veluwe* war. Nun gehörte die Veluwe anfangs gänzlich oder zum grossen Theil der Kirche von Utrecht. Sie wurde sehr bald dem Herzog von Brabant zu Lehen gegeben und der Herzog gab sie dem Grafen von Geldern als Afterlehen. Der Herzog von Brabant vernachlässigte es später die Lehensgebühr hiefür zu entrichten, und die Veluwe fiel auf diese Weise mit

[1]) Nyhoff, Bd. III, n° 227; Butkens, Annales, Pr. p. 43.

vollem Rechte an den Bischoff von Utrecht zurück. In 1187 erkannte der Kaiser dieselbe dem Grafen von Geldern zu. In 1196 legte der Kaiser Heinrich die Streitigkeiten bei, welche in betreff dieses Landes zwischen dem Herzog von Brabant und dem Bischoff von Utrecht obwalteten. Dieser behauptete, dass die Veluwe ihm gehöre durch kaiserliche Verleihung; jener, dass er sie als Lehen des Kaisers hielt. Der Kaiser entschied, dass die Veluwe der Kirche von Utrecht gehörte, dass aber der Bischoff sie dem Herzog, dessen Söhnen und dessen Töchtern zu Lehen zu geben hatte. Der Graf Otto hielt somit die Veluwe als Lehen vom Herzog von Brabant. Diese Herzoge übten daselbst ihr Suzerainitätsrecht sehr lange aus, denn noch in 1296 bewilligte der Herzog Johan von Brabant dem Reinald, Grafen von Geldern, dort zwei Städte zu erbauen. Aber die Suzerainität des Herzogs endigte in 1311, als der Herzog von Brabant vernachlässigt hatte sich damit belehnen zu lassen, in Folge dessen sie Guido, Bischoff von Utrecht, direkt dem Grafen von Geldern gab. Der Herzog von Brabant bestand nicht mehr auf seinen Rechten [1]).

Wie haben nun die Herren van Lienden die Präfectur der Veluwe erhalten? Zweifellos liegt der Grund hierin in den Diensten, welche sie den Grafen von Geldern geleistet haben, zu welchen sie, allem Anscheine nach, schon vor ihrer Ankunft in Geldern in einem näheren Verhältnisse standen.

Die Grafen von Geldern leiten ihren Ursprung ab von den van Wassembergh im Lande Limburg, und die engen Beziehungen zwischen den *van Wassembergh* und der *ersten* in Geldern historisch bekannten Generation der *van Lyenden* bekunden sich auch in hervorragender Weise durch die Allianz der Margaretha van Gennep [2]), Wittwe des Johan, heren van Lyenden, ältester Sohn des Dierick, erstem Erbschenken von Geldern, *mit Johan van Looz, Seigneur von Heynsberg*, da, wie bekannt, *die Van Heyns-*

[1]) d'Ablaing van Giessenburg, de Ridderschap van Veluwe, p. XXIII und van Spaen, l. c. p. 162 & Folge.

[2]) „De Navorscher," 1893, S. 774 & Beil. D; Ibid., 1894, S. 150 Tafel III, Siegel 35.

berg, geradeso wie die Grafen von Geldern, von den Van Wassembergh ihren Ursprung herleiten. Das Wappen dieser drei Familien d. i. der van Wassembergh, der Grafen von Geldern und der van Heynsberg ist auch *identisch:* ein springender Löwe. [1]) Der eben benannte Johan van Looz, Seigneur van Heynsberg, wird mit dem Erbschenkamt von Geldern belehnt wie folgt:

Johan van Loen, olste soen tot Heynsberch ontfangt dat erfschenckampt met omtrent 44 morgen lants daerto gelijk Dierick, heer tot Lyenden, syn broeder seliger dat ontfangen, anno 1429. [2])

Wenn daher die van Lienden von Geldern aus dem Lande Limburg stammen, so würde sich deren Amt als Präfekten der Veluwe in ganz rationneller Weise erklären.

Es geht auch aus dem Zusammenhang des Obigen hervor, dass die van Lienden in mehr oder weniger engen Beziehungen zu ihrem Landesherrn, dem Grafen von Geldern, der, als aus den van Wassembergh hervorgehend, aus dem Lande Limburg stammte, gestanden haben, und dass sie von irgend woher in Geldern eingewandert sein müssen, und es ist ebensowenig zweifelhaft dass diese Einwanderung vom Süden aus erfolgte. Das dem thatsächlich so war, werden wir im folgenden Abschnitte beweisen.

II.

Das Wappen der van Lynden in der Veluwe resp. der Betuwe.

Herr Jac. Anspach schreibt in „De Navorscher" XLVI, p. 195 : „Het verkorte kruis van Goossen (Gosuin van Linden, 29 September 1299) is alzoo het oudst bekende en derhalve het oorspronklijk wapen der van Lyndens. Dit is etlijke jaren later vervangen door het gewone kruis, hetwelk wij Dirk (heer) van Lienden, ridder, 1 Maart 1333 zien voeren, en dat sedert bestendig

[1]) Loon van Heynsberg = de gu. au *lion* d'arg. (Rietstap, II, 95)
van Wassembergh = de gu. au *lion* d'arg. (Ibid. II, 1052)
Herzoge von Geldern = d'azur au *lion* d'or (Ibid. I, 845)

[2]) St. Arch. Arnhem, Register der Lehen im Distrikt von Nymwegen, Kesteren, pp 166 & 167.

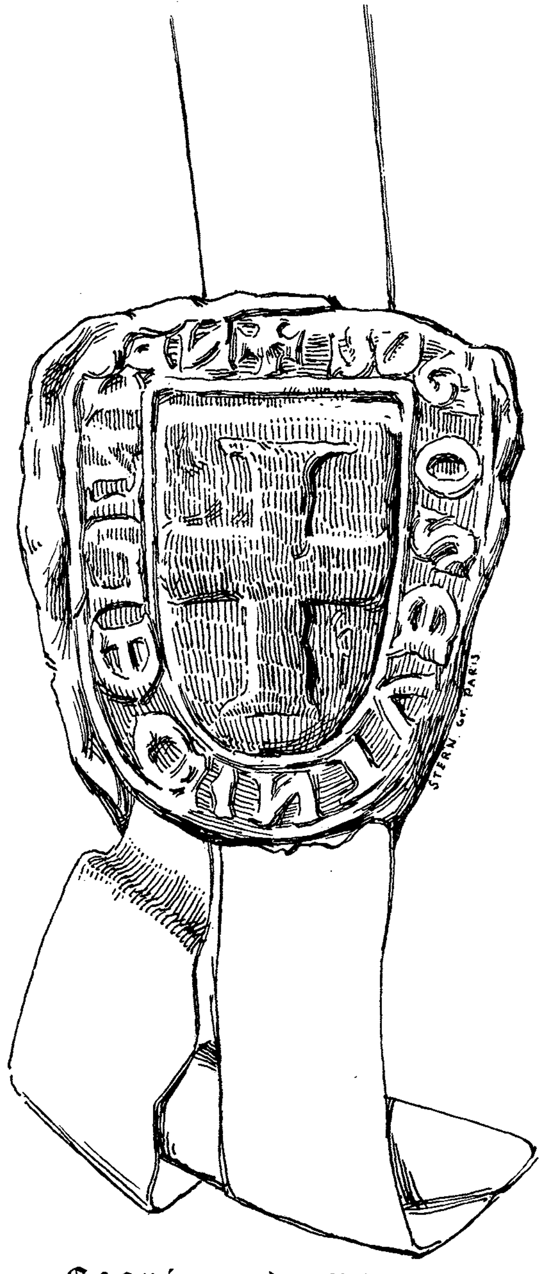

Gosuinus de Linden

29 September 1299.

r blz. 593.

het geslachtswapen gebleven is. Wat gaf aanleiding tot die verandering van het verkorte in het gewone kruis?"

Wir werden nun beweisen, dass das Siegelwappen des Gosuin van Linden, 1299, nicht das Urstammwappen der van Lynden ist, und welches der Grund war der zur Aenderung des in demselben repräsentirten Kreuzes in ein Gemeines Kreuz führte.

Zu diesem Zwecke geben wir auf Tafel I eine Facsimile Reproduction dieses Siegelwappens.

Ueber dieses Siegelwappen schrieben wir in „De Navorscher, 1893, p. 645: Das älteste Siegel der van Lynden befindet sich an einer absolut authentischen Urkunde; es ist dasjenige welches an der Urkunde vom 29 Sept. 1299 hängt. Baron van Spaen hat diese Urkunde mit seinen eigenen Augen in den Archivalien van St Peter zu Utrecht gesehen; er hat dieselbe ex originali veröffentlicht, er sagt, dass das Wappen im Siegel des Gosuin ein schwebendes Kreuz vorstellt, etc., etc.

Wir stützten uns also in betreff dieses Siegelwappens ausschlieslich auf die Aussagen des Baron van Spaen, ohne dasselbe gesehen zu haben. Inzwischen erhielten wir eine Photographie sowie auch einen Gypsabdruck dieses Siegelwappens, nach welchen das auf Tafel I repräsentirte Facsimile desselben reproducirt worden ist. Nach genauer Besichtigung dieser verschiedenen Reproductionen mussten wir, zu unserem nicht geringen Erstaunen, sofort erkennen, dass Baron van Spaen das auf denselben dargestellte Wappenbild des Gosuin van Linden nicht richtig beschrieben hat. Es fällt uns daher zuvörderst die Aufgabe zu, eine richtige Definirung dieses vielumworbenen und, wie man sieht, ganz verkannten Siegelwappens wiederzugeben.

Dem Anscheine nach könnte man glauben, dass das in demselben dargestellte Kreuz, der Form nach, den heraldischen Regeln nicht entspreche, indem dessen verticalen Arme schwebend und getatzt sind, während diese Eigenschaften bei dessen horizontalen Armen nicht zu ersehen sind; diese letzteren scheinen sich vielmehr in den Schildrand zu verlaufen, was weder natürlich noch correct wäre.

Es ist aber, wie gesagt, nur scheinbar so.

In Wirklichkeit ist absolut nichts unregelmässiges in diesem Wappenbild: es ist einfach ein schwebendes Tatzenkreuz. Das was unregelmässig in diesem Siegelwappen erscheinen kann, kommt von der mangelhaften Art der Anfertigung des Gypsabdruckes und auch der Vertiefung her, aber was in demselben genau sichtbar bleibt, lässt keinen Zweifel über unsere Definirung desselben bestehen. Das Kreuz sowie das ganze Siegelwappen haben im Laufe der Jahrhunderte einfach stark Schaden gelitten.

Es steht somit nun in unwiderleglicher Weise fest, dass das Siegelwappen des Gosuin van Linden an der Urkunde vom 29 September 1299 nicht, wie Baron van Spaen behauptet, ein schwebendes Kreuz darstellt, sondern dass es ein getatztes und schwebendes Kreuz repräsentirt, und diese bis nun ganz unbekannt gewesene Thatsache, die zu entdecken wir so glücklich waren, ist von nicht zu unterschätzender Wichtigkeit für diese unsere Arbeit.

Wenn daher dieser Gosuin van Linden zu den van Lyenden in der Veluwe resp. der Betuwe gehört, wie Butkens in seinen Annales (p. 338) berichtet, wo er noch dazu die Stirne hat ihm das Gemeine Kreuz *mit einem Turnierkragen als Beizeichen* zum Wappen zu geben, während er auf Seite 20 der Preuves bei der Urkunde vom 29 Sept. 1299 das eigentliche Wappen des Gosuin unterdrückt, so wäre das ältest bekannte Wappenbild der van Lynden ein getatztes und schwebendes Kreuz.

War dies aber auch das heraldische Symbol der Familie aus welcher unser Gosuin hervorgegangen ist, oder war es dasjenige von dessen Lehensherrn, und wenn das Letztere der Fall, wer war dieser Lehensherr?

Für kritische Wappenforschungen müssen, ausser den Siegelwappen, alte Wappencodexe gewogen und nicht gezählt werden, denn ein einziger autoritativer Wappencodex wiegt tausende von Transcripte oder Retranscripte auf; diese Behauptung muss allerseits als axiomatisch anerkannt werden.

In dem gegebenen Falle ist es nun ausschlaggebend dass das

Cöllnische Vasallenbuch, welches um die Mitte des 14ten Jahrhunderts angelegt worden ist, den van Linden, welche Fahne als die Erbschenken von Geldern bezeichnet, wie wir weiter unten sehen werden, ein Andreaskreuz als Wappensymbol zuerkennt, woraus zu folgern ist, dass das Wappenbild, welches unser Gosuin in seinem Siegel führt, dasjenige seines Lehensherrn war. Wer war dieser?

Die vielerwähnte Urkunde von 1299 war, unter Anderen, auch vom Bischoff von Utrecht, von dessen Dekan, Chorherrn und Caplänen bezeugt; auch wissen wir aus dem ersten Abschnitte dieser Arbeit, dass der Bischoff von Utrecht Lehensherr der Veluwe war. Sollte daher vielleicht Gosuin van Linden ein Lehensmann desselben gewesen sein und in folge dessen mit dem Wappenbild seines Lehensherrn die Urkunde von 1299 gesiegelt haben? Das Wappen selbst des Bischoff's von Utrecht, welches ein St. Jakob's Kreuz [1]) repräsentirt, spricht gegen diese Annahme.

Ebenso ist es ausgeschlossen, dass Gosuin mit dem Wappensymbol des Herzogs von Brabant, Lehensherr der Veluwe bis 1311, oder des Grafen von Geldern der die Veluwe als Afterlehen vom Herzoge von Brabant erhielt, die Urkunde von 1299, als deren Lehensmann gesiegelt hätte, da deren Wappenbild einen springenden Löwen repräsentirt.

Bleibt also noch der Deutsch-Ritter-Orden, und da ist es am allerwahrscheinlichsten, dass Gosuin van Linden ein Lehensmann desselben gewesen sei, da das schwebende Tatzenkreuz mit dem er die Urkunde siegelt, um jene Zeit die vom Deutsch-Orden geführte Kreuzesform war. Thatsächlich siegelte der Hochmeister Herman de Barth (1192—1197) mit dem schwebenden Tatzenkreuz [2]), ja, nach einer Abbildung des Wappens dieses Hoch-

---

[1]) Martin Schrott, Wappenbuch des hohen Geistlichen und Weltlichen Standes der Christenheit in Europa etc. München, 1576. — Das St Jakob's Kreuz ist auch schwebend, aber es endet in Gleven, deren Mittelblatt kugelartig geformt ist.

[2]) Publications de la Soc. Arch. de Limbourg, I, p. 321.

meisters ist das Deutsch-Ordens-Kreuz als Gemeines Kreuz dargestellt [1], während wir in 1430—1440 das schwebende Tatzenkreuz auf den Münzen welche der Hochmeister Yvan de Cortenbach schlagen liess [2], finden. In 1588 siegelt der Hochmeister Henrich van Ruyschenberch mit den Gemeinen Kreuz [3].

Es ist somit eine klar erwiesene Thatsache, dass der Deutsch-Orden sich bis Ausgang des Mittelalters des schwebenden Tatzenkreuzes wie auch des Gemeinen Kreuzes als Wappensymbol bediente, und hierauf lässt sich die weitere Thatsache, dass die van Lyenden in der Veluwe resp. der Betuwe, Vasallen des Deutsch-Ordens, das schwebende Tatzenkreuz a° 1299, in das Gemeine Kreuz a° 1333 geändert haben, zurückführen. Es ist dies die einfachste und natürlichste Lösung dieser für räthselhaft gehaltenen van Lynden'schen Wappen-Aenderung.

Hier ist auch zu bemerken, dass zwischen dem Templer-Orden und dem Deutschen Orden mehrfach Misshelligkeiten in betreff des von denselben zu führenden Kreuzes entstanden und von Pabst Innocenz III geschlichtet worden sind [4], und würde wohl ein genaueres Studium dieser Streitfragen die Ursachen aufdecken, infolge welcher sich der Deutsche Orden der beiden Kreuzesformen als Wappensymbol bedient hat.

Noch ist zu erwähnen, dass Butkens dem Gosuin van Linden einen Bruder Namens Wenzel gibt, welcher Deutsch-Ordens-Ritter in Preussen gewesen sein soll. [5]

Wenn, wie Herr Jac. Anspach auf Seite 199 des Navorscher,

---

[1]) Kurtzer Auszug der Preussischen Chroniken von dem Jahre 1200 bis auf diese jetzige Zeit, in welchem alle Hohemeister sambt etzlichen iren fürnembsten Kriegen, Handlungen & Thaten bis auf diesen jetzigen lobreich regierenden Landesfürsten erzelet werden, mit erbawung aller Stedt & Schlösser im Lande etc. Im Drucke verfertigt durch jner F. D. Buchdruckere Johan Daubman 1566. — Vgl. auch „Der Deutsche Herold" XXVII pp. 104 & 105.

[2]) Wolters, Vieux-Joncs. [3]) Ibid.

[4]) Grote, Gesch. d. preuss. Wappens, S. 12, und Voigt, Preussische Geschichte, II, 35 ff.

[5]) Butkens, Annales, p. 359.

1896, berichtet, nach der Erklärung des Junckers Floris van Braekel, das Wappen der Herrschaft Lienden in 1629 ein Gemeines Kreuz gewesen sein soll, so zweifeln wir keinen Moment dass dies *um jene Zeitperiode* der Fall gewesen sei. Dies berührt aber den Kern der Frage nicht mehr. Das Wappenwesen im 17ten Jahrhundert hat nicht mehr dieselbe Bedeutung wie das Wappenwesen im 13ten und 14ten Jahrhundert, und die über das 14te Jhrhdt. hinausgehenden Siegelwappen bedürfen daher in diesem Falle nur einer bedingten Berücksichtigung, da das Gemeine Kreuz bereits das *definitive* heraldische Symbol der van Lynden die zur Nachfolge in der Herrschaft Hemmen berechtigt waren, geworden ist. (Die Herrschaft Lienden ging nach 1429 in eine andere Familie über).

Aus dem Gesagten geht hervor, dass das Siegelwappen des Gosuin van Linden *ein getatztes und schwebendes Kreuz* vorstellt, dass dieses Wappen nicht das Urstammwappen der van Lynden repräsentirt, sondern dasjenige ihres Lehensherrn, wahrscheinlich des Deutschen Ordens, und dass der Grund zur Veränderung des schwebenden Tatzenkreuzes in ein Gemeines Kreuz in der Thatsache liegt, dass der wahrscheinliche Lehensherr der van Lynden, der Deutsche Orden, eine solche Veränderung in seinem Kreuze selbst vorgenommen hat.

Hieraus folgt weiters, dass die van Lynden vor ihrer Niederlassung in der Veluwe resp. der Betuwe ein anderes Wappen, ihr Urstammwappen, geführt haben müssen.

Welches war dieses Urstammwappen?

Diese Frage beantworten die folgenden competenten Autoritäten in unwiderleglicher Weise, da deren Aussagen durch die van Lynden'schen Siegelwappen im Düsseldorfer Staats-Archiv. bestätigt werden.

A — *Fahne* sagt:

Linden, sie waren *Erbschenken von Geldern* und ist ihr Wappen im Cöllnischen Vasallenbuch [1]) blasonirt: *in Schwarz ein goldenes*

[1]) Das Cöllnische Vasallenbuch ist deponirt in dem Fahne'schen Archiv auf der Fahnenburg bei Düsseldorf.

Andreaskreuz auf dem goldgekrönten Helm ein schwarzer Hundekopf mit rother ausgeschlagener Zunge. Die Helmdecken sind schwarz. Sie scheinen wohl mit den *Beek* und *Rohe eines Stammes.* [1]) Auf Tafel II geben wir eine Facsimile-Reproduction dieses Wappens nach dem Original im Cöllnischen Vasallenbuch.

Fahne sagt bei Besprechung des Wappens: sie (van Linden) scheinen wohl mit den Beek und Rohe eines Stammes. Dem ist thatsächlich so. Schon die Wappen der drei Familien sprechen für seine Behauptung:

Linden	= in Sch.	ein goldenes	Andreaskreuz.	
Beek	= in G.	ein schw.	„	„
Rohe	= in R.	ein silb.	„	„

denn wenn man in ein und demselben Lande adelige Familien mit gleichen Wappenschilden oder Richterliche Aemter begleitende Persönlichkeiten mit gleichen Wappensiegeln antrifft, so kann man mit hinreichender Sicherheit behaupten, dass sie entweder aus der gleichen Familie stammen, oder dass sie mit einem mächtigen Geschlecht welches das gleiche Wappen führt durch Heirath aliirt sind [2]). Denn, da dass Wappen einer der erheblichsten Beweise der Stammesgenossenschaft ist, so hat es im Lehenswesen eine grosse Bedeutung und berechtigt zur Succession. Das Lehensrecht fast aller deutscher Staaten nahm den Beweis der Verwandtschaft vermittelst des Wappens als gültigen und gewährte unter solchen Umständen die Lehensnachfolge [3]).

Die Identität van Linden = van Rohe oder Rode [4]) haben wir übrigens bereits früher in „De Navorscher" nachgewiesen [5])

Der Sitz der Familie van der Linden oder van Lynden in Beke oder Beche fügt endlich einen neuen Beweis für die Behauptung Fahne's hinzu.

---

[1]) Fahne, Köllnische Jülichsche und Berg'sche Geschlechter, II, S. 88.

[2]) Fahne, Die Dynasten von Bocholtz, I, S. 9, und Publications de la Soc. Arch. du Limbourg, XVI, p. 378.

[3]) G. A. Seyler, Geschichte der Heraldik, S. 422 & Folge.

[4]) Rode ist eine Ortschaft bei Beeke oder Geet-Betz.

[5]) De Navorscher, 1893, p. 331 & Folge.

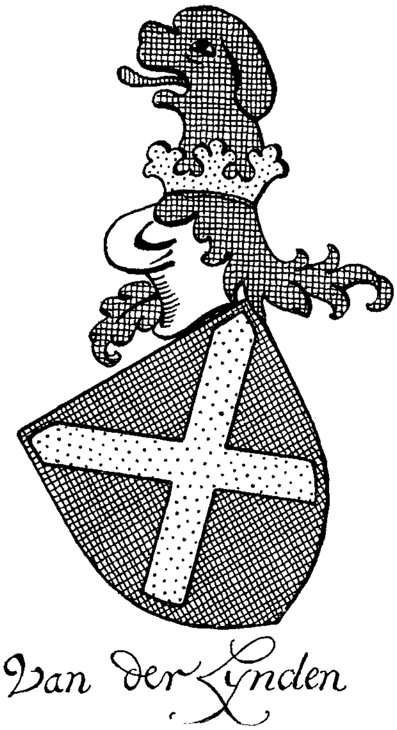

Facsimile nach dem Cölnischen Vasallenbuch.

Tegenover blz. 59

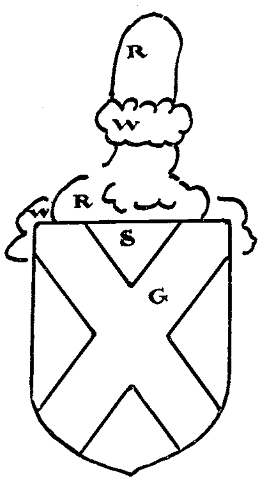

VAN LINDEN

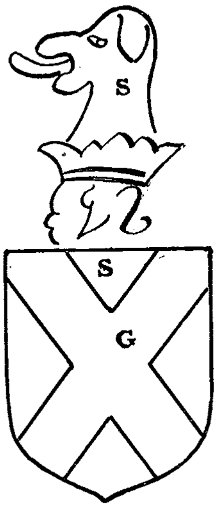

VAN LINDEN

Nach dem Wappencodex Lefort.

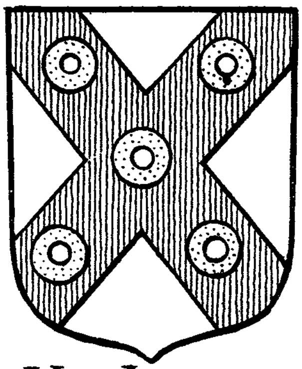

VAN LYNDEN

Nach Butkens.

Welches war diese Oertlichkeit Beke oder Beche?

M. A. Wauters sagt es uns: es ist Beche bei Léau in Brabant oder, wie es heute genannt wird, Geet-Betz oder Betz de la Gette [1]).

B — Im Staats-Achiv Lüttich befindet sich ein Wappen-Codex welcher von dem ehemaligen Geheimen Rathe der Prinz Bischöffe herrührt. Es ist ein Werk des Wappen-Herolds Jean Gilles Lefort. Der Titel sagt: „Diese folgend wapen sind zu finden an Segel und breff welche Gerhard van Hulsberg genannt Schlaun [2]), auf dem Hause Schlaun hat." Unter diesen Wappen findet man auf Seite 115 die auf Tafel III, 1 reproducirten beiden Wappen.

Die Blasonirung dieser beiden Wappen wird in der Originalzeichnung in deutscher Sprache angegeben: r = roth, w = weiss, s = schwarz und g = gold. Beide Schilde zeigen dasselbe Wappen, die Zimire allein sind verschieden. Offenbar wurden beide Wappen von zwei Persönlichkeiten aus der gleichen Familie geführt, und deutet die Verschiedenheit der Helmzierden auf das Vorhandensein einer collateralen Linie hin.

Bei Vergleichung des Wappens B der van Linden mit dem Wappen welches Fahne den van Linden, Erbschenken von Geldern zuschreibt, ist es nicht einen Moment möglich an der Identität der Beiden zu zweifeln. In dem einen wie in dem anderen *dasselbe schwarze Feld, dasselbe Andreaskreuz, derselbe schwarze Brackenkopf als Helmzier, dieselbe goldene Krone auf dem Helme.* Die rothe Mütze als Helmzier auf dem Wappen A ist identisch mit der Helmzier des Steven van Lienden, 1372 [3]): *ein Heidenhut* [4]).

---

[1]) A. Wauters, La Belgique ancienne et moderne, Canton de Léau, p. 162; Galesloot, feudataires de Jean III, pp. 279, 287 & 294; De Navorscher, 1895, pp. 382—389.

[2]) Gerhard van Hulsberg genannt Schlaun, war blutsverwandt mit den van Lynde von Klein-Spauwen.

[3]) De Navorscher, 1893, Taf. II Siegel 10, und Taf. IV Siegel 19 und 20.

[4]) Herr Jac. Anspach bemerkt in De Navorscher XLVI, p. 202 Anmkg. 4 zu unserer heraldischen Definirung dieses Wappens: „He*id*enhut is daar misstelling;

C — *F. Siebmacher* berichtet
dass die LINDEN, *Erbschenken des Herzogthums Geldern*, das folgende Wappen führten: Schild: *Auf Schwarz ein goldenes Andreaskreuz;* Helm: *gekrönt; Kopf und Hals eines w. Bracken;* Decken: *Schwarz und Gold* [1]).

Soweit die drei grossen Autoritäten in der Heraldik, welche *alle* darin übereinstimmen, dass das Wappen der van Lynden, Erbschenken von Geldern, ein *Andreaskreuz* war, und da wir nun einerseits wissen, dass Gosuinus de Linden in 1299 mit dem schwebenden Tatzenkreuz siegelte, andrerseits bekannt ist, dass aus dem 14ten und 15ten Jahrhundert, ausser den an der unten folgenden Urkunde von 1340 hängenden van Lynden'schen Siegelwappen, und den auf den im Verlaufe dieser Arbeit zu erwähnenden van Lynden'schen Grabmonumenten in der Kirche zu Thorn angebrachten Wappensymbolen dieser Familie — die jedoch ein Ast-Andreaskreuz, also nicht dieselbe Andreaskreuzform wie sie die Familie ursprünglich geführt hat — keine Lynden'schen Siegelwappen existiren, in welchen das Andreaskreuz als deren Wappensymbol repräsentirt ist, so sind wir zu der Annahme berechtigt, dass die van Lyenden von der Veluwe resp. der Betuwe, vor dieser Zeitepoche, also von der Mitte des 13ten Jahrhunderts an, um welche Zeit die Wappen das Eigenthum der Familien wurden, *mit dem Andreaskreuz gesiegelt haben, und dass sie dann in Folge einer Lehensabsonderung dieses ihr Urstammwappen gegen dasjenige ihres Lehensherrn, wahr-*

---

lees He*ld*enhut etc." Darauf haben wir zu erwiedern, dass es in der heraldischen Terminologie *einen Heldenhut gar nicht gibt!* Unsere Beschreibung dieses Zimirs entspricht vielmehr vollständig der wissenschaftlichen herald. Terminologie: das Zimir welches auf dem Siegelwappen des Steven van Lienden und auf dem obigen van Linden'schen Wappen A dargestellt ist, ist die *Mütze*, dann *Heidenhut* oder *heidnischer Hut* genannt, wenn etwas hoher und gerader, mit Krämpe, mit mehr oder weniger abhängender Spitze, die stets mit Knöpfen, Guaste, resp. Federn geziert ist (Siebmacher's Wappenbuch, Einleitungsband, Abthlg. B. p. 117, Tafel XXV, fig. 88 & 89).

[1]) F. Siebmacher's Grosses und Allgemeines Wappenbuch, III, 2 Abthlg. S. 239.

scheinlich des Deutschen Ordens, umgetauscht, und dann beibehalten haben.

Wenn schon die volle Uebereinstimmung der obigen drei Autoritäten zum Beweise unserer Behauptung, dass das Andreaskreuz das Urstammwappen der van Lyenden in der Veluwe resp. der Betuwe war, und dass sie eines Stammes mit den van Rode sind, genügend ist, so werden die Aussagen derselben durch den Inhalt der Urkunde der Deutsch-Ordens Ballei Alten-Biesen vom 1 September 1340, und durch die an derselben hängenden Siegelwappen zum Triumphe der Wahrheit. Dieser Act sagt:

D — *Johan van der Linden* und *Franko van Rode*, Bürger zu Aachen, versöhnen sich mit den Deutsch-Ordensbrüdern wegen des von Michael van der Jonckheit an ihrem *Bruder und Vetter Conrard van der Lynden* verübten Todtschlags. Die Urkunde ist besiegelt durch die drei Aussteller, die drei Siegel hängen — mehr oder weniger beschädigt — an. Das Wappen ist bei allen drei Siegeln das gleiche: ein rechtsblickender Adler, belegt mit dem Schild. Auf dem das eigentliche Wappen enthaltenden Schild befindet sich ein Ast-Andreaskreuz oder Ast-Schragen [1]) zwischen dessen unteren Armen ein Schlüssel steht. Die Legende des rechten Siegels lautet (die ergänzten Buchstaben sind eingeklammert): [S] Johann[is de] Tilia, die des zweiten: S. Johannis d[e] Roide, die des dritten ist schwer zu entziffern, höchst wahrscheinlich ist aber zu lesen: [S. Franconis] de Rode civi. Aqv. d. h. civis Aquensis. [2])

---

[1]) Schragen ist der altheraldische Ausdruck für das Andreaskreuz: Der Schragen ist, wenn es nicht ausdrücklich anders gemeldet wird, stets durchgehend, d.h. seine vier Arme berühren stets die vier Ecken des Schildes. Seine Breite ist überall $^2/_7$ der Schildbreite. Ast-Schragen oder Ast-Andreaskreuz ist ein Ast-Schragen oder Ast-Andreaskreuz dessen Arme (Begrenzungslinien) in nach den vier Ecken hinziehenden Aesten auslaufen.

[2]) Die Urkunde ist in extenso veröffentlicht in De Navorscher, 1894, pp. 166 & 167; die an derselben hängenden Siegel ebendaselbst in Facsimile reproducirt, Taf. III, Siegel 31 & 32. Vgl. auch De Navorscher, 1895, pp. 390 & 391.

N.B. Der Schlüssel zwischen den unteren Armen des Andreaskreuzes, der ein Beizeichen darstellt, sowie die besondere Form des Andreaskreuzes (Ast-Andreaskreuz) deuten darauf hin, dass die durch das Wappen repräsentirten van der Lynden = van Rode einer jüngeren Linie dieses Geschlechtes angehören.

Ein Zweig dieser van der Lynden, *dasselbe Wappen* führend, wanderte in das ferne Deutsch-Ordensland Preussen aus, wo dessen Mitglieder in den Städten Thorn und Danzig zu hohen Ehren gelangten. [1])

E — Schliesslich haben wir das Zeugniss von Butkens selbst für die Thatsache, dass das *Andreaskreuz das ursprüngliche an kein Lehensverhältniss gebundene Wappensymbol der van Lynden war.* Er schreibt auf Seite 50 seiner Annales wie folgt:

Encor trouvoit on une famille du nom de Lynden au pays d'Hollande, & portoit *d'argent au sautoir de sable, chargé de cincq annelets d'or.* Elle estoit jadis des principales de ce pays, car il y at tiltre auquel ils ont scellé à cheval, envirō l'an mil trois cēts & quinze, ce que n'estoit practiqué, que par les Seigneurs plus relevés, & est ledit tiltre reposant au cabinet de messire Adrien de Winssen Chevalier, Seigneur de Hoyncop & Heemstede &c. personnage bien entendu en toute antiquité, qui m'at assisté singulierement aux recherches de ce present oeuvre. Mais ceste maison de Lynden est pareillement passé pres de deux cents ans tombée en quenouille.

Wir geben auf Tafel III, 2 dieses Wappen in Facsimile nach der Butkens'schen Zeichnung.

Hätten die Compilatoren der Annales de la maison de Lynden, anstatt sich auf genealogische und heraldische Fälschungen zu verlegen, ernsthafte genealogische und heraldische Forschungen in den Archiven gemacht, so würden sie entdeckt haben, dass diese Familie van Lynden deren heraldisches Symbol ein Andreaskreuz war, *gerade diejenige Familie van Lynden ist, deren Annalen zu*

---

[1]) A. Semrau, Die Grabdenkmäler der Marienkirche zu Thorn, Thorn 1892, pp. 2. 7. 12. 26. 27. 51. 58. und Beilage 1, und Bau und Kunstdenkmal VI & VII S. 290 und Taf. 10 & 3.

verfassen sie im Begriffe waren, und dass das *Andreaskreuz* das diese Familie später, wie wir oben gesehen, in ein schwebendes Tatzenkreuz resp. Gemeines Kreuz umgeändert hatte, ihr ursprüngliches Wappensymbol, ihr *Urstammwappen* war.

Den Compilatoren der Annales war es jedoch hier nicht um die Erforschung der Wahrheit zu thun, sondern darum, die Familie van Lynden mit dem Andreaskreuz, das in keiner Weise eine Ähnlichkeit mit dem Aspremont'schen Kreuze hatte, auf bequeme und plausible Art aus der Welt zu schaffen, um nicht der Fatalität ausgesetzt zu sein, einen genealogischen Zusammenhang derselben mit ihrer eigenen Familie van Lynden mit dem Gemeinen Kreuz nachweisen zu müssen.

Wie es ist, kann man noch von Glück sagen, dass die Compilatoren diese Familie van Lynden mit dem Andreaskreuz nicht, wie dies schon gang und gebe bei ihnen war, wenn etwas nicht in ihren Kram passte, ganz unterdrückt haben, da dieses Wappen mit seinem Beizeichen noch von Wichtigkeit werden wird.

Milde kritische Bemerkungen für die Compilatoren der Annales wären jedoch ein unverzeihlicher Luxus zu nennen. Es ist vielmehr hier angezeigt gleich zu fragen: warum haben dieselben den Inhalt dieser Urkunde unterdrückt?

Bei Verfassung der Annalen einer Familie, und sich im Besitze einer auf dieselbe beziehenden Urkunde a. d. J. 1315 wissend, muss es doch der erste Gedanke sein, ein so wichtiges Dokument zur Familiengeschichtschreibung zu benützen, d. h. die genealogischen Consequenzen aus derselben zu ziehen und dieselbe, falls man ehrliche Absichten hat, auf alle Fälle in diesen Annalen zu veröffentlichen, da sie nur mit dem Siegel des Ausstellers, also eines van Lynden, gesiegelt war, und daher aller Wahrscheinlichkeit nach eine auf Lynden'sche Angelegenheiten sich beziehende Urkunde war.

Aber die Compilatoren der Annales haben sich hier, wie an so vielen Stellen in ihrem Buche, in ihrer eigenen Schlinge gefangen: sie glaubten mit der alleinigen Veröffentlichung des an der Urkunde hängenden Siegels die Urkunde kurzweg abgethan zu haben —

dasselbe, jedoch umgekehrte Verfahren wie bei der Urkunde von 1299, wo das an derselben hängende Lynden'sche Siegel unterdrückt worden ist — übersehend, dass man aus dieser Unterdrückung der Urkunde resp. des Siegels sofort schliessen musste, dass Beide genealogische Anhaltspunkte geboten haben mussten, wie es bei dem Siegel des Gosuin van Linden, 1299, thatsächlich der Fall war. Und gerade durch die alleinige Hervorhebung des Siegels an der Urkunde von 1315 haben sie die sich hieraus ergebende Schlussfolgerung, dass diese Urkunde den genealog. Zusammenhang des Ausstellers mit den van Lyenden in der Veluwe constituire, mit Gewalt herbeigezerrt. Denn, wäre der genealogische Inhalt der Urkunde nicht hinderlich gewesen dem von ihnen in's Auge gefassten d'Aspremont'schen Roman, so hätte dieselbe ganz sicher ihren Platz in den Annales gefunden.

An Stelle derselben wurden die Eingangs des ersten Abschnittes dieser Arbeit erwähnten, von Baron van Spaen als apokryph bezeichneten vierzehn Urkunden gesetzt!

Im Uebrigen muss man sich der obigen Butkens'schen Ausführung mit Vorsicht näheren. Eines nur ist sicher: Butkens hat in dem Archiv des Messire Adrien de Winssen eine van Lynden'sche Urkunde gesehen, an der ein Wappensiegel, das ein Andreaskreuz mit fünf Ringen als Beizeichen führt, hängt. Dass ein Reitersiegel nur von höchsten Persönlichkeiten gebraucht wird, wie hier Butkens behauptet, ist nicht richtig. Im Mittelalter war vielmehr eine Person, die ein Amt oder eine Würde bekleidete, berechtigt, sich in der Kleidung des Amtes oder der Würde abbilden zu lassen. Daraus folgt, dass *jeder Ritter* befugt war, *ein Reitersiegel* zu führen. Die Mehrzahl der Ritter begnügte sich jedoch, den *Anspruch durch die Fassung der Umschrift zu behaupten.*

Den Messire Adrien de Winssen, auf den sich Butkens hier beruft, haben wir bereits in De Navorscher, 1892, pp. 116 & 117, näher gekennzeichnet. Wir halten denselben für den Anstifter und Fabrikanten aller Fälschungen, Entstellungen und Zweideutigkeiten in den Annales de la maison de Lynden, während Butkens der Verfasser des Textes desselben nach den Angaben des Ernst van

Lynden und des Adrien van Winssen anzusehen ist; die volle moralische Verantwortung für das ganze Schandwerk muss jedoch ausschliesslich dem Ernest van Lynden zugeschrieben werden.

Noch ist zu constatiren, dass Butkens den Anfang dieser Familie van Lynden in das Jahr 1115 oder vielmehr tief in das 11te Jahrhundert legt, denn er sagt, seit 200 Jahrhunderten sei sie in Verfall gerathen, folglich muss sie, nach seinen gegebenen Daten, schon vorher in Existenz gewesen sein. Butkens und van Winssen übersehen aber hier gänzlich in ihrem blinden Eifer der Wahrheit eine Nase zu drehen, dass im 11ten Jahrhundert Familiennamen und Siegelwappen unbekannte Dinge waren! Butkens corrigirt sich übrigens später. „Certes il nous seroit bien difficile," sagt er, im L. 4, chap. 3, der Trophées de Brabant, „de trouver quelles armoiries les Princes mesmes portoient en ce temps-là, puisque dans leurs sceaux l'on ne trouve aucune marque ou Blason, et veritablement le port des armes n'est si ancien, ny les armes si hereditaires, comme on les imagine maintenant, et en ce qu'on peut juger des sceaux, le Blason, en nos quartiers n'a esté en usage que peu devant l'an MC.LX." Er gibt also zu, dass der Gebrauch der Siegelwappen in den Niederlanden erst um das Jahr 1161 angefangen habe. Aber selbst diese Angaben des gelehrten Mönches von Antwerpen mangeln der historischen Genauigkeit: im 11ten und 12ten Jahrhundert gab es nur Portrait- und Bildsiegel und erst nach dem Jahr 1200 kamen Wappensiegel in Gebrauch um gegen die Mitte des 13ten Jahrhunderts Eigenthum der Familien zu werden.

Ein Zweifel ist nicht möglich: Das Urstammwappen der *van Lynden, Erbschenken von Geldern*, ist das *Andreaskreuz*, und sind dieselben *gleichen Stammes mit den van der Lynden = van Rode*, Vasallen des Herzogs von Brabant, welche in Beeke oder Geet-Betz bei Léau in Brabant ihren Sitz hatten, und dass nur der Zweig dieser van der Lynden, welcher in der Urkunde vom 1 September 1340 repräsentirt ist, das Urstammwappen der Familie, das Andreaskreuz beibehalten hat.

Daraus folgt, dass die anderen Linien dieses Geschlechtes ihr Urstammwappen *geändert haben.* Von den van Lynden, Erbschenken von Geldern, wissen wir nun, dass das Wappen ihres wahrscheinlichen Lehensherrn, des Deutsch-Ordens, zuerst in der ursprünglichen Form als schwebendes Tatzenkreuz, dann in der von diesem Orden angenommenen Form des Gemeinen Kreuzes zu ihrem definitiven heraldischen Symbole geworden ist.

Welches war aber das Wappen der van der Lynden = van Rode welche in Beeke oder Geet-Betz (und in Rode) ihren Sitz hatten, nachdem sie ihr Urstammwappen, das Andreaskreuz, abgelegt hatten, und welches war der Grund zu dieser Wappenänderung?

Zur Beantwortung der ersten Frage dient das Siegelwappen des Geldolph van der Linden [1]).

Geldolph van der Linden siegelt, 1374, für einen anderen Bolle van den Hofe, welcher bei Bastweiler unter dem Banner van Diest zum Kriegsgefangenen gemacht wurde: *ein gekrönter Löwe.* Legende † S. Gheldolf. va. Linde. Der Buchstabe L in der Legende ist zweifelhaft [2]).

Geldolph van der Linden welcher selbst bei Bastweiler unter dem Banner van Diest zum Kriegsgefangenen gemacht wurde, siegelt mit demselben Siegel eine Quittung i. J. 1381 (a. St.) *gekrönter Löwe* [3]).

Die van der Linden von Geet-Betz, zu denen, nach M. A. Wauters, auch die van Lynden von Dormael [4]) gehören, führen also

---

[1]) De Navorscher, 1895, pp. 382—389.

[2]) De Navorscher. 1894, p. 151 An Stelle des L könnte auch ein W angenommen werden, da, wie in De Nav. 1895, p. 385 ersichtlich, Geldolph I van der Linden sich auch *Van Wynde* nannte, nach dem von ihm bewohnten Orte Wynde (Oberwinden oder Nederwinden).

[3]) Ibid., 1894, p. 151.

[4]) In seinem Werke „La Belgique Ancienne et Moderne," Canton de Léau, p. 237 sagt M. Alphonse Wauters: Pour tout ce qui concerne les Lynden, il faut consulter, mais avec beaucoup de prudence, l'ouvrage de Butkens cité plus haut. Il est inconcevable que le prieur de St Sauveur à Anvers, auquel on doit le magnifique ouvrage intitulé: les *Trophées de Brabant* (S. Anmerkung unten),

einen gekrönten springenden Löwen in ihrem Wappenschild.

Der gemeinsame Ursprung der van Lynden, in der Veluwe resp. der Betuwe, und der van der Linden von Geet-Betz wird, ausser den obigen überwältigenden Beweisen, noch weiters in geradezu treffender Weise illustrirt durch die Existenz eines *in der Veluwe* niedergelassenen Zweiges der van Lynden von Geet-Betz, und wir führen hiemit diesen, unsres Wissens noch nie beachteten Zweig der van Lynden in den Kreis unserer umfassenden Forschungen über den Ursprung dieser Familie ein.

1444, 17 April — *Reyner van Bulloe* erklärt, dass er von der *Abtei Elten* den Zehent von Bulloe zu Lehen habe, und dass er der Frau Aebtissin, welche zur Zeit der Belehnung am Leben war, gehuldigt habe; dass er nach dem Tode der Aebtissin Namens van Kerpen keine Belehnung von der neuen Aebtissin, Agnes van Bronckhorst, habe. Er fügt hinzu, dass er das Lehen nicht

---

ait pu attacher son nom à une oeuvre aussi condamnable que *les Annales de la maison de Lynden*, où tant d'actes faux s'étalent insolement.

A en croire notre ancien historien, les de Linden de Dormael seraient des descendants des anciens vicomtes de Leyde, en Hollande. Thierri de Linden, l'acquéreur de notre Seigneurie (Dormael) en 1562, aurait été fils d'Etienne, seigneur de Mussenberg, mort le 18 septembre 1507, et de Walburge de Bronckhorst; petit-fils de Jean, baron de Hemmen, mort le 13 avril 1475, et de Iswine de Randwyck; arrière-petit-fils de Thierri de Linden, mort en 1435, et d'Alix de Wingen (Winsen), etc. Tout cela est, paraît-il, de la fantaisie pure. Les van der Linden étaient simplement des feudataires des ducs de Brabant, ayant leurs biens aux environs de Léau, où, dès 1404—1405 Geldolphe van der Linden hérita de son père de même nom quelques petits cens héréditaires et une redevance annuelle de 51 chapons, le tout tenu en fief du duché de Brabant.

Mais, ce qui explique tout, l'ouvrage fut pompeusement dédié à Ernest de Lynden.

Anmerkung. — Der Annuaire de la Noblesse de Belgique, 1890, Bd. 34, p. 36 & Folge, sagt über dieses Werk: La défiance qui a accueilli la publication de ces documents (Annales de la maison de Lynden) s'est même étendu sur un ouvrage historique plus considérable du même auteur (Trophées de Brabant) qui n'est consulté de nos jours qu'avec une prudente reserve.

übertragen kann, weil er keinen Sohn habe; dass er das Lehen weder seinem Neffen Robert van Bulloe, noch dem *Dirick van Lynden, dem Sohn seiner Schwester*, hinterlassen kann; dass nach seinem Tode die Aebtissin nach Belieben verfügen wird. Aber er bittet die Aebtissin, das Lehen sofort dem *Dirick van Lynden* um eine Summe von 60 Gulden zu geben. Dirick solle den Reyner van Bulloe, für dessen Dienstleistungen auf Lebenszeit zu sich nehmen. Er hofft dass die Aebtissin seinen Wünschen als Vergeltung der ihr von ihm geleisteten Dienste entsprechen werde. [1])

Es hangen noch drei Siegel an dieser Urkunde an: die des Ausstellers Reyner van Bulloe, des Johan van Mermueden und des *Dirick van Lynden*; das des Robert van Bulloe ist ab. Das schlecht ausgeprägte Siegel des Dirick van Lynden zeigt einen springenden doppelgeschwänzten Löwen [2]) auf einem die Verlängerung des Corpus bildenden Stab oder Baumstammes; doch ist der Schein eines solchen Annexes möglicherweise nur Folge des schlechten Abdrucks.

1444, 23 April — Die Aebtissin Agnes van Bronckhorst zu Folge des Actes vom 17 April 1444 gibt dem *Dericke van Lienden* den Zehent von Beloe (Bulloe) gelegen im Kerspel von Brummen. Dierick erklärt die Belehnung desselben erhalten zu haben. [3])

Von dem Siegel des Ausstellers (Dierick van Lienden) hängt nur noch ein grösseres Bruchstück, etwa die Hälfte an, welche den oberen Theil *eines rechtsspringenden, doppelgeschwänzten Löwen* erkennen lässt.

1454, 21 Oktober — *Johan van Brienen* anerkennt dass Henrich de Voss van Steenwick und Cosyn van Oldenbarnevelde eine

---

[1]) Staats-Archiv Düsseldorf, Original auf Pergament bei den Urkunden des Reichsstiftes Elten, N°. 31. — Die Urkunde ist in extenso veröffentlicht in De Navorscher, 1894, Beilage T.

[2]) Dieses Wappen ist reproducirt in Facsimile in De Nav. 1894. Taf. III, 34.

[3]) St. Arch. Düsseldorf, Original auf Pergament, bei den Urkunden des Reichsstiftes Elten, N°. 31.

zwischen der Agnes van Bronckhorst, Aebtissin von Elten, und ihm selbst als Vormund der *Fien, Tochter des Alerts van Lienden* [1], die ohne männliche Erben gestorben ist, entstandene Streitigkeit geschlichtet habe. [2])

1515, 24 November — *Wilhem van Lyenden, Sohn des Huegen van Lyenden* wird mit dem Beloes—Zehent im Kerspel Brummen belehnt, und dies *nach dem Tode seines Bruders Dierick.* [3])

Wilhem van Lyenden ist allem Anscheine nach ohne Hinterlassung männlicher Nachkommen gestorben, da nach seinem Tode sein Bruder Gerith van Lyenden am 12 September 1538 mit dem Beloes-Zehent zu Brummen belehnt wurde. [4])

Obige Acte ergeben die folgenden zwei genealogischen Fragmente:

Huegen van Lyenden = Elsa N....

Wilhem van Lyenden | Dirick van Lyenden = N.... van Bulloe | Gerhard van Lyenden

Alerts van Lienden = Gertruid van Brienen

Fien van Lienden

Dies sind die von Butkens in seinen Annales *unterdrückten* Urkunden über die van Lyenden von Bulloe in der *Veluwe.*

Man kann aus Urkunden nicht mehr herauslesen als in denselben geschrieben steht, ebensowenig man die an denselben hängenden Wappensiegel anders auslegen kann als was deren heraldische Symbole repräsentiren, sofern sie noch entzifferbar sind, und so werden wir hier die fünf obigen auf diesen *neuentdeckten* Zweig der *van Lyenden in der Veluwe* Bezug habenden Acte genau auf ihren historischen Werth prüfen.

Aus dem Act vom 23 April 1444 geht hervor, dass der in dem-

[1]) Die Gattin dieses Alert Van Lyenden war Gertruid Van Brienen. (De Navorscher, 1896, p. 365).

[2]) St. Arch. Düsseldorf, Urkdn. des Reichsstiftes Elten, N°. 45.

[3]) Ibid. Urkundenbuch des Reichsstiftes Elten, 5 16/17, b. fol. 30.

[4]) Ibid. Copialbuch „ „ „ Ms. B. 59, fol. 119*b*.

selben erwähnte *Dierick van Lienden* nebst seinen Brüdern *Wilhem* und *Gerith* geradeso wie die van Lynden, Erbschenken von Geldern (für die Hälfte der Herrschaft Lienden [1])), *Vasallen der Aebtissin des Reichsstiftes Elten waren*, und dass dieser Dierick infolge seiner Allianz mit N.... van Bulloe, Schwester des Reyner van Bulloe, von der Aebtissin mit dem Zehenten von Bulloe belehnt wurde. Wo ist Bulloe? Der Act sagt es: im Kerspel von Brummen. Letzterer Ort liegt südlich von Zütphen auf der Strasse nach Arnhem, also in der *Veluwe*, deren Präfect, wie wir im ersten Abschnitt dieser Arbeit gesehen haben, Johan, here van Lyenden, war.

Der Act vom 21 Oktober 1454 zeigt uns einen *Johan van Brienen* der mit der Aebtissin von Elten eine Misshelligkeit hat in betreff seines Mündels *Fien*, *Tochter des Alerts Van Lienden.* Ein actueller genealogischer Zusammenhang zwischen dem Letzteren und den in den vorhergehenden Acten erwähnten van Lienden von Bulloe ist zwar nicht festgestellt, aber unzweifelhaft gehört er zu denselben, da er ja auch *Vasall der Aebtissin* zu sein scheint, und, nebenbei bemerkt, die Thatsache dass ein *van Brienen Schwager* des Alerts van Lienden resp. *Vormund* von dessen Tochter ist, bekundet in indirekter Weise, dass dieser Alerts van Lienden eines Stammes ist mit den van Lynden, Erbschenken von Geldern, da die van Brienen *vielfach* mit den Letzteren durch Allianz verbunden sind [2]). Und die weitere Thatsache, dass diesem Alerts van Lienden die Ehre widerfahren ist, in den Annales von Butkens *todgeschwiegen* zu werden, macht es so zu sagen zur Gewissheit dass derselbe zu den van Lienden von Bulloe gehört, die ja auch unter diesem Unglück zu schmachten haben.

Aus den Acten vom 24 Nov. 1515 und vom 12 Sept. 1538 ersehen wir, dass Dierick van Lienden, wie auch sein Bruder Wilhem, allem Anscheine nach, ohne Hinterlassung männlicher

---

[1]) De Navorscher, 1893, S. 651 & Folge.

[2]) Butkens, Annales de la maison de Lynden, pp. 100. 101. 108. 234. 327. 356. 376.

Erben gestorben sind, da nach des Letzteren Tode, dessen Bruder Gerith (Gerhard) mit dem Bulloe-Zehenten belehnt worden ist.

Die obigen fünf Acte bekunden auch *dieselbe Ortographie* des Familiennamens Lynden, Lienden, wie bei den van Lynden, Erbschenken, ja, auch die *Vornamen*, mit Ausnahme des Hugo [1]), sind die bei den Letzteren *gebräuchlichen.*

Und das Siegelwappen des Dierick? Es muss die Compilatoren der Annales unsaghaft bestürzt haben, wenn ein derartiges Gefühl bei ihren wahrhaft halsbrecherischen culturgeschichtlichten Studien über die Familie van Lynden noch vorausgesetzt werden darf, denn es hat nicht den Schatten einer Ähnlichkeit mit dem Wappen der van Lyenden, Erbschenken, das sie, à tout prix, zu einem Aspremont'schen stempeln wollten. Es zeigt vielmehr *einen springenden Löwen.* [2])

Wie erklärt sich dieses Wappen des Dierick van Lienden von Bulloe? Es ist nicht das Wappen seiner Gattin, da deren Bruder, Reyner van Bulloe, dieselbe Urkunde besiegelt, und dessen Siegelwappen folgendes herald. Symbol zeigt: Querbalken; in dem obersten Felde zwei kleine Andreaskreuze. Auch die Möglichkeit, dass Dierick etwa sein Wappen nach demjenigen seiner Lehensherrin, d. h. der 1443, April 8, als Aebtissin von Elten bestätigten Agnes van Bronckhorst, geändert bezw. mit angenommen habe, *erscheint deswegen als ausgeschlossen, weil er erst am 23 April 1444 Vasall der Aebtissin geworden ist und bereits die Urkunde seines Schwagers, Reyner van Bulloe, vom 17 April besiegelt hat, d. h. Dierick hat*

---

[1]) Der Vorname *Hugo* ist ein bei den van der Linden oder van Lynden von Geet-Betz gebräuchlicher, wie aus Galesloot, Feudataires de Jean III, p. 91, hervorgeht: *Hugo de la Linde* tenet de duce apud Buedinghem XII bonaria terre, que tenentur ab ipso. Pueri sui tenent.

N.B. Dieses Lehensbuch des Herzogs Johan III von Brabant wurde um 1350 verfasst und enthält die Liste der Lehensmänner welche in der Zwischenzeit mit ihren Lehen belehnt worden sind, d. h. nach dem Jahre 1312 dem Todesjahre des Herzogs Johan II. — Das im obigem Acte erwähnte Buedinghem ist bei Geet-Beetz gelegen.

[2]) De Navorscher, 1894, Tafel III, Siegel 34.

mit diesem Wappen gesiegelt bevor *er das Lehen (den Zehent von Bulloe) erhalten hatte.*

Aus dem Gesagten folgt mit absoluter Gewissheit, dass Dierick van Lienden die beiden obgenannten Urkunden *mit seinem eigenen Siegel gesiegelt hat, und dass das in diesem Siegel dargestellte Wappen dasjenige seiner Familie ist, der van der Linden von Beeke oder Geet-Betz in Brabant, die, wie wir oben gesehen haben, gemeinsamen Ursprungs mit den van Lyenden in der Veluwe resp. der Betuwe sind, und die, wie aus dem Siegelwappen des Geldolph van der Linden hervorgeht einen springenden Löwen als heraldisches Symbol führen.*

Beide Linien, die van Lyenden in der Veluwe resp. der Betuwe und die van der Linden oder van Lynden von Beke oder Geet-Betz, haben also zum Urstammwappen das Andreaskreuz, welches von beiden geändert wurde: bei der ersten Linie in das schwebende Tatzenkreuz resp. das Gemeine Kreuz, bei der zweiten Linie in einen springenden Löwen.

Wie erklären sich diese Wappen-Aenderungen auf wissenschaftliche Weise?

Im Laufe des 13ten Jahrhunderts und noch später kommen Wappen-Aenderungen noch sehr häufig vor. Die Veranlassung derselben die sich zuweilen aus den Umständen beurtheilen lässt, ist entweder eine äussere, oder eine innere.

1. Als *äussere Veranlassungen* sind solche zu bezeichnen, welche in Veränderungen in Hinsicht auf den Besitz des Wappenherrn bestehen. Nehmen Wappen in ihrer Zusammensetzung Bezug auf einen bestimmten Besitz, so wird in einer Zeit, in welcher dieser Bezug noch verständlich ist, nicht selten zu einer Aenderung geschritten, wenn mit dem *Besitze* eine Aenderung vorgeht.

Mit anderen Worten: Kommt bei adeligen stammverwandten Geschlechtern eine Wappen-Aenderung, eine Wappenverschiedenheit vor, so muss dieselbe auf eine Lehens-Absonderung bezogen werden. Es ist daher erklärlich, dass die einseitige Aenderung des Wappens durch den Inhaber eines Lehens oder einer Herrschaft, von Familienzweigen, die eventuell zur Nachfolge berechtigt sein würden, nicht ohne Widerspruch geduldet wurde.

Eine andere äussere Veranlassung zur Wappen-Aenderung bildete nicht selten eine Rangerhöhung.

2) Die *inneren Veranlassungen* von Wappen-Aenderungen sind solche, die aus der Entwicklung des Wappenwesens selbst entspringen. Die Vorliebe für Neuerungen z. B. für zusammengesetzte oder redende Wappen hat viele Aenderungen veranlasst [1]).

Auf diesen wissenschaftlichen Axiomen basirend, kann man mit hinreichender Sicherheit schliessen, dass der Grund zu den Wappen-Aenderungen bei den van Lyenden in der Veluwe resp. der Betuwe und den van der Linden von Beeke oder Geet-Betz in *Lehens-Absonderungen* zu suchen ist, und dass daher die van der Linden von Geet-Betz, Vasallen des Herzogs von Brabant, ihr Wappenbild nach dem ihres Feudalherrn umgebildet haben, geradeso wie die van Lyenden in der Veluwe resp. Betuwe dasjenige ihres Feudalherrn, dem Deutsch-Orden zu dem ihrigen gemacht haben, und das Wappenbild des Herzogs von Brabant war, wie bekannt, ein springender Löwe.

Der Vollständigkeit halber und um etwaigen Einwendungen im Voraus zu begegnen, erwähnen wir noch eine weitere wissenschaftliche Theorie auf welche Weise die van der Linden von Beke oder Geet-Betz zu ihrer Wappen-Aenderung gekommen sein könnten. Geet Betz liegt, wie oben berichtet, im Distrikte der Stadt Léau in Brabant, und in dieser Stadt begleiteten Mitglieder dieser van der Linden Richterliche Aemter. Thatsächlich, führt die Stadt Léau seit dem Jahre 1248 einen springenden Löwen in ihrem Wappenschild [2]) und führt ihn heute noch. Man könnte daher hieraus schliessen, dass diese van der Linden das heraldische Symbol dieser Stadt, in deren Distrikt sie sich niedergelassen hatten, im Schilde führen und ihr Wappen nach demjenigen der Stadt gebildet haben. Diese These ist aber, wie wir gleich weiter unten sehen werden, *völlig unhaltbar, da bereits eine ältere Linie dieses Geschlechtes dieses Wappenbild, den springenden Löwen, führte.*

---

[1]) G. A. Seyler, Gesch. d. Heraldik, S. 263.

[2]) Revue D'Histoire et D'Archéologie, Tome I, quatrième livraison, p. 404.

Die Wichtigkeit obiger Beweisführung erlangt aber eine weitere historische Bedeutung durch die Thatsache, *dass die van Lynde von Lynde und von Klein-Spauwen ebenfalls einen springenden Löwen in ihrem Wappenschilde führen.*

Thatsächlich führen die van Lynde von Lynde und von Klein-Spauwen, *in Gold einen springenden, schwarzen, goldgekrönten Löwen* [1]), und die van Lynde van der Waerden, welche direkt aus den van Lynde von Lynde hervorgegangen sind, *in Silber einen springenden, schwarzen, goldgekrönten Löwen* [2]), während die de Lyntre de Wihogne, ebenfalls ein direkter Zweig der van Lynde von Lynde [3]), *in Gold einen springenden, schwarzen, goldgekrönten Löwen, in dem ein Herzschild der mit einer Rose besetzt ist*, zum Wappen haben [4]).

Wie ersichtlich, halten sich die Wappensche dungen der zwei jüngeren Linden dieser van Lynde von Lynde stricte an die heraldischen Regeln, indem sie sich mit Beizeichen behelfen: die erste hilft sich zur Unterscheidung von der Hauptlinie durch *Verkehrung der Farben*, während die zweite zur Unterscheidung von der Hauptlinie und von der anderen Linie, im springenden Löwen, *einen mit einer Rose besetzten Herzschild* angenommen hat. Dieses Beizeichen, die Rose, repräsentirt das heraldische Symbol der Anna Withuys, Gattin des ersten van Lynde von Lynde, welcher sich in Klein-Spauwen niedergelassen hat.

Diese heraldischen Ausführungen über die van Lynde von Lynde und von Klein-Spauwen werden durch folgendes Siegelwappen bestätigt.

Johan van Linde, Kriegsgefangener in der Schlacht von Bastweiler, für den Herzog von Brabant unter dem Banner Roberts von Namur kämpfend (1371) erhält von diesem Bannerherrn eine Entschädigung aus dem Brabanter Fiscus (1374): *ein mit horizon-*

---

[1]) Laut Schreiben des Herrn Chevalier Camille de Borman an den Verfasser dieser Arbeit, dd. Schalkhoven, 11 Juni 1893. [2]) Ibid.

[3]) De Navorscher, 1893, pp. 503—508.

[4]) Staats-Archiv Lüttich, Wappen-Codex Lefort, 3ter Theil und Ibid. p. 83.

talen Stäben belegter Schild in dem ein springender gekrönter Löwe mit einem Herzschild (*unkenntlich*); Legende *S. Johannis de Linde.* [1])

N.B. Die horizontalen Stäbe und der Herzschild in diesem Siegelwappen sind Beizeichen.

Es steht somit die historische Thatsache fest, dass im 14ten und 15ten Jahrhundert drei Familien mit gleichen Namen (van Lynden = van der Linden = van Lynde) die eine in Geldern, die andere in Brabant und die dritte in Limburg *absolut identische Wappen* führen, und wenn schon das Prinzip, dasselbe heraldische Stück, dieselbe Familie, geltend ist, um wie viel mehr ergibt die Thatsache, dass es in diesem Falle nicht nur dasselbe heraldische Stück, sondern auch derselbe Familienname im gleichen Lande (Niederlande) ist, den unwiderleglichen Beweis, dass die drei obgenannten Linien der adeligen Familie van Lynden eines Stammes sind [2]). Ueberdies wissen wir bereits durch Fahne (S. oben), und das Siegelwappen *der van Lyenden-Bulloe in der Veluwe* [3]) bestätigt

---

1) De Navorscher, 1894, p. 151.

2) Da das Wappen einer der erheblichsten Beweise der Stammesgenossenschaft ist, so hat es im Lehenswesen eine grosse Bedeutung und berechtigt zur Succession. — Das Lehensrecht fast aller deutscher Staaten nahm den Beweis der Verwandtschaft vermittelst des Wappens als gültigen und gewährte unter solchen Umständen die Lehensnachfolge. (Vgl. G. A. Seyler, Gesch. d. Heraldik, p. 422 & Folge, ferner Fahne, Die Dynasten von Bocholtz, I, p. g. und Publications de la Société Archéologique du Limbourg, XVI, p. 378).

3) Da aber diese van Lyenden—Bulloe in der Veluwe nicht in den Annales von Butkens erwähnt sind, fragt man sich unwillkürlich, ob die Compilatoren derselben ihre Forschungen nicht auf die Urkunden des *Reichstiftes Elten* ausgedehnt haben. Diese Frage muss unbedingt bejaht werden, da die van Lyenden, Erbschenken, für die eine Hälfte der Herrschaft Lienden Vasallen der Aebtissin von Elten waren, und in Folge dessen die Compilatoren der Annales gezwungen waren die Urkunden dieses Stiftes zu Rathe zu ziehen, und zwar nicht nur die welche in den niederländischen Archiven deponirt waren, sondern auch die Bestände dieses Stiftes in den angrenzenden deutschen Staats-Archiven; *daher mussten sie auch um die Existenz dieser Van Lyenden—Bulloe in der Veluwe gewusst haben.* Weil aber das Siegelwappen derselben nicht ein Kreuz sondern einen *Löwen* zeigte, mussten sie, geradeso wie sie mit dem Siegelwappen des

dessen Behauptung, dass die van Lyenden, Erbschenken von Geldern desselben Ursprunges sind, wie die die van der Linden von Geet-Betz in Brabant, und hiedurch wird die Ungeheuerlichkeit des in den Annales aufgestellten D'Aspremont'schen Ursprungs der van Lyenden, Erbschenken von Geldern, in flammender Schrift beleuchtet.

Die heraldischen Hieroglyphen des Mittelalters sprechen die unfehlbare Wahrheit über den Ursprung einer historischen Familie, und was Eitelkeit und Unwissenheit in dieser Beziehung gefehlt haben, und gebilligt von der Oberflächlichkeit der Welt, das wird hier unbarmherzig auf seinen wahren Werth geprüft!

Fassen wir das bisher Gesagte und Bewiesene in wenigen Worten zusammen: *Die van Lyenden in der Veluwe resp. in der Betuwe, die van der Linden oder van Lynden von Beeke oder Geet-Betz in Brabant und die van Lynde von Lynde und Klein-Spauwen in Limburg sind eines Stammes, und ist das Urstammwappen dieser drei adeligen Linien van Lynden das Andreaskreuz, und ist der Grund zu deren Wappenveränderungen in das schwebende Tatzenkreuz resp. das Gemeine Kreuz einerseits, und in den springenden Löwen andrerseits auf Lehens-Absonderungen zurückzuführen. Ferners sind die steten und engen Beziehungen dieses Geschlechtes der van Lynden zu dem Deutschen Orden in Geldern, in Limburg, im Cöllnischen und in Preussen bis zum Ende des Mittelalters hervorzuheben.*

Hiermit fallen auch alle nebensächlichen Erörterungen nnd Hypothesen des Herrn Jac. Anspach in „De Navorscher" über das Wappen der van Lyenden in der Veluwe resp. der Betuwe zu Boden [1]). Denn unser oben erbrachter Beweis über die Stammesgemeinschaft dieser van Lyenden mit den van der Linden oder

---

Gosuin van Linden, 1299, gethan haben, diesen Zweig der van Lyenden in der Veluwe *unterdrücken*, wollten sie nicht ihr eigenes Werk Lügenstrafen, ein Vorgang der in den Annales ebenso oft Anwendung findet als wie die zahllosen genealogischen und heraldischen Fälschungen in diesem, nun zu den literarischen Todten zählendem Werke.

[1]) De Navorscher, 1896, p. 194 & Folge.

van Lynden von Geet-Betz ist so vollständig, dass eine weitere diesbezügliche Controverse ausgeschlossen zu sein scheint, mit einem Worte, es ist nun eine geschichtliche Thatsache, und es erübrigt uns nur noch die Frage zu lösen, welches der Ursprung der Letzteren (van der Linden von Geet-Betz) ist.

M. Alph. Wauters [1]) schreibt über diese Familie: .... Une partie de la seigneurie de Betz appartint d'abord à une famille du nom d'Ouderaen [2]) etc. Dann weiter:

.... La famille d'Ouderaen ne tarda pas a aliener également ses autres biens. Quelques petits fiefs passèrent *peut-être par mariage*, de Henri d'Oudra ou d'Audraen *à Walter de Tilia ou van der Lynden ou van der Linden*, qui laissa entre autres enfants, deux fils: *Thierry van der Lynden* dit aussi *d'Ouderaen et Walter*. Arnoul fils de Thierri d'Ouderaen, aliéna au profit de ce *Thierri van der Linden* trois bonniers de prairies (eussels) et un cens annuel de 50 chapons (r. du 10 mars 1364—1365), et il greva son fief d'une rente annuelle de 38 doubles moutons au profit de Jean Landeys en (1372—1375) etc. etc.

La première moitié de cette seigneurie de Betz fut successivement possédée par etc. etc.

L'autre moitié de cette seigneurie de Betz eut pour possesseurs successifs;

Geldolphe van der Linden et Thierri van Heyleven, par achat à Thierri d'Ouderaen (r. de 1401—1402);

Geldolphe van Wynde, fils de Geldolphe van Lynde ou van der Linden dit van Wynde (r. du 1er novembre 1427);

Catherine, sa soeur, et son mari, *Jean Beert* (r. du 5 septembre 1483), et celui-ci, après la mort de sa femme (r. du 18 Mai 1491); etc. etc.

Die Familie van der Linden von Geet-Betz hat sich somit erst

---

[1]) Alph. Wauters, La Belgique Ancienne et Moderne, Canton de Léau pp. 174 & 175; Vgl. auch De Navorscher, 1895, pp. 382—389.

[2]) Ouderaen ist der Name eines Hofes bei Geet-Betz.

um 1364 in letzterem Orte niedergelassen, *sie musste also von anderswoher in Brabant eingewandert sein.* Wir haben weiter oben gesehen, dass das heraldische Symbol dieser familie (Siegelwappen des Geldolf van der Linden) ein springender Löwe war, und dass die van Lynde von Lynde und von Klein-Spauwen ebenfalls einen springenden Löwen in ihrem Wappenschilde führten, dass daher diese beiden Familien, zu Folge des heraldischen Grundprincipes, dasselbe heraldischen Stück, dieselbe Familie, *ebenfalls gemeinschaftlichen Ursprungs* sind, und es handelt sich nur darum, *den* Punkt festzustellen, ob die van der Linden von Geet-Betz von den van Lynde von Lynde, oder ob die Letzteren von den Ersteren abstammen. Die Entscheidung dieses Punktes kann nicht zweifelhaft sein. Die van Lynde von Lynde (Martenslynde) [1]) leiten

---

[1]) Die Etymologie von Martens-Linde, in Vlämisch Sint-Martens-Linde ist folgende.

Lienne. Charte d'Ide, comtesse de Boulogne, de la 4me indiction 1096 (Wolters, Munsterbilsen, p. 46).

Mertyns-Lynde in parochia de Lynne et Lynne by den Biessen. Reliefs faits a la salle de Curange, le 15 Janv. 1365.

Villa de Linde sancti Martine, Item le 22 Dec. 1376.

Linde, tilleul. Sint Martens-linde, tilleul de St. Martin. Ce Saint est le patron de la commune (Bulletin de la Soc. Scientifique & Littéraire du Limbourg, t. VI, p. 138)..

Martenslinde, Linden, Lynne, Mertynslynde (De Borman, Fiefs du, Comté de Looz, pp. 12, 16, 55, 83, 84, 96, 100, 161, 198, 201) — (Cours et maisons à), 18, 19, 171. Les dénominations de plus de 30 communes, dans le Limbourg belge moderne, provénant de noms propres *chrétiens,* prouvent évidemment, qu'ils ne sont pas antérieurs à l'introduction du christianisme. Sous ces noms figure aussie Martens-linde.

Lynde oder Martens-lynde war eine ehemalige Gemeinde der Grafschaft Looz, welche von Looz oder vom Grafen von Looz belehnt wurde. Sie stand in erster Instanz unter der Hohen Gerichtsbarkeit (Äusseren) von Bilsen (ehemals Munsterbilsen) deren Sitz anfänglich in Lynde selbst war. Aus diesem Grunde ist das Wappen von Looz mit demjenigen von Lynde, welches *einen natürl. Lindenbaum* darstellt, vereinigt. — Es gab in Lynde noch einen Lehenshof welcher vom Grafen von Looz belehnt wurde; es ist derjenige mit welchem Johannes van Lynne, am 15 Januar 1365, in Curingen (salle de Curange) belehnt worden ist (de Corswarem, Mémoire sur les anciennes limites du Limbourg, und de Borman, Fiefs du Comte du Looz, p. 12)

ihren Ursprung von letzterem Orte her, und wir wissen durch die Urkunden der Deutsch-Ordens Ballei Alten Biesen dass sie bereits zu Ende des 13ten Jahrhunderts über bedeutenden Grundbesitz an diesem Orte verfügten. [1]) Ferner bekundet uns das Testament der Beguinen *Aleydis und Gertrudis van Linne* vom 28 September 1308 [2]), dass sie zu Folge ihres Titels „Domicella" *adeliger Abkunft* waren, und wenn die Töchter vom Adel sind, so muss dies auch bei deren Vater, Lambrecht van Linne, der Fall gewesen sein. Da Aleyde und Gertrude van Linne ihr Testament zusammen gemacht haben, muss man vermuthen, dass sie bereits in einem gewissen Alter standen, und dass Beide an den Tod dachten. Das mindeste was man ihnen beilegen kann, wäre 50 oder 60 Jahre. Dies ergibt uns deren Geburtsjahr, und in Folge dessen die Existenz Lambrechts, ihres Vaters, um 1258 oder 1248. *Dieser Lambrecht wird somit der ältest bekannte Ahne der Van Lynde von Lynde und von Klein-Spauwen und überhaupt der älteste, urkundlich bekannte Ahne des ganzen adeligen Geschlechtes van Lynden.*

Auf der anderen Seite wissen wir, dass die van der Linden von Geet-Betz *erst um 1364* sich in letzterem Orte niedergelassen haben. Was natürlicher als den Schluss aus diesen Thatsachen zu ziehen, dass sie einen Zweig der van Lynde von Lynde repräsentiren d.h. dass sie von Letzteren direct abstammen, *und damit ist der auf unwiderleglichen Urkunden* und heraldischen Monumenten *beruhende Beweis erbracht, dass der gemeinsame Ursprung der van Lynden von Geldern und der van der Lynden von Geet-Betz in den van Lynde von Lynde zu suchen ist.* Hiedurch glauben wir die dem Titel dieser unserer Arbeit zu Grunde liegende Aufgabe in vollständiger und daher definitiver Weise gelöst zu haben.

Ein Schlusswort. Wir haben die Wahrheit gesucht und — haben

---

[1]) „De Navorscher" 1892, pag. 431 und Folge; St. Arch. Maestricht, Register der Deutsch-Ordens Ballei Alten-Biesen N°. 88. Inkomsten van den Aldenbiesen 1309—1340, Beschreibung der Güter welche zum Hofe von Linne gehören.

[2]) De Navorscher, 1895, pp. 373—378.

sie gefunden, und wir halten es desshalb für unsere Pflicht die moralischen Consequenzen aus derselben zu ziehen, da wir sonst in Widerspruch gerathen würden mit dem Geiste in welchem wir unsere historischen Forschungen über die Familie van Lynden geführt haben.

Weder die geistige Arbeit noch die materiellen Opfer und das thatsächliche Interesse welche wir diesbezüglich in selbstloser Weise entfaltet haben, wollen wir betonen, da wir dies als selbstverständlich betrachten, sondern die beinahe unüberwindlichen Schwierigkeiten die wir in den Annales de la maison de Lynden von Butkens begegnet haben, lassen uns den schweren Vorwurf aussprechen, dass die Ehre des adeligen Geschlechtes van Lynden durch die Veröffentlichung dieses Buches blosgestellt worden ist, weil dasselbe von Anfang bis zu Ende eine ununterbrochene Reihe schwerer genealogischer und heraldischer Fälschungen und Entstellungen enthält.

Muss diesbezüglich nicht die von der Gerechtigkeit geforderte Sühne entsprechen der Schuld? Wo findet sich in der menschlichen Vernunft die Norm, welche bestimmt und klar sagt, was zu thun sei, um das beleidigte Ehrgefühl des Geschlechtes zu versöhnen?

Die Annales de la maison de Lynden sind die That des freien Willens des Ernest van Lynden, Reichsgrafen von Reckheim. Mit freiem Willen müssen diejenigen van Lynden, welche dieses Werk zum Ausgang ihrer Familien-Geschichte gemacht haben, mitwirken, da es sich um die Genugthuung handelt.

Die Gelegenheit zur Sühne ist gegeben: *die Nachkommen der drei oben bezeichneten adeligen Familien van Lynden in Geldern, in Brabant und in Limburg haben zu ihrem heraldischen Ursymbol, das deren Eintreten in die Geschichte kennzeichnet, und das an keine Lehens-Abhängigkeit, sondern an ihre einstige Grösse erinnert, zu ihrem Urstammwappen, dem Andreaskreuz* [1]*, zurückzukehren, resp. dasselbe als ihr definitives Wappen anzunehmen.*

---

[1]) Cl. François Menestrier, Origine des Armoiries, Lyon, 1671, pp. 229 & 230 erzählt folgende Legende über die Entstehung des Andreaskreuzes:

Dieses Wappen, das Andreaskreuz, hat überdies eine hohe Bedeutung: es repräsentirt das erhabenste Symbol der christlichen Civilisation, *das Zeichen unserer Erlösung, das zu verlassen keiner historischen Familie zusteht!*

Das Wappen ist das von einer tiefinnerlichen Gedankenreihe gestützte Symbol der Ehre eines Geschlechts, das goldene Band, das den Träger desselben denen verknüpft, denen gleich ihm die Pflicht obliegt, es untadelig und fleckenlos durch die Jahrhunderte zu tragen. Das Wappen ist etwas das die Erwägungen sich etwa der Vergangenheit oder gar der Zukunft derjenigen zuzuwenden hätte, die einst nach ihm sich um das Stammes-Palladium schaaren werden. Eine Aufgabe, der letzteren Wohlfahrt und Ansehen seine geistige Arbeit und thatsächliches Interesse zuzuwenden.

La Maison de *Gerentes* de Prouence, porte d'or au sautoir de gueules, on dit que leur nom ancien estoit Chastillon, & qu'ils auvoiet d'autres armes; mais qu'au temps d'Imbert de Chastillon, qui commandoit les troupes de Champagne dans la ville de Damas durant la guerre Sainte, les Sarrasins ayant reduit cette Ville à l'extremité, l'Apostre S. André parut à Pierre de Chastillon Archimandrite, & luy commanda de manifester que le fer de la lance, dont le costé du fils de Dieu auoit esté ouvert sur la Croix estoit au dessous de l'Autel de l'Eglise, & qu'il falloit le porter à la première sortie que l'on feroit contre les infideles: ce qui ayant esté executé par Imbert de Chastillon son frère, les ennemis furent mis en fuite, & le nom de *Gerentes* demeura aux Chastillons *eò quod gessissent hastam domini,* comme ils prirent le sautoir à cause de la vision de Saint André, Guillaume de Tyr raconte l'inuention de ce fer de lance, & dit que la revelation en fut faite à un Clerc de Marseille, qui estant pauvre, & sans experience n'osoit pas la declarer, & qu'il fallut que le Saint le menaçat de le faire mourir s'il ne decouvroit ce qu'il luy auoit reuelé.

Junius (XLVI, 173, 429). — Franciscus Junius Dionisiusz., geb. 1 Mei 1545, overl. 23 Oct. 1602, predikant te Antwerpen, Gent, Brugge, Limburg, theol. professor te Heidelberg, en 1592 te Leiden.

Isaac Junius Fransz., overl. 10 Sept. 1636, predikant te Warmond 1607, te Haarlem 1612, te Katwijk aan den Rijn 1618 en bevestigd te Delft 30 Nov. 1625.

Jacob Junius Isaacsz., overl. 25 Sept. 1671. Trouwt April 1657 met Maria Lenaerts Jacobsdr., overl. 25 Dec. 1710. Hebben kinderen: Maria Junius, overl. 2 Januari 1683; Mr Jacob Junius, geb. 11 Januari 1664, overl. 4 April 1706; hij werd Veertigraad van Delft 1703, Havenmeester 1705, en trouwde Margaretha Clant. Hunne dochter, Maria Jacoba Junius trouwt Lambertus H. Emmen, raadsheer te Groningen 1721, Gecommitteerde in den Raad van State 1745, en in de Staten Generaal 1751.

Robertus Junius, geboortig van Rotterdam, gekomen uit Oost-Indië, werd bevestigd als predikant te Delft 15 Januari 1645. Vertrokken naar Amsterdam 2 Febr. 1653.

Het bovenstaande is getrokken uit een register der namen, stamdeelen enz. der veertigraden van Delft, uit een Delftsch grafschrift (met familiewapens Junius en Lenaerts) en uit Boitet's Beschr. van Delft, blz. 441.

Nog vind ik aangeteekend, dat bovenstaande Isaac Junius gehuwd was met eene dochter van David Reverset Jacobsz., sedert 1599 predikant te Katwijk aan den Rijn en Valkenburg, doch na 20 Januari 1619 alleen te Valkenburg, alwaar hij is overleden.

Maria Junius, overl. 15 Nov. 1636, was gehuwd met Jan Baelde Michielsz. geb. 10 Febr. 1610. Hadden vier kinderen: Jacob, Philippus (Baldaeus) de bekende schrijver, Paulus en Maria Baelde; zij werd geb. 14 Nov. 1636, gehuwd te Amsterdam 27 Nov. 1657 met Harmen de Fremery Jacobz., weduwnaar van Cornelia Banningh Standingh'sdr, en schepen te Naarden.

Gaarne zoude ik vernemen wie de ouders waren van genoemde Maria Junius. Een harer kleinzonen noemde in 1690 François Junius en de weduwe van Jan Junius, beiden te Delft woonachtig, neef en nicht.

's Gravenzande. JAMES DE FREMERY.

von Asperen. — In Der Deutsche Herold, XXVII, (Apr. '96) N° 4 vraagt Rittm. v. Asperen naar mededeelingen betreffende de Nederl. familie van Asperen, van wie hij meent af te stammen. Zijn oudste bekende voorzaat Jacob Heinrich von Aspern en diens broeder Johan woonden omstr. 1681 te Kopenhagen en te Roeskilde (Denem.) Mocht een der medewerkers van De Navorscher in staat zijn den vrager in te lichten, zoo is de Red. bereid zijne bijdrage op te nemen.

Bourbon enz. — In hetzelfde n° worden de stamtafels gevraagd der volgende personen:

Charlotte *v. Bourbon* († 5 Mei 1582) dochter van Lodewijk, Hertog von Montpensier, in 1576 gehuwd met Willem I, prins van Oranje.

2. Adriana, dochter van Johan graaf van Bergen, gehuwd met Philips, graaf van Nassau, † 1520.

3. Maria, dochter van Johan graaf van Loon en Reinsberg, erfvrouwe van Gangel, Vucht en Müllen, gehuwd met Johan den Oude, graaf van Nassau, geb. 1410 † 1475.

Antwoorden s. v. pl. te zenden aan De Navorscher. RED.

v. d. Honert (XLVI, 144). — Extract gedrukte communicatiebrieven:

a. Het heeft — myne Huysvrouw Vrouwe *Jacoba Hendrina van Romondt*, in haar WelEd. Leeven Vrouwe van Derthuysen — naa eene langdurige uytteerende ziekte deesen morgen tussen 6 en 7 uur in den ouderdom van 55 jaren 9 maanden en 10 dagen — (overleden) my, die met de overleedene byna 30 jaar in d'opregste liefde en teederhartigste eendragt heb mogen te zamen Leeven. —

Amerongen, 19 April 1758. *Sibertus van den Honert.*
(Drossart van Amerongen).

N.B. Zy is eene dochter van Cornelis Jan.zn van Romond en van Elsabé van Dinter, getrouwd 23 Juni 1696.

b. Nadien — onzen Broeder *Frederik van den Honert* Heere van Darthuisen, Drossaart der Hooge en vrye Heerlickheden Zuilestein, Leerzum, Ginkel en Renswoude — deesen Na-middag 5 uur na

gisteren overgekomen beroerte — (overleden) oud ontrent 62 jaar. —
Utrecht, 15 February 1760. — Dienaressen
Hasia van den Honert.
Jenje van den Honert.
P. J. BUYSKES.

v. Albada. — Andries Jochems v. A. kwam naar New-Amsterdam ongeveer 1650—1660 met vrouw (wier naam onbekend) en kinderen. Het is onzeker van waar genoemde v. A. kwam, maar hij bracht met zich een wapenbord, waarvan de teekening overeenkomt met het wapen der Albada's van Poppingawier (Fr.) zooals dit Rietstap aangeeft.

Bestaan er eenige documentaire bewijzen of familietradities dat een lid der familie v. A. gedurende de jaren 1640—1700 naar Amerika (resp. New-Amsterdam) emigreerde en wordt de naam Andries Jochems v. A. in de genealogie der familie vermeld?

New-York. G. POSTHUMA.

Onzen frieschen medewerkers zij de beantwoording van deze vraag aanbevolen. RED.

Familie die Claer of Clair, (XLVI, 427). — N. die Clair, raad van Nijmegen ca 1500, wiens dochter Jaepken (Jacomina) met Hendrik Roukens huwde, voerde, blijkens eene met de uiterste zorg bewerkte wapenkaart der familie R., van ongeveer 1700: Doorsneden, boven in zilver drie zwarte pijlpunten (voetangels), naast elkander, beneden in goud een zwart molenijzer.

Jelis de Clair werd 7 Dec. 1664 poorter van Nijmegen.

Middelburg. VON BRÜCKEN FOCK.

Wapen gevraagd. — In de Herv. Kerk te Kortenhoef (N. H.) hangt een wapenbord, waarop het volgende wapen en het onderschrift: *Obiit XIX May 1701.*

Gedeeld: *a.* lazuur beladen met eene zespuntige ster van goud boven en een dito onder, waartusschen twee ruggelings geplaatste wassenaars van goud, de een naar boven, de ander naar beneden.

b. van goud, beladen met een steigerend paard van keel.

Helmteeken: het roode paard, ten halven lijve uitkomend.

Welke familie voert dit wapen? R. C. SIX.

GESCHIEDENIS.

AANTEEKENINGEN OVER DE BAT. OMWENTELING,

VOORNAMELIJK BINNEN UTRECHT,

DOOR EEN OOGGETUIGE [1]).

1 Julij plaatste hij een advertentie in de Courant, waarin hij verklaarde, dat meergemelde proclamatie niet uit de Volksocieteit haar oorsprong had, en ook niet door hem opgestelt, veel minder ondertekent was. Om kort te gaan. Het uitmarscheren van de hussaren van Esterhazy op

2 Julij maakte een eind aan alle die hatelijke twistverwekkende oneenigheden. Of nu hetzelve voorbedachtelijk geschiedde, dan niet, beoordeelde een ieder na zijn gevoelen. In hunne plaats kwamen binnenmarscheren vier compagnieën van het 23e regiment Jagers te paard, en de Hollandsche Hussaren van Timmerman passeerden door naar Hoorn. Gedurende de laatste dagen was er geen verandering van militairen voorgevallen, als alleen, dat 65 Hollandsche deserteurs van verschillende regimenten door een escorte Fransche Jagers waren binnengevoert, die op last van den koning van Pruissen waren teruggezonden en veroordeelt waren tot de zeedienst. Zij waren in bewaring gezet in het Spinhuis in het locaal van de gevangene vrouwen, die voor die tijd na bovenkamers waren overgebracht. Meer andere deserteurs en verdere boosdoeners wierden verwezen om ter zee te dienen. Maar daarentegen wierden de militairen volgens besluit van 's Lands Repraesentanten van

3 Julij weder van de zeedienst vrijgestelt uit hoofde van de groote desertie, die daaruit voortkwam.

---

[1]) Vervolg van Nav. XLVI, blz. 504.

Ten aanzien van de Koning van Pruissen, dacht die Monarch gunstiger over Holland, dan veele Hollanders over zijne Pruissische Majesteit. Hetgeen vervolgens gebeurde, zal dit ten volle bevestigen.

4 Julij. Gaven de gecommitteerden wegens Holland ter vergadering van 's Lands Repraesentanten te kennen, dat er tijdingen waren aangekomen, aan welkers echtheid men eenigzints geloofde. Dat Grootbrittanjen en Pruissen, gezamentlijk met de Oranjefactie hier te lande, alle krachten inspanden, om onze nieuwe constitutie weder omver te werpen. Dat Pruissen wijgerde onze Republiek met haar nieuwe constitutie te erkennen. Dat uit dien hoofde onze Minister aan het Hof van Berlijn, de heer van Rheede, zijn rappel zou vraagen. En dat er eenige geheyme artikelen zouden gesloten zijn tusschen Vrankrijk en Pruissen, volgens welken o. a. een gedeelte van onze Republiek met Pruissische troepes zoude bezet worden, welke artikelen door eenige van onze dagbladen openlijk ten toon gestelt wierden. Na rijpe deliberatien wierd geresolveert onze Minister te Parijs te gelasten zig bij de Nationale Conventie te vervoegen en van dit een en ander de echtheid of onechtheid af te vraagen en dan de Conventie te verzoeken het Hof van Pruissen te noodzaken tot het erkennen van onze Republiek. Ook wierd van dit alles de Repraesentant Richard kennis gegeven, die daarop

5 Julij eene missive ter 's Lands vergadering inzond, waarin hij verklaarde, dat wanneer onze Republiek of derzelver tegenwoordige Constitutie mogt worden aangerand, hetzij binnenlands of buitenlands, door welke Mogendheid ook, alsdan de Republiek konde vertrouwen op alle nodige bijstand van de Fransche legers, zelfs die van buitenslands zijn. En eenige dagen daarna arriveerden de Heeren Grasveld en de Sitter in 's Hage, welke verklaarden dat de Ambassadeur van het Hof van Pruissen hen mondelings had te kennen gegeeven, dat Zijne Pruissische Majesteit niet genegen was, om de minste vijandlijkheden tegen de Bataafsche Republiek te onderneemen.

6 Julij wierd weer een begin gemaakt met het removeeren van de ambtenaren, hetgeen door het Vrijheidsvreugdefeest en door de

troebles van de Volksocieteit eenige tijd was opgeschort geweest. De Heer Altheer was alreets als Boekdrukker van de Provintie afgezet en de Heer Post in zijn plaats aangestelt: ook waren vijf turfdragers geremoveert, als Willem Monrooy en zijn zoon en nog drie minder bekenden: Maar toen vergaderden de stemgerechtigden om te benoemen een secretaris van de Momboirkamer uit de Heeren Vos, Vos van Zijll, Strick van Linschoten en Van Dam, van welke de Heer Vos de meeste stemmen had. Dienzelven dag kwam binnen het Hollandsch regiment Infanterij van Von Wilke, als ook het regiment Cavallery van Hessen-Philipsthal, welke

7 Julij weer na 's Hage vertrok. Dit alles was een gevolg van het afmarscheren van de Franschen. 's Namiddags arriveerden alhier de Fransche Generaal Comperre en de Generaal Dumonceau, die ten tijde van 1787 door de Patriotten tot die hooge rang verheven was, en toen weer in Hollandsche dienst was overgegaan. Deeze brachten de tijding meede, dat wij van het gansche hoofdkwartier verlost zouden worden. Zoals ook den

8 Julij en *9 Julij* vijf bureaux inpakten en vertrokken.

12 Julij wierden wij verlaten door twee compagnieën Hussaren van Lausane. Onder dit afmarscheren van de Franschen wierd er afgepubliceert, dat er op 's Lands comptoiren geen assignaten meer in betaling wierden aangenomen; en ook, dat door de burgers geen Franschen meer behoefden aangenomen te worden.

13 Julij viel de kermis in, welke om de tijdsomstandigheden van luttel belang was.

14 Julij vertrokken wederom eenige bureaux. Van onze schutterij wierd het nader gearresteerde reglement

15 Julij afgepubliceert. Hetzelve behelsde nadere bepalingen aangaande de wachtvreijen en uitkopers, volgens welke o.a. alle de armbezorgers niet wachtvrij verklaart wierden, en zelfs alle weduwen en vrijsters, bij welke geen dienstdoende schutters of uitkopers in woonden, ook moesten contribueeren een bepaalde som na evenredigheid van het houden van paarden of dienstboden. Verders handelde hetzelve over alles wat den dienst betrof, zoo ook de alarmplaatsen. De volgende dag

16 Julij kwamen de schutters in de wapenen en deeden de belofte in plaatse van de eed op dit nieuw gearresteerde reglement. Deezen dag vertrokken weer drie bureaux en de volgende dag

17 Julij nog twee, terwijl *18* tot *21 Julij* de laatste Franschen met eenige bagagiewagens en karren vertrokken. Ziedaar dan onze stad geheel van Franschen gezuivert. Wij wenschten elkander geluk met deeze algemeene verlossing. De Hollandsche Generaal Major Van Boekop, die zedert eenige dagen in de stad was gekomen en op het Duitsche huis zijn verblijf had genomen, wierd toen het commando van de stad opgedragen. De bezetting bestond toen uit de Hollandsche Hussaren van Heeckeren en de Infanterij van Von Wilcke, welke beyde

22 Julij op de Neude in de wapenen kwamen, en de eed aflegden, bij het reglement voor de nieuwe Hollandsche armee gestatueert. Verders wierden de wachten geregelt, waardoor 's avonds weer maar één compagnie burgers behoefde op te trekken.

23 Julij had er een dergelijke plechtigheid plaats op de Neude. 's Namiddags ten 5 uuren vergaderde de gansche schutterij voor het eerst aldaar in de wapenen, uit hoofde dat de Heer Gordon als commandant en chef van de geheele schutterij de belofte, in plaats van de eed, zoude afleggen. Derhalven kwam omtrent 6 uuren een commissie uit de Raad der Gemeente, welke den Heer Gordon de belofte afnam. Die plechtigheid eindigde met een algemeen hoezee-geschreeuw.

24 en *25 Julij* begon de schutterij haare exercitiën in het Starrebosch, terwijl de militie niet minder ijverig werd saamgesteld. Alhier te Utrecht vergaderden

28 Julij de Hussaren van Timmerman en van Heeckeren op de Neude bijeen. En toen wierd uit hen het regiment Hussaren georganiseert. Tot colonel van hetzelve was de colonel Quita en tot luit.-colonel de Heer Vermeulen aangestelt. Tot colonel van de halve brigade was de colonel Kellerman aangestelt en tot luit.-colonel van dit bataillon de Major Abbema. Hunne oude karren ten getale van 18 wierden 's namiddags op de plaats van het Bisschopshof verkocht. Zij trokken dagelijks met hunne paarden na het Geerte-

kerkhof om het hooi van het magasijn af te haalen, want de Geertekerk was het Hollandsch hooimagasijn. De officieren van de nieuwe armee waren meest die tot de eed op de nieuwe constitutie waren overgegaan, van welke sommige een rang verhoogt maar de meeste in hunne vorige rang geplaatst wierden.

Het eerste regiment ruiters wierd zamengestelt uit die van Oranje, Vriesland, de Carabiniers, Van Thuyll en Hoeufft van Ooijen; het tweede uit die van Hessen Philipsthall, Van der Duyn en Stavenisse Pous, en het regiment Dragonders uit de Dragonders van Hessen Cassel en van Byland. Alle de regimenten Cavallery bestonden uit 8 compagnieën van 64 man. De regimenten Gardes, zo te voet als te paard wierden geheel afgedankt en de 5 regimenten Zwitsers wierden uit den dienst ontslagen en na Zwitserland teruggezonden. Tot Luitenant-Colonel van de Dragonders was aangestelt de Heer Van Renesse, onze zo kortelings geleden benoemde Algemene Aanklager, van welke post die wispelturige man reets had afstand gedaan. De Raad der Gemeente gaf

29 Julij hier van kennis per publicatie, alsook dat de Heeren Strick van Loenersloot en van Werkhoven hunne Raadsplaatsen hadden nedergelegt, weshalven de stemgerechtigden

30 Julij bijeenkwamen om te verkiesen een Lid van den Raad der Gemeente in plaats van den Heer van Loenersloot, alsook een eerste Secretaris van de Raad van Rechtspleging uit de Heeren Ducker, van Hamelsveld, Smit en Van Bommel, en een Administrateur van de Momboirkamer uit de Heeren Bentink, Zwartendijk, H. Visscher en E. Kol. Als Raad had de meeste stemmen de Heer Van Weede, als Secretaris de Heer Ducker en als Administrateurs de Heer Bentinck, waardoor de Secretaris Van Wachendorff en de Administrateur Rutgers van hunne posten ontzet wierden. 's Anderendaags

30 Julij kwamen de stemgerechtigden weder bijeen om te verkiesen een Algemeenen Aanklager en een Lid van de Raad der Gemeente in plaats van den Heer van Werkhoven. Tot Aanklager wierd aangestelt de Heer Bauens en tot Raad de Heer Smit, welke laatste terstond voor de aanstelling bedankende, de Heer P. H. A. J.

Strick van Linschoten in het getal der stemmen opvolgde. Andere remotieën waren ook alweer voorgevallen als van den Heer van Cuylenburg als Clerk van 's Landschaps finantie en den Heer Schultz als Hospitaalmeester, in welkers plaats de Heer Perné tot Clerk en de Heer Vos tot Hospitaalmeester waren aangestelt. Ook was de voorzanger van de Janskerk Van Gorcum afgezet en Terwoch in zijn plaats aangestelt. Maar

31 Julij wierd afgepubliceert, dat alle ambtenaren zig op een van de drie eerstvolgende dagen moesten begeeven voor een daartoe benoemde Commissie uit de Raad met hunne actes van aanstelling, en dat zij alle, zonder eenige uitzondering, hunne officieën, posten of bedieningen zelfs in persoon moesten waarnemen. Dit was een moeijelijkheid voor verscheide van hen; o.a. voor eenige schippers van het Amsterdamsche Veer, als voor de Heeren Falck, Schut, Van Cuylenburg en dergelijken meer. Nog een tweede publicatie wierd er afgelezen, waarbij alle opkopers van graanen, aardappelen, boter, kaas, vruchten en gevogelte verboden wierd eenige van die waaren te koopen, voordat deselve 's voormiddags ten 9 uuren ter markt waren gebracht. Zodat dan aan het tweede artikel van het request van de Volksocieteit: het afzetten van de Oranjegezinde ambtenaren voor alsnoch meer voldaan wierd als aan het eerste: het arresteren van de regenten. Dienaangaande waren de Gecommitteerden van de twaalf wijken tot het onderzoek van hun gedrag verzocht zig op een van de drie eerstvolgende dagen te begeeven voor een daartoe benoemde commissie uit de Raad met hunne actes van aanstelling; maar verder was het nog niet gekomen. Deeze Gecommitteerden waren de heeren Harmse, Van der Schroef, Perné, Van Weede, Van Eldik, Wensman, Van Lindhorst, Van Buuren, Van Basten, Van de Bilt en Hoge, derhalve elf, want van de wijk M of buiten de Cathrijnen was geen voorwerp te vinden. Want allen, die benoemt wierden, bedankten.

1 Aug. wierden alweder twee nominatien, elk van vier personen afgekundigt; de eerste bestond uit de Heeren Jansen, Houtkamp, Rother en Ring, om uit hen een deurwaarder voor den Algemeenen Aanklager te benoemen. En de tweede uit den Heer Cambier,

de molenmakers Van Doorn en Samson en den scheepsmaker Van Rooijen, om uit deeze een Opzichter van de sluisen aan de Vaart te verkiezen, waartoe de stemgerechtigden tegen den 4e d. m. wierden opgeroepen. Beyde deeze nominatiën ontmoeteden eenige tegenkanting, want al 's anderendaags

2 Aug. vergaderden na eigene oproeping de burgerwijken (niet de Volksocieteit. Deeze had de burgerwijken alle kwaade zaaken op de hals geschoven) om die nominatieën te beoordeelen. Zij wierden beyde verworpen: de eerste, omdat de Heeren Houtkamp en Ring bankrottiers waren, en de tweede omdat de molenmaker Van Doorn een al te bekende oranjeman was. Al hetwelk de Raad der Gemeente wierd onder het oog gebracht, die daarop

3 Aug. deed afpubliceren, dat de vergadering der stemgerechtigden, bepaalt op den 4en deezer, wierd opgeschort tot nadere oproeping. Het waren dan niet meer de leden van de Volksocieteit, die, wanneer het vereischt wierd, het harnas aantrokken, maar de wijkvergaderingen. Deeze hadden uit hun midden een centraale vergadering geconstitueert, die alle Maandagen bijeenkwam in de Weeskerk. Dezelve bestond uit 24 gecommitteerden, van iedere wijk twee, die meest alle lid van de societeit waren. Hetgeen uit deeze centrale vergadering voortkwam, wierd in de wijkvergaderingen besloten. Derhalven: wie waren degeene, die de volksstemming bestierden? Wie anders dan dezelve leden van de Volksocieteit?

4 Aug. arriveerde de Repraesentant Richart uit 's Hage alhier, om met zijn vrouw en verdere huisgenoten en ander gevolg, die al seedert eenige weeken hun verblijf in onze stad gehouden hadden, de reijs na Vrankrijk aan te neemen. Hij bracht de tijding meede, dat de vreede met Spanjen te Bazel in Zwitzerland den 22 July onderteekent was. Hij had zig nog zolang in 's Hage moeten ophouden, om met 's Lands Repraesentanten te beraadslagen aangaande het verblijf der Fransche troepes in ons land, hetwelk bepaalt was op 25000 man, die alle in Hollandsche soldij zouden overgenomen worden. Daar maar 5 à 6000 man in de gansche republiek waren over gebleven, waren wij weer inkwartiering van

doorpasseerende of inkomende troepes of bagagie te wachten, waarvan wij zedert het aftrekken van het Hoofdkwartier geheel waren bevrijd gebleven.

5 Aug. passeerden weer drie transporten jonge paarden. Zij wierden alle gemonstert op het Vreburg of in de manegie en dan de goedgekeurden het Brabantsche ingezonden. Bij deeze monstering viel een vechtpartijtje voor tusschen twee patriotsche en twee prinsgezinde burgers over een Oranje bloempje, hetwelk een van de laatsten in de mond had. De Prinsgezinden bedienden zig juist niet van Oranjeleuzen, maar wel van bloemen, die zij in de mond, op de hoed of voor de borst droegen; zij pronkten ook met potten met bloemen van die coleur voor hunne vengsters. Anderen liepen met doosen, van Oranjepapier beplakt, langs de straaten, totdat een publicatie van den Raad van Rechtspleging van

7 Aug. verscheen, waarbij het in het openbaar verschijnen met Oranje op wat wijse en onder welk voorwendsel ook, ten strengste verboden wierd. Evenwel wierd in de eerstvolgende wijkvergaderingen, voorvallende op

10 Aug. die zaak ter beoordeling voorgestelt en dienaangaande de behandeling van de Raad van Rechtspleging te sacht beschouwt. Dog men besloot, de oranjecoleur onzichtbaar blijvende, het bij de publicatie te laten berusten. Ik sprak hier van de eerstvolgende wijkvergaderingen. Het was al zover gekomen, dat de wijkvergaderingen geregelt alle Maandagen bijeenkwamen. En in dezelve wierd gehandelt zo over hetgeen men de Raad der Gemeente zou voordragen, als over hetgeen reets door de Raad der Gemeente besloten was. De Bestuuren genoten toen een wijnig rust door de afwezendheid der Franschen, vanwelke geen man meer in de stad te vinden was als alleen het laatste gedeelte van het hospitaal, hetwelk

11 Aug. ook vertrok. Maar aan de andere kant wierden zij door die hatelijke volksvergaderingen deerlijk lastig gevallen. De armbezorgers zig nader per request bij de Raad der Gemeente vervoegt hebbende om wachtvrij te zijn, hadden tegelijk de wijkvergaderingen zig aangedient en geeischt, dat die zaak moest door het volk

afgedaan worden. De Raad der Gemeente zig niet willende daartegen verzetten, vergaderden

13 Aug. de stemgerechtigden daarover, maar kregen nul op het request. De meeste stemden voor *niet wachtvrij.*

14 Aug. wierden op aandrang van de wijkvergaderingen alle afgezette regenten, zo Provintiale als stedelijke, per publicatie verboden, zig langer te bedienen van de gewoone regeeringsbanken in de kerken van de Hervormde Godsdienst, daar dezelve alleen voor de toenmalige Bestuuren ten gebruike wierden overgelaten.

16 Aug. door de Raad der Gemeente een volkstelling en algemeene opschrijving zullende gedaan worden om alle bedrog voor te komen, eensdeels wegens de geldheffingen, andersdeels wegens de schutterij, zo hadden tevoren de wijkvergaderingen van de Raad afgevergt, dat hetzelve door de Raad gezamentlijk met de burgerij moest volbracht worden. Derhalve wierd in iedere wijk de omgang gedaan door een lid van de Raad, vergezeld door twee burgers van de wijk. Het getal van mans, vrouwen en kinderen wierd afzonderlijk aangetekent.

18 Aug. beklommen de Heeren Predicanten Hinlopen en Masman weer de predikstoel en deeden na gewoonte hunne eerste redevoering tot verwondering en blijdschap van hunne lievelingen en tot verontwaardiging van veele societeitsheeren. Eenige ledematen hadden zig over het gemis van die waardige kerkvoogden bij de Raad der Gemeente beklaagt, en daarop was hen een declaratoir voorgelegt, waaraan zij met hunne ondertekening verklaart hadden te zullen voldoen, waardoor zij weer tot de cancel waren toegelaten. Maar wat gaf dit een rijke stof in de eerstvolgende wijkvergadering! voorvallende op

21 Aug. De wijken A en C protesteerden ten volle tegen de herstelling van die Predicanten, en brachten hunne reflexieën aan de leden van de volksocieteit onder het oog; maar deeze weezen die zaak met alle de daarop gevolgde reflexieën weer na de volgende wijkvergaderingen van

24 Aug. terug. En toen was, na rijpe overweging van het declaratoir de meerderheid der stemmen zig de herstelling van die

heeren te laten welgevallen. Zodat dan de Raad der Gemeente telkens door die woelzieke volksvergaderingen gestoort en verhindert wierden in hunne deliberatieën. En in deeze dagen was de Raad zo ijverig, zo werkzaam, zoo waakzaam op alles, wat de tijdsomstandigheden vereischten, dat niets haar ontglipte. Het eene besluit wierd genomen op het ander, waardoor op de volgende dagen acht publicatieën te voorschijn kwamen, die alle door de wijkvergaderingen onaangeroert gelaten wierden. De eerste wierd afgelezen

25 Aug. Dezelve behelsde vooreerst een ordinantie aan alle logementhouders, herbergiers en casteleins van societeiten, van geene vreemdelingen in hunne huisen te logeeren, zonder vooraf hunne naamen en woonplaatsen aan den Raad der Gemeente bekend gemaakt te hebben. En ten tweede een dergelijk bevel aan alle burgers van de naamen en qualiteiten hunner logeergasten op dezelve dag van hunne komst op te geven aan de schouten hunner buurten. De tweede was van

26 Aug. en bevatte een order van tweemaal per week de straaten te laaten veegen; geen asch, steenen, puin of modder of andere vuiligheid op de straaten, bruggen of plijnen neder te leggen; ook niet met potten of testen met vuur in den omtrek van, of met brandende pijpen in de mond binnen in het hooijmagazijn, de Buurtkerk te verschijnen; en eindelijk nergens anders tapijten of kleeden uit te slaan als alleen op de stadswallen. De buurtschouten wierden gelast deeze publicatie in alle hunne buurten te doen aanplakken. De derde van

27 Aug. was een bekendmaking, dat 's anderen daags

28 Aug. Commissiën uit de schutterij door de stad zouden rondgaan om de burgers aan hunne huisen af te vragen, of zij nog kruit of loot of eenig schietgeweer onder hen berustende hadden. In iedere wijk ging een bijzondere Commissie, die bestond uit 2 luitenants, 2 sergeanten en 2 schutters. De vierde van

29 Aug. behelsde een notificatie, dat alle burgers, van welk kerkgenootschap zij ook mochten weezen, die zig ter aantekening wilden begeven, de dag en uur bepaald wierden op 's Vrijdags voormiddags ten 11 uuren. Deeze notificatie wierd op last van de Raad der Gemeente

30 Aug. afgelezen in alle de kerken en alle de gezindheden. Bij de vijfde, welke

1 Sept. wierd afgekondigt, wierd bevolen, dat al het geredimeert goud en zilver opnieuw moest gestempeld worden, en dat daartoe de Commissarissen tot de ontvangst van het ongemunt goud en zilver zouden vaceeren in de zilversmitsgildekamer in de Brigittestraat tot de laatste deezer maand incluis. De zesde en zevende waren beijde van

4 Sept. De eene behelsde dat alle jooden en andere vreemdelingen verboden wierd eenige waaren of goederen aan de huisen te koop te praesenteeren, zonder vooraf een biljet van toelating van de deekens van het Marskramersgild te hebben bekomen. En de andere, dat alle studenten deezer Academie wierden vrij verklaart van de schutterij en derzelver lasten, om voor te komen, dat zulks veele vreemdelingen hunne zoonen van het Academie zoude doen terughouden. Eindelijk zag de achtste het licht op

7 Sept. Derzelver inhoud was vooreerst, dat alle gepensioneerde en gedimitteerde militaire officieren gelast wierd hunne monteeringen en andere distinctive ornamenten voor altijd af te leggen. En ten tweede dat alle burgers en ingezetenen deezer stad, die zig na Osnabrug begeven hadden om onder het gepraetendeerde Corps van Prins Frederik van Oranje te dienen, en niet binnen den tijd van 14 dagen teruggekomen waren, ten eeuwigen dage gebannen wierden. Dit corps baarde zeer veel opspraak en verlegenheid, vooral onder de zwaarhoofdige en bij deeze omwenteling bevoordeelde patriotten. Het was in der daad zo. Veele Hollandsche militairen, zo officieren als gemeenen die door de organisatie van de nieuwe armée, of door het wijgeren van de eed, hunne demissie of paspoort gekregen hadden, alsook veele Oranjegezinde en van hunne ambten of posten beroofde burgers begaven zig na Osnabrug om zig aan het gemelde Corps te engageeren. Hetzelve wierd samengestelt uit de bovengemelde en nog veele andere buitenlanders en was in Engelsche dienst overgenomen. Het was al tot boven de 20000 man aangegroeit. Geen Arnhemsche wagen reed af, of hij was van die nieuwerwetsche recruten voorzien. Prins Frederik

was ook alreets uit Engeland derwaarts vertrokken. Maar Zijne Majesteit, de Koning van Pruissen, wiens troepes toen ter tijd in bezit van Osnabrug waren, hiervan bericht gekregen hebbende, wierden de nodige orders afgevaardigt om dit Corps van daar te doen verwijderen en in het vervolg alle aankomende geemigreerde Hollanders buiten het Osnabrugsche te houden. Waerop hetzelve afmarscheerde na Bremen en derhalven eenige mijlen dichter bij Holland naderde. Al dit een en ander deed 's Lands Repraesentanten

11 Sept. een besluit neemen, dat alle uitgewekene Hollanders, die de wapenen tegen de Republiek hadden opgevat, in handen der Hollandsche militairen vallende, met de dood zouden gestraft worden. Deeze resolutie belette het verder emigreren zo van militairen als burgers niets; maar veele wierden er ook toe genoodzaakt, die van hunne broodwinningen berooft wierden doordat ruineuselijk removeeren van de ambtenaren, hetwelk maar geen einde nam. In de afgeloopen dagen waren alweer verscheyde remotieën voorgevallen. Als conchiergeres van het Stadhuis was afgezet Jufvr. Straatman en aangestelt Jufvr. Hoevenaar; als Commissarisse van het Postkantoor afgezet Jufvr. de Leeuw en aangestelt Jufvr. van Olst; als Contrarolleur van het Wijnkantoor afgezet de Heer Borski en aangestelt de Heer Van der Burg; als Haafmeester afgezet Van Deumeltsraad en aangestelt Van Dulmerhorst; als Ykmeesters afgezet Harmse, Rutgers en Marrebach en aangestelt De Meyer, Van den Berg en Niekerk. Als Gezworenen de metselaars De Jongh en Ruttinck en aangestelt Van Cats en Verburg (*de slaaf*); als Omroepers en Aanplakker van het Erfhuis afgezet Abbink en aangestelt Bonebakker en Balfoort en verders nog verscheijde turfdragers, turftonsters, houtschilders en dergelijken. En

12 Sept. vergaderden de stemgerechtigden om te verkiesen een lid van de Raad van Rechtspleging in plaats van den Hr. Bauens, een tweede klerk van dezelve Raad uit de Heeren Van Ingen, Van Alfen, Van Meteren en Adèr, in plaats van den Heer Duker en een Schoutsdeurwaarder uit de Heeren Jansen, Houtkamp, Ring en Rother in plaats van den Heer Straatman. Tot Raad wierd ver-

koren de Heer Smit, tot klerk de Heer van Meteren en tot Deurwaarder de Heer Jansen. Nog was het removeren niet ten einde.

15 Sept. was het de beurt van het Amsterdamsche Veer. Als Commissaris van de Volksschuit wierd de Heer Drieling afgezet en de Heer Hamelsveld aangestelt; als Commissaris van de Schietschuit de Heer de Koning afgezet en de Boekverkoper Visscher aangestelt; als schippers afgezet Booms, Blokhuisen, Van Zorgen en Bok en aangestelt Van Buuren, Hoevenaar en Harmse en Van de Voore. Voorts wierden nog ettelijke schippersknechts en bestellers vervangen.

17 Sept. was er weer vergadering van stemgerechtigden, en dat wel om te verkiesen een lid van de Raad der Gemeente in plaats van den Heer van Es van Meerkerk, die uit hoofde van eenige hevige geschillen, tusschen hem en zijn meedelid Bosch in de Raad voorgevallen, zijn Raadsplaats had nedergelegt. De meeste stemmen verkreeg de Heer Lindhorst; derhalven wierd in de Raad de plaats van een rechtsgeleerde ingenomen door een drukker van behangselpapier. Dit waren geschillen tusschen Patriotten onderling, hetgeen anders zeldzaam voorviel. Maar tusschen beyde parteijen was de haat en nijd en vervolgzucht verschrikkelijk en groeide noch dagelijks aan. Zo men elkander niet persoonlijk konde mishandelen of benadeelen, deed men het aan de huisen of goederen. Onder anderen wierden in de nacht van

19 Sept. de huisen van de Heeren Eyck en Bauens met paarsche en roode verw bestreeken, de woorden *Vivat Oranje!* op de deuren geschreven en eenige glasen ingeslagen. Nog verscheide andere huisen wierden met verw bemorst.

20 Sept. wierd de Heer Predicant Kok in zijn eige huis mishandelt door vier Patriotsche ploerten, die s'avonds ten half 9, fraaij bezopen, aldaar passeerden, terwijl de Predicant in zijn deur stond. Deeze waren de zoonen van de collecteur Van Brakel, van de boekverkoper Emenes, van de touwverkoper Van de Pol en nog een vierde minder bekende. Zij drongen met geweld het huis in, vielen den Predicant op het lijf, gaven hem eenige slagen en haalden hem de paruik van het hoofd. In alle haast en confusie wierd

de wacht gehaalt, waarop drie de vlucht namen. Maar van de Pol wierd gevat en op het Raadhuis in bewaring gezet.

21 Sept. 's morgens vroeg wierden weer bij verscheide Patriotten de deuren en vengsters met Oranjegezinde woorden beschreven gevonden. En 's avonds verscheen de knecht van de Freule de Perponcher op de Lange Nieuwstraat met Oranje, alwaar hij gestenigt zoude zijn geworden, zo hij zig niet onzichtbaar had gemaakt. Maar voor de tweede maal waagde hij het zig met dezelve leus te begeeven na de Ridderschapstraat, alwaar eenige vrolijkheid plaats had bij een eereboog, die, evenals bij de Heeren Visscher en Gordon, door eenige burgerdochters van de Wijk was opgericht en toen geïllumineert. Hij dan, bemerkende, dat het volk hem in het oog kreeg, en begon te mompelen, begreep, dat het tijd werd zijn biezen te pakken, en schoof dus bezijden stilletjes af. Het was ook veeltijds dat onophoudelijk removeeren van de ambtenaren, dat tot ontevredenheid aanleiding gaf. Want er waren alweer geremoveert de stadsbode Gerlach, die de broer was van de knecht van Freule de Perponcher, de Leydsche schippers Eihof, Rombach en nog een derde, de Poortier van de Waardpoort Blokhuisen en de Pedels van het Academie Nieuwenhuis en Borst. In welkers plaatsen waren aangestelt tot bode van Lottum, tot schippers Van Oort, Vermeer en de beeldhouwer Mulder, tot Poortier Kruls en tot Pedels Jacob Raukes en Koopman.

24 Sept. wierd de Heer Wieling als Ontvanger van de 20e en 40e penning afgezet en de Heer van Es van Meerkerk in zijne plaats benoemd, evenzoo geschiedde het met den Erfhuismeester Pauw, die door den Heer Van Olst wierd vervangen. Eindelijk

26 Sept. kwam er een publicatie van de Raad van Rechtspleging uit tegen het plegen van oproerige en andere geweldenarijen aan personen, huisen of goederen, welke voor het grootste gedeelte aan die gedurige mishandelingen een eind maakte. — Nu waren dan de oneenigheden tusschen burgers onderling eenigzints gestilt, maar al schielijk volgde hierop een hatelijk voorval tusschen eenige burgers en militairen. Zedert het begin dezer maand waren verscheyde transporten van paarden binnengekomen, die alle door de

knechts of andere aangestelden van de leveranciers geleid waren. Maar

27 Sept. kwamen er twee transporten, een van ruim 300 en het ander van 120 paarden, die beyde door Fransche jagers te paard geescortiert wierden en alhier moesten overnachten. Deeze jagers wierden buiten hunne verwachting niet ingekwartiert, maar gecaserneert in het Pesthuis in de Schalkesteeg. Vier van deeze snaken namen 's anderen daags

28 Sept. de vrijheid (van deeze vrijheid hadden de Fransche cavalleristen al meer gebruik gemaakt) van bij de hoveniers in Abstede aardappelen uit de grond te rooyen en zonder betaling meede te neemen. Zij, met hunne buit komende aan het Maliepoortje, wierden door de burgers, die aldaar de wacht hadden, tegengehouden en met hunne buit in arrest genomen, waarvan aan de Hoofdwacht wierd rapport gedaan. De Jagers in het Pesthuis dit gewaar wordende, begaven zig derwaarts, vielen als dolle honden op de burgers aan en ontweldigden hen hunne makkers na een kort maar hevig gevecht, waarbij één burger zwaar gekwetst wierd; al hetwelk afgelopen was, toen de manschappen van de Hoofdwacht kwamen, om de arrestanten over te brengen. Dit was voorgevallen 's namiddags omtrent half vier; maar toen de avond begon te naderen, vertoonden zig telkens eenige Jagers met blanke sabels nabij het Maliepoortje, waarop de burgerwacht wierd verdubbelt en met een militaire wacht versterkt. Doch toen verspreidden zij zig als dolzinnigen door de gansche stad, al aasende op gewapende burgers, om zig te wreken wegens de behandeling hunne medemakkers aangedaan. Intusschen wierd het gansche regiment Hussaren gecommandeert zig dien avond en volgende nacht gewapend in hunne stallen op het Vreburg gereed te houden en telkens sterke patrouiljes af te zenden. Alle de burgerwachten en posten wierden met militairen verdubbelt, en door de Infantery wierd ook de gansche nacht door gepatrouiljeert. De volgende dag

29 Sept. de Jagers nog niet vertrokken zijnde, en weer eenige blijken van hunne ontevredenheid gegeven hebbende, wierden

's avonds de burgerwachten en posten weer verdubbelt en evenals gisteren sterk gepatrouiljeert. 's Anderen daags

30 Sept. 's Morgens vroeg marscheerden zij stilletjes af. Behalven deeze roervinken waren wij zedert het aftrekken van de Noordarmee van Franschen bevrijd gebleven: en wij hadden gegronde hoop, dat dit noch eenige tijd zoude duuren; vermits

3 Oct. zeventien Fransche wagens binnenkwamen, die alle zwaar geladen met hooy weer vertrokken; en waarna de Franschen, die dezelve escorteerden, het overige gedeelte, dat zeer gering was aan de Raad der Gemeente verkochten. Daarop wierd

7 Oct. een begin gemaakt met beyde de kerken, de Buurt- en Geertekerken op te ruimen. Al het hooy wierd overgevoert na het pleyn bij Puntenburg; alwaar het hooymagasijn gevestigt, en ten dien einde een houte wachthuis nabij het Cingel opgetimmert wierd. Zo waren de andere localen, die tot magasijnen gedient hadden, ook opgeruimt; waardoor

9 Oct. weer het gewoone weekelijksche Vrijdags Erfhuis, voor het eerst gehouden wierd, hetwelk door die langdurige opschorting nooit zo groot bekend was geweest.

Wij waren voorzeker nog wel eenige tijd van de Franschen bevrijd gebleven; had het leger van Prins Frederik te Bremen hen niet weer in beweging gebracht. Dienaangaande gebeurde het volgende. Het Committé van Waakzaamheid in 's Hage ontving

10 Oct. een brief uit Bremen gedateerd 5 October, meldende, dat de dag van 7 October bepaalt was, op welke het geheele leger van Prins Frederik zoude op marsch gaan, om een invasie op de Hollandsche Republiek te doen, dat hetzelve reets tot over de 10000 man aangegroeit was; dat dien dag nog 80 wagens met officieren aangekomen waren om onder hetzelve te dienen; dat de Erfprins van Oranje uit Engeland ook aldaar gearriveert was, om het oppercommando te aanvaarden; en dat Pruisen, volgens een tractaat, in den jaare 1787 met den Prins van Oranje gesloten, 25000 man bij hetzelve gevoegt had. Deeze brief

11 Oct. ter vergadering der Repraesentanten van Holland overgegeeven zijnde, wierd daarop besloten de Gecommitteerden ter

Generaliteit te gelasten aan 's Lands Repraesentanten voor te stellen. Vooreerst, de linie van defensie van Doesburg af tot Delfzijl toe volkomen te armeeren. Ten tweede, een sterke gewapende burgerarmee te organiseeren. En ten derde alle de Duitsche regimenten, in dienst der Republiek zijnde, ook tot halve Brigades te formeren. Daarop verklaarde

12 Oct. Engeland de oorlog aan de Hollandsche Republiek, waardoor de meer gemelde brief veel waarschijnlijkheid verkreeg. Veel opschudding ontstond er in 's Hage; en 's Lands Repraesentanten vergaderden nog dien avond en vervolgens s'anderendaags

13 Oct. weer. In deeze vergadering wierd besloten na de respective Provintieën couriers af te zenden wegens de oorlogsverklaring van Engeland; en vervolgens een Commissie benoemt om met den Franschen Repraesentant Noël en den Generaal Moreau te confereren om alles in het werk te stellen, wat nodig bevonden wierd ter bevijliging van de Republiek. Deeze Commissie bestond uit 2 leden van 's Lands Repraesentanten, 2 van het Committé van Algemeen Bondgenootschap, 2 van het Committé der Marine en de Generaals Daendels en Van Guericke.

(*Wordt vervolgd.*)

Dichtregelen op Napoleon I (XLVI, 435, 506). — De heer Aarsen sta mij toe een kleine verbetering aan te brengen in het medegedeelde naamdicht op Napoleon I. Dit luidt eigenlijk:

1e regel: Neerlands geesler, menschenmoorder,
4e „ : Ondier, gelddief, woordverbreker,
7e „ : O monster voor de hel bekwaam,
8e „ : Neem d' eerste letters; 't is uw naam.

Dit naamdicht komt voor onder een op koper gesneden portret van N., uit de eerste jaren onzer eeuw. Het portret van den keizer is samengesteld uit lijken in verschillende houdingen. [1])

Gent. TH. J. I. ARNOLD.

---

[1]) Zie F. Muller, Ned. historieplaten, dl. III, No. 5898.

Napoleon I. — Eenige bijzonderheden uit het leven van Napoleon I, die op een zelfden datum voorvielen.

20 Maart 1779.	Charles Bonaparte komt te Parijs om zijn zoon Napoleon op de militaire school te Brienne te plaatsen.
1785.	N. ontvangt de doodstijding van zijn' vader.
1794.	N. komt te Nice als chef van 't leger voor Italië.
1800.	Slag te Heliopolis in Egypte.
1804.	De hertog van Enghien komt te Vincennes en wordt des nachts doodgeschoten.
1808.	Karel IV, koning van Spanje, doet afstand van de regeering.
1809.	De slag bij Abensberg in Oostenrijk gewonnen.
1811.	De Koning van Rome geboren.
1814.	De verbonden legers veroveren Toul.
1815.	N. komt te Parijs terug.
1821.	N. schrijft te Sint Helena zijn laatste codicil.

G. H. J. GIJSBERTI HODENPIJL.

OUDHEIDKUNDE.

Das Schwirrholz. — Onder dezen titel heeft de hr. J. D. E. Schmeltz, Conservator (thans Directeur) aan het Ethnographisch Museum te Leiden, eene monographie geschreven, welke de ethnographische beteekenis van een bij onze Duitsche naburen wel bekend kinderspeeltuig in 't licht stelt. — Het „Schwirrholz", bij oud-Hamburgers onder den naam van „Waldteufel" in herinnering gebleven, bestaat uit een plat, aan beide einden afgerond houten latje, meestal in den vorm van een visch gesneden. Dit latje wordt met een draad bevestigd aan het boveneind van een stokje en dan schielijk daarom rondgedraaid, hetgeen een brommend geluid geeft. Bij verschillende onbeschaafde volken, b. v. in Australië, Ned.-Indië, Brazilië; op Nieuw-Guinea, schijnt dit speelgoed in gebruik te zijn geweest. De schrijver vraagt of een der lezers van De Navorscher ook soms sporen van dit gebruik heeft opgemerkt in eene der aan Duitschland grenzende provinciën en verzoekt desbetreffende mededeelingen in De Navorscher te willen inzenden. Wat den ondergeteekende betreft, meent hij uit zijn jeugd zich met zekerheid te herinneren, dat te Zutphen een dergelijk speeltuig in zwang was. Dit bestond uit den kop van een wit aarden pijpesteel, door welks steelgat, een lang paardehaar gestoken en dit aan de binnenzijde van den kop bevestigd wordt met een stukje grift of pijpesteel waarom het haar gewikkeld is. Op deze wijs wordt de kop aan een stokje gebonden, en maakt, schielijk ronddraaiende, een snorrend geluid, veel gelijkende op dat van een bromvlieg. RED.

Le truc du chapeau (XLVI, 446). — In antwoord op deze vraag diene, dat Le truc du chapeau voorkomt in het werk: Les gens de bureau par Em. Gaboriau. Paris 1862. 8°. ARNTZENIUS.

Burgemeesters bandje. — Onder de advertentiën in de Haarl. Ct. v. 29 Juli 1794 ook deze: „Er is verlooren: een Zakboekje,

in een Burgemeesters Bandje gebonden, sluitende met een Potloodje."

Wat was of is een Burgemeesters bandje? Q. N.

Penningen (XLVI, 506). — Op de onder 9 gestelde vraag naar 't sterfjaar van Catharina, koningin van Wurtemberg, diene tot antwoord dat dit 1819 was. Omtrent die vorstin de volgende genealogische bijzonderheden: Catharina Pauwlowna was de vierde dochter (het vijfde kind) van Keizer Paul I van Rusland, uit zijn huwelijk met Sophia, hertogin van Wurtemberg. Ze werd in 1788 geboren. In 1809 huwde ze met Peter Frederik, erfprins van Holstein-Oldenburg, die in 1812 overleed. Uit dit huwelijk geene kinderen. In 1816 hertrouwde ze met Willem I, koning van Wurtemberg, die zich van zijne gemalin, Charlotte, prinses van Beieren, had laten scheiden. Uit dit huwelijk werden twee dochters geboren, Maria in 1816, die met den graaf van Neipperg huwde, en Sophia Frederika Mathilda in 1818, door haar huwelijk in 1839, met Willem, kroonprins van Oranje, wijlen koning Willem III, koningin der Nederlanden. Deze overleed in 1877. A. AARSEN.

Vernonpenning. — In de maand Juni jl. heeft de zoon van een arbeider te Dorregeest, op eene hoogte, „het Engelsche Kerkhof" genaamd, een zoogenaamde Vernonpenning gevonden, vermeld in Navorscher VI, VII, IX en X.

Dorregeest is een gehucht behoorende tot de gemeente Uitgeest en zeer waarschijnlijk hebben de Engelschen zich aldaar in 1799 opgehouden.

In De Navorscher van 1856, blz. 161, wordt een dergelijke vond bij Oosterhout een gelukkige genoemd en de veronderstelling geopperd, dat een militair dien verloor, toen aldaar in 1789 een Engelsch leger kampeerde. Wie deelt mij mede bij welke gelegenheid in 1789 een Engelsch leger zich bij Oosterhout ophield en waarom penningen, geslagen op een gebeurtenis, die in 1741 aan de orde was, ongeveer vijftig jaren daarna nog door Engelsche militairen naar ons land werden medegevoerd?

Haarlem. C. SPOELDER.

Penning. Vóor mij ligt een penning, misschien *zilver*, misschien tin of blik. Met het randschrift op de voorzijde: LVDOVVICVS IMP + II.

Welke keizer Lodewijk past hier?

In het midden een kruis : 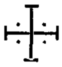

Keerzijde randschrift: I·ISTIXNA RELIGIO Z. v. a. Christiana? Religio.

In het midden: een klein kruisje in een huisje (de Arke des Behouds ?) Alzoo: de Christelijke godsdienst is de Arke des Behouds door het kruis van Christus — ?!?

Wat is dat voor een penning? Hij werd te Ek-en-Wiel in een akker gevonden. JAC. A.

GESLACHT- EN WAPENKUNDE.

Der Ursprung der van Lijnden (XLVI, 574). — Op blz. 576 maakt de schrijver van dit art. o.a. gewag van de genealogie van het gesl. v. Lijnden, voorkomende in het Jaarb. v. d. Ned. Adel, Ve jaarg. Hetgeen hij evenwel daaromtrent zegt, vereischt tegenspraak en verplicht mij den handschoen op te nemen voor den samensteller van bedoelde genealogie. Deze, die zich tot taak heeft gesteld — zooals hij zelf (a. w. blz. 391) aangeeft — om eene geneal. van het gesl. v. L. te bewerken van de 17e eeuw af tot op heden, laat aan dit omvangrijke werk eene korte inleiding van slechts 2 pag. druk voorafgaan, betreffende den oorsprong van het geslacht, niet, om daarin deze quaestie uit te pluizen of critisch te behandelen, maar om met enkele woorden aan te geven, wat daaromtrent algemeen bekend is.

Zoo staat daar te lezen, dat het gesl. v. L. „*wordt gezegd* te zijn gesproten uit het Fransche gravenhuis van Aspremont, dat op zijne beurt wederom zijn oorsprong *zoude hebben* uit de markgraven van Este in Italië.”

Naar aanleiding van dezen eenvoudigen, voorzichtig gestelden, onpartijdigen en niets dan waarheid bevattenden volzin, zegt Baron A. von Linden: „im Jaarb. v. d. Ned. Adel, 5ter Jahrg. 1893, erscheint der ganze d'Aspremont'sche Roman (sic) wieder neu aufgetischt.”

Nadat de schrijver in bovengenoemd Jaarboek verder het werk van Butkens heeft aangehaald als hoofdbron voor de vroegere geschiedenis en genealogie van het gesl. v. L. van de 11e tot het begin der 17e eeuw, zegt hij, „dat de waarheid van de afstamming en de geschiedenis van dit gesl. tot aan het begin der 14e eeuw, volgens Butkens, en de echtheid der oudste oorkonden of preuves, aan dat werk toegevoegd, door deskundigen van naam, o.a. door van Spaen in twijfel getrokken, ja, zelfs bepaald ontkent zijn, hetgeen door hen met deugdelijke bewijzen is gestaafd, terwijl

anderen, waaronder vooral leden van het gesl. v. L. zelf, den handschoen voor Butkens hebben opgenomen en zijne eer als waarheidlievend schrijver verdedigd."

Blijkbaar heeft de schrijver met dit laatste gezegde vooral het oog op het bekende werk van F. G. Baron v. Lijnden v. Hemmen, President van den Hoogen Raad van Adel, enz.. getiteld: Twee brieven over de Ridderorde van St Jacobsbroederschap, enz., in 1827 in het licht verschenen.

De schrijver in het Jaarboek, zonder een eigen oordeel uit te spreken of eenigszins partij te kiezen, althans zeer zeker niet *voor* Butkens, hetgeen men zal moeten toegeven, indien men ten minste de Hollandsche taal goed verstaat en daarin tusschen de regels door kan lezen — hetgeen de baron von Linden niet schijnt te kunnen — de schrijver zegt hier dus niets dan de zuivere waarheid, hij critiseert niet, hij haalt slechts feiten aan. En wat zegt nu baron von L. naar aanleiding daarvan van hem? „Dass der Verfasser dieser van Lijnden'schen Genealogie *sich* auch noch damit *brüstet*, dass, wenn die Wahrheit in den Annales von Butkens von vielen Seiten — selbst von dem berühmten Baron van Spaen — in Zweifel gezogen worden sei, auch Andere, unter denen hauptsächlich Mitglieder der Familie van Lijnden *die Ehre von Butkens als einem verlässlichen Autoren* (sic) *vertheidigt hätten.*"

Ik vraag in allen ernst, is er hier sprake van *sich brüsten* (zich verhoovaardigen, trotsch zijn, zich laten voorstaan), dat de eer van Butkens als waarheidlievend schrijver door anderen is verdedigd geworden? Meent Baron von L. soms, dat de schrijver of samensteller der bewuste genealogie in het Jaarb. v. d. Ned. Adel een lid der familie van Lijnden is, of dat hem dit werk door die fam. is opgedragen? Ik kan hem dan de verzekering geven, dat dit niet het geval is.

Ik kan echter ook niet inzien, dat bedoelde samensteller dier genealogie, die eenvoudig, zonder critiek zijnerzijds, niets anders deed, dan met een paar woorden in herinnering brengen, wat iedere genealoog eigenlijk weet, „damit den van Lijnden van Geldern ganz sicher einen schlechten Dienst erwiesen hat."

Brummen. H. M. WERNER.

Wapens van Sixen. — In mijne aanteekening over Six-Marssenier (XLVI, 120) maakte ik melding van afwijkende wapens. Het zij mij vergund daarvan thans opgave te doen.

I. Blauw veld, beladen met een zilveren ster en 3 zilveren halve manen.

Dit wapen voerde Maria Theresia Six, dochter van Jacques Six. Zij huwde in 1737 te Bailleul (Vlaanderen) met Guillaume de Vrière de Couterbant, heer van Dranoutre, en werd in 1753 te Dranoutre in eene daartoe bestemde kapel begraven. (Zie van Dycke, familles de Bruges, uitgegeven te Brugge, 1851.)

II. Blauw veld met gouden keper, vergezeld van drie vijfpuntige spoorwieltjes (molettes), te weten twee in het schildhoofd en één onderaan.

Dit wapen voerde Aubin Six, prêtre, curé de la paroisse de St. Riquiers (Cambray), die door Lodewijk XIV erkend werd als tot den adel te behooren. (Zie Armorial de Flandre, etc. d'après les manuscrits, par Borel d'Hauterive, Paris 1856, page 298.)

III. Gouden veld met twee schuinbalken van lazuur, en een vrij kwartier van hermelijn; het schild bovendien geboord van keel.

Dit wapen voerde Cathérine Six, gehuwd met Léandre de Fiennes, heer van Biencqué. Zij was vrouwe van Tieffries. (Zie Théâtre de la Noblesse de Flandre et d'Artois (ou Recueil) par J. le Roux, à Lille, 1715, page 117; voorts de Vegiano, édition de Herckenrode, Tome I, page 229, figure 335 de l'Atlas. Gand 1865; voorts Inventaire chronologique des Titres de Tournay à la Chambre des Comptes de Lille, publié par M. de St. Genois, Tome I, page 1006.)

IV. Een veld van keel, beladen met zes zilveren ringen, gerangschikt als een schuinbalk.

Dit wapen voeren leden van het geslacht Six in Vlaanderen (zie Bosmans, Armorial ancien et moderne de la

Belgique, uitgave van 1889). Rietstap geeft in zijn Armorial Général op den naam „Zix" hetzelfde wapen, doch meent dat de ringen van goud zijn. Zie ook in den verschijnenden dictionnaire van Graaf Th. van Renesse, deel III, bl. 338 en 339.

V. Gedeeld: *rechts* van zilver met een halve dubbelkoppige, opvliegende arend van sabel, *links* bruin (rood?) veld beladen met een balk, gestreept van goud en sabel in verticale richting.

Onder dit wapen, aanwezig aan de zoldering van de anatomie-kamer in de St. Anthonieswaag te Amsterdam, staat Jan Six. Hij behoorde in 1700 tot de overlieden van het Chirurgijnsgild. (Zie Nicolaas Tulp door Dr. Thijssen, Amsterdam 1881, bladz. 42.)

VI. Van zilver beladen met een ankervormig kruis van sabel.

Dit wapen voerde N. Six, leerlooier te Iperen, anno 1700.

VII. Van goud beladen met een afgeknotten keper van keel. Het schildhoofd is beladen met 3 ruiten van keel.

Dit wapen voerde „le docteur en médecine Cornil Six." De beide laatste wapens vond mijn oud-oom, de Heer G. A. Six in boekwerken aanwezig op de Koninklijke Boekerij te 's Hage; hij heeft mij trouwens het grootste deel dezer gegevens verschaft.

Voor het wapen der familie Six van Chandelier verwijs ik naar eene door mij ingezondene mededeeling in het Maandblad „de Nederlandsche Leeuw", No. 6 van 1896. R. C. SIX.

Vermaet ook **Vermaat**. — Wapen: in rood een zilveren paaschlam. Volgens mijne aanteekeningen hebben tot dit geslacht behoord:

1⁰ Cornelis Vermaet, geboren omstreeks 1510; vader van:

2⁰ Mr. Pieter Cornelisz. V. dijkgraaf van den Albrantswaard, overl. 24 Maart 1601, begraven te Poortugaal, vader van:

3⁰ Cornelis Pietersz. V. geb. omstreeks 1574, dijkgraaf van den Albrantswaard, overl. 19 April 1649, oud omtrent 75 jaren;

4° Henric V. in 1675 vermeld als rentmeester van het Oude Vrouwenhuis te Rotterdam;

5° Magtilda Vermaat, omstreeks 1680 gehuwd met Martinus van der Zegen, uit welk huwelijk werd geboren Maria van der Zegen, echtgenoote van Jan Adriaensz. van Ravesteijn, ged. te Rotterdam 21 Juni 1676;

6° Govert V. omstreeks 1683 gehuwd met Anna van der Kloot. Zij worden vermeld in een grafboek van de Grootekerk te Rotterdam en wel als volgt: Eigenaren (van een graf Noorderpand N 169) Lenaert Dirksse van der Kloot 1641, nu Joosje Dirksz., nu Adriaentje Pieterse, nu Govert Vermaat 1683, nu Anna van der Kloot zijne weduwe, volgens testament te Delft 1722;

7° Margaretha V. (vermoedelijk eene zuster van Govert) vóór 30 Mei 1689 gehuwd met Aart Verstolck. Zij zijn n. f. de voorouders van *a*, Jonkvr. Adriana Catharina Verstolck omstreeks 1778 gehuwd met Mr. Johan Adriaan Bichon, Heer van Oost- en West-IJsselmonde, schepen en ontvanger te Rotterdam (zoon van Mr. Jean Bichon, Heer van Oost- en West-IJsselmonde, raad en burgemeester te Rotterdam, gecomm. raad ter admiraliteit op de Maas, bewindhebber der O. I. Compagnie, en van Jacoba Catharina Vingerhoet); *b*. Abraham Verstolck; en *c*. Aart Johan Verstolck, Heer van Soelen en Aldenhagen, schepen te Rotterdam, vermeld in 1782—83. De laatstgenoemde was de vader van Johan Gijsbert Baron Verstolck, Heer van Soelen en Aldenhagen, prefect in Friesland, Baron van het Fransche Keizerrijk, gezant in Rusland, minister van Buitenl. Zaken, minister van Staat;

8° Maria Vermaat (mede n. f. eene zuster van Govert) omstreeks 1699 gehuwd met Willem Rietmulder. Uit dit huwelijk werd geboren Govert R. ged. in de Oude kerk te Delft 5 Oct. 1700;

9° Anthony V. (zoon van Govert V. en Anna van der Kloot), ged. in de Nieuwe kerk te Delft 30 Mei 1689, waarbij getuigen waren: Aart Verstolck en Margaretha Vermaat;

10° Arie Vermaat, geb. omstreeks 1670; zijn zoon Philip Vermaat, geb. in 1704, st. 1741; zijn kleinzoon Adriaan V. geb. 1734 st. 1793; en de dochter van den laatstgenoemde, Johanna Adriana

V. geb. 1763 st. 1834, echtgenoote van Johannes van der Minne (allen vermeld Navorscher XLIV blz. 582—584);

11⁰ Adriaan V., diaken te Brielle van 1756 tot 1764, schepen dier stad 1757 en ouderling aldaar 1767;

12⁰ Frans V. in 1790 brandmeester te Rotterdam; en

13⁰ Philippus V. lid van den Provisioneelen raad te Brielle 1795 en diaken aldaar 1796—1810.

Nadere opgaven omtrent dit geslacht en voornamelijk omtrent Govert V. bovengenoemd zullen mij zeer welkom zijn.

's-Gravenhage. V. R. V. D. K.

Van Vleuten (XLV, 516). — De vraag betreffende Willem v. V., zijne ouders, vrouw(en) en nakomelingen is nog niet beantwoord. Is er te Utrecht niemand, die zich met die taak kan en wil belasten? Bronnen zijn er stellig. De Collectie Atte velde is daar immers (op het Rijksarchief?) aanwezig? Q. N.

Eyma. — Kan soms een der lezers van De Navorscher nadere inlichtingen geven aangaande het geslacht Eyma, hetwelk in het laatst der 17de eeuw Frankrijk verliet, om zich in Nederland te vestigen, naar ik meen, het eerst te Amsterdam.

Is deze familie mogelijk ook van Frieschen oorsprong? Hij zoude daarmede zeer verplichten. P. J. EYMA.

Van der Burch (XLVI, 439). — In de 8ste aflevering van dit tijdschrift, afdeeling Oudheidkunde, komt een interessante mededeeling voor van den heer Gysberti Hodenpijl van Hodenpijl over Burchvliet, zijn bewoners en bezoekers. In een noot zegt de heer Hodenpijl „van het zeer oude geslacht van „van der Burch" zijn, naar ik meen, nog slechts twee mannelijke afstammelingen in leven, n.l. de Heeren Jacobus van der Burch, inspecteur van de Directe Belastingen te Amsterdam, en diens broeder Hugo, in Indië vertoevende. Zij voeren geen adellijken titel. Beide broeders zijn — voor zoover mij bekend is — kinderloos."

Met den heer Hodenpijl meen ik te weten dat het, terecht door

hem zeer oud genoemde, geslacht van der Burch (één van de weinige overgeblevene geslachten van den kleineren Oud-Hollandschen adel) bezig is uit te sterven.

Daar de gedrukte genealogiën van dit geslacht, zooals die bij Ferwerda, slechts tot het midden van de vorige eeuw loopen en in de laatste generatiën hoogst onvolledig zijn, (dikwijls niet eens de namen der vrouwen opgevende), kan het zijn nut hebben hier mededeeling te doen van wat mij omtrent de laatstovergebleven takken van dit geslacht bekend is.

Wanneer we de 10e generatie van dit geslacht bij Ferwerda opslaan, dan zien we dat het destijds (we zijn daar op het eind van de 16e eeuw) buitengewoon talrijk en wijdvertakt was, die generatie toch telde 71 leden uit 12 verschillende gezinnen voortgekomen, waarvan de hoofden elkaar dikwijls niet dan in vrij verren graad bestonden.

Daar verschillende van die takken bij Ferwerda na eenige generatiën in het niet loopen, is het niet met zekerheid te zeggen, dat daarvan geen afstammelingen meer bestaan kunnen, te meer daar genoemde schrijver in de 12e generatie bij een Cornelis Jansz. van der Burch aanteekent, „heeft kinderen nagelaten" zonder dat hij die weet te noemen. Zoo heb ik wel eens gehoord, dat een Schiedamsche familie van der Burgh die katholiek is, van het oud geslacht van der Burch pretendeert af te stammen. Indien een der lezers van de Navorscher dienaangaande iets naders weet mee te deelen, dan zou de vermelding daarvan in dit tijdschrift misschien niet ongewenscht zijn.

We zullen ons thans hier echter moeten beperken tot diengene van genoemde 71 leden, die de stamvader werd der bekende takken van dit geslacht, met name Frank Reyerszoon, en willen er alleen aan toevoegen, dat zijn achterneef (6e graad) Pieter Wouterszoon van der Burch, raad van Delft in 1577, en getrouwd met Sophia Oem, de stamvader was van den Dordtschen tak, later heeren van Naaldwijk, uitgestorven met Charlotte v. d. B. vrouwe van Naaldwijk, geb. 1722 en geh. met S. P. baron Collot d'Escury.

Frank Reyerszoon van der Burch nu was burgemeester van Delft in 1610, de naam zijner vrouw was Agatha van der Hoeff

(wier moeder ook een van der Burch was). Hij had uit dit huwelijk o. a. een zoon, Reyer, gehuwd met Alida van der Graaff, wiens zoons Reyer en Albert twee takken stichtten: den Delftschen en den Goudschen, waarvan de laatste thans nog voortleeft en de eerste sinds eenige jaren is uitgestorven.

Daar de oudste zoon Reyer, geh. met Geertrui Graswinckel, een zoon had, Frank, raad en Schepen van Delft, van wien ook weer 2 zoons de stamvaders werden van 2 takken, zoo hebben we eigenlijk in het geheel met drie takken rekening te houden, den oudsten Delftschen genaamd van der Burch van Spieringshoek, in het midden van deze eeuw uitgestorven, den jongeren Delftschen later Leidschen tak, eenige jaren geleden te Haarlem uitgestorven en den bovengenoemden Goudschen tak, die nog voortbestaat.

In de 14e generatie waren deze drie vertegenwoordigd in:

A. Reyer van der Burch (zoon van Frank bovengenoemd en van zijn eerste vrouw Petronella Boogaert van Beloys), geb. Delft 3 Nov. 1685, overleden Delft 20 Febr. 1739, burgemeester van Delft, gehuwd te Delft, 6 Nov. 1714 met Anna Geertruid Spiering van Spieringshoek, geb. Delft 6 Maart 1695, overl. aldaar 25 Sept. 1738, dochter van Cornelis en Geertruida van der Goes, uit welk huwelijk 3 kinderen zoo straks te noemen.

B. Jan van der Burch (zoon van Frank voornoemd en zijn 2e vrouw Catharina Philippina Doublet, dus half-broeder van den voorgaande), Secretaris van de weeskamer te Delft, overl. 1740 geh. met Maria van Royen, overl. 1757, uit welk huwelijk 4 kinderen zoo straks te noemen.

C. Mr. Albrecht van der Burch, (zoon van Arent [1]), en diens 3e vrouw Swana Maria Bachmann [2]), welke Arent een zoon was

---

[1]) Deze Arent is de heer van Burchvliet.

[2]) Haar ongehuwde broeder Johann Diedrich B. doctor juris, geb. te Calcar 4 Jan. 1693, was de op blz. 444 vermelde dichter die „in wijn zwom gelijk de meeuwen." Een andere broeder, dr. Wilhelm B. Pruissisch rechter te Calcar, was gehuwd geweest met J. M. G. Engelberts, die later hertrouwde met Abr. Koenen (kinderloos) 1749 in den Pruissischen adel verheven met de bepaling dat dit zou overgaan op zijne stiefkinderen. Een van dezen Joh. Adolf von Bachmann was

van Albert, burgemeester van Gouda, broeder van Reyer, die den Delftschen tak stichtte, zoodat nu Albrecht een neef in de 6e graad van de beide onder A en B vermelde broeders was), geb. Gouda 18 Dec. 1718, overl. Gouda 12 Jan. 1783, burgemeester van Gouda en gecommitteerde raad, bewindhebber O. I. C. geh. te Leiden 2 April 1743 met Jacomina van Immerseel, geb. Leiden 7 April 1722 overl. Gouda 2 April 1791, Jansdochter ex Jacomina van Rijckevorsel.

Uit dit huwelijk 6 kinderen, waarover zoo straks.

15e generatie.

A. *De 3 kinderen van Reyer van der Burch.*

1. PETRONELLA CATHARINA, geb. te Delft, trouwt te Dordrecht (?) 30 Nov. 1740 met Wilhelmus Johannes Snethlage geb. Deventer 9 Nov. 1701, predikant laatstelijk te Dordrecht (zie genealogie Snethlage in G. Vorsterman v. Oyen, Stam- en Wapenboek, blz. 153) kinderloos.

2. FRANK VAN DER BURCH VAN SPIERINGSHOEK, geb. Delft 8 Dec. 1725, overl. Delft 15 Nov. 1769, schepen en raad van Delft, tr. te Gorkum 6 Nov. 1753 Dionysia Catharina van Bleyswijck geb. Gorkum 12 Oct. 1736, overl. Delft 12 Jan. 1794, dochter van Mr. Dideric en Cornelia van Schuylenburch.

Uit dit huwelijk 2 kinderen zoo straks te noemen.

3. CORNELIS VAN DER BURCH, raad en schepen van Gouda tr. N. Palm, naar ik meen zonder nakomelingen.

B. *De 4 kinderen van Jan van der Burch.*

Aangaande deze kinderen weet ik niets toe te voegen aan hetgeen voorkomt bij Ferwerda, dan alleen voor zoover betreft het 8e kind Jan en zijn nakomelingen, waarom ik voor het overige naar genoemden schrijver verwijs:

3. JAN VAN DER BURCH, overl. 29 Jan. 1764, raad en schepen van Leiden, trouwde Agatha Louise de Bije, overl. 1752, nalatende één zoon Jan, zoo straks te noemen.

---

kolonel in Hollandschen dienst, zijn nakomelingsschap woonde in Rusland, waar zijn zoon staatsraad was, doch is thans uitgestorven.

C. *De 6 kinderen van Albrecht van der Burch.*

1. Swana Maria, geb. Gouda 1744 ongeh. gebl.

2. Mr. Jan Arend van der Burch, geb. Gouda 22 Febr. 1746, overl. aldaar 14 Maart 1815, schepen van Gouda, Secretaris van den Krimpenerwaard, ongehuwd.

3. Mr. Joan Diederik van der Burch, geb. Gouda 19 Maart 1748, ongeh. overl. aldaar 20 Mei 1825, schepen van Gouda, hoogheemraad van den Krimpenerwaard.

4. Mr. Albrecht van der Burch, geb. Gouda 15 Jan. 1750, overl. te Leiden .... raad en schepen van Delft (1777), geh. te Leiden 29 Aug 1775 met Anna Cornelia Bosch, dochter van Mr, Bartholomeus heer van Cromstrijen en van Catharina van Immerseel. Zij hadden slechts 1 dochter:

Jacomina v. d. B. geb. Leiden 29 Oct. 1781, overl. Leiden 17 Juni 1782.

5. Geertrui Sara van der Burch geb. Gouda 8 Maart 1752, overl. Gouda 16 Aug. 1833, geh. met ...... Brande.

6. Mr. Jacobus van der Burch, geb. Gouda 12 Sept. 1761, overl. Voorburg 12 Dec. 1839, tr. te Delft 26 April 1789 Geertruida van Staveren geb. Padang 13 Febr. 1768, overl. Leiden 31 Aug. 1854, dochter van Hendrik, luit. ter Zee, Commandeur van Sumatra's Westkust en van Maria Magdalena Aernouts. (Zie zijn kwartierstaat in de Gen. kwartierstaten, redactie van der Dussen en Smissaert).

Uit dit huwelijk 9 kinderen, zoo straks te noemen.

16e generatie.

A. *De 2 kinderen van Frank van der Burch van Spieringshoek.*

1. Jonkheer Mr. Diederik van der Burch van Spieringshoek, geb. 3 Jan. 1785, overl. 30 Jan. 1825, burgemeester van den Haag in den adelstand verheven 8 Juli 1816, getrouwd met Helena van der Dussen, geb. Wassenaar 31 Aug. 1758, overl. 's Gravenhage 3 Jan. 1822, dochter van Nicolaas en Elisabeth Aletta Slicher. Uit dit huwelijk 6 kinderen, zoo straks te noemen.

2. Geertruid Anna van der Burch (van Spieringshoek), geb.

Delft 28 Febr. 1754, overl. Delft 12 Febr. 1827, trouwt te Delft, 14 April 1776 met Mr. Iman Meynard Cau, geb. 17 Febr. 1755, overl. 16 Juli 1791, raad en schepen van Delft, zoon van Mr. Iman Cau van ter Horst en van Adriana Agatha van Bueren gez. de Rechtere [1]).

B. *Het eenig kind van Jan van den Burch.*

Jan Louis van der Burch, geb. 31 Dec. 1752, overl. 10 April 1819, raad en burgemeester van Leiden, rentmeester der Universiteit, trouwt 16 Jan. 1776 Johanna Cornelia Maria Roëll, geb. 19 Jan. 1758, overl. 18 Febr. 1832, dochter van Jan Frederik, secretaris van Utrecht en Susanna Beatrix de Bije. Uit dit huwelijk 8 kinderen straks te noemen.

C. *De 9 kinderen van Mr. Jacobus van der Burch.*

1. Jacomina van der Burch, geb. Gouda 21 Dec. 1789, overl. Leiden 11 April 1871, trouwt Gouda 5 Sept. 1811 met Theodorus Mispelblom Beijer, geb. Etten 8 Dec. 1789, overl. Leiden 8 April 1871, zoon van Theodorus Martinus en van Maria Magdalena Malewater (Bastiaan dr. ex A. J. van Staveren).

2. Hendrik Cornelis van der Burch, geb. Gouda 11 Jan. 1791, overl. Leiden 21 Oct. 1860, medisch dokter te Oudshoorn, aldaar gehuwd 7 Maart 1821 met Dirkje Hendrica Elisabeth van den Heuvel, geb. 10 Jan. 1801, overl. Oudshoorn 30 April 1866, dochter van Gerrit Rijsdijk en Metje de Jongh.

Uit dit huwelijk 6 kinderen, die straks volgen.

3. Aelbrechta Maria van der Burch, geb. Gouda 23 Jan. 1792, overl. Leiden 1 Jan. 1874, ongehuwd.

4. Leonard Jan van den Burch, geb. Gouda 24 April 1793, overl. Roermond 12 Oct. 1851, geh. te Rotterdam 1818 met Margaretha van Vessem, geb. 4 Aug. 1794, overl. Utrecht 3 Maart 1843, dochter van Jacques André en mr. E. C. de Jongh.

---

[1]) Geertruid Anna had o. a. een dochter Adriana Agatha Cau geh. met Mr. Daniel van Halteren heer van Vrye Nes en Sluipwijk, uit welk huwelijk 3 dochters en 1 zoon, welke laatste de vader was van Dionysia Catharina Cornelia van Halteren, geh. met Jan Louis van der Burch, straks te noemen.

Uit dit huwelijk 2 kinderen, welke straks volgen.

5. JOHANNA ADRIANA VAN DER BURCH, ongehuwd gest.

6. JACOBUS VAN DER BURCH, jong gest.

7. JOANNA DIDERICA VAN DER BURCH, geb. Gouda 29 Mei 1797, overl. Leiden 7 Maart 1853, geh. te Gouda 6 Maart 1816 met Abraham van Hartevelt, lid van den raad en wethouder van Leiden, lid van de Prov. Staten van Z. Holland, Lid van de Eerste Kamer, Hoogheemraad van Rijnland, geb. Leiden 22 April 1793, overl. Leiden 29 Mei 1866, zoon van Johannes en M. C. van den Bergh. (Zie Vorsterman van Oyen, Stam- en Wapenboek art. Hartevelt).

8. JACOBUS GERARDUS VAN DER BURCH, geb. Gouda 2 Juni 1802, overl. Lochem 2 April 1872, trouwt te Ter Aar, (Z. Holl.) 20 Maart 1834 Jonkvr. Jeanne Françoise Maria van Kinschot geb. te Rotterdam 6 Sept. 1803, overl. Gouda 11 Sept. 1861, dochter van Jhr. Hugo en P. A. Bentink.

Uit dit huwelijk 2 kinderen, die straks volgen.

9. AELBRECHT VAN DER BURCH, geb. Gouda 29 Aug. 1803, overl. Leiden 18 Febr. 1870, ongehuwd.

10. EEN DOODGEBOREN KIND.

17e Generatie.

A. *De 6 kinderen van Jhr. mr. Diederik van der Burch van Spieringshoek* zijn te vinden bij van der Muelen, Ned. Adel. De eenige, die in het huwelijk trad, was:

JHR. FRANK VAN DER BURCH VAN SPIERINGSHOEK, geb. den Haag 3 Juli 1783, overl. den Bosch 10 Juni 1821, geh. te Leiden 19 Juli 1808 met Anna Christina Cunaeus, geb. Leiden 1 Juli 1783, overl. den Haag 12 Jan. 1813, dochter van Johan Andreas en Arnolda Wilhelmina Brantsen. (Zie zijn kwartierstaat in de 3e serie der Gr. kwartierstaten, redactie v. d. Dussen en Smissaert).

Uit dit huwelijk 1 dochter, die ongehuwd overleed.

De laatste van dezen tak was Jhr. Frank's zuster Jonkvr. Albrechta Maria, die 1 Jan. 1874 te Leiden op 82-jarigen leeftijd ongehuwd overleed.

B. *De 8 kinderen van Jan Louis van der Burch.*

1. Agatha Maria van der Burch, geb. 30 Oct. 1776, ongeh. overl. 29 Aug. 1831.

2. Jan Nicolaas van der Burch, jong gest.

3. Frank van der Burch, jong gest.

4. Rose, jong gest.

5. Franc van der Burch, geb. Leiden 30 April 1783, overl. te Velp 1 Febr. 1821, trouwt te Rijswijk 24 April 1809 met Anna Petronella Henriette Pauw, geb. Delft 26 Juli 1778, overl. Haarlem 1 Juni 1846, dochter van mr. Engelbert, burgemeester van Delft en van Cornelia Hillegonda baronesse des Villates.

Uit dit huwelijk 6 kinderen, die straks volgen.

6. Jan Willem Frederik van der Burch, geb. 16 Jan. 1785, ongeh. overl. 24 Mei 1821.

7. Beatrix van der Burch, geb. Leiden 23 Jan. 1788, overl. te Voorschoten 8 April 1858, geh. te Bloemendaal 25 Oct. 1825 met Joan Willem Pauw, geb. Delft 22 April 1788, kinderloos overleden te Voorschoten 12 Dec. 1863, zoon van mr. Engelbert en C. H. baron^e^. des Villates.

8. Elisabeth Anna van der Burch, geb. 18 Dec. 1789, overl. 14 Sept. 1830, ongehuwd.

C. *De 6 kinderen van Hendrik Cornelis van der Burch.*

1. Gerrit Rijsdijk van der Burch, geb. te Oudshoorn 28 Oct. 1823, ongehuwd overl. . . . .

2. Johan van der Burch, geb. te Oudshoorn 19 Mei 1827. Was ongehuwd in Indië gevestigd, overl. . . . . .

3.
4.
5.
6. } Deze kinderen onbekend, doch vermoedelijk zonder nakomelingschap.

CC. *De 2 kinderen van Leonard Jan van der Burch.*

1. Maria Magdalena van der Burch, geb. te Rotterdam 11 Oct. 1821, ongeh. overl. te Leiden 20 Dec. 1878.

2. Jacob Gerard van der Burch, geb. Leiden 10 Sept. 1823, ongeh. overl. te Utrecht als candidaat in de rechten.

CCC. *De 2 kinderen van Jacobus Gerardus van der Burch.*

1. Hugo Jacobus Gerardus van der Burch, geb. te Leiden 22 Nov. 1836, was notaris te Palembang, en is, naar ik meen, ongehuwd gebleven, in ieder geval (volgens Navorscher blz. 439) kinderloos.

2. Jacobus van der Burch, geb. te Leiden 30 Nov. 1840, geh. te Haaften 11 April 1872 met Hendrica Martina Dutry van Haeften, geb. te Haaften 11 Sept. 1840, dochter van Cornelis Benjamin en M. A. F. Velters van Waalwijk (zie Vorsterman v. Oyen, Stam- en Wapenboek, artikel Dutry).

Volgens Navorscher, blz. 439, kinderloos.

18e Generatie.

De 6 kinderen van Franc van der Burch.

1. Jan Louis van der Burch, geb. 29 Juli 1811, overl. te Haarlem omstreeks 1886, burgemeester van Schalkwijk en Vijfhuizen, dijkgraaf van den Haarlemmermeerpolder, trouwt te Rijswijk .... Juni 1861 Dionysia Catharina Cornelia van Halteren, geb. te Rijswijk 6 Juni 1836, overleden eenige jaren na haar huwelijk, dochter van Jan Jacob [1]) heer van Vrije Nes en Sluipwijk en van Maria Zonderrijk.

Uit dit huwelijk 1 zoon, Frank, geb. 2 Mei 1862, overl. 4 December 1868.

2. Francona Antoinetta Conradina van der Burch, geb. 29 April 1813, overl. te Haarlem 1888, als laatste van dezen tak. Zij legateerde een vrij talrijke collectie familieportretten aan den Haarlemschen archivaris Mr. A. J. Enschedé, echtgenoot van haar nicht F. A. C. Koenen [2]), die ze meerendeels aan het stedelijk museum aldaar afstond.

3. Anthony van der Burch, geb. 7 Maart 1815, jong gest.

---

[1]) Zijn moeder A. A. van Halteren geb. Cau was een dochter van Iman Meynard Cau en Geertruid Anna van der Burch van Spieringshoek.

[2]) Haar vader was een volle neef van F. A. C. van der Burch, zijnde beider moeders Pauw. Haar moeder D. C. van Halteren, een kleindochter van Geertruid Anna van der Burch van Spieringshoek.

4. Franc Anne Pieter Henry van der Burch, geb. 20 Aug. 1816, jong gest.

5. Franc Anne van der Burch, geb. 10 Jan. 1818, jong gest.

6. Franc Anne van der Burch, geb. 1 Mei 1820, jong gest.

Wellicht is een der lezers in staat de leemten van het hier meegedeelde aan te vullen, bij voorbeeld met betrekking tot de kinderen van Hendrik Cornelis van der Burch of er daarvan geen meer in leven is.

Weet ook iemand mee te deelen hoe het na het uitsterven van den tak van Spieringshoek, met die heerlijkheid gegaan is? Bij den dood van Jonkvr. Albrechta Maria van der Burch van Spieringshoek, die in 1874 overleed, waren hare naaste bloedverwanten van vaderszijde de afstammelingen van Geertruid Anna van der Burch van Spieringshoek en Iman Meynard Cau, dat was (wegens het kinderloos vooroverlijden van Frank Diederik Cau van Stellendam in 1871) de familie van Halteren, doch, naar ik meen, is geen der leden van die familie of hare aangehuwden in het bezit van Spieringshoek. Wie is de tegenwoordige eigenaar?

S. K.

Vijfhuis, Elberti, Cost, Strockel, Tichler. — Wie waren de ouders, grootouders en overgrootouders met vermelding van geboorte-, trouw- en sterfdatums van:

Adam Vijfhuis, n. ? — † ? ux. 1745 Anna Paulina Jordens n. 172. † 1714.

Christina Elberti, n. ? † ? echtgenoote van den Med. Dr. Willem Cost n. ? † ?

Johan Cost n ? † ? Richter te Enschede, gehuwd met Barbara Nilant n. ? † ?

Barbara Strockel n. ? † ? ux. 1692 Damian van Duuren.

Margaretha Tichler n. ? — † ? ux. 1696 M. van Doorninck.

Kan een der Deventer geslachtkundigen mij dit soms opgeven?

VAN DOORNINCK.

v. Keppelfox. Waar komt dit geslacht vandaan? Is het misschien verwant met van Keppel? Welk wapen voerde het geslacht van Keppelfox en bestaat er eene geslachtslijst dezer familie?

VAN DOORNINCK.

Cannegieter-Van Houten. — Wie wil mij de navolgende genealogie aanvullen of naar adressen verwijzen?

Hendrik Isaac Cannegieter, echtgenoot van Elisabeth van Houten (kinderen van? tijd wanneer? en plaats waar?) stadschirurgijn, wonende in de Hartestraat te Amsterdam, begraven aldaar in de Oude Herv. kerk ommegang 67 $\frac{16}{02}$ nov. 1777 (C. v. Ojen betaald *f* 15 Recht). — Ter toelichting kan strekken:

1⁰ dat bij de geboorte van hunne dochter Aletta Cannegieter te Amsterdam 6 Sept. 1725 (Oude Herv. kerk) getuigen waren Reynier van Houten en Maria van Fermentyouw;

2⁰ 7 Juli 1748 assisteerde gen. Elisabeth bij 't huwelijk harer dochter Aletta met Jan Pieter Lens;

3⁰ Jan van Houten huwt 26 Juni 1729 te Amsterdam met Hendrika Scheffer;

4⁰ 19 Juli 1789 huwt te Amsterdam in de Waalsche kerk Aletta Elisabeth Cannegieter met Frederik Woutman;

5⁰ Sara aux Brebis wed. van Roelof Woutman ± 1721 diakenesse in Amsterdam:

6⁰ Hendrik Cannegieter, makelaar. Was echtgenoot van Maria Cornelia Boudre (± 1830 in Amsterdam). TERVEER.

Leembruggen. — In het Eerste Blad A der N. Rotterd. Courant van Dinsdag 22 Sept. 1896 is onder het hoofd „Binnenlandsch Nieuws" „*Leiden*" sprake van C. J. *Baron* Leembruggen, industriëel. Geldt het hier eene vergissing, of wel voert die heer inderdaad den titel van Baron en, zoo ja, op welk Koninklijk Besluit is dat recht gegrond? W. V. S.

Geslacht Rooyesteyn. — Onlangs kocht ik bij Mart. Nijhoff eene gravure door Matth. Berkenboom, voorstellende, blijkens het

onderschrift, Huys en Thuyn van de Heer Rooyestein tot Neerbos. Kan iemand mij mededeelen wanneer die graveur geleefd heeft en welk huis een lid der familie R. te Neerbosch bezeten heeft?

Arnhem. J. D. WAGNER.

Familie Sixti (XLVI, 141). — *Sibrandus Sixtius*, curé catholique à Amsterdam, vicaire de Haarlem, 1568—1631.

N. Moyaert pinxit, gravé par Adrien Matham.

Rippertus Sixtus, pasteur réformé à Franeker et à Amsterdam, (1584—1650.)

M. Harings pinxit, gravé par W. J. Delff et G. Adriani pinxit, gravé par H. Rokesz [1]).

Deze drie prenten vind ik vermeld in een prijscatalogus van Frederik Muller. Zie over Rippertus: Navorscher XI, 298 en 362.

Rippertus Sixti, in 1609 predikant te Twisk in Noord-Holland, „hebbende vrou maer noch sonder kinderen, ontfangt wtte kerkegoederen der voorsz. dorpe tot jaerl. pensioen de somme van 350 gld. (bl. 76 Maandbl. v/h Gen. de Ned. Leeuw N^{0} 5, jrg. 1896.)

Sibrandus Sixti, uit Friesland geboortig, predikant te Oude-Tonge (1604—1607). (Navorscher XLIII, bl. 314.)

Mr. Dirk Sixti, Raad in den Hove van Holland, Zeeland en West-Vriesland sinds 2 Mey 1642; sterft 10 Januari 1670. (Batavia Illustrata, bladz. 1477.)

Mr. Johan Sixty, Secretaris bij bovengemeld Hof sedert 1670; sterft 23 September 1679. (Batavia Illustrata, bladz. 1479.)

Op de groote kaart van alle dijkpligtige en eenige waalpligtige landen van het Hoogheemraadschap van den Zeeburg en den Diemerdijk, geteekend door J. Wandelaar en uitgegeven omstreeks 1755, vind ik vermeld *Sixti Six,* als eigenaar van verschillende landerijen in de Stammer-, Oude Kiken-, Hopmans- en Diemerdammer-polder, te zamen groot 79 morgen, 1 hont, 42 roê.

---

[1]) Dit is Sixtus *Rippertus*. Zie: F. Muller, Catal. v. 7000 portretten No 4505, 4506. RED.

Waarschijnlijk is dit dezelfde Six. die eene hofstede had in de Bijllemermeer-polder vlak tegenover de Stammerpolder. (Zie de kaart van Drogenham (1725) van Amsterdam met d'omliggende landen).

Is Sixti in dit geval een voornaam, of wel is een Six gehuwd met eene jufvrouw Sixti en zijn zoodoende deze beide namen verbonden geworden? R. C. SIX.

Mr. Pieter Boll of Bolle, lid van de vroedschap te Haarlem, werd in 1662 lid van Gecommitteerde Raden en had zitting in de Staten-Generaal. Zijn naam komt niet voor in het Album van de Leidsche Akademie. Is het ook bekend waar hij elders had gestudeerd? Hoe was hij verwant aan Jan de Witt? Hij was gehuwd met Margaretha Ruyl. H. C. R.

Maria van Loon (XLVI, 623), de echtgenoote van Johan den Oude, graaf van Nassau, was dochter van Jan heer van Heinsberg (Godefroiszn ex Philippe gravin van Gulick) en van Anna, gravin van Solms (Otto'sdr. ex Agnès van Falckenstein en Clintzenberg). Zie Hubner t. 1 T. 286, Généal. de la Tour Tassis t. 3 p. 33 en 34.

's-Gravenhage. M. P. SMISSAERT.

Everard Scheidius. — „Nadien Everard Scheidius, Hoogleeraar in de Oostersche Talen en Joodsche Oudheden aan 's Lands Universiteit te Leiden, aldaar den 27 April deezes Jaars in den ouderdom van 51 jaar en 4 maanden, aan een schielyk toeval, uitloopende in eene beroerte, overleden, noch by zyn leven begeert heeft, dat na zynen dood, geene Rouwbrieven over hem mogten worden afgezonden, maar zyn overlyden alleenlyk door de Couranten worden bekend gemaakt, zoo geschied zulks by deezen, en worden zyne Vrienden en Kennissen verzogt deeze bekendmaking (door den Overledenen aldus opgegeeven) in plaats van eene Rouwbrief te willen aanneemen." (Oprechte Donderdagse Haarlemse Ct. v. d. 1 Mai 1794, No. 52.) Q. N.

Van der Hoeven. — Mr. Jacob van der Hoeven (Houven) Heer van Heeswijk en Dinther, Burgemeester van 's Gravenhage, op 12 April 1654 gehuwd met:

Agatha, Jacobsd^r^. Briel;

had tot kinderen:

a. Jacob van der Hoeven, Heer v. Heeswijk en Dinther, gehuwd met Clara Magdalene van Bergen van der Grijp.

b. Anna Maria van der Hoeven?

Geb. en overl. (waar, wanneer?)

Gehuwd met?

Wie kan mij inlichtingen geven omtrent deze Anna Maria van der Hoeven?

Wie waren de ouders van Mr. Jacob?

Hoe was het wapen der familie v. Bergen v. d. Grijp?

Utr. J. W. DES TOMBE.

Adriana van Bergen (XLVI, 623), de echtgenoote van Philips graaf van Nassau, was dochter van Johan Heer van Bergen-op-Zoom (Jansz^n^. ex Margaretha St. Simon) en van Adriana van Brimeu, (Guy's d^r^. ex Antoinette de Rambures).

's-Gravenhage. M. P. SMISSAERT.

Verdronken studenten. — „Lykzangen op de Wel-Ed. Heeren D. de Sel en A. van den Boer, Studenten aan de Academie der Stad Utrecht, beide ongelukkig verdronken in den Rhyn, een half uur van de Stad Arnhem, op den 26 April 1794.

Deeze Vaerssen zyn in Dichtmaat gesteld door de Wel-Ed. Heeren Studenten D. van der Loo, J. A. Pluygers, P. W. Provo Kluit, J. M. Smits en andere; op best Med. schryfpap., met een in 't koper gesneden Vignet, in gr. 8vo. De Prys is 12 st., en zyn te bekomen te Utrecht by J. C. ten Bosch, Amsterdam Vermandel en Zoon, Rotterdam Hofhoul en Bal, Dordrecht Morks, Leyden Cyfveer, 's Hage Thierry en Mensing, Delft de Groot, Haarlem Loosjes, Middelburg van de Sande en Keel, Goes Huysman, Arnhem Troost, Nymegen Wolfsen, en verder alom." (Oprechte Saturdagse Haarl. Ct. v. d. 7 Juny 1794, No. 68.)

„Twee van onze waardige Akademie-Burgers, Phœbus Hitzerus Themmen en Cornelius Samuel van der Muelen [1]), beide van Amsterdam, beide Studenten in de Geneeskunde, twee Vrienden en Contubernalen, zijn op den middag van den 23 December op Schaatsen rijdende in 't Water gestort en verdronken.

„De Senaat en de gehele Akademie is met de afwezige Ouders, Bloedverwanten en Vrienden in rouw over het treurig einde van twee brave Jongelingen, die eerlang met woeker aan het Vaderland stonden terug te geven, hetgeen zij Weldadigs van hetzelve ontvangen hadden.

„De Senaat zal zorgen, dat zij, die zoo vereenigd leefden, die zoo te zamen gestorven zijn, vereenigd bij elkander en plegtig in de Akademie-Kerk worden bijgezet.

„De Senaat bidt de overige Jongelingen met verdubbelde voorzigtigheid waakzaam te zijn bij een bedrijf, dat, hoe oud Vaderlandsch ook, altijd met gevaren omringd is.

Groningen, S. GRATAMA,
den 24 December 1816. thans Rector."

(Opr. Dingsdagsche Haarl. Ct. v. d. 31 Dec. 1816, No. 157.

Meded. door Q. N.

Mercator Schellekens (XLV, 210.) — Het zij mij vergund den heer Kremer te verwijzen naar de mededeeling gedaan door den heer G. P. Roos in De Navorscher XV, bl. 296 vv., alsook naar het opstel over „l'œuvre géographique de Mercator" van den heer F. van Ortroij in de „Revue des questions scientifiques" (Oct. 1892 en April 1893.) Beiden vermelden als sterfdatum 24 Aug. 1586. R. C. SIX.

Genealogie Velthuijsen gezocht. — In De Navorscher (IV bl. 44) wordt eene lijvige kwarto genealogie van dit geslacht vermeld, alstoen in het bezit van den heer N. N. Gaarne ontving ik opgave van het adres van den tegenwoordigen eigenaar. R. C. SIX.

[1]) Beiden werden den 17 Aug. 1816 te Gron. als student ingeschreven. De laatste als „Cornelis Samuël Constantinus van der Muelen, Amstelodamensis" (Album Acad. Gron.).

Afstamming van Charlotte de Bourbon (XLVI, 623).

Lodewijk IX de Heilige † 1270
Koning v. Frankrijk

- Philips III
  Koning van Frankrijk
  † 1285.
  - Koningen v. Frankrijk
- Robert † 1317
  geh. met Beatrix, erfgename v. Bourbon.
  - Lodewijk I † 1341.
    - Peter I † 1356
      - Lodewijk II † 1410
        - Jan I † 1433
          - Karel † 1456.
            - Jan II
              zonder wettige
              afstammelingen
              † 1487
            - Peter II
              † 1503
              - Karel
                jong †
    - Jacob I † 1361.
      - Jan I † 1393.
        - Lodewijk II † 1446.
          - Jan II † 1477.
            - François
              † 1495
              - Karel † 1537
                - Antoine † 1562
                  geh. m. Johanna
                  v. Navarre
                  - Hendrik IV † 1610
                    Koning v. Frankrijk
            - Lodewijk I † 1520
              van Bourbon-
              Montpensier
              - Lodewijk II † 1582
                - Charlotte † 1582
                  v. B. Montpenser
                  gehuwd met
                  Willem I v. Oranje.

Wapen gevraagd (XLVI, 624). — Kan het volgende ook op het spoor brengen?

Bertens — Holl. — voert gedeeld en in 1. de gu. à deux croiss. adossés d'arg., acc. de deux étoiles d'or, 1 en chef et 1 en p.

Duyvensz. — Holl. — voert geëcarteleerd en in 1 en 4. d'or à un cheval cabré de gu.

Arnhem. J. D. WAGNER.

Wapen gevraagd. — Hoe was het wapen der Dordrechtsche familie van Brandwijck van Blokland?

Utr. J. W. D. T.

Het oudste zegel der familie Van Lijnden. — In het vorige nommer van De Navorscher, schreef de heer baron A. de Linden o. a. over het oudste zegel der familie Van Lijnden, hangende aan eene oorkonde in het Utrechtsche rijks-archiefdepôt van 1299. Op grond van twee hem door mij verstrekte reproductiën in photographie en afgietsel komt ZHWGeb. tot de conclusie, dat „es in unwiderleglicher Weise feststeht, dass das Siegelwappen des Gosuin von Linden nicht, wie Baron Van Spaen behauptet, ein schwebendes Kreuz darstellt, *sondern dass es ein getatztes und schwebendes Kreuz repräsentirt.*"

Ik acht mij gedrongen deze conclusie op grond van eene herhaalde nauwkeurige bezichtiging van het origineele zegel zelf ten stelligste tegen te spreken. Het is te betreuren, dat ZHWGeb. door het raadplegen van den door hem als „mangelhaft angefertigt" beschrevenen „Gypsabdruck" een verkeerden indruk verkregen heeft. Maar het zegel zelf, dat volstrekt niet „stark Schaden gelitten" heeft, laat geen twijfel over, dat inderdaad de horizontale armen van het kruis „sich in den Schildrand verlaufen" en dus noch „getatzt" noch „schwebend" zijn. Al erken ik gaarne, dat dit „weder natürlich noch correct" is, het feit is daar.

Het scheen mij gewenscht, dit te constateeren, daar ZHWGeb. zelf de quaestie als „von nicht zu unterschätzender Wichtigkeit" aanduidt.

Utrecht, S. MULLER FZ.,
21 Oct. 1896. rijks-archivaris in Utrecht.

TAAL- EN LETTERKUNDE.

AANWAS MAAR GEEN AANWINST.

De Nederlandsche taal bezit het vermogen om den voorraad harer uitdrukkingen, waar en zoo dikwijls het pas geeft of vereischt wordt, met nieuwe te vermeerderen. Die eigenschap is een onschatbaar voorrecht, en zoowel dichters als prozaschrijvers hebben ruimschoots gebruik gemaakt van de vrijheid, om hunne werken met ongewone of nieuwe uitdrukkingen te stoffeeren. Het is er echter verre vandaan, dat al wat zij smeedden als een wezenlijke aanwinst voor de taal mag worden beschouwd. Nevens het goud, dat zij aanbrachten, leverden ze ook wel min edel metaal, ja zelfs onedel schuim.

Onlangs werden wij daaraan herinnerd, toen Dr. Laurillard in dit Tijdschrift, XLVI, bl. 430, in navolging van anderen [1]) zijne stem verhief tegen het afschuwelijke *van af* [2]). Terecht wees de Heer Werner er op, dat deze uitdrukking niet alleen door winkeliers is gebezigd. Bij de reeds elders medegedeelde plaatsen uit bekende geschriften, kunnen nog de volgende worden gevoegd: Lesturgeon, Verstrooilingen, bl. 93: *van af* uw eersten levensmorgen. — G. J. Verdam in Het Instituut (1846), bl. 164: *van af* het jaar 1646 tot aan zijnen dood. — Nolet de Brauwere, Gedichten, D. III. 44:

> *Van af* het ooster-morgenkrieken,
> Tot waar de zonne in 't Westmeir duikt.

Dr. Wap in Van Someren, Verspr. en Nag. Dicht- en Prozast.

---

[1]) Zie o. a. mijns Vaders Taalk. Magazijn III. bl. 408; Archief, I. bl. 84 en 282, III. bl. 397.

[2]) Voor *van af* bezigde men in vroegeren tijd een enkele maal *van aan*. Marnix, Het Boeck der Psalmen, Ps. 22, vs. 11 (proza): Du bist mijn God *van aen* mijne moeder buyck.

VI: *van af* den 13 Maart 1840. — Ontwerp eener nieuwe Wet op het Lag. Onderw. door een Schoolopziener (Amst. 1873), art. 1: de kinderen, *van af* hun zesde tot en met hun veertiende jaar geregeld lager onderwijs te doen geven. [1])

De vermelde plaatsen vond ik aangehaald in éene der vele aanteekeningen, welke door Dr. A. de Jager, mijn Vader, werden gemaakt betreffende ongewone of nieuwe woorden en spreekwijzen, door hem opgemerkt in geschriften, in 't licht verschenen sedert de herleving der vaderlandsche letterkunde in 't laatst der vorige eeuw. In die aanteekeningen zijn de gevonden uitdrukkingen beoordeeld. Terwijl deze als onnederlandsch zijn verworpen of afgekeurd, zijn gene een aanwinst genoemd. Na den dood mijns Vaders kwamen de door hem gemaakte aanteekeningen in mijne handen en ik nam mij voor ze te ordenen en uit te geven. Sedert dat voornemen opgevat werd, zijn er reeds 19 jaren verloopen, maar de volvoering er van acht ik nog niet overbodig of ongeraden. Uit den titel: *Aanwas maar geen aanwinst* blijkt, dat ik mij vooralsnog wil bepalen tot de uitgave van die aanteekeningen, welke woorden en spreekwijzen betreffen, waardoor de reeks van woorden en uitdrukkingen wel aanwies, maar naar mijns Vaders oordeel voor onze taal niet werd gewonnen. Van de mate van belangstelling, waarmede deze aanteekeningen worden ontvangen, zal afhangen, of de overige onder den titel: *Aanwas en aanwinst* zullen volgen.

H. DE JAGER.

Zal eene uitdrukking eene aanwinst zijn, dan moet zij Nederlandsch zijn, in haar vorm, samenstelling of gebruik, met de eigenaardige wetten en regels onzer taal overeenstemmen. Omdat zij aan dit vereischte niet voldoen, verdienen de volgende woorden afkeuring:

Mondaard, *aanmonding*, *monding*, *uitmonden, uitmonding.* J. A. de Laet, Vlaamsche zaak (Antw. 1866), bl. 18: de verschillende *mondaarten*, die ze.... verwarden met de groote litterarische taal. Ald.

[1]) De uitdrukking werd ook gebezigd door Mr. E. G. van Senden in zijn levensbericht van Dr. G. H. van Senden, vóór diens nagelaten Leerredenen, D. I. bl. XXVIII.

bl. 68: Langs gansch de kust.... wordt (de nederduitsche taal) in hare verscheidene *mondaarten* verstaan en gesproken. Nolet de Brauwere, Gedichten, D. III. bl. 223:

— ware toch dat fransch gevloek geen zonde,
Waarvan, teregt, de dietsche *mondaart* gruwt. —

Beets, Camera Obsc. (5[de] dr.), bl. 181: manspersonen.... met allerlei soort van oogvertrekking en *aanmonding* zich te gelijk te zien vermoeien en afwerken. — Hofdijk, Ons Voorgeslacht, D. II. bl. 41: den loop der Eems te volgen tot aan hare *monding*. — David, Vaderl. Historie, D. II. bl. 6: Germanicus..... was..... langs de Noordzee naer de *monding* der Ems gevaren. Ald. bl. 253: niet ver van de *monding* dier rivier. — De Vrije Fries, D. V. bl. 351: de grootste breedte der *monding* (van een drinkhoren). Ald. bl. 360: Om de *monding* ligt een bewerkte zilveren rand. — Hofdijk, a. w. bl. 11: de plaats, waar deze schoone rivier in de Maze *uitmondt*. Ald. bl. 19: de in de Maze *uitmondende* Dieze. Ald. bl. 228: van deze bergen stroomt de rivier...... en *mondt uit* in een zee. — Fokke, Reis door Europa, D. IV. bl. 260: groote rivieren, welke allen in hare *uitmondingen* in de zee zich.... verdeelen. — Hofdijk a. w. bl. 24: tegenover de *uitmonding* van de Dieze in de Maas. — Lubach, in het Album der Natuur, 1862, bl. 155: de slib, die de Nijl aan hare *uitmonding* in de zee liet bezinken. — De Gids, 1870, D. II. bl. 233: dalen wij door het Eysackthal af naar Botzen, bekoorlijk in de *uitmonding* van dit dal in dat van den Etsch gelegen.

Voor de plompe overneming *mondaard*, Hoogd. *Mundart*, een woord, boven 't welk zelfs de hoogduitsche taalkenners *Sprechart* zouden verkiezen, is niets te zeggen; een beter woord hebben wij in *tongval* of *streekspraak*. Even weinig als *Mundart* kennen wij het hoogd. ww. *anmunden*, aan den mond houden; ons ww. *monden* heeft beteekenissen, welke met die van *aanmonding* niets gemeens hebben, namelijk die van smaken, eig. naar den mond zijn; en van daar bevallen, behagen; oudtijds ook die van spreken, d. i. den mond gebruiken, den mond roeren, wat geheel iets anders is dan den mond aanraken. Wij zeggen van eene rivier, dat zij eenen

mond heeft, niet dat zij *mondt* of *uitmondt*, als de Duitschers, en kunnen derhalve van geen *monding* of *uitmonding* spreken.

Aanrede. Muntinghe, Geschiedenis der Menschheid (2e dr.), D. I. Aant. bl. 15: God in zijne *aanrede* tot de eerste menschen.

Wij kennen *aanspreken* en dus ook *aanspraak*, doch het naamw. *aanrede* evenmin als het ww. *aanreden*, Hoogd. *anreden.*

Aanzicht. Bilderdijk, Geologie, Voorb. bl. 3: in *aanzicht* alleen van den eigendom of het beheer van den grond.

Aanzicht voor betrekking is onverstaanbaar, omdat aangaande het Hoogd. *in Ansicht nemen* alleen het gebruik dier taal de opheldering kan geven [1].

Bijraad, Bilderdijk, Krekelzangen, D. I. bl. 157:

— Heerscher onder God....
Die *byraad* vordren mag, bezwaar en wensch verstaan.

Omluid. Prof. Willems, Nederl. Gedichten van den Hoogl. David, met Aanteekeningen, enz. Voorrede, bl. 34: wanneer hij opmerkt, ditmaal zonder den Hoogduitschen *omluid* in te roepen, enz. — De Toekomst, 1867, bl. 100: De zelfstandige naamwoorden... blijven onveranderd, met *omluid.*

Uitzaad. Bilderdijk, Taal- en Dichtk. Verscheidenheden, D. I. Voorber. bl. 5:

De zee spoelt al zijn arbeid weg,
En gaat met winst en *uitzaad* strijken.

Beets, Stichtel. Uren, kl. 8vo, D. IV. bl. 208: het *uitzaad,* dat zich voor dezen oogst ten beste had gegeven.

Van *bijraad* voor overleg met vrienden, Hoogd. Beirath, van *omluid* voor verzwakking van de wortelvocaal, Hoogd. Umlaut, en van *uitzaad* voor zaad, Hoogd. Aussaat, is hetzelfde te zeggen als van *aanzicht.*

Blendwolk. Bilderdijk, Rotsgalmen, D. I. bl. 88:

Uw wartaal lokt niet meer, uw *blendwolk* is vervlogen.

---

[1]) Eene andere aanteekening vermeldt *aanzicht* voor inzicht. Ockerse, Vruchten en Resultaten, I. bl. 34: Niemand is meer dan ik van het feilbare onzer subjectieve *aanzigten* overtuigd.

Hamelrump. Toussaint, Het huis Lauernesse, II. bl. 412: een voorraad van *hamelrumpen* geharst of geroost.

De samenstellingen *blendwolk* en *hamelrump* behooren bij ons niet te huis, omdat één der samenstellende deelen ons vreemd is.

Mutstas. Toussaint a. w. D. I. bl. 63: het gelaat, dat... geheel glad was zonder *mutstassen* of baard.

Mutstas, dat ons niet dan eene zonderlinge samenstelling voor den geest moet roepen, is eene ongepaste overneming van het fransche moustache.

Verzwegen. Bilderdijk, Mengelpoëzy, D. I. bl. 237:

Mijn lang *verzwegen* mond zal haar de mijne noemen.

Dez. Mengelingen, D. III. bl. 70:

Een ziel, die.... geduldig en *verzwegen*
Met lust naar uw geleide gaat.

Verzwegen is eene ongepaste overneming van het hoogd. verschwiegen.

Faalslagen. H. W. Tydeman, in Bilderdijks Geschiedenis des Vaderl. D. XII. bl. 335: De dispositie dezer vijfdubbele poging, doch ook het geheel *faalslagen* derzelve, wordt voorts aldaar kortbondig vermeld.

Faalslagen kan aan het hoogd. fehlschlagen niet beantwoorden, omdat *faal*, zoo het gewettigd kon worden om het ww. falen, een naamw. zijn zou en niet eene soort van bijwoord als het hoogd. fehl.

Boog. Halbertsma in den Overijss. Alm. van Oudh. en Letteren, 1838, bl. 279: één *boog* papier in vieren gevouwen. Dez. Aanteek. op Maerl. Inl. bl. 76: eenige vellen van halve *bogen* gewoon schrijfpapier.

Frak. Bilderdijk, Mengelp. D. II. bl. 64:

— zijn' hoed, zijn *frak*, zijn hartbetoovrend vestjen.

De Genestet, Dichtwerken (3e dr.), bl. 377:

— iemand die zijn linnen, vesten, *frakken*,
Op reis met voeten in zijn koffers pleegt te pakken!

Ald. bl. 381:

— een sigarenzakje,
Voor 't kreuklen met veel zorg verborgen in zijn *frakje*.

Gram. A. van der Woordt, Gedichten (2e dr.), bl. 39 (in een dichtstuk van 1792):

Nu zwerf ik 't mij onvrugtbare leven door,
Verzeld van weemoed, kwelling, zwarten *gram*.

Bilderdijk, Mengelp. D. I, bl. 122:

Hoe velen, die de gloed van uwen *gram* verteerde!

Bogaers, De Togt van Heemskerk, bl. 13:

Die —
Verschanst in 't ijs, hun *gram* braveerde.

Ald. bl. 41:

Was 't wonder nu, dat stille *gram* [1], —
Een poos zijn aanschijn hield verduisterd?

Heerde. Bilderd. Mengelingen, D. III. bl. 168: de *heerde* was van verslindende wolven vervuld, die en honden en lammeren dood beten. Dez. Buitenleven, bl. 134:

— graanoogst, *heerde*, en vee, en witbeplekte weien.

Dez. Vaderl. Uitboezeming, bl. 38:

Ja, durf de schaapskooi overvallen;
De Herder waakt voor *heerd* en stallen.

Dez. Mengelingen, D. II. bl. 145: *Veeheerd.*

Knachen. Vr. Bilderdijk, Nieuwe Gedichten, bl. 92:

— een wilg aan vliet of beek,
Die *geknacht* en neergebogen,
Voor der jaren last bezweek.

Beets, Gedichten van Lord Byron, bl. 9:

Mijn leden buigen zich ter aarde,
Door moeizame arbeid niet *geknacht*.

Hofdijk, Rosamunde, bl. 42:

Een wond, die nimmermeer zal heelen,
Die eer en roem en welvaart *knacht*.

Lenken. Feith, De Eenzaamh. en de Wereld, bl. 190:

De hoogste Wijsheid blijft het roer der wereld *lenken*.

---

[1]) In de Gezamenl. Dichtw. komt het woord niet voor. Zie D. I., bl. 83 en 102.

Onderliggen. Mr. Ph. Blommaert, Gedichten, bl. 23: Dat Genoveva van Braband eene dergelijke stamsage *onderligt*, schijnt my waerschijnlijk. — Bilderd. Vermaking, bl. 34 (De nacht):

Waarin zijn menschheid al 't verplettende *onderlag*
Van 's menschen schuld, kroop om.

Opbrengen. Bilderd. Mengelp. D. I. bl. 147:

Wen duizend Geesten saam, in dolheid *opgebracht*,
De stammen uit den grond ontwort'len bij den nacht.

Snit. Beets, Verpoozingen op Letterk. Gebied, bl. 12: Het traditioneel populaire *snit* genoot het onbepaaldst vertrouwen.

Stakkel. Bilderd. Onderg. der Eerste War. bl. 131:

— als een egel, die ....
Zich als een hairbol in zijn *stakklen* samentrekt.

Schimmel, Verspr. Gedichten, bl. 44:

Als een egel, die den vijand
De opgetrokken *stakkels* biedt.

Bilderd. Nieuwe Oprak. bl. 60:

Maar nu groeien ze aan de heggen,
Als de *stakkels* aan de brem.

Vr. Bilderd. Poëzy, bl. 60:

— den Heiland, die ook my ter redding kwam,
Hel en graf hunne overwinning, en den Dood zijn *stakkel* nam! —

Stammen (zich). Bilderd. Het Buitenleven, bl. III:

Leer, hoe de jeugdige ent *zich* op den vruchtboom *stamt.*

Wants. Bilderd. a. w. bl. 119:

De Ringworm, en de *Wants*, van alle kleur en soort.

Woog. Bilderd. Ovidius' Gedaanteverw, bl. 17:

De Meirgodinnen zien, verwonderd opgetogen,
Woud, steden, huis en hof, in 't hart der *waterwogen.*

Zit. Bosb. Toussaint, Het huis Lauernesse, D. I. bl. 94: de kussens der stevige *zitten* van gladgewreven eikenhout .... Die *zitten* .... waren bezet door enz. D. II. bl. 128: de breede *zitte*,

naast haar geplaatst. Ald. bl. 271: geleund tegen eene *zitte.* — Schimmel, Verspr. Gedichten, bl. 114:

Bracht het ruischen van zijn lover,
D' adem van den zoelen wind,
Naar de *zit* van zoden over,
In de slagschaauw opgebouwd
Aan de zoomen van het woud.

Boog voor vel (papier), *frak* voor ongekleede rok, *gram* voor gramschap, *heerde* voor kudde, *knachen* voor knakken, *lenken* [1]) voor richten, sturen, *onderliggen* voor ondergaan, *opbrengen* voor toornig maken, in drift doen opstuiven, *snit* voor fatsoen, *stakkel* voor stekel, doren of priem, *zich stammen* voor op iets vast steunen, *wants* voor wandluis, *woog* voor golf en *zitte* [2]) voor stoel verraden zoozeer hunnen uitheemschen oorsprong, dat zij zonder kennis van het Hoogd. in beteekenis niet te verstaan of in vorm te verklaren zijn.

(*Wordt vervolgd.*)

Spijkers op laag water zoeken (XLVI, 431). — Deze uitdrukking komt mij natuurlijk voor bij een kusten-bewonend volk als het onze, waar strand-vonderij en schipbreuk veelvuldig voorkomen; vroeger veel meer dan heden ten dage, nu voor kustverlichting en bebakening zoo ruimschoots zorg wordt gedragen.

Dat de spraakmakende gemeente aan hem, die bij strandvonderij zelfs naar de oude, verroeste spijkers ging zoeken bij ebbe en laag water-tij, eene groote mate van kleingeestigheid toeschreef, valt licht te begrijpen. „Op laag water" is synoniem met „bij laag water" of „als het laag water is". Men zegt immers ook: *Op een mooien dag* gebeurde het, dat, enz. S.

Verplichtend. — Moeielijk zoude men eene uitdrukking kunnen vinden, zóó in strijd met den aard der woorden, zóó in opstand

[1]) Zie het Woordenboek der Frequentatieven op Lenkeren.
[2]) Zie 't Woordenboek der Freq. op Zetelen.

tegen de regelen der taal, zóó ongezond en gebrekkig, als dat nare *„van af"*, zegt de heer E. Laurillard, (Nav. XLVI, 431). Is het bezigen van *„verplichtend"*, in plaats van *„verplicht"*, dat hoe langer hoe meer algemeen wordt, niet nog ergerlijker taalverknoeiing? Is het geene schande dat de Regeering en bijna alle Kamerleden zich aan die taalverknoeiing schuldig maken, dat ze zelfs in de onderwijswetgeving voorkomt? Zal men nu nog verder gaan, en het gebruik van het tegenwoordig, in plaats van het verleden deelwoord, algemeen niet alleen *„niet verbiedend"*, maar *„toelatend"*, *„vergunnend"*, *„veroorlovend"*, misschien zelfs *„voorschrijvend"*, *„gebiedend"*, *„bevelend"* of *„dwingend"* maken? Wat zal dit fraai staan!

Haarlem. JANSSEN VAN RAAIJ.

Een zuiveringsvoorstel. — Waarom verbant men uit onze taal niet zooveel mogelijk de vreemde woorden, waarvoor men zeer goede Nederlandsche heeft? Konden de onderwijzers, aan de dagbladen verbonden, daartoe niet medewerken? Voorbeelden:

Velocipede, Wieler. — Bicycle, Tweewieler. — Tricycle, Driewieler.

Guano, vogelvette, zooals de Vlamingen zeggen.

Tramway, dat de Franschen uitspr. Tramoe—é, Spoorkar. Locomotief, Stoomsleper. Ook wenschte ik onze ellen, roeden en bunders, schepels, koppen, kannen, maatjes en vingerhoedjes terug. Of verkiest men vader Willems zelfopofferende liefde voor ons land te gedenken met:

Wilhelmus van Nassouwen,
Ben ik van Duitschen bloed,
Met den meterboog door de mouwen,
En de hairen door den hoed!

Wie geeft ons onze Afdeelingen (Regimenten), Vaandels (Compagnieën) en Hoplieden, Onderhoplieden, Vaandrigs, Rotmeesters, enz. terug; men liet ons wel Ritmeesters en Wachtmeesters?

Is trom goed Nederlandsch? Waarom zegt en schrijft men dan tamboer (in 't Fr. de trom zelve, battre le tambour) of het misvormde tamboer? Waarom niet, als de Vl. trommelaar? [1])

Men roepe niet te gauw P. V. G. P. ROOS.

[1]) N. Nederl.: trommelslager. RED.

Picardië. — Aldus heet een gehucht onder Gennep (Limburg), terwijl aan de oostelijke grens van Drente eene buurschap Alte-Picardië ligt. Wat is de naamsreden van deze? A.

Haasop naar Vianen gaan, — heette het in de 17e eeuw van iemand, die in kenlijken staat van onvermogen geraakte, of den bankroetier speelde. Vanwaar dat? A.

Boterham. — Wat is de etymologie van dit woord? Te Putten (op de Veluwe) sprak men in 1740 van een botterschink (zie *Navr* XLV, 738). *Schink*, hgd. *Schinken* = ham. Doch wat heeft een *ham* met „geboterd brood" te maken? A.

Ham, hamme = een afgesneden deel van iets eetbaars; boterham = geboterde snede. (Meyers Woordenschat,)

Meesmuilen (XLVI, 432). — Kan dit wellicht zijn *mee-smuilen?* Ik denk hierbij aan het Engelsche "to smile", waarmede mijn woordenboek „meesmuilen" vertaald wil zien. Ligt in onze uitdrukking niet de beteekenis van: met iemand, tegen onzen zin, *mede-lachen?* S.

Waterchinezen. — A. J. van Couwenberg verhaalt in zijn omstandig verhaal van het voorgevallene te Middelburg (plundering der Patriotten in 1787; gedrukt in Holland, 1796): „Men zag ook op 't dak van dezen man (Clement) van 't uitschot der Heidenen, niet minder ijverig werkzaam — ik bedoel de Waterchineezen — die des Maandags al heel vroeg verlof kregen om van hun op de reede liggend schip na Middelburg te komen."

Is dit ernst of spot? Waren er in 1787 werkelijk Chinezen te M.? Waterchinees is een bekende scheldnaam van alle soorten van Jocrisses, onbehelperigen en domooren. G. P. ROOS.

Chateau. — Bestaat er een grammaticale of archaologische reden voor, dat dit woord in zijne massa samenstellingen met woorden van onderscheiding, als plaatsnaam, den accentcir-conflexe op den eersten klinker mist? JAC. A.

Charcuterie. — Welken plaatsvervanger heeft het Nederlandsch voor dit woord? Dat er wel een te vinden is voor den winkel, waarin vleesch, spek en vooral vele soorten van gehakt en worst verkocht wordt, zonder dat de verkooper zelf eene slagerij heeft, bewijst de brood-, koek-, beschuit, enz. winkel, zonder dat de verkooper bakker is. Men noemt in Middelburg b. v. zulk eene zaak eene koude bakkerij. G. P. ROOS.

Handel in gerookte of fijne vleeschwaren. RED.

BILDERDIJKIANA

DOOR

H. DE JAGER.

I.

Door Mr. M. C. Nijland is in *De Navorscher*, voor 1895, bl. 648, een versje van Bilderdijk medegedeeld, door den Dichter vervaardigd op Mr. C. A. Marchant, bij zijn vertrek naar Suriname. Blijkbaar verkeerde de geachte mededeeler in de meening, dat het gedichtje op zijn oud-oom nog ongedrukt was. Men vindt het echter in de *Nasprokkeling*, bl. 53. De tweede regel luidt aldaar niet: „Het vluchtige Geluk, zoo wankelend op de aard." Maar: „Het vluchtige Geluk zoo wankelbaar van aart.". In den 4den regel leest men aldaar: „indien 't daar schuilt", en niet: „indien 't er schuilt", en in den 6den regel staat aldaar: „vleuglenschuts", en niet, wat een lettergreep te veel geeft: „vleugelenschuts".

II.

Om zijn ontslag te verkrijgen als boekhouder van 's Lands middelen, richtte Bilderdijk zich in 1780 tot de Gecommitteerde Raden van de Staten van Holland met de volgende missive:

Aan de Edele Mogende Heeren
Gecommitteerde Raden van de Heeren
Staten van Holland en Westvriesland.

Edele Mogende Heeren,

Door de gunst Uwer Ed. Mog. bij Hoogderzelver Resolutie van den 15n Maart 1776 tot Boekhouder op het Comptoir des Opzienders van 's Lands Collective Middelen over het ressort van Amsterdam aangesteld, heb ik het genoegen gehad, in deze hoedanigheid 's Lands dienst, gedurende den tijd van vier jaren te mogen waarnemen, gelijk ik vertrouwe, tot voldoening zo wel van 't Comptoir van Verandwoording in de Hage, als van den Opzienderzelven. — Dan, vermits de bijzondere omstandigheden, waarin ik tegenwoordig verseere, mij tot het besluit hebben doen komen, van mijne zucht tot de Letteren in te willigen, en mij alzo op de ernstige beoefening van eenen voornamen tak van Wetenschap toe te leggen, 't geen met de observante betrachting der plichten van mijnen voorz. post niet wel gepaard kan gaan; zo geve ik mij de eer, Uwe Ed. Mog. dit eerbiedig voor te dragen met onderdanig verzoek om in deze mijne qualiteit uit 's Lands dienst te worden ontslagen. Teffens met submisse bede, dat het Uwe Ed. Mog. behagen moge, dezelve bediening op mijnen Broeder, Johannes Bilderdijk, te confereeren, die hier toe, in allen opzichte, een bekwaam subject is, en wien ik ten volle in staat zal konnen stellen, mij in de waarneming van 's Lands zaken zonder eenig derzelver nadeel te kunnen opvolgen.

Dit Request is hier afgedrukt naar het HS. van Bilderdijk, dat onder mij berust.

III.

In 1807 schreef Bilderdijk onderstaanden brief, medegedeeld naar het HS. des Dichters, dat in mijn bezit is.

Mon très-cher et inestimable Ami! [1])

Votre toute aimable Lettre m'a rempli de consolation et de

[1]) Misschien was die vriend Charles Pougens, Membre de l'Institut de France, Correspondant de celui de Hollande etc.

joye, et je ne me crois plus abandonné, puisque vous vous interessez encore à moi. J'en avois besoin, mon dignissime Ami, car je me trouve bien accablé, et (à parler selon l'homme) bien au dessus de mes forces. Ce debut vous etonnera, peut-être; car on me croit bien heureux, maintenant que je suis rentré dans ma Patrie, que le Roi m'a comblé de bienfaits qu'il n'a tenu qu'à moi de voir multipliés par des distinctions de toute espèce, et que je jouis d'une pension honnête, que S. M. a daigné me faire, independemment de ma Charge de Bibliothecaire. Cependant, mon cher Monsieur, malgré tout cela il n'y a homme au monde, qui se trouve plus infortuné que votre Ami; et il m'est impossible de supporter davantage le fardeau qui m'opprime. Vous savez, dans quel état j'avois quitté Brusvic. J'avois alors l'espoir, de me remettre un peu dans ma patrie, dont je croiois retourner pour accepter une Chaire de Professeur en Droit à *Cazan*. Cette perspective de m' aller ensevelir dans un païs éloigné, où je pourrois jouir d'une solitude presque parfaite, où je vivrois de mon travail, dans la tranquillité, qu'on ne trouve que dans l'obscurité, et où je pourrois mourir sans trop m'inquiéter du sort de ma digne femme et de mes enfans, avoit bien de charmes pour moi. La mer parut me faire beaucoup de bien par raport à ma maladie. Et l'air de la ville de Leyde sembla contribuer beaucoup à me relever de l'état desesperé, où j'avois passé près de trois années. J'y vivais tranquillement, un peu tourmenté (il est vrai) par des visites officieux de bien du monde, qui vouloit me voir, et où je ne pouvois pas toujours me soustraire; et me considérant comme Etranger dans le païs, je ne me mellais de rien. Mais à peine ma femme etait venuë me joindre avec nos deux Enfans, que ce bonheur commença à etre detruit. Une fausse couche, la perte de nôtre cadet, nous mit dans le desespoir, ma santé très-faible en fut abimée de nouveau; puis vint la terrible catastrophe de Leyde, qui aiant écrasé ma maison avec tant d'autres m' obligea de me refugier à la Haye. Le Roi voulut que j'y restasse, et ce seul mot contient l'histoire de tout ce qu'on peut s'imaginer de plus cruel pour moi. Une sentence de mort l'auroit été bien moins. Il faut vous l'expliquer.

Jamais je n'ai pu souffrir l'athmosphère de la Haye. C'est un endroit triste, horrible, infecté de vapeurs marecageux et d'effluves de matières pourries que la mer jette sur nos rivages, avec un vent d'ouest pestiferé qui chez nous produit toutes les maladies epidemiques où l'on est sujet dans ce païs-ci. Partout ailleurs ce vent ne fait pas sentir son influence, comme à la Haye et à Harlem, puisque partout ailleurs il soufle librement, en venant et en s'allant reciproquement; mais dans ces deux endroits il est arreté par le bois de la Haie et celui d'Harlem, et par la hauteur des Dunes, qui font, que nous y respirons toujours un air corrumpu. J'en avais fait l'experience, aiant été obligé pendant 15 ans de vivre à la Haye, où jamais je n'avois joui d'une journée de santé: et comment veut-on qu'à present, reconvalescant à peine d'une maladie qui m'a ôté toutes les forces de corps et d'ame, j'y resiste. Aussi depuis le mois d'Avril, aiant dechu journellement de plus en plus, je suis en proie à toutes les horreurs de ce fleau, et ma pauvre femme ne se porte guères mieux. Elle vient d'accoucher d'une fille, mais sa couche a été des plus inquiétantes, et quoique (Dieu merci) elle se propose de se rendre demain à l'Eglise, elle souffre toujours, et il faut bien que nous succombions à nos maux. Ai-je besoin d'ajouter, que ma faiblesse d'esprit a tellement augmentée, que je ne suis plus propre à rien. Jusqu'ici j'ai pu travailler au moins, tant soit peu; et par ce moien, avec le peu que le bon Duc de Brunsvic me donna, je me tirai d'affaire comme je pus. Maintenant je ne suis plus capable de rien, et je mène une vie insupportable, dans une oisiveté rebutante, ne priant, ne desirant, que la mort; et prêt quelques fois à me perdre dans l'abime du desespoir. Croiez-moi, mon cher Ami, en ecrivant ceci, jē ne puis m'empecher de grincer des dents, et de reprocher au Tout-puissant qu' Il ne m'a pas ecrasé sous les ruines de Leyde. Et je vous l'avoue, malgré que j'en aie, s'il me faut continuer à vivre dans cet Enfer rempli de tous les maux physiques et moraux dont on se peut plaindre sur la terre, je ne puis que maudire mon existence, et je ne la supporte plus. Le Roi est absent, je le Lui avois prédit, mais personne n'y croit; mais qu'il arrive, je

m'en vais lui dire, que je ne puis, que je ne veux plus vivre dans cet endroit où les maledictions du Ciel s'epuisent; qu'il m'ote la vie, qu'il me fasse mourir de faim s'il le faut, qu'il me fasse ecarteler; mais j'y veux me soustraire, et si je ne puis marcher pour m'en aller, je trouverai moien de me jetter par les fenêtres, et mon sang criera vengeance sur un païs, que je ne reconnais plus, où il est impossible à tout honnête homme de vivre, où il n'y a plus qu'impiété, trahison, et par-ci par-là un peu d'hypocrisie, qui tient lieu de religion: et où l'air est tellement infect, que je n'y ai trouvé personne, qui ne m'avouât, que tout comme moi il experiença qu'on n'y peut plus prier avec ferveur ou même avec attention; tellement Dieu a detourné sa face de ce peuple ingrat et abandonné, et qui ne se plait plus qu'à renier Jesus-Christ, tandis que le Prêtre y est comme le Levite et le Levite comme un homme du peuple, tous egalement depourvus d'attachement pour la verité et la justice de l'Evangile, et petris d'un vil orgueil mondain, auquel ils se sacrifient eux-memes, et l'Eglise, qui tombe en ruïne.

Considerez-vous même, quel doit etre l'etat d'un homme qui écrit, comme je le fais dans cette lettre, et qui ne peut, ni s'empecher d'écrire de la sorte, ni écrire autrement. Ah, q'est devenu de ma Patrie! Plût à Dieu, que je ne l' eûsse jamais revu! Je ne m'aurois jamais fait d'idée de son decadence, ni dans le moral, ni dans l'etat physique de son terrein: tout est epuisé, tout a été negligé, tout est gâté et abimé, jusqu'à ne laisser plus la moindre esperance de remettre les choses dans une situation tolerable. Non, mon Ami, je ne puis pas vous l'exprimer, je ne puis plus y donner des larmes; la vuë de tout cela m'a rendu phrénetique; et en vain le bon Roi fait l'impossible pour rélever un peuple, qui n'en est plus un, et dont il ne reste que quelques vieux scelerats avec une jeunesse élevée sans principes, et voiant toutes choses à faux. Il est bon, le Roi, il est genereux, rempli de lumières, plein de l'amour du travail, assidu, ne voulant que le bien; il a de la Religion, sa pieté est sincere, édifiante, et ne donne pas dans la superstition. Il a l'esprit vif, mais solide; et placé sous d'autres

circonstances, il ferait de grandes choses; mais la Nation pervertie le méconnait, et sa santé succombera aux efforts de son ame vraiment grande et sublime, et à la malignité du climat, qui ne lui convient du tout. — Au reste, j'ai vu tramer ici tant de complots perfides! — Mon coeur s'emeut, quand j'y pense. — Non il ne se peut pas, que le nom de la Hollande se conserve après tant de crimes. Je le sens. Dieu l'a abandonné; il en a retiré son Eglise; tout ce que je souffre ici, me le dit jour et nuit: *sors d'elle*! Mais où aller? Ah! si je pouvais passer la mer, je n'y serais pas resté après le moment terrible du 12 Janvier.

Malgré la corruption generale de l' Angleterre, je crois cependant, qu'il s'y ait conservé un petit troupeau de vrais Fidèles; et mon coeur ne cesse de me pousser à m'y rendre pour me joindre à eux. Je n'aurai de vie, ni de repos avant cela. Mais je ne puis pas me dérober d'ici comme un malfaiteur. J'attends donc, que l'heureux jour vienne à luire, qui m'offre l'occasion de quitter une patrie, que je veux oublier desormais, et de suivre le doigt de la Providence, qui m'avertit de me soustraire à un lieu, qui n'est plus marqué que pas les effets de son courroux.

Mais comment y aller? Dépourvu de tout! Ce serait peu dire! non! accablé de dettes, que j'ai dû contracter pour monter deux fois une maison (la première ayant été reduite en decombres) et pour vivre pendant plus d'une demi-année dans un endroit, où le logement et le pain avec l'eau me coute plus que tout le montant de ma pension. Et comment vivre, en abandonnant les bienfaits de mon bon Roi (qui s'est mis en tête de m'avoir près de lui) dans l'état où je suis: c'est à dire, ne pouvant supporter ni l'air fraix, ni le mouvement; aiant perdu le memoire avec le jugement, et n'etant plus capable de rien? — Voilà des considerations, qui seroient nulles pour moi, s'il ne s'agissoit que de moi-même. Mais ma bonne, ma digne femme, et mes chers enfans! — Priez Dieu pour eux, mon cher Ami! Veuille-t-il que je meure avant que je les rende victimes de la dureté de mon sort! Pour moi, je ne détracte rien, pourvu que sa main me retire du spectacle affreux de la ruine, où mon païs natal se trouve plongé, et de ce

centre de corruption plus qu' infernal, où je ne fais que subir des tourmens d'Enfer.

IV.

Tot de door Bilderdijk nagelaten papieren behoort een door hem zelven geschreven, gezegeld stuk, waarop geschreven staat: „Waerschouwing betreffende eenige papieren", en dat aan de binnenzijde 't volgende bevat:

De Aanteekeningen op Octavo blaadtjens, welke men na mijn dood vinden zal, zijn niet anders dan losse Excerpten uit boeken, aanmerkingen van anderen in gezelschappen of anderzins, door my in mijn vroege jeugd gehoord, en onbekookte invallen van my-zelven; dikwijls zeer verkeerd, dikwijls vol tegenstrijdigheden, en doorgaands ongegrond. Even zoo is het met die men in het 8° boekjen met rood lederen rug vinden zal. Ik acht my verplicht hier van te waarschuwen, op dat niemand daar, of gebruik van make, of mijn gevoelen in meene te vinden. Onder een menigte van verkeerdheden, belachlijke invallen, en nietigheden, zijn er slechts hier en daar eenige enkele waarnemingen of gissingen onder, die ik bewaard wilde hebben, om, by langer leven, gebruik van te maken, 't zij tot mijn lang in 't hoofd ontworpen Etymologicon, of tot mijn Nederduitsche Grammatica, welke ik voor een paar jaren begonnen had. Maar niemand kan die van de overigen, welke ik verwerpe, onderscheiden. Dit strekke den genen tot naricht, die ze misschien zou willen doorzoeken. Ieder die geen grondig taalgeleerde is, zy dit afgeraden. Ware ik zeker geweest van den tijd van mijn overlijden, ik zou ze verbrand hebben.

Brunswijk den 13^n^ January 1803. BILDERDIJK.

V.

Door Jonkh^r^. M^r^. J. F. van Breugel, die in den echt trad met eene dochter van Bilderdijks met Wentholt gehuwde zuster, werd in 1835 uitgegeven „Dichterlijke Uitspanning van M^r^. W. Bilderdijk." Volgens eene aanteekening mijns Vaders overleed deze Jonkheer te Utrecht, als oud-bewaarder der hypotheken te Rotterdam, op den 29sten Mei 1872, oud 78 jaar.

VI.

Is de *Afbeelding op de Begraafplaats van Klopstock* in Feiths Verh. over het Heldendicht vervaardigd door Bilderdijk of door Feith? Terwijl het onderschrift Bilderdijk als teekenaar aanwijst, zegt Feith (zooals mijn Vader herinnerd heeft in zijne „Nieuwe Bijdrage tot de lijst van Bilderdijks Werken," opgenomen in *Recensent*, *Alg. Lett. Maandschrift*, voor 1857), in zijne noot over die plaats, de teekening gemaakt te hebben. Over die tegenstrijdigheid schreef Ds. Abr. de Vries den 10den Maart 1857 aan mijn Vader: „Wat de plaat van Klopstocks graf betreft, de tegenstrijdigheid van hetgeen Feith daarvan zegt in de noot op zijne verhandeling over het Heldendicht, met het onderschrift: *W. Bilderdijk delineavit*, weet ik niet op te lossen. Het stijve mannenbeeld met dat misteekende rechterbeen schijnt mij toe, niet geteekend te kunnen zijn van die losse, bevallige kunstenaarshand, waardoor al het van B. geteekende zich kenmerkt, en ik acht het *onmogelijk*, dat het genoemde onderschrift van B. zijn *kan* en de brave Vinkeles het zijne daarnaast zou geplaatst hebben, indien niet waarlijk de teekening althans grootendeels het werk van B. geweest ware. B. was niet de man, om met eens anders veeren, vooral die hij niet zoo uitstekend schoon kon vinden, te willen pronken."

VII.

In Deel II der Krekelzangen vindt men op bl. 182 een versje van Bilderdijk, getiteld: „Op een afbeeldsel van my". Ziehier eene andere lezing van dit dichtstukje:

Al weêr een nieuw momaangezicht
By zoo veel andren, opgedicht
  Aan d'armen Bilderdijk!
De goede Hemel weet waar 't schort,
Ook doe ik niemands kunst te kort,
Doch hoe ik ze allen meer bekijk,
Hoe meer ik slechts nieuwsgierig word,
  Te zien, waarop ik lijk.

VIII.

Naar ik meen, werden de volgende gedichten van Bilderdijk tot dusver niet uitgegeven.

AAN EEN VRIEND,

by de toezending van het 1ste Deel der Rotsgalmen.

Hoe, galmen, galmen, anders niet,
Die de oude paai zijn vrienden biedt?
Helaas! 't is alles wat ik heb,
Een deel des adems, dien ik schep!
Doch denk niet, dat ik dienstbetoon
Met zulk een schralen dankprijs loon;
De met den voet vertreden halm
Geeft piepend hier zijn stervensgalm.

$18_{2}{}^{4}/_{9}24$.

AAN EEN GELEERD BERISPER VAN EEN SLECHT DICHTSTUK.

Waarom zoudt gy vaerzen gispen,
  Wat te hortend uitgestort?
Immers 't is van *op te rispen*
  Dat dit woord beteekend wordt. [1])
't Geen die man met zelfbenaauwen
  Stootend oprispt uit de keel,
Zeker wilt gy dat herkaauwen:
  't Past de zwijnen ruim zoo veel.

IN HET ALBUM

VAN

Mr. SAMUEL IPERUSZ. WISELIUS.

Non datur ad Musas currere
latâ viâ [2]).

't Is schoon Wiselius! naar d'eerlauwrier te streven
  Dien Febus' mijterberg den stouten zanger toont;
Maar wacht U, 't geldt misschien uw welvaart en uw leven,
  En 't geen die lauwer kost, wordt nooit door hem beloond.

---

[1]) Zie B. F. Tydemans Latijnsche Verhandeling of Proeve over Ibn Chaliken.
[2]) Aldus zong Propertius, Eleg. Lib. III.

Neen, ga in lager lucht met uil en roerdomp schreeuwen:
Voor hen is 't dat natuur het aas der nooddruft biedt,
Men koopt geen marm'ren zuil van later — beter eeuwen,
Of 't is voor nood en dood en 't knagendst zielsverdriet.

AAN EEN VRIEND.

In zijn Stamboek.

Buig' alles voor 't geweld, nog blijven wy Bataven:
Ons voorhoofd neemt geen merk, onze arm geen kluisters aan.
De Hemel schiep ons vry, de Hel-alleen eischt slaven;
Haar donder plettre ons hart: wy zullen v r y vergaan!

GRAFSCHRIFT VOOR MY.

Mijn zucht was wel te doen; 'k heb niemand iets misdaan,
En wenschte ook, dat mijn Lijk onschaadlijk mocht vergaan.
1786⅝ In de koorts.

BRIEF VAN JOOST BRASSER TE AMSTERDAM AAN H. DE GROOT.

Ik deelde in *Oud-Holland*, jaarg. 1891 een aantal brieven mede van Brasser aan De Groot. De volgende brief, die voorkwam in eene verzameling handschriften, afkomstig van Johannes van Vollenhoven, kapellaan van den Stadhouder Willem III, onder No. 120, op 12 Juni 1894 door E. J. Brill te Leiden geveild en aangekocht door de Remonstrantsche Broederschap, kan tot aanvulling dienen van deze briefwisseling.

Amsterdam. H. C. ROGGE.

Laus Deo den 10 July 1624. In Amsterdam.

Mon Cousijn de Groodt. Ick heb uwer E. schrijvens van 15 Juny ouer 8 dagen ontfangen ende bedancke Uwe E. voor de advyssen. Godt geue ons landt met Vranckryck mach wel staen. [1]) Ick mercke dat gelijck aduys van U. E. tot Dort es gecommuniceert (zoo mijn dunckt eerst by U. E. aan yemant int latijn geschreven) ende dat tzelve daer onder enige voornaemste seer angenaem was.

---

[1]) Hij doelt op het verdrag, den 10en Juni met Frankrijk te Compiegne gesloten.

Hyer es nyett dat ick U. E. can geuen in recompense, van oorlochsaken soo stille oft vrede was. De heere van Groesbeeke wordt binnen enige dagen wederom met 2 gecommitteerde wt Brabandt verwacht, om soo men voorgeeft te handelen van de neutraliteyt van Meurs; immers hout men voor seker, dat hy openinge van treves heeft gedaen, maer dat Zijn Ex^tie^ soude hebben geantwoort, dat hij moeyte te vergeeffs doet, tenzij hij alvooren de oude conditie presenteeren ende dat voor 25 jaeren. Godt geue ons vaderlandt dat best es. In den Hage es gevange eenen genaempt Prins, eertijts predicant onder de remonstrantsgesinde [1]), maer ouermits zijn quaet leuen by deselue verstootten, heeft voorgegeue bij bryeven aen Zijn Ex^tie^ geschreven, dat hij soude ondecke sekere conspiratie op de persoon van zijn gemelte Ex^tie^, mits tot vereringe hebbende duysent dobbele rijders, dat es *f* 11,300, ende dat men die most brengen snachts op sekere brugge in den Hage, jegens dwelcke hij sijne papier soude wissele. Op de vure ende plaets es wel gepast, ende daer es dese compere gegrabbelt. Men bevindt dat zijn voorstel nyett als loogens zijn, ende dat het hem omt gelt te doen was, sal aparent nae zijne verdiensten getracteert werden. Tschijndt Godt hem ouer dese man wil wreecke, wandt hem werden te laste geleyt vele swaricheyden, daer inne diverse remonstrantse predicanten gevalle zijn, soo dat hij voor den Judas wordt gehouden. Omtrent 14 dagen geleden heeft Henricus, [2]) predicant tot Delff in de consistorie aldaer de magistraet derseluer stede gescholden voor bouffen ende maerlicke persoonen, ende dat tot diuerse malen, sonder van dies te willen affstant doen; ende daer ouer bij de magistraet ontbooden ende nae enige vermaninge hebben hem de heeren (die goede magistraten) die faulte op zijn versouck, met berouw van leetwesen, vergeuen. Hadde hij mijn tot een rechter gehadt, hij soude zijn cost buyten Delff hebben moeten soucken. Nopende de nyeuwe impositien, daervan ist, Godt loff, nu alles in stilte ende worden vreetsamich betaelt. d'Ingelegde wordt my seer gerecommandeert. Ick hebbe verstaen Uwer E. huysvrouw in Seelandt gearriveert es, hoopende dselve ons sal de vruntschap doen ons te komen besoucken [3]). Hyer mede naer mijne dienstelicke gebiedenis U. E. Godt almachtich bevelende

Uwer E. dienstw. Cousijn
Joost Brasser.

Aan mijn heere
Mijn heere Hugo de Groodt tot
Francq. Parys.

Ouer de assistentie van de Ma^t^ van Vranckrijck.
as hyer geen cleyne blijschap

---

[1]) Samuel Prince, die na zijne afzetting en verbanning weder in het land gekomen, in 1620 gevangen genomen maar uit het tuchthuis te Amsterdam ontsnapt was.

[2]) Henr. Arnoldi van der Linde, van 1605 tot 1637 predikant te Delft.

[3]) Dat Maria van Reigersbergh werkelijk in Augustus van dit jaar Brasser te Amsterdam bezocht, blijkt uit No. 22 van hare „Brieven", door Vollenhoven en Schotel uitgegeven.

OUDHEIDKUNDE.

Das Schwirrholz (XLIV, 643). — Ik ken dat spelletje best uit mijn veeljarig verblijf op de Veluwe, van 1863—1896. Een heel dun, nog al breed plankje of latje met een gaatje aan 't eind en in dat gaatje een touwtje, werd aan dat touwtje een poosje, en dan liefst in den wind met een snelle beweging aan 't draaien gebracht, dan ontstond al draaiende een zeer onaangenaam geluid, wat ik me nog best herinner. Evenals het tollen, het knikkeren, het hoepelen, enz. kwam dit spelletje op een geregelden, of beter een gezetten tijd van 't jaar aan de beurt, en vond onder de schooljongens trouwe beoefening. Ik geloof dat men het *takke, takke* noemde. Wat ik secuur weet, is, dat indertijd mijn zoon er een bolleboos in was, maar ik, met minder vluggen arm, een sukkel.

A. AARSEN.

Wetten voor de vriendelijke Bij-eenkomst van de Ed: Agtb: Heeren Schout en Schepenen en Griffier der stad Leyden, gearresteerd voor den Jaare 1772.

De Bijeenkomst zal zijn des middags ten half twee uuren precies, zoo dat die naa het slaan van half twee uuren komt, verbeurt 12 stfs. Doch, indien de beezigheeden van het Collegie de Heeren verpligteden, langer dan tot één uuren des middags, op het Stadhuys te blijven, zal in zulken geval de tijd der Bijeenkomst met onderling genoegen veranderd en op een convenabel uur geschikt worden.

Die van deeze Bijeenkomst af blijft, verbeurt 24 stfs.

De Heer Tractant, zal zooveel zulks in zijn vermogen is, zorg draagen, dat het eeten ten half twee uuren op de Tafel worde gebracht.

De Heer Tractant zal alleen moogen geeven het volgende: voor

de eerste aanrichting drie schotels en onder dezelven ten minsten eene schotel met visch; en dan vier asietten, zonder meerder; voor de tweede aanrichting, drie schotels met vleesch of visch en vier asietten, of anders twee schotels met vleesch of visch en vijff asietten, ter zijner keuse, met dien verstande dat onder de Neegen asietten, op beide deeze aanrichtingen te geeven, niet meerder dan een assiet zal mogen worden gegeeven, in het welk eenig vleesch word voorgezet, zonder meerder; en dan voor het Desert alleen elf schoteltjes, groot of klein, zonder meerder, zoodat het zelfs niet gepermitteerd zij op dat Desert eenige kleinere schoteltjes in andere grootere te plaatsen, om daarin iets anders dan in de grootere wordt gevonden, voor te zetten; gelijk ook het geven van eenige Piramides met vlaa of Confituuren volstrektelijk verbooden is.

En zal de Heer Tractant, bevonden wordende ietwes meerder, dan voorseid is, te hebben gegeeven of voorgezet, voor iedere overtreeding of schotel, groot of klein, verbeuren Drie Gulden.

Doch zal, naa het eindigen der Maaltijd moogen worden gepraesenteerd Koffie of Thee naar de verkiezing der Gasten.

De Maaltijd geëindigd zijnde zal het ieder der gasten, wien zulks gelieft, vrij staan, zig van het Gezelschap te absenteeren, en naa zijn huis te begeeven, zonder verplicht te zijn weederom terug te komen.

Doch, naardien de vriendelijkheid vereischt, dat het gezelschap bij den anderen blijve, zoo zullen de gesamentlijke Heer en Gasten zoo veel een iegelijk hunner zulks doenlijk zij, den Heer Tractant gezelschap houden tot negen uuren des avonds, wanneer de Gasten zullen verplicht zijn, van den Heer Tractant afscheid te neemen.

H. C. OBREEN.

Ses Differente vaarsjes bij gelegenheijd van de brand in de Engelsche kerk in 's Hage op den 30ⁿ Decemb: 1780 opgesteld door een Poetisch geselschap te dier tijd onder een Bool punch bij elkander sittende.

1°

Den Haag het oog van Nederland
Zag d'Engelsche Capel in brand
Als of een Godspraak zijd' o snoode
O volk dat wet en trouwe schond
door heylig schennis aan 't verbond
g' hebt geen kapel van nooden.

2°

Het vrije Nederland gewoon in rust te leven
Verdroeg met veel gedult den hoon van Engeland
Maar 't opperweese wil 't een oorlogsteeken geeven
en gaf de britsche kerk tot prooi aan felle brand.

3°

Sal sig de republiek nog langer laate hoonen
en sig vernedren voor 't laatdunkend Engeland
Daar d'Almagt zelfs nu voor dit vrije land wil toonen
En 't onregtvaardig volk doen sien door tempelbrand
dat zelfs hun kerk en dienst hoe hijlig, hoe gewijd
niet meer behaagen kan aan zijn regtveerdigheyd.

4°

Van Daag scheen D'Engelsche Capel
Volmaakt het voorburg van de hel
Ach riepen toen deese vrije landen
Mogt nu ook 't Engelsche parlement
een prooij sijn voor dit Element
dan mogt het wel tot asch verbranden.

5°

De Duijvel plaatst de Hel
in d'Engelsche Capel
Dat sal geen mensch verhinderen
de britte sijn sijn kinderen.

VI.

In de Capel van Engeland
nam 't woedend vuur de overhand
in 't Loffelijk Schravenhage
ach mogt men uyt dit land
de koolen van dien brand
in Londen overdraagen.

Op hetzelfde papier, waarop deze zes versjes staan is de onderstaande brief geschreven. Weet iemand soms naders omtrent dezen „Propheet" te melden?

EXTRACT UIJT EEN BRIEF VAN CLEEF.

Ik kan niet nalaaten UwEd. te berigten 't remarquabel geval namentlijk, dat alhier een wonderlijk Profeet is opgestaan die de naderende dag des heeren bekend maakt met heldere stemme en alle daage daar mede besig is. Niemand ontziet hij, groot nog kleijn, Rijk nog arm, en schoon sig deese of geene op hem vertoornt, terwijl hij hun eniger maate uijt hunne sorgeloose slaap wacker maakt, vaart hij spoedig voort sijne stemme als een basuijne te verheffen, tot dat de sondaars sullen ontwaaken. Sijn kleeding is geheel wonderbaar; hij heeft op zijn hoofd een bloedvlak en draagt een veelverwige rok, hij gaat blootvoets. Zijn spijs, die ruw en gering is, neemt hij met sijn mond van de grond op. Hij heeft sijn Eigendom, maar leeft van geschenken. Niemand heeft ooijt een leugen uijt zijn mond gehoort. Hij schijnt Mahomet in een dwaling te volgen, te weeten in de veelwijverij, en gaat selden uit, sonder een sijner vrouwen bij sig te hebben. Men segt, dat 't stoute gedierte op 't verheffen van sijn stem de vlugt neemt, dermate klinkt zij in de ooren van een ijgelijk: hij geeft voor dat sijn geslagt reeds bij Noach is in arke geweest.

De jooden hebben hem, en sijn broeder de H. stad ontzegt, de Christenen vervolgen hem ten bloede; bij enige volkeren is hij in hoogagting en schoon hij onvermoeijt voortvaart den naderende dag des Heere te verkondigen, sal hij soo wel als zijne broederen een geweldige dood moeten sterven.

Aan zijne naam sou men seggen, dat hij een Fransman was, dog sommige houden hem voor een Engelsman.

Dese wonderlijke Propheet is alhier alle daage op de straaten te zien en te hooren.

Aan wien en door wien deze brief is verzonden is mij evenmin bekend als de namen der heeren die onder een bowl punch de 6 bovenstaande versjes maakten. H. C. OBREEN.

Maarschalk Oudinot, Hertog van Reggio. [1]) — Ongeveer twee jaren geleden zag eene levensbeschrijving het licht van Maarschalk Oudinot [2]) den brouwerszoon uit Bar-le-Duc, die door Napoleon, toen deze hem aan den Czaar van Rusland voorstelde, „de Ridder zonder vrees of blaam" werd genoemd.

In dit werk wordt een en ander uit het leven van dien krijgsoverste met betrekking op ons vaderland medegedeeld, b.v. zijne komst te Amsterdam (4 Juli 1812), waarover het volgende staat aangeteekend.

„Toen Oudinot zijn intocht in Amsterdam had gedaan, wachtte „hem, niettegenstaande de bevolking geen verzet toonde en de „Hollandsche soldaten zich met de Fransche in de kazernen ver„broederden, geen gemakkelijke taak. Maar de Minister (van „Oorlog) Cambier, wien was opgedragen om de hoofdstad in han„den der Fransche autoriteiten te stellen, kon zijn verdriet niet „verbergen toen deze trotsche kleine natie, die zoovele eeuwen „zijn vrijheid met kracht had gehandhaafd, uit de statenrij ver„dween.

„Cambier weende toen hij den Maarschalk te gemoet ging.

[1]) Stiegler C. — Recits de guerre et de foyer. Le maréchal Oudinot. D'après les souvenirs inédits de la maréchale. Préface de Costa de Beauregard. Paris 1894 — Avec portr. 8v°.

[2]) In 1809 schonk Napoleon I hem den maarschalkstaf en het Hertogdom Reggio in Calabrie met een jaargeld van fr. 80,000. O. was geboren in 1767 en overleed in 1847 als Gouverneur van het Hotel der Invaliden te Parijs.

„Oudinot gevoelde wat er in het hart van den Minister moest „omgaan, en trad naar hem toe met de woorden: „Voyons Mon„sieur Cambier, ne pleurez pas ainsi, car par ma foi, j'en ferais „autant et nous serions ridicules tous les deux."

Verder wordt in dat interessante werk verhaald hoe de Maarschalk bij gelegenheid van zijn tweede huwelijk met Mej. Eugenie de Couchy (18 Jan. 1812) een degen droeg met fonkelenden diamanten greep, dat een geschenk der stad Amsterdam was.

Aan het Gemeente-Archief aldaar liet ik een onderzoek instellen wat die degen wel gekost mocht hebben en de archivaris, Mr. Veder, was zoo welwillend mij hierop het volgende mede te deelen:

„2/4 Mei 1811 wordt besloten door den Maire en aan den „Thesaurier medegedeeld dat aan Reggio een kostbare degen „zal worden geschonken, welke intusschen niet *over de 25000* „francen zal mogen kosten."

Of die degen met eenig ceremonieel aan den Maarschalk werd ten geschenke gegeven en op welken datum, heb ik niet kunnen opsporen. In de Courrier d'Amsterdam, die ik o. a. voor dat doel raadpleegde, mocht ik alleen een paar berichten over Oudinot's te Amsterdam aantreffen, welke als zijnde niet onbelangrijk ik hier over neem.

C^t^ Donderdag den 3^den^ van Loumaand 1811.

„Heden (2 Jan. 1811) op de parade die ten 12 uren op den Dam of het Plein voor het paleis is gehouden, en bij welke Z. E. de Maarschalk Hertog van Reggio tegenwoordig was, heeft men aan het 125ste regiment van linie (voormaals hollandsche troepen) een adelaar uitgereikt.

De divisie-generaal van Berg en duin (du Monceau) heeft bij die gelegenheid de volgende aanspraak gedaan:

„Officieren, onder-officieren en soldaten van het 125ste regiment! Het is in naam van Z. M. den Keizer en Koning, dat ik U.E. dezen adelaar overhandige, door welken gij in den rang wordt geplaatst dier onoverwinnelijke legioenen, die den schrik onzer

vijanden en de bewondering der wereld zijn. Ik wensch mij zelven geluk dat ik U.E. een zoo roemrijke getuigenis van zijn vertrouwen mag geven, omdat ik mij overtuigd houde, dat gij u daaraan altoos waardig zult betoonen; de moed dien gijl. volstandig hebt aan den dag gelegd, en die een nieuwe veerkracht zal nemen, wanneer gij onder den grootsten der veldheeren zult dienen, strekt mij ten waarborg, dat gij met alle die dapperen zult weten te wedijveren in onverschrokkenheid, zoowel in liefde en gehechtheid voor den magtigsten en grootmoedigsten aller Monarchen. Leve de Keizer!"

Deze aanspraak is door het regiment onder het duizendmaal herhaald geroep van Leve de Keizer! aangehoord geworden. De Maarschalk, hertog van Reggio heeft een levendig genoegen ondervonden, door die dapperen met de oude fransche troepen in liefde en in gehechtheid voor onze doorluchtige Souverein te zien wedijveren.

C[t] den 6[den] van Slagtmaand 1811.

Zaturdag j.l. den 3[den] van Slagtmaand (Nov.) zijnde den dag van Sint-Karel, hebben zich de Generaals, opperofficieren en die van de franschen en holl. staf benevens alle de officieren der bezetting van Amsterdam, vereenigd om het naamfeest te vieren van Z. E. den Maarschalk Oudinot, hertog van Reggio.

De zalen van den Grooten Doelen waren ingerigt geworden voor het bal hetwelk ten 8 uur des s'avonds een aanvang had genomen. De voornaamste burgerlijke beambten en meer dan drie honderd der meest onderscheiden personen van de stad hebben dit feest, hetwelk even schitterend als wel verordend was, bijgewoond; de geheele zaal was van krijgssieraden voorzien; aan de eene zijde Oostenrijksche en aan de andere fransche tenten, van een gescheiden door wapentrofeen en voorzien van de naamcijfers Napoleon en Marie Louise, leverden een zoo verrassend als aangenaam gezigt op. Een prachtig souper werd te middernacht voorgediend. Honderd-en-vijftig aan tafel zittende dames verschaften een verrukkend gezigt. Een eenige toast werd er gedronken op

Hunne Majesteiten. Het bal nam na het souper wederom een aanvang, en duurde tot 4 uren des morgens. De minzaamheid, eensgezindheid, vreugde en goede orde maakte het bekoorlijke van dit feest uit, het welk het uitmuntend schouwspel eener zamengekomen familie opleverde.

Vrijenban bij Delft. C. GIJSBERTI HODENPIJL.

Burgemeestersbandje (XLVI, 643). — In de vorige eeuw bedienden zich onze regenten voor het maken van aanteekeningen, van zakboekjes gebonden in chagrijnleder, waarop in zilver het wapen der stad. Die boekjes werden gesloten met een zilveren potlood, dat door twee ringen gestoken werd, die bevestigd waren aan weerszijden van het boekje.

V. D. ST.

Burgemeestersbandje (XLVI, 643). — Op de vraag wat een „Burgemeestersband" is, diene tot antwoord, dat een boek, gebonden in half rood (donker) schapenleder, aldus genoemd wordt. Vroeger bond men er veelal onze kwarto- en folio-uitgaven in, wanneer men er geen bizonder prachtwerk van wilde maken. Men vond deze banden veel op de secretarieën ten stadhuize, — vandaar waarschijnlijk de benaming van „Burgemeestersband" — en andere dergelijke landskantoren. — Tegenwoordig zijn ze niet meer in zwang, men ziet nu liever prachtbanden, die, keurig en netjes voor het oog, wanneer men ze bij ongeluk laat vallen, — uit den band rollen.

Amsterdam. JOH. F. STIELER.

TAAL- EN LETTERKUNDE.

Boterham (XLVI, 677). — Volgens Terwen, Etymol. handwoordenboek, is de afleiding van dit woord onzeker. In de spreektaal heet 't *boteram*, en zoo werd 't ook oudtijds geschreven, *boter* en 't klanknabootsende, voeding, voedsel uitdrukkende *am*, familie van *amma*, min, door omzetting in *mama* vervormd. De samenstelling van *boter* en *ham*, hoe ook in zwang, blijft me altijd vreemd. 't Kan best waar wezen dat in 1740 iemand te Putten voor *boterham* schreef *botterschink*, vasthoudende aan 't Veluwsche *schink* voor *ham;* maar 't is geen volkswoord, dat *botterschink*, en het is 't nooit geweest ook. Op de Veluwe heet een *boteram*, door de huismoeders van gebuild roggemeel gebakken, en met boter of reuzel of stroop besmeerd, twee halve sneden op elkaar, een *brugge.* Is 't een heele snede van dat baksel, kleinrogge of mik genoemd, dan is 't een *rondom*, en is 't een halve of heele snede mik met een snede (rogge)brood, altijd een halve snede van dat brood, dan heet zoo'n boteram een *dubbelstuk.* A. AARSEN.

Spijkers op laag water (XLVI, 675). — De moeilijkheid van dat *op* is wel door S. met een gauwigheid op zij gezet, door het zeggen: „op laag water" is „bij laag water", maar daarmeê is de knoop niet los. Waarom, als *op* hier *bij* kan zijn, heeft de spreekwijze dan niet: „bij laag water"? Dat was toch natuurlijker en meer in overeenstemming met het spraakgebruik. De toelichting; „men zegt immers ook: op een mooien dag" geeft *geen* licht. Want men zegt dan *op*, omdat *bij* niet zou kunnen.

E. LAURILLARD.

Haasop naar Vianen gaan (XLVI, 677). — De stad Vianen behoorde indertijd tot de vrije heerlijkheid van dien naam, en moet toen eene vrijstad geweest zijn, d. w. z. eene stad met eigen jurisdictie en rechtspraak. In zake geldschulden hadden de justitie en de politie van andere plaatsen onzes lands er niets op de

delinquenten te zeggen. Van Vianen ging dan ook de roep uit dat 't, als vroeger Engeland en Amerika, een broeinest was van bankroetiers en doorbrengers en schuldenmakers en slechte betalers. Iemand in Amsterdam of Utrecht of ergens elders, die in kennelijken staat van onvermogen verkeerde en eerlang een bankroet moest slaan, trachtte er heen te komen vóor 't deficit in zijn zaak ruchtbaar werd, daar dan veilig voor den arm van 't gerecht, en zijne schuldeischers. *Haasop*, als een gejaagde haas, hals-over-kop, met hutje-en-mudje, had dat gaan naar Vianen, die vlucht plaats. A. AARSEN.

Haasop naar Vianen gaan (XLVI, 677). — *Haasop*, een woord, dat ik niet kende, zal zijn, denk ik: als een haas, — zoo gauw. Vianen was, nog in de 18de eeuw, een vrijplaats voor bankroetiers. Ook Kuilenburg. Daarop doelen ook nog de spreekwoorden: „Kuilenburg is zijn voorland." — „Die licht is in 't borgen, moet voor Vianen zorgen." — „Dat gaat naar Kuilenburg of Vianen, om er ongeluk te heelen." — „Mijnheer (die en die) woont te Vianen." — En het rijmpje:

Ga fluks maar naar Vianen
En dek je daar voor 't manen.

ook Ravestein is vrijplaats gewoest.

Zie mijn: *Op uwe stoel door uw land.* E. LAURILLARD.

Harpuis (XLVI, 488, 555, 556). — Volgens de Encyclopædie van Winkler Prins is harpuis of *geel pek* het harsachtig overblijfsel van gedistilleerde gele teer, nadat deze beroofd is van de vluchtige pijnboomolie, die haar vloeibaar hield. Als harsrijke stukken van naaldboomen in besloten ruimten verhit worden, scheidt zich eerst het teerwater af, waarop eene gele vloeibare hars — de gele teer — drijft, welke men er afschept, waarna hout-azijn overblijft. Is voorts deze teer door overhaling van hare vluchtige olie ontdaan, dan verkrijgt men harpuis in de gedaante van een droog, harsachtig overblijfsel.

Men noemt ook *harpuis*, een mengsel van gele hars, lijnolie en

gele was (in gewichtsverhouding van 9 15 en 1 respectivelijk), dat aan boord van schepen gebruikt wordt om houtwerk te smeeren.

De vraag of men niet *harpluis* moet zeggen, wijst op eene zonderlinge verwarring van twee zaken, die niets met elkander gemeen hebben, terwijl toch de verwarring waarschijnlijk ontstaan is door een toevallig gebruik voor hetzelfde doel.

In het nederlandsch-engelsche woordenboek van Bomhoff (1857), vindt men: harpuis = mixture of pitch, tar and resin to rub the outside of a ship with, en: harpluis = tow, d. i. werk.

Nu wordt werk wel niet gebruikt om een schip te *smeeren*, maar wel om de naden van de huid te *stoppen*, zoodat men zou kunnen zeggen; men stopt de huid met *harpluis*, en besmeert haar daarna met *harpuis*.

Het woord harpluis schijnt echter weinig in gebruik, misschien wel verouderd [1]) te zijn. Wat zou het eigenlijk beteekenen?

In het nederlandsch-italiaansche woordenboek van Nuyens staat: harpluis = stoppa, dus ook weer = werk; maar voor harpuis vindt men: plocco, dat is, *niet* een harsachtig mengsel, maar: let wel! *koehaar, haarbekleeding aan de buitenhuid der schepen!* Dus ook weer een verwarring, ditmaal misschien wel van den maker van het woordenboek, want dat men schepen aan de buitenhuid met haar zou bekleeden, klinkt meer dan onwaarschijnlijk. Leest men hier echter voor harpuis ook harpluis, dan heeft men:

harpluis = stoppa = werk

en harpluis = ploces = koehaar, en wordt het waarschijnlijk dat harpluis eigenlijk *haarpluis* moet zijn. Men zegt ook: werk *pluizen*.

Dat men in vroegere tijden of in andere landen dierenhaar gebruikt heeft om de naden van een schip te stoppen, is overigens wel mogelijk, *ploccare* en *stoppare* zouden dan beiden *breeuwen* beteekenen, het eerste met haar, het tweede met werk, en zooveel te meer reden is er dan om aan te nemen dat plocco niet is = harpuis, maar = harpluis.

Merkwaardig is de overeenkomst, in de oorspronkelijk zoo wei-

[1]) Verouderd is het zeker *niet*, want dan stond dit in v. Dale (1889) er wel bij aangeteekend. RED.

nig verwante talen, van stoppa (fransch: étoupe-estoupe-) en stoppen, en van plocco en plukken (plukharen); verg. éplucher = pluizen.

Wie er meer van weet, zegge het! π.

Picardië (XLVI, 677). — Even over onze Drentsche grenzen, in Eemsland, anders gezegd Neder-Munsterland (eene gouw in Hannover, langs de rivier de Eems, en langs de Nederlandsche grenzen zich uitstrekkende, tusschen de Graafschap Bentheim en Oost-Friesland), liggen twee veenkoloniën, Oude- en Nieuwe- (of Alte- en Neue-) Picardië geheeten. Deze plaatsnaam is afgeleid van dien van Johan Picardt, die deze volkplantingen, ter ontginning van het veen, gesticht heeft. Johan Picardt was predikant (*pastor primus*) bij de Nederd. Hervormde Kerk, en tevens arts (*medicinae doctor*), te Koevorden, omstreeks het midden der zeventiende eeuw. Hij was een zeer veelzijdig man, zooals reeds blijkt uit de twee ambten, die hij bekleedde. Immers buitendien was hij nog oudheid- en geschiedkundige, en schreef een werk die wetenschappen betreffende, welks omslachtige titel is:

Korte Beschryvinge van eenige vergetene en verborgene Antiquiteten der Provintien en Landen gelegen tusschen de Noordzee, de Yssel, Emse en Lippe. Waer bij gevoeght zijn Annales Drenthiae, dat zijn eenige Aenteyckeninghen en Memorien, van sommige gedenckwaerdige Geschiedenissen, gepasseert in het antiquiteetrycke Landschap Drenth, van de Geboorte Christi af, tot op desen tijdt. Mitgaeders een korte Beschryvinge der Stadt, des Casteels, en der Heerlickheyt Covorden. — Amsterdam, G. van Goedesbergh, 1660.

Haarlem. JOHAN WINKLER.

De toren van Garijp. — Waarom zegt men in Friesland, van een beschonkene: „Hij heeft den toren van Garijp gezien?"

E. LAURILLARD.

BILDERDIJKIANA

DOOR

H. DE JAGER.

IX.

BRIEF AAN JAC. SCHELTEMA.

WelEdele Gestrenge Heer!

Eene bedlegering van etlijke dagen heeft my belet, Uw geëerde van 12 dezer vroeger te lezen of te beantwoorden. Ik sukkel in 't oneindige voort, en heb lucht en jaargetij alzins tegen, zoodat ik aan alle redelijk herstel wanhopen moet.

Het is zoo, WelEdele Gestrenge Heer, ik heb den tijtel van Bibliothecaris; ook heeft Z. M. my gezegd, dat Hy de groote of Koninklijke Bibliotheek in mijne bewaring wilde stellen. Ondertusschen is de Hr. Flamant niet verplaatst, maar gaat in zijne functiën zoowel omtrent deze als de byzondere Bibliotheek des Konings voort; en ik heb tot nog geene Boeken of Boekery gezien; zijnde al wat ik daarvan weet, dat de Boeken der vorige Nationale Bibliotheek op den zolder liggen, en dat men meent eerlang het Huis van Graaf Maurits tot derzelver plaatsing te zullen uitbreken en inwendig veranderen naar het plan van den Heer Flamant.

Het schijnt my toe, dat de Koning by mijn pensioen, opdat ik my niet geheel als Doodeeter zou aanmerken, een schijn van post heeft willen voegen, maar waarvan de functiën aan den Heer Fl. blijven, die ook daar zeer op gesteld is. Zijn Ed. heeft die Nation.^{e} biblioth.^{k}, die thans de *noyau* van de Konink.^{e} moet uitmaken, gecreëert, en hy is er by uitstek aan verknocht. Hy alleen weet, wat er van zij: ik integendeel ben er vreemd in en (recht uit gezegd) tot niets minder in staat, dan dit werk. Alles derhalve verbindt my, om in weêrwil van mijn zucht om U van dienst te wezen, U tot den Hr. Fl. te verwijzen. Ik zou zijn Ed. (dien ik

dagelijks zie) Uwen brief wel meegedeeld hebben; maar zijne delicatesse op dit point kennende, acht ik beter, hem zelfs niet te doen weten, dat UWEG. zich aan my gewend heeft. Het mocht zijnen ijver en dienstvaardigheid (wier effecten ik door de mijne, in mijne volstrekte onbedrevenheid en onbekendheid met de zaak, niet zou kunnen remplaceeren) die in der daad ongemeen zijn, eenigzins jegens U doen verflaauwen, en dit zou veellicht in Uwen arbeid en deszelfs voortgang (die van zoo veel belang voor het Vaderland is) vertraging en belemmering kunnen veroorzaken, in plaats van ondersteuning en voortzetting. Behaagt het UWelEd. Gestr. echter dat ik met den Heer Flamant, als mijn Collega in 't werk, spreke, ik ben hartlijk ten Uwen dienst.

Ik ben wel gevoelig over het vriendlijk Compliment dat UWelEd. Gestr. my maakte. Het is zoo, ja, verzen maken is (als de luim my aanvalt) eene behoefte, en zelfs eene allerdringendste, voor my. Edoch die luimen zijn my zeldzamer, naar mate mijne krachten verminderen. Voor 't overige ben ik hier ellendig. Waarom? vraagt Gy my. Alleen om 't gewoel. Mijn lichaam, mijn geest, alles eischt rust, en helaas! die kan ik niet bekomen. Rust, onafgebroken rust, om te kunnen denken, en my herhalen van alle de ondergane schokken, die ziel en lichaam uitgeput en vernield hebben, ziedaar wat ik behoeve. Maar die schijnt er voor my niet te zijn. De Koning is goed, hartelijk goed, en zijn omgang alleraangenaamst; maar 't gewoel der residentie, de wijze van leven, de aanloop van menschen! Ach dit alles vermoordt my. Ten minste had ik gehoopt, in eene stille Academiestad nog eenige dagen mijns overigen levens in een gematigden letterarbeid (waarin ik alles vergeten mocht) door te brengen, en die rust te genieten, die voor my geschikt was. Maar ook dit is vergeefsch gehoopt!

Intusschen ligt alle begonnen, alle ontworpen arbeid daar! Ik zal geweest zijn en niets gepraesteert hebben van 't geen ik had kunnen praesteren, van 't geen ik beoogde, van 't geen ik verlangde voor Letteren en Wetenschappen te doen, en waartoe my 40 jaren overdenking en studie voorbereid hadden. — Dit is hard, geloof my, en harder dan iemand gelooven kan. Doch wat houde

ik U op met deze eeuwige Jeremiade! Vergeef haar aan iemand, die zich onherstelbaar ongelukkig voelt, en nooit getroost, dan wanneer een nieuw toeval hem een algemeene eind aller kwellingen doet hopen; doch welke hoop hem reeds zoo dikwijls en ook nu weder te loor heeft gesteld.

Ik bevele my intusschen in de aanhoudendheid van UWEG. vriendschap en biede U mijn dienst, waar ze U nuttig kan zijn, met hart en ziel naar vermogen aan. Mag ik van U verzoeken, die van den braven en ongelijkbaren Heer Jer. de Vries den hartlijken groet meê te deelen van hem, die de eer heeft oprechtelijk te zijn,

WelEdele Gestrenge Heer,
UWelEd. Gestr. ootm.e Dienaar
Bilderdijk.

's Gravenhage
21 Maart 1807.

X.

BRIEF AAN TOLLENS.

Amsterdam 15 December 1815.

WelEdele Heer!

Ik heb het genoegen gehad het voortreffelijk Derde Deel Uwer Gedichten te ontfangen, te lezen, te bewonderen, en by onze Klasse ter tafel te brengen. Zy gelast my, U voor het welkom geschenk van den haar toegedachten afdruk haren dank te betuigen; en behoef ik daarnevens den mijne wel uit te drukken? Dank, duizendmaal dank, voor de minzame onderscheiding waarmede Gy my in deze Uwe aangename gift vereert! Dank voor Uwe schoone, Uwe zuivere, Uwe kiesche verzen! dank voor de edele en rechtschapen gevoelens, die Gy er in uitstort! Dank, niet alleenlijk van my, maar van geheel het Vaderland, van elk Nederlander, dank van heel het Nageslacht, koomt U toe, en zal U geworden! Ontfang dien, geniet dien, en neem er de hartlijke verzekering by aan, zoo wel van den [hoogen prijs, waarop ik

inzonderheid dezen Uwen Dichterlijken arbeid waardeere, als van de ongeveinsde achting- en vriendschap gevoelens die ik U toedrage. Aanvaard tevens mijne gelukwensching met het vaderlandsch Ridderteeken, U door Zijne Koninklijke Majesteit toegekeurd, en geloof my steeds,

WelEdele Heer,

UwWelEd. Dv. dienaar
Bilderdijk.

WelEdele Heer,
De Heer H. Tollens C.z.
Ridder van den Nederlanschen Leeuw, etc.
te
Rotterdam.

XI.

BRIEF AAN A. D. SCHINKEL.

Aan den Heer Schinkel, in andwoord.

Mijn Heer!

Uw Arabische of Perzische letters deugen niet, omdat er wel sluit- en middelletters, maar geen letters van aanvang, die zich aan andere verbinden moeten, by zijn. Wat doet Gy met zulk een defect Alfabeth? Ik voeg hier de drie Perzische woorden by, maar moet ze te rug hebben. Evenwel is het zeer lastig, dat ik voor Uwe Drukkery zelf als zetter ageeren moet. — Doch hoe is het thands met de Drukkeryen, dat men er de noodige letters niet in vindt? Immers Uw Grieksch, schoon wy er ons nu meê behelpen, past ook niet by Uw Romeinsche letter. Ik erken dat het, toen ik jong was, geheel anders ging.

Het slot is dan wederom: 't is niet anders; en zoo heb ik sedert een halve eeuw alles zien vervallen. Hoe blijd mag elk oud man (als ik) zijn dat hy haast van zulk een vervallen en bedorven wareld en al de kwellingen die dit verval meêbrengt, bevrijd zal zijn!

Ik blijf niet te min — UE. toegenegen
Leyden 1e. Septr 1826. — Bilderdijk.

P.S. Met my moet men in mijn zwakheid ook geduld hebben, daar ik dikwijls in 't schrijven en zoo ook in 't corrigeeren iets oversla.

XII.

Van de hier volgende gedichten van Bilderdijk is mij niet gebleken, dat zij reeds zijn uitgegeven.

1.

TER VERJARING VAN MIJNEN VRIEND FRANCISCUS SCHLUIJMER.

Ja, grijsheid is de schoonste kroon
  Op 't onbesproken hoofd;
Geen flonkering van diamant,
  Die haren glans verdooft.
Gods goedheid straalt er blijd in af
  Langs 't onbewolkt gelaat
En spreidt hem bloemen op den weg,
  Die naar de rustplaats gaat.
Geen rimpel dien de hand des Tijds
  Door wang of voorhoofd ploegt,
Of zachte vreugde lacht er uit,
  In 's Hoogsten gift vernoegd;
En de inspraak van 't erkentlijk hart
  By ieder levensklop
Aâmt dank tot d' Oorsprong alles goeds
  En stijgt ten Hemel op.

Geluk dan, brave grijze Vriend,
  Met zulk een ouderdom,
Zie dikwerv' nog, in dit genot,
  Dees blijden dag weêrom!
Wy deelen met oprecht gemoed
  In Uw gezegend Feest;
God zalig' 't steeds met nieuwe lust,
  En heilig' 't door Zijn Geest.

Bilderdijk.

Dit vers werd in 1874 door Dr. J. T. Bergman in afschrift aan mijn Vader gezonden met eene begeleidende missive, waarin hij

schreef: „De heer Fr. Schluijmer was een oud vriend mijns Vaders, en met B. insgelijks bevriend. Des zomers bragt hij doorgaans eenige weken ten onzen huize alhier door, en bezocht dan ook meermalen B. . . . Schluijmer was zeer bedreven in de teeken- en schilderkunst. Eén van Bilderdijks portretten is onder zijn toezigt gegraveerd, en een fraai Monument voor Pius VI in groot plano vervaardigd en aan den Paus opgedragen. Immers hij was R. C. althans in naam, meer dan in zijn hart. Ik bezit van zijne hand de silhouetten van mijne Ouders en Grootouders in 't zwart met O. I."

Onder 't afschrift van het medegedeelde vers van Bilderdijk op Schluijmer schreef Dr. Bergman: „Zonder jaarteekening, denkelijk tusschen 1824 en 1827, misschien wel bij gelegenheid van 's mans 70sten jaardag. Schluijmer was in dezelfde maand als Bilderdijk jarig."

2.

GRAFSCHRIFT OP VALCKENAAR.

De brave Valckenaar, in doorzicht, kunde en vlijt
Het voorbeeld, de eer, de roem, de vraagbaak van zijn tijd;
Wiens leven weldoen was, wiens lust gelukkig maken,
Die, stervling, dwalen kon, maar nooit zijn plicht verzaken;
Wien vriend en vijand eerde en 't Vaderland beweent,
Liet wat hy sterflijks had in dit zijn Lijkgesteent'.
Ook U was 't, o mijn Vriend! (zoo uw verstand weêrstreefde,
Uw hart omhelsde Hem) dat 's werelds Heiland sneefde.
Hy, die uw ziel verstond, legt deze erkentnis af.
Komt Christnen! knielt en dankt. — Verguizers! schuwt zijn graf.

1821.

3.

BRIEF BEHOORENDE TOT HET LEVEN VAN HANEPOOT.

beschreven door Mr. W. BILDERDIJK
ten behoeve van zijn Zoon
JULIUS WILLEM.

Ik Goliath,
De Reus van Gath,
Zes ellen en een handbreed groot,
Aan kleinen Hans, den Hanepoot.

Wanneer gy Sint Niklaas ontmoet,
Zoo doe hem mijn genegen groet,
Maar tevens zeg den ouden Sant,
Die zoo veel oproer maakt in 't Land:
Ik hou hem voor een echten schelm;
Dat hy my met mijn zwaren helm,
En mijn pantsier en lange spiets,
Die toch wat meerder weegt dan niets,
Vermuffen laat in dezen hoek,
En brengt my nooit banket of koek;
Want ik, ik ben een man van eer,
Die ook mijn ratioen begeer.
En gy, mijn Vriend de Hanepoot!
Al zijt ge zes el minder groot,
Ik wacht, wat uw persoon belangt,
Indien gy iets van hem ontfangt,
Dat gy, gelijk een deugdzaam kind,
Met mij zult deelen als een vrind,
En zenden my vijf vierde part,
Except alleenlijk van de gard,
(Wijl die te klein is voor mijn bom,
Laat ik U die in eigendom)
Doch wat geschikt is voor de keel,
Daar eisch ik van mijn reuzendeel,
Zoo eet ik dan mijn buik eens zat
En blijf uw dienaar

Goliath.

4.

DEN WELEERW. HEER P. CHEVALLIER,

Leeraar by de Waalsche Gemeente.

Met mijne toelichting van Da Costaas Bezwaren.

Ontfang, rechtschapen Chevallier!
Mijn uitgestorte hart in dees geringe bladen;
En gy, gedenk hem in uw beê,
Die om geen aardsch belang zijn Heiland zal verraden.
Bid, dat Hy me in die trouw bewaar',
Waarmeê mijn ziel niet schroomt, vervolging, smaad te lijden,
Op nieuw gereed, met doodsgevaar,
Met jammer en gebrek in zijnen naam te lijden. —

Ik ken door zestig jaren leed
De hand, die my geleidde in ramp en tegenspoeden,
En, reddend, zich aanbidden deed
By de overstelpenskracht der hoogstgerezen vloeden.
Hem leve ik, als zijn eigendom,
Die in mijn boezem leest, die van mijn lot moog schikken;
En, keer' zich aarde en zeekolk om,
Hem sterf ik, is 't Zijn wil, en zonder zielsverwrikken.

5.

LEYDENS HOOGESCHOOL.

Intaminatis fulget honoribus [1]).

Waar palm, laurier en mirth heur koestrend lommer strekken,
Men slinger ze in elkaâr op Leydens vrijen hoed!
De Leydsche Pallas staat gevest in 't heldenbloed,
En blijft, schoon eeuw aan eeuw heur wisselrond voltrekken,
De glorie van Oranje en echten burgermoed.

In de „Nieuwe Oprakeling" vindt men eene andere lezing van dit versje. Op bl. 70 komt aldaar een dichtstuk voor, getiteld: „By de feestviering der Leydsche Hoogeschool", en 't eerste couplet van dat vers luidt:

Laat Steden die de hand naar vorstenscepters strekken,
Zich streelen met gezag op tabbaartrecht en hoed ;
De Leydsche Pallas staat, gevest in 't Heldenbloed,
En tuigt, schoon eeuw aan eeuw heur wisselrond voltrekken,
De glorie van Oranje en Leydens burgermoed.

6.

BIJ HET LEZEN VAN HET TREURSPEL

De Dood van Albrecht Beiling

DOOR

PIETER VREEDE.

(1808)

Ik blaakte en kreeg een koorts, en, door die koortse, dorst
Naar — bloed en tranen, en vervloekte dien Hansworst,

[1]) Horatii Carminum Lib. IV, Carm. II, 18.

Die in de Hooge laars ten Schouwburg op dorst stappen
En 't purpren staatsiekleed onteerde met zijn lappen,
De fiere Melpomeen in 't Trijn — brakkinnenkleed
Naar 't Dolhuis joeg. — Ik stampte, uit innig hartenleed,
Wel driewerf op den grond, en — had mijn Treurspel vaardig,
Eer ik of iemand 't wist.

7.

GRAFSCHRIFT VOOR MY.

Voor deugd, voor menschlijkheid, voor 't Vaderland aan 't blaken,
Zocht ik mijn hoogsten lust in 't zuivren van mijn hart;
Maar menschelijke deugd kan niet gelukkig maken;
't Is Gods nabyheid, die geen zweemsel duldt van smart.

1782 $\frac{4}{24}$. In een hevige koorts.

(Waaronder geschreven is:)

Kunst, kunde, geest, verstand en honderd andre gaven,
Zijn hier met Bilderdijk tot ieders smart begraven.

V. I.

De vruchten van gevoel, vernuft en smaak en gaven —
Deez' leven, schoon het stof ligt in het stof begraven.

BUSSINGH.

XIII.

Dr. Kollewijn zegt in zijn belangrijk werk over Bilderdijk, D. II, bl. 354, van „Het Nicotiaansche Kruid", dat het gedicht werd uitgegeven „met een belangrijk voorbericht, volgens da Costa geschreven door H. Maronier." Juister zou de geëerde Schrijver zich uitgedrukt hebben, wanneer hij gezegd had, dat het aan de zangen voorafgaande „Levensbericht van Mr. Willem Bilderdijk" (het voorbericht is van den uitgever) geschreven werd door H. Maronier volgens eene mededeeling van Dr. A. de Jager, of wel volgens eene eigene opgave van den Auteur. Zooals uit eene aanteekening op bl. 463 van Da Costa's werk: „De mensch en de dichter Willem Bilderdijk", waarnaar Dr. K. verwijst, blijkt, plaatste mijn Vader in het „Letterkundig Magazijn van Wetenschap, Kunst en Smaak", 1834, N°. 8, eene „Kleine Bijdrage tot de Lijst van Bilderdijks

Werken", en in die Bijdrage leest men betrekkelijk het bewuste Levensbericht: „Van dit *Levensbericht* is Schrijver de Heer H. Maronier, hetgeen deze Heer zelve verklaart, in zijne *Gedachtenisrede op W. C. de Vletter*, Rott. 1833, de Aant. bl. 37. „In het „Algemeen Letterlievend Maandschrift" voor 1850, N^0 2, kwam mijn Vader nog eens op de zaak terug en schreef aldaar: „Van het *Levensbericht* . . . is steller de Heer H. Maronier, van Rotterdam, zoo als deze zelf verklaart in zijne niet lang daarna uitgegevene *Gedachtenisrede op — W. C. de Vletter*. Hoewel Mr. Pan deze bijzonderheid na mij herhaald heeft, vermeld ik ze hier nogmaals, om te doen opmerken, dat de *Catalogus* van Wiselius, bl. 116, ten onregte „J. F. Wap" als auteur opgeeft. Wél was het *Levensbericht* den Uitgever toegezegd geworden door den dichter A. van der Hoop Jr.; doch deze bleef, om onbekende redenen, in gebreke, zijne belofte te vervullen; zie het *Voorb.* des Uitgevers." Ware de gezegde verklaring in de *Gedachtenisrede* door Maronier niet gedaan, dan zou mijn Vader hem toch hebben kunnen aanduiden als Schrijver van het Levensbericht. In dat bericht komt een noot voor, waarin een afkeurend oordeel geveld wordt over het „Woordenboek voor de Nederduitsche spelling volgens Mr. W. Bilderdijk," en die door Maronier werd opgenomen ten gevolge van een aan hem gericht schrijven mijns Vaders. In diens Archief, D. II, bl. 261 en volgg., vindt men eene verhandeling, waarin 't ongunstig oordeel over 't Woordenboek, waartegen de uitgever Immerzeel opkwam, gestaafd wordt, en mijn Vader schreef aldaar: „De heer Maronier.... op verzoek van den Boekhandelaar Smit op zich genomen hebbende, een Levensberigt van B. te schrijven, verlangde dit te doen in de spelling van den dichter zelven, en vroeg mij tot dat einde 's mans Woordenboek ter leen. Ik zond hem dit, met eenige letteren tot narigt, aangaande de waarde van het boek. Mijn stadgenoot vond goed, van mijne gemaakte aanmerking gebruik te maken in de meergemelde noot van zijn Levensbericht, tegen welke het schrijven van den heer Immerzeel gerigt is."

XIV.

Op bl. 261 van Deel II zijns werks somt Dr. Kollewijn eenige verschilpunten op tusschen de spelling van Bilderdijk en die van Siegenbeek. Hij had aldaar gevoeglijk kunnen verwijzen naar een paar verhandelingen over dit onderwerp. Ik bedoel de„ Verhandeling ter beantwoording eener prijsvraag der Kon. Maatsch. van Vaderl. Taal- en Letterkunde te Brugge, behelzende een kort Overzigt der Verhandd. van de Heeren Siegenbeek en Weiland, vergeleken met de Ned. Spraakleer en verdere taalk. schriften van Mr. W. Bilderdijk, door Mr. A. F. Sifflé," in de Werken der genoemde Maatsch. D. V. (Brugge, 1829); alsmede 't „Overzigt der gewone Nederduitsche Spelling, vergeleken met die van Mr. W. Bilderdijk, door A. de Jager," geplaatst in het „Taalkundig Magazijn", D. I, bl. 207—228. Evenals Mr. Sifflé gordde mijn Vader, 20 jaar oud, zich aan ter beantwoording van de door de Brugsche Maatschappij uitgeschreven prijsvraag en terwijl Mr. Sifflé den gouden eerepenning ontving voor zijn verhandeling, werd 't antwoord mijns Vaders met den zilveren eerepenning bekroond. De uitgave er van had in het zesde deel van de werken der Maatschappij moeten geschieden, maar „uit hoofde van de plaats gehad hebbende gebeurtenissen" had zij „natuurlijkerwijze geen voortgang." Eenige jaren later trok mijn Vader uit het eerste gedeelte van zijn ingezonden verhandeling een opstel, met den titel „Overzigt" en dat opstel is het boven bedoelde „Overzigt," geplaatst in het Taalk. Magazijn.

XV.

„Op een afbeeldsel van Bilderdijk in 1787." Aldus luidt het opschrift van een vers van Da Costa, in 1851 vervaardigd en geplaatst in het Album der S. K. Het vers eindigt met de regels:

„Op Dante tot der dood stiefmoederlijk verbolgen
Kwam by zijns Dichters lijk Florence boete doen; —
Maar Bilderdijk ontsliep, en Neêrland bleef vervolgen."

Ter rechtvaardiging van de laatste woorden zei Da Costa in

de 5de der aanteekeningen, welke hij aan 't vers toevoegde, o. a. het volgende: „Heeft, om iets te noemen, niet nog onlangs de Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde te Leyden kunnen goedvinden het jongst uitgegeven Deel harer Werken te openen met een vertoog, in haar midden voorgelezen, om te bewijzen dat Bilderdijk in het politieke niet veel meer dan een weêrhaan is geweest? Men mag zich voorstellen dat in een volgend Deel dier Werken ook des Dichters handhaving tegen dit oordeel niet zal ontbreken; doch ook al werd die daar ter plaatse niet gegeven, het stuk zelve zal wel niet licht iets meer bewijzen, dan de persoonlijke vooringenomenheid des Schrijvers tegen Bilderdijk en zijne Godsdienstig-staatkundige beginselen. In plaats van een historisch, kritisch, psychologisch onderzoek omtrent de verhouding tusschen die beginselen en de praktische toepassing daarvan in het leven des Dichters, is hier althands niets anders geleverd dan eene eenzijdige, onedelmoedige, en onmenschkundige acte van aanklacht."

Het vertoog, dat Da Costa's verontwaardiging wekte, was de „Voorlezing over Bilderdijk's denk- en handelwijze, in betrekking tot de politieke gebeurtenissen van zijnen leeftijd" door Mr. G. Mees A.z. Reeds den 7den Januarij 1851 gaf Da Costa zijne verontwaardiging lucht in eene missive aan Van Assen. Met 't oog op de gezegde Voorlezing schreef hij in die missive: „Inderdaad wel een stuk om verontwaardiging te wekken; en toch! inderdaad niet bloot (zoo ik my zelve niet geheel bedrieg) wegens de verregaande miskenning en verguizing van mijn Vaderlijken Vriend en Leermeester; — maar (al gold het de onverschilligste van mijn hart en herinnering) ik zou my evenzeer geërgerd voelen aan dat volslagen gebrek aan alle kieschheid, edelmoedigheid, onpartijdigheid, getrouwheid, naauwgezetheid, — aan dat gemis in aanleg en bewerking, in bedoeling zelfs van verre, van alles dat naar eene psychologische behandeling van het onderwerp zweemt. Het is kwaadaartigheid, vermenigvuldigd met kwaadaartigheid, tegen den persoon — tegen het principe — tegen de Machten — tegen Oranje."

Van deze verklaring van Da Costa zond Van Assen een afschrift aan zijn collega en vriend Prof. H. W. Tydeman met een begeleidend briefje, waarin hij schreef: „Hoe meer ik er over denk, hoe onbetamelijker ik de plaatsing van M's onoordeelkundig lapwerk vind."

Dat ook Tydeman geërgerd was, toonde hij reeds, voordat de Voorlezing van Mees in 't licht was verschenen. Zonder den naam van den aanvaller te noemen, nam hij Bilderdijk tegen Mees in bescherming en plaatste wat hij schreef in het 13de Deel van de Geschiedenis des Vaderlands door Mr. W. Bilderdijk, bl. 40—42.

Ook in zijne oogen was de Voorlezing van Mees een smaadschrift en werd door hem en enkele andere leden van de Maatschappij van Letterkunde tegen de opneming der Voorlezing in de Werken dier Maatschappij geprotesteerd. In Julij 1851 betuigde hij aan Da Costa zijnen „warmen, innigen dank" voor de toezending van bovengenoemd vers op een afbeeldsel van Bilderdijk en hij liet daarop volgen: „Dat ik die verdiende, en vooral ook met uwe aant. 5 geheel instem, zal U blijken uit hetgeen reeds voorlang gedrukt was in Bild. Gesch. XIII. bl. 40—42. Ik kon toen *Mees* niet noemen, omdat zijn stuk nog niet in het licht was. Prof. v. Assen deelde mij uw schrijven aan hem mede van 7 Jan. 1851 (ik vrees dat het geen effect zal doen)." (*Wordt vervolgd.*)

Vertalingen van: Petrus Cunaeus Sardi venales. Satyra Menippea, etc. Ex. off. Plant. 1612. 12° — Volgens het biographisch Woordenboek der Nederlanden werd dit geschrift van Cunaeus in het hollandsch vertaald onder den titel „Gekken te hoop" (lees te koop) Amst. 12°, en in het Fransch getiteld „La reforme dans la republique des lettres". Zoover mij bekend is bezit geen enkele onzer groote bibliotheken een exemplaar van deze vertalingen; en ik heb er meermalen vruchteloos naar gezocht. Kan iemand de verzekering geven, dat zij werkelijk bestaan? Ik koester dienaangaande twijfel, want Brandt, die in zijne „Historie der Reformatie" (Dl. II, blz. 203 v. v.) blijkbaar zijne eigene vertaling van een paar bladzijden geeft, zwijgt van vertalingen, en de Nederlandsche zou hij zeker vermeld hebben, indien hij haar gekend had. R.

KUNSTGESCHIEDENIS.

Allerzeldzaamst portret. — Dezer dagen zag ik op eene Utrechtsche boekverkooping onder platen van allerlei allooi een portret van een Nederlander, dat mij toe schijnt *uiterst zeldzaam* te zijn, dat ik ten minste nooit gezien had. Het is luchtig geëtst in den trant van de etsjes van H. Fock op den aftocht der Franschen van 1812, en is gemerkt P.P.f. Het stelt voor een mannelijk borstb. naar links gewend; de persoon heeft twee zwarte moesjes op het gezicht, en kort haar, een hoogen witten das om den hals, waarboven een staande boord uitkomt en jabot. Achter hem een kat die een muis beloert. Boven zijn hoofd staat in cursief: Voorheen mijn staart!!; links het woord: devise in curs. Om het portret eén krans van? (lauwerbladen of worstjes?), waarlangs 3 muizen opklimmen. Zonder eenigen nm. of onderschrift. De plaat is hg. 96 bij 84 millimeter. Wie kan mij zeggen, wien zij voorstelt?

J. F. VAN SOMEREN.

Martinus Berkenboom (zie Nav. XLVI, 661) is vermeld door Immerzeel en zeer uitvoerig door van Eijnden & van der Willigen.

Hij was te Nijmegen geboren, waarschijnlijk in het midden der 17e eeuw, alwaar hij in zijne werkplaats in de Broederstraat, even als zijn leermeester Johannes Teijler, teekende, graveerde en met kleuren kunstprenten en kamerbehangsels drukte.

Uit zijne werken blijkt dat hij minder bekwaam was dan zijn meester en zijne platen etste hij met eene zware hand. Hij heeft verscheidene gezichten op de stad en de vestingwerken van Nijmegen, alsook van vele andere plaatsen, in met kleuren gedrukte prenten, uitgegeven; de meeste met de eerste letters van zijnen naam en andere met denzelven voluit gemerkt.

In Arkstee's beschrijving van Nijmegen komen enkele prenten naar zijne teekeningen voor.

Hij moet in het begin der 18e eeuw overleden zijn.

Rotterdam. M. V. S.

BLADWIJZER.

(B. A.) achter een woord beteekent: Bijlage tot de Augustus-aflevering.

A.

Aalst, heerl., 527.
Aanteekeningen over de Bat. omwenteling enz. 265—278, 309—327, 489—504, 625—641.
Aanteekeningen (Losse) uit het Harlinger archief, 157—165.
Aanval (Een onbekende) op Hattem in 1587, 25.
Aanwas maar geen aanwinst, 668—675.
Aarsen, A., 485, 506, 553, 555, 644, 689.
Abbink, J. H. pred., 8.
Achza (Vrouwennaam), 88, 176.
Acronius, J., 87.
Acte Verbond der edelen, 28.
Admiraal G. Callenburg, 134.
Advocaat, 556.
Aeltius, G., pred., 366 n. 4.
Aertsen, J., pred., 67, 69.
Afbeelding op de begraafpl. v. Klopstock, 685.
Afstamming van Ch. de Bourbon, 666.
Agricola, J., pred., 67, 70.
Aire, Verovering v., 563.
Aitzema, 63.
Albada (v.), 624.
Aldenbiesen, Commanderij, 427.
Alliantie met Frankrijk, 322, 323.
Alquierem, Fr. Repraesentant, 322.
Alumni, 380—386.
Ampsen, havezate, 7 n. 1.
Amsterdam, Kerkmeesters, 295.
————, Regenten, 295,
Ancher (A. J. M. Brouwer), 295.
Andreaskruis, 598, 601.
Anecdote 1813, 434.
Anspach, Jac., 1, 31, 32, 88, 139, 141, 139, 177, 328, 378, 432, 505, 509, 556, 645, 677.
Arenton, J., schoolm., 394.
Arentze, A., pred., 71, 72.
Arnold, Th. J. I., 641.
Arntzenius, 643.
Asperen (von), 623.
Aspremont, Wapen v., 178, 179, 180.
Attems (Von), 224.
Auletius, Al., 87.
Aux Brebis, 58—63, 136, 428.

B.

Bandijk, banwoud, 30
Barensteel, 376.
Beaumondt, R., 84.
Beaumont (Geslacht v.), 150—157, 288—295.
Beelaerts v. Blokland, F., 133, 454.

Been, Joh. H., 65, 125, 304.
Been, P., schoolm., 395.
Begraven van Katholieken in eene Herv. kerk, 30.
Beke (Geet-Betz), dorp, 599, 613.
België, 432.
Bergen (Adriana v.), 664.
Bergh, A. van den, dichter, 373—376.
Beveren (v.), 139.
Bezoek (Het eerste) van Gen. Duroc aan ons vaderland, 26.
Bilderdijk, Op zijn afbeeldsel, 685.
———, Aan een vriend, 686, 687.
———, Aan een berisper, 686.
———, In Wiselius' album, 686.
———, Grafschrift voor hemz., 687, 709.
———, Grafschrift op Valckenaar, 706.
———, Op Albr. Beiling treursp., 708.
———, St. Niklaasrijmpje, 706.
———, Aan P. Chevallier, 707.
———, Leydens hoogeschool, 708.
Bilderdykiana, 678—687, 701—713.
Binkhorst, 422.
Bladvulling, 105.
Bock, O. de, pred., 482.
Bodeck (v.), 137, 139.
Boekop, Gener.-maj., 628.
Boeles, W. B. S., 87.
Boey, 140, 283—286, 424, 453.
Bogaert, 142.
Boll of Bolle (Mr. P.), 663.
Boon, A. H., schoolm., 397.
Borchvliet, C., pred., 75.
Boreel, W., gezant, 565.
Borg (ter), Past., 425.
Botdrager, munt, 340 n. 7.
Boterham, 677.
Bourbon, 623.
v. Brakell-fonds, 549.
Brebis (Aux), 136, 306.
Brief van Joost Brasser aan H. de Groot, 687.
Brielle, Alumni, 380—386.
———, bijscholen, 390—398.
———, bijzonderheden 245—265.
———, Curatoren, 386—389.
———, St. Cath. kerk, 236.
———, Mennonieten, 238.
———, offergeld, 232.
Brouwer Ancher, A. J. M., 295.
Buchellius, A., Autobiographie, 418.
Buck en Sixti (Familiën), 141, 301.
Burch (Van der), 651—660.
Burchtheuvel, hoeve, 537.
Burch-vliet, 439—446.
Burgemeestersbandje, 643.
Burgvliet, C., pred., 80.
Butkens, Annales de la maison de Lynden, 177, 574—576, 602—605, 607 n., 615 n. 3.
Buijs, D., schoolm., 393.
Buyskes, P. J., 624.
Bijdrage tot de geschiedenis v. h. vaderl. schoolwezen, 380—398.
Bij handtasting ontslagen, 431.
Bijzonderheden uit het 3e notulenboek der voorm. Classe v. Voorne, Putten en Overflakkee, 67—85, 476—484.
Bijzonderheden uit het verleden van Helvoetsluis en Den Briel, 245—265.

C.

Caland, Fred., 58, 145, 150, 172.
Callenburg (Adm. G.), 134.
Caloo, Nederlaag bij, 560.
Cannegieter-Van Houten, 661.
Carpentier, J., pred., 71, 72, 74, 75, 80.
Catharina v. Wurtemberg, 508, 644.
Celcaert, C., pred., 71, 75, 80, 477—481.
Charcuterie, 678.
Chateau, 677.
Chigi, F., legaat, 565—573.
Claer of Clair (Familie die), 624.
Clairambault, P. de, 557.

Cloeck, 140, 423.
Cloppenburch, pred., 388.
Cockburn Rislaw Rasislaw, 58, 143.
Comperre, Gener., 627.
Comte de Frise, 30.
Cornelisze, D., 84.
Cornets de Groot, 165—172.
Coster, J. de, pred., 483, 484.
Couhon, Fr. Repraesentant, 322.
Courant, 104.
———, Utrechtsche, 318, 319.
———, Stichtsche, 319.
Court, J. de, schoolm., 383, 481.
Courtray. — Zie: Kortrijk.
Couwenhoven, C., schoolm., 391.
Crayenburgh, huis, 165.
Crayenest ('t), huis, 165.
Croes, 139.
Crijnsze, W., pred., 67, 70, 71, 74, 477, 478, 481.
Cunaeus, P., Sardi venales. Satyra Menippea, 1612, 713.
Cuylenburgh (van), 228, 428.

D.

Da Costa, Op een afbeeldsel v. Bilderdijk in 1787, 711.
Daendels, Gener., 641.
Damius, N., pred., 67, 69.
Damman, C., pred., 67, 69.
Damman, J., pred., 67, 71.
Damman, T., pred., 387.
Damme, Gener. v., 501.
Delft, Plateelschilders, 461.
Deventer, 15—21.
Devies: Jura tuetur, 66.
——— Unum prae cunctis fama loquetur opus, 145.
——— Reputate quae munda, 145,
Dichtregelen op Napoleon I, 435—439, 506, 641.
Diepenbroek, havezate, 7.
Dirick van Lynden, Ritter, Burggraf von Dormael usw. 1497—1565, 399—418.
Donteclock, R., pred., 67.
Doodsberichten 1597—1743, 37—56, 204—223, 447—453.
Doorninck (Van), 660, 661.
Dorsten, J. v., schoolm., 390.
Draagteeken, 379.
Drukfouten (Zonderlinge), 376.
Drijslee, 505.
Duins, Zeeslag bij, 1639, 562.
Duitsche Orde, 427.
Dumonceau, Gener., 627, 694.
Duyvelandt, C. A., schoolm., 84.

E.

Elderen (Van), 506.
Elswaert, 307.
Estrades, Brieven van en aan d', 557—559.
Engelsse, Frans, 83.
Eumenius, 378.
Ewald (Witte en Zwarte S.), 24, 25.
Extracten uit de crimineele ordonnantien v. Holland, 462—475.
Eyma, 651.

F.

Factie (Loevensteinsche), 378.
Faille, Abr. la, pred, 71, 72, 80.
Familie van of die Clair of Clair, 427, 624.
Familie Sixti, 662.
Familiën van Holl. oorsprong in Rusland, 425.
Feermans, M., boekh., 398.

Flament, C. S., bibliothecaris, 701, 702.
Flesschentrekker, 556.
Fleurkenius, J., pred., 387 n.
Florianus, J., pred., 67, 68, 69, 70, 71, 387 n.
Fock (von Brücken), 624.
Fremery, J. de, 622.
Frieswijk, 426.

G.

Gaboriau, E., Les gens de bureau, 643.
Gedenksteenen in de kerk der Herv. Gemeente te Brummen, 420.
Geelbergen, Fr. v., schoolm., 81.
Geer v. Oudegein, (Jhr. de), 427.
Geet-Betz, dorp, 599, 613.
Geisteranus, N., pred., 80.
Gelder, Beleg van, 561.
Généalogie de J. Ch. J. van Speyk, 172, 308.
Genealogie Velthuysen gezocht, 665.
Geschil tusschen de Brielsche regeering en geestelijken in 1557, 232—235.
Geslacht Aux Brebis, 454.
Geslacht van Beaumont, 150—157, 288—295.
Geslacht (Het) Bloys v. Treslong, 64.
Geslacht de Jong van Beek en Donk, 306.
Geslacht Rooyesteyn, 661.
Geslacht Smuts, 58.
Geslacht du Toict, 66.
Geslacht Tromp,303.

GESLACHTEN.

Aarssen, 473. — v. Aarsen, 221. — Aartse, 148. — Abarbanel, 463. — Abarbanel Sousa, 467. — Abbama, 469. — Abbema, 628. — v. Abbesteech, 262. — Abbink, 636. — Abbott (B. A.), 16. — Abbotesbury (B. A.), 32. — Abeleven, 311. — Abrahamsz, 461. — Abresch, 147. — Adèr, 636. — Adriaensze, 235.— v. Adrichem, 130, 473, 474. — v. Aecken, 469. — v. Aefferden, 527, 528. — v. Aelst, 200. — Aernouts, 655. — v. Aerssen, 154. — Aertsen, 156. — v. Aeswijn, 184, 334, 447, 448, 450, 452, 584 n. 6. — d'Agilair, 464. — v. Aicken, 469. — Ainslie (B. A.), 25. — Aitzema, 63. — v. Aken, 471. — v. Akeren, 469. — v. Albada, 624. — v. Alblas, 422. — Albout, 124. — d'Albuquerque, 469. — v. Aldenburgh, 545 n. 3. — v. Alderwerelt, 130, 149, 306. — Allardice (B. A.), 2, 30. — Aldenhoven, 128. — Aldringa v. Wirdum, 140. — Allertsze, 246. — Alleyne, 424. — d'Almeyda, 466. — v. Almonde, 255 n. 1, 256. — v. Alphen, 470, 636. — v. Altena, 188. — Altheer, 627. — v. Amerongen, 286 n. 4, 287 n. †, 583. — v. Ameyden, 466. — v. Ampsen, 13. — Amsincq, 424. — v. Amstel, 136, 353, 581. — v. Amstel v. Mynden, 3, 279, 449. — v. Andel, 468, 470, 472. — v. Anhalt, 33. — v. Ansem, 9. — v. Apelteren, 353 n. 2. — v. Apelthorn, 453. — Apollony, 285 n. 5. — v. Appeldoorn, 452. — v. Appelthern, 52. — v. Appelthorn, 206, 208, 209. — v. Arckel, 583, 584 n. 6, 585 n. — Arckenbout, 246. — Ardes, 465. — v. Arenborg, 522. — Ariens, 152. — v. Arkel, 197, 333, 336, 354, 541. — Arkenbout, 239. — v. Arnhem, 4, 10 n. 5, 41, 46, 337, 448, 450. — v. Asch, 124. — v. Asewyn, 49 n. 1. — Ashurst (B. A.), 50. — Asmus, 27. — v. Asperen, 358 n. 469, 472, 623. — von Asperen, 623. — d'Aspermondt Flugi, 204. — Aspremont, 178, 179, 195. — v. Assendelft,

464, 473. — d'Assonville, 470. — Astby (B. A.), 65. — Athelhamppton (B. A.), 10. — Atkischerly, 58. — Atse, 157, 158. — Auckes, 162. — Aux Brebis, 58—63, 136, 229, 304, 306, 428, 454, 661. — Avary, 466. — v. Averenck, 40 n. 1, 447. — v. Avezaet, 585 n. — Aylmer (B. A.), 22. — Aysue (B. A.), 73.

v. Baak, 17. — v. Baar, 15. — Baardt, 163. — Bachman, 444, 653. — Backer, 468, 473. — de Backer, 469. — v. Baden-Durlach, 344. — de Badynton (B. A.), 56. — v. Baeck, 2 n. 4. — Baek, 463. — Baelde, 468, 469, 622. — Baercken, 457. — v. Baerle, 152. — de Baers, 544. — Baert, 544 n. 5. — de Baerth tot Noortwijck, 544. — v. Baerthem, 124. — Bailli, 63. — Bailly, 59, 137, 229. — v. Bakel, 287 n. 2. — Bakelford (B. A.), 32. — Baker (B. A.), 47. — v. Balen, 473. — Balfoort, 636. — Balgerie, 467. — Baliol (B. A.), 23. — Ballard (B. A.), 27. — de la Balle, 148. — v. Balveren, 49, 199, 209, 451. — v. Banchem 462, 474, 475. — de Bank, 148. — Banningh, 622. — Barenbrug, 146. — Barentsz, 462. — Barra, 472. — Bartels, 60. — de Barth, 595. — Bartoutsz, 298. — de Bas, 149. — Basket (B. A.), 10, — v. Basten, 630. — Bastingius, 152, 154, 157. 291. — de Basuy, 463. — v. Batenburg, 188, 333 n. 3. — Bauens, 278, 311, 494, 629, 636, 637. — Baux, 168. — Bax, 468. — Baxcamp, 125. — Beauchamp (B. A.) 32. — Beaufort (B. A.), 28. — v. Beaumont, 62, 150—157, 288—295, 467. — Becker, 472. — de Bedarrides, 137, 219. — Bedriedes, 208. — v. de Beeck, 464. — v. d. Beecke, 472. — v. d. Beek, 463.— Beekhof, 1 n. 1 — Beelaerts, 133. — v. Beeresteyn, 130. — Beerns, 159, 162. — Beert, 617. — v. Beest, 141. — v. Beieren-Landeshuth, 114 n. — Belet (B. A.), 16, 19. — Bellocampo (B. A.), 17. — Beltgens, 282. — v. Bemmel, 125, 457. — Benning 297. — v. Benthem, 475. — Bentinck, 56, 126, 214, 216, 220, 221, 224, 225, 453, 543, 629. — v. Bentinck tot Middachten, 345 n. 3. — Bentinck v. Werkeren. 217. — Bentink, 657. — v. Berch, 458. — v. Berchem, 463, 472, 535. — Berck, 281. — v. Berck, 457, 460, 538. — Berckhout, 471. — Berdens, 470. — Berenburg, 278. — v. Beresteyn, 307. — v. Berg, 337. — v. d. Berg, 331, 344, 465, 588, 636. — v. Bergen 623, 664. — v. Bergen v. d. Grijp, 305, 664. — v. d. Bergh, 132, 531, n. 1, 657. — v. Berghe, 406. — Berham (B. A.), 34. — Beringer, 224. — Berkel, 472, 474. — v. Berlecum, 474. — le Berlier, 410. — Bertensz, 667. — Berthier, 57. — Berthout, 333 n. 1. — de Besche, 466. — le Bessche, 465. — v. Bettendorff, 467. — v. Beuchem, 123. — v. Beurse (Buerse), 224, 225. — Beuse, 308. — v. Beusichem, 181. — Beuys, 238 n. 1. — de Bevere Brill, 139. — de Beveren, 139. — v. Beveren, 61, 156, 287 n. 2, 422, 470. — de la Beye, 463. — de Beyer, 466. — v. Beijeren, 356, 470. — v. Beynen (Beynem?), 355. — v. Beynhem, 52, 359, 362. — de Beyser, 463. — Bichon, 650. — Bicker, 473. — du Bien, 467. — Biermans, 10. — Biggs (B. A), 29. — v. de Bilt, 630. — Bingham (B. A.), 11, 49, 63. — Binkhorst, 422. — v. Birghel, 403. — Bisdom, 473. — Bisdommer, 473. — de Bitter, 384. — Blankendael, 458. — Tieleman Bleckman, 311. — Bleiswijk, 445, 467. — Blenckvliet, 469. — le Blesine, 473. — v. Bleyswijck, 654. — v. Blitterswijk, 363, 411. — Block, 472, 473. — v. Block, 443. — Blocq, 463. — Bloemart, 122. — v. Blois, 356, 357, 360 n. 2. — Blokhuisen, 637, 638. — le Blon, 464. — v. Blooteling, 470. — Bloys v. Treslong, 64. —

Boas, 463. — Bock, 464. — v. Bockhoven, 122. — Boddaert, 465. — Bode, 547. — v. Bodeck, 137, 139, 459. — v. Bodeck v. Elkouw, 205. — Bodecker, 463. — v. Bodegom, 465. — v. Boeckalen, (Beukelen?) 335. — v. Boeckholt, 280, 449. — v. Boecop, 541, 543. — v. Boekhoven, 457. — Boelens, 460. — v. d. Boer, 664. — v. Boesichem, 581. — Boësius, 390. — Boetius, 163. — v. d. Boetzelaer, 42, 182, 280, 448, 452, 502. — Boey, 140, 283—285, 424, 453, 454, 472, 473, 475. — Boeye (Schuurbeque), 283. — Bogaert, 123, 142, 156, 454, 457. — v. d. Bogaert, 445. — v. Boinenburg gena Hontstein, 449, 451, 452. — de Bois, 471. — Bok, 637. — v. Bokkelen, 64. — Bollaerd, 465. — le Bolengier, 400. — Boll v. Hamersfelt, 124. — Bol(le), 663. — Bomme, 468. — v. Bommel, 629. — Bon, 468. — Bondeloot, 279. — Bonebakker, 636. — Bonevile (B. A.), 3. — v. Bongaardt, 122, 124. — v. Bongaerd, 281. — v. d. Bongerd, 447. — v. d. Bongerdt (Bongart), 39. — Bonisvilla (B. A.), 4. — de Bont, 469. — Bontius, 468. — Bonvill (B. A.), 16. — Boogaert v. Beloys, 653. — Booms, 637. — Boomsma, 539 n. 2. — Boon, 239, 458. — Booth, 124, 460. — Bootsmans, 460. — v. Borculo, 458. — Bordt, 60. — Boreel, 471. — Borgers, 300. — Bormans, 60. — Borre v. Dornick, 203, 588. — Borski, 636. — v. Borsselen, 132. — v. Borselen v. d. Hooge, 466. — v. Borssele tot Geldermalsen, 220. — Borst, 525, 638. — Borst, 472, 474. — Borthwick (B. A.), 24. — Bos, 491. — Bosch, 282, 311, 320, 467, 469, 637, 654. — v. d. Bosch, 284, 473. — Bo(s)ghert, 64. — v. Bosveld, 311. — Both, 123. — Both v. d. Eem, 457. — Botter v. Snellenberch, 124. — Bouck (Vonck?) 200. — Boudeus, 445. — Boudre, 661. — de Bouffard de Madiane, 147. — Bouguer (B. A.), 4. — v. Bourbon, 623, 666. — v. Bourbon Montpensier, 666. — de Bourgoingne, 279, 470. — Bourius(?) 443. — Bout, 297. — de Bout, 458. — Boutesteyn, 468. — Bouwens, 393 n. 1. — Bovetius, 63. — Boy, 471. — Boyd (B. A.), 23, 24, 30. — v. Brabant, 189. — Bradley (B. A.), 50. — v. Braeckel, 63. — v. Brakel, 123, 465, 637. — v. Brakell, 137, 138, 222, 344, 367, 453, 514, 515, 516, 517 n. 4, 518, 524, 541, 542, 546. — v. Bramen, 385. — Brand, 151, 290. — v. d. Brande, 147. — v. Brandwijk, 443, 445, 446, 466. — v. Brandwijk v. Blokland, 140, 283, 424. — Brandyn, 463, 469, 471. — Brant, 123. — Brants, 154. — Brantsen, 517 n. 3, 657. — Breban, 473. — v. Breda, 124. — Bredenbijt, 474. — Bredenhof, 472. — v. Brederode, 47, 124, 181, 203 n. 1, 333 n. 3, 356, 357 n. 4, 358 n. 3, 447, 540, 586, 587. — v. Bredevoort, 18. — v. Bree, 464. — Bressy, 464. — le Bret (B. A.), 68. — v. Breugel 465, 684. — den Breuil, 148. — Breur, 472. — Breys, 239. — v. Brieg, 112 n. 2. — Briel, 305. — Briell, 157, 290. — v. Brienen, 147, 149, 150, 338, 356 n. 4, 608, 609, 610. — Brill, 139. — v. Brimeu, 664. — Brinkhuys, 144. — v. d. Broeck, 146 n. 1. — v. Broeckhuisen, 51, 53 n. 1, 56, 57, 206, 207, 209, n. 2, 211, 218, 330 n. 3, 354 n. 9, 452, 580, 584 n. 6. — v. Broeckhuisen v. d. Merwede, 207. — v. Broeckhuisen v. Uterwyck, 207. — v. d. Broek, 148, 466. — Broekman, 475. — Broen, 136, 305. — Broere, 278. — Broke (B. A.), 33. — v. Bronckhorst, 55, 209 n. 1, 340, 354 n. 9, 362, 421, 453, 608, 611. — v. Bronkhorst, 137, 528 n. — Bronsse, 468. — v. d. Brouck, 468. — v. d. Brouk, 466. — Brouwer, 465, 471, 472, 474. — den Brouwer, 470. — de Brouxellis, 458. — Brown (B. A.), 11. — Browne (B. A.), 27. — Bruell,

460. — v. d. Brugghen, 546. — Brugman, 62. — de Brune, 173. — de Bruijn, 350, 545, 546. — de Bruyne, 239. — v. Buchel, 123, 418. — Buck, 141, 301. — de Bucquoy, 312. — Budde, 463. — v. Buechem, 282. — v. Bueren, 656. — v. Buerse, 225 n. † — v. Buesecom, 307. — Buitendijk, 319. — den Bule, 21. — v. Bulloe, 607, 608, 610, 611. — v. d. Burch, 132, 439, 443, 444, 445, 458, 651—660. — v. d. Burch v. Spieringshoek, 653, 659 n. 2, 660. — v. Buren, 138, 341, 344, 357 n. 4, 514, 517, 588. — de Bures (B. A.), 56. — Van der Burg, 311, 636. — Burgersdijck, 462. — v. d. Burgh, 351, 466, 473, 519. — Burris, 473, 475. — de Bury, 462. — Buteux, 468. — Butsiel, 170 n. 1. — v. Buuren, 630, 637. — Buwes, 162. — Buyn, 319. — v. Buyren, 279. — Buijrman, 470. — Buys, 152, 247, 255 n. 1, 426, 463. — v. Buijtendijck, 280, 460. — Buyters, 475. — de Bye, 198, 306, 463, 654, 656. — v. Byland, 149, 588. — v. Bylandt, 347, 350, 361, 519. — v. Bijlart, 281. — v. Bijleveld, 278. — v. Bijlevelt, 281. — v. Bijnckershoeck, 153, 155, 291.

Cabeljauw, 146 n. 1. — Callenburg, 134. — Cambier, 630. — v. Campen, 298, — Cannegieter, 661. — Cantelowe (B. A.), 68. — Canter, 282, 451. — v. Capel, 125. — Capelle, 466. — v. Capelle, 469. — v. d. Capellen, 227, 452. — Cappadoce, 467. — Cardozo, 471. — de Carevile (B. A.), 5. — Carolet de Logier, 139. — de Carpentier, 423. — Carrol (B. A.), 30. — Cary (B. A.), 32. — Casembrood, 472, 475. — Casembroot, 444. — de Cassemajor, 303. — Cassiopijn, 154. Cassius, 519, 545 n. 1. — Castares, 466. — v. Cats, 462, 636. — v. Cattenburch, 445. — Cau, 282, 469, 471, 472, 473, 474, 475, 656. — Cau v. Stillendam, 660. — de Caurondelet, 39. — Cauw, 469. — de Caverill (B. A.), 17. — de Cerfe (B. A.), 73. — Chambyr (B. A.), 34, 35. — de Chatillon, 138, 198. — Chattelaer, 153. — de Chaves, 462, 467. — Cheney (B. A.), 11. — Cheyney (B. A.), 50, 64. — de Chidiok (B. A.), 32. — Chimaer, 463. — Chrystiaans, 66. — Cincq, 467, 469. — Cinq, 444, 445. — Claassen, 148. — de Claer, 427. — die Claer, 624. — Claessen, 148. — v. Clahout, 152. — Clant, 622. — de Clare (B. A.), 58, 66. — Clarence (B. A.) 11. — Claret 60. — Clarque, 463. — Clases, 161, 162. — Clawert, 511. — v. Cleef, 470, 583. — de Clerq, 474. — de Clevre, 469. — Cliffort, 147. — Clignet, 474. — Cloeck, 140, 152, 423, 447. — v. d. Clooster, 54 n. 1. — Clos, 6, 133. — Clotingen, 40. — du Cloux, 536. — v. d. Clijf, 472. — Cobmoyer, 472. — Coburg, 62. — de Cock, 464. — de Cock v. Beest, 198. — de Cock v. Delwynen, 49, 346 n. 2, 451, 543 n. 1. — de Cock v. Nyenbeek, 16. — de Cock v. Oppynen, 42, 53 n. 1, 55, 448, 451. — Cock v. Oyen, 529. — de Cock v. Weerdenburg, 188. — de Cock v. IJsendoren, 354. — Cockburn (B. A.), 24, 58, 143. — v. Cockengen, 451. — de Cocq, 465, 473. — Coenders, 228. — Coenen, 472, 474. — Coesvelt, 281, 460. — de Coetier, 172 n. — de Coeuvres, 305. — Cohen y Montefrio, 467. — Coker (B. A.), 38. — v. Coldenhave, 20. — v. Colenberg, 451. — Collier (B. A), 22. — Collot d'Escury, 652. — Colverschoten, 552. — Commersteyn, 151, 155, 247, 248, 249, 250, 253, 255, 256, 290, 388. — le Compte, 465. — de Conchy, 694. — Cook (B. A.), 33, 64. — Cooles, 467. — Coolen, 473. — Coomans de Ruiter, 536. — Cooper (B. A.), 25. — Cooyman, 465. — Coppens, 468. — v. Cordenoordt, 458. — Cornets, 167. — Cornets de Groot, 165 — 172. — v. d. Corput,

173. — Corte, 465. — de Cortenbach, 596. — v. Cortgene, 457. — Cost, 660. — Cosyn (B. A.), 35. — Cotengo, 466. — Couburg, 60. — v. Coudenhoven, 387. — Courtenius, 384. — de Courtjoie, 407, 408, 409. — v. Couwenburgh, 467. — v. Couwenhoven, 70, 152, 155, 291, 472. — Coymans, 462. — Crabet, 442. — Crabeth, 469. — Craeyers, 465. — Craft, 469. — Cramer, 303, 304. — Crawfurd (B. A.), 25, 38. — Crayer, 468. — de Cretsmarh, 467. — Croes, 139. — Crom, 280. — Cromholt, 468. — Crommon, 470, 472. — Cromhuysen, 466. — Cromstrijen, 465. — Croock, 137, 457. — Crouwel, 516. — Crubbe (B. A.), 18. — v. d. Cruce, 465. — Crull (B. A.), 8. — Cruijk, 473. — v. Cruyningen, 412. — Cruypenninck, 60. — Crynen, 238 n. 1. — Cudde, 464. — Cunaeus, 657. — Cuyck v. Meteren, 157. — v. Cuylenborch, 279, 280. — v. Cuylenburg, 630. — v. Cuijlenburgh, 140, 228, 428. — Cuijper, 392 n., 468.

Daam, 321. — Dabridgecourt, (B. A.), 65. — v. Dael, 122, 473. — v. Daelen, 280. — Dallens, 282. — Dallyngrigge (B. A.), 18. — Dalone, 462. — v. Dam, 457, 519, 627. — v. Danen(?), 445. — Dankaerts, 472. — Darval, 466. — v. Daverveldt, 128. — Decker, 464. — Deckers, 464. — Dedel, 460, 463, 468, 469, 470, 471, 472, 546 — v. Dedem, 218. — v. Deest (v. Diest), 225 n. †. — Degens, 59, 62, 136. — De Ghendt, 122. — Delaney (B. A.), 28. — Delangrigge (B. A.). 7. — v. Delen, 51, 53, 54, 55, 56, 57, 205, 208, 211, 212, 213, 214, 216, 218, 220 n. 1, 230, 338, 362, 452, 453, 519, 541, 543. — v. Delen tot Boeckhorst, 218. — Demmer, 475. — Denebaud (B. A.), 32. — le Deneys (B. A.), 17. — Denick, 473. — Dethick (B. A.), 45. — v. Deumeltsraad, 636. — v. Deure, 278. — Develaer, 465. — Deym, 468, 475. — Diamant, 173. — Dias, 469. — Dibbout, 122, 457. — Dickie (B. A.), 24. — v. Diemen, 125, 457. — v. Diepholt, 517. — de Dieu, 308. — Digby (B. A.). 22, 26. — v. Dimen, 443. — Dingste, 462, — v. Dinter, 623. — Dison (Dixon), 173, 174. — Dobbe, 474. — v. d. Does, 286, n. *, 467. — Dompeling, 500. — v. Dongen, 146. — v. Doorn, 460, 550, 631. — v. Doornick, 584 n. 6. — Doornik, 353 n. 2, 356 n. 4, 361. — v. Doorninck, 660. — v. Dorenbosch, 458. — v. d. Dorenweerd, 356 n. 4. — Doreward (B. A.), 33. — Dorman, 304. — v. Dorp, 472. — v. Dorth, 452. — Doublet, 147, 469, 653. — Doude, 218. — Douglas, 308, (B. A.), 20. — v. Doyenborch 280, 459. — Drewe (B. A.), 58. — v. Driebergen, 125. — v. Driel, 539 n. 2. — Drieling, 637. — v. Driest, 552. — Droghoorn, 311, 320. — Drokan, 535. — Drury (B. A.), 64. — v. Druten, 53 n. 3, 359, 453. — Druijf. 475. — Druyvestein, 474. — v. Dryel, 354 n. 7. — Dubert, 384. — Ducker, 629, 636. — Duker, 320. — v. Dulmerhorst, 636. — Durfort d'Antieges, 138. — Dusard, 465. — Dusart, 463. — v. Dussen, 443. — v. d. Dussen, 132, 306, 307, 655. — v. Duuren, 660. — v. Duvenvoorden, 468. — Duwel, 466. — Duyck, 279. — v. d. Duyn, 350. — Duyvel, 551 n. 5. — Duyvensz. 667. — v. Dwingelo, 473. — v. Dyck, 153, 462, 473. — v. Dijk, 289, 500. — v. Dijken, 1 n. 1. — Six Dijkstra, 120. — Dijnel, 296. — Dyvus, 408.

Ebbewerker, 470. — v. Echten, 205. — v. Eck, 55, 149, 342 n. 3, 362, 453, 457, 517 n. 3. — v. Eck tot Nergena, 146, 147. — v. Eck v. Pantaleon, 138, 460, 540. — Edes, 125. — Edmeston, 384. — Edmont, 281. — v Ee, 124. — v. Eeckeren, 282. — v. Eede, 123. — v. Eeden, 451. — Fuyk Eenhoorn, 137. —

Eerschmitten, 429. — Eglington (B. A.), 24, 30. — v. Egmond, 188 n. 2, 534. — v. Egmond, gen. v. Baeck (Baexen?) 3 n. 2. — v. Egmont, 170 n. 1. — Eihof, 638. — Eimers, 491. — Elberti, 660. — Elioner (B. A.), 64. — v. Elderen, 224, 225 n. †, 369, 405, 409, 411, 412, 414. — v. Elderen (Odeur), 506. — v. Eldik, 529, 532, 630. — Elmenhorst, 540 n. — Elmham (B. A.), 36. — v. Els, 207. — v. Els v. Wittesteyn, 215. — Elsnerus, 535. — Elswaert, 307. — Elsworth, 307. — v. Elst, 473, 474. — Elverdunck, 345 n. 1. — Elzevier, 446. — Emenes, 637. — v. Emcre, 197. — Emmen, 175, 622. — Engelberts, 653 n. 2. — v. Enghuisen, 577, 578. — Enschedé, 659. — Entens, 228. — v. Epe, 146, 148. — v. Epen, 147. — Eppenhof, 467. — v. Erbach, 344, 346 n. 2. — l'Eremite, 472. — v. Erkel, 146. — v. Erp, 3, 421, 467. — v. Erpecum, 136, 465. — v. Es v. Meerkerk 637, 638. — v. Essen, 54, 206, 230, 450, 452, 462. — v. Essen tot Swanenburgh, 224 n. 3. — Essenius, 274, 278, 311. — v. Essesteyn, 460. - Este, 178. — v. Etteren, 467. — v. Euwsum, 458. — v. Everdingen, 532 n. 4. — Ewijck, 458. — v. Ewyck, 43, 279, 359 n. 4. — v. Ewijk, 511. — Eyck, 278, 309, 311, 316, 497, 637. — v. Eyck, 458, 461, 469, 475. — v. d. Eijdt v. Aelst, 132. — v. d. Eijke, 355. — Eyma, 651. — v. Eynde, 412. — v. Eijs, 351, 352 n. 2, 520 n. 1 — v. d. Eze, 358 n. 1, 585 n.

Facet, 464. — Fagel, 469, 475. — du Faget v. Assendelft, 217 n. 1, 218. — de la Faille, 467. — della Faille, 282. — Falck, 311, 317, 324, 630. — v. Falckenstein, 663. — delle Falloise, 403. — de Famars, 157. — de Fanaige, 410. — de Fanchon, 401. — Fangman, 537 n. 3. — Fannius, 156. — Farrer (B. A.), 25, 30. — Faulquier, 349. — Feignart, 285, 424. — v. Feltrum, 155. — v. d. Feltz, 225 n. †, 226. — Ferdinand, 473. — de Fereira, 469. — v. Fermentyouw, 661. — de Fidanza, 138 n. 1. — de Fiennes, 648. — Findlater (B. A.), 25, 29. — de Flemalle, 402. — v. d. Fliet, 425. — de Flines, 463. — de Flinton (B. A.), 7, 18. — Flugi d'Aspermont, 204. — de Fockert, 348 n. 2. — Fodeston (B. A.), 32. — Foeyert, 517 n. 4, 528, 530. — Foeyt, 122, 457, 458. — de Folckers, 346. — Fonck, 532 n. 1. — la Fontaine, 170, 171. — Fonteyn, 155. — Foock, 281. — v. Foreest, 131, 463, 469, 470. — du Forest, 66. — Forsburg, 312. — de Forvie, 409, 410. — Foxdaal, 472. — Foy (B. A.), 22. — Foyert, 139 n. 1. — de Fraipont, 403, 404, 405, 407, 408, 409. — Fraipont dit de la Bouverie, 399. — Francken, 472. — v. Franckendael, 460. — Franke, 229. — Franken, 469. — de Fremery, 464, 468, 622. — du Fresne, 154. — v. Friesheim, 149, 153. — Frieswijk 62. — Fulburne (B. A.), 36. — Fulwood (B. A.), 30. — Fyllour (B. A.), 32. — Fyloll (B. A.), 61.

v. d. Gaag, 462. — Gabbema, 162. — Gaeff, 230. — Gaillart, 408. — de Gaing, 123. — Galama, 163, 164. — v. Galen, 450. — v. Gammere, 156. — Gans, 245 n. 1, 246, 252, 304, 387, 472. — Gansneb, gend Tengnagell, 144. — Garnyach, 334. — v. Geel, 460. — v. Geelen, 314. — de Geer, 348, 465. — v. Geestdorp, 470. — v. Geffen, 130. — v. Gelder, 137 n. 1, 188 n. 2. — Gelderman, 401. — v. Gellicum, 462. — v. Gellinchuijsen, 264, 384, 385, 388. — v. Gelre, 297, 452. — v. Gemen, 18 n. 1. — v. Gendt, 470. — Geniets, 465. — v. Gennep, 333, 336, 356, 358, 360. — v. Gent, 302, 349, 362, 449, 583, 584 n. 6. — de Gerard, 60. — Gerards, 61. — Gerlach, 638. — Gerlings, 465. — Gerrits,

458. — v. Gessel, 457. — Ghysen, 155. — Ghysens, 192 n. 1. — Gideon, 126. — Gilbert (B. A.), 46. — v. Gils, 470. — v. Gimnich, 333, 338, 339, 340. — Glamis (B. A.), 28. — v. Glarges, 124. — Glencairn (B. A.), 28. — Goblet, 60. — v. Goch, 151, 154, 290. — v. Goens, 153. — Goes, 465. — v. d. Goes, 264, 475, 653. — Goeseel, 469. — v. Goetsbergen, 280. — Goffe (B. A.), 27. — v. Goltstein, 452, 453, 548. — v. Goltstein tot Brandsenburg, 543 n. 1. — v. Goltsteyn, 56, 124, 208. — Gommersbach, 225 n. †. — Gonsalvo, 467. — v. d. Gon, 171. — v. Goor, 464, 527. — Goosen v. Versendaal, 348 n. 1. — v. Gorcum, 630. — Gordon, 502. — Goring (B. A.), 11, 22. — Goris, 464. — v. Görlitz, 115 n. 2. — v. Görz, 116. — Gosset (B. A.), 62. — de Gouda, 458. — v. Goudoever, 266. — Goudt, 463. — Gournay (B. A.), 32. — da Gourre, 466. — Gouthoeven, 61. — de Goyer, 280, 458. — de Graaf, 463, 473. — v. d. Graaf, 474. — de Graaff, 286 n. 4, 466. — v. d. Graaff, 130, 307, 653. — de Graeff, 133. — v. der Graeff, 423. — Graham, 466. — le Grand, 452. — de Grande, 467. — Grasveld, 626. — Graswinckel, 653. — Graswinkel, 470. — Gratama, 665. — Grauwerts, 280. — de Grave, 444. — Gray (B. A.), 50. — Greeve, 314. — Grenhelle (B. A.), 35. — Gressenich, 544. — v. Griecken, 279. — Grienhuijsen, 474. — v. Groenendijck, 445. — Groenendijk, 441. — v. Groenewegen, 467. — v. Groenewoud, 279. — Groeninx, 464. — v. Groesbeek, 333. — v. Groesbeeck, 413, n., 414. — v. Groitffelt, 515, 516. — v. Gronsfeld, 281. — v. Gronsveld Diepenbroek, 149. — v. Gronsfelt Heyenbruck, 149. — de Groot, 132, 167, 462. — Groothuys, 153. — v. Grootvelt, 516, 527, 528, 529, 538. — v. d. Grotenhuys, 334. — de Groulart, 303, 304. — Grull, 311, 312. — Grundel, 119 n.**. — v. d. Gruuthuus, 9. — Gruysen, 60. — de Gruyter, 45, 281, 460. — v. Gruythusen, 191 n. 2. — Guesont, 345, 544. — v. Gulick, 663. — v. Gulik, 493. — v. Gulpen, 399, 400, 467. — Gust (B. A.), 32. — Gyblot (B. A.), 36. — Gijsen, 464, 475.

Haak, 469. — v. Haarlem, 63, 295. — de Haas, 466, 551. — v. Habsburg, 112 n. 2. — Hachtmann, 349. — Hackfoort, 282. — v. Hackfort, 3. — Hackin v. Hucker Harbach, 434. — Hacquard, 471. — Hademans, 18 n. 3. — Haeck, 444. — v. Haeften, 39, 41, 50, 358 n., 447, 451, 545. — Dutry v. Haeften, 659. — v. Haeps, 584 n. 6. — v. Haersolte, 16, 55, 207, 212, 215, 453. — de Haes, 529 n. 1. — Haesdonck, 465. — de Haese, 530. — v. Hage, 464. — v. Halen, 281. — v. Halewyn, 156, 279, 464, 466. — Halkert, 472. — Haller v. Hallerstein, 226. — Hallincg, 294. — Halling, 466. — v. Halteren, 656 n. 1. 659, 660. — de Hamal, 411. — Hamel, 473. — v. Hamelsveld, 311, 629, 637. — Hamethon, 466. — Hamilton (B. A.), 28. — v. Hamme, 578. — Hanedoes, 445, 473. — Hangest d'Yvoy, 351. — Harang (B. A.), 39, 40. — v. Hardebol, 62. — v. Hardenbroek, 50, 447, 451. — Harding v. Weerwyck, 460. — Hardsinck, 149. — v. Haringcarspel, 474. — Harking, 7. — Harmens, 159. — Harmse, 320, 630, 636, 637. — Harnisfeger, 136. — Harpus, 469. — Harsing, 473, 475. — 't Hart, 469. — v. d. Hart, 148. — v. Hartevelt, 657. — Hartly (B. A.), 40. — Hartman, 28, 144, 429. — Hartmans, 464. — Den Hartog, 528 n. 2. — Hartong, 425. — Hasebroek, 139. — Hasselaer, 474. — v. Hasselt, 460. — v. Hattem, 528. — v. Hattum, 281. — Haudayn, 156, 294. — Hauzenberg, 433. —

ten Have, 9. — v. Havre, 467. — Hay (B. A.), 24. — Hecker, 141, 347. — Hecking, 429. — (v.) Hecking, 66. — v. Heeck, 175. — v. Heeckeren, 1—5, 44 421, 449. — v. Heeckeren tot Nettelhorst, 226 n. 1. — v. Heeckeren tot Overlaer, 8. — v. Heeckeren v. Brandsenburg, 549. — v. Heemskerck, 463. — v. Heemskerck v. Bekesteyn, 458. — Heemstra, 286 n. *. — de Heer, 465. — v. Heerdt, 226 n. 4. 424. — v. Heerdt tot Eversberg, 454. — Heeren, 464. — Van Hees, 311, 467. — v. Heeshuysen, 134. — Heeswijk, 305. — v. Heiden tot Crudenburg, 347. — v. d. Heiden, 536. — Heidenrijck, 148. — v. Heinsberg, 663. — v. Hekeren v. d. Eze, 358 n. 1. — v. Hekkee (?), 149. — Hel, 462. — v. d. Hel, 149. — v. d. Hell, 205, 211, 212 n. 1, 213 n., 214, 226 n. 1, 230, 453. — v. d. Hell tot Clarenbeeck, 56. — v. d. Helm, 465, 473. — Helmke, 272. — v. Helsdingen, 458. — Helvetius, 304, 531 n. 1. — v. Hemert, 224, 538, 539. — ab Hemmen, 360 n., 361. — Hendersom, 466. — Hendricks, 469. — Hendriks, 148, 500. — Hengelaar, 320. — Henriques, 466, 467. — Van Hengst, 311. — Henton (B. A.), 32. — Heringa, 502. — v. Herlaer, 184, 329, 354 n. 9, 581, 584, n. 5. — l'Hermite, 173. — Herringham (B. A.), 50. — de Hertleghs, (B. A.), 14, 19. — Hertley (B. A.), 40. — de Hertleye (B. A.), 9. — Hertogh, 130. — Herwaerden, 473. — Heryng (B. A.), 10. — v. Herzeele, 453. — v. Heten, 17 n. 3. — v. Heteren, 194 n. 1. — Heu de Froidmond, 410. — v. Heukelum, 336, 338. — v. d. Heul, 246, 250, 392. — v. Heumen (Hoemen) 457, 515, 516. — Heurnius, 457. — v. Heusden, 148, 457. — v. Heussen, 471. — v. de Heuvel, 153, 464, 656. — v. Heuven, 319. — Heydanus, 464. — v. de Heyde, 463. — v. d. Heyden, 462. — von Heyden, 149. — Heykoop, 467. — v. Heyleven, 617. — Heymans, 422. — Heymensz, 463. — Heynen, 140, 307, 424. — v. Heyningen, 472. — Heynsius, 464, 467. — Heijting, 552 n. 2. — Hibelet, 303. — Hibbius (B. A.), 27. — Hiddes, 157, 158, 159. — v. Hillegom, 124. — Himkes, 162. — Hobers, 229. — v. d. Hoeff, 652. — v. Hoekelum, 333, 336. — v. Hoemen, 343. — 't Hoen, 494. — v. Hoenselaer, 447. — v. Hoenseler, 363. — v. d. Hoeven, 305, 424, 443. — v. d. Hoeven (Houwen), 664. — Hofman v. Someren v. Vrijenes, 527. — Hoevenaar, 467, 544, 636, 637. — De With Hoevenaar, 309, 311. — v. Hoey, 149, 473. — v. d. Hofe, 606. — Hoge, 630. — Hogeban, 463. — v. Hogendorp, 149, 474. — v. Hogenhoek, 470. — Hogerwaard. 65, 128. — Hogeveen, 463, 465, 470. — Hohn, 428. — Holboer, 491. — Holenwerf, 464. — Holl, 459. — Hollar, 470. — Hollebol, 471. — v. Holst, 194 n. 1. — v. Homoet, 361. — v. d. Honaert, 152. — v. d. Honart, 146. — v. d. Honert, 144, 468, 623. — v. Honnepel, 16 n. 2. — v. Honthorst, 125. — Hooch, 390, n. 2. — Hooft, 122. — 't Hooft, 282. — v. d. Hoog, 132. — v. Hoogenhoeck, 426. — v. Hoogeveen, 444. — v. d. Hoogh v. Adrichem, 132. — Hoogland, 465. — v. Hoogstraten, 342, 442. — v. Hoola, 443. — v. d. Hoolck, 471. — v. Hoop, 442, 443. — v. d. Hoop, 308. — v. Hoorn, 464, 467. — Hop, 229, 284, 453, 466. — v. Horn, 399. — v. Hornes, 333, 336, 447. — Hornhoven, 457. — Horst, 473. — v. d. Horst, 151, 453. — Houckgeest, 146 n. 1. — Houdringen, 460. — v. Housz (Hus), 421. — v. Houten, 463, 661. — Houtkamp, 630, 636. — Houtman, 469. — v. Houtstraten, 469. — Houtuyn, 149. — v. d. Houve, 455. — Houwen (Houwen) 308. — ten Hove,

152, 291. — v. Hove v. Zyll, 460. — Huber, 322. — Huet, 471. — Hugetan, 149. — Huguetan, 147. — Huinga, 224, 225 n. †, 226, 227. — v. Huls, 142. — v. Hulsberg, 599. — v. d. Hulst, 424. — Hultman, 28. — Hunteler, 345 n. 1. — Hurgronje, 422. — de Huijbert, 472. — Huybrechtsze, 72, 73, 74, 81. — Huygens, 62, 281, 465. — Huyghens, 145, 148. — de Huyter, 458. — v. Hyselendoorn, 471, 475.

Igos, 164. — v. Imbyse v. Batenburg, 147, 150. — v. Immerseel, 654, 655. — v. Ingen, 320, 526, 531 n. 2, 636. — Ingerman, 539 n. 2. — v. Isendoorn, 449. — v. Isselmuden, 450. — v. Itterson, 546. — Iwardby (B. A.), 60.

Jacobsze, 239. — Jacot, 470. — de Jager, 466, 474, 475. — v. d. Jagt, 302. — Jansen, 630, 636, 637. — Jansze, 72, 73, 74. — v. Jaskema, 466. — Jeffrey (B. A.), 36. — Jennyns (B. A.), 31. — Jentma, 159. — Van Lidt de Jeude, 311, 423. — Joachimi, 465. — Johnson, 464. — Jolles, 465. — du Jon, 173, 174, 175. — Jonck, 285, 424, 472. — De Jonckheere, 311, 552. — 't Jong, 463. — de Jonge, 151, 154, 155, 285 no. 5, 287, 290, 468—470. — de Jonge v. Ellemeet, 388. — Jongbloet, 545. — de Jongh, 75, 80, 279, 306, 636, 656. — de Jonghe, 460. — Jongkint, 441, 445, 446. — Jordens, 660. — Jouckes, 161. — Junius (?) 29. — Junius, 173, 224, 425, 429, 505, 622. — Junius v. Hemert, 143.

v. d. **K**aa, 467. — Kantert, 299. — Kaptein, 539 n. 2. — de Kat, 282. — Kater, 258. — Kats, 468. — Kedts, 442, 472. — Keeltje, 466. — Keerom, 468. — Keetell, 314. — Keir (B. A.), 24. — Kelfken, 517 n. 3. — v. Kell, 340 n. 3. — Kellerman, 628. — Kemels, 463. — v. d. Kemnade, 13, 20. — Kemp, 473. — v. Keppel, 2 n. 4, 3, 4, 184, 208, 225 n. †, 330, 358 n. 3, 361, 577, 578, 584 n. 6. — v. Keppelfox, 661. — Kerckem, 454. — v. Kerckhove, 472. — v. d. Kerckhove, 472, 473, 475. — Kerckhoven, 469. — v. d. Kerckhoven, 442, 445. — Kerkenis, 466. — Kerkring, 474. — v. Kervel, 147, 149, 150. — de Kesschitere, 467. — v. Kessel, 457, 584 n. 6. — Ketelaer, 467. — Ketelbuyter, 526 n. 2. — Keyser, 499. — Kick, 61. — Kien, 64, 125, 126, 129, 130, 131, 142, 152, 301, 473. — Kievit, 142. — Kiggelaars, 472. — der Kinderen, 469, 471. — v. Kinschot, 126, 127, 129, 130, 146, 465, 470, 471, 472, 474, 657. — Kirck Patreck, 279. — Kirkeby (B. A.), 36. — v. Kleef, 360 n. 2. — de Klein, 348 n. 2. — Kleijn, 128. — Kloeck, 40. — Kloeckhoff, 347. — Kloosterman, 535. — v. d. Kloot, 650. — Provo Kluit, 664. — Kluyt v. Rhijnsaterswoude, 311, 320. — Knedelis, 464. — Knoell (B. A.), 46. — de Kock, 552. — Koenen, 653 n. 2, 659. — Koeijman, 470. — Kol, 629. — v. d. Kolk, 473. — de Koning, 637. — Koningsbergen, 499. — Koopman, 638. — Koot, 148. — v. Kore, 9, 22. — v. Kriekenbeek, 584 n. 6. — v. Kroolesteyn, 281. — Kroot, 144. — Kruls, 499, 638. — v. Kulenburg, 337, 339, 340—344, 354, 362 n. 1, 522. — de Kuser, 541. — Kuijsten, 468. — Kijn (Kien) 64, 291.

v. d. **L**aan, 474, 475. — Labaer, 464. — v. L(a)ecmonde, 356. — v. Laekmonde, 586. — Lagaiche, 402. — Lakeman, 468. — v. Lakervelt, 281. — v. Lalaing, 342. — Lamberts, 300. — Lampsins, 463. — v. Lamsveld, 282. — v. Lancre, 392. — Landeys, 617. — v. Landschot, 146 n. 1. — Lange, 445. — de Lange, 61, 445, 467, 472. — v. Langen, 2, 6, 45, 46, 47, 450. — v. Langenberch, 227. — Langendijck, 465, 470. — de Langue, 238. — de Lannoy de

Lamottrye, 205. — Lantsbergen, 472. — de Latfeur, 459. — v. Lathem, 191 n. 2. — de Latre, 120. — Laup, 349. — Lauwenbijl, 463. — Lauwer, 465. — v. d. Lauwick, 48. — v. Lauwijck, 148, 463. — v. d. Lawick, 20, 209, 210, 358 n., 363, 529, 530. — v. Lawik, 145. — Lawrance (B. A.), 64. — v. Lawijck, 148. — v. Lede, 191 n. 2. — v. d. Lee, 153. — v. Leefdael, 450, 542. — Leembruggen, 661. — de Leeuw, 122, 281, 311, 316, 460, 636. — v. Leeuwen, 278, 351, 457, 464, 466, 470. — Leigh (B. A.), 11. — Lelienburg, 472. — Le Maire, 282. — Lempereur, 388. — Lenaerts, 161, 622. — Lennip, 122. — Lens, 661.— v. Lensinch, 291. — v. Lensnich (Lensinch), 152. — Lering 225 n. †. — Leroy (B. A.), 77. — Lestevenon, 322, 325. — v. Leuth, 471. — v. d. Lewenborch, 356. — v. d. Ley, 159. — Leydeckers, 465. — v. Leyden, 61, 62, 149, 388. — v. Leyenburch, 460. — Lich, 142. — v. Lidth, 133. — v. Liedekerke, 333. — v. Lienden, 460, 545 n. 5. — v. Lier, 465, 544. — v. Limborch, 474, 475. — v. Limburgh, 442. — Lind (B. A.), 2. — v. d. Linde, 469, 688 n. 2. — Lindeman, 151, 290. — v. Linden, 328—369. — Lindhorst, 499, 630, 637. — v. Lingen, 302. — v. d. Lingen, 123. — Linn (B. A.), 23. — v. Lintelo, 5. — v. Linter, 192 n. 1. — v. d. Lippe, 181. — Lipsine, 60. — v. Lockhorst, 124, 427. — de Lodelawe (B. A.), 69. — Lodesteyn, 60. — v. Loemel, 458. — v. Loen (Looz), 336, 337. — v. Loenen, 457. — Löffelholz v. Colberg, 433. — de Logier, 138, 281. — v. Lom, 305. — v. Lommel, 282. — Long (B. A.), 22. — de Longdoz, 410. — Loo, 194 n. 1. — v. d. Loo, 284, 664. — v. Loon, 360, 623, 663. — de Loopere, 469. — Looth, 124. — v. Looz, 427, 591. — Los, 470. — Loten, 467. — v. Lottum, 638. — Louff, 442. — Louwa, 231. — Löwenschild, 229. — de Lozenge, 406, 409. — Lubber, 471. — Lubberding, 318. — v. Lugtenburgh, 472. — Lulofs, 351. — Lunninckhuysen, 466. — Lus, 463. — v. Luxemburg, 342. — Luyloffsz, 515. — Lydius, 466. — Lye (B. A.), 21, 74. — De la Lynde (B. A.), 1—78. — v. Lynden, 3, 43, 51, 52, 53, 54, 55, 180—204, 214, 219, 220, 222, 399—418, 449, 452, 453, 574—621, 667. — v. d. Lynden, 203. — v. Lynden tot Ressen, 223. — v. Lynden v. Aelst, 527. — v. Lynden v. Blitterswijck, 545. — v. Lijnden v. Swanenburg, 148.

Maalsons, 465. — Macare, 468. — Machado, 463, 467. — Mackay, 223. — Macquet, 146. — Macx, 471. — v. d. Made, 168 n. 1. — Magerus, 383. — Mahnen, 319. — de Maistre, 466. — Malewater, 656. — v. Malsen, 141, 228 n. 2, 352, 425. — Mamuchet, 122, 281, 460. — Manard, 282. — v. Manderscheyd, 344, 348. — v. Manen, 146, 148, 278. — le Mangon, 407. — Manninga, 141, 228. — v. Mansveld, 125, 311, 494. — Manyngford (B. A.), 32. — Manwood, 279. — Marbach, 309. — Marcellis, 469. — Marchal, 146 n. 1. — v. d. Marck, 338, n. 5. — Marcus, 285. — Marguerink, 141. — Marinus, 469. — v. d. Mark, 287 n. 2, 399, 403, 406, 408. — Marr, 336. — Marrebach, 636. — Marret, 311. — v. d. Marsche, 281. — v. Marselis, 62. — Martens, 281, 457, 474. — Martini, 151 290. — Mason (B. A.), 46. — v. d. Mast, 126, 127, 130, 455. — Masuer, 472. — Mataris, 463. — Matelieff, 422. — v. Matenesse, 44, 49. — v. Mathenesse, 125, 449. — de Mathivaux, 410. — Mathysze, 245 n. 1. — v. Mattenesse, 73, 74, 80. — Mauderick, 199. — v. Maurick, 320. — de Maurignault, 470, 471. — v. Maurik, 359, 493, 548. — May (B. A.), 36. — Mealy (B. A.), 29. — v.

Mechelen, 516. — de Medina, 463. — v. Meeckeren, 453. — le Meer, 472. — v. Meer, 306. — v. d. Meer, 123, 463, 468, 470. — v. Meerkerk, 473. — v. Meerlo, 123. — Meerman, 79, 80. — v. Meerten, 202, 527, 537, 543, 547, 548 n. 3, 549. — Meesters, 466. — Meeuwesteyn, 236, 247, 259. — v. Mekeren, 543. — Melisdijk, 455, 456. — Mels, 467. — Meng, 472. — Mensinga, 317, 324. — Menthen, 148. — de Mepsche, 123. — Mercator-Schellekens, 665. — Merchijs, 229. — v. d. Merck, 458. — v. Merenborch, 458. — v. Mermueden, 608. — v. Merode, 124. — de Merode, 369. — v. Merten, 362. — Merula, 426. — de Messyng (B. A.) 33. — v. Metelen, 2, 3 n. 1. — v. Meteren, 538, 636, 637. — de Metselaar, 473. — Metsers, 152, 155, 291. — Metsue, 463. — Metz, 465. — v. d. Meulen, 151, 154, 157, 424, 459. — de Meulenaar, 462. — v. Meurs, 15, 140, 148, 228, 307, 321, 337, 354, 355, 428, 522, 584 n. 6. — v. Mevert, 451. — de Mey, 152, 443, 445. — v. d. Mey, 144, 475. — v. d. Meye, 463. — de Meyer, 123, 144, 636. — Meyertsz, 465. — Meyfort, 500. — Meyvaart, 226 n. 5. — Michel, 60. — v. Middachten, 2, 3, 191 n. 2, 209 n. 3. — v. Middelborch. 460. — v. Middelburg, 153. — Middeldorp, 225 n. — v. Middelgeest, 475. — Middelhoven, 147. — Middelman, 464. — v. Middelwijk, 200. — v. Mierlaer, 330 n. 3, 579, 583, 584 n. 6. — Mierop, 470, 472. — v. Mil, 531 n. 2. — v. Milanen, 458. — de Milde, 59. — v. Millingen, 279, 331. — Millink, 453. — Milles (B. A.), 58. — v. d. Minne, 651. — Mispelblom Beijer, 656. — Mitchell (B. A.), 27. — Modder, 300. — Mode, 460. — Moerkerken, 455. — Moerman, 475. — v. Moerselaer, 122. — Mogge, 140, 283. — Mol, 144. — de Molde, 466. — Molenpas, 474. — Molenvliet, 470. — Moliart, 353 n. 2. — Moll, 458. — Mollerus, 467. — Molyns (B. A.), 34. — Momme (Mumm) 338, 340. — Monier, 122, 282. — Monrooy, 627. — v. Mönster, 449. — Montacute (B. A.), 17, 39. — Montague (B. A.), 11, 30. — v. Montalban, 471. — v. Montbeliard-Altena, 181. — de Montesinos, 466. — v. Montfoort, 124, 183, 281. — Montgomery (B. A.), 24, 28. — v. Montpensier, 623. — de Montpoellan, 465. — Moons, 469, 470, 471, 472, 473. — del Moor v. Immerzeel, 444, 445. — de Moraas, 468. — v. Mordochay, 467. — Moreelsz, 123, 460. — Morreve (B. A.), 35. — Morryf (B. A.), 35. — v. Mortagne, 473. — Morton (B. A.), 13, 40. — de Moucheron, 305, 388. — Mouliot, 145. — Mowbray (B. A.), 25. — v. d. Muelen, 665. — Mulder, 311, 494, 638. — Mulders, 278. — Mulrooy, 311, 318. — Munnicks, 314. — Munter, 347. — Musch, 422, 472. — Muylard, 459. — Muijlwijck, 470. — Muys, 79, 388. — v. d. Myle, 467.

v. Naarsen, 286. — v. Naerden, 397. — Naerenus (v. d. Neer), 173. — v. Nagell, 5. — de Nagelmaker, 470. — Nagtegael, 469. — Napels, 466. — v. Nas, 475. — v. Nassau, 12, 155, 344, 623, 664. — (Nassau) v. de Leck, 462. — v. Nassau-Siegen, 346. — v. d. Nath, 468. — v. Neck, 465, 471. — v. Neercassel, 279. — Nellesteyn, 125. — v. Nes, 307, 424. — v. Nes v. Meerkerk, 311. — v. Neste, 63. — v. Nettelhorst, 2—25. — v. Neukirchen gend. Nyvenheim, 350, 549. — v. Neurenberg, 466. — de Neve, 465. — de Nevile (B. A.), 39, 57, 70. — Newbald (B. A.), 36. — Newburghe (B. A.), 39. — Newgate (B. A.), 27. — Nicolai, 466, 469. — Niekerk, 636. — v. Nienbeek, 577, 578. — Nierop, 471, 472. — v. d. Nieuburgh, 465. — v. d. Nieupoort, 351. — Nieustat,

253. — v. Nieuwburch, 280. — Nieuwenhove, 473. — Nieuwenhuis, 638. — v. Nieuwland, 129. — Nilant, 660. — v. Nimwegen, 422. — v. Nispen, 462, 469. — Niwehale (B. A.), 32. — Nobel, 126. — v. Noest, 516, 538. — v. d. Nolck, 285. — Nolthenius, 382. — Noordmarsch (ten), 18. — v. Noört, 282, 461. — v. Noortwijck, 122. — Norton (B. A.), 72. — De Normandie v. Schalkwijk, 311. — Norwod (B. A.), 36. — Nothaft v. Weisenstein, 434. — Nunes Mocata, 468. — Nijenstadt, 458. — Nijhoff, 144, 462. — v. Nijpoort, 123, 280, 458.

Obbens, 464. — Obrecht, 408. — v. Ochten, 191. — Ockersz, 469. — Oem, 62, 287 n., 652. — Offle, 58. — Ogilvie (B. A.), 25. - Ogle, 279, 458. — v. Oldenbarneveld, 608. — v. Olen, 474. — Olivier, 307, 318, 319. — v. Olmeu, 469. — v. Olst, 319, 320, 636, 638. — v. Ommeren, 148, 149. — v. Omphal, 545 n. 3. — Oom v. Wyngaerden, 472. — Ooms, 282. — v. Oort, 493, 638. — Oostenrijk, 112, 113. — Oosterbaan, 500. — v. Oostrum, 122, 123, 278, 280, 459, 511. — v. Opmeer, 131. — Oris, 451. — Ormea, 125, 279. — Ose (?), 588. — Oskamp, 320. — v. Ossenberg, 150, 314. — Ost, 303. — Ostervelt, 163. — den Otter, 465. — Otters, 147. — Ouderaen, 617. — v. Ouderwerven, 280. — Oudesteijn, 463. — v. Oudewerven, 124. — Oudinot, 694. — Outgertsz, 298. — Outshoorn, 468. — Outvorst, 468. — Ouwers, 311. — v. Overmeer, 280. — v. Overschie, 132, 133, 468. — v. Overvest, 167. — Oyel, 472.

Paats, 472. — v. Pabst, 5, 145, 146, 147, 148. — v. d. Padevoirt, 224 n. 3. — Paets, 471. — Paeuwe, 300. — Paeyse, 261. — v. Paffenrode, 469, 473, 474. — Page, 463. — de Pagniet, 519, 545. — v. Pallaes, 280. — v. Pallaes v. d. Sterre, 280. — Palland, 500. — v. Pallandt, 200, 342—344, 448, 515. — v. d. Pant, 320. — Pallant, 286 n. 3. — Paludanus, 63. — Pandelaar, 469, 472. — v. Panhuijsen, 469. — v. d. Pant, 320. — Papigneau, 464. — Pareira, 467. — de Parenteau de Ste Maison, 154. — Parere, 466. — Pater, 62, 282. — Paton, 472. — Paulet (B. A.), 9. — Paulus, 322, 325. — Pauw, 60, 62, 124, 467, 469, 470, 471, 474, 638, 658, 659 n. 2. — Pauwels, 474. — Payne Tibbott (B. A.), 31. — v. Peere, 466. — Peckham (B. A.), 55. — de Pede, 412. — Peletier, 539 n. 2. — Pels, 59, 62, 136. — Pelt, 282. — v. Pembroeck, 278. — Penbryck (B. A.), 32. — Percheval, 469. — de Perci (B. A.), 3. — Perné, 630. — de Perponcher Sedlnitsky, 221. — v. d. Perre, 458. — Du Perron, 539 n. 2. — Perseval, 470, 471. — Persijn, 470. — Du Pertal, 443. — v. Pesch, 494. — Pesen, 61. — Pesters, 153, 155. — Peters, 134. — Phaff, 172 n. — Phasao, 464. — Philipsze, 235. — Piccardt, 226 n. 5. — Pickveld, 468. — Pieck, 40, 44, 48, 49, 207, 217, 218, 447, 449, 450, 535. — Pieck v. Tienhoven, 527. — Pieterson, 472. — Pit, 464. — Pith, 467. — Pitius, 385. — Pizon, 175. — de Pla, 152, 464. — Plasge, 463. — Pleydell (B. A.), 13. — Ploos v. Amstel, 123. — Plot, 464. — Pluygers, 664. — v. Pobitz, 211, 212. — Poelhuijs, 464. — v. d. Poel, 147, 428. — Poeyt, 281, 449. — v. Poilwyck, 200. — v. d. Pol, 43, 637. — v. d. Poll, 123, 152, 291, 448, 449. — le Pollain, 403, 405. — le Polrea, 410. — Polsen, 229. — Polyn, 451. — Pompe, 61, 132, 306, 467. — Ponsz, 465. — du Pont, 131. — de Ponynges (B. A.), 56. — v. Poolenburch, 397. — v. d. Poorte, 468. — Pordage (B. A.), 27. — Porhoven, 463. — Porrenaer, 154. — v. Portengen, 459. —

Porter (B. A.), 24. — Post, 311, 627. — v. Pothoven, 471, 472, 473. — Pots, 469. — Pous, 322. — de Pres, 472. — Prince, 688 n. 1. — Pringel, 398. — Proeys, 458. — Püchler, 139 n. 1. — v. Pull, 282. — Punt, 19. — v. d. Putt, 61. — v. Putten, 122, 280, 281, 577, 578. — de la Pyere, 171 n. 3. — Pijl, 475. — Pijll, 469, 473. — Pijpers, 322. 323.

Quaatgebuur, 463. — Quack, 473. — v. Quadt, 347—49. — Quaedt, 460. — Quaetgebuyr, 282. — du Quesne, 60, 61. — Quentijn, 297. — Quint, 123. — Quintijn, 468, 470, 471. — Quita, 628.

de Raad, 474. — de Raadt, 472. — v. Raaij, 146, 148. — v. Raesfeldt, 4, 206, 449, 450. — v. Raesveldt, 45, 49, 146 n. 1. — Rajes, 464. — Rambouts, 469. — de Rambures, 664. — Ramstaert, 257. — v. Randenrode, 183. — v. Randwijck, 356, 449, 450, 586. — v. Randwijk, 44, 191 n. 2, 346 n. 2, 362, 363. — Raneft, 425. — v. Rantwijck, 125. — Raulee. 464. — Ravée, 312. — Ravesteyn, 312, 474, 475, 650. — v. Ravesway, 457, — Reaal, 473. — Rebel, 469. — de Rechter, 461. — v. Rechteren, 4, 16, 18, 44, 46, 206, 212, 213. 449. — v. Rechteren tot Rechteren, 43. — de Rechteren v. Hemert, 539 n. 2. — v. Rectem, 17 n. 3. — v. Reede, 52, 122, 124, 451, 452, 577, 578. — v. Reede tot Nederhorst, 540. — v. Reede v. Renswoude, 50. — de Reek, 465. — Reeken (Veeken) 471. — v. Reenen, 465, 585 n. — Reettink, 500. — v. Rehhugen, 139. — Reifferscheidt, 182. — v. Reigersbergh, 688 n. 3. — v. Reinckinck, 226. — Remoeij, 381. — v. Renesse, 148, 182, 197, 448, 459, 629. — v. Renesse v. Moermont, 280. — v. Renesse v. Wilp, 311, 316, 317. — Rengers, 228. — Rengers v. Slochteren, 226 n. 3. — Rentingh, 302. — de Reper, 463. — v. Resandt, 423. — de Reus, 474. — de Reuver, 123, 318. — Reverset, 622. — v. Reversteeg, 175. — v. Reydt. 347 n. 1. — Reyersz, 297. — v. Reijgersberg, 463, 471. — Hoes Reygersbergh, 469. — Reijms, 464. — Reijners, 11. — Reijnst, 473, 475. — v. Rheede, 459, 460. — Rheel, 463. — v. Rhenen, 279, 548. — v. Rhijn, 463. — Riççen, 465, 474. — de Ridder, 282, 311, 457. — de Ridder v. Grunesteyn, 230. — v. Riebeeck, 147. — v. Riele, 382. — v. Riemsdijk, 52, 142, 147, 150. — Rietmulder, 650. — v. Rietveld, 469, 474. — Rifflart, 406. — Rigge (B. A.), 27. — Ring, 630, 636. — Ripperda, 228 n. 2. — la Rivière, 152. — Roboll, 321. — de la Roche, 342. — de Rochebrune, 150. — Rockes (B. A.), 50. — de Rode, 356. — de Rode v. Hekeren, 334. — v. Rode, 586, 601. — Rodinck, 297. — Roëll, 656. — Roese, 300. — Roest, 123, 147. — Roever, 536. — Roger, 467. — Rokes (B. A.), 50. — Rollant, 470. — Rolle, 472. — Rombach, 638. — Romburgh, 469, 471. — Römer, 63. — Romeijn, 443. — v. Romond, 144. — v. Romondt, 141, 623. — v. Romsee, 400. — Romswinkel, 467. — De Roo. 130. — de Roock, 346 n. 2. — Roode, 123. — Roorda, 66. — Roos, 470. — v. Roosbeeck, 151, 290. — v. Roosenbeek, 154. — Roosterman, 475. — v. Rooyen, 631. — Rooyestein, 661. — de la Roque, 148. — Ros, 467. — Rosa, 468, 474. — Rose (B. A.), 54. — Rosenboom, 150, 462. — v. Rosenburg, 151, 290. — v. Rosendael, 470, 475. — v. Rossem, 137, 197, 338, 339. — v. Rossum, 444, 448. — Rostermann, 60, 62, 428. — v. Roswey, 125. — Rotgans, 466. — Rother, 320, 630, 636. — Rothewelle (B. A.), 34. — Roukens, 624, 638. — de Rout, 457, 458. — de Rovere, 467, 470. — de Roy, 123, 281. — v. Royen, 458, 653. — Rudolphi,

474. — de Ruever, 459. — de Ruhle v. Lilienstern, 64, 125. — Rumoer, 474. — Russel (B. A.), 66. — Rutgers, 629, 636. — Rutgers v. Rozenburg, 546. — Ruttinck, 204 n. 1, 636. — Ruijl, 469. — Ruijsch, 123, 457, 474, 475. — Ruyssen, 528. — v. Ruytenburgh, 474. — Ruijter, 475. — de Ruyter, 146, 209, n. 3. — Rijckaert, 229. — de Rycke, 359. — Rycken, 426. — Rijcken v. Donselaer, 457. — v. Rijckevorsel, 654. — Rijcks, 208. — v. Ryell, 515, 516. — Rygersbosch, 470. — v. Rijn, 460. — v. Rijnevelt, 123, 124, 459. — v. Rijnhuysen, 123. — Rijsdijk, 656. — v. Rijsen, 13, 17. — v. Rijsenborch, 122.

Saal, 466. — Saell v. Vyanen, 123. — v. Saesvelt, 451. — de Saint Leodgar (B. A.), 14. — v. Saksen, 33. — v. Saksen-Saalfeld, 346, 347. — de Salengre, 466. — Salm, 473. — v. Salm-Reifferscheid, 345, 349. — Salmeyda, 464. — Salmius, 123. — Salonthay v. Salontha, 308. — Salvador, 463. — Salves, 161, 162. — Samson, 631. — Sandberg, 170. — v. d. Sande, 466, 474, 529. — v. d. Sandt, 348 n. 2, 349, 350 n. 3, 469. — Sangster, 539 n. 2. — v. Santen, 474. — Santvoort, 392. — Sarette, 470. — Sasbout, 131, 306. — Sasbout Overschije, 132. — v. d. Sau, 147. — de Sausin, 171, 172 n. — de Sausin de Fonville, 171 n. 3. — Sautyn, 133. — v. Sayn, 182 n. 2. — v. Sayn-Wittgenstein, 48 n. 1, 451. — Schaap, 207, 463. — Schaap v. d. Dam, 223. — v. Schadijk, 528. — Schaep, 156, 215, 458, 474, 475. — v. Schaessler, 301. — Schagen, 462. — v. Schagen, 469. — v. Schalckwijck, 281. — Schap, 393 n. 1. — v. Scharenburgh, 428. — Scharp, 229. — Scheffer, 661. — Scheidius, 274, 321, 663. — Schellinckhout, 231. — v. Schelluynen, 473. — v. Schendel, 280. — v. Schermenburg, 466. — v. Scherpenseel, 522. — v. Scherpenzeel, 311. — Scherphoek, 470. — Schets, 306. — Scheurleer, 547. — Schey, 134. — Scheydt, 303. — Schimmelpenninck v. d. Oye, 462. — Schivelberg, 60. — Schlatter, 468. — v. Schmissing, 149. — Schombach 349. — Schoock, 135. — v. Schoonderwoert, 459. — v. Schoonhoven, 124, 140, 284, 424, 453. — v. Schoor, 247, 248, 253, 256. — v. d. Schoor, 264. — Schoot (Schook of Schout), 230. — Schoppens, 461. — Schotte, 469, 473. — Schouten, 137, 466, 475. — Schouw, 151, 152, 290. — v. d. Schroef, 630. — v. d. Schuer, 280. — v. Schuilenburg, 147. — Schulte, 10. — Schultz, 630. — Schut, 630. — Schutte, 517 n. 3. — v. Schuylenborg, 148, 149. — v. Schuylenburch, 63, 654. — v. Schuylenburgh, 149, 285. — Schuijmer, 351, 525. — v. Schuyren, 458. — Schuijten, 204 n. 1. — v. Schweidnitz, 112 n. 3. — v. Schwenn, 352 n. 2. — Sconevrent, 17 n. 3. — Scotte, 475. — Screvelius, 172 n. — v. Segwaert, 131. — de Sel, 614. — Sels, 123, 154. — Sem, 459. — Semeyn, 538. — de Semonville, 27. — Semple (B. A.), 24, 30. — v. Senden, 311, 312. — v. Senis, 314. — Seroeijen, 380, 381. — Sersanders, 1?7. — v. Sevenaer, 347. — v. Sevender, 462. — v. Seventer, 73, 74, 80. — Seijlmaker, 393 n. 1. — de Sfaar, 290. — le Sfaer, 15?. — Sherwill (B. A.), 29, 30. — Sicxti, 472. — Sicxtij, 470. — Silvercroon, 217 n. 1. — Simons, 143. — Simson, 463. — Singendonck, 346 n. 2. — Sirtema v. Grovestins, 429. — de Sitter, 394 n. 2, 626. — Six, 120, 301—303, 648, 649, 662, 663. — Six v. Chandelier, 120, 649. — Sixti, 141, 301, 662. — Sjoerds, 161. — Slangenburgh, 37. — Sleper (B. A.), 35. — v. Sleyden, 333. — Slicher, 445, 655. — v. Slingeland, 62. — v. Slingelandt, 152, 155, 290. — v. Slingelant, 468. — Sloekenaer, 231. — Sloet, 7, 219. — Sloet

tot Tweewyenhuizen, 540. — Sloet v. Toutenburg, 5. — v. d. Sluyse, 184 n. 2. — Slijp, 469. — v. d. Smaling, 464. — de Smet, 586, 587. — Smissaert, 311. — Smit, 474, 629, 637. — de Smit, 355, 357. — Smith, 464. — Smits, 529, 664. — Smuts, 58. — Smyt, 534. — de Snape (B. A.), 36. — Snellink, 462. — Snethlage, 654. — Snevens, 475. — Snoeck, 308, 458. — Snoek, 473. — Snoekaart, 465, 468, 469. — Snouck, 133, 422. — Snouckert, 471. — Snoije, 141. — Snijder 1 n. 1. — v. Soelen, 464. — Soest, 282. — Soet, 464. — de Soete, 470. — v. Solms, 48 n. 1, 451, 663. — Sölner, 8. — Somer, 466. — v. Someren, 280, 460. — Someren (Hofman v.) v. Vrijenes, 527. — v. Son, 464, 473. — Sonck, 474. — v. Sonneveld, 468. — Sonoy, 228 n. 2. — v. Sorgen, 319. — del Soto, 474. — Soubre(e), 461. — Soudenbalch, 122. — Soumans, 462. — Soury, 464. 467. — v. Soutelande, 152, 155, 291. — v. Spaen, 208, 222. — v. Spangen, 122. — v. Speelbergen, 462. — Speltman, 345. — v. Speulde, 211 n. 1, 453. — Spex, 465. — v. Speyk, geneal. afl. 3. — Spierinck, 343. — Spiering, 475. — Spiering v. Spieringshoek, 653. — Sping, 466. — Spirk, 429. — Splinter, 125. — Splinter v. Bosinchem, 197. — Splijtof, 12, 16. — Spoor, 319. — Sprever (B. A.), 36. — Spruijtenburg, 468. — v. Spuelde, 204, 205. — Stael, 281. — Stael v. Holstein, 283. — v. Stammen, 156. — Stanhope (B. A.), 29. — v. Stapele, 157. — Starter, 163. — v. Staveren, 147, 655, 656. — Stayne (B. A.), 35. — Stecke, 224 n. 3, 225 n. †. — v. Steelandt, 212, 213. — Steelant, 133. — v. d. Steen, 139 n. 1, 198, 223, 346 n. 2. — Steenbeek, 278. — v. Steenbergen, 20, 453. — Steenbergh, 285. — Steenwijck, 464. — Stees, 447. — v. d. Stegen, 461. — Stelboer 465. — v. Stenre, 191 n. 2. — Stepel, 475. — v. Sterckenburg, 268 n. *. — Sternefeld (B. A.), 36. — v. Sterreveld, 474, 475. — de la Stette, 463. — Steur, 235. — Stewart, 336. — v. Steynbergen, 200. — Stippius, 442. — v. Limburg Stirum, 219. — Stockhove, 133. — Stoffels, 464. — Storm, 464. — Straalman, 148, 423. — Straatman, 636. — v. Stralen, 29. — Strech (B. A.), 32. — Streng, 459. — Streuff, 348 n. 2, 349, 350 n. 3. — Strick (v. Linschoten) v. Loenersloot, 311, 629, 630. — v. Strik 1 n. 1. — Strockel, 660. — Stromer v. Reichenbach, 433. — v. d. Stroom, 146. — v. Stryen, 152, 155, 291, 468, 469, 470. — de Suarz, 130, 303. — Suasso, 464. — v. Suchtelen, 300. — Sucx, 133. — Suijs, 445, 466. — v. Suytgeest, 455. — Swaenshals, 461. — de Swart, 461. — Swartz v. Autem, 146. — Sweerts, 137. — v. Swieten, 456. — Swinnas, 388. — v. Sybergen, 153. — de Sylla, 472. — Symound (B. A.), 32. — Sijms, 474. — v. Sijpenesse, 279, 459. — v. Sypesteyn, 123, 280, 290. — Sythoff, 153. — Syward (B. A.), 39, 40. — Swoll, 457.

Tack, 457, 458. — Tacker, 463. — Tael, 383. — Taets v. Amerongen, 552. — Tamminga, 228 n. 2. — Tassijn, 147. — v. Telgt, 450. — v. Tellicht, 45, 47. — v. Tellickt, 450. — Tengnagel, 473, 583, 584 n. 6. — Tengnagell, 43, 53, 353, 366, 448, 450, 452, 473. — Tenwick (Venwick) 172 n. — Terlong, 153. — Terwe, 463. — Terwoch, 630, — Teutelaer, 59. — Texera, 464. — v. Teylingen, 188 n. 2. 455, 468. — Thaemsz, 299. — Themmen, 665. — Thesing, 147. — Thieleman, 466. — Thielenius, 152, 290. — Thielmann v. Ness, 238 n. 1. — Thierens, 224. — v. Thilt, 62. — Thins, 471. — Tholinx, 462, 468. — Tho-

masius, 464, 466. — Thoniez, 470. — Thörig, 126. — Thyssen, 237. — Tichler, 660. — v. Tielt, 66. — de Tilly (B. A.), 15. — Timmermans, 425. — Tin, 460. — le Tindeur, 403. — v. d. Tocht, 469. — v. Toenburgen (Thomberg), 360. — du Toict, 65. — Toll, 458. — v. Toll, 425. — v. d. Toll, 458. — del Tombe, 66. — des Tombe, 140, 284, 454. — v. Tonderen, 308. — v. Tongeren, 469, 473. — Torck, 4. — Torrentius, 468. — Toullieu, 157. — du Tour, 126, 127, 130. — v. Treeck, 279. — Trenchard (B. A.), 13, 22, 46, 47, 48, 50, 64. — Tresel, 472. — v. Triest, 359 n. 4. — Tromp, 125, 130, 303. — Trotter (B. A.). 25. — Tucknell (B. A.), 46. — Tuenis, 162. — v. Tuinen, 539 n. 2. — Tukker, 312. — Tulleken, 147. — v. Tümpling, 376. — v. Tuyl, 134, 135. — Tuyning, 151, 290. — v. Twickelo, 230. — v. Twist, 135. — Twynihoe (B. A.), 64. — Twynyhoe (B. A.), 11. — v. de Tyt, 306. — Tytley (B. A.), 50.

v. Uffelen, 136. — v. Uiterwyck, 452. — v. Uitgeest, 470. — v. Ulft, 330 n. 3, 580. — v. Ungeren Sternberg, 148. — v. Utenhove, 546. — Uyttenhove, 124.

Valburg, 319. — v. Valckenaer, 280, 282, 457. — Valerii, 163. — Valken, 473. — de Valoeys, 385. — v. Varick, 132, 451, 452. — v. Varik, 358 n. — Vastrick, 457. — della Vaulx, 401. — Veele, 259, 263. — v. Veelen, 9. — v. Veen, 421, 458, 471. — v. d. Veen, 3. — Veer (B. A.), 37. — de Veer 470. — de Vega, 467. — Vekers, 474. — v. Velde (B. A.), 61. — v. d. Velde, 149, 170 n. 1, 466, 474. — v. d. Velden, 540. — v. Velpen, 125, 458. — Velsen, 480. — Velters, 467, 470. — Velters v. Waalwijk, 659. — v. Velthuysen, 281, 665. — v. de Ven, 321. — Venkel, 468. — Verbeek, 463. — Verbies (v. d. Bies), 422. — Verborch, 123. — Verborg, 496 n., 500. — Verbrugge, 462. — Verbrugh, 546. — Verburg, 636. — Verbij, 471. — Vercammen, 393 n. 1. — Verdam, 70, 75, 80. — Verdelet, 471. — Verdpeth, 462. — Verheyden, 36 n. — Verhooren, 442. — Verhouve, 280. — Ver Huell, 147. — Verkerk, 321. — Verkruyssen, 467, 469. — Vermeer, 55, 66, 638. — Vermeren, 463. — Vermeulen, 320, 628. — de Vermout, 282. — Vernat, 138. — v. Versendaal, 528 n. 2. — Versluijs, 465. — Verspijck, 545. — Versteech, 458. — Verstegen, 346. — Verstolck, 650. — Verstraten, 458. — Verwer, 465, 475. — Ver wey, 457. — de Vesey (B. A.), 23, 30. — v. Vessem, 656. — v. d. Veth, 153. — Viack (Vinck?), 349. — v. Vianen, 123, 142, 191 n. 2, 282. — de Vicq, 467. — Vielle (B. A.), 31. — des Villates, 658 — Villerius, 72, 390. — v. Vilsteren, 463. — v. Vinceler, 529. — Vinck, 472, 474 — Vingerhoet, 650. — Vink, 500. — Virulij, 143. — Visscher, 311, 326, 491, 629, 637. — de Visscher, 143, 470. — Vivien, 472. — Vlack, 470. — v. Vladeracken, 61. — Vlaerdingerwout, 467. — Vlam, 472. — Vlaming, 147. — Vlamync, 296 — v. Vleuten, 133, 651. — v. Vliet, 147, 311, 312. — v. Vliet v d. Woest, 132. — v. Vlooswijck, 151, 290, 469. — v. Vloten, 279, 283. — v. Voegen, 473. — v. d. Voerde, 536. — v. Voerst, 10, 16 n. 2, 210. — de Vogel, 59. — Vogelsanck, 451. — Vogelesangh, 457. — de Vois, 463. — Volcaerts, 239. — de Volkershoven, 429. — v. Vollenhoof, 457. — Vonck, 466, 539, 541, 583. — Voncke, 533. — Voncken, 533. — Vonk, 528, 529, 532—36, 538. — Vonk v. Lienden, 529—533. — Voorda, 311, 312. — v. d.

Voordt, 535. — Voorduyn, 549. — v. d. Voore, 637. — v. Voorhout, 131. — Voorst, 145. — v. Voorst, 149, 320, 354 n. 9, 358 n. 3. — v. Vorden, 21. — Vos, 274, 311, 314, 474, 627. — de Vos, 467, 473, 475, — Vos Verremolen, 10. — Vos v. Steenwijk, 608. — Vos van Zijll, 627. — Vosch, 458. — Voscuyl, 281, 458. — Vossius, 173. — Voyer, 304, 305. — Voyer de Coulombières, 142. — v. Vredenburch, 130. — Vranck, 153. — de Vree, 147. — de Vrière de Couterbant, 648. — de Vries, 125, 159, 160, 465, 466. — de Vriese, 121. — De Vrij, 319. — v. Vrijenes 446. — Vijfhuis, 660. — Vygh, 42, 43, 45, 50, 51, 137, 197, 212, 213, 448, 449, 450, 452, 516 n. 3, 517, 521, 527, 539, 543.

de **Waal**, 469. — de Waard, 473. — v. Wachendorf, 320, 629. — v. Wachtendonck, 181. — de Wael v. Vronesteyn, 279. — de Waerdt, 469. — Waes, 123. — v. d. Waeyen, 466. — v. Wageningen, 126. — Wagner, 351 n. 3. — v. Wagtendonck, 466. — v. Walburg v. Haeften, 38 n. — Waldeck, 473, 517. — v. Waldeck-Pyrmont, 344—346. — Walerande (B. A.), 4. — Walshe (B. A.), 34. — v. Wanroy, 122. — v. Wanroy Wttenham, 458. — v. Wapenvelt, 132. — Warborough (B. A.), 50. — Warboutsz, 475. — Wards, 464. — v. Wardensleben, 149. — de Warisoulx, 60. — Warners, 165. — Warreboutsz, 474. — Waschman, 458. — Wasmans, 123. — v. Wassembergh, 591. — v. Wassenaar, 5, 215, 223, 427. — v. Wassenaar-Catwyck, 199. — v. Wassenaer v. Duvenvoorde, 216. — v. Wassenaer v. Rosande, 37. — v. Wassenaer-Twickel, 5. — Wassenbergh, 143, 188 n. 2. — v. d. Water, 282. — v. Waveren, 473. — Webster, 463. — Wecke, 445. — v. Weede, 122, 124, 629, 638, — v. Weelen, 124. — de Weerd, 475. — Wt den Weerde, 533. — v. Weerdenburg, 358 n. — de Weerdt, 462. — v. Weeslo, 20. — v. d. Weilen, 144. — v. d. Wel, 138, 381. — v. Welderen, 48, 53, 54, 213, 219, 451, 452, 519. — Wells (B. A.), 13, 22, 46. — Wellysburn (B. A.), 62. — v. Wencum, 231. — de We(n)sdorp, 577, 578. — Wenselagh (B. A.), 36. — Wensman, 630. — v. d. Wercken, 469. — v. Werckhoven, 281. — v. d. Werf Vreem, 503, 504. — v. Werkhoven, 311, 312, 629. — Werner, 140. — v. Werve, 458, 468. — v. d. Werve, 279. — v. Wessem, 156. — Westerhoudt, 469. — Westerhout, 285. — v. Westerwijk, 312. — v. Westphalen, 465. — v. Westreenen, 540. — v. Westrenen v. Themaat, 278. — v. Westrienen, 530. — Westrigh, 465. — v. Wevelinckhoven, 473. — Wevering, 466. — v. d. Weyden, 538. — Wicherts, 147, 148. — Wickla, 122. — v. Wickraedt, 460. — v. Wielich, 468. — v. d. Wielick, 471. — Wieling, 638. — Wienters, 156. — v. Wierst, 314. — Wigboldi, 226 n. 5. — de Wilde, 141, 142. — Willeumier, 426. — Williams (B. A.), 11, 22, 39, 47. — Willoughby (B. A.), 54. — v. Wilp, 579. — Wilsoet, 175. — de Win, 519, 529, 531, 532. — Winikens, 17 n. 3. — Winninx, 464. — v. Winssen, 361. — de Wint, 279. — v. d. Wipper, 279. — v. Wisch, 361. — Wischhof, 535. — v. Wissekerke, 468. — de Wit, 151, 467, 473, 475. — de With, 468. — de With Hoevenaar, 274. — Withuys, 614. — Wits, 457. — de Witt, 142, 154, 291, 301, 425, 472. — de Witte, 154, 296, 468, 472. — v. Wittem, 399, 400, 404. — Witteman, 470. — Wittinsky, 207. — Wod, 471. — Woell, 442, 443. — Woesthoven, 147, 150. — v. Woldenberg, 191 n. 2. — v. d. Wolf, 469, 470, 475. — Wolfers, 539 n. 2. — Wolff, 273, 319. — v. d. Wolff, 251, 252, 255, 256, 456. — v. Worckum, 538. —

v. Woudenberg, 552. — Wouters, 153. — Woutman, 661. — v. Wouw, 151, 155, 290, 464. — Wrygth (B. A.), 35, 36. — Wtenhoven, 50, 122. — Wttenbongaert, 125, 279. — Wusthoff, 528 n. — v. Wijchuijs, 390. — v. Wijck, 147, 515, 539. — v. Wyckenborch, 279. — v. Wijckersloot, 281. — Wijckhuijs, 394 n. 2. — v. Wijdeness, 465. — Wyderhuysen, 470, 471. — v. Wyhe, 5, 38, 40, 41, 214, 216, 220, 221, 338, 347, 358 n., 447, 448, 449, 450, 451. — v. Wijhe tot Echteld, 546. — Wijingen, 460. — v. Wijk, 148, 150. — v. Wijlich, 153, 349. — Wynants, 61. — v. Wijnbergen, 54, 206, 218, 230. — Wijnckel, 395. — v. Wynde Zie v. Lynden. — Wijnen, 545. — Wyngaarden, 468, 472, 491, 500. — Wynter v. Suylen, 425. — Wijtens, 472.

de **X**horice, 408, 409.

v. **Y**llem, 146 n. 1. — Ysbrants, 60. — v. Ysendo(o)rn, 358 n.

Van der **Z**ande, 539 n. 2. — Zeebergh, 444. — Zeeman, 423. — v. d. Zegen, 650. — v. Zinnick, 59. — v. Zirik, 524, 540. — Zoest, 460. — Zonderrijk, 659. — v. Zorgen, 637. — v. Zoutelande, 132. — v. Zuylen, 369, 584 n. 6. — v. Zuylen v. d. Haer, 122. — v. Zuylen v. d. Natewisch, 48, 52, 459, 528, 530, 548. — v. Zuylen v. Nyevelt, 152, 291, 468. — Zwartendijk, 629. — v. Zwieten, 516. — Zijdhoff, 152. — v. Zijl, 460, 472, 473. — v. Zijll, 471. — v. Zypestein, 473.

Geslachten Aux Brebis en Bailly, 229.
Gordon, O. D., Schutterijcomm[t], 628.
Gorinchemsche schepenen, 307.
Gouw, J. E. ter, 36.
Graaff (**Van de**), 307.
Graeff (**De**), 133, 423.
Grafzerken te Harderwijk, 230.
Gravenhage ('s-), Kon. bibliotheek, 701, 702.
Gravenhoef ('s), hoeve, 527, 530.
Grevenslag, 521 n. 1, 526.
Groeneweg Az., H., 32.
Groot (Cornets de), 165.
Gruensford, Huis te, 587.
Gruterus (Thom.), 86.
Guericke, Gener. v., 641.
Gulden Vlies, 144.
Gijsberti Hodenpijl, 439.
————, C., 28.
————, G. H. J., 642.
———— v. Hodenpijl, J. C., 446, 462
Gijsbrechtiana, 87.

H.

Haag (De), hoeve, 525.
Haasop naar Vianen gaan, 677.
Haerlem, G. H. van, schoolm., 392.
Harderwijk, Toren, 109.
Harleus, L., pred., 388.
Harpuis, 488, 555, 556.
Hecking, 66, 429.
Heeckerens en Bronckhorsten, 14.
Heerlijkheid (De) Lienden in Neder-Betuwe, 177—204, 328—369, 509—552.
Heidens in de Nederlanden, 29.
Hekerlingen (De), 14.
Hellevoetsluis, 245—265.
———— Vaart, 247.
Hemert (Junius van), 143, 224.
Hendricksze, P., schoolm., 84.
Hennecard, J., pred., 483.
Hersteeg, 379.
Hesdin, Verovering v., 562.
Heshusius, G., pred., 366 n. 4.
Heyndrijxsze, J., pred., 67, 69, 70.

Heynen, 140, 307, 424.
Hinlopen, Jc., pred., 266, 273, 633.
Hircinus, O., pred., 482 n.
Historie (De vaderl.) verkort, 244.
Hobers, 229.
Hodenpijl, Gijsberti, 439.
————, C. Gijsberti, 28.
————, G. H. J. Gijsberti 642.
————, J. C. Gijsberti, 446, 462.
Hoefer, F. A., 26.
Hoeven (Van der), 664.
Hommius, F., 380.
Honert (Van den), 144, 623.
Hoop, A. v. d., 308.
Houve (Van der), 455.
Houwen of Hauwen, 308.
Huis (Duitsche), 201.
Hulst, Inneming v., 565.

I.

Ingen, Commandery, 550.
Instructie voor de Scholarchen ende Curateuren van de Schoole, 386.

J.

Jaarboek v. d. Ned. adel, 646.
Jager, H. de, 67, 232, 238, 239, 245, 380, 476, 669, 678.
Janssen v. Raay, 676.
Janus Verrezen, Weekblad, 313.
Johanna v. Beieren, gemalin v. Wenceslaus v. Bohemen, 112.
Journal of dagverhaal, 377.
Jozefspapier, 488.
Junius, 429, 622.
——— (**Fr.**), 173—176.
———, **J. H.**, 426, 429, 455.
——— **v. Hemert**, 143, 224.
Junushof, 29, 425, 505.

K.

Kaap v. Goede Hoop, 432.
Kapel der Ewalden, 9.
Karreman, J., 111, 508, 555.
Kempe, E., 556.
Kenspreuken, 373.
Keppelfox (**v.**), 661.
Kerken (Bedroefde), 69.
Kerkmeesters (**Eenige Amsterd.**) **en regenten v. godshuizen**, 295—300.
Kermestein, leeng., 541, 545 n. 3.
Kerssenberg, havezate, 7 n. 1.
Keuchenius, P., pred., 366.
Kinderspeelgoed, 643, 689.
Kloese (De), havezate, 7 n. 1.
Knoop, G., Conr., 109.
Koedijeff, D. D., schoolm., 394.
Kok, . . . , pred., 637.
Kolverschoten, Huis, 329, 552.
Kortrijk, Inneming v., 565.
Kremer, A. J. C., 135.
Kruiskerken, 69.
Krijgsoperatiën (**De**) **van de Republiek** en Frankrijk tegen Spanje, 1638—1648, 558.
Kwartieren van een Van Imhoff, 305.

L.

Lamers, G. H., 110.
Landvrede, 13 n.
Langen, havezate, 6.
Langerak, N., pred., 7, 8.
Lathouder, D. A., schoolm., 394.
Laurillard, E., 430, 431.
Lede, Huis ter, 331, 522, 588.
Leembruggen, 661.

Lefort, Wappencodex, 599.
Legerkorps van Prins Frederik, 635, 640.
Lempereur. J., pred., 388, 393.
Leo, D., pred., 67, 68, 70, 71, 72, 73. 477.
Lidt de Jeude (Van). 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 49?, 502, 503, 504.
Lienden, dorp, 196.
Lienden (De heerlijkheid) in Neder-Betuwe, 177—204, 328—369.
Linden, A. baron von, 399, 574.
Lokhorst (Van), 427.
Loevensteinsche factie, 378.
Löffelholz v. Kolberg, W., 111.
Lom (Van), 305.
Lomlin, D., Den hemel op aarde, 397.
Loon (Maria v.), 663.
Lynden E. v., rijksgr. v. Reckheim, 177.
Lynden (Het oudste zegel der familie v.), 667.

M.

Maaltijd, 690.
Maarschalk Oudinot, 693.
Macdonald, Gen., 491.
Maertensze, A., schoolm., 84.
Magazijn, 432, 488.
Magerus, P., pred., 383, 389, 398.
Marcq, Jac., schoolm., 390.
Mariëndaal, huis, 552.
Martensvogel (St.), 111.
Martensze, P., schoolm., 83.
Masman, , pred. 267, 273, 633.
Maurits v. Nassau, Graaf, 377.
Mees Az., G., Voorlezing over Bilderdijks denk- en handelwijze, in betrekking tot de politieke gebeurtenissen van zijn tijd, 712.
Meesmuilen, 432, 488, 677.
Meisjesnaam Akze of Aksa, 88, 176.
Meldard, ..., schoolm., 85.
Mennonieten te Brielle, 238.
Mercator-Schellekens, 665.
Minne, J. v. d., 455.
Molenaar, A. M., 89, 240.
Monkey-spoons, 377.
Moreau, Gener., 267, 310, 322, 495, 641.
Muller Fz., S., 667.
Munt, 32, 111, 379.
Murat, Laetitia, 510.

N.

Naamcijfer, 430.
Nakomelinge (Eene) van Scherne Wybe, 428.
Nalezingen op Oudemans' Middenned. wdb., 89—103, 240—243.

NAMEN.

Plaats- België, 432. — Greveslag, 521 n. 1 — Griet, 551 n. 4. — Lienden, 192 n. 1. — Linde, 192 n. 1. — Nettelbelt, 2. — Picardië, 677.

Napoleon I, 642.
Nettelhorst, kast., 1—25.
Nettelhorst en de Vrije Oorlog, 1—25.
Noël, Repraesentant, 641.
Nolthenius, H., pred., 67, 72, 73, 382.
Nyenbeek, kasteel, 577.
Nijmegen, Illustre School, 34.
——— Hersteeg, 379.

O.

Obreen, H. C., 690, 693.
Oldenhof, hoeve, 523, 526.
Onze L. Vrouwe te brade, 236.
Oolde, havezate, 7 n. 1.
Oorlog (Vrije), 1.
Oorlog met Engeland, 641.
Oosterhout, dorp, 644.
Orde (Duitsche), 201, 427, 595, 596.
Orleans (Zegel), 145.
Oudewaard, heerl., 331.
Oudinot (Maarschalk), 693.
Oud-Smid, huis, 526.
Overlaar, havezate, 7 n. 1.

P.

Pamflet van 1615, 33.
Patrijn (Jan), 105.
Penning, 645.
Penning Löffelholz v. Kolberg, 111, 433.
Penning, Saksische, 32.
Penningen, 506, 644.
Peutevinc, A. J., pred., 383.
Peuij, J. M., schoolm., 394.
Picardië, 677.
Pichegru, Generaal, 265, 271, 277.
Pietersze, M., schoolm., 84.
Pilius, P., pred., 69.
Pillaert, T., pred., 67, 69, 70.
Pitius, J., pred., 385.
Placcardus, ..., pred., 388.
Plateelschilders, 461.
Ploos v. Amstel, prentwerk, 106—108, 244.
Polsen (Hannibald), 229.
Portheine Jr., H., 231.
Portret (Allerzeldzaamst), 714.
Post v. d. Nederrhijn, 266.
Posthuma, G., 624.
Proces over het graf van bestevaêr Tromp, 125—131.
Proostdij v. Oudmunster te Utr., 133.
Propheet, 692.
Psalmen (Wachtendoncksche), 88.
Putten, P. v., schoolm., 395.

R.

Raad v. d. Landvrede, 13 n. 5.
Ramel, Fr. Repraesentant, 321.
Receptie (De) van den pausel. legaat door Lodewijk XIV, 1664, 565—573.
Rechter (De), 461.
Regiment v. Thuyll, 267, 275, 492, 496, 501, 629.
——— v. Lausane, 492, 496.
——— v. Bentinck, 492, 501.
——— v. Stuart, 496, 501.
——— v. Esterhazy, 499, 504, 625.
——— v. Heeckeren, 500, 628.
——— Timmerman, 625.
——— v. Wilke, 627.
——— v. Hessen-Philipsthal, 627, 628, 629.
——— Oranje, 629.
——— Vriesland, 629.
——— Carabiniers, 629.
Regiment Hoeufft v. Ooijen, 629.
——— Stavenisse Pous, 629.
——— v. Hessen Cassel, 629.
——— v. Byland, 629.
Reputate quae munda, 145.
Rewbel, Fr. Repraesentant, 321.
Richard, Fr. Repraesentant, 312, 314, 322, 325, 495, 504, 626, 631.
Rochette, La, heerl., 399.
Rogge, H. C., 559, 568, 687.
Romanus, A., 75.
Roos, G. P., 30, 104, 676, 677, 678.
Rooyesteyn (Geslacht), 661.
Ros, H., schoolm., 393, 397.
Ruloffs, B., toonk., 88.
Rutgers v. Rozenburg, Jhr. D., 139, 424.
Ryckwaert, Th., pred., 67, 70, 71, 74, 75, 80, 380, 476.

S.

Saint-Omer, Beleg v., 559—561.
Saksische penning, 32.
Salonthay v. Salontha, 308.
Sasbout, 131, 301.
Scharp, 229.
Scharp, Henri J., 143, 229, 306, 379, 435.
Scheidius (**Ever.**), 663.
Schellinckhout, Louwa, 231.
Schenkhof (De), hoeve, 520.
Schepenen (**Gorinchemsche**), 307.
Schild (**Oude en Nieuwe**), 454.
Schinkel, A. D., boekdr., 704.
Schluymer, Fr., teeken., 705, 706.
Schoock (**Wapen v. h. gesl.**), 135.
Schuilenburg, huis, 339 n. 5.
Schwirrholz (**Das**), 643, 689.
Selkaert. Zie: Celcaert.
Sharp, Jan, 378.
Sieijes, Fr. Repraesentant, 321.
Simons, 143.
Six, R. C., 229, 624, 649, 663, 665.
Six-Marssenier, 120.
Sixen in Duitschland, 306.
Sixenhof, bouwhoeve, 301.
Sixti (**Familie**), 662.
Smissaert, M. P., 137, 301, 306, 307, 420, 663, 664.
Smits (**Geslacht**), 58.
Snouck, 133, 422.
Snouckaert v. Schouburg, A. C., 58, 144.
Snoije (**Lamb.**), 141, 425.
Soebatten, 104.
Someren, J. F. v., 714.
Sommaire ou recapitulation de ce qui c'est passé en Hollande etc. 559—565.
Souterius, D., pred., 398.
Specht, geluksvogel, 111,
Speyk (**Généalogie de J. Ch. J. v.**), 172, 308.
Spoelder, C., 644.
Spoons (**Old Dutch**), 377, 505.
Spreekwijs (**Vreemde**), 104.
Spijkers op laag water zoeken, 431, 485, 675.
Starter, J. J., dichter, 373, 397.
Starters Lusthof nagedrukt, 370—376.
Startars Lusthoofken. Utr. 1620, 373.
Steenweg, C., 308.
Stegen (**Van der**), 461.
Stelle, 553.
Steyaert, P., pred., 67, 69, 70.
Stippen, J v., schoolm., 393.
Stoeur, A. J., schoolm., 390, 392.
Straalman, 423
Studenten (**Verdronken**), 664.
Stuer, H. J., pred., 71, 72, 75.
Stuers, Vict. de, 57.
Suchtelen (**Van**), 300.
Swaeff, S., schoolm., 84.
Swaenshals ook **Zwaanshals**, 460.

T.

Terveer, 229, 231, 661.
Teylingen (**Van**), 455.
Thomasze, D., pred., 67, 69, 70, 481.
Tideman, J., 288.
Tombe, J. W. des, 58, 141, 664.
Toren (**De**) **van Harderwijk en zijne klokken**, 109.
Tromp (**Geslacht**), 303.
Trouw- en Doopboeken (**Uit de**) **der gemeente Wageningen**, 145—150.
Truc (**Le**) **du chapeau**, 446, 642.
Tubalkain, 31.
Tyckmaker, N., pred., 70, 71, 72, 74, 75, 478.

U.

Unum prae cunctis fama loquetur opus, 145.
Ursprung (Der) der Van Lynden in der Veluwe etc. 574—621, 646.
Utrecht, Algem. Aanklager, 275.
———, Assignatenkantoor, 268.
———, Bartholomeigasth., 274.
———, Comité v. algem. welzijn, 275.
———, Comité v. publ. onderw., 273.
———, Comité v. waakzaamh., 276.
———, Hospitalen, 274.
———, Huis v. Grote, 268.
———. Huis v. Bosveld, 268.
———, Huis v. Lunenburg, 274.
———, Huis v. Sterkenburg, 274.
———, Huis v. d. Heuvel, 274.
———. Huis v. Westrenen, 274.
———, Huis v. d. Hagen, 275.
———, Huis v. Pesters, 312.
Utrecht, Huis v. Strick v. Linschoten, 268.
———, Huis v. Themaat, 489.
———, Huwelijksafkondigingen, 634.
———, Kruisgasth., 274.
———, Landschapsvergad., 278.
———, Molen de Meiboom, 498.
———, Oranjeleuzen, 632.
———, Overluidingen, 122—125, 279 —282, 457—460.
———, Proostdij v. Oudmunster, 133.
———, Raad v. rechtspl., 275.
———, Regeeringsreglem., 275, 311.
———, Societeit voor Eendracht, 268.
———, Schoonhuis, 499.
———, Schutterijreglt, 627.
———, Volkstelling, 633.
———, Vrijheidsboom, 490—92.
———, Vrijheidsfeest, 492—499.
———, Wijkvergaderingen, 631.

V.

Vaderl. historie (De) verkort, 244.
Valerius, Fr., rector, 70.
Valerius, Valer, pred., 67, 69, 72, 73, 476.
Van af, 430, 485, 553.
Vasallenbuch, Cölnische, 597, 598.
Velsen (Velsius), G., pred. 71, 72, 75, 80.
Velthuijsen (Geneal.) gezocht, 665.
Veluwe Utrechtsch of Brab. leen? 590, 591.
Verandering van wapenfiguren, 612, 613.
Verdronken studenten, 664.
Verhuizen, buursch., 194.
Ver Huell, A., 244.
Vermaet ook **Vermaat**, 649.
Vernonpenning, 644.
Verplichtend, 675.
Versjes bij gelegenheid van den brand in de Eng. Kerk te 's Hage, 691.
Verstrijpen, C. P., 394.
Vertalingen van P. Cunaeus, 713.
Vianen (Van), 142.
Vice-Connétable, 57.
Vleuten (Van), 133, 651.
Vlies (Gulden), 144.
Volcerus, J., pred., 381, 387.
Volcerus, J., Compendium Catech. Heijdelberg, 387 n. 1, 393.
Volksliedje, 1813, 434.
Vondel's begrafenisbriefje, 244.
Vonk, W., pred., 534.
Voornaam (Een zeldzame), 286.
Vorden (Huis te), 21.
Voyer de Coulombières, 142, 304.
Vragen, 282.
Vrede van Bazel, 631.
Vreemde spreekwijs, 104.
Vries, J. de, pred., 71, 72, 80.
Vrijenburg (Slag op den), 15.
Vrouwennaam Achza, 88.
Vijfhuis, Elberti, Cost, Streckel, Tichler, 660.

W.

Wachtendoncksche psalmen, 88.
Wagenaars begravenisbriefje, 244.
Wageningen, Junushof, 29.
——— Straelenstoren, 29.
Wageningen thoe Dekama, Jan v., 140, 228.
Wagner, J. D., 33, 111, 145, 306, 307, 379, 423, 424, 453, 662.
Waldteufel, speelgoed, 643.
Wapen v. Lynden (Gelder), 592—621.
Wapen (Het) v. h. gesl. Schoock, 135.
Wapenafbeeldingen, 593, 598, 599.
Wapenfiguren (Verandering van) 612, 613.
Wapens gevraagd, 305, 624, 667.
Wapens van Sixen, 648.
Wassenbergh e. a., 143.
Wat is y en wat is ij?, 430.
Waterchinezen, 677.
Wely (Toren van), 193.
Wenceslaus v. Bohemen, 112—119.
Werner, H. M., 422, 487, 647.
Wetten voor de vriendelijke bijeenkomst van de... Schout en Schepenen en Griffier der stad Leyden, 1772, 689.
Weymans, H., pred., 264.
Wildeman, M. G., 37, 204, 230, 308.
Willeumier, 426.
Winssen, A. v., 177.
Wolff, W. F. de, burgem., 8.

WOORDEN EN UITDRUKKINGEN

afgeleid of verklaard.

Aanmonding, 669. — Aanrede, 671. — Aanzicht, 671. — Advocaat, 556. — Aper, 512, n. 3. — Atrium, 510 n. 8.

Balista, 10 n. 6. — Bandijk, — woud, 30. — Ban(d)dijk, 367 n. 2. — Barensteel, 376. — Blendwolk, 671. — Boog, 672. — Boterham, 677, 697. — Bijraad, 671.

Charcuterie, 678. — Chateau, 677. — Choraal, Corael, 359 n. 1. — Courant, 104. — Curtis, 510 n. 1.

Faalslagen, 672. —Flesschentrekker, 556. — Frak, 672.

Gram, 673.

Haasop naar Vianen gaan, 677, 697, 698. — Handtasting (bij) ontslagen, 430· — Hamelrump, 672. — Harpuis, 488, 555, 556, 698, Heer*de*, 673. —

Inktkoker, 104.

Jozefspapier, 488.

Kaap v. Goede Hoop, 432. — Knachen, 673.

Leisten, Leisting, 363 n. 5. — Lenken, 673.

Magazijn, 432, 488, 555. — Majoraten, 488. — Manstad, 335 n. 2. — Meesmuilen, 432, 677. — Mondaard, 669. — Mutstas, 672.

Naamcijfer, 430.

Omluid, 671. — Onderliggen, 674. — Opbrengen, 674.

Pitancie, 359 n. 2.

Schragen, 601. — Snit, 672. — Soebatten, 104. — Spijkers op laag water zoeken, 430, 485, 675, 697. — Stakkel, 674. — Stammen (zich), 674. — Stelle, 553.

Taneiyt, 89. — Tangel, 89. — Tant, 89. — Taperen, 89. — Tarhof, 90. — Tarmen, 90. — Tarnen, 90. — Tart, 90. — Tateraar, 90. — Tateren, 90. — Tater-Snater, 90. — Tatolf, 90. — Tegenen, 91. — Teghenrallen, 91. — Teghensporen, 91. — Tegenstribben, 91. — Tegenswaffelen, 91. — Teister, 91. — Te knoteren, 91. — Teldeken, 91. — Temayeren, 91. — Tepeling, 92. — Tergelen, 92. — Ternen, 92. — Teroor, 92. — Terren, 92. — Terrigen, 92. — Teu, 92. — Teughen, 92. — Teulen, 92. — Teuterquaet, 92. — Teuter-quaatje, 93. — Teuterslaap, 93. — Thoon, 96. — Thuylaert, 102. — Tier, 93. — Tiereliering, 93. — Timmeren, 93. — Timpelen, 93. — Tin-getangh, 93. — Tintelen, 94. — Tinteling, 94. — Tinten, 94. — Tips, 94. — Tit, 94. — Tobbeligh, 95. — Tockebollen, 96. — Todde-vodde, 95. — Toeblas, 95. — Toegeknocht, 95. — Toekom, 95. — Toeluisteren, 95. — Toematigen, 95. — Toepalen, 95. — Toeraken, 95. — Toereden, 95. — Toeredenen, 95. — Toeringelen, 95. — Toerinnicken, 96. — Toeritsen, 96. — Toerunnicken, 96. — Toeschrimpen, 96. — Toevaerdighen, 96. — Toewepelen, 96. — Toewindelen, 96. — Toezendich zijn, 96. — Tomlinks, 96. — Tonderen, 96. — Top, 96. — Toren (De) v. Garyp, 700. — Toterquaad, 96. — Touter, 97. — Touter-beenen, 97. — Tragaert, 97. — Traghelwech, 97. — Trammelen, 97. — Trampeldier, 97. — Tramper, 97. — Transselen, 97. — Trantje, 98. — Treffen, 98. — Trembelen, 98. — Trepelaer, 98. — Trepelken, 98. — Treuga, 16 n. 3. — Tribbelen, 98. — Trillich, 98. — Trimpelen, 98. — Trip, 98. — Tripmadam, 98. — Trips, 98. — Tristitie, 99. — Triumpheren, 99. — Troesterigge, 100. — Troeteling, 99. — Troeter, 99. — Troetje, 99. — Troggel-vrouw, 99. Trommel-slach, 99. — Trommen, 99. — Trommer, 99. — Tromp, 99. — Trompen, 100. — Tromper, 100. — Trompetteeren, 100. — Tronckel, 100. — Troostellier, 100. — Troostigen, 101. — Tropen, 101. — Trossenteren, 101. — Trots-rijk, 101. — Trotten, 101. — Trovery, 101. — Trubligh, 101. — Truck, 102. — Truffe, 101. — Truggelaar, 101. — Trugghelersse, 101. — Trukkelen, 102. — Trunteling, 102. — Truppelen, 102. — Trijffelen, 98. — Trijpsac, 99. — Tubalkain, 32. — Tuchter, 102. — Tucke-bollen, 102. — Tucken, 103. — Tukkelen, 103. — Tuyeren, 102. — Tuytelen, 102. — Twantelen, 103. — Tweede, 103. — Tweedeylicheyt, 103. — Tweespalck, 103. — Tweespaltigh, 103. — Twefel, 103. — Twistenaer, 103. — Twistich, 103. — Twistighen, 103. - Tijcke (Ter), 93. — Typpelstok, 94. — Tijt, 94. — Tyzelhoofden, 193.

Uyrsaeck, 240. — Uitbengelen, 240. — Uitbeuzelen, 240. — Uitbiggelen, 240. — Uytbobbelen, 240. — Uytbochten, 240. — Uytbotsen, 240. — Uytbrommen, 240. — Uitdartelen, 241. — Uytdeyl, 241. — Uitgabberen, 241. — Uytghemenscht, 241. — Uytgeworstelen, 241. — Uitgoeden, 241. — Uyt-grimmelen, 241. — Wtgubbelen, 241. — Uytguyten, 241. — Uythessen, 241. — Uutynghe, 241. — Uytjuigen, 241. — Uytjocken, 241. — Uitjouwen, 241. — Uytkryten, 241. — Uitkundigen, 241. — Uitkwallen, 241. — Uytlanden, 241. — Uit-lichten, 241. — Wtmompelen, 242. — Uitmonden,—ding, 669. — Wtnuttich, 242. — Uytpluysteren, 242. — Uytprenten, 242. — Uitrevelen, 243. — Uitreynighen, 243. — Uitridderen, 243. — Uitrommelen, 243. — Uyt-

ryfelen, 243. — Uitrijven, 243. — Uitroffelen, 243. — Uytruyten, 243. — Uytschicken, 243. — Uitschoffelen, 243. — Uitscholperen, 243. — Uytschrabben, 243. — Uytschrillen, 243. — Uitzaad, 671.

Van af, 430, 485, 553, 668. — Verplichtend, 675. — Verzwegen, 672.

Wants, 672. — Waterchinezen, 677. — Woog, 674.

Zit, 674. — Zoolweer, 338 n. 3.

Wouw, G. v., klokkengieter, 109.
——— J. klokkengieter, 109.
——— J. G., klokkengieter, 109.
Wijchfeldius, J., pred., 366, n. 2.
Wijchuijs, L. v., schoolm, 394.
Wijckhuijs, C., schoolm., 396.
Wyenotte, 377.

Y.

Ysselstein, ongeregeldheden, 310.

Z.

Zegel Orleans, 145.
Zegel (Het oudste) der familie van Lynden, 667.
Zeghersze, R., pred., 70.
Zoelen, dp., 197.
Zuiveringsvoorstel (Een), 673.
Zutphen, stad, 125.

ERRATA.

Blz.	43	reg.	5 v. b.	*staat:*	d'Ewyke; *lees:* v. Wijhe. (zie Navr. ibid bl. 448).
„	„	„	16 v. o.	„	Terrop; *lees:* Teccop.
„	44	„	7 v. o.	„	uit; *lees:* int.
„	46	„	4 v. o.	„	D. van Rechteren; *lees:* S. of Z(eger) van Rechteren, (ibid. bl. 450).
„	47	„	3 v. b.		item. item.
„	„	„	12 v. b.	*staat:*	Aesfert; *lees:* Aelfert.
„	49	„	10 v. o.	„	v. Raesvelt; *lees:* v. Saesvelt (ibid. bl. 451).
„	50	„	15 v. o.	„	van Meden; *lees:* v. Meverden.
„	55	„	2 v. o.	„	26 Juni; *lees:* 6 Juni (ibid. bl. 453).
„	56	„	11 v. b.	„	Catarina van ....; *lees:* Catarina v. Brakell tot Kermestein (vgl. ibid. XXXIV, 62).
„	66	„	5 v. o.	*staat:*	hoort hier; *lees:* hoort hier te Amsterdam.
„	112	„	1 v. o.	„	Domine; *lees:* Domini.
„	116	„	10 v. b.	„	aber; *lees:* über.
„	„	„	16 v. b.	„	kämmerer; *lees:* Kämmerer.
„	117	„	6 v. b.	„	den; *lees:* dem.
„	118	„	15 v. b.	„	Faule"; *lees:* Faule":
„	„	„	17 v. b.	„	ff. *lees:* ff.;
„	„	„	9 v. o.	„	Akad.) *lees:* Akad.);
„	119	„	18 v. b.	„	erloset; *lees:* erlöset.
„	„	„	14 v. o.	„	ihn; *lees:* ihm.
„	173	„	17 v. o.	„	du Jou; *lees:* du Jon. Insgelijks op blz. 174 en 175.
„	196	„	16 v. b.	„	Sigillum; *lees:* Sigillum Abbatiae.
„	„	„	11 v. o.	„	diens patroon; *lees:* dien patroon.
„	199	„	2 v. o.	„	daer sy; *lees:* daer sy (in).
„	205	„	3 v. o.	„	Mara de Bedarrieles; *lees:* Maria de Bedarrides.
„	207	„	3 v. b.	„	naer weynig tyd; *lees:* maer w. t.
„	208	„	11 v. o.	„	de Bedriedes; *lees:* de Bedarrides.
„	211	„	1 v. o.	„	Speulde; *lees:* v. Speulde.
„	213	„	9 v. b.	„	Woure; *lees:* Waalre.

Blz. 213 reg. 15 v. b. *staat:* Louise?; *lees:* Louise (Zie Herald. Bibl. 1879, blz. 284).
„ 217 „ 8 v. b. „ Bezenkamp; *lees:* Berenkamp.
„ 221 „ 9 v. o. „ (mankeert); *lees:* Maria v. Aerssen van Wernhout, (Zie Herald. Bibl. 1882, blz. 172).
„ 224 „ 9 v. b. „ Paderort; *lees:* Padevort.
„ „ „ 3 v. o. „ Arch. v. d. F.; *lees:* Arch. v. d. F.:
„ „ „ 3 v. o. „ (17de eeuw: ; *lees:* (17de eeuw).
„ 225 „ 15 v. b. „ Genoel-; *lees:* Genoels-.
„ „ „ 13 v. o. „ = Buerse; *lees:* — Buerse.
„ „ „ 12 v. o. „ 270; *lees:* 370.
„ „ „ 7 v. o. „ Fahne.; *lees:* Fahne,
„ 227 „ 10 v. o. „ nog in dat; *lees:* nog in 1664 in dat.
„ 228 „ 8 v. b. „ Manninga [2]); *lees:* Manninga [2])".
„ 326 „ 3 v. o. „ revolutie; *lees:* resolutie.
„ 377 „ 9 en 10 v. b. *staat:* candle; *lees:* caudle.
„ 378 „ 13 v. o. *staat:* sesterlinus; *lees:* sestertinus.
„ „ „ 12 v. o. „ mille, sestertiorum; *lees:* mille sest.
„ 379 „ 17 v. o. „ Muscentius; *lees:* Maxentius.
„ „ „ 14 v. o. „ nikaeis; *lees:* nikaseis.
„ 384 „ 17 v. b. „ dedicatie theses; *lees:* dedicatie van theses.
„ „ „ 8 v. o. „ de; *lees:* deze.
„ 386 „ 15 v. b. „ der 23; *lees:* den 23.
„ 387 „ 5 v. b. „ door ofte; *lees:* door een ofte.
„ 390 „ 7 v. o. „ van; *lees:* om.
„ „ „ 2 v. o. „ Hoock; *lees:* Hooch.
„ 394 „ 17 v. b. „ Bartetsze; *lees:* Bartelsze.
„ 395 „ 1 v. b. „ Wijnoxel; *lees:* Wijnockel.
„ „ „ 2 v. b. „ ter welcke; *lees:* ter weecke,
„ „ „ 3 v. b. „ fransche; *lees:* franschen.
„ 398 „ 8 v. b. „ astrolatium; *lees:* astrolabium.
„ „ „ 10 v. b. „ ont; *lees:* int.
„ „ „ 11 v. o. „ Teermans; *lees:* Feermans.
„ 441 „ 11 v. o. „ nimirum; *lees:* nimium.
„ 443 „ 9 v. b. „ collegiater; *lees:* collegialiter.
„ 70 (B. A.), reg. 7 v. b. *staat:* priximus; *lees:* proximus.
„ 456 reg. 7 v. b. *staat:* school; *lees:* schaal.
„ 491 „ 13 v. b. „ Hoeboer; *lees:* Holboer.
„ 494 „ 6 v. o. „ Banens; *lees:* Bauens.
„ 505 „ 5 v. o. „ du Jou; *lees:* du Jon.
„ 506 „ 1 v. b. „ zij de; *lees:* de.
„ 527 „ 16 v. b. „ v. Somer; *lees:* v. Someren.
„ 541 „ 16 v. b. „ (hfd$_{k}$ VI); *lees:* (hfd^{k} V).
„ 543 „ 2 v. b. „ Ingen Dirksdr.; *lees:* Ingen [2]), Dirksdr.
„ „ „ 5 v. b. „ in (1871); *lees:* (in 1871).
„ „ „ 9 v. b. „ 1430) [2]); *lees:* 1430) [3]).

Blz 543 reg. 11 v. b. *staat:* de) [3]); *lees*: de) [4]).

„ „ „ 19 v. o. „ Vijgh [4]); *lees*: Vijgh [5]).

„ „ „ 15 v. o. „ (Hfdk. IV); *lees*: (Hfdk. II).

„ „ „ 14 v. o. „ Riedwijck [5]); *lees*: Riedwijck. [6])

„ „ „ 13 v. o. „ 235. Johanna; *lees*: 235. [2]) Johanna.

„ „ „ 7, 6, 5 en 4 v. o. *lees* resp. ald.: [3]) [4]) [5]) en [6]).

„ 544 „ 20 v. o. *staat*: jonkvrouw; *lees*: edelvrouw.

„ „ „ 11 v. o. „ Philips; *lees*: Philip.

„ 548 „ 3 v. o. „ bl.; *lees*: bl. 90a (aflev. 12).

„ 549 „ 7 v. b. „ Brandenburg; *lees* : Brandsenburg.

„ „ „ 14 v. b. „ is. Die; *lees*: is (v. Brakell-fonds). Die.

„ 550 „ 6 v. b. „ weg, naar; *lees*: weg, die naar.

„ 551 „ 9 v. o. „ 154). Voeg bij: te Ooij (bij Persingen).

„ 552 „ 4 v. o. voeg bij (*Wordt vervolgd*).

„ 579 „ 10 v. o. *staat*: induct; *lees*: inducet.

„ 580 „ 1 v. b. „ jus eudendi; *lees*: jus cudendi.

„ 582 „ 10 v. b. „ over de Reenen; *lees*: over Reenen.

„ 590 „ 19 v. o. „ 1281; *lees*: 1381.

„ „ „ 14 v. o. „ Westerwede; *lees*: Westermede.

„ 609 „ 3 v. o. „ die ohne; *lees*: der (nml. Alert v. Ln.) ohne.

„ 614 „ 14 v. b. „ Linden; *lees*: Liniën.

„ 677 „ 2 v. o. „ accentcir-conflexe; *lees*: accent-circonflexe.